Digitaliseret af | Digitised by

Forfatter(e) | Author(s):	Schummel, J. G.; af Schummel ; oversat efter den anden forøgede og forbedrede tydske Udgave ved Niels Prahl.
Titel | Title:	Den lille Voltaire : En Levnets-beskrivelse for vort frietænkerske Aarhundrede
Udgivet år og sted | Publication time and place:	Kjøbenhavn : Sebastian Popp, 1794
Fysiske størrelse | Physical extent:	XXXII, 542 s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

57. – 491.

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
130020102102

Den lille Voltaire.

En Levnets-Beskrivelse

for vort

frietænkerske Aarhundrede,

af

Professor Schummel.

O periture; tuaqve aliis documenta dature
Morte. — —

Oversat efter den anden forøgede og forbedrede Tydske Udgave,

ved

Niels Prahl.

Kjøbenhavn 1794.
Trykt paa Sebastian Poppe's Forlag,
boende i store Fiolstræde No. 179.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Hans Højvelbaarne Højærværdighed

Herr Biskop Balle

underdanig tilegnet

af

Forlæggeren.

Det Ønske, Deres Højvelbaarne Højærværdighed adskillige Gange haver yttret, at Hr. Professor Schummel's lille Voltaire maatte oversættes i vort Sprog, var tilstrækkelig Opmuntring for mig til at befordre Bogens Trykning. Skjønt det ikke falder i min Lod, at faae originale Værker af Kjøbenhavns store Lærde paa mit Forlag: haver jeg dog villet give mig den Ære, at tilegne Deres Højvelbaarne Højærværdighed denne liden Bog, som et underdanigt Mindesmærke af den Ærefrygt, jeg skylder Deres Nidkjerhed for vor lykfaliggjørende Religion, samt Deres almindeligen bekjendte ædle Tænkemaade. — Maatte kun denne Bog bidrage til at rodfæste Overbeviisningen om vor Religions

Hyperlighed i alle Danske Hjerter, og at fylde samme med Foragt for enhver Skumler, der er nedrig nok til at ville rokke vor Trøstnings dyrebare Grund! Med uhyklet Ærefrygt henlever jeg

Deres Højvelbaarne Højærværdigheds

Kjøbenhavn,
den 1 Maj. 1794.

underdanige Tjener,
Sebastian Popp.

Fortale.

Nærværende Værk er det første af Betydelighed jeg har vovet at forlægge, naar jeg undtager Hirschfeldts Bog om Frugttræers Opelskning, Moritz Forsøg til at bibringe unge Mennesker til at tænke rigtig, Ossians Digte, og Tidsskrivtet Kritik og Antikritik, hvilket sidste jeg ikke mere end netop seer mig skadesløs paa og kun vedbliver at udgive, fordi ikke Danmark skal lade sig noie med eensidige Domme over litterariske Arbeider. At mit Valg just er faldet paa denne Bog og ikke paa nogen anden, troer jeg at finde Undskyldning nok for i Bogen selv hos enhver, der vil læse den med Eftertanke, og fatte, i hvad Øiemed Forfatteren har skrevet den. For at udfylde det Rum, Oplagenes forskjellige Størrelser stundum foraarsage i Presserne, har det til alle Tider været en Nødvendighed for Bogtrykkerne, at have Leilighedsarbeide, som kunde staae til dem selv, efter Omstændighederne, at befordre med større eller mindre Hurtighed. Almue-Bøger, hvoraf der til Lettelse i Prisen for de Kjøbende, maatte gjøres betydelige Oplag, vare i forrige Tider tilladte enhver at trykke, og disse betjen-

te Bogtrykkerne sig af istedet for andre Forlagsskrivter; men da nesten alle saadanne Skrivter i vore Tider enten ere faldne i enkelte Mænds og Stiftelsers Lod eller og ved nye Indretninger og Forordninger gjorte unodvendige eller satte ud af Omlob: saa faaer nu den ikke lykkelige Bogtrykker at finde sig i at prove det Lykkespil: at forlægge selv. Frygt kunde der maaskee ogsaa være for, at den nye Kirkesalmebog, hvorpaa der for nærværende Tid arbeides, kunde have samme Skjebne som den sidstforordnede Salmebog, dersom det ikke var upaatvivleligt, at Hr. Biskop Balle, der ved andre Leiligheder har aflagt Prover nok paa sin utrættelige og menneskekjerlige Omhue for sine Medborgeres og Almuens Tarv, og som præsiderer i den til dette Værks Frembringelse nedsatte Commission, ogsaa her vilde have for Øie, hvor stor en Nodvendighed det er at gjøre enhver nye Folkeskat saa taalelig og lidet byrdefuld for Almuen som mueligt, og at Anskaffelsen af en forordnet Bog, der kan og bør findes i ethvert baade formuende og uformuende Huus' saavel i Kjobstæderne som paa Landet, ikke ved nogen Indretning kan gjøres mindre trykkende for den Kjobende, end ved den at tillade enhver at oplægge den, som finder sin Regning derved og Tilboielighed dertil; thi Monopolier ere ligesaavel skadelige i dette som i andre Tilfælde.

Men for igjen at komme tilbage til det jeg har at sige om nærværende Bog og Aarsagen, hvorfor jeg har valgt et fremmet Skrivt at forlægge frem for et originalt, maa det tillades mig at yttre, at jeg rigtig nok anseer det for mere patriotisk at fremme originale end fremmede Skrivter; men at jeg og, da det forekommer mig ligesom de fleste af vore Danske Skribentere paa nærværende Tid have taget Afsked med Verden, har troet det gavnligere for mine Landsmænd

og

og fordeelagtigere for mig selv at fremkomme med et godt fremmet end med et slet Dansk Skrivt, og altsaa har jeg efter Overlæg med Mænd, der fuldkommen kjendte Tidernes Smag, fuldkommen vidste de i Svang gaaende Laster, søgt et Værk, der i sit Slags kunde sættes ved Siden af de bedste Originaler, og som ingen, efter at have læst det, vil kunne fortryde at være kommet i det Danske Sprog.

I Henseende til dets Indhold og det Øiemeed, hvori det er skrevet, vil jeg lade mig noie med at anføre Forfatterens egen Fortale, hvilken ligesaa meget fortjener at læses som Bogen selv. —

"Hensigten af dette lille Værk, siger han, troer jeg, man ikke lettelig vil miskjende; og dog blive Skribenterne saa ofte ikke allene af Læsere, men og af Konstdommere misforstaaede, at en ret haandgribelig Forklaring nesten synes ganske unødværlig. Det være altsaa ganske uden Omsvøb sagt, at min Hensigt aldeles ikke har været den at omvende Frietænkere; thi om jeg end besad alle de Gaver, som dertil udfordredes: saa vilde jeg dog aldrig befatte mig dermed, da jeg desuden veed, at det sikreste Middel til ikke at blive læst af Frietænkere netop er det uden Tilbageholdenhed at trække løst fra Læret imod dem. Ligesaalidet kunde jeg nogen Tid fatte den stolte Tanke at ville forstyrre den yndige Voltaires Tempel; som Digter vil hans Navn vist aldrig blive forglemt og som Religions Spotter ville hans Skrivter endnu i mange Tider vedblive epidemisk at virke, hvormeget end Religionens Venner arbeide paa at udrydde deres skadelige Smitte. Jeg har altsaa kun den Hensigt, at bevæge den opvorende Ungdom til Aarvaagenhed med sig selv ved at tale Formaningens gavnende Sprog til dets Hjerter. Paa en Tid, da Frietænkeriet prædes ned fra Tagene, da man ved ethvert Skjenkebord, paa enhver Promenade i store Stæder, kun hører tale om Religionen med bespottelig Latter, da en Cranzes Charlatanerier i en Tid af otte Dage har saa rivende en Afgang, at han maae gjøre et nyt Oplag af første Deel, forend han kan faae anden Deel

færdig; i en saadan Tid ere vel deslige Formaninger ingenlunde unødvendige eller overflødige! thi har dette end ikke den allermindste Fare i Følge med sig for Mænd, hvis Bestandighed og Fasthed i deres Caracteer betrygger dem for al Slags Vildfarelse, saa er det dog vist ikke uden Fare for den Deel af den letsindige Ungdom, som anseer den Tomme, Religionen paalægger deres balstyrige Begjerligheder, for et tungt Slavebaand, det de gjerne vilde afkaste, det de gjerne afkastede for at mætte deres sandselige Lyster indtil Væmmelse, dersom ikke Tanken om en retfærdig og nidkjær Guddom afstrækkede dem derfra og holdt dem i nogenlunde tilbørlig Ave. Men lade vi engang en stedsk Vantroens Prædikant træde frem, lade vi ham med sophistiske Konster udsmykke den fine Læresætning, at Gud er et Slags — Sultan eller Schach, der er alt for stor til at bekymre sig om sine Undersaatters Vel eller Vee; at vore Sjele ere ligesaa forgjængelige, som vort Legeme, og Himmelen og Helvede kun er Præstetant eller politiske Trolde; at Bibelen, som Herr Cranz lærer os, kun har Geistlighedens Metier at takke for, at den ikke for lang Tid siden er bleven til Maculatur: hvad skal da redde det over sin Undergang svævende unge Menneske fra Fordærvelsen? Intet, intet kan redde det, forend Liv og Kræfter ere tilsatte; aldrig, aldrig forlader det Synden, forend Synden har forladt det! Graveren eller Skarpretteren formaae da ene at omvende det; just det Øieblik, da dets indgroede Forestilling om en evig Tilintetgjørelse skulde stærkest holde Prøve, just i det Øieblik forlades det deraf: selv en Rochester maae i dette Moment angestfuld og fjelvende udstrække sin Arm til Gud og bede om Naade og Barmhjertighed. Vel troer jeg af mit gandske Hjerte, at Guds Kierlighed og Barmhjertighed er grændseløs ligesom alle hans andre Egenskaber; men dog er der vel ingen, som jo inderlig maae sukke til Gud, at der dog i Verden maae gives saa faa omvendte Frietænkere som muligt.

Disse og andre lige Betragtninger vare de, der bestemte mig, og efter dem dannede jeg mig efterhaanden den Plan, jeg fandt meest overensstemmende med mine Hensigter. Men længst opholdt jeg mig ved Maaden, hvorpaa vor Helt blev forført til Frietænkeriet: thi her er ingen Middelvei: Principiis obsta eller Operiture!

At

At min Helt just skulde være en Præsteson, det var just ingen Nødvendighed efter den Plan jeg havde lagt mig; men hvo kan vel fortænke en Skribent, at han søger at forbinde sit Hovedformaal med andre mindre Biformaal? Desuden ere jo saadanne Exempler just ikke saa overmaade sjeldne, og Aaret 1772 vil vel, saalænge Historien læres og læses, bevare Mindet af en Frietænker, som var en Geistligs og dertil en meget værdig Geistligs Søn. Men for det andet, saa ansaae jeg det og for det rette Sted til at opreise det saa hyppigen nedtraadte og overklattrede Skillerum mellem Religionen og dens Tienere for alles Øine. Dersom Frietænkerne lod det blive blot ved at bespotte de Daarligheder, et og andet Lem af Kirken begaaer, lod det blive ved at ytre en levende Afskye for de Ondskaber, en og anden Gudsordstjener gjør sig skyldig i, hvilket Menneske, uden Daaren og Afskummet selv, vilde da fortænke dem derfor eller regne dem det til Last? Ogsaa mine Følelser gjøre sig oprørske, ogsaa min Galde opsvulmer ved saadanne Leiligheder. Trods nogen leer jeg, naar jeg hører en høiærværdig Herr Erdmann Neumeister i sit Vandbad i Ord opkaster i al Alvorlighed det Spørgsmaal: „Om et Barn, der var kommet til Verden igjennem sin Moders Mund, burde døbes?" — Iligemaade: „Om et af et nyelig til Verden kommet Barn født Barn „burde døbes?" — Trods nogen afskyer jeg en høiærværdig M. Arnuld Sorben, naar han i sin Vray Reveille matin ophøier det Pariſiske Blodbryllup til Skyerne og sætter den gyselige Bartholomæinat ved Siden af den Nat, hvori Christus blev født til Verden. Stene maatte man gjerne for mig et saadant Uhyre af Præst og jeg skulde sige, han har fortjent sin Skjebne. Men her er ogsaa Grændselinien, her er ogsaa den Pæl, hvorved Fornuften og Billigheden byde os at blive staaende. Frietænkerne derimod, hvad gjøre ikke de? At være Præst og være et flet Menneske, det er et og det samme i deres Øine. Voltaire, den Voltaire, der skrev Biskoppen af Lisieux og som nødvendigen i Historien maa have forefundet mange tusinde værdige og fortræffelige Mænd af den geistlige Stand: hvor ivrigen griber han ikke i sine Skrivter enhver Leilighed til at gjøre sig til Gode paa den hele geistlige Stands Bekostning? Og nu de evige Slutninger, at flette Præster maae vidne om en flet Religion, flette Bibelfortolkere om en flet Bibel, misbrugte Stæder af Skriften

om

om Skrivtens indvortes Skadelighed. — Sandelig, Bruyere har vel Ret til at spørge: Les esprits forts trouvent ils qu'on les appelle ainsi par ironie?

Ligesom Slangearterne deles i giftige og ikke giftige, og atter i mere og mindre giftige Slags, saaledes kan man og med god Føie dele Frietænkerne i forskjellige mere og mindre farlige Klasser. Læseren vil letteligen blive vaer, at mit Øiemeed især gaaer ud paa at opvække Frygt for den giftigste Klasse, for den Klasse nemlig, som ikke allene træder den christelige Religion, men og al Moralitet og Agtelse for Dyden under Fødderne. At disse to Formastelser ikke ere uadskillelige, det har jeg tilforn vist, ved Lord Cherbury's Exempel; men meget frygter jeg for at den forige Ungdom, som har kunnet overtale sig til at tilsidesætte al Ærbødighed for den christelige Religion, ogsaa letteligen turde give Afkald paa al Dyd og Moralitet."

Dette kan være nok i Henseende til Bogen selv, naar jeg blot tilfoier, at den giver et skrækkeligt Exempel paa et vel opdraget ungt Menneske, som, forledet ved slette Selskaber til Affald fra Gud og Foragt imod Dyden, bortsoler sit Liv i Laster og ender det i Fortvivlelse. I Henseende til Oversættelsen derimod, da troer jeg ved at have givet den i afdøde Hr. Prahls Hænder noksom at have bevist min Agt for den læsende Deel af Nationen, en Agt jeg aldrig skal tilsidesætte ved noget andet Skrivt, der maatte falde i min Lod at besørge oversat, og forlægge. Hr. Prahls Arbeide ender sig med Slutningen af det fem og tyvende Capitel. Det øvrige af Bogen har jeg besørget oversat af en Oversætter, som jeg var forsikret om ved sin Flid vilde søge at oprette det, han mueligen i Øvner maatte eftergive sin værdige Forgjenger, og altsaa har jeg ei heller fra den Side noget at bebreide mig.

Herr

Herr Bibliothek-Secretair Ekkards Minde over Bogens afdøde fortjente Oversætter vidner tilstrækkeligen om Mandens Arbeidsomhed, selv i hans sølvgraae Alder; at sige mere til hans Hæder staaer ikke i min Magt, hvor inderlig jeg end ønsker det, og hvor fortjent jeg end anseer ham til en langt hæderligere Lovtale end mange andre, som kun for deres større Glimmer og Anseelse have erhvervet sig den, og hvis Minde ikke saa fortjent, som Prahls, i Aarbøgerne har faaet Sted blandt Danske arbeidsomme og gavnende Mænd. Held den, der forvandlet til Støv endnu lever i sine retskafne Medborgeres Agt og Minde!

Det lange Ophold, denne Udgave har maattet taale, førend den har kunnet fremtræde for det læsende Publikum, maa jeg fornemmeligen bede undskyldt med Oversætterens Død.

Ligesaa maa jeg og bede de høie og ærede Subskribentere at undskylde, at de ikke efter Løvte finde deres Navne trykte for Bogen, da alle Subskriptionslisterne endnu ikke ere mig tilhænde komne, og jeg ikke har villet opholde Værket for een saa uegentlig Omstændighed; ligesom jeg og troer, enhver Ven af Litteraturen, og overhovedet enhver fornuftig Mand, rigeligen vil finde dette Tab erstattet ved Prahls ikke lovede men allygevel Bogen tilføiede Minde.

Subskribenterne overlades det for Subskriptionsprisen, nemlig 1 Rdlr. hvert Exemplar; andre derimod betale, i Følge min Indbydelse, den endnu altid for 36 Ark i saadant Format lette Priis 7 Mk. Dansk.

Skjeb-

Skjebnen, denne Bog har, vil ellers bestemme, om jeg for Eftertiden skal eller ikke skal befatte mig med at berige Fædrenelandets Litteratur med flere gavnlige og nyttige Værker end det nærværende; dog skylder jeg Nationen Opfyldelsen af et Løfte, og denne, skjønt Løftet er gammelt, anseer jeg mig endnu ikke frietagen for. I Aaret 1789 indbød jeg til Subskription paa en Dansk Udgave af det fortræffelige Opdragelses-Skrivt Emil af Frankrigs yndede Skribent Rousseau. Prisen, jeg fastsatte, 4 Mk. for hver Deel, var ringe og saaledes at der hørte Lykke til at komme skadesløs derfra, dersom det ikke var at formode, Fædrenelandet ikke vilde være kold ved at see en Bog i Moders-Maalet, som næsten alle andre oplyste Nationer har læst med Beundring, og som man ikke nok kan forundre sig over ikke at være oversat før. Mange af dem, som ved Subskription have bidraget til Udgavens Fremme af den lille Voltaire, tør jeg vel og smigre mig med at ville virke paa samme Maade til Emils Fremtrædelse; og til den Ende indbyder jeg herved atter den læsende og oplyste Deel af Nationen til jo før jo hellere at tegne sig for dette Værk hos mig, da Prisen for senere Kjøbere, ligesaa uforanderligen som for den lille Voltaire, forhøies for hver Deel med 1 Mk., saasnart de to første Dele til Mikkels-Dag ere udkomne. Oversættelsen tør jeg ellers love saa skjøn, rigtig og elegant, som nogen anden hidtil udkommen og i Modersmaalet.

Sebastian Popp,
Bogtrykker.

Noget

Noget

om den afdøde Lærdes,

Herr Niels Prahl's litterariske Fortjenester,

skrevet af

Bibliothek-Secretaire Ekkard.

Den altid flittige og gavnlystne Olding, hvis sidste Arbeide denne Oversættelse var, ønskede min Ven, Herr Popp, at opreise et lille, men fortjent Æreminde. Dette om Erkjendtlighed mod en stræbsom Mand vidnende Ønske yttrede han allerede for rum Tid siden for mig, og jeg paatog mig med saa meget større Glæde det Arbeide, at ledsage dette Verk med mine egne, og den Afdødes efterladte Venners, Betragtninger over hans litterariske Løbebane, som det altid haver været een af mine kjæreste Sysler, at gjøre hvad andre synes at have forsømt, eller at udfylde de Huller, jeg hist og her troede at bemærke i vore litterariske Kundskaber. Den afdøde Prahls Fortjenester som Scribent bør vi, hans Samtidige, ikke forbigaae med Taushed, dersom vi ikke af Efterslægtens skjønsomme Patrioter ville paadrage os Bebreidelse for Utaknemmelighed. Manden skrev saa mandig en Stiil, og for den største Deel saa flydende, (naar vi undtage nogle Gammeldags-Constructioner, som blot vare en Følge af den Tidsalder, hvori han allerførst dannede sin Stiil,) at det ej kan være Efterslægtens Bogkjendere og Sprogdyrkere ligegyldigt, hvilke Skrivter de have hans Flid at takke for; endskjønt en stor Deel af dem ikkun ere Oversættelser. Thi, saa længe en Nation ikke haver den Højmodighed, i Videnskaberne og Kundskaberne ikke at ville udgive andet end egne Arbeider, eller i det mindste nys gjennemtænkte Undersøgelser; og i Veltalenheds-Faget blot at oversætte det Udvalgte: saa længe bør en Mand, der selv ikke haver frit Valg, hvad ham synes bedst om at oversætte, aldrig bedømmes efter det oversatte Skrivts Indhold og Værdie, men blot efter hans Troskab i Oversættelsen, og efter hans Stiil, i hvor vidt denne holder Læserne skadesløse for Mangelen paa Originaler. Men salig Hr. Prahl var ogsaa virkeligen saa skjønsom en Oversætter, at han ikke altid blot leverede

Skrivtet uden passelige Forandringer og Forøgelser; hvilket jeg, i den herefter følgende Optegnelse af hans Oversættelser, ikke skal undlade at anmærke, som det bør skee i en brugbar Bogfortegnelse

Men Ønskets Opfyldelse, fuldstændigen at kjende alle denne flittige Mands egne Skrivter og Oversættelser, haver han selv gjort saa vanskelig for os, at jeg endnu ikke veed, om jeg haver erfaret dem alle; endskjønt de nu levende Herrer Forlæggere til hans Skrivter have havt den Godhed, at meddele mig alle de Titler, de kunde huske paa, og for den største Deel selv have fremlagt dem for mig, at min Optegnelse maatte blive des nøjagtigere. Den fortjente Scribents Beskedenhed var alt for stor, næsten aldrig at sætte sit Navn paa Titelbladet; ja undertiden at lade Andres Navne staae der, hvor hans alene burde have staaet, (hvilket skal være Tilfældet med nogle meget brugbare Skrivter, hvor saa ig Agent Holk*) blot havde givet ham Anledning til, men hvis Udarbeidelse aldeles var Prahls egen.) Ligesaa vanskeligt er det, (dersom ikke endnu de originale Haandskrivter skulde forefindes,) hvilken Del han eller hans forstafdøde Ven, Christen Flensborg, haver havt i Versene over det Danske Oldenborgske Kongehuus, samt i de senere Blade af dennes Danske Mercurius i Vers. Imidlertid giver jeg her disse Vink om mine hidtil sank de Efterretningers Ufuldstændighed: for at den Afdødes ældre Samtidsmænd, som endnu kunne give fuldstændigere Oplysninger om et og andet af Prahl's egne Skrivter og Oversættelser, jo ikke ville undlade at bekjendtgjøre det Lidet, de kunne vide, til den Afdødes fortjente Æreminde.

Hiint ulitterariske Tidsrums Recensenter lode ogsaa blive Manden i det Skjul, hvori han behagede at holde sig: da de dog maaskee havde kunnet bidrage til, at han tiere maatte have vovet at skrive under sit eget Navn, dersom de ved uhyklet Bifald havde opmuntret ham dertil. Først i vore lærde Efterretningers Aar 1781 (da de begyndte, omhyggeligere at anmælde Danske, end udenlandske Skrivter,) finder jeg Prahl's Navn i Registeret, og hans mo-

ral-

*) S. Worm's Lex. III, 350 f.

ralske Sange, saavel det første Hæfte af 1765, som det andet af 1780, roste efter Fortjeneste. De andre lærde Journaler og Tidender, der siden Kong Christian 7des Regjering vilde bode paa de ældre lærde Tidenders Mangler, opfyldte alligevel ikke deres Skyldighed mod en Mand, der i den Tid allerede havde gavnet mere, end nogle saakaldede berømte lærde og yndede Digtere, hvis Skrivter omhyggeligen roesdes. Derimod have dog de nyeste lærde Efterretninger siden 1788, og især Kritik og Antikritik, anmældt og bedømt nogle af den flittige Mands egne Skrivter og Oversættelser. Vel havde netop disse nyeste Recensenter, i begge Tidenderne, et og andet at udsætte paa den gode Oldings Danskhed; og begge Partierne bemærkede hist og her, at Arbeidet havde været Hastverk: men hans gode jevne Vers, hvis Tone just var passelig for Almuen og for Børn, til hvis Gavn han skrev, lode de dog staae ved deres Værd. Havde Recensenterne vidst, at Oversætteren, som de rimeligviis ansaae for en usvet Begynder, var en ærværdig Olding, som netop i hiin haarde Vinter, ved hans idelige Natte-Arbeider, havde tilsat sin Helbred: saa haaber jeg, hver af disse Recensenter vilde ved en Medlidenheds-Taare have udslettet hvert Ord, som kunde forbittre den utrættelige Oldings sidste Leveaar. Heller ikke vilde de have mistænkt de skjønsomme Forlæggere, Hr. Buch, Hr. Joh. Rud. Thiele, og Hr. Walling, som om disse havde anbetroet usvede Begyndere saa vigtige Bøger at oversætte, som de sidste vare, den sygelige Olding maatte tage paa sig. Havde ikke Forlæggerne skyldet saa svet og hældig en Oversætter, som Prahl var i hans fayreste Manddom, den Hojagtelse ikke at sætte Tvivl i Oversættelsernes Godhed: saa vilde vist den beskedne Mand, som han altid var, uden Fortrydelse have tilstaaet, at en yngre Ven maatte tage de smaae Plætter bort, som kunde vanzire de sidste ærværdige Mindesmærker af hans utrættelige Flid. Men i hans sorrigfulde Livs sidste Aaringer, at tage Arbeidet fra ham, fordi han ikke længere var den, han havde været, den Synd vilde have raabet til Himmelen!

Her, ved den Afdødes hellige Grav, hvor han hviler fra misfjendte Arbeiders Møje, her tiltaler jeg Eder

Brødre-Recensenter! gid, min svage Røst maatte opvække nogen Anger i Eders Bryst, dersom I ubetænksomt have fornærmet fattige Scribenter, som Skrantenhed og Sorrig forhindrede at være feilfrie! Værer forsigtige i Eders Domme, saasnart I ikke vide, i hvilke Omstændigheder en Scribent eller Oversætter leve! — Ogsaa jeg er Recensent, og agter det for vort Kald, at revse den umodne Ungdoms fusende Domme om Ting, hvortil Erfaring udfordres; — at revse dem, som ikke vise Skjønsomhed for deres Modersmaal; — at tugte stolte og forsømmelige Lærere, som ikke ville gavne deres Tilhørere, og heller ikke ved brugbare Skrivter udbrede Kundskaber og Sprogrigtighed blandt Medborgerne: men vi bør skaane syge og skrantne Oldinge, helst naar disse utrætteligen arbeide, for at gavne deres Familie. — Jeg fortryder det saa meget, som nogen anden Patriot, naar Bøger skrives eller oversættes af Folk, som ikke have de dertil fornødne Evner, Munterhed og litterariske Hjelpemidler. Men, saalænge Kundskabernes Udbredelse alene skal fremmes ved Boghandlernes Skjønsomhed; saalænge Regjeringerne ikke skjønne paa brugbare Scribenter og Lærere, og give dem den rigelige Løn, som tidt ubrugbare og forsømmelige Ledsiggængere fortære: saalænge kalder jeg det umenneskeligt, ved alle Lejligheder offentligen at revse uhældige Scribenter, istedenfor at hævne Ungdommen paa dens uduelige og forsømmelige Lærere. — I, som Forsynet haver anbetroet Svøben, til at tugte uduelige og forsømmelige Embedsmænd, følger Eders Kald! I finde overalt nok af dem! Tugter dem, som ere saa uskjønsomme, uden at skjønne paa Dueligbed, at tilvende den Ene overflødig Løn, blot fordi han ikke er trængende; og at nøde den Trængende til, at tage til Takke med Sultebrød. Tor Satiren ikke bruges mod saadanne Folk, saa røber det et nedrigt Hjerte, blot at bruge den mod Værgeløse!

Fra de lærde Dagbøger, hvor Efterslægten skal kunne finde ethvert Aars nys udkomne eller nysoplagte og oversatte Skrivter, samt Efterretninger om sammes Forfattere, Udgivere og Oversættere, (og hvor jeg fandt saa lidet

lidet om den fortjente Herr Prahl,) gik jeg til Hjelmstjerne's Bogsamling, hvor, efter Sigende, de fleste trykte Skrivter af Danske og Norske, indtil 1780, skulle findes; og fandt der hverken Prahl's Navn, (uden en eneste Gang ved det Oldenborgske Kongehuus i Vers,) eller de bekjendteste af hans Skrivter indtil 1780; ikke engang de som findes i Worm's Lexikon, II D. S. 217, og IV D. S. 616 f. Paa begge disse Steder staaer hverken, hvor? eller, naar? Manden var født. Jeg vil gjerne troe, at saa beskeden en Mand selv ikke gad mældt noget om sig: da, efter Lexikonnets høilærde Titel, dette skulde indeholde lærde Mænd; (for hvilken Titels Skyld ogsaa Fruentimret er blevet udelukket;) og den gode Olding gjorde ikke Paastand at være lærd, men hellere at være fornuftig, og at skrive forstaaeligt for Medborgerne. Havde Titelen blot været, Danske og Norske Scribenter, uden at henregne disse alle til den høilærde Classe: saa havde den ikke kunnet være anstødelig for den alt for beskedne Scribent. Dog haver vel heller ikke Nogen af de Patrioter, som efterhaanden samlede Efterretninger om vore Scribenter, gjort sig Umag for, at erfare det Uundværligste om Mandens Liv og Levnet; da dette ellers i hiin Tid havde været lettere at erfare, end nu efter hans Død. Jeg kan derfor her ikkun give det Lidet, jeg haver kunnet udfritte af Mandens Efterlevende: men kjært skulde det være mig, og maaskee alle dem, som skjønne paa hans Fortjenester, dersom nogen Ven, der nøiere haver kjendt Manden, og især hans første Skjæbne, førend han blev Scribent, ved mine mangelfulde Optegnelser vilde lade sig bevæge til, at meddele Samtidsmændene, eller ogsaa Efterslægten, noget Fuldstændigere end det her Følgende.

Niels Prahl var født 1724 i Sognet Øster-Marie paa Bornholm. Da Regjeringen i den Tid endnu ikke havde tænkt paa, at disse Øeboere, som altid have viist Kjærlighed mod Kongehuset, og som i Næringsdriften allerede ere videre end de mindre Danske Øers Beboere, — ogsaa burde have en Stads-Skole, hvor nogle udvalgte unge Mennesker kunde forberedes til Studerin-

ger; (som det omsider med Hæ'd er skeet i Rønne:) saa maatte den gode Prahl, i hans første Ungdom, allerede reise til Fredriksborgs Skole, hvorfra han efter Sædvane blev dimitteret til Kjøbenhavns Universitæt. Rime igviis yttrede sig da allerede hans Vane til at gjøre flydende Vers, som i hine Tider agtedes for Poesie; og han kan, ligesom andre Studenter, enten derved have fortjent nogle Lommepenge, eller i det mindste have gjort saadanne Lejligheds-Vers for gode Venner, samt smaae Viser. Thi det er neppe troeligt, at han ei skulde have ladet trykke nogle Vers førend 1757, af hvilket Aar der endnu findes nogle. I hans første Aaringer skal han have arbeidet for salig Godiches Bogtrykkerie; og siden for salig Peter Horrebows: men da begge disse ere afdøde, endskjønt den sidste først i 1789, kunne de Vers eller smaae Skrivter, som han kan have gjort for dem, (ligesom ogsaa for den i 1787 afdøde Bogtrykker Stein,) nu ikke mere med Visshed navngives. Et Par Samlinger nyere Lejligheds-Vers ere endnu i Familiens Hænder; og nogle enkelte Steder deraf, som ofte ere jevne og flydende moralske Tanker i Vers, kunde maaskee endnu fortjene at optages i Samlinger for Almuen.

At den flittige Prahl i Mellemstunder maatte gribe til sin Pen, for at fortjene noget, sluter jeg ogsaa deraf, at han, uden noget fast Levebrød, blot ved en Informator-Tjeneste, som i hine Tider var overmaade slet aflagt, givde sig, rimeligviis 1748: da hans ældste Herr Søn, en Hollandsk Skibs-Capitaine, nu er 45 Aar gammel. Af dette hans første Egteskab lever ogsaa endnu en Datter i Kjøbenhavn. Men uagtet han havde disse tvende Børn, conditioneerde han dog 1752 ff. i Norge, og 1754 ff. atter i Sædland; og først med 1757 begynder hans, lidt mere bekjendte, litterariske Løbebane i Kjøbenhavn. At han siden den Tid, for den største Deel, maatte leve af sin Pen, tildeels som Regnskabsfører for et og andet Comtoir, tildeels som Corrector for nogle Bogtrykkerier, — deri var rimeligviis hans Givermaal alene Skyld. Thi hine Tiders Helgener eller pharisæisk-hellige Mænd kunde aldrig tilgive en sund og sangviinisk Student, naar han, efter Pauli Formaning, havde

givt

givt sig, for ikke at fristes til skammeligere og skadeligere Udsvævelser. Saadant et kjødeligt Menneskebarn plejede hine fromme Herrer aldrig at hjelpe ind til Faarestalden, men for altid at lukke Døren for ham, ligesom for en Ulv. Dersom en Candidatus Theologiæ havde lovet en dydig, men fattig Pige, at ægte hende, saasnart han maatte faae et Kald; — og han brød dette hellige Løvte, for at finde et indrentende Kald under en formuende Piges Skjørt: dette syntes hine hellige Mænd just ikke uchristeligt, fordi det var gavnligt! Men at forbryde sin verdslige Lykke, for en fattig og dydig Piges Skyld, var aldeles mod den christelige Klogskab!

Forsynet, som ene er vist og godt, og styrer alting til det Almindeliges Gavn, bevarede altsaa den gode Prahl for et Embede, hvori han havde kunnet blive dorsk og forsømmelig; og satte ham i en Næringsvei, hvori han, indtil sine sidste Dage, gavnede mange Tusinde. Istedenfor Rigdom og Magelighed, skjænkede den Algode ham sund Forstand, Munterhed og Vittighed, i et sundt Legeme; og bevarede ham denne sidste Skat indtil den haarde Vinter 1788. Ogsaa hans Øjnes Brug, som han vist havde forsvægget ved megen Correctur-Læsning, beholdt den utrættelige Olding indtil hans Død. Og hvilken Held var det ikke for saa mange Skrivter, som ere trykte paa Holks Foranstaltning, hos Godiche, Høeke, Thiele og Horrebow, at saadan en Mand læste Correcturerne, der fuldkomnere, end de fleste saakaldede Lærde, forstod sit Modersmaals Retskrivning, og formedelst hans lange Øvelse nøjere bemærkede og rettede hver Fejl, end de fleste Forfattere selv, af Mangel paa Opmærksomhed, pleje at gjøre. Paa alt for mange Danske Skrivter er det i Øjne faldende, at ikke Prahl havde læst Correcturerne; og vore Herrer Bogtrykkere burde vel, ved Erindringen om den Afdødes Fortjenester af nogle Bogtrykkeriers Ære, blive opmærksommere, hvem de anbetroe deres Correcturer. Alle Sættere, som i nogle Aar have havt saadan en Mand som Prahl til Corrector, blive under saadan Vejledning nøjagtigere i deres Arbeider: hvorimod de, som i deres første Aaringer havde den Uheld, at deres Correcturark blot læstes

af skjødesløse Forfattere, i en lang Tid ei ville kunne vanne sig af med den Skjødesløshed, vore Lærde vænne dem til.

Den Afdødes andet Giftermaal 1771, (hvoraf der endnu leve to Jomfruer, og en Søn, som ved et uhældigt Fald for sin Livs Tid er bleven ubrugbar for Staten,) var Aarsag til, at den flittige Mand, efter at have fyldt 50 Aar, endnu mere end forhen maatte arbeide, for at komme sin strøbsomme Ægtefælle og hendes spæde Børn til Hjelp. Men alt dette svæggede ikke hans Sjæle-Kræfter, saalænge Forsynet skjænkede ham en varig Helbred. Ikkun Sønnens Ulykke var hans dybeste Hjerte-Sorg. Alligevel blev den stærke og sunde Mand, under alle Mødsommeligheders Byrde, dog ikke til en Sælskabs-Hader, som mange andre uhældige Lærde. Nej, han nød med Glæde Menneskelighedens, Omgangens Lykke; og efter nogle møjefulde Dage og Nætter oplivede han gjerne paa nye sine tabte Kræfter i en munter Vennekreds. Og ved denne Forsigtighed sparede han sit Liv indtil den høie Alder, han naaede. Det algode Forsyn gjorde da heller ikke hans Endeligt (1792, den 16de Maj) til en Lidelse: men til en kort Overgang til de højere Glæder, som ikkun ere bestemte for trofaste Arbeidere og Menneskevenner. Prahl havde i sit hele Liv gjort sig bekjendt med alle undertrykte Menneskers paalidelige Frelser, Døden; og da denne blide Guds-Gesandt kom, for at lede den Retskafne til et Liv, hvor Menneskenes Værd paaskjønnes, rakde han denne glad sin Haand, og gik til hiint Hjemme, med den Trøst, her ikke forgjæves at have nydt Helbred og Glæder, og det fortjente daglige Brød! Gud lade alle Arbeidendes Endeligt blive som denne troe Tjeners!

Den næsten uafbrudte Fortegnelse over den fortjente Mands Skrivter, i hvert Aar siden 1757, anbefaler jeg nu alle hans Venner til Forsigelse; da jeg er overbeviist om, at Hr. Popp med Fornøjelse vil gjøre et nyt Oplag af dette ufuldstændige Æreminde, saafremt den Afdødes utrættelige Flid derved endnu mere vil falde i Øjnene; til Beskammelse for dem, som drive Livet hen, uden at kun-

kunne gjøre Rede for ethvert Aars brugbare Arbeider. Til hvert Skrivt haver jeg, (hvor jeg var saa hældig at finde dem paa behørige Steder,) tilføjet en kort Henviisning til Anmældelser og Bedømmelser i lærde Tidender og Journaler, som jeg anfører med mine sædvanlige Afkortninger. Æft. Efterretninger om lærde Sager; (Aarstallet antydes blot ved Titallet, uden at tilføje Hundrede-Tallet.) Krit. Kritik og Antikritik; det første Tal herved betyder Hæftet, og de følgende Tal, saavel herefter som efter Aarstallene, altid Sidetallene.

Almindelig Historie over Reiser til Lands og Vands, 13-17de Bd. oversat af Tydskt, 757-62, med Registere, 351 Ark, 4.

Lille Anne, eller det frie Valg, (et Digt,) 757. Ark, 8.

— — 2det Oplag 773. 4 Ark, 8. (1 Mk.)

Actricen, et Ugeblad, 758. Ark, 4.

Lars Larsen Aagerup's sælsomme Hændelser og forunderlige Tildragelser, i 6 Bøger, 758 f. II Bd. Ark, 8.

— — 2det Opl. 777. 23 og 19 Ark, 8. (1 Rdlr. 8 ß.)

Ode til Kongen, (Fredrik 5.) 758. 2 Ark, 4.

Ode til Dronningen (Juliane Marie) 758. 2 Ark, 4.

Ode til Enke-Dronningen (Sophie Magdalene) 758. 2 Ark, 4.

Underviisning om Børns Opdragelse udi alle Stænder, hvorudi vises de første 7 Leveaars Vigtighed, og hvorledes der hos de smaae Børn, i disse Aar, baade maa og kan lægges Grund til den christelige Religion og Sædelære; oversat af Fransk, 759. 15 Ark, 8. (24 ß.)

Maanedlig Skjald-Tidende 1761-66. hver Maaned 1 Ark, 4. (3 Rdlr.)

Det menneskelige Livs Flugt eller Dødedans, afbildet ved lærerige Stykker (i Træsnit) og Samtaler imellem Døden og Personerne, 762. 10½ Ark, 4. (2 Mk.) udgiven ved Th. Larsen Borup, Bogtrykker.

Der Danske Oldenborgske Kongehuus (i Vers, hvoraf nogle Kongers og Dronningers Historier vare af Chr.

Flensborg, med historiske Anm.) 1 Bd. 763. 62 Ark, 4. — Fredrik 3djes og hans Dronnings Historie, 20 Ark, 4.
Fred-Offer til Kongen (Fredrik 5) 763. 2 Ark, 4.
Ode til Kronprinsen (Christian) 763 2 Ark, 4.
Faste-Sange til gudelig Brug og Anvendelse, 764. Ark, 8.
— 2det Opl. uden Aar, 4 Ark, 8. (1 Mk.)
Moralske Sange, 765. 4 Ark, 8. — 2det Opl. 782. 4 Ark, 8. (1 Mk. 4 ß.)
— — 2det Hefte, 780. 4 Ark, 8. (1 Mk. 4 ß.)
Eft. 81, 617:20, ω.
Jule-Sange, 768. 2 Ark. 8. (4 ß.)
Om J. F. Struensee (i Vers) 772.
J. F. Struensee's Omvendelses-Historie, (et oversat Udtog efter Balt. Münter,) 772. 5 Ark, 8.
J. Bunjan's udførlige Levnet og Død (1688) eller Guds Naade, som strækker sig endog til de største Synd-ere, oversat af Tydsk, 772. 10 Ark, 8. (20 ß.)
J. Bunjan's Omvendelses-Historie, (1655) eller Christi Kjærligheds ømmeste Hjerte, oversat af Tydsk, 773. 16 Ark, 8. (2 Mk.)
Den patriotiske Sandsigers (C. Thura's) Bedrivter, Bedømmelse og Dom, 773. 1 Ark, 8. confisqveret. s. Kürdorphiana, 791, S. 169 ff.
Gudelige Sange, 14 i Tallet, 773. Ark, 8.
Jak. H. Mørk's Thekla, eller den ved Gjenvordighed prøvede Troens Dyd, en gudelig Roman, om de første Christnes Forfølgelse under Kaiser Nero, oversat af Svensk, 773 f. 1 og 2 D. (m. Registere) 35 Ark — 3 D. original, (med Register,) 32½ Ark, 8. (1 Rdlr.) Eft. 73, 326 ff.
Jesu Lidelses-Døds-Opstandelses- og Himmelfarts-Historie, samt om den h. Aands Udsendelse, om Jerusalems Forstyrring, og Jødernes Adspredelse; it. om Lazari Opvækkelse, 775. 4 Ark, 12. (5 ß.)
Dr. J. Taulers Omvendelses-Historie (omtrent 1340) med Beskrivelse om hans Endeligt (1361,) oversat af Tydsk, 775. 5 Ark, 8. (10 ß.)

Mor-

Morten Luther's Kjendetegn paa den sande og falske Kirke, oversat af Tydskt. 775. 8 Ark. 8. (20 ß.)

Dor. H. v. Runkel's Moral for Fruentimmer, uddragen af Gellert's og andre Sædelæreres Skrivter, med Tilsætninger, oversat af Tydskt. 775. 22 Ark. 8. (2 Mk. 12 ß.) Krit. Tilskuer 75, 182 f.

Moral for Ungdommen, eller en liden Skatkiste for Børn, indeholdende 142 bibelske Sprog, med korte Tankeriim under hvert, 775. 9 Ark, 16. (10 ß.)

Sorrig og Glæde, og Alt hvad som vandrer tilhobe, bestaaende af Brøllups-Tanker, Sørgevers og Gravskrivter, over endeel Copulerede og Døde, i og uden for Kjøbenhavn 1775. (sammentrykte) 776 (m. Register) 8 Ark, 8.

K. A. Beyer's værdige Communicant, eller Anviisning til den h. Nadvers værdige Brug, især for dem, som første Gang gaae dertil; oversat af Tydskt, 776. 12½ Ark, 8. (20 ß.)

Den Økonomiske Haandbog, 1-3 Hæfte, 776, 78 og 84 (m. Register,) 63½ Ark, 8. (9½ Mk.) Ny Krit. Journ. 79, 351 f.

Tydskt og Danskt Haand-Lexikon, med Anviisning til Substantivernes rette Genera, 776. 27 Ark, 8. (4 Mk.)

Fra 1777 til 88 skrev M. Prahl alle Cantater til Kirke-Musiken, for Hr. Cantor Gert Did. Buch, i 8 og 4.

J. F. Fedderſen's Jesu Levnetshistorie for Børn, indrettet til de Unges Nytte, oversat af Tydskt, 777. 10 Ark, 8. (1 Mk.) Eft. 77, 561 ff. Ny Krit. Journ. 78, 157 f.

J. Bunjan's Gud velbehagelige Offer, eller et sønderbrudt Hjertes Fortræffelighed, (Bunjan's allersidste Skrivt,) oversat af Tydskt, 779. 8½ Ark, 8. (20 ß.)

Den andægtige Christendom, eller en liden daglig Bønne-Postil; med Chr. Scriver's aandelige Huusoffer og Levnetsregler, oversat af Tydskt; 2den Gang oplagt, og indrettet efter den nye Danske Alterbog, 779. 26 Ark, 8. (2 Mk.)

Cph. Chr. Sturm's Morgen- og Aften-Andagter, paa hver Dag i Ugen, oversat af Tydskt, med nye Sange, 779. 4 Ark, 12. (8 ß.)

Sturm's

Sturm's 2det Opl. 788. 4 Ark, 12.
— — med Communion-Andagter, 781. 8 Ark, 8. (1 Mk.) Eft. 81, 241 f.
Adresse-Avis for Bøhn, 779-82. 106 Ark, 4. (4 Rd.)
Læsebog for Børn, (1. Balt. Münter's Anleitung zur Erkenntniß u. Ausübung des Christl. Glaubens, oversat 1788; Resten af M. Prahl) 1779. 13 Ark, 8. 3je Opl. 788. 15½ Ark, 8. (1 Mk.) Krit. 3, 47 f. (Bogen bruges overalt i Skolerne uden for Kjøbenhavn.)
— — (i de historiske, physiske og litterariske Kundskaber, samt i Sædelæren og Sproglæren, forsøget af F. Ekkard) 793. 17 Ark 8. (20 ß.) Eft. 93, 829.
Haandbog til Danskens Retskrivning*), udg. ved Hs. Holk, 779. 5¼ Ark, 8. Dansk Litt. Journ. 80, 530-35. Eft. 81, 337-40.
— — forsøget (ved M. Prahl) 787. 6½ Ark, 8. (20 ß.) Eft. 90, 313.
Den kloge Mands Haandbog, eller adskillige Huusraad og Lægemidler, samt Sundheds-Regler for Aarets 12 Maaneder; item om at forekomme utidige Fødsler, og om Børns Opammelse, samlet ved Hs. Holk (1775;) 3je meget forbædrede og forøgede Oplag (ved M. Prahl) 781. med Register, 11 Ark, 8. (28 ß.)

Jesu

*) Denne Retskrivning, tilligemed Læseboge n, ere især bequemme for Ungdommen, fordi salig Prahl gjorde den rigtige Forskjæl imellem Vocalen i og Consonanten j; hvilken sidste saa hyppigen høres, endskjønt af de Fleste ikke skrives, i de sammensatte Consonanter bj, dj, fj, gj, hj, kj, mj, pj, sj, skj, og tj. Vor afdøde Sproglærer handlede virkeligen efter sine rigtige Indsigter; hvorimod Andre, af Maglighed, gjerne blive ved deres salige Skolemesters Uskikke. For en Sproglærer er det ingen Ære, i sin Lærebog at sige, vi burde skrive efter vor Indsigt, men vi gjøre ikke. Thi netop dertil bør jo en Lærer anvende sine Indsigter, at han selv gjør, og ved sit Exempel opvækker Ungdommen til at gjøre, hvad den indseer som rigtigt.

Jesu og hans Apostles Lærdom, til Ungdommens Underviisning i de Evangeliske Brødre-Menigheder, oversat af Tydsk, 782. 4½ Ark, 8. (1 Mk.)

Hs. Holk's Levnetsløb, 783. 3½ Ark, 8. (8 ß.) Eft. 83, 575 f.

Dansk og Tydsk Haand-Lexikon, *) 783, 31 Ark, 8. nye opl. 791. 31 Ark, (5 Mk.)

Den Økonomiske Haandbogs 3je D. 784, s. ovenfor 1776.

J. F. Sedderſen's Exempler paa Viisdom og Dyd, af Historien, med Erindringer for Børn, 2den Samling, oversat af Tydsk, (med Sange af M. Prahl,) 784. 9½ Ark, 8. (24 ß.) Eft. 84, 281 f.

(Den 1ste Samling, 779. 11 Ark, var oversat ved C. L. Buch. Eft. 80, 209-12.)

Fuldstændigt Udtog af C. G. And. Oldendorp's Historie om de Evang. Brødres Mission paa de Karibiske Øer, St. Thomas, St. Croix og St. Jean, (af Tydsk,) 784. 14 Ark, 8. (3½ Mk.)

(J. Jak. Moser's) historisk Beretning om de hedenske Slavers Omvendelse paa de Dansk. Øer i Vest-Indien, oversat af Tydsk, 784. 12 Ark, 8. (3 Mk.)

Nogle Andres Domme, og egne tilfældige Tanker, over C. Bastholm's Plan i Kirkeskikkene, 785. 2¼ Ark, 8. Eft. 85, 1-4.

(J. And. Cramer's) kort Underviisning i Christendommen, oversat af Tydsk, 785. 5 Ark, 12.

Harmonie over de 4 Evangelister, 785. 16 Ark, 8. (24 ß.)

(Christlieb Suter's, Agent og Lærers for Brødre-Menigheden i Kjøbenhavn) Samling af (554) gamle og nye aandelige Psalmer og Vers, (med Register, 786) 19 Ark, 8. (i denne havde M. Prahl blot nogen Deel, formedelst sine Rettelser i Hr. Suter's Oversættelser af Tydsken.)

Den christelige Huus-Andagt, eller de Morgen- og Aften-Bønner, som indeholdes i de Bedendes aandelige Kjede

*) Dette Lexikons Retskrivning, samt Ordenes Følge, er rigtigere og bequemmere, end v. Aphelens; som, efter Retskrivningens fuldstændigere Uddannelse, nu ikke længere burde følges i nye Ordbøger.

Kjede, med 30 nye gudelige og opbyggelige Psalmer til hver Dag i Ugen, 786. 8 Ark, 8. (8 ß.)

Timotheus, til eftertænkende Christnes Andagts-Opvækkelse og Befordring, paa deres Religions hellige og festlige Dage. (oversat af Tydsk.) 786. 22¼ Ark, 8. (4 Mk.) Eft. 88, 523 ff.

Anviisning for Ægtefolk, til at blive lykkelige her og salige hisset, 786. 1 Ark, 8. (4 ß.)

Balt. Münter's Forklaringer (Prædikener) over Jesu Lærdom og Levnet, 4 Dele m. Registere, oversatte af Tydsk. 787. 1 D. 32½ Ark, 8. Krit. 5, 120 f. 2 D. 788. 33½ Ark, 3 D. 789. 33½ Ark, 4 D. 790. 31½ Ark, 8. (allesammen 16 Mk.)

Nytaars-Ønsker, (forti jællige Ark, paa Hr. Buch's og Hr. Mallings Forlag.) 8.

J. G. v. Zimmermann, om Fredrik den Store, og min Samtale med ham, kort for hans Død, oversat af Tydsk, (m. Register,) 788. 13 Ark, 8. (2 Mk.) Eft. 88, 602-5. Krit. 3, 84-91.

Ant. F. Büsching's Kongen af Preussen, Fredrik IIs Charakter, oversat af Tydsk, (m. Register,) 788. 23 Ark, 8. (4½ Mk.) Eft. 88, 645-52. Krit. 3 65-73.

(Sam. Løhnbom's) Grev Mg. Steenbuk's Levnetshistorie, oversat af Svensk, 1 og 2 D. 789 f. 82 Ark, st. 8. (3 Rdlr.) Krit. 6, 537-43.

— — 3 D 790. m. almindeligt Register, 34 A. stor 8. ( )

(J. G. Krüniz's) Underretning om Cichorieroden, dens Avl, og Behandling til Cichorie-Kaffee, oversat af Tydsk, 790. 3 Ark, 8. (12 ß.) Eft. 90, 225-30. Krit. 5, 353-57.

Læse- og Tænke-Øvelser, for mindre og større Børn, 790. 7 Ark, 12. (20 ß.) Eft. 90, 731 ff. Krit. 6, 405 ff.

Nytaarsgave for Almuen og Landboen; et Bidrag til Almue-Sange og Landboe-Viser, 791. 2 Ark, 12. (4 ß.) Krit. 10, 450 ff.
(sælges ogsaa med et andet Titelblad, som Markedsgave.)

Engange Een, 791. ½ Ark, 16. (2 ß.)

Mt.

Mt. Luther's liden eller mindre Katechismus, 791. 6 Ark, 16. (10 ß.)

Spørgsmaale til den nye Lærebog i den christelige Religion, 791. 2 Ark, 8. (4 ß.) Eft. 92, 84 f. Krit. 10, 401 f.

En liden Communionbog, 791. 5½ Ark, 12. (7 ß.)

Kjøbenhavns Brevsamler, eller blandede Breve om Gammelt og Nyt, til Kundskab om Tiderne og Tænkemaaden, 791. 3 Ark, 8. (10 ß.) Krit. 10, 452 ff. Eft. 91, 821 f.

(J. K. Hegner's) Fortsættelse af Dav. Cranz's Brødre-Historie, oversat af Tydsk, 792. 25½ Ark, 8. (3½ Mk.)

N. Jonge's Jordbeskrivelse, 7de D. 791. 169 Ark, 4. (2 Rdlr. 4 Mk.) Eft. 92, 794-97.

J. Glb. Schummel's lille Voltaire, oversat af Tydsk (indtil det 24de Ark, fuldendt ved en Anden; med Noget om N. Prahl's litterariske Fortjenester, skrevet ved J. Ekkard) 794 36 Ark, 8. (7 Mk.)

Aldring beregnet, haver den flittige Mand i det mindste ladet trykke over 1800 Ark, eller hvert Aar henved 50 Ark, undertiden mere.

I trykfærdigt Haandskrivt haver Hr. J. Rud. Thiele af salig Prahl,

Det Nye Testamentes apokryphiske Bøger, oversatte af Tydsk.

Mt. Luther's Forklaring over Salomo's Ordsprog, af Tydsk.

Sammes Trøstebreve, oversatte af Tydsk.

I Anledning af salig Prahl's og salig Agent Holk's mangfoldige navnløse Skrivter, samt alle dem, som Trykkefriheden siden 1770 haver frembragt og næsten dagligen fremavler hos os; (ogsaa i Henseende til saa mange Ugeblade siden Fredrik 5tes Tid, som hverken i lærde Tidender ere anmældte, eller Forfatterne til dem fuldstændigen bekjendtgjorte,) fremlægger jeg her mit Forslag, at det vilde behage vore Patrioter, at bekoste Samlingen og Trykningen af en alphabetisk Fortegnelse over alle Danske og Norske navnløse Skrivter siden Fredrik 5tes Regjering; til hvilke Skrivt-Titler overalt, hvor de kun-

kunde erfares, Forfatternes, eller ogsaa Oversætternes, Navne skulde tilføjes. Kunde jeg blive forvisset om, at et tilstrækkeligt Antal Subscribenter vilde holde mig skadesløs for Trykbekostningerne: saa vilde jeg, saasnart mueligt, foranstalte Fortegnelsen sammenskreven, for at Mænd, som have Kundskab om saa mange navnløse Skrivters Forfattere eller Oversættere, ved denne Lejlighed maatte meddele hvad de herom vide; da saadanne Kundskaber, som tildeels ikkun hvile i Samtidsmændenes Hukommelse, ellers i kort Tid ville gaae ad Glemme. Ligesom jeg paa min Side her ikke haver sparet nogen Møje, for at udrive en fortjent Mand af Forglemmelsens Skjød, og opsætte ham et Minde, saaledes som enhver strøbsom og i sine Kaldspligters Udøvelse nidkjær Mand billigen kunde fortjene det af sine ikke utaknemmelige Landsmænd: saa kan jeg ej heller forbigaae, at yde min Ven, Hr. Popp, den fortjente Roes, at det var ham, der, som sagt, efterat Prahl var forvandlet til Muld, gjorde mig opmærksom paa den Pligt, jeg og enhver Litteraturens Ven skyldte den Afdødes, og ved følgende i Adresse-Avisen No. 124 for Aaret 1792 af Hr. Popp indrykkede Gravskrivt og Vers, allerede efter Stedets Lejlighed een Gang hædrede Minde.

Vaaskjønnet af Faa,
belønnet af Ingen,
vandrede Oldingen, Litteratus Niels Prahl, paa Livets Bane.
Han fødtes til Kummer;
Ubemærket fremskred hans Liv
mellem Arbeider og Nærings-Sorger,
indtil han fandt en Velgjører i Døden,
den 16 Maj 1792.
Tjenstagtighed, som sjelden gjengjældes,
Strøbsomhed, som tidt lod ham savne Nødvendigheder,
ledsagede hans tunge Fjed til Graven.
Fader- og Moderløse,
som ere ledede til at vorde Medborgerne nyttige,
dersom de blandt dem finde Forsørgere,
fælde Taarer paa hans Støv;
dem Algodhed vil skue med Forbarmelse.
Fred fra alle Himles Himle hvile
paa Dit kolde Støv, min trætte Ven!
Kjærligt til Din Aand Alfader smile,
rundeligt Han dele Løn til den!
Ak! Dit Liv var vist ind til Møje,
skjønt Du stedse brugde det til Daad.
See! det saae Din Gud; da brast Dit Øje,
at det ej skal fyldes meer med Graad.

Første Kapitel.

I en anseelig Provints i Tydskland, der endnu var den gamle Rettroenhed oprigtig hengiven, levede en Geistlig af første Rang, ved Navn Justus Samuel Prizelius. Hans Fader, ligeledes en Guds Ords Tiener i en Landsbye, ikke langt fra Residentsen, havde meget tidlig sat ham i Skole; og da han var født med et beslaget Hoved til at fylde Gloser og Phraser i, saa skyllede han, næsten endnu som et Barn, det Latinske, Grækiske og Hebraiske ned ligesom Vand. Noget vindigere saae det vist nok ud med den sunde Menneskeforstands Oplysning; dog hindrede denne ringe Ting ikke, at jo hans Lærere allerede i hans attende Aar erklærede ham for moden til Akademiet, og forsikrede hans derover gandske henrykte Fader, at hans Lærdoms Maal var saa bredfuldt, at der ikke kunde tyldes en eneste Draabe mere deri. Forsynet med gode Stipendier og med de berømmeligste Testimonier, begav han sig altsaa paa Veien til Universitetet.

Det er en Anmerkning, der er meget let giort, og ligesaa let forklaret, at den saa kaldte Akademiske Frihed er langt mindre virrende og forførisk for indskrænkte og noget forstemte Hoveder, end for lyse og fyrige, hvis fine Nerver ere lige emfindtlige for Tanke og Følelse. Vor Justus Samuel slap i det mindste fra denne Side lykkelig og ubeskadiget derfra, og forhværvede sig en almindelig Berømmelse for sin Flid og sine Sæder. Han forsømmede virkelig heller aldrig et Kollegium uden den høieste Nød. Han sad altid forrest, for ikke at tabe nogen Lyd; skrev, saa hans Arm havde nær maattet blive lam, alle de Ord trolig efter, som hans Lærer talede; reenskrev det altsammen meget sirligen hiemme, og bragde paa denne Maade i en Tid af fire Aar næsten Tredive tykke Qvartbind Manuskript sammen. Foruden de sædvanlige Brod-Kollegier, af hvilke han hørde hvert i det mindste togange, gik han endnu videre (dog ikkun til Knærne) i det Chaldaiske, Syriske og Arabiske hos en Magister i de orientalske Sprog; holdt et Disputatorium med, og lod sig strax i de første Aar see som Opponens ved en offentlig Disputats. Herforuden begav han sig undertiden tidlig om Søndagen paa Veien, og vandrede til en nærliggende Landsbye, hvor han gemeenligen holdt en fordnende Straffeprædiken imod Atheister, Naturalister, Socinianere, Arianere og andre Kiettere; til Bøndernes store Forskrækkelse, og til en tydelig Forvarsel, at han engang med Tiden vilde blive en Stotte og en Piller for den mistænkelig hadske Orthodoxie, hvilken, som Lavater siger: er den største, lumskfremkrybende Hindring for Guds Rige.

Da

Da han endnu desuden var meget akkurat med Kollegiernes Betaling; da man aldrig saae ham hverken paa noget Vin- eller Øl- eller Kaffe- eller ** Hus; da han ikke holdt med noget Landsmandskab eller nogen Orden, og ved enhver offentlig Allarm blev siddende rolig bag Kakkelovnen og røgde sin Pibe; og endelig, da han forend hans Afsked fra Akademiet promoverede til Magister, og, som sielden forefaldt, forsvarede sig imod hans Opponenter med et færdigt latinsk Snakketøi: Hvor kunde det da vel slaae feil, at hans Universitets Testimonia ikke bleve ligesaa berømmelige, som de, han havde bragt med sig fra hans Skolelærere? Veltilfreds med sig selv og uforfulgt af Krævere, drog han altsaa hiem igien til sit Fødeland. Fader, Moder og Sydskende vare ude fra sig selv af Glæde over den velartede Søn og Broder, og den hele agtbare Landsbyemenighed faldt i den største Forundring, og var færdig at tabe baade Sands og Følelse derover, at deres forrige Lillepræst-Samuel var nu bleven en Herr Magister. Det var naturligt, at han strax den næste Søndag maatte giøre sin Prøve paa Prædikestolen, hvilken, naar han kun ikke gik fra sin Concept og blev staaende med bunden Tunge, (den eneste utilgivelige Feil iblandt Bonde-Tilhørere!) kunde vel umueligt falde anderledes ud end godt i den Stilling. Men derpaa skyndede han sig strax til Hovedstaden, for at lade sig examinere af det høiloflige Lands-Consistorio pro Candidatura.

Lykkelig, eller rettere ulykkeligviis bestod dette Konsistorium netop dengang af en Cirkel af Mænd, hvilke jeg ligesaa meget blues ved som reddes for at afskildre. Saa gandske ulige vare de det Billede af en værdig Biskop, som Paulus afmaler i sine Breve

til Timotheum og Titum, og som endnu i vort Aarhundrede blev seet hos den udødelige Fenelon, fra hvem Fritænkerne over Hals og Hoved maatte tage Flugten, for ikke at blive — fromme! *).

Den første af disse Herrer, B**, var paa sin Post et virkeligt Under af Uvidenhed og Dumhed. Han var ogsaa kommen til samme paa en gandske egen og selsom Maade. Han havde en meget fornemme og særdeles meget formaaende Mand til Patron, som ved en vis Præste-Vacance giorde sig stor Umage for at faae ham anbragt; men forgiedes. Thi en anden ligeledes fornemme og formaaende Mand arbeidede imod ham, og ham lykkedes det dengang, at trænge igiennem med sit Kreatur. Dette, og endnu mere nogle fornærmelige Ord, som den sidste havde ladet falde, opbragde den første saa stærkt, at han svor, han vilde ikke have hverken Rast eller Roe, førend havde giort sin Klient til Konsistorialraad, fordi han ikke havde faaet Præstekaldet! Ved hvad for Kneb, Rænker, Skikaner og andre Midler han udførde denne Plan, behøves her ikke at mælde om. Nok sagt, B** blev rigtig Konsistorialraad, og om end Kollegiet saavelsom Staden og Landet havde visselig desværre ingen Ære af ham, saa var han dem dog til megen Moerskab. Aldrig, hverken paa Prædikestolen, eller ved Examen, eller i noget hverdags Selskab oplukde han sin Mund, uden at

*) Saaledes lyder Lord Peterboroughs aabenhiertige Bekiendelse, efterat han havde lært at kiende Fenelon: „He is a delicious creature; but i was „forced to get from him as soon as i posibly cood, „for elſe he wood have made me pious!“

at giøre ſig til Spot og Latter. Hukommelſe og Dommekraft vare hos ham lige ſvage, og juſt af Mangel paa den første, forfaldt han mangengang i de uhyreſte Quiproquoer, ſaa at han f. Ex. var i Stand til at konfundere Kirkefaderen Hieronymus med Hieronymus af Prag, Conſtantin den Store med Carl den Store, og Formula Concordiæ med den Augsborgſke Confeſſion. Med den Smule Latin, ſom han havde medbragt fra Skolen, havde han for længe ſiden gandſke ſpillet Bankerot; og omendſkiønt han havde det dobbelte Beneficium, først i ſit Anſigtes Sved at præparere ſig til en Examen, og dernæſt til at begaae Bommerter imod den ærværdige Priſcianus ſaa ofte og ſaa grovt, ſom han ſelv vilde, uden at Kandidaten turde mukke derimod: ſaa ſyntes ham dog, at begge Dele var kun et Beneficium flebile, og han valgde heller det ædle Tydſke Modersmaal. Men hvilken Ignorant ſøger i det mindſte ikke at have Skin af at være og vide noget! Til den Ende havde denne Mand udfundet et Kneb, hvilket i alt dette ikke var ſaa dumt, og hvorved han rigtig nok ſvobde Binene i Blaar, ikke paa hans Herrer Kolleger, thi de vidſte Sagen bedre, men dog paa en Mængde af Examinanderne. Han kom nemlig ved hver Examen en god Time for ſildig, paa det han ikke ſkulde være den første, ſom aabnede Dandſen. Derved vandt han den Fordeel, hvergang i Forveien at høre, hvorledes Sagen gik! Nu vare her aabenbar kun to Tilfælde: Enten Kandidaten kunde Latin, eller han kunde det ikke. Kunde han det, o da var den høiværdige Herre overmaade forneiet derover, forſikrede ham om hans fuldkomne Tilfredshed, og ſagde ham, at det, efterſom Sagen ſaa forholdt ſig,

vilde være overflødigt, at examinere ham videre paa Latin; men derimod vilde han nu see, hvorledes det stod til med det Tydske, og derfor konferere med ham i Modersmaalet. Kunde Kandidaten ikke Latin, da heed det omvendt: Han saae nok, at det desværre var slet bestilt med det Latinske; han maatte derfor ligesaa godt straxt nedlade sig til det Tydske og see, om det vilde i det mindste gaae fort dermed. Naturligviis optog enhver slet Kandidat dette som en Yttrelse af skaansom Menneskekierlighed og Forbarmelse; og enhver god, som en meget smigrende Kompliment, og næsten alle vare overmaade tilfreds med denne Mand, ligesom han med dem.

Ulige skarpere og strængere, og, som forstaaer sig af sig selv, tillige ogsaa lærdere var E**, den anden høiværdige Herre i Kollegio. I hans Tid havde den fortræffelige General-Superintendent Jakobi i Zelle endnu ikke udgivet den bekiendte Afhandling, hvori han med stærke Grunde søger at bevise, at det er mueligt at være en meget god Præst uden Græsk og Hebraisk. Dette reddede denne Mand fra Gnulsot, som han uden Tvivl i Øieblikket havde ærget sig paa Halsen, dersom han havde faaet denne *** Afhandling at see. Men dersom han havde skullet opleve den Jammer, at der var blevet tilstillet ham, ligesom Konsistorialraaderne i Preussen, en Ordre, at ingen Kandidat maatte afvises for Uvidenheds Skyld i det Hebraiske, saa var han tilforladelig blevet angreben af et Slagflod. Dette er nu ingenlunde saaledes at forstaae, som om denne Grundtextens eedsvorne Ridder og Forfægter havde maaskee været en anden Reuchlin, eller Grotius eller Michaelis.

chaelis. Det var meget mere med ham ligesaaledes beskaffent, som med mange tusinde andre Riddere, der hvert Øieblik ere færdige at brække Halsen paa hinanden for et viist Noget, som de kalde Ære, uden at de kiende det allerringeste mere til dette Noget, end blot Navnet. En Tiener med et middelmaadigt Hoved, som havde gaaet flittigt ud og ind hos en græsk eller hebraisk Professor, og havde opsanket de affaldne Smuler, maatte fuldkommen være kommen ligesaa vidt som han. Desuden giorde han selv aldrig, hverken paa Prædikestolen, eller i Skriftestolen, eller ved Sygesengen, den allerringeste Brug af Grundtexten, men behialp sig overalt med D. Luthers ærlige Tydske Text. Vee dog alligevel den Kandidat, som ikke kunde sit Typto og Katal. Blev han just ikke reent afviist, saa maatte han dog gandske viist for aabne Døre lade sig jammerlig og ynkelig udhutle. Dette var den høiværdige E***s Konsistorialside. Men foruden denne havde han endnu en anden, hvilken, dersom han havde været den Romerske Kirkes Kardinal, havde kunnet ophøie ham til en Richelieu's, Mazarin's, Fleury's, Alberoni's ꝛc. Post. Tusinde politiske Handeler af tusindfold Art og Natur gik dagligen igiennem hans Hoved, og han bragde dem mestendeels alle til Ende med ligesaa stor Dueligbed som Lykke. Han stiftede Ægteskabe, og han adskilde dem ogsaa igien, naar det blev forlangt; Studerende forskaffede han Stipendier, og Enker Pensioner; Kapitaler vidste ingen bedre end han at udsætte paa sikkert Hypothek; fra Borgemesteren af indtil Ratsvægteren strakde hans Indflydelse sig ihenseende til Embeders og Posters Besætning; han ophidsede til Processer og han stiftede Forlig; havde man ham til Hielp ved en

Kontrakts Slutning, saa kunde man være vis paa, at man ikke blev forfordelet. Man skulde gisre Manden Uret, om man sagde, at blot Egennytte havde været Drivefiederen til alt dette; meget ofte viisde han Folk de störste og væsentligste Tieneſter, uden ringeste Fordeel for sig selv; men det forstaaer sig, at de, som havde Fordelen, ikke vare utaknemmelige, og ofte rigelig belønnede ham, saa at altsaa den ene Godhed betalde den anden. Imellem alle disse Forretninger, store og smaa, blev, som man let kan tænke, kun liden Tid tilovers til Studering. Imidlertid saae dog den høiværdige Herre til, i hvorledes han end bar sig ad, at han nu og da lod et Skrivt udgaae ved Trykken, men som dog aldrig var ikkun Halvparten saa godt, som den sletteste af hans Negotiationer.

Den tredie i Raden V** var den livagtige Thomas Aquinas og Duns Scotus i det indeværende attende Aarhundrede. Hvad Bibel? Bibelen var intet for ham; men Systemet, Systemet! Den allene saliggiørende Dogmatik! og Troens Sværd, Polemiken! I begge var han lige ferm; endogsaa de kraftfuldeste Sprog i de guddommelige Bøger betragtede han aldrig fra den Side, hvorledes de hæve Hiertet til ædle Følelser og dydige Handlinger, indflyde og bevirke Taalmodighed i Lidelser, Mod i Ulykken, Styrke i Dødens Kamp; men kun altid fra den Side, Hvad derved bliver bevist? hvad igiendrevet? Ved hele Kieder af Slutninger distingverede han enhver Kietter ind og ud i Posen, om han endog kun afvigede et haarbredt fra den rette Lære: Og Guds egne Hemmeligheder — vare ingen Hemmeligheder for ham! Seraph Eloah, som dog efter Klopstoks Beskrivelse er en gandske anseelig

lig Theologus, havde kunnet gaae i Skole hos ham, og lære meget.

Den fierde og sidste, Werth, var en sielegod, praktisk, from Pietist; kun, som Examinator betragtet, var han lidt vel svag og enfoldig. Hans Examen var saa at sige egentlig ingen Examen, men blot et eneste, langt, fromt Suk, hvis Tone og Indhold hængde hvergang af den Mine, Kandidaten havde. Saae den unge Herre noget munter, feed og fyldig ud, bar han endnu sit eget Haar, eller og havde kun et Par Haar sirogne over Parykken, stak et hvidt, stirligt Kalvekrøs frem imellem en sort Silke- eller Manskiesters Vest, da blev der gemeenlig en skarp Straffeprædiken om Verdens Lyster, om Egyptens Kiødgryder, om Kiødets, samt dets Lysters og Begierligheders Korsfæstelse! Havde han derimod den ægte fromladende Mine, (og den havde næsten enhver, efterdi den ene altid i Forveien stemplede den anden) slog han smukt sædeligt og jomfrueligt Øinene ned, talede han smukt mildt og sagte, o da drømde den gode Mand allerede i Tankerne om den Velsignelse, som denne ny Arbeider i Guds Viingaard vilde stifte; og o at han dog aldrig maatte have bedraget sig! Med al denne Hovedets og Hiertets Indskrænkning var Werth dog alligevel, uden Sammenligning, Kronen for det hele Konsistorium. Hans Vandel var reen og ustraffelig, og hans Huus en stille Gud helliget Tempel. De Fattige havde en Fader i ham, og hans rørende Formaninger vandt saa mangen Synders Hierte for Religionen og Dyden. Saa meget han end fordømde Fritænkerie, som den lige Vei til Helvede, saa kunde dog enhver Fritænker sikkert vove, i Nød og Elendighed at tage sin Tilflugt til ham. Vist nok holdt han en meget skarp Straf-

feprædiken for saadan en, men ligesaa vist bevisde han ham og Hielp.

Netop saaledes, eller dog saa temmelig saaledes, maatte et Konsistorium see ud, ved hvilket en Justus Samuel Prizelius skulde giøre en overordentlig og ret glimrende Lykke. For ethvert andet, bestaaende, jeg vil slet ikke engang sige af Spaldinger, Tellere, Diterichер ꝛc. ꝛc. men af virkelig oplyste og tænkende Mænd, som vide, at Religion, Theologie og Skolefuxerie ere tre gandske forskiellige Ting: For ethvert andet, siger jeg, skulde vor Magister vel altid være fremtraadt med meget Bifald, endog for hans Skolekundskabers Skyld; men naar man efter igientagen Paabankning paa hans Forstandskiste havde hørt, at det klingede der overalt gandske huult, saa vilde dog vist det medlidende Skuldertræk have overveiet Bifaldet. En eneste saa aabenhiertig som indsigtsfuld Teller vilde maaskee med al Venlighed have sagt ham: „Unge Mand, dersom du vil følge Natu„rens Vink og mit Raad, saa lad alle Ønsker og „Tanker fare at sættes i et geistligt Embede! Vend „tilbage, hvor du er kommen fra; studeer endnu et „halvt Dosin Aar ret flittigt, og bliv saa Professor „i de orientalske Sprog. Vel vil du aldrig komme „til at give et Selskab lærde Mænd, som reise til „Arabien, Spørgsmaal med; vil heller aldrig blive „nogen Sprogkiender, om du endog opnaaede Me„thusalems Alder; men en god og nyttig Sprog„mester for Begyndere kan du altid blive." Saaledes foreſtiller jeg mig, vilde en Tellers Dom omtrent være falden ud. Men her, hvor Theologiens Skalle gieldte for Kiernen, var der ingen Ende paa den udbasunende Berømmelse og det Bifald, som

dette

dette Underdyr af en Kandidat blev tillagt. Hvor kunde det ogsaa være andet? Ligesom Tyrene med Kobberklover, der for Olims Tider vogtede det gyldne Flies, udpustede en uafbrudt Ildstrøm af deres Mund og Næseborer, saaledes udpustede ogsaa Magisteren en lang stærk Strøm af Latin, Græsk og Hebraisk fra sig, blandet med Chaldaisk, Syrisk og Arabisk. I den kritiske Lære de communicatione idiomatum blev han befunden at være fuldkommen sadelfast, og da man foreholdt ham Monophysiternes Kietterfekt, hug han dem i Frikasee som ingen Ting for ham. I tre hele Timer tumledes Ridderen af Grundtexten og den spidsfindige Duns Scotus i deres Anstigtes Sved omkring med ham, uden at de to øvrige Herrer kunde faae et eneste Ord indført, og der var ikke et eneste Spørgsmaal, som han jo besvarede; de fandt ikke et eneste svagt Sted, hvor de havde kunnet faae fat paa ham. Til Slutning altsaa, efterat det hele Kollegium havde affyret en Generalsalve af Berømmelse, bemægtigede Ridderen af Grundtexten sig strax hans Person, tog ham med sig til Bords, og efter den udstandne haarde Kamp vederqvægede ham med Spise og Drikke og sød Røgelse. Dog var dette endnu ikke nok, men han erklærede sig ogsaa engang for alle for hans Patron og Mæcenas; forsikrede ham, at han ikke vilde lægge sit Hoved ret til Hvile, førend han havde hiulpet ham til et anseeligt og feedt Præstekald; og for ikke at lade saadant et Klenodie gaae sig af Hænder, tilbød han ham fri Station og 50 Rdlr. i Løn, hvorfor han ikke skulde bestille noget andet, end undertiden prædike for ham, gaae ham til Haande ved hans Konsistorial- og Skrivtforfatter-Arbeider, og kort sagt, være hans Mini-

Miniſter, hans Hofkavalier, hans Favorit, hans Paradehest, og alt tilhobe.

Saadant et Tilbud, betragtet som Interims-Station, var ikke at afslaae, og begge Herrerne befandt sig ogsaa virkelig overmaade vel derved. Hr. Konsistorialraadens Skrivter, som altid hidindtil af haardhiertede Resencenter havde maattet taale den Bebreidelse, at de vare saa meget fattige paa theologisk Lærdom, begyndte med eet at strutte og opsvolme af Varianter, kritiske Formodninger, Citationer af Kirkefædrene, ja endog af Rabbinerne, Oplysninger af alle kourante orientalske Sprog, det Koptiske ikke undtaget. Fuldt af Forundring spurgde Publikum: Hvor har denne saa pludselig faaet saadan Viisdom fra? Men da det umueligt kunde falde paa den rette Aarsag dertil, at nemlig Magister Prizelius havde i al Stilhed optrakt den lærde Sluse for hans tredive Bind Manuskript, og esde nu desuden en mægtig Tilstydelse af et stort offentligt Bibliothek, saa faldt alting ud til den angivne Herr Forfatters Ære og Berømmelse, at han paa sin Alderdom og ved sine mange Forretninger havde endnu givet sig et saadant lærd Sving. Dette skede langt borte, men i Nærheden hostede virkelig Magisteren al Æren og Berømmelsen gandske allene. Man kaldte ham ikke allene i hele Staden overalt ligefrem den lærde Magister, samt Konsistorialraadens høire Haand, (vel ogsaa med et noget haardt Udtryk, hans store Dreng, eller den Kalv, han ploiede med) men en overgiven Skalk sagde ogsaa engang til ham i et stort Selskab i hans aabne Øine,

at

at dersom han vilde, saa kunde han giøre ligesom Virgil, og skrive paa Døren:

Hos ego versiculos feci: tulit alter honores. — men Magisteren forsvarede sig derimod med Hænder og Fødder, som imod den afskyeligste Injurie. Ligesaa stor var og hans Berømmelse paa Prædikestolen, som Konsistorialraaden nu betraadde jo længer jo sieldnere. Mange gode Folk vilde vel føre den Klage, at, ligesom man kunde ligne mange Prædikener ved et Sværd, der trængde igiennem Sielen, saa vare hans derimod som en Jisklump, der farer ind i Hiertet! Men, denne Dadel fraregnet, saa var det hele Auditorium deri enigt, at han havde en meget fortræffelig Malm i Stemmen, og at hans Strube allerede nu ikke vilde giøre en Biskop nogen Skam.

Opmuntret ved sin Velynder og Patron, og ligesaa meget dreven ved en vis indvortes Snerkelbevægelse, om hvilken den berømte Digter Reimhardt den Yngre synger saaledes:

Es drücket ihn ohn Unterlaß
Inwendig so zu schreiben was —

fremstod han nu ogsaa for sig selv som Skribent og Skrivtforfatter, og celebrerede sin Mæcens første indfaldende Fødselsdag med en latinsk Dissertation over Esaus Ret af Lindser. Materien i sig selv var allerede uinteressant, og ved dens flaue Behandlingsmaade blev den det endnu langt mere; men Dedikationen var en ret Lækkerbisken for Kiendere af den menneskelige Natur, og for de skadefroe Grinere over deres Kiøns Daarskaber og Svagheder. Aldrig var det Ordsprog mulus mulum scabit, (det ene Aasen klaaer det andet,) saa fuldkommen blevet spillet, som her! Nagr Konsistorialraaden paa den ene Side udba-

sunede

basunede Magisteren i alle Selskaber som Kandidaternes Krone og som Magister Magistrorum: saa ophøiede Magisteren paa den anden Side igien Konsistorialraaden til Skyerne, at hans Lige af Genie, Lærdom, Flid, og af alle christelige Dyder, men fornemmelig af Beskedenhed ikke fandtes i den hele vide, synlige og usynlige Kirke! At dette gav Anledning til mangt et Bonmot, til mangt et Indfald i Kästners og Göckings Maneer, er let at giette: Men Magisteren, som billigt, tog sig intet deraf, men gik hurtig og ubehindret sin Gang fort, udgav en Dissertation, en Prædiken, en Afhandling efter den anden ved Trykken, snart paa Latin, snart paa Tydsk, og dedicerede dem hvergang, bestrøede med meget rigelig Æres og Berømmelses Virak, snart til de øvrige Herrer Konsistorialer, snart til den ædle og velvise Magistrat, snart til det høivise Kirkekollegium, og ligeledes (som er et nyt Træk af Pastoralklogskab) til nogle Damer, som havde udmerket sig ved deres udvortes Fromhed, og ved deres Pampuscher vare noget formaaende over deres Mænd. Hans personlige Opførsel, som efter de Bedres Mening faldt noget i det Krybende, men efter de Flestes Dom gieldte for elskværdig Ydmyghed og Beskedenhed, satte hant fuldkommen fast i en Mængde Gemytter, og der fattedes altsaa intet videre end en god Vakants; thi adskillige slette Vakantser vare allerede afviste underhaanden.

Denne gode Vakants blev til inden tre Aars Forløb formedelst en Sognepræstes Død ved en af de fornemste Kirker i Staden. Kaldet var saa nær paa 1000 Rdlrs. Indkomst, og da Pharaos syv fede Køer vare ester Skriften og Fornuften elskværdigere,

end

end de syv mavre, saa var det naturligt, at en heel Skare geistlige Hyrder troede at føle et indvortes Kald til at bortbytte deres mavre Hiorde for denne federe. Et Dosin Hovmestere, med halvbedende, halvbydende Rekommendationer fra Excellencer, Høi- og Velbaarne, Høivelbaarne, Velbaarne og Velbyrdige Herrer i Lommen, præsenterede sig ligeledes for den geistlige Faaresties Skranker. Men den vigtigste Competent var gandske vist den Afdødes Eftermand, den daværende Archidiakonus F***: En Mand, imod hvem Magisteren var skabt til Tavlen og ikke til Prædikestolen! Hvad Spalding erklærer for et saa sieldent Talent, at have Lys og Varme tillige, det havde han netop; og dermed forbandt han endnu en Pazke's mesterlige Deklamation! Nu havde han vel ingen egentlig Ret til at komme i den Afdødes Sted; ligesom han heller ikke giorde et eneste Skridt, ikke bukkede en enestegang derfor: Men for det første havde han dette paa sin Side, at saadan Successsion havde i lang Tid været Skik; for det andet syntes det aabenbare Haardhed og Uretfærdighed, at gaae en saa velfortient Mand forbi; og endelig var det et Exempel uden Exempel, at kalde en Kandidat, om han endog havde været en Mosheim eller Jerusalem, til Sognepræst i saadant et Kald. Den lille Haabets Lampe, som vor Magister havde, var og næsten færdig at slukkes! Men hans store Velynder og Patron, Hr. Konsistorialraaden, giod Tid efter anden Olie deri, og forsikrede ham, at ingen anden skulde have Kaldet end han, uagtet alle de næsten uoverstigelige Hindringer og Besværligheder, som vare i Veien! Han giorde virkelig ogsaa her sit Mesterstykke, og Richelieu selv, alle Intri-

gers

gers Fader, skulde ikke have nægtet ham sit Bravo. Ligesaaledes som den berømte Fontana, da Pave Sixtus befalede ham at opreise den uhyre egyptiske Obelisk, først væltede tunge dynamiske Beregninger om i sit Hoved; dernæst opbygde en høi Maskine med 41 Kraner; satte 800 Mennesker og 160 Heste derved, og anviisde nøiagtigt enhver sit Arbeide; lod endelig med en Klokke give Signalet, og det hele Regiment af Fæ og Mennesker trak nu af alle Kræfter saa stærkt de kunde, saa at den tunge Kolosse hævede sit Hoved fra Jorden, og hørsommelig forføiede sig op paa sin Piedestal: Saaledes beregnede, byggede og kommanderede ogsaa vor høiværdige Herre, for at faae sin Magister bragt op paa dette Sognepræste-Pastorats Piedestal. Alle hans Kolleger i Consistorio maatte med til Værket, og hver fik sit anviiste Pensum. Den fornemste Anstødssteen blev derved ryddet af Veien, at man tilsendte den værdige Archidiakonus en Vokation til et Pastorat og Inspektorat i en anden Stad, hvilken han og tog imod. De tolv Kraner, som udgiorde Kirkekollegiet og gik i Forstningen meget trangt, bleve efterhaanden ved flittig Smørrelse fuldkommen smidige. Den ene, hvis Kredit som Kiøbmand var fortvivlet vaklende, blev af Konsistorialraaden hiulpen paa Fode igien; en Andens Søn, som var Studiosus Theologiæ, men sad for nærværende Tid hæftet i Carcer, reddede han ligesaa fra Relegation; en Tredies Datter blev ved hans Mægling en rig Mands Kone; en Fierde forskaffede han en sikker Exspektantse, at blive en gammel rig Tantes Universalarving; en Femte maatte hans Kone trykke Tommelfingeren paa Diet; den Siette og Syvende fulgde altid efter den Fierde og Femte,

Fænte, som Klokkefaar efter Slagterdrenge: Paa denne Maade var der lykkelig giort Beslag paa de fleste Stemmer! Man skred altsaa nu uden Opsættelse til Valget; Signalet med Klokken blev givet; det sidste Ryk skede, og — færdig var den ny Pastor Prizelius! En stor Deel af Menigheden knurrede høit derover, og talede offentlig om Kabaler og Intriger, om Simonie, om Snigveie ind i den geistlige Faareste, og om Valg-Edens himmelraabende Overtrædelse! Men Magisterens Tiltrædelses-Prædiken stoppede Munden paa dem allesammen; Thi deri bevisde han med nomstødelige Grunde, at hans Kald var umiddelbart fra Himmelen og en sand virkelig Indgivelse af den Hellig Aand!

Den første Tanke hos enhver anden i lige Omstændigheder havde nu vel været en Kone! Der var heller ingen Mangel paa Tilbud, thi Kaldet indrentede som jeg allerede har sagt, saa nær 1000 Rdlr. Men vor Mand afviisde dem allesammen kort og godt fra sig, og erklærede en for allegange, at han for nærværende og i lang Tid endnu ikke kunde tænke paa noget Giftermaal! Hans Inklination var til en gandske anden Kiereste; og ligesom Alexander fandt sit Macedonien alt for lidet for sig, saa fandt han ogsaa en Sognepræstes Post meget for snever for hans theologiske Ærgierrighed, som nu begyndte ret at strutte i Veiret, og han stræbede videre frem og høiere op i Veiret. Til den Ende tog han sin Syster, en god, smuk og huuslig Pige paa 18 Aar, fra Landet til sig i Staden, overgav sit hele Hunsvæsen til hende med uindskrænket Myndighed, og sagde blot til hende, som Archimedes til de Romerske Soldater: noli turbare circulos meos! Og nu begyndtes meer end nogen Tid

forhen en grumme Studering fra om Morgenen i ud til langt ud paa Natten. Han gav og tog blot imod de absolut uundgaaelige Besøgelser, og i disse var endog saa hans Adspredelse og Aands Fraværelse meer end alt for stor. I et heelt Aars Tid varede dette i eet væk, og de skielmske Spottefugle, som endnu stedse huskede paa Esaus Lindse-Ræt, spurgde hinanden: Hvad vil der nu endelig komme ud? Formodentlig en Afhandling om Egypternes Luus? eller om Samsons Aasenkiævt? eller om Tobias's lille Hunds Rumpe? Men dennegang bleve de artig attraperede, ligesom den hele Stad blev overordentlig overrumplet, da der med eet ankom med Posten fra det Theologiske Fakultet i * * *, just der, hvor vor Mand havde giort sit fireaarige Cursum, et Diploma for en Doctor Theologiæ, og den Høiærværdige blev følgelig in optima forma ophøiet til den Høiværdige. Nu laae det tydelig for Dagen, hvorfor han i al denne lange Tid havde ladet det være sig saa suurt med Studering: Han havde nemlig i al Stilhed udarbeidet sin Inaugural-Dissertation og indsendt den i Manuscript, hvilken og derefter udkom offentlig i Trykken!

Havde forhen den lærde Magisters Bersommelse klinget med høi Lyd i hele Hoved- og Residents-Staden, saa lød Rygtet om den ny Doktor Thelogiæ nu lige til Hoffet. Man var der begierlig efter at see ham, og han fik et Vink, at giøre sin Cour. Han lod sig see, og hans Ungdom, hans uventede muntre og friske Udseende, da man havde forestillet sig ham som en af Studering udtæret Rad; hans gravitetiske Mine, som han nu vidste at give sig, endog i sin Forstes Aasyn: Alt dette fandt saa meget Behag, at han blev afskediget med de mildeste Naades-Forsikringer,

ringer, og at man ved den første Leilighed vilde have ham i Erindring. Saa megen Lykke og Ære paa eengang kunde umueligt blive uden sine sædvanlige Følgesvenne: Hyklere og Misundere! De første gaaer jeg forbi: af de sidste nævner jeg kun Een! Nævner ham med hierteligt Suk og Skuldertræk over det menneskelige Hiertes Svaghed! Det var Konsistorialraaden! han selv, den store Velynder og Patron! Intet Tordenslag, som havde slaaet i Jorden et Par Skridt fra ham, havde kunnet alterere ham meer, end den Efterretning: „Prizelius er Doktor Theologiæ — er det, som du ikke er — er bleven det blot ved sig selv, uden at du har giort noget dertil — har talet med Fyrsten, som du aldrig har talet med — vil endnu blive meer, uden at han nu herefter behøver din Hielp!" Saadan en Tanke var et Dolkestik i hans Hierte! Og for at giøre hans Qvale fuldkommen, turde han ikke engang ret udøse sin Galde saaledes som han havde hiertelig Lyst til, og udgyde den i en Strøm af Skieldsord og Forhaanelser over hans Fiende! Hvorledes skulde det til al Verdens Forundring have ladt? Hvad vilde Folk have sagt til dette pludselige Afspring fra den forgudende Berømmelse til den fordievlende Dadel? De havde jo med Hænder maattet tage og føle paa den egentlige sande Aarsag! Og derfor maatte han ikke allene indæde al denne bidende og nagende Gift i sig, men endog lykønske Doktoren til hans nybekomne Værdighed, og i det mindste med Munden hiertelig og inderlig glæde sig derover, omendskiønt den suursøde Mine, som han giorde derved, var nok netop den samme, som Milton tillægger Dievlene, naar de ere tvungne til at love Gud. Men imidlertid blev han overvunden

af hans Lidenskab, naar han var inden fire Vægge, i Selskab med nogle udvalgte gode Venner, og da kunde han umuelig bare sig for at bryde løs. Da begyndte der et forskrækkeligt fælt Æreskænderie og det gode Navns og Rygtes Forklenelse! Utaknemmelighed er den Løn, Verden giver, var Thema til Strafprædikenens Indgang. Derpaa fulgde i den første Deel en vidtløftig Fortælling om alle de store og overvættes Velgierninger, som den Høiværdige Herre deels virkelig havde beviist og deels vilde have beviist sin forrige Magister: Og nu, i den anden Deel, opløftede han sin Røst, som en Basune, „imod den Utaknemmelige, den Nederdrægtige, den Lumske, den Forræder, for han havde omgaaets falskt og ondskabsfuldt, og ikke engang sagt ham et eneste Ord derom, at det var hans Tanker at ville blive Doktor Theologiæ. Blot dette, denne Mangel paa Oprigtighed og Tillid, denne aabenbare Tilsidesættelse og Foragt, var en Krænkelse uden Lige for et ømfindtligt Hierte; ikke at tale om, at hans Samvittighed giorde ham nu de bitterste Bebreidelser, fordi han, endskiønt af menneskelig Vildfarelse, havde hiulpet en saa fort Siel ind i Præstestandens Helligdom." De Herrer gode Venner istemmede, som let kan tænkes, med Hierte og Mund i alt dette; men om mine Læsere, som ere klogere og see dybere ind i Tingen, ville giøre ligesaa, derom maatte jeg nok af gode Grunde meget tvivle.

Imidlertid var vor ny Doktor endnu stedse gandske drukken af sin Lykke, og mærkede neppe engang det udslukte Venskab og Ømhed i hans forrige store Velynders og Patrons Hierte. Der gives et vist Slags Fixeræsker eller Æg; naar man lukker den yderste op, saa finder man en anden Dito; aabner man denne,

ne, da en tredie; derpaa en fierde, femte og saa videre, indtil Rummet forsvinder og Spøget har Ende. Disse Æsker eller Æg, synes mig, ere et meget træffende Sindbillede paa en stolt opblæst Mands Karakteer! En tilsnegen eller tiltvungen Ærespost er altid kun at ansee som en Æske, hvori Begierligheden ligger skiult efter en anden og høiere. Da vor Justus Samuel Prizelius endnu løb med Bogen under Armen fra et Kollegium til et andet, havde han intet høiere Ønske, end at blive Magister: Og det blev han! Et Sognekald paa Landet eller et Residerende Kapellanie i Staden kunde nu ikke slaae ham feil! men efter sin Examen forsmaaede han det ene saavelsom det andet. Et Sognekald i Staden var det mindste, som han nu stræbede efter, og han fik et meget godt! I samme Øieblik krob og strax igien et nyt Æg ud af sit Skiul: Ligesom Pengeskrinet tilsmiler den Gierrige, saa tilsmilede den pirrende Titel af en Doktor Theologiæ hannem: Han vovede et heelt Aars Flid derpaa, og blev det! Nu gik det ligefrem løst paa Veien til Konsistorialraads Rang og Titel, og han besluttede, deels for at holde sig i frisk Erindring ved Hoffet, deels for overhoved at indlægge sig et varigt Navn i den hele theologiske Verden, at udgive et stort vidloftigt lærdt Værk ved Trykken, i det mindste i Qvart, om ikke maaskee i Folio. Han kunde længe ikke blive enig med sig selv, hvad Indholdet deraf skulde være! Snart vilde han skrive en ny Dogmatik; snart udgive en Arabisk Autor paa ny med Anmerkninger. Snart faldt han paa en Kirkehistorie, snart paa en Homiletik. Endelig en lykkelig Formiddag sprang, ligesom Minerva ud af Jupiters Hierne, Titelen til et stort Værk ud af hans! Hæresiomastix skulde Barnet hede;

og ligesom Rübezahl huggede engang med sin Pidsk en Bondes Heste midt fra hinanden, saaledes vilde han og med sin Svøbe giøre Kaal paa alle Tiders og Folks Kiettere. Atten Bind efter Tallet paa de atten Aarhundreder efter Christi Fødsel, skulde Værket bestaae af, og det første deraf, trykt paa det fineste hollandske Papir, og indbundet i rødt Floil, skulde dediceres til Fyrsten. Vor Mand tog allerede strax fat paa Pennen og skrev — og skrev — hvad ventelig ingen af mine Læsere er begierlig efter at vide. Jeg vil altsaa blot mælde om Sagens Udfald, at nemlig i en Tid af halvandet Aar forlod det første Bind af Hæreslomastixen virkelig Pressen, og blev paa ovennævnte Maade allerdevotest tilegnet Fyrsten.

De Tider ere nuomstunder temmelig forbi, at Fyrster forstaae Latin. Men med de Tider har det gandske reent Ende, da Theologie gieldte ligesaa meget ved Hoffet, som nu Finants- eller Krigskunsten; da en Doctor sacrosanctæ Theologiæ sik ligesaa hæderlig en Plads ved en Fyrstes Taffel, som nu en Feldtmarskalk eller første Minister; ja da endog Fyrster faldt ind i de Geistliges Haandværk, en Georg af Anhalt var Sognepræst i Merseburg,*) en Friedrich Wilhelm af Saxsen skrev precationes pias, og en Ernst af Gotha, uden at han førde Titelen, forrettede Generalsuperintendent-Tieneſten med saadan Troskab og Flid, som man maatte nok ønske,

*) S. Herrn George Fürstens zu Anhalt Predigten und andere Schriften, mit Melanchtons Vorrede. Wittenb. 1555. Fol. Doktor Luther pleiede at sige om ham: „Fyrst Görge er frommere end jeg; „dersom han ikke kommer i Himmelen, maae jeg „vel blive udenfor.“

ønske, at mangen en giorde, der fører Titelen**).
Ved dette nærværende Hof havde heller ikke hverken

 Latin,

**) „Paa den fromme Ernstes Visitationer har engang „tildraget sig en artig lille Historie, hvilken vel „er bekiendt nok, men fortiener dog alligevel for „dens Merkelighedes Skyld, at den ved hver Lei„lighed skal lægges dem for Øren, som ere „forsømmelige, egennyttige Leiesvende, hvilke „tænke mere paa, hvorledes de kunne faae deres „Skrine og Kister, Lofter og Kieldere fulde, og „ellers paa anden Maade bruge deres Magelig„hed, end læse Bibelen og forrette deres Embede. „Nemlig, den kloge Ernestus kom engang til „Præsten i en vis liden Stad, og da han efter „sin Sædvane havde talet allehaande med ham, „saa lod han sig forevise hans Bibliothek, i hvil„ket han fandt iblandt andre Bøger Præstens Bi„bel. Da den nu var fuld af Støv, tænkte den „skarpsindige Herre, denne Mand maae visselig ikke „læse flittigt i Bibelen. Men paa det at han alligevel „ikke skulde overile sig i saadan Mistanke om ham, „saa betiende han sig af følgende Prøve. Han „lukkede Bibelen op, og da Præsten saae anden„steds hen, saa stak han uformerkt en Dukat ind „i Johannes's Aabenbaring, lukkede Bogen til „igien, og satte den paa sit Sted. Et Aar der„efter kom Hertugen igien i samme Egn, og vilde „erkyndige sig om, hvad for en Skiebne hans Du„kat ved den indhentede Kundskab havde havt. Den „gode Pastor loci, gik ham trøstig i Møde, deels „fordi Besøgelsen var løbet saa godt af det forrige „Aar, deels fordi det ellers var ham bekiendt nok, „at Hertugen talede gierne med enhver, og elske„de dem meest, som viisde sig frimodige og mun„tre. De kom saaledes ind i Huset, ind i Dag„lisstuen, og endelig ind i Studerekammeret. Præ„sten havde hidindtil uden Tvivl slet ikke tænkt

„paa

Latin, eller Theologie den Ære at være anderledes kiendt end par Renommée, og den arme Hæresio-
mastix,

„paa Bibelen, men Hertugen desto flittigere. Der-
„for giorde han ikke meget Væsen ved de andre
„Bøger, men greb strax til Bibelen. Og da han
„af det meget Støv, som var paa den, og af an-
„dre Omstændigheder let kunde slutte, hvorledes
„det vilde see ud indvendig, saa spurgde han Præ-
„sten med Flid, hvorledes han pleiede at holde det
„med sin Bibellæsning? — Præsten var strax før-
„dig med sit uforskammede Svar og sagde: Han
„betiende sig især af den kursoriske Læsning, derfor
„læsde han Bibelen igiennem fra Begyndelsen til
„Enden, og holdt sig just ikke længe op ved tunge
„Materier, men læsde saaledes, at han kunde have
„den giennemlæst inden 3 eller 4 Maaneder. Men
„derhos forsømde han ikke, at anvende visse Ti-
„mer paa en særdeles Bog deraf, at undersøge den
„rette Mening af samme, og dertil at tage de
„allerlærdeste Kommentarier til Hielp. Det var
„altsaa en meget troe og overmaade flittig Bibel-
„ven. Hertugen erkyndigede sig videre, om han
„ligeledes gik Johannes's Aabenbaring igiennem?
„Præsten svarede: O ja, dog ikkun kursorisk, thi
„hidindtil havde han endnu ikke villet vove sig til
„de prophetiske Hemmeligheders nøiagtige Under-
„søgelse. Det sidste Spørgsmaal, Hertugen gior-
„de til ham, var: Om da denne var Præstens dag-
„lige Haandbibel? Hvilket han ligeledes besva-
„rede med Ja, samt tilføiede Aarsagen, fordi han
„nemlig i lang Tid havde betient sig af den, og
„havde faaet Memoriam localem deri. Men i
„det han sagde dette, aabnede den kloge Hertug
„Bogen! og see, da kom den lille Guldspion offent-
„lig frem i samme Stand, som den for et Aar
„siden blev sat i Baghold, og sagde Bibelpraleren i
„hans Øine, at han l. v. havde løiet. Men

„det

mastix, saa smukt den endog var trykt og indbundet, nød dog ikke den Naade at blive læst. Imidlertid lod Fyrsten ved en af sine Raader oversætte et Par Perioder af Dedikationen for sig paa Tydsk, og da Doktoren, som vi allerede vide af det Foregaaende, var meget stærk i Smiggersproget, saa tilkiendegav Fyrsten sit naadigste Velbehag over Stilens Artighed, og befalede Raaden, han skulde skrive til Doktoren: „at det hidindtil blot endnu kun havde manglet paa Leilighed, at befordre ham til en vigtigere Post; men den første vakante Plads i Konsistorio skulde være for ham."

Hvad Nød var der nu! De fire Herrer i Konsistorio havde hver over et halvt Sekulum paa Bagen, og efter Süßmilchs Beregninger maatte inden kort Tid en eller anden gjøre Plads. Det skede ogsaa inden et Aar var forbi, og den fromme Werth blev først samlet til sine Fædre. Neppe var hans Død indberettet til Hoffet, førend hans Efterfølgers Udnævnelse paafulgde ogsaa strax, til ny og dødelig Harme — for hvem? Læserne ville selv meget let kunne giette det!

„det bedste for ham var, at den fromme Hertug „lod det blive ved en venlig Irretsættelse, samt „en eftertrykkelig Formaning, at han herefter skulde „bedre iagttage sin Pligt heri, paa det han ikke „engang skulde staae til Skamme for ham, som „randsager Hierter og Nyrer, og hos hvem man „ikke paa nogen Maade kan behielpe sig med opdigtet „Usandhed og Hyklerie." Dette er taget af Curieusen Bücher- und Staats-Cabinet, LII. S. 300-302. Jeg vil herved kun gjøre den Anmerkning, at hverken Peter Czar, eller Kong Friedrich Wilhelm af Preussen vilde have forfaret saa lemfældig med f. v. Løgneren; og en velfortient Strænghed synes virkelig her at skulle have passet sig bedre, end ufortient Naade.

Den Salighensovede efterlod, foruden en retskaffen exemplarisk Christens Bersommelse, ogsaa et levende Billede af sig selv; en eneste Datter paa 19 Aar, hvis mindste Indtagelighed det var, at hun i Fæderne- og Moderne-Arv kom til at eie en Formue i det mindste af 20000 Rdlr. Lorchen Werth havde allerede i mange Aar passeret for en virkelig Skionhed i Staden, og de unge søde Herrer fra Hoffet, af Militær- og Civil-Etaten patrollerede flittigt i hendes Gade, kun for at have den inderlige Glæde, at see hende. Men den Lykke nøde de meget sielden, og en større var dem gandske nægtet. Thi Faderen havde opdraget sin Datter til ikke allene at være from, men endog paa sin Viis tillige at hælde noget med Hovedet, saa at hun endog flyede og var mere bange for Mandfolk, end den reneste Religion og Moral kunde fordre af hende. Men just den Dør, som var haardt tillukt for enhver profan Chapeau, stod beredvilligst aaben hver Tid og Time for vor Doktors ærværdige Krave! Som den Afdødes dobbelte Eftermand, saavel i Consistorio som i Sognekaldet, maatte han tage de efterladte Embedsakter til sig; og ingen vidste bedre end den smukke Datter, paa hvad Sted de laae og vare giemte. Desuden havde den Salige efterladt sig et meget anseeligt Bibliothek, især i Kirkehistoriens Fag, hvoraf Doktoren kunde bruge meget til Hielp i Fortsættelsen af hans Hæresiomastix. Begge Dele udfordrede mange Besøgelser og Tete a Tetes, hvilke bleve anseeligt forlængede derved, at den bedrøvede og nedbøiede Datter stedse begyndte paa ny medømme Taarer at begræde hendes afdøde Fader, hvorved vor Mand ikke kunde andet ex officio, end forrette sit Trøste-Embede. Ved den Leilighed saae

Hr.

Hr. Amor som til sin store Harme havde længe nok maattet lade sig afvise, endelig ogsaa sin Tidspunkt, og den Høiværdige Ungkarl følede med eet, midt under disse halv geistlige halv verdslige Samtaler — han vidste selv ikke hvad, omkring Hiertegrubens Egn, som giorde det besværligt for ham at tale, og nedpresséde uvilkaarlige Sukke af hans Bryst. Gandske benouet skyndte han sig hiem, og foer graadig ind imellem sine Qvartanter og Folianter; men der var ikke en eneste Bogstav at see, men i Stedet derfor saae han intet paa alle Sider, uden Lorchens Billede i sort Sørgedragt. Dette pirrende Phantome forfulgde ham hvor han gik og stod. Den fortræffelige Appetit, som han ellers havde, var borte; og om Natten havde han maattet synge klagende med Hagedorn:

Wo bist du hin, du Tröster in Beschwerde,
Mein goldner Schlaf?
An dem ich sonst die grössesten der Erde
Weit übertraf.

Hans Syster, som hidindtil endnu stedse, men ogsaa nu paa det længste havde været Huushovmesterinde, efterdi den kiere Ægteseng vinkede hende hen til en smuk ung, rig Kiøbmands Side, opdagede meget snart, hvor Skoen trykkede hendes Broder. En Middag, da han atter klagede over Mangel paa Appetit, over Hovedpine, Trangbrystighed, og Himlen veed, hvad meer endnu, sagde hun til ham i hendes sædvanlige muntre snaksomme Tone: „Jeg vilde nok „sige dig noget andet, min Broder, hvad der egent„lig fattes dig! Du er forliebt! ja forliebt i høieste Grad, „i den smukke, indtagende, fromme, andægtige, kyd„ske, sædelige, beskedene, milde, hulde, søde — Ja

„hvem

„hvem der dog kun havde længer Aande! — i den „Engel, i den Cherubim, i den Seraphim, som i „det menneskelige Sprog bliver kaldet Eleonora „Werth! Jeg tænkde det strax paa Timen: skulde „der ikke være noget for ham at faae? Nu er Sagen „klar, og det er mig en hiertelig Glæde, at du endelig — „forlad mig det, jeg havde snart sagt, har tabt Sky„haarene! Er det ikke og sandt! Hvad behøver du nu „al den evige Studering og Bogskrivning? Embede og „Ære har du jo nok af! Brød ligesaa! Jeg har ikke „gidet sagt dig det, men Folk har mangengang ræ„sonneret ærligt paa din Bag, fordi du som en geist„lig Mand gav dem saa slet et Exempel i denne Fald! „Du stod der jo stedse for Alteret og læste friſk væk: „Værer frugtbare og formerer eder, og, Din „Hustrue skal være som et frugtbart Viintræe om„kring dit Huus, og du var dog selv en ufrugtbar „Peberſvend! Endnu er det Tid, endnu kan du godt„giøre alting igien, naar du tager den smukke Lorchen „til din Kone. Og det er baade vist og sandt, at „der er ikke en Pige i hele Verden, som skikker sig „bedre til Frue Konsistorialraadinde, end hun! Og den „Bagatelle af 20000 Rdlr., som hendes Mand da „fik i Medgivt, var, som mig synes, heller ikke no„gen Galdedrik! Jeg vil dermed ikke sige, at du „skal tage hende for Pengenes Skyld: Nei, Gud „bevares! Giør ligesom jeg! Seer du, jeg elsker min „Brudgom ret hiertelig, og jeg vil endnu stedse elske „ham mere, naar han er bleven min Mand. Jeg „sætter, det gik os ulykkeligt i vor Ægtestand, at „min Mand f. Ex. spillede Bankerot, som meget „let kan indtræffe for en Kiøbmand, og vi bleve tig„gerfærdige, o derfor vilde jeg ikke lade Modet falde!

„Saa

„Saa længe jeg endnu kunde række to friske Arme fra „Livet, saa vilde jeg arbeide alt hvad Tøiet kunde „holde, for i det mindste at fortiene Salt og Brød! „og endogsaa det skulde ved min Mands Side smage „mig herligt! Men derimod var det ogsaa tosset af „mig, om jeg vilde nægte, det er mig kiært, at min „Mand har Formue. Den Fordeel er nu strax der„ved, at man behøver ikke at være bange ved det første „halve Dosin Børn, hvor man skal tage Pengene fra „til et Overtræk eller Sloikiole, og jeg troer, at „det er en tung Steen paa mange gode Forældres „Hierte. Kort og godt, du skal da strax i Morgen „tidlig gaae hen til Lorchen, og spørge hende ligesom „der staaer i vor Tydske Luthers Catechismus: Grete „willst du Hansen haben? Eller skal jeg endnu gis„re det mageligere for dig og spørge hende i dit Sted? „Ogsaa det! Du skal saa desuden giøre mig en dyg„tig Præsent paa mit Bryllup, og nu kan jeg ved „denne Leilighed aftiene det strax!„

Disse og andre flere Forestillinger smeltede Peversvends-Isen hos vor Mand, og giorde den gandske til Vand! Han omfavnede sin Syster, tilstod sin Kierlighed for hende, og bad hende paa det indstændigste, at hun vilde paatage sig at frie for ham: Han kunde umuelig tale for sig selv. Det skede. Syster Hanchen lod sig mælde hos den smukke Lorchen og blev imodtagen med Fornøielse. Kortere og opbyggeligere er vel i lang Tid intet Giftermaal blevet bragt i Stand, end dette! Dog, hvortil skulde og Omsvøb og megen Snak imellem to oprigtige Siele, i hvilke findes ikke nogen Falskhed? Neppe havde Hanchen anbragt sit Ærende, saa tilstod Lorchen med al Due-Enfoldighed, „at omendskiønt hendes

„nu-

„unværende dybe Sorg forbød hende alle andre Følel-
„ser paa denne Tid, saa ansaae hun dog dette Tilbud
„for den største Ære. Hun havde altid ønsket, at
„faae en Geistlig til Mand, og det havde ligeledes
„været hendes døende Faders Ønske; vel holdt hun
„sig ikke for værdig at faae en saa berømt og lærd
„Mands Haand, som Hans Høiværdigheds Hr.
„Doktorens. Men dersom det imidlertid var saale-
„des det hellige Forsyns Villie: saa vilde hun lydig og
„ydmyg underkaste sig samme, og hendes eneste Be-
„stræbelse skulde altid være en redelig Opfyldelse af alle
„en Kones Pligter." At blive længer stum endnu, efter saadan Tilstaaelse af den smukkeste Piges Mund, det havde været en skammelig Undseelighed, jeg vil ikke engang sige Dumhed. Nu fik ogsaa vor Mand sin Tunge paa Gang og sit Sprog i sin Magt, og brugde ingen videre Hielp til at trykke det første søde Forlovelses Kys paa Lorchens Mund. Ved særdeles tilfældige Omstændigheder maatte det føie sig saaledes, at Hanchens Brudgom, endskiønt til sin store Harme, fandt sig og nødsaget, at opsætte sit Bryllup endnu en temmelig lang Tid. Imidlertid løb Lorchens Sørgetid gandske til Ende, og nu bleve begge Parrene viede paa een Dag, i een Kirke, og for eet Alter. Dette skede vel en Søndag; men det var en stor Fest- og Høitidsdag for hele Staden. Allerede om Morgenen gandske tidlig begyndte Folk at strømme til Kirken, og der var saadan Trængsel, saa de nær havde trykket hverandre fordærvede. Brudefølget bestod af tyve Kareter. Men der vare vel over halvhundrede komne i Forveien med Tilskuere og Tilskuerinder af den adelige og borgerlige Nobleſſe. Alles Øine og Hierter vare henvendte til Lorchen; hundre-

de

de og nok hundrede Ynglinge giorde det brændende Ønske: O at din tilkommende Brud kun maatte være halv saa smuk! ligesaa mange gifte og ugifte Damer, da de, ihvor gierne de og vilde, kunde ikke finde det allerringeste at udsætte paa hendes Skionhed, amyserede sig dermed, at finde noget at dadle paa hendes Brudestads, og et halvt Dosin vellystige unge Hofmænd havde nær skudt sig for Panden med Pistolen, fordi ein verdamter Pfaffe turde understaae sig at bortsnappe saadan en Engel fra dem, som ved deres gode Mægling havde kunnet svinge sig op til en Cleveland, Pompadour og Königsmark.

Mange af mine Læsere og Læserinder ville nu udentvivl giette, at der, efter lykkeligt fuldbragt Bryllup, gik en stor Forandring for sig i vor Mands Karakteer og hele Handlemaade og Væsen! I det mindste underskriver hele Tydskland temmelig nær Slutningen af den Damesang i Lisuart og Dariolette.

O Liebe, deine Wundermacht
Reißt Herzen aus des Lasters Nacht.
Schaft Thoren um zu Weisen;
Dich müsse jede Zunge preisen.

Jeg vil heller slet ikke nægte, at vor Doktor jo havde været den rette Mand, at blive omskabt af en Kone fra Top til Taa. Men den smukke Leonore var nu just himmelhøit derfra, at kunne eller at ville være saadan en Kone. Det Skriftens Sprog, som er en Torn i Øiet end og for de bedste Koner, hvilket de saa gierne vilde kradse ud af Bibelen, og for hvis Skyld de vilde opreise Ærestøtter for Kennicoter og Semlere, dersom de kunde godtgiøre, at det ikke stod i de gamle Codices. Det Sprog „Og han skal være din Her-

re!"

re!"*) var dybt indskrevet i Leonores Hierte. Hun elskede ikke blot, men hun ærede med Ærbødighed hendes Mand. Hun giorde slet ingen Paastand paa at befale, ligesom Sara var Abraham lydig og kaldede ham Herre, men forbeholdt sig blot at karessere og bede, og endogsaa da opsteg aldrig den allermindste Rødme af Vrede eller Emfindtlighed i hendes Ansigt, om hun fik Afslag. At finde Feil eller Pletter i hendes Mands Karakteer, det var for hende en stor Synd: Hvorledes kunde hun derfor vel falde paa de Tanker at ville omskabe ham? Paa en uskyldig Maade bestyrkede hun ham meget meer i hans stolte Selvtilfredshed og Egenkierlighed; og ligesom de ofte mere satyriske end alvorlig meente Lovtaler og Berømmelser, som han tilforn havde faaet for sin Lærdom og til hans bekomne Doktor-Titel, ikke lidet kildrede ham, saa giorde det ham nu, at jeg skal tale med Doktor Luther, ret godt i hans høire Knæskal og i hans venstre Hæl, naar hans lille Kone med hendes Fløiels Haand strøg ham om Skiegget og med hendes Rosenlæber trykkede ham et sødt Kys efter det andet paa Mund og Kinder og Pande og Øine, kaldte ham sin bedste, kiereste, eneste og Guld-Mand, og forsikrede, at hun ikke kunde takke Gud nok derfor, han havde giort hende saa lykkelig, at hun var bleven hans Hustrue. Med et Ord sagt, han blev i alle Henseender den Gam-

*) Jeg har blot sagt, at dette Sprog er en Torn i Øiet, endogsaa for de bedste Koner. Følgende Historie af den ottende Deel af Vademecum vil vise, at jeg endnu har sagt for lidet. „En liden Pige paa fem Aar i Hannover hørde det Skrivtens Sprog, Qvinden skal være sin Mand underdanig! Ach Mamsel, sagde hun nogen Tid derefter til hendes Gouvernante: Jeg vilde ønske, at den kiere Gud havde ikke sagt det!"

Gamle, og blot Udenværket blev hist og her forandret! Saaledes f. Ex. lod han nu sin Privatflid paa Studerekammeret ikke gaae saa vidt som før, og Hæresiomastixen standsede gandske og aldeles, da Forlæggeren efter noie Overslag havde befundet, at dersom Verkets Afsætning blev fremdeles saadan som nu, saa maatte han netop ved den 15de Deels Udgave spille Bankerot. Men derimod foer nu vor Mand desto mægtigere frem i Toiet som Konsistorialraad, og strax ved sin første Examen udbredede en almindelig Gysen over den hele Kandidatverden! En god fattig Skielm, en Arbeidsmands Søn, som, af Lyst til at studere, havde paa den kummerligste og moisommeligste Maade slaaet sig igiennem i Skolerne og ved Universiteterne, og fuldkommen lært saa meget, at han kunde forestaae en liden Landsby-Menighed, blev af ham uden Naade og Barmhiertighed dømt til at afvises. Hans Herrer Kolleger satte sig af alle Kræfter derimod, sagde ham, at dersom han vilde saaledes examinere, saa vilde ikke en eneste Kandidat staae sig, og Kirken maatte blive uden Lærere! Men han svarede dem i en meget haard Tone, at dersom man examenerede saaledes, som de hidindtil vare vant at giøre saa vilde Kirken blive oversvømmet med en Syndflod af Ignoranter og Dummerhoveder, og de Tider vilde til Slutning komme igien, da man døbde Børn in nomine patrias & filias & spirituas sanctas! Han for sin Part blev fast og ubevægelig derved, at Kandidaten maatte afvises som en Ignorant, og dersom det ikke stod dem an, saae han sig nødt til at indberette det til Hoffet. Det Ord, til Hoffet, var et Tordenslag for det samtlige Collegium, og gandske forpiuset deraf undertegnede enhver Relegations Ak-

ten over den arme ulykkelige Skielm af en Kandidat. Den store Velynder og Patron, paa denne Tid endnu tusindegange mere rystet i sit Kallun, end fordum over den Efterretning, Prizelius er Doktor Theologiæ, beholdt neppe saa megen Kraft tilovers, at han kunde liste sig hiem med sin Kollega B**, den ovenmældte Thomas Aquinas og Duns Scotus. Men den gamle B**, som havde altid, naar der taledes om Ignoranter og Dummerhoveder, netop allerførst Aarsag, at tage sig om Næsen, blev midt i al denne Allarm ved fuldkommen god Lune. Og ligesom hiin franske Abbee i Göttingen, da han paa en Concert, enten af Forfængelighed eller Vildfarelse, satte sig paa Damestolene, og Kästner gav ham Drikkepenge derfor paa Stedet ved et stærk pebret Epigramma*), gjorde den bedste Mine af Verden til dette onde Spøg, og indbød Digteren paa den høfligste Maade til at spise hos sig, og fandt virkelig ingen utaknemmelig Gjest i ham: saaledes indbød ogsaa den sig fuldkommen følende Domine non sum dignus Doktoren til sig den næste Dag, lod dække op, saa Bordene knagede, og gav ham ved et venligt Glas Burgunder gandske tydelig at forstaae, at han af dyb Ærbødighed for hans høiere Indsigter vilde aldrig have nogen anden Villie end hans. Derfor nød han endnu i ti Aar og derover i Roe og Fred sit, omendskiønt for mange unyttige, saa dog for ham selv meget behagelige Liv; E** derimod, som vidste ikke at sætte nogen Grændser for sin Ærgelse og Harme, satte fra den Time den første Fod i Graven. Endnu et Par Aars Tid slæbede han sig elendig og knurvuren frem,

*) Jeg mener det meget bekiendte:
Die Stühle sind zwar nicht für das Abbee-Geschlecht;
Doch als ein Geistlicher hat er das Weiber-Recht.

frem, havde endnu mangen haard Dyst med Doktoren, men maatte altid gaae bort med Tab: og ligesom det var uendelig tungt for Maria de Medices paa hendes Sotteseng, at hun skulde tilgive Kardinal Richelieu, saa blev det ham ikke mindre tungt, at tilgive Doktoren; dog alligevel giorde han det endelig, og fulgde da efter sin forangangne Kollega Werth ind i Evigheden, endskiønt ikke med det lette Hierte og med den indtagende Udsigt.

Nu maae mine Læsere vænne sig til, ikke mere at betragte Doktoren som simpel Konsistorialraad, men som det hele Konsistorium in corpore selv. Alle dandsede efter hans Pibe, og dens grove Tone kom hele Præsteverdenen til at bæve jo længer jo mere. Med den samme ubevægelige Strænghed, med hvilken han afviisde en Kandidat, forfarede han og imod Folk i virkelige Embeder; et Kietterie, et givet ondt Exempel, indgroet Last, blev uden al Overbærelse straffet, om ikke med Afsættelse, saa dog gandske vist med Suspension, eller med Forflyttelse til et Poenitentsekald. Endnu ikke nok, men hans geistlige Despotismus, eller som han selv kaldte det, hans Nidkierhed for Guds Ære og for Kirkens Bedste, streifede ogsaa om i gandske fremmede Revierer! Hidindtil var det endnu ikke faldet Konsistoriet ind, at tiltage sig den ringeste Anseelse af Opsyn over Landets Universitet: Dette stod umiddelbar under Fyrsten, eller rettere under en af hans Ministre, som det allene tilkom at anordne, hvad han holdt for det Bedste. Men vor Doktor vidste at giøre sig frygtbar saavel for Universitetet som for Ministeren! Han leverede en lang vidtløftig Memorial ind til Hoffet, hvori han med meget stærke Farver afskildrede den

gandske utrolige Uvidenhed og Dumhed, som gemeenlig fandtes hos de Kanditater, der indstillede sig til Examen. Skolerne gav han kun Skyld for en liden Deel deraf, men Universitetet tillagde han den største Skyld! I den bitterste Tone talede han om Professorernes Dovenskab og Efterladenhed at holde Kollegier, og ihvorvidt Lærernes Dovenskab ogsaa maatte avle Studenternes Dovenskab. Egennytten, blev han ved, var den fornemste og maaskee den eneste Drivefieder hos dem! En Student, som kun betalde rigtigt for Kollegierne, kunde være vis paa at faae det bedste Testimonium fra Universitetet, om han endog aldrig havde været paa noget Kollegium. Ja det var de fleste Prorektorer kun derom at gjøre, at Studenterne vare ret liderlige og udsvævende, thi desto flere Strafpenge og Bøder faldt der, og desto bedre befandt deres Pung sig.

Saadanne haarde og ærerørige Beskyldinger, som bleve forebragte med det største Skin af Sandhed, kunde umueligt andet end gjøre Indtryk ved Hoffet. Ministeren fik de haardeste og stærkeste Irettesættelser af sin Herre, og til Universitetet blev udstædt den tordnende Befalning, ikke herefter under høieste Unaade at gjøre sig skyldig i sligt, eller og forvente den skarpeste Medfart! Dette Uveir traf vel kun især og fornemmelig det theologiske Fakultet; men de andre Fakulteter bleve heller ikke i Fred for vor Doktor. En ung Theolog, hvis Hoved og Hierte sad paa det rette Sted og som derhos havde 10000 Rdlr. i Pungen, der satte ham i den Stand, at han ikke behøvede at være noget Menneskes Tallerkenslikker, talede engang i et Selskab gandske frit om Kandidater, og sagde, at det theologiske Skolefuxerie og Mygstierie her i Landet havde livagtig

agtig opslaaet sin Trone og Residents i Doktorens Person, og at det var beklageligt, en heel stor Provintses Kirke skulde staae under et Overhoved, som manglede det første Requisit hos et Menneske, ikke at tale om hos en Geistlig, nemlig den sunde Fornuft. Neppe var det Ord sagt, førend det strax ligesaa varmt som det var, blev sladdret for Doktoren, og Dagen efter lod han denne Forbryder indstævne for sin frygtbare Domstoel. Den unge Mand merkede Uraad, fattede paa Stedet sin Beslutning, og lod hilse Doktoren og sige, at en liden Reise, som han nu i Øieblikket skulde tiltræde paa nogle Dage, hindrede ham fra strax at indfinde sig, men naar han kom tilbage igien skulde han ikke forsømme at giøre sin Opvartning. Doktoren lod sig lykkelig afspise dermed; men hvor forbavset blev han, da han efter 24 Timers Forløb fik følgende Billet:

„Deres Høiværdighed bevilsde mig i Gaar den „Ære at lade mig kalde til Dem; men det giør mig „uendelig Ondt, at jeg hverken nu eller nogentid „kan profitere deraf. Jeg har fundet for godt, „for altid at forlade et Land, hvor man ikke kan luk„ke Munden op, uden at blive angivet af fortkiolede „Skurke. Ikke fortryder jeg et eneste Ord af hvad „jeg har sagt: Jeg var ikke værd, at have lærdt „Philosophie af min fortræffelige M**, dersom jeg „ikke vidste, behørig at giøre Forskiel paa Sort og „Hvidt, paa Theologie og Theologasterie. Men jeg „seer heller ingenlunde at det er mit Kald, i nærvæ„rende Fald at lide for Sandhedens Skyld! og De„res Høiværdighed vilde for dennegang nok have den „Godhed, at afkøle Deres Galde paa et andet be-

„hageligt Sted. Jeg forbliver i ærbødig Fra„stand ꝛc.“

Læserne vilde nu engang erindre sig Gellerts Ysmene og den fortræffelige Lignelse om den Kalkonske Hane, saa har han et fuldkomment Billede af vor Doktor, hvorledes han saae ud, da han havde læst denne Billet. Kandidaten havde gandske Ret deri, at den Høiværdige Galde vilde, i Mangel af den rette Gienstand, afkole sig paa en anden uskyldig: Men det havde han vel ikke drømt om, at han selv skulde uvidende have bragt denne uskyldige Gienstand i Forslag. Og det var ingen anden end den i Billetten ommældte fortræffelige M**, eller at nævne ham reent ud, Müller, Philosophiæ Doktor og overordentlig Professor, en virkelig dyb og lys Tænker, som visselig ved sit kiernefulde Foredrag kunde gisre Smagen i den tomme og unyttige Ordkram temmelig ekkel for en ung Theolog. Især udmerkede han sig ved et Kollegium, hvilket, saavidt jeg veed, ikke engang endnu bliver læst i Göttingen, denne store Oplagsplads for alle menneskelige Videnskaber, og vilde dog være af saa ubeskrivelig stor Nytte for alle Stænder. Han læsde nemlig Anthropognosie, eller Menneskekundskab, efter en meget simpel, men høistrigtig og righoldig Plan. Først skildrede han Menneskет i Almindelighed, som Psycholog og som Læge; kastede vel og her og der en physiognomisk Anmerkning imellem. Derpaa gik han over i det almindelige Liv og i Historien, fortælde hundrede og atter hundrede af de udvalgteste Exempler og lange Levnetshistorier, fra Vuggen af indtil Graven, hvilke han havde samler paa sine mange Aars Reiser som Hofmester, og uddraget af tusinde Bøger. Hos ham lærde man at kiende

Men-

Menneſket, fra dets Fuldkommenheds høieſte Grad af, indtil dets Fordærvelſes allerdybeſte Grad; og han vidſte altid at opvække Medlidenhed endog med det afſkyeligſte og ondſkabsfuldeſte Skarn, i det han viisde paa det tydeligſte, hvorledes denne Fordærvelſe tog ſin Begyndelſe af en gandſke liden, i os alle liggende Kilde, og var ſiden ved en ſlet Opdragelſe, onde Exempler og Sædvanens Magt, opſteget til en ſaa gyſelig Grad. Dog lærde og underviisde han ikke blot allene, men han øvede og ſine Tilhørere i egne Optegnelſer; gav dem enkelte Handlinger og Samtaler hen, og lod dem deraf udvikle den hele Karakteer; og ofte holdt han med eet inde, naar han ſtod paa Kathedret, og lod hans Tilhørere giette Følgerne af de angivne Data. Hvor meget dette maatte ſkærpe Jagttagelſes-Aanden; hvor meget ypperlig denne Øvelſe maatte engang komme de Geiſtlige til Hielp i Skrifteſtolen og paa Sygeſengen, Juriſterne ved Inquiſitioner, Lægerne ved de ſande Aarſagers Udgrundelſe til Sygdommene, og enhver i den daglige Omgang, det falder af ſig ſelv i Øinene!

Imod denne Mand, der vidſte ligeſaa meget af hvad der var ſkeet, ſom Manden i Maanen, indgav Doktoren nu atter en Memoire raiſonné til Hoffet, ſukkede bitterlig over Philoſophiens Misbrug til Theologiens Skade og Fornærmelſe, og viisde, hvorledes Kirken derover blev overſvømmet med Kiettere og Verden med Fritænkere og Religionsſpottere. Derpaa ſkred han nærmere til Sagen, giorde et ſandt Beelzebubs- og Adramelechs-Skilderie over Kandidaten, og afmalede ham ikke allene ſom en ſlem Foragter af og Spotter over hans egen høi-

værdige Person, men endog som en aabenbare Guds og Christi Fiende, som en Pest, der sniger sig frem i Mørket, og som en Syge, der fordærver om Middagen. Denne Ryggesløse, blev han ved, var vel ved en af Gud tilskikket Panisk Skræk bleven ustadig og flygtig ligesom Cain, og vilde ikke oftere komme igien i disse Lande: Men Landet vilde snart blive hiemsøgt af en heel Legion af hans Lige. Just paa det Sted, hvor den Hellig Aand skulde have sit Verksted, havde nu Djevelen opslaaet sit i D. Müllers Person, som i hans Philosophiske Skole smedede Fordærvelsens Pile mod den allerhelligste Religion, hvilke hans Disciple siden skulde udskyde over hele Landet.

Denne Memoire førde den gode Müller en lovformelig Inquisition paa Halsen; alle hans Hæfter og Diktater bleve paa det skarpeste undersøgte, og hans egne Tilhørere bleve endog afhørte imod ham. Uden at være saa godt et Hoved, som Müller var, havde han været uden Rædning og forloren. Men han vidste saa grundig og veltalende at forsvare sin Uskyldighed imod alle Skikaner, at man endelig tilsidst maatte frikiende ham.

Jeg vilde gandske vist fortiene mig slet Tak hos mine Læsere, dersom jeg endnu vilde traktere dem med flere saadanne Historier. Men lykkeligviis have de ikke mere Sted i min Plan, og jeg griber derfor strax med Doktor Slop fat paa forceps for at trække min Helt frem for denne Verdens Lys.

Andet

Andet Kapitel.

Et Fragment af Jagten.

Michel. (rykker i Kongen, i det han vil gaae ud.) Hør, Herre Konge! nok et Ord!

Kongen. Nu, hvad er det?

Michel. (leende.) Ha, ha, ha, maae jeg?

Kongen. Ja vist maae du Michel, tal kun reent ud!

Michel. Ifald nu vore Ungefolk om et Aar — Rose. (rykker i Michel.) Fy Faer! skam jer dog!

Michel. Hvad? skamme mig! Herr Kongen veed for længesiden, hvad der pleier at passere i Aar og Dag efter saadanne raske Ungefolks Bryllup.

Denne Tillid, som Michel satte til Kongens Viisdom og Kundskab, har jeg ligeledes til alle mine Læsere og Læserinder; og dersom de endnu have det forhen anførte dobbelte Bryllup imellem Doktoren og Lorchen Werth paa den ene Side, og Kiøbmand Klever og Hanchen Prizelius paa den anden Side i frisk Erindring, saa vil det være en gandske fattelig og begribelig Sag for dem, naar jeg siger, at Frue Doktor- og Konsistorialraadinden i Aaret 1750 den ottende Maii tidlig om Morgenen Klokken 4 Slet blev forløst med en munter og frisk Søn, og Madame Klever nedkom samme Dag om Aftenen Klokken otte med en liden Dito. Glæden i begge Familierne var uendelig stor, saa meget mere, som ikke det ringeste onde Tilfælde indfandt sig her, hvoraf saa

mangen en endog den lykkeligste Nedkomst bagefter pleier at føle Skaar i Glæden. Man skred altsaa efter christelig Skik til Daaben, bad et halvt Dusin Faddere af begge Kion, og proppede dem Livet fuldt indtil Halsen for Faddergaven. Men forend jeg fortæller videre, maae jeg først endnu fortælle mine Læsere et Par Gardin-Samtaler, som omtrent to Maaneder tilforn forefaldt imellem disse Ægtefolk paa begge Sider. De ere gandske af eens Indhold, og dog alligevel kunne to Ting neppe være mere forskiellige!

Med Hovedet understøttet paa sin Haand laae den høifrugtsommelige Hanchen en Aften ved hendes Mands Side, og trak et meget dybt Suk op fra hendes Hiertes inderste Grund.

Hvad fattes dig, min stakkels kiere Kone, raabde Klever strax med en rørt Stemme, i det han snoede sin Arm om hende, og trykkede hendes Kind op til sin; Hvad fattes dig? bliver din Byrde dig for tung?

Hanchen. Ach Nei! det ikke.

Klever. Nu da, qvæler du dig maaskee med den Tanke—

Hanchen. Nei, min søde Mand! Jeg har ingen Ahnelse om min Død, og om jeg end havde nogen, saa vilde jeg dog visselig paa det omhyggeligste skiule den for dig. Men jeg har ingen; du maae troe mig, slet ingen!

Klever. Men hvorfor sukker du da saa forskrækkelig dybt?

Hanchen. Ach, jeg maae vel sukke — jeg kan ikke andet! Saa ofte den Tanke falder mig ind, du skal blive Moder, saa ligger det mig som en Steen paa Hiertet.

Kle-

Klever. O du lille flemme Qvælerske, hvor kan du dog nu være saa gandske anderledes end du ellers pleier, saa at du betragter alting fra den sorte og sørgelige Side? Du er en Præstedatter, og skulde bedre kunne Bibelen, end jeg: Har du da ikke læst, at der ingen større Glæde er i Verden, end en Moders Glæde, naar hun har født et Barn til Verden? Forestil dig kun engang, at det er først altsammen forbi, altsammen lykkelig overstaaet og du har da en velskabt munter Dreng eller en vakker nydelig Pige paa dine Arme: Vil du da ikke være gandske ude fra dig selv af Glæde? Og jeg, dersom det er en Dreng, saa veed jeg ikke hvilket Been jeg vil staae paa!

Hanchen. Det var altsammen godt, altsammen skiønt, dersom det ikke saa ofte traf ind, som der ligeledes staaer i Bibelen: Eders Glæde skal omvendes til Bedrøvelse! Jeg vil engang antage, at det gik altsammen saa lykkeligt af som du siger: Ere vi da siden allerede komne over Bierget? Hvad ønskede du helst, om du havde Valget, enten ingen Børn, eller vanartige, ugudelige, som giorde dig ikke andet, end Kummer og Hierteſorg, og bragde dig for Tiden i Graven —

Klever. O tie stille med saadanne hypokondriske Griller! Hvad er det for Indfald? I Morgen den Dag skal du strax aarelades igien, paa det du kan blive af med det hæslige tunge, sorte Blod.

Hanchen. Du tager feil, min søde Mand! Troe ikke, at det jeg taler, kommer af sort Blod. Naar du ret alvorlig vil overveie Sagen, kan du ikke dømme anderledes end jeg! Det er vel et gammelt Ordsprog: Æblet falder ikke langt fra Stammen;

men; men at det ikke holder Stik, derpaa vil jeg anføre hundrede Exempler! Betænk kun, hvor mange Forældre, og ofte de allerbedste, som vi ikke engang kunne sætte os i Ligning med, have ikke det tungeste Kors af deres Børn!

Klever. Det er deres egen Skyld —

Hanchen. Tie stille, Mand! tie stille, og fæld ikke den Fordømmelsesdom over dig selv og over mig! Vist nok er det for en stor Deel deres egen Skyld. Men hvorledes ere de Skyld deri. I den hele vide Verden gives der vel neppe et eneste Par Forældre, som forsætlig og modtvillig opdrage deres Børn lastefulde: Naar de nu dog alligevel blive det, hvorledes skeer det da? Blot af Mangel paa Indsigt og Forstand! De arme Folk gjøre det saa godt som de kunne, og gjøre det dog slet! Vil det da vel gaae os et Haar bedre? Ville vi ikke med al vor gode Villie falde, du i den, og jeg i en anden Feil? Du blive for strænge, og jeg for lemfældig? Du strax fuld af Fyr og Flamme ved den ringeste Forseelse, og jeg derimod for blodhiertet og færdig at see igiennem Fingre, hvor virkelig Alvorlighed og Strænghed vilde være fornøden? Ved disse to Feil allene ere mange tusinde og atter tusinde Børn blevne fordærvede i Bund og Grund. Men tie stille, det er kun en liden Begyndelse! Begge vi to ere ikke i Stand til, allene at opdrage et Barn. Vi maae absolut antage Medhielpere. Nu vil jeg for nærværende Tid endnu slet ikke tænke paa en tilkommende Informator eller paa en offentlig Skole, men blive staaende ved det første, ved det nærmeste, ved en Goldamme. Gode Gud! jeg har i Dag atter talet med en, som jeg troer er allerede den tiende; og endnu kan jeg ikke fatte nogen Beslutning!

ning. Jeg fordrer visselig intet umueligt; jeg vil blo have en sat og stadig erfaren og fornuftig Kone som jeg fuldkommen kan forlade mig paa, og som ikke, naar jeg gaaer bort, ødelægger og nedriver den Smule Gode igien, jeg har giort mig Umage for at opbygge. Saadan en har jeg endnu ikke fundet iblandt dem alle ti; skeer det nu med det grønne Træe, hvad vil da blive af det tørre?

Klever. Nei, nei, ikke saaledes, min kiereste Kone! tilforn var jeg for hastig og overilet, nu er du det. Hvo som leder, den finder, siger Ordsproget; og den, der leder saaledes som du, den maae endelig gandske vist finde! Men hvad det andet angaaer, som du siger, om Mangel paa Indsigt og Forstand, saa vil jeg gierne bekiende min Svaghed og tilstaae mine Feil! Men at jeg eller du skulde være i Stand til det, som man egentlig kalder at fordærve vort Barn, nei, det tilstaaer jeg nu og altid aldeles ikke, Godt, lad mig engang forsee mig, saa vil jeg dog gandske vist bagefter indsee, at det var en Forseelse, og jeg vogter mig for at begaae den igien. Den egentlige Fordærvelse kommer kun fornemmelig af onde Exempler, som Børn i den yngste Alder see og gisre efter: Vil du vel give vort Barn dem? Vist nok ikke! Nu, jeg ikke heller, og det saa meget mindre, som mine Contoir-Forretninger ville desværre afholde mig alt for meget fra, at give mig af med mit Barn. Og ligesaa lidet er jeg bange for fremmede onde Exempler; thi du vil vist lade dit Barn komme dig saa lidet og saa sielden af Øinene, at der intet kan forefalde, som du ei skulde merke!

Hanchen. Ach, min kiere Mand, det varer jo kun en kort Tid! Hvorlænge varer det vel, førend

en Søn maae ud af Huset, naar han skal lære noget retskaffent: Og saa god Nat, Dyd! God Nat, faderlige og moderlige Formaninger! Jo frommere, stillere, indgetognere man da har opdraget sit Barn, desto større er Faren, at det skal blive forført. Ach, det gyser over min hele Krop, ja indtil Marv og Been, naar jeg blot tænker derpaa!

Klever. Og jeg gyser slet ikke derover, min kiere Kone! Jeg er derved gandske trøstig og rolig; thi jeg har den faste Tillid til dig, at du ikke blot vil indprente vort Barn Kierlighed til det Gode, men endog en ret levende Afskye for det Onde. Det er just Feilen ved den alt for indgetogne Opdragelse, at Forældre, naar deres Børn endog ere komne til Forstand og Overbeviisning, lade dem dog aldrig see det Onde. Hvor kan et Barn tage sig i Agt for en Slange, naar det ikke veed, hvorledes en Slange seer ud, og hvor farlig dens Gift er? Jeg erindrer mig endnu stedse fra mine Skoleaar af, at det blev os fortælt, de gamle Lacedæmonier havde havt den Skik, at lade deres Slaver drikke sig ret dygtig drukne, og siden vise deres Børn dem, paa det at disse skulde faae en ret Afskye for Drukkenskab. Det første duede nu vist nok ikke, men Øiemedet blev derved sikkert opnaaet. Og saaledes troer jeg gandske vist, at man ved alleslags Historier og Fortællinger for Børn, saavelsom ved at lade dem selv see paa det Onde, kan indflyde dem saadan levende Afskye derfor, at naar ogsaa det unge Menneske siden kommer ud i den store Verden, skal Forførelsen ikke saa let slaae an hos ham. Nei, nei, min kiere Kone, din tilkommende Søn vil ikke forglemme dine Lærdomme og Formaninger; du vil indprente ham dem

alt

alt for dybt dertil, at han kunde forglemme dem.

Hanchen. O, hvad er du dog for en lykkelig Mand, at du kan male dig saadanne allerkiereste Billeder for Øien, hvor jeg ikke seer andet end Skrækkebilleder! Dog, jeg vil ikke tale meer i min forrige Tone: Du kunde maaskee vel ellers falde paa den Mistanke, at jeg giorde Vanskelighederne ved Opdragelsen blot derfor saa store, for at have et smukt Paaskud at lægge Hænderne i Skiødet. Men det bevare mig Gud fra! Her har du min Haand, ligesaafuldt som jeg giorde dig min Eed: Alt, hvad der nogensinde staaer i mine Kræfter og Formue, og hvad en retskaffen Moders Pligt fører med sig, det vil jeg gierne og med Glæde giøre! Jeg skal ikke lade mig nogen Møie fortryde; Tyve søvnløse Nætter skulle ikke giøre mig ondt i en Finger, og Utaalmodighed skal aldrig faae mig fat; Det lover jeg dig, og jeg føler det, at jeg er i Stand til at holde det. I øvrigt vil jeg vente af Guds Naade og Barmhiertighed, om min Flid og min Umage vil bære velsignede Frugter. Jeg vil slet ingen Tanker sætte mig i Hovedet, saa og saa skal din Søn eller din Datter være, det og det skal der blive af dem. Ligesom Gud vil føie det, saa vil jeg være fornøiet dermed: Det heder jo i Skriften: De Ydmyge giver han Naade.

Klever. O min bedste, dyrebareste Kone, hvor kan jeg nokſom elske og sætte Priis paa dig for saadant Sindelav! Visselig, gandske vist vil Gud være os naadig — og vi skulle vorde ham taknemmelige derfor — og —

Fromheds og Ømheds Taarer qvalde den videre Tale; Morpheus afførrede dem, i det han smilende indsluttede det kiere Ægtepar i sine bløde Arme.

Den

Den høifrugtsommelige Lorchen laae ligeledes med Haanden under sit Hoved ved hendes Mands Side, og lyttede efter de enkelte afbrudte Lyde og Ord, som han udstødte fra sig i sine dybe Drømmerier, Doktoren havde den Maneer ved sig, som mangen theatralsk Digter har, at han var overmaade stærk i Monologer. Paa Studerekammeret, i Sengen, og mangengang paa Gaden med, kom denne theatralske Aand over ham, og da giennemsavede han Luften, at jeg skal bruge Shakespears Talemaade, baade paa høire og venstre Side, lagde Pegefingeren paa Næsen eller paa Panden, bankede med den paa Bordet eller paa Overdynen, og ledsagede enhver Bevægelse med et Hm! — Ja! — Saa! — Ikke andet! — Det kunde være mueligt! — Rigtig! — Bene: — Optime! og sligt meer. Verden var ikke altid saa lykkelig, at faae Kundskab om hvad der egentlig havde spøget i hans Høiværdigheds Hierne: Men ofte var det Spøgerie saa extra skiønt og tiltrækkende, at han ikke kunde bare sig, strax at fortælle sin elskelige Lorchen det. Saaledes gik det dennegang. Efterat han længe havde monologiseret, vendte han sig med eet om paa Siden til sin Kone, og spurgde hende gandske sagte: Sover du mit Barn?

Lorchen. Nei min Bedste! Og om jeg end sov, skulde jeg da ikke i Øieblikket vaage med Forsnielse, for at giøre dig Selskab?

Doktoren. Hør, mit Barn! Der er faret mig en Tanke igiennem Sielen, som er kapital, og som jeg ikke kan bare mig, at for tælle dig. Den angaaer vor tilkommende første fødte Søn.

Lor-

Lorchen. Vor Søn? Ach, min bedste Mand, vi vide jo endnu ikke, om den gode Gud vil giøre os saa lykkelige, og skienke os en Søn.

Doktoren. Nu posito, non concesso! End skiønt jeg efter visse indicia kan saa godt som med Vished forudsige det. Altsaa posito, du faaer en Søn, saa har jeg allerede i Forveien tænkt lidet derpaa, hvad vi ville fange an med ham. At han skal blive en Lærd, det forstaaer sig per se: Og om der ikke var nogen Skole eller noget Universitet i hele Verden, saa vilde jeg allene være Mand derfor. Men det er mig endnu alt for lidet, at have en blot simpel Lærd i ham. Betænk kun, mit Barn! Min Bedstefader var en slet og ret Arbeidsmand, og dog arbeidede min Fader sig saavidt frem, at han blev Præst. Jeg for min Deel har, som du veed, giort et endnu ulige større Spring, og staaer, Gud skee Tak! paa det høieste geistlige Trin, som er mueligt at opstige til i dette Land. Dersom nu Proportionen skulde gaae saaledes frem, saa maatte der af vor Søn ikke blive noget mindre end en Biskop eller vel og en Erkebiskop; og jeg kan sige dig i Fortrolighed, at levede vi saa vel i Engelland, Sverrig eller Dannemark, som vi leve i Tydskland, saa turde jeg forud give dig min Haand paa, at du i din Søn skulde kysse en tilkommende Biskop. Men det gaaer nu desværre ikke an i Tydskland! Som Geistlig kan min Søn ikke stige høiere end jeg, og hvad havde han saa, hvorved han kunde udmerke sig fremfor Faderen? Jeg er derfor falden paa en anden Idee — egentlig paa to Ideer; men den ene af dem har jeg forkastet igien: Ikke fordi den i og for sig selv var uduelig: Nei ingenlunde! Ideen var excellent! Men jeg har

ladet den fare mere for din end for min Skyld: Jeg kiender Fruentimmerhiertet alt for godt!

Lorchen. Hvi saa, mit Barn? Hvor skulde jeg nogensinde kunne falde paa den Tanke, at være dig imod i nogen Ting?

Doktoren. Det vil jeg forklare dig. See, mit Barn, jeg var i Forsiningen til Sinds at giøre en anden Baratier af vor Søn. Hvad tykkes dig derom? Forbavses du ikke over denne Idee?

Lorchen. Du maae holde min Uvidenhed det til gode, at jeg først maae spørge —

Doktoren. Hvordan? Er det mueligt? Har din Fader aldrig sagt dig noget om den over hele Verden berømte Baratier?

Lorchen. Aldrig saavidt jeg veed! Dog maaske han har, og det er kun gaaet mig af Glemme.

Doktoren. Nei, nei, mit Barn, saadant noget lader sig ikke glemme igien! Naar du ikke veed det, saa har han heller ikke sagt dig det, og det ligner ham næsten; thi tag mig det ikke ilde op — hans Støv i al Ære — men in puncto eruditionis, især den nyere, da heed det, som Horatius siger: Quandoque dormitat bonus Homerus. Men at komme til Sagen igien: Denne Baratier var en franſk Geistligs Søn fra Franken, et virkeligt Monstrum af Genie og Lærdom. I hans femte Aar — forestil dig kun engang — talede han allerede fuldkommen latinſk, franſk og tydſk! I hans attende Aar læsde han Bibelen baade paa græksk og hebraisk. I hans trettende Aar havde han allerede læst alle Patres, og vidste paa sine Fingre at opregne Origenes, Tertullianus, Eusebius, Chrysostomus og saa videre! I hans fiortende Aar blev han Magister, følgelig

otte

otte Aar førend jeg, da jeg dog i Ligning med andre blev det meget ung! Derhos lagde han sig endnu efter mange andre Videnskaber, og skikkede nogle mathematiske Afhandlinger til Videnskabernes Akademier i Paris og London, som sagde ham den forbindtligste Tak for samme. Forbavses du ikke mit Barn?

Lorchen. Jo gandske vist, og jeg seer her et nyt Beviis derpaa, at Guds Magt er uendelig! Men, min bedste Mand, hvor kan du være saa ubillig imod mig, at troe, det ikke skulde være den inderligste Glæde for mig, om Gud vilde vise ligesaadan Naade imod vort Barn. Du sagde før, at du kiendte Fruentimmerhiertet alt for godt. —

Doktoren. Stille, stille! Nuncius claudicans, som jeg undertiden pleier at sige for Spøg, det er, det halte Bud kommer efter. Denne ommældte Baratier døde i hans tyvende Aar paa den allerynkeligste Maade, af et ret Sammenflod af Sygdomme, som han havde paadraget sig ved sin alt for megen Studering. Dertil sigtede det, som jeg før sagde, at jeg mere for din end for min Skyld havde ladet den Idee fare, at giøre en anden Baratier af min Søn! Jeg, som Mand, havde meget før kunnet give mig tilfreds over en saa tidlig Død, i Betragtning af det dermed forbundne udødelige Navn; Men det er nu engang afgiort, at I Fruentimmer ere ikke skikkede til saadanne høie Begreber.

Lorchen. Nei, min bedste Mand! Jeg tilstaaer det oprigtig: Langt heller vilde jeg, uden at fornærme Forsynet, ingen lærd Søn have, end jeg vilde erfare denne Jammer og Hierteforg.

Doktoren. Tænkte jeg det ikke! Sagde jeg det ikke! Troer du nu, at jeg kiender Fruentimmerhiertet?

tet? Dog, vær kun rolig: Jeg lover dig, at du skal ikke have den Hierteforg! Dersom det var den eneste Vei, om hvilken det heed: hic itur ad astra, saa kunde jeg ikke giøre dig dette Løfte eller være dig Borgen derfor. Men nu har jeg udvalgt en anden, som ikke er mindre herlig og skion. Kiender du den berømmelige Hermannus Conringius?

Lorchen. Nei; jeg maae nu andengang blive skamfuld —

Doktoren. Ha! Skammen træffer ikke dig, men — Naa, jeg vil ikke nævne ham! Men det maae jeg sige, dersom jeg havde en Datter, og jeg skulde ikke fortælle hende noget om saadanne berømte Mænd, som en Hermannus Conringius, eller en Baratier, saa troer jeg, at jeg af Skamfuldhed maatte krybe i Skiul, hvor jeg kom. Nu jeg vil oplyse dig derom med to Ord: Denne Hermannus Conringius (jeg maae sige dig, førend jeg gaaer videre, at han var ogsaa en Præstesøn, ligesom alle de, der ere blevne til noget stort, ere komne af den geistlige Stand,) denne Hermannus Conringius, siger jeg, var en fuldkommen Polyhistor, in omni scibili versatus! Han var stor, som Theolog; stor, som Jureconsultus; stor som Medicus; stor, som Philosoph: Kan der vel siges noget større om et Menneske? I Dag skrev han en Afhandling udaf Kirkehistorien; i Morgen en — udaf Jure publico; i Overmorgen en — om Feber f. Ex. eller om Blodgang, eller om Podagra, eller om Hypochondrie o. s. v. Og paa det at du ikke andengang skal forskrækkes, saa vil jeg endnu føie dette til: Denne Hermannus Conringius opnaaede ved sin forunderlige Flid og ved sin mageløse Lærdom en Alder af 75 Aar. Nu har du dog vel

ven-

ventelig intet derimod, om der af vor Auguſtinus Prizelius ſkulde blive en anden Hermannus Conringius*)?

Lorchen. Af vor Auguſtinus Prizelius! hvorledes ſkal jeg forſtaae det?

Doktoren. Ja, giet engang min Skat!

Lorchen. Jeg kan ikke giette andet, mit Barn, end at du har beſluttet, vor Søn, om Gud giver os en, ſkal have det Navn Auguſtin, hvilket uden-tvivl ogſaa er en eller anden ſtor og meget berømt Mands Navn.

*) Evig Skade var det, at Doktoren ikke forſtod Franſk og hverken havde læſt *Paſquier's* Recherches de la France, eller *Goulart's* Hiſtoires admirables & memorables: Ellers vilde han udentvivl have taget ſin „Flugt langt høiere!" I Aaret 1445, fortælles der, „kom et ungt Menneſke paa omtrent 20 Aar til Paris: „Denne kunde alle de syv fri Kunſter; han ſpillede „paa alle muſikalſke Inſtrumenter; han ſang, ſom „en Farinelli, han malede, trods en Raphael; „Rappiret eller Floretten førde han ligeſaa færdigt „med den venſtre Haand, ſom med den høire, og in-„gen Fegtmeſter kunde ſtaae ſig imod ham. Derhos „beſad han den hele Smule Lærdom, ſom Herman „Conring havde inde; var en perfekt Theolog, Ju-„riſt og Medicus; diſputerede med alle Lærde i Pa-„ris, og ſatte dem alleſammen i Baroko. I Spro-„gene var han ligeſaa ſtærk, om ikke endnu ſtærkere „end Baratier; han forſtod ſit Latin, Græſkſk, He-„braiſk, Chaldaiſk, Syriſk og Arabiſk, og havde ved „Sprog-Forvirringen kunnet afgive en fortreffelig „Tolk. Kort ſagt, paa en naturlig Maade var han „ikke kommen ſaavidt, og man begyndte ſtærkt at „mumle om, at han var Antichriſtenen." Hvad ſkulde Doktoren ikke have villet give til, at han havde avlet ſaadan en Antichriſten!

Doktoren. Uforligneligt! Rem acu tetigisti! Men hvorledes hover du dette Navn, mit Barn? Er det ikke sandt, at jeg havde ikke lykkeligere kunnet vælge noget Navn paa hele Jorden? I og for sig selv betragtet er det vist nok en Ringeting, et Navn: Men paa Navnets Valg kiender man paa Timen Manden! Mine Navne f. Ex. ere begge to hiertelig slet valgte. Justus Samuel! Ja vel, Samuel var en stor Prophete, det veed enhver. Men Prophesternes Tider ere nuomstunder gandske forbi. Der har vel været en heel Række af store Rabbiner, som have havt det Navn Samuel; men derpaa tænkde hverken min Fader, eller min Moder, eller noget Menneske. Ligesaaledes er det med det Navn Justus! Skal det være det blotte Adiectivum retfærdig, saa erindrer det vel om en Dyd, men om en meget gemeen og lav Dyd, som en Hedning endog er i Stand til at udøve. Skulde det maaskee sigte til Justus Lipsius, som min Fader dog visselig slet ikke kiendte — det var vel noget, men ikke meget. Jeg har aldrig havt stor Respekt for Lipsius, ham fattes undertiden alt for meget paa Judicio*)! Dersom det endda var Justinus, saa vilde jeg lade det gielde! Saa tænkde man dog derved paa Justinus Marthr! I Forstningen tog jeg virkelig ogsaa det Navn Justinus med paa Valget for min Søn. Men tilsidst maatte dog alle andre Navne vige for det herlige Navn Auguſtinus. Det er en Mand — den eneſte

*) Doktoren sigter her formodentlig til Lipsius's smukke Værk de Virgine Halensi, hvilket vist nok vil forskaffe ham en anseelig Plads i min Bedlam eller Geschichte grosser Narren und Sonderlinge, som jeg agter at udgive.

ste i sit Slags! Forfatteren af det ypperlige Værk de civitate Dei! Der er malleus hæreticorum, Kietternes Hammer. Min Gud, hvad har dog den Mand, endnu 1200 Aar efter hans Død, anrettet for Bevægelser i Kirken! Thi det hænger alt tilsammen ligesom en Kiede: Var der ingen Augustinus, saa var der heller ingen Jansenius! Var der ingen Jansenius, saa var der heller ingen P. Quesnel! Var der ingen P. Quesnel, saa var der heller ingen Bulle Unigenitus! — Dog, hvad siger jeg? Alt det er endnu Smaating! — Var der ingen Augustinus, saa var der heller ingen Martinus Lutherus! Var der ingen Martinus Lutherus, saa var der heller ingen Reformation! Var der ingen Reformation — ach, min stakkels lille Hierte! saa havde du heller ingen Konsistorialraad Justus Samuel Prizelius til Gemal! — Men jeg merker, du bliver søvnig mit Barn?

Lorchen (hastigt opvaagnende) O, min Bedste Mand, jeg kan endnu vaage længe.

Doktoren. Nei, nei, jeg vil heller ikke misbruge din Taalmodighed! Nu har jeg dog sagt dig, hvad min gode Genius har givet mig ind. Vor Søn faaer det Navn Augustin, og skal blive en anden Hermannus Conringius. Nu, sov vel, mit Barn!

Lorchen. Sov vel, bedste Mand! Og den grundgode Gud give sin Velsignelse til dine Anslag.

Nu slet ingen Betragtninger og Reflexioner, hvortil denne Samtale giver saa rigelig Materie! Jeg overlader samme gandske og aldeles til mine tænkende Læsere, saa nær som en eneste, hvilken jeg forbeholder mig selv: Den angaaer den gode Lorchens Æres-Redning. Uden at have nogen prophetisk

Aand, kan jeg let forudsee, at den arme Kone med hendes Gud hengivne og hendes Mand gandske underkastede Sindelav vil hos vore Tiders fleste Skionne lidet eller slet intet Bifald finde. En almindelig medlidende Skuldertrækning vil hæve sig over hendes Forstand, og Damer af Lekture, som have læst mange Skrivter ind til Tristram Shandy, ville strax erindre sig Beenklæde-Samtalen, og finde, at Madam Lorchen og Madam Shandy, og Madam Shandy og Madam Lorchen ere saadanne to allerkiereste Gæs, som nogensinde have baaret Fruentimmer-Hovedtoi. Derimod har jeg intet mere at erindre end følgende! Man tilstaaer vel formodentlig, at det er ikke et og det samme, at tage sin Forstand fangen, og ingen Forstand at have. Det første var Tilfældet hos Lorchen i forrige Samtale, og det var en Regel, som hun tog i Agt i alle Samtaler med hendes Mand, endskiønt hun og undertiden, naar han var i Begreb med at begaae store Daarligheder eller vel endog Uretfærdigheder, satte saadanne mandige og stærke Grunde imod ham, at han slog skamfuld i sig selv og lod sin Galskab fare. Var derimod Lorchen kun i en Situation, hvor hun kunde og vilde lade sin Forstand have frit Løb; befandt hun sig i en udsøgt og fortrolig Kreds af Venner og Veninder: O hvilken Vellyst var det da, at høre hende tale og domme! hvor net vidste hun at dreie Diskoursen om de sædvanlige hverdags Smaating hen paa værdigere og mere interessante Gienstande! Hvor fordrev hun med sin honningsøde, men derhos braaddefri Tunge Bagtalelses Aanden fra Selskabet, hun var i, hvilken Aand har gemeenlig Overhaand i de ni af ti Selskaber. Med hvilken inderlig omKierlighed

hæng-

hængde især den endnu uskyldige og ufordærvede Ungdom, Drenge og Piger, efter hende, og holdt sig til hende! Dette Værks snævre Grændser tillade mig ikke engang at opføre hende i en elegant Damecirkel, og vise, hvor netop de stolte Fruentimmer-Skabninger, som ere saa raske til at slaae om sig med Gaasehoveder, bleve ved Siden af hende de første Gaasehoveder og respektive Gæs! Men en Scene imellem hende og en Mand vil jeg her meddele, hvilken i sin Art er ny, og som saa mangen en kunde tage sig til Mønster!

Lorchen havde iblandt andre den strænge Grundsætning, at Dands er Synd. Ikke saa, at hun derover havde nogensinde fordømt noget Fruentimmer, som dandsede! Men hun beklagede dem; og ligesaa lidet som hun selv dandsede, saa kierlig og alvorlig advarede hun enhver Pige i hendes Forbandtskabs og Bekiendtskabs Kreds for Dands. Det var naturligviis en haard Lære, især for fyrige og jovialske Pigesiele. Paa den ene Side følede de vel, at Lorchen havde ikke saa megen Uret i det Hele; men paa den anden Side hoppede deres Fødder næsten mechanisk ved den blotte Tanke om en Angloise eller Quadrille! Det var derfor ret Vand paa deres Mølle, at en Geistligmand, en Præst der i Byen, en i alle Henseender agtværdig Mand, talede Ordet for Dandsen, og, saavel paa Prædikestoken som i offentlige Selskaber — forkastede kun Dandsens Misbrug, men forsvarede dens rette Brug. Med denne Præst søgde man engang i et Selskab at indvikle hende i en Dispyte, og haabede, at han med sine Grunde skulde meget let kunne bestride hendes og tilintetgiøre dem. Præsten lod det heller ikke mangle, at bruge alle de Vaaben imod hende, han kunde,

og giorde alt, hvad ham mueligt var, til at forsvare Dandsen. Han beraabde sig paa det gamle Testamente og paa de Christnes Frihed. Han sagde, at Religionen var i Grunden inter andet, end den Kunst, stedse at glæde sig, at Dandsen var et blot naturligt Udbrud af Glæden, at den var en uskyldig og regelmæssig Legemets Bevægelse, hvilken man vist nok kunde overdrive til sin Sundheds og Dyds Skade og Fordærvelse, men man kunde ogsaa fuldkommen holde den inden de behørige Skranker. Han sagde, at de frommeste Mænd, nemlig Dr. Luther og Fenelon, havde tilladt Dandsen, og endnu for et halvt hundrede Aar siden havde det været Skik, at Præsten skulde aabne Ballet med Bruden paa Bryllupsdagen ꝛc. Med den største Venlighed og Taalmodighed havde Lorchen hørt paa Præsten og med en om mueligt endnu større begyndte hun nu at tage til sit Sprog. Min værdigste Hr. Pastor, sagde hun, et saa skrøbeligt Fruentimmer som jeg skulde egentlig ikke understaae sig, at sige Dem imod og disputere med Dem; men jeg er alt for meget overbeviist om deres Godhed dertil, at De ikke skulde laane mig et gunstigt Øre til at høre mine Modgrunde. Jeg troer fuldkommen, at dersom det faldt Dem ind at dandse, saa vilde det ikke geraade Dem til Synd. For den Rene er jo alting reent, som Skriften siger! Men jeg taler kun nærmest om mit eget Kiøn — ach, og med dyb Undseelse og Skamfuldhed føler jeg det, at vi ere langt svagere Redskaber end Mandfolkene! Ikke Adam var Forføreren, men Eva var det — hvilket Vink for os, at vi have langt meer Aarsag til at være paapasne og aarvaagne over os selv! I det hele Ny Testamente tales der kun to gange,

saa-

saavidt jeg erindrer, om Dands. Engang om Børnene, hvor der staaer, vi have pebet for eder og I have ikke villet dandse, og andengang om Herodias's Datter, som ved hendes Dands var Skyld i, at Johannes den Døber blev halshuggen. Af Hiertet istemmer jeg med Dem, at vor allerhelligste Religion er Veien til sand Glæde og Lykkalighed; men hvor ofte bliver det ikke ligeledes sagt os: Gior-rer eder Umage og stræber med Frygt og Bævelse, at I kunne blive salige — Vaager og beder, at I skulle ikke falde i Fristelse: Aanden er villig, men Kiødet er skrøbeligt! — Jeg troer visselig, De har vel endnu ikke seet megen Dands. O, min værdigste Hr. Pastor, dersom De havde en Datter, en ret dydig og kydsk Datter, og de saae hende, hvorledes hun slog afsted, med et blussende Ansigt, med en flagrende Dandsehabit, ved en ung Mandsperſons Haand, som, henreven af hendes Skionhed, maaskee søger med sledske og slebne Ord at forføre hende, vilde Deres omme Faderhierte da ikke skielve og bæve. Jeg har til min store Skræk endog seet Piger paa fem til sex Aar, som gandske allene for sig selv og med den inderligste Vellyst giorde Engelske Paer. Maae man ikke troe, at saadant et Barns Siel er bleven gandske smittet og anstukken af Forfængelighed? — Hvad den regelmæssige Legemets Bevægelse angaaer, saa vidste jeg ingen uskyldigere og regelmæssigere, end en Spadseregang i Marken eller i en Have; og Tak være min forevigede Fader, som fra mine Barnsbeen af har vænt mig til at smage Glæden under Guds fri Himmel. Hvor let hæver Hiertet sig her til ham, som er alle Glæders Giver! Og hvor meget befrygter jeg derimod, at det næsten er umueligt, at tænke

paa

paa Gud i Dandsens Tummel! — De talede om den ærværdige Mand Dr. Luther! Min Fader har bibragt mig en dyb Ærbødighed for denne Mand, som Gud brugde til saa stort et Redskab. Men dersom han har tilladt Dands, saa vil det vel ikkun sige saa meget, at han sammenligningsviis holdt Dands for meget uskyldigere, end mange andre aabenbare syndige Lystigheder: og i al Fald er jeg gandske forsikret, han vilde meget bifalde Dandsens Efterladelse. — Om den forhen brugte Bryllupsskik har min Fader selv fortælt mig; men saavidt jeg indseer, var det kun en Æresdands af Præsten, og det blev ved en eneste. Men for nærværende Tid kan vort Kjon slet ikke blive mæt af Dands, og det er just dette Henrivende, som forstrækker mig. Ach, vort Liv er jo desuden saa kort og flygtigt, og dog alligevel er det den eneste Forberedelsestid til Evigheden! — Ja, dersom vi nu allerede vare saa rene som vi skulde være — og dog alligevel vilde der endda altid blive noget bedre for os at giøre. Men saa længe vi endnu have at stride med dette syndige Legeme, tykkes mig, det er meget uforsigtigt, meget forvovent, at styrte sig modtvillig i Legems og Siels Fare!

Dette, og endnu mere, sagde hun, og giorde et dybt Indtryk paa Præsten. Han sagde sig selv i al Stilhed, at han virkelig havde betragtet Dandsen fra en alt for gunstig Synspunkt, og, uden i mindste Maade at anstemme Fordømmelsestonen, forandrede han alligevel sit Sprog meget kiendelig paa Prædikestolen og i Selskaber.

Dette maae være nok! Nu ville vi strax lade Lorchen fremtræde paa Skuepladsen som Moder og sit Barns Opdragerinde.

Tre-

Tredie Kapitel.

Auguſtin heed altſaa vor Hiſtories Helt. Hans lille Couſin fik det Navn Georg, uden at derved hverken var blevet tænkt paa Ridderen St. Georg, eller paa nogen anden berømmelig Georg i hele Verden. Begge Børnene, hvert for ſig betragtet, havde af Naturen faaet et ſundt og velproportioneret Legeme: Men i Sammenligning med hinanden, var Georg førere og fyldigere, Auguſtin derimod ſpædlemmere og finere, gandſke efter begge deres Mødres Modelle! Men vi maae for det første gandſke lade Georg fare, for lidet nøiere at oplyſe Auguſtins første Ungdoms og Opdragelſes Hiſtorie.

Strax i Begyndelſen giorde Lorchen en i ſin Art og under de Omſtændigheder virkelig heroiſk Gierning! Ligeſom overhoved i ſtore Stæder, fornemmelig i Reſidentsſtæder, Enfoldighed og Natur i det høieſte kun endnu bliver beſynget ved Klaveret eller beklappet paa Theatret, ſaaledes var det ogſaa her for længeſiden kommet af Moden hos Damer af den ſtore Verden, at iagttage den gamle enfoldige Naturſkik, ſelv at opamme deres Børn. Man ſkiulde ſig ikke engang mere bag ved en ſkinbar Udflugt, men holdt det for en Sandhed, der var ſaa klar ſom Dagen, at det ſkulde være den forſkrækkeligſte Impertinentſe af et Barn, at det vilde forlange af dets Moder, hun næſten et heelt Aar ſkulde afholde ſig fra Opera, Redouter, Baller, Komoedier, Koncerter, Aſſembleer, Promenader ꝛc. ꝛc.! Endogſaa Damer

mer af geistlig Stand havde for den største Deel ladet sig henrive af Strømmen, omendskiønt de ere udelukte fra de fleste af disse Fornøielser og følgelig have en stor Tillokkelse mindre, til at give deres Barn til Priis for en Ammes Bryst. Men Lorchen erklærede allerede offentlig længe for hendes Nedkomst: „at hun havde „intet Begreb derom, hvorledes en Moder, efterat „hun havde udstaaet den haardeste og smerteligste Deel „af hendes Pligt, kunde siden frivillig undslaae sig for „denne lette og behagelige Bestæftigelse, som dog var „den egentlige Belønning for hine udstandne Smerter!“ Dette Ord gik som en Lynbeild igiennem en stor Cirkel af Damer, og satte sammes Tunger ikke i en liden Bevægelse. Nogle gave hende et Øgenavn, som skulde lade meget vittigt, og kaldede hende Grønlænderinden, og opkastede det Spørgsmaal, om hun da ogsaa vel, ligesom disse Grønlandske, vilde lade hendes Barn patte indtil det blev fire Aar gammelt? Andre laande endnu lavere Lignelser af Dyr, i den allerstørste Bestyrtelse og Forlegenhed over denne Beslutning. Lorchens Skiønhed, som ved Ægtestanden havde vundet langt mere end tabt, gav alle hendes Handlinger en overmaade stor Overvægt! Kun et eneste Bevis vil jeg anføre! Hendes Hierte var naturlig langt borte fra, at hænge ved Modens Forfængeligheder; uden at vide det allermindste af, hvad de Parisiske Pyntmagersker og Modehandlerinder havde nylig opfundet for allerkiereste Stads, klædede hun sig fra Top til Taa med en overordentlig Simplicitet, fulgde den herskende Mode kun i en lang Afstand, og afvexlede den lidet eller intet i en Tid af et heelt Aar. Men dog alligevel uden selv at vide det, eller kun blot at drømme derom, var

hun,

hun, denne umodenske, den ordentlige Modens Lovgiverinde hos en stor Deel af det smukke Kiøn! Alting blev lagt i de samme Folder, alting støbt i den samme Form, som man saae det hos hende, i det smigrende Haab, derved at forskaffe sig den samme Yndighed, det samme tiltrækkende Udseende, som giorde enhver saa gandske forgabet og indtagen i hende. Hvor meget var det nu ikke at befrygte, at Lorchens Exempel, understøttet af den ovenanførte indsmigrende Reflexion, skulde kunne bringe det i Moden, selv at opamme sine Børn? Kun en eller anden Dame ved Hoffet eller i Staden behøvede kun, i et Anfald af Bizarrerie, at efterfølge hende, saa var Sagen klar; saa behøvede man siden, da det var den nyeste Mode, ikke at holde nogen Amme mere, og maatte da ogsaa (lugere o Veneres Cupidinesque) ophøre i en saa umaadelig lang Tid — at være en Tosse! For at forebygge denne Jammer, smedede nogle Damer en ordentlig Komplot og oprettede et indbyrdes Selskab imellem sig, som sigtede allene dertil, at bringe Lorchen fra hendes Grønlandske Beslutning. Alle Intrigens Kunster bleve satte i Bevægelse! Læge, Jordemoder, Goldamme stormede fælleds an paa Lorchen, og søgde at overtale hende, at hendes spædlemmede og delikate Legeme var aldeles ikke dannet og skikket til at udholde en Strabatse af den Art, og at hun ufeilbarlig maatte tilsætte sine Kræfter derved, og vilde følgelig blive sin egen Morderinde. Paa alt dette svarede Lorchen blot allene ved et standhaftigt Nei; forsikrede i øvrigt, at dersom hun med Tiden befandt, at hendes Sundhed maatte kiendelig lide derved, saa vilde hun nok til rette Tid vide at holde op dermed. Da dette

te Forsøg nu ikke slog an, saa lagde man en anden og langt underfundigere Snare for hende. Man gav hende gandske langt fra og udenom at forstaae, at hendes Beslutning havde vel i Grunden ingen anden Kilde, end Forfængelighed og Stolthed: Hun vilde blot at man skulde fremstille og ligesom med Fingrene pege paa hende, og prise og berømme hende som et Mønster af en Moder. Dette var at interessere Lorchens Samvittighed, og da denne var overordentlig øm, ja endog ængstelig hos hende, saa skede det ikke sielden, at hun ved hendes Hiertes Prøvelse ansaae sig skyldig i en Synd, paa hvilken hun visselig ikke engang havde tænkt. Men dennegang hialp hendes sunde og rigtige Forstand hende lykkelig igiennem. Hun erklærede alvorlig og eftertrykkelig, at hun ved alle hendes Handlinger, og følgelig ogsaa ved denne havde blot Guds Ære og hendes christelige Pligt for Øine; at hun ikke kunde derfor, hun ved en saa naturlig Sag ei kunde giøre en Undtagelse, og at hun af Hiertet tilgav dem, som af Uvidenhed beskyldte hende for Stolthed og Forfængelighed, hvortil de allene kunde forfalde, som forglemde, hvilken Ophaver de havde at takke for alle Ting. Derved blev det da, og Komplotten blev gandske til intet. Lorchen leed og saa lidet paa hendes Kræfter, i den Tid hun opammede sit Barn, at hun meget mere havde aldrig følt sig friskere.

Hvor ønskede jeg nu meget at være i Stand til ret at afskildre for mine Læsere, paa hvilken bequem og velskikket Maade Lorchen udviklede den første Menneskelighedens Spire i hendes lille Augustin; hvor lykkelig hun, næsten hvergang han græd, giettede hans Længsel og Nød, og de smaa Fornødenheder, som

han

han trængde til, og paa det hastigste tilfredsstillede og hjalp ham; hvorledes hun derved qvalde Utaalmodighedens og Utilfredshedens Aand og befæstede det hulde, blide Smiil i hans Ansigt, som var blevet hende selv til anden Natur; hvorledes hun efterhaanden ogsaa løsnede hans Tunges Baand, og allerede i det første Aar lærde ham at tale noget mere, end Papa og Mama. Men alle disse moderlige Arbeider og Kunster bestaae af saa mange gandske ubeskrivelige Miner, Tegn, Toner og Legerier, at jeg maae gandske overgive og lade det fare.

Desto lettere derimod er det at beskrive de Meninger, Griller og Bukkestræger, som meget hyppig forefaldt i Barnestuen, ikke af Jochen Jeremies, men af Hr. Doktor Prizelius. Vel forholdt han sig endnu temmelig passiv det hele første Aar, og om han end vilde give sin Senop med i Henseende til den physiske Opdragelse, saa kunde dog den første den bedste gamle Kielling let bringe ham til at tie stille, naar hun kun sagde til ham: „Deres Høierværdighed maae ikke tage „det ilde op. Deres Høierværdighed er en grundlærd „Mand, det veed hele Staden — men det maae en „af os forstaae bedre!" Men da han blev i andet Aar, da der allerede maatte tales mere om den moralske Opdragelse, da skede der hyppige Magtsprog, hvis bogstavelige Opfyldelse vilde have havt de allerskadeligste Følger, dersom ikke Lorchens gode Geist havde vidst at afværge Følgerne. Saaledes f. Ex. giorde Lorchen kort for Juul 1751 store Anstalter til at glæde hendes lille Augustin med Foræringer fra det lille Barn Jesus. Men da hun giorde slet intet uden hendes Mands Samtykke, saa fortalde hun ham ogsaa indtil det allermindste, hvor meget Legetøi hun

havde bestemt for ham, hvoriblandt ogsaa dare Soldater, Kegler, Boldte, Kiepheste ꝛc. Gandske forskrækket, som om der var blevet Ildløs i Huset, slog Doktoren begge Hænder sammen og raabde: Mit Barn, mit Barn, hvad tænker du? Dog det er en stor Lykke, at du har sagt mig det i Forveien! Jeg veed ogsaa ret godt, at du ikke har meent det ondt. Men betænk kun, Soldater, Soldater! Hvorledes skikke de sig for en tilkommende Lærd? Min Gud! jeg blev ude fra mig selv, om jeg mærkede, at min Augustin fik Lyst til Soldaterstanden: Og hvor let kunde ikke denne Lyst blive optændt, saasnart der blev giort en Leeg af Soldatervæsenet: Nei, for Himlens Skyld slet ikke noget af alt det! Heller ingen Kegler, det er ligeledes et grovt, vildt Spil, og kan ikke fordrages af de sædelige Muser eller enes med dem! Boldte? heller ikke gjerne; dog kan dette endda til Nød passere! Kjepheste? — Kan ligeledes passere: Jeg erindrer mig nu just af Plutarch, at den Spartanske Konge Agesilaus tillod ikke allene sine Børn at ride paa Kiephest, men red endog undertiden selv med. Det er meget mueligt, at naar jeg engang er i god Lune, jeg da gior ligesom Agesilaus. Men nu vil jeg sige dig, hvad jeg har bestemt til Julegave til min Augustin. Et heelt lidet Bibliothek! Det er passende for hans tilkommende Bestemmelse, og dermed kan han lege. Han skal have — hans hebraiske Bibel, hans grækiske Testamente, hans Corderius, tre Grammatiker, og hvad der endnu mere kan falde mig ind — Et Par Lexika kan han ligeledes og faae: Da skal du see, hvor det snart vil blive til en anden Natur hos Drengen at sidde og ligge over Bøgerne.

Lor-

Lorchen underkastede sig ligesom sædvanligt sin Herres og Mesters Befaling. Kun det eneste udbad hun sig, at hun endnu maatte lægge en Foræring til for hendes Lille, som hun endnu ikke vilde sige ham; men i al Fald lovede hun, at den skulde fuldkommen svare til hans Hensigter.

Julen kom nu, og det lille Barn Jesus oplod sin milde Haand. Man førde den lille Augustin hen til Bogreolen, som Lorchen havde været saa forsigtig at lade anstryge meget bundtet og broget, ligesom hun og havde ladet indbinde Bøgerne i blommet Guld- og Sølvpapiir. Dette Middel slog da vist nok fortræffeligt an, og Drengen holdt en temmelig lang Tid ud ved Bøgerne, ligesom Doktoren havde indbildet sig: men det var egentlig blot ved Bindene. Men neppe havde Lorchen ladet ham see hendes Foræring, saa vare alle Bøgerne reent forglemte! Denne bestod af en tredobbelt Suite af Bogstave, tydske, latinske og grækiske, alle paa enkelte Blade, som ikke vare malede af en Farveklikker, men af en virkelig Maler, og sirede med en eller anden Gienstand af Naturen og livagtig forestillet. Saa stor Barnets Glæde var over denne Foræring, saa stor var ogsaa Doktorens Respekt for dette hans Kones lykkelige Indfald. Mit Barn! sagde han, jeg falder i den største Forundring over dig! Og jeg seer nu, at jeg i dig har og faaer en tro Medhielperinde i at giøre vor Søn til en anden *Hermannus Conringius*. —

Neppe var ogsaa det fierde Aar forbi, saa kunde Augustin allerede ved Lorchens uafladelige Bestræbelse fuldkommen læse latinsk og tydsk; han kiendte og alle de grækiske Bogstave, samt de almindelige Taltegn, og strev derhos allerede temmelig læseligt. Men

fornemmelig havde Lorchen været betænkt derpaa, at bibringe ham Religionens første og simpleste Grundsætninger og Følelser: Hun havde ikke blot lært ham at fremplappre en Morgen-, Aften- eller Bordbøn; men givet ham et virkelig stort, omendskiønt vel endnu barnagtigt Begreb om det høieste Væsen. Vor Frelsers hele Levnets- Lidelses- og Dødshistorie var allerede blevet ham saa bekiendt ved Billeder og Fortællinger, som at han havde læst Evangelisterne igiennem fra Begyndelsen til Enden. Kort sagt, Augustin var for sin Alder en virkelig fuldkommen Dreng i Henseende til Sjel og Legeme! men nu, efterat den første Grund var lagt, havde Doktoren billig skullet træde til, og bygge videre fort paa samme Grund. Han havde jo ogsaa, efter den forhen anførte Samtale med sin Frue, stolt og dristig nok udladt sig med, „at om der endog ingen Skole og intet Universitet var „til i den hele Verden, saa vilde han allene være Mand „derfor, at giøre sin Søn til en Lærd.“ Men da det nu kom til Sagen, see da var der ingen hiemme! Doktoren havde nu først (lidet tidligere havde uden-tvivl været mere passende for en Doktor) abstraheret sig den Sætning, at et Barns Underviisning udfordrer et gandske eget Sprog; at der udrettes slet intet med et halv tydsk og halv latinsk Miskmask, og at han var ikke dannet til at tale Barnesproget. Men det er naturligt, at han desuagtet ikke havde ringere Tanker om sig selv og sin Værd; det var ikke Ubeqvemhed hos ham, eller hans Aands Stivhed og Ubøielighed, eller Mangel paa sund Menneske-Forstand, men blot alt for stor en Grad af Genie og Lærdom. I al Fald var imidlertid en Informatorfornøden, og da man ikke strax kan finde de gode In-

for-

formatorer i hver Gade, saa gjorde Doktoren sig færdig til at forskrive een. Han havde endnu intet Svar faaet paa sit Brev, da den gode Lykke bragde ham en i Hænderne, som han med al sin Skriven ikke skulde have faaet saa god, og langt mindre bedre.

Fjerde Kapitel.

En ung Theolog, ved Navn Winkler, var bleven forskreven for et stort anseeligt Huus, at være Informator for en eneste Dreng paa sex Aar, og det paa meget fordeelagtige Vilkaar. Han var en Discipel af den berømte Johan Matthias Gessner, en Mand, som, uden at giøre Allarm og Ovalm, var visselig en af de største Pædagoger i det indeværende Aarhundrede, og Winkler var derimod og en af hans bedste og kiereste Disciple! men just da han satte den første Fod ind i hans Patrons Huus, saa fandt han hele Familien i den allerstørste Bedrøvelse; thi den for ham bestemte unge Eleve laae dødelig syg af Kopperne, og det varede næsten heller ikke længer end 24 Timer, førend han ved sin Død satte sine Forældre næsten i Fortvivlelse. Med Winklers Informatorskab var det følgelig ogsaa til Ende, og da han havde opholdt sig der en Ugestid, var han allerede i Begreb med at reise bort igien; men Lorchen havde imidlertid lykkeligviis faaet at høre om ham og rekommanderede ham til hendes Mand. Denne lod ham bede til sig. Og da Winkler forenede alle de tre vigtige Ting, et godt Hoved, en god Kundskab og gode Sæder, i sin Person, saa havde Doktoren visselig maattet være en af dem, som ingen Forstand og Eftertanke bruge, dersom han

ikke havde bemægtiget sig denne Skat. Paa den anden Side, da Winkler var en ivrig Theolog, og inden kort eller lang Tid tænkde at komme i Præstekiolen, saa kunde han i denne Henseende ingen bedre Patron ønske sig end Doktoren, som havde Hovednøgelen til alle geistlige Embeder i hele Landet i sine Hænder. Kort sagt, Kontrakten imellem dem kom snart i Rigtighed; Winkler tiltraadte sit ny Embede; og det varede ikke længe inden den lille Augustin hængde ligesaa ømt og kelent om sin Lærers Hals, som han ellers kun allene pleiede at hænge om sin Moders Hals.

Med Underviisningen gik det nu ogsaa frisk frem. Der blev stedse snakket latinsk og fransk; at deklinere og konjungere blev lært legende; med den grækiske Læsning kom det og meget hastigt i Gang, og det var en stor Lyst at see, hvorledes Augustins gode Hoved og Winklers gode Læremethode arbeidede vexelviis hinanden i Hænderne. Men Talen var her ikke blot om Sprog, men om Sager! Vel hundrede Gange paa een Dag spurgte Augustin: Hvad er det? Hvor kommer det fra? Hvorfor er det saaledes? Og med en utrættet Taalmodighed forklarede Winkler for Augustin alt det, der kunde paa nogen Maade lade sig gjøre fatteligt for ham, og ihenseende til det øvrige fortrøstede han ham med det Haab, at faae Kundskab derom i Fremtiden. Men ach! hvad er det vel for en Ting i Verden, ved hvilken der enten ikke allerede er eller dog snart møder noget ubehageligt? Det varede ikke over et Fierdingaar, saa forsvandt sienshynlig den Munterhed, og den oprømte Blidhed, som Læreren havde bragt med i Huset. Hans Ungdoms Kinder blegnede; hans Kræfter aftoge; Ilden i hans Øine udslukkes; uvilkaarlig Sinds Adspredelse og Aandens Fra-

værelse overfaldt ham saavel ved Bordet som i Selskab, og saa ofte der blev talet om en eller anden rørende Gienstand, bævede Taarene i hans Øine. Lorchen, som følede alt for godt, hvilken Skat hun havde fundet i ham for hendes Augustin, og som for hans Skyld havde ofte giort den varmeste og inderligste Taksigelse til Gud, var den første, som med den ømmeste Uroe og Hæftighed satte an paa ham, at han skulde sige hende, hvad der fattedes ham: Hun vilde giøre alt, alt hvad mueligt var, for at forskaffe ham hans Siels og hans Legems Sundhed igien. Men al hendes Umage var forgiæves. Enten nægtede han, til Trods for det, man saae for Øinene, at der fattedes ham noget, eller han talede om et Anfald af Hypokondrie, som vilde nok snart gaae over igien. Lorchen antog dette sidste for sandt, og søgde Grunden dertil i den alt for store Ensomhed og Indgetogenhed. For den Aarsags Skyld foranstaltede hun snart adskillige Gange, at Winkler maatte giøre smaa Rejser enten med hendes Mand allene, eller og i hendes Selskab. Men hvem der kom ligesaadan tilbage, som han var reist ud, det var Winkler! Dette kunde umueligt blive uden Følger for Augustin. Uagtet al Anstrængelse tabde Winkler efterhaanden sin Ild og Fyrighed og sin muntre Lune i Læretimerne. Han sad mangengang hele halve Timer og saae stivt paa en Plet, sukkede, tørrede Øinene og raabde af sit Hiertes dybe Grund: Ach Gud, O Gud! Ofte havde det lykkedes for Augustin, at opvække ham af hans Tungsindighed ved sine barnagtige Indfald, og ved sine Opfordringer til at lege: Men ogsaa denne Spore tabde tilsidst sin Braad! Og nu begyndte Augustin selv at sukke og klage tillige med sin Lærer, og indsugede

hiin falske Følelsomhed, der slapper enhver virksom Nerve, og i Stedet for at arbeide kraftigt paa at undgaae Ulykken, hengiver sig kleenmodig og forsagt til den, og finder det høieste Gode i en vis vellystig Smertes Følelse. Saaledes vedvarede det, indtil netop tre Fierdingaar var forbi. Da skede det en Løverdag, at Winkler reisde ud paa Landet om Eftermiddagen, for at prædike om Søndagen: Men i Forveien havde han leveret den lille Augustin et Brev til hans Papa og Mama, hvilket han og rigtig leverede dem. Begges deres Bestyrtelse blev overmaade stor ved dets Giennemlæsning; kun at den hos Doktoren faldt mere i Grimasering, men hos Lorchen derimod var det dyb Følelse, som rystede hendes Inderste. Billetten lød Ord til andet saaledes:

Høiærværdige Patron!
og allerhøistærede Patronesse!

Hvad jeg paa nærværende Tid føler, da jeg tager fat paa Pennen for at skrive Dem, det veed ikkun Gud og jeg. Imidlertid skal og maae jeg skrive Dem til, skal og maae jeg giøre Dem en Erklæring, hvilken jeg forudseer vil paadrage mig Deres hele Vrede og Ugunst. Hvorledes jeg vil kunne udstaae den, ved den uendelige Agt og Kierlighed, som jeg bærer og evig skal bære for Deres Huus, det veed jeg ikke! Men jeg kunde endnu længe tale i et mørkt Orakelsprog, førend De kunde giette min Mening: Altsaa heller med tydelige Ord! — Da jeg for nu tre Fierdingaar siden havde den Lykke, at blive Deres Søns Lærer — O, jeg faaer aldrig mere en Augustin til Eleve! — da sluttede vi for det første vor Akkord paa et Aar. Den Gang tænkde jeg ikke, at der skulde gaae saadan Forstyrring for sig i mit hele Væsen, som

des

desværre alligevel er skeet. Hvad enten det nu er Hypokondrie, Melankolie, eller hvad det er, saa er det nok, at jeg føler samme dybt i mit Inderste, føler det Onde Dag fra Dag at tage til, og gjøre mig jo længer jo mere uskikket til Deres Søns Underviisning! At det endnu hidindtil er gaaet saa kummerligt og taaleligt til, og at De har giort sig Haab om min Forbedring, har uden tvivl været Aarsagen, hvorfor De endnu ikke har tænkt paa noget nyt Subjekt: Men da dette Haab hos mig er gandske forsvundet, da jeg gandske og allene venter min Forbedring af Graven, saa maatte jeg blive en Forræder imod Dem og Deres Barn, dersom jeg endog ikke uombedet fortsatte min Vandringsstav videre fort. Altsaa fra i Dag af i et Fierdingaar kysser jeg Deres Hænder for alle de utallige Velgierninger, som De allerede har beviist mig, saavelsom for dem, Deres Godhed endnu i Fremtiden havde tiltænkt mig. Og nu kun endnu en eneste Bøn, som jeg paa det helligste beder og besværger Dem om: Tilskriv ikke min Beslutning nogen Utilfreds eller Misfornøielse, som De paa nogenslags Dem ubekjendt Maade kunde have foraarsaget mig! Endnu mindre maae De troe, at jeg vil forlade Deres Huus, for at tiene paa et andet Sted! Er jeg endskjønt ulykkelig, saa er jeg derfor dog ingen Daare! Nei, mine Agtværdigste! Uden at tænke mere paa nogen Kondition, vil jeg reise til min Moder paa Landet; vil der flakke om i eensomme Skove, uden at være nogen til Byrde, sukke og klage for mig selv allene, indtil jeg finder Rolighed i denne eller den anden Verden. Foreen Deres Bønner med mine fornemmelig at udbede mig det sidste herovenfra, og værer overbeviiste om, at min Agtelse, Taknemme-

lighed og Hengivenhed for Dem skal følge mig over Graven hen i det tilkommende Liv. Jeg er ꝛc.

Doktoren overvandt snart igien den Bestyrtelse, han i Førstningen havde faaet, og pralede allerede af, at naar det nu for det første ikke kunde være anderledes, saa vilde han inden kort Tid ovdrive en endnu langt dueligere Mand, end Winkler! Men Lorchen var hele Løverdagen og Søndagen i den største Uroligshed; Hun havde strax været i Stand til at reise efter Winkler, dersom det kun paa nogen passende og anstændig Maade havde kunnet skee; men da det ikke gik an, saa tælde hun alle Minuter og Sekunder indtil hans Tilbagekomst. Det var allerede hen imod Midnat; Doktoren udhvilede allerede paa sit blode Leie af hans tunge geistlige Strabatser, som han den hele Dag havde udstaaet, da Døren blev oplukt, og Winkler endelig kom hiem. Tieneren sagde ham strax, at han maatte komme ned til Fruen i hendes Værelse, da hun ventede med Længsel efter ham: Men Winkler, fuld af Angest og Forvirring, undskyldte sig, at hun maatte paa denne Tid forlade ham det, han ikke kunde komme ned, — han var alt for træt, — alt for adspredet — alt for uordentlig af Reisen, at lade sig see af hende. Paa denne Maade troede han, i det mindste for denne Aften at være undgaaet den bevægelige Scene, som hans Brev nødvendig maatte drage efter sig, da hans Kammerdør blev pludselig aabnet, og Lorchen traadde ind til ham. Uden at sige et Ord, kastede hun sig ned paa den nærmeste Stoel, og begyndte hæftigt at græde og hulke. Winkler, mere død end levende, kunde ikke tale, ikkun see og skielve!

Og

Og De vil fra os, begyndte Lorchen endelig med en Stemme, som trængde igiennem Marv og Been? De vil forlade min Auguſtin, som ikke kan leve uden Dem? Ach, hvad ſkal der blive af ham!

Winkler. Min alleragtværdigſte Frue! — Derſom De vidſte! — min ſørgeligſte Skiebne — Gud! ach Gud! —

Lorchen. Intet Menneſkes Skiebne er saa ſørgelig, at det ikke ſkulde finde Trøſt deri, at aabenbare og udlade ſig for en Ven. Deres ſørgelige Skiebne — jeg veed det nu ret godt — beſtaaer ikke i en Legems- men i en Sinds-Sygdom, ved hvilken Deres Legeme viſt nok ligeledes maae lide. Men ſkulde den vel være af den Art, at den ikke kunde lindres for Dem, ikke ved nogen Ting afhielpes?

Winkler. I denne Verden — er al Hielp gandſke forgieves for mig!

Lorchen. Saaledes tænker De, ſom en ſtakkels Syg! Men naar De aabenbarer deres Tilſtand, naar De i den eneſte Poſt ikke vil være saa uendelig haardnakket. — Dog jeg vil ikke ſætte videre an paa Dem. Derſom min Bøn havde formaaet noget, saa havde jeg for længe ſiden vidſt, hvad der fattedes Dem, og derſom menneſkelig Hielp havde været muelig, saa havde De allerede været hiulpen. (Winkler er i den yderſte Bevægelſe.) Dette maae De for Guds Skyld ikke anſee ſom nogenſlags Bebreidelſe! Omendſkiønt De ved Deres Afſkeed giennemborer mit moderlige Hierte, saa maae De dog ſlet ikke befrygte hverken Vrede eller Ugunſt eller det allermindſte Onde af os. Vi ville herefter ligeſom tilforn være og blive Deres oprigtigſte Venner; og ligeſom jeg beder den Almægtige at belønne alt det Gode, ſom De har indprentet

i mit

i mit Barns Hierte, saa vil ligeledes min bedste Mand giøre sig det til en Pligt, saasnart der viser sig en Leilighed, at sørge for Deres Befordring. Kun er eneste Bøn maae De endnu akkordere mig, og give mig Deres Haand derpaa — De maae ikke betænke sig: Jeg vil ikke bede Dem om noget, som De ikke skulde kunne opfylde. De vil reise til Deres Moder, som De skriver, for at faae Deres Siels og Legems Sundhed igien. Mine bedste Ønsker skulle ledsage Dem, og ingen skal flittigere erkyndige sig om Deres Befindende end jeg. Nu sætter jeg, at den Allerhøieste giver sin Velsignelse til Deres Reise; jeg sætter, ligesom De selv anseer det for mueligt, at Deres Sinds forrige Rolighed og Munterhed vender tilbage igien, og at De imidlertid ikke endnu har faaet nogen Befordring: Vil De da i dette Fald tage til os her i Huset igien, og atter blive min Augustins Lærer? Lover De mig det? Siger De Ja?

Winkler. O, min dyrebareste Frue! — nu først skulle De føle, at min Ulykke har ingen Grændser. Endogsaa det, som synes Dem saa let, kan jeg ikke love Dem. Jeg maae meget mere positiv sige Dem, at jeg for evig forlader Deres Huus.

Lorchen. Det er haardt! Saa er da ogsaa mit eneste endnu øvrige Haab borte! Og tillige maae vi giøre os den smertelige Bebreidelse, at Gienstanden for Deres Sinds Uroe er i vort Huus. Det er nu gandske klart, omendskiønt deres Brev forsikrede det Modsatte! I denne sørgelige Uvished kan jeg fornærværende Tid intet videre sige Dem. De vil faae en elendig Nat; og jeg ikke mindre! Jeg forlader Dem altsaa denne Gang, uden at ønske Dem en god Nat! (Hun vil gaae.)

Wink-

Winkler. O bliv, Frue, bliv! Kun endnu et Ord! — Mit Hierte er færdigt at briste — og dog — O hør mig! — Omendskiønt jeg fuldt og fast havde besluttet, at lade min Hemmelighed dø med mig; omendskiønt jeg ved sammes Opdagelse udsætter mig for at tabe al Deres store usigelige Godhed og Venskab imod mig, saa skal det dog skee, og herpaa giver jeg Dem nu mit Ord — Førend jeg forlader Dem, skal De, og ikkun De allene faae at vide, hvad der tvinger mig til at forlade Dem. Da, ach da —

Lorchen. (falder ham venligt ind i Talen) Vil De blive hos os: Da, ach da — vil slet intet tvinge Dem til at forlade os! Det er jeg vis paa, det er jeg sikkert vis paa! Saa betænkelig De og endnu seer ud derved. Nu er jeg glad, og vil gandske taalig oppebie den Tid, da det falder Dem ind, at udøse Deres Hierte for mig. Men sæt det heller ikke alt for længe op; og bie ikke dermed til det sidste Øieblik!

Winkler. I det mindste ikke langt derfra!

Lorchen. O, hvad siger De — Vil de allerede strax igien forstyrre mit Haab? Men det skal ikke lykkes Dem. Jeg vil nu sove ret rolig, ligesom jeg allerede vidste Deres Hemmelighed! Gior De ligesaa.

Dermed tog hun Lyset og gik! — —

„Er det ikke sandt, det var nu atter engang saa„dan en Stræg à la Lorchen, for at forføre en In„formator og paaføre ham saadan Jammer? Om „Midnat at komme op paa hans Kammer, at fore„smakke ham noget, og tilsidst at vise sig meget glad „over, at den lille Mand halvveis lod sig bevæge! „Quel horreur!" — Jeg føler mig just nu ikke oplagt

lagt til at besvare Turlupinade med Turlupinade: Altsaa alvorligt! Hvo som for Alvor troer, at man kan bevise en god Lærer for meget Venskab og Fortrolighed, og at man kan giøre sig for megen Umage at beholde ham hos sine Børn, naar man eengang har faaet ham, den ønsker jeg til velfortient Straf saadan en Bræmse-Rover eller Rotte-Fanger, som findes hos Rabner, eller saadan en M. Frommand, eller Ferm, som findes hos Büsch. (S. hans vermischte Abhandlungen 1 Theil.) Ved saadan en Ei-Winklers Afsked kan man med al Ære spare sig for at fælde en eneste Taare!

Uagtet flere smaa Opfordringer og Spørgsmaal af Lorchen, forløb endnu alligevel fulde sex Uger, førend Winkler fuldførde sin Beslutning. Men efter denne Tid føiede det sig saaledes, at Doktoren reisde bort i en halv Uge i Introduktions-Forretninger. Lorchen og Winkler vare da allene; Og nu, sagde hun til ham, driver jeg paa Deres Løvte, at De skal holde Deres Ord! De har bestemt mig allene til Deres Fortrolige, og udelukt min Mand derfra. Dette finder jeg nu vel ingenlunde smukt: Imidlertid maae De heraf slutte sig til, hvor stort mit Venskab er! — Og nu herud med Sproget! Tal nu reent ud!

Winkler. Jeg skulde tale! — Det giorde jeg ikke for al Verdens Skatte! — Jeg har skrevet, for længe siden skrevet, forseglet Brevet, havt det tvvegange i Lommen og i Hænderne, for at levere Dem det — men jeg har ikke været i Stand dertil!

Lorchen. Naa, da skal De nu strax være i Stand dertil. Har De det hos sig?

Winkler. Nei!

Lor-

Lorchen. Godt, jeg gaaer med Dem op paa Deres Kammer og henter det!

Winkler. O Gud!

Lorchen. Det hielper intet! Endelig maae dog Deres selvgiorte Lidelse engang faae Ende.

Winkler. Og fra en anden Side betragtet vil den først ret begynde.

Lorchen. O nei vist ikke! Kom nu!

Hun lukde Døren op, og han fulgde skælvende og bævende efter hende.

Skriverpulten, hvori Winkler pleiede at have sine Hemmeligheder, stod aaben. Kom nu hid, sagde hun, hvor er Brevet? Han nølede endnu længe: Endelig fik hun det, og i en Hast skyndte hun sig dermed ned i hendes Kammer. Endnu hastigere tog Winkler sin Hat og Stok, og løb afsted, uden at vide hvorhen, ligesom en arm Deserteur, der hører Larmskuddet tordne efter sig!

Lorchens Hierte bankede og en god Deel stærkere end sædvanligt, da hun til sin største Overrumpling begyndte at læse følgende:

„Her sidder jeg med den faste Beslutning at „skrive Dem til! Men hvorfra tager jeg Kraft til at „holde Pennen? En Misdæder kan neppe skælve stær„kere, naar han sætter den første Fod op paa Dods„kafottet, end jeg skælver i dette Øieblik. — O „Fornuft, du ædle Guds Gave; du, som jeg, ach! „saa længe har allerede undværet, vend dog en liden „Stund tilbage igien til mig, paa det at jeg ikke skal „tale som en reent Vanvittig til den, der er ganske „Fornuft! Og De, som er et Mønster for Deres „Kiøn, De samle al Deres Medlidenhed sammen: De „tænke paa mit hensvundne og udtørede Legems, som

„er

„er blot en Skygge af min indvortes Lidelse og —
„nær havde jeg nu udsagt det med eet Ord! — Dog
„ja! Det maae skee! — De tænke paa mit hensvundne
„og udtærede Legeme, som blot er en Skygge af min
„indvortes Lidelse og — Deres Værk. Der staaer
„Ordet! Og førstegang i langsommelig Tid glæder
„jeg mig nu, fordi det staaer der! Og De, Ædelste,
„Dydigste, Skiønneste, De maae ikke skælve ved at
„læse det; De maae heller ikke blues ved at læse vi-
„dere fort. Hvo som endnu troer paa Gud og For-
„synet, den kan ikke tænke noget, ikke skrive noget,
„der ligefrem skulde fortiene at afskyes af en Person,
„som bekiender sig til samme Troe. O, du hellige, for-
„underlige, urandsagelige Guds Forsyn, hvorledes har
„du ført mig! Bestemt for et ganske andet Huus skulde
„jeg og maatte jeg komme i dette Huus. Den aller-
„første Gang jeg saae Dem, gysede det i mig, og
„jeg stod paa Springet, at tage Foden tilbage. Ach,
„at jeg dog havde giort det! Ikke for min Skyld;
„men blot for Deres Skyld! Hvor megen Kummer og
„Smerte, som De har følt for mig Uværdige, havde
„jeg da skaanet Dem for! Men Forsynet vilde andet.
„Det satte mig paa Dydens høieste Prøve, — som
„jeg ikke holdt ud. Hvad hialp Fornuft? Hvad hialp
„Forestillinger? Og behøvede jeg virkelig Forestillin-
„ger? Var jeg nogensinde saa fræk, at have kun en
„eneste Tanke, som i allermindste Maade havde kun-
„net fornærme Deres stränge Dyd? Det bevare mig
„Gud fra! om jeg end undertiden byggede en Mæng-
„de Luftkasteller; forestillede mig saavel vaagende som
„i Drømme, at om jeg havde kiendt Dem den Gang
„da De endnu heed Eleonora Werth, og om det
„da var kommet og havde slaaet sig saa eller saa; det

„var

„var vel Daarskab, stor Daarskab, og det sagde jeg
„mig desuden selv; men det var ikke Last, det var
„ikke Forbrydelse. Nei, min Ærværdigste! aldrig
„har jeg i Dem miskiendt hverken Ægtehustruen eller
„Moderen. Kun deri, deri allene ligger Kilden til
„min Ulykke, at det, som hos andre er og bør være
„en liden stille Flamme, det er hos mig blevet en stærk
„og fortærende Ild. Thi, sig De mig engang, vilde
„De vel kunne regne den Ægtemage det til Synd,
„som selv havde den elskværdigste og bedste Hustrue,
„og dog alligevel talede om Dem med den varmeste
„Agtelse og Tilbøielighed? Nei visselig vilde De ikke;
„thi han gjorde slet ikke meer, end at han lod Dem
„vederfares, hvad ret var; han ærede Dyden og prise-
„de Skaberens Gierning i Dem. Og jeg, som lige-
„ledes har Følelse for det Skionne og Elskværdige,
„jeg skulde være forbunden til at dæmpe og qvæle
„denne Følelse ved det Skionne og Elskværdige,
„jeg saae hos Dem, blot derfor, fordi De tilhører en
„anden? Jeg giennemløber i Tankerne den hele Mo-
„ral, og finder intet, som gior mig strafværdig. Men
„Ilden virker ikke eens paa alt. Den virker gandske
„anderledes paa Jern, og gandske anderledes paa
„Vox. Jernet bliver kun gloende, men Voxet smel-
„ter. Ikke jeg, men Gud har givet mig denne Siel,
„med hvilken jeg føler, og denne Nervebygning, ved
„hvilken jeg føler. Standhaftigt har jeg i alle mine
„Ungdoms Aar imodstaaet Deres Kiøns Tillokkelser;
„men jeg formaaede det ikke hos Dem! Og for alt det
„straffer jeg mig nu selv og gandske frivillig derved,
„at jeg for altid tager Afskeed og drager bort fra Dem.
„Kunde jeg vel straffe mig haardere, om jeg endog virke-
„lig havde begaaet en Forbrydelse imod Dem? —
„Brænd dette Brev, naar De har læst det, og udslet

„tilligemed samme al Tanke og Erindring om mig!
„Dog nej, det kan De ikke! Hvorhen jeg endog gaaer,
„vil Deres medlidende Hierte følge mig. Men jeg
„besværger Dem herved: heller intet videre end dette!
„Ikke den mindste Angest eller Bekymring for mig!
„Et af to kan kun finde Sted: enten helbreder Tiden
„og Fraværelsen min syge Siel; og da er det vel!
„Eller mit Livs endnu svagt glimtende Lampe slukkes
„gandske ud. Hvad mere ønskeligt kunde vederfares
„mig Svage, end at nedlægge Svagheden i Graven
„og faae ny Kraft og nyt Liv! For Deres bedste Au-
„gustin skal De slet ikke frygte eller være bange og be-
„kymret et eneste Øieblik. Thi derfra — om jeg nu
„og engang her skal rose mig selv, at jeg en kort Tid
„har været en god Lærer for ham — hvor jeg kom saa
„uformodentlig hertil, vil en anden ligeledes komme
„hertil, som i øvrigt behøver kun at bygge videre op paa
„den lykkelige Grund, der er lagt, ikke af mig, men
„af Dem selv. — Nu har jeg ikke mere at føie hertil
„end dette eeneste: jeg har bedet Dem om, og De
„har lovet mig det, at De allene vil være min Hem-
„melighed betroet. Dette Løvte skal kun gielde saa
„længe, som jeg endnu er i Deres Huus. Saasnart
„jeg er reist bort herfra, maae Deres kiere Mand me-
„get gierne faae alting at vide: over saadan Kiær-
„hed som min, vilde endog ingen Spanier eller Por-
„tugiser være skindsyg! Og jeg for min Part, hvad
„har jeg nu vel meer at tabe eller vinde, naar jeg har
„mistet Dem?" — —

Det var altsaa den Orm, som saa jammerlig nagede og hentærede den stakkels Winklers Hierte, og som mine Læsere, og især mine Læserinder, nok længe tilforn have giettet. Maaskee der og endnu paa ny fæl-des en skarp Fordommelses Skæve-Dom over Lorchen,

fordi

fordi hun allene kunde være saa blind, og ikke see, hvad der fattedes den arme Winkler. Det er gandske vist, at Lorchen var ikke saadan en Person, som den snu fiffige Enke Wadmann, der, da Onkel Toby havde forelsket sig i hende og fortælt dette friske Eventyr for sin troe Trimm, havde allerede fire og tyve Timer tilforn holdt Raad med hendes Jomfrue Birgitte, om Kapitainens svære Blessyr i Hoften kunde være til nogen Hinder i Ægtestandens Hiemeed? Hendes Ægteskabspligter troe, langt borte fra al Forfængelighed og Erobringssyge, og gandske ubekiendt med Ovids Elskovs Boger, faldt den Tanke hende slet ikke engang ind, at der kunde være eller virkelig var Mandspersoner til foruden hendes Mand, som vare forelskede i hende, men allermindst var hun vel i hele Verden falden paa disse Tanker hos Winkler! Thi for det første skiulde denne sig paa det allerydmygste, og just den heftige Tvang og Anspænding, som dette kostede ham, var en stærk Medaarsag til hans hæftige Hentæring! men dernæst følde hun selv saa meget Venskab for ham, omgikkes ham paa en saa fortrolig Fod, at Winkler dristigt havde turdet vove, det forstaaer sig i Tugt og Ære, at karessere hende, (som han dog aldrig giorde,) og hun vilde have skrevet det altsammen paa Venskabs Regning, og aldrig formodet at Mester Amor stod bag ved Forhænget. Kun en eeneste Gang trængde den Tanke sig ind hos hende: skulde det være mueligt, at Winkler elskede Dig? Men og i selvsamme Øieblik drev hun den bort fra sig igien med den Forestilling: Det kunde ikke være mueligt! Winkler var dertil alt for dydig! Josephs Ord: Hvor skulde jeg gjøre denne store Ondskab og synde imod Gud? — Og Christi Ord: Hvo som seer paa en Qvinde, for at begiere

hende, haver allerede bedrevet Hoer med hende i sit Hierte — vare ham alt for dybt indprentede i Hiertet; og saa frygtede hun at giøre Winkler den allerstørste Uret, ifald hun fæstede Troe til denne Formodning. Men da nu hendes Øine vare blevne aabnede; da hun med et bankende Bryst og med en rødmende Kind, imellem og med en bævende Taar i Øiet havde læst hele Brevet, og læst det om igien: O, hvad for en Tummel og Larm reisde sig da i hendes Siel! Hun havde aldrig tilforn havt noget Begreb om det, som man kalder at være dødelig forelsket; Hun troede, at saaledes som hun elskede hendes Mand, saaledes var det ret, og saaledes elskede ogsaa alle Mennesker: men nu følede hun sig ligesom af en stridig Strøm henreven i en gandske ny Verden af Følelser! Det var ikke mere blot Medlidenhed og Venskab, som hun følede for Winkler; det var — hvorfor skulde jeg dølge eller besmykke det? Englereen Dyd er jo dog kun for hiin Verden! — Det var den pure ægte Kierlighed! Og saa vist som Doktoren over Winklers Brev allene ikke vilde være bleven skindsyg, men vilde meget mere efter hans Maade deraf have uddraget Stof til at giøre sig tyk og til Pralerie, saa vist havde han, der ønskede sin Pande ligesaavel hornfrie som en anden, nu trukket dybe og mørke Rynker i Panden, dersom han i dette Øieblik havde skullet see ind i Lorchens Hierte! Men dydige Sieles Vildfarelser ere snart forbi og gaae hastig over; de lade sig aldrig Fornuftens Roer rive saa reent af Hænderne, at Lidenskabernes Storm turde spille vilkaarlig med dem. Ogsaa Lorchen følede sig fuldkommen lettet efter en brændende Bøn til Gud, og ønsede nu kun paa Midler og Udveie, endnu at hielpe hendes Patient, om mueligt var.

Denne

Denne, for at beholde den forhen begyndte Lignelse, vendte tilbage igien efter nogen Omløben, ligesom en Deserteur, der seer ingen Mueligbed i at komme bort, vender tilbage, og gaaer sin Straf frivillig i Møde. Det var kort førend de skulde gaae til Bords, da han med et bankende Hierte og med nedslagne Øine traadde ind til Lorchen i Værelset. Her er jeg, sagde han; De maae nu giøre ved mig hvad De vil! jeg har fortient det!

„Kom De hid, min stakkels vildfarne Ven! sagde „hun til ham med en mild Stemme, i det hun rakte„de Haanden ud imod ham: kom hid, og sæt Dem ned „hos mig! Vær gandske rolig: jeg har meget at sige „Dem: hør nu opmerksom paa mig, og fald mig ikke „ind i mine Ord. — Med hvilken Følelse jeg har læst „Deres Brev, vil jeg ikke beskrive Dem. De „maae ikke frygte for, at jeg vil giøre Dem smerte„lige Bebreidelser. Hvor kunde jeg det, om jeg end„og skulde? Jeg har ulykkeligviis maattet være Aarsa„gen til Deres Lidelse, og den skulde jeg endnu giøre „tungere for Dem, end den allerede er? Nei, det vil „jeg ikke! Men med Billighed fortiener De en ven„skabelig Irettesættelse derfor, at De saa uendelig be„skæmmer mig. Kiere Winkler, hvor kunde De giøre „det? Hvor kunde De giøre saa meget af mig arme „svage Kone? Hvorfor saae De ikke paa mine Feil og „Skrøbeligheder, som De hver Dag havde kunnet be„mærke og blive vaer? Disse mine Feil vilde vist ikke „have ladet Deres Tilbøielighed til mig steget til saadan „en Grad. Men endnu mere! — endnu mere! — „De, kiere Winkler! De, som er en Theolog, De, „som saa mange Gange har opbygget og rørt mig ved „Deres Prædikener, hvor kunde De denne Gang saa

„gandske og aldeles forglemme at tage Deres Til-
„flugt til Gud? De siger i Deres Brev: ikke jeg selv,
„men Gud har givet mig denne Siel, med hvilken
„jeg føler, og denne Nervebygning, ved hvilken jeg
„føler! — Men den Gud, som gav Dem denne Siel
„og denne Nervebygning, og ved hvem De dog bestan-
„dig har kunnet overvinde alle Fristelser og Tillokkel-
„ser i Deres Ungdoms Aar: hvi skulde han ikke og
„denne Gang have skienket Dem sin Bistand, dersom
„De barnlig havde bedet og paakaldet ham derom?
„Hans guddommelige Kraft er jo mægtig i de Svage!
„Vi formaae jo alle Ting ved ham, som giør os mæg-
„tige! Tilstaae det altsaa kun reent ud, kiere Wink-
„ler! at De heri har feilet! Beed Gud inderlig om
„Forladelse, og om nye Kraft og Styrke! O hvor
„snart skal De da med et fyldt og roligt Hierte kunne
„synge:

Til Gud jeg raabde i min Nød:
Ach, Herre! hør min Klage;
Da hialp han mig af Nød og Død,
Og trøstede mig Svage:
Derfor, min Gud! jeg takker dig;
Ach, takker alle Gud med mig:
O, gior vor Gud al Æren! —

„Hør nu videre en og anden Anmerkning, som jeg
„maae giøre over Deres Brev! De skriver mig til,
„at jeg skulde brænde Deres Brev, naar jeg havde læst
„det, og udslukke tilligemed samme al Tanke og Erin-
„dring om Dem; men jeg vil hverken giøre det ene
„eller det andet. Hvad Brevet angaaer, saa leverer
„jeg Dem det her tilbage: jeg behøver ikke i Forveien
„at sige Dem, at min Pligt tillader mig ikke at behol-
„de det. Men Tanken og Erindringen om Dem var

„mig

„mig allerede tilforn dybt nok indprentet, saa at den „aldrig vil kunne udslukkes. De skriver mig til om „Kasteller, som De har bygget i Luften: o, kiere „Winkler! jeg byggede ligeledes nogle Luftkasteller, og „gandske vist langt smukkere end Deres. Jeg fore„stillede mig i Tankerne, at De skulde være min Søns „Lærer omtrent i et halvt Dusin Aar! Derefter havde „min bedste Mand hiulpet Dem til et ret godt Kald „her i Staden, og jeg havde derpaa draget Omsorg „for at skaffe Dem en ret brav og smuk Kone. Gode „Gud, hvilket glædeligt Liv vilde det være blevet! „Hvor havde begge vore Familier da ikkun skullet ud„gisre et eneste venskabeligt Heelt, og hvor vilde da „dette Livs Bane, endog midt under Kors og Trængsel, være bleven os ret behagelig og liflig! Skulle „nu disse smukke og indtagende Udsigter saa gandske og „aldeles være forsvundne?" —

I det samme kom Augustin ind til dem, og saa maatte denne Scene blive afbrudt for denne Gang. Men Winkler var paa denne Tid omtrent saaledes til Mode, som en Blind, der har ladet sig skære for Stær, og som nu første Gang skimter menneskelige Gestalter! Det arme Skrog stod virkelig der paa en høistfarlig Klippe: at have ikke Werthers men Kong Lears Skiebne. Han indsaae fuldkommen, at det var den høieste Grad af Daarskab, at fortæres og svinde hen for en Gienstands Skyld, som han aldrig kunde faae i Eie; men da han af Mangel paa Aarvaagenhed havde ladet denne Daarskab fæste Rødder i hans Hierte, og han nu ikke med sine egne svage Kræfter formaaede at oprykke og rive den ud igien, saa forfaldt han til en dyb Selvforagtelse. Dersom nu Lorchen havde giort et eneste urigtigt Skridt, for at bestyrke ham i denne

hans Selvforagtelse: dersom hun kun blot allene, jeg vil ikke sige havde begegnet ham med Foragt, men dog noget fremmed, og ladet ham mærke, at hun foruden Medlidenhed med hans sørgelige Tilstand følede ingen mere Agtelse og Venskab for ham: saa havde det næste Skridt, som han havde giort, været dette, at han paa Timen, endog uden at oppebie Doktorens Hiemkomst, havde brækket op og hastet for at komme i Eensomhed. Her havde han da gandske givet sin Lidenskab Tøilen, og inden kort Tid havde hans Moder, hvis eneste Glæde og Trost han var, oplevet den Hiertesorg, at hun havde maattet lade ham sætte i Daarekisten. Men Lorchens overvættes Godhed og ægte christelige Sagtmodighed, med hvilken hun talede ham ind i Hiertet, gav Sagen en lykkelig Vending. Med dyb Skamfuldhed følede han det Modstridige imellem hans Lære og Vandel, ydmygede sig oprigtig for Gud, og saae sig snart i Stand til med et Øiesyn, som paa den meest rørende Maade bad om Forladelse, at trykke hende følgende Billet i Haanden:

„Den Almægtige og Dem ske Tak, for en Deel „af min tabte Rolighed og Munterhed er vendt tilba„igien i mit Hierte! Iblandt sleer end hundrede Næt„ter er Gaarsnatten den første, som jeg har tilbragt „i Søvnens Arme, uden at drømme. O, hvilken „himmelsk Godhed er dog Deres! Med en grændseløs „Mildhed rækker De mig Haanden, for at hielpe mig „op af mit Fald! Her, min Tilbedelseværdigste, her „rækker jeg mine Hænder ud imod Dem, og overgi„ver mig gandske overvunden til Dem. De maae nu „giøre ved mig hvad De vil, og handle med mig lige„som De vil. Jeg vil ikke drage bort fra Dem, jeg „vil blive hos Dem saa længe indtil De ikke vil have

mig

„mig længer. Min Gaardags Historie vil vel for „bestandig blive en Erindring om min Daarskab: men „med Guds Hielp og Bistand, som jeg daglig skal bede „ham om, vil jeg nu byde min Lidenskab Trods! O, „hvilken en haard Kamp! Mine Kræfter ere slappede — „og jeg boer med Dem under eet Tag, — seer Dem dag„lig — Deres Beskuelse vil stedse paa nye oprive mit „halvlægte Saar igien! Men De har ret, vi for„maae alle Ting ved ham, som gior os mægtige! Og „jeg maatte enten fornægte min hele Religion, eller „jeg maae vove denne Kamp! Jeg vil vove den: Gud, „du veed det — Stat du mig Svage bi." Med inderlig Glæde læste Lorchen denne Billet, opmuntrede Winkler til Kampen med Religionens stærkeste Bevæggrunde, han lovede at giore sin yderste Flid, og saaledes blev for nærværende Tid denne kritiske Hierte-Sag bilagt! Saasnart Doktoren kom hiem og som sædvanligt spurgde Winkler, hvorledes han befandt sig, svarede denne ham, at dersom han havde befundet sig saa frisk og vel for sex Uger siden, som han nu befandt sig, saa skulde det ikke have faldet ham ind, at opsige sin Kondition, til hvilken endog den allerdueligste Kandidat maatte lykønske sig. Denne Kompliment, som Doktoren gandske og allene tilskrev sine egne Fortienester, og den Omstændighed, at han endnu ikke var bleven forsynet med noget nyt Subjekt, giorde at ny Aftale skede om Conditionens Vedvarelse paa ubestemt Tid, og Winkler talede nu ikke mere hverken om sin Moder eller om de eensomme Skove, i hvilke han vilde irre omkring. Dog alligevel havde Lorchen saa megen Medlidenhed med den stakkels Winkler, at hun hialp ham det bedste mueligt var, at giore hans tunge Kamp let for ham! Hans Attraae og

Længsel efter en Kiereste var nu engang opvakt. Denne Attraae og Længsel, henvendt paa en anden og retmæssig Gienstand, var nu gandske og aldeles ikke strafværdig, men fuldkommen god i Naturens Orden! Derover sogde Lorchen i al Stilhed at iværksætte et Anslag, for at helbrede ham fra Grunden af.

I en af Stadens afsides Gader, i et slet og ret Borgerhuus, og i en liden lav Stue i samme, levede en Pige ved Navn Amalie Schulz. Hendes Fader havde været en hovedrig Amtmand, som maalede Sølvpenge med Skiepper og Dukater med Ottinger; men til Lykke giorde hans Rigdom ham ikke svingel; men han opdrog sine Børn saaledes, som at de engang i Fremtiden skulde leve af deres Hænders Arbeide. Dette Tilfælde traf virkelig ind, og det med Blodsudgydelse og Elendighed særdeles betegnede og udmerkede Aar 1745, i hvilket Mars tre Gange efterhinanden, ved Hohenfriedberg, Sorr og Kesselsdorf, dræbde Mennesker i tusinde Tal, tilbragde og den rige Schulz Døden. Han blev bortført som Gissel og døde pludselig af et Slagflod. Der reisde sig en Concurs-Proces, om hvilken de dengang endnu umyndige Arvinger kun fik saa meget at vide efter mange Aars Forløb, at deraf det hele Arvegodses Massa blev slet intet tilovers for dem. De bleve nu adspredte langt fra hinanden, og Malchen kom til en Paarørende i Residentsstaden, men som og døde efter fem Aars Forløb, og hun blev da overladt til sig selv. Fra den Tid af levede hun gandske uafhængig, og nærede sig af at sye og brodere. Ved dette hendes Arbeide havde Lorchen lært at kiende hende, havde ofte ladet hende komme til sig, og fattet en hiertelig Kierlighed og Godhed for hende. Hun fortiende og-

saa

saa gandske at blive elsket af gode Siele! Det havde været en let Sag for hende, at fortiene hendes Underholding paa en anden Maade end ved Sved og Arbeide, dersom hun havde villet imodtage visse unge Herrers Tilbud; men hun gav en dydefuld Armod Fortrinnet for en lastefuld Yppighed, og et offentligt godt Navn for en hemmelig Skam og Blussel. Denne Amalia Schulz var det, som Lorchen udsaae, om mueligt var, til at kurere hendes Winkler fra Grunden af. Endnu kiendte han hende ikke, omendskiønt hun havde ofte været i Huset: Nu fandt han hende en Aften ved Bordet, og maatte sidde ved Siden af hende. Amalia var munter og opvakt, talede meget og talede godt. Desto mindre talede derimod hendes Naboe. Han holdt det heller ikke længe ud, men giorde sin Reverents og gik op paa sit Kammer. Omendskiønt Lorchen nu var meget fortredelig over, at Winkler syntes neppe engang ret at have seet paa og betragtet hin ny Bekiendtskab, lod hun sig dog alligevel ikke afskrække, og otte Dage derefter lod Amalia sig atter see ved Bordet til Middag. Lorchen opfordrede hende, at hun skulde opmuntre hendes melancholske Naboe lidet. Amalia kastede et forskende Blik paa ham. Hvad, sagde hun, er De melancholsk? Saa beklager jeg Dem af ganske Hierte. Jeg for min Part giør mig meget fæle Forestillinger derom, derfor har jeg og hidindtil stedse lykkelig bevaret mig derfor, endskiønt Gud veed, at ingen havde mere Aarsag til at være melancholsk, end jeg!

End De, spurgde Winkler? De maae forlade mig det, sagde han, af Deres Samtales Munterhed skulde man ikke slutte sligt!

O jeg er heller ikke altid munter, svarede Amalia! Naar mangengang en og anden Dame, som dog virkelig slet ikke er fornemmere end jeg, seer mig stolt over Skulderen, saa giver det mig vel saadant et lidet Sting og jeg tænker ved mig selv: O, dersom min Fader levede endnu, saa kunde jeg og give mig en Anseelse, saa kunde jeg og lyne omkring mig med Juveler, ifald jeg vilde! Dog, jeg tænker nu næsten slet ikke mere derpaa: Hvad der er borte, det er borte, og maae for mig gierne for evig være borte! Men naar visse andre Betragtninger undertiden falde mig ind; naar jeg tænker mig den skrækkelige Omstændighed, om jeg blev syg, eller ikke engang det, men om jeg blot fik svage Øine eller ondt i Fingrene, saa jeg ikke kunde arbeide: Gode Gud! Hvad skulde der da blive af mig? Og kalder De det ikke Grund nok til Melancholie, naar man seer sin hele Lykke hænge i en liden fiin Traad, som hvert Øieblik kan gaae i Stykker?

Kun Eet har De forglemt, mit kiere Barn! faldt Lorchen hende her ind i Talen: At saa længe vi leve, staaer vort Huus altid og hver Time aabent for Dem, og at jeg aldrig vilde tilgive Dem det, om De i nogen Nød og Forlegenhed vilde tage Deres Tilflugt til nogen anden, end til os.

O, min bedste, dyrebareste Veninde! raabde Amalia med Taarerne i Øinene: Hvem kiender Deres velgiørende Hierte bedre end jeg! De maae ogsaa være fast forsikret om, at jeg i al min Nød ikke kunde have den Tillid til nogen, som til Dem; men De maae ogsaa hielpe mig, at paakalde Himmelen om den eneste Naade, at jeg maae beholde min Sundhed og mine Kræfter. Hvo som nogensinde har været i den

Stil-

Stilling, selv at kunne uddele Velgierninger, den maae føle en alt for stor Ydmygelse deri, at blive en sørgelig Gienstand for andres Barmhiertighed!

Den jammerlige Scene, og de Følelser, som Amalia yttrede, skiøde først en Straale ind i Winklers oprørte mørke Siel. Hun synes at være en brav Pige, sagde han. Dette synes tog Lorchen dygtig fat paa ham for, og gav ham en Irettesættelse, fordi han var alt for rask til at finde det smukt, som ikke skulde behage ham; men derimod talede han med et blot koldt det synes, om en Pige, som forsmaaende hans og alle Mandspersoners Høiagtelse. I hendes Hierte var hun derimod overmaade glad, fordi hun dog i det mindste saae Grundlægning for sig til den Bygning, hun herefter agtede at opføre.

Dog der vare maaskee endnu mange Aar gaaet bort: Winkler og Amalia havde i det mindste seet hverandre engang om Ugen og talet meget Smukt og Følsomt med hinanden; og da var endnu aldrig den Tanke kommen ind i Winklers Hoved: Hende vilde jeg nok ønske mig til Kone! Men Forsynet, hvis saa siensynlige Gang er, altid af det Smaa at udvikle det Store, lod ganske langt borte fra en liden neppe kiendelig Fieder springe løs: Og se, denne liden Aarsag fødde den store Begivenhed, uden at Lorchen havde bidraget det allermindste til den første.

Amalia fik, uden at vide hvoraf, en liden Blegn eller Hævelse i det ene Øielaag. Havde hun overladt sig til Naturen, saa havde Historien været til Ende paa et Par Dages Tid og Øiet godt. Men forført af en superklog Veninde, som vidste tusinde Raad og Hielpemidler for alle Brøk og Svagheder, af hvilke et stedse var værre end et andet, lod hun sig

lyste

lyste at qvakſalve. Inden 24 Timer var ogſaa det andet Øie antændt! Der blev brugt friſke og ſtedſe hidſigere Midler, og det varede ikke længe, forend Amalia geraadede i den yderſte Fare, om ei ganſke at miſte hendes Syn, ſaa dog i det mindſte i Aar og Dag ikke at kunne ſye noget Sting. Da blev nu dette et af de ulykkelige Tilfælde, ſom Malchen ſaa meget havde befrygtet, og endnu mere, blev det tildeels ved hendes egen Forſeelſe. Lorchen, ſom kunde neppe lade et Par Dage gaae forbi, uden at faae Efterretning fra hendes Veninde, fik meget ſnart at vide, at hun ikke befandt ſig vel: At faae denne Tidende, ſætte ſig i Vognen, og i en Haſt kiøre lige hen til hende, var eet. Amalia viisde ſig ligeſaa ſtink ſom ſædvanlig, deels af virkelig Uvidenhed om hendes ſlette Tilſtand, og deels for ikke at føle den ovenmældte tunge Ydmygelſe; men neppe havde Lorchen betragtet hendes Øine noget nøiere, neppe havde hun hørt om de brugte Fuſkerier og Qvakſalverier, ſom vare blevne foretagne dermed, ſaa ſtormede hun ind paa Amalia med al Venſkabs Alvorlighed, at hun ſkulde for alting ikke anſee denne Øienſvaghed for ubetydelig, men paa det haſtigſte antage en forſtandig og erfaren Læge; hun vilde ſtrax i Morgen den Dag ſende Doktor G** til hende, ſom var den dueligſte der paa Stedet. Desuden ſmedede hun og i ſamme Øieblik et andet herligt Projekt, men hvormed hun for nærværende Tid endnu ſlet ikke lod ſig merke, men bad blot Amalia, at hun vilde dog, da hun i øvrigt var friſk og ſund, ikke lade af at beſøge hende herefter ligeſom tilforn, hvilket hun og lovede.

Neppe var hun kommen hiem, ſaa holdt hun en liden tête à tête med hendes Mand, blandet med tuſin-

tusinde Kysse og Karesser; og da det føiede sig nu, ligesom ellers sædvanlig altid, at Doktoren fandt rigelig Føde for sin egen Stolthed i hans Kones Ønskers Tilfredsstillelse, saa erholdt hun meget let af ham, hvad hun havde forlanget. Paa Timen begyndtes der en Løben og Renden i Huset, og en Indpakken og Udpakken, og en Bæren og Slæben, altsammen hen til et Kammer, som var paa een Svalegang med Winklers og ikke over ti Skridt derfra. Denne Allarm giorde ham nysgierrig, og han vilde vide hvad? hvorfor? og for hvem det var? Men han kunde nu ikke faae det at vide. Imidlertid nærmede den følgende Dags Eftermiddag sig, og den af Lorchen allerede instruerede Doktor G** kiørde hen til Amalia. Han undersøgde paa det nøieste hendes Øines Tilstand, og fandt den endnu en god Deel værre, end den i Forveien var bleven afskildret for ham. Dog, sagde han, vi ville for denne Tid afbryde, og nøiere undersøge Statum morbi i Hr. Konsistorialraadens Huus og der afgiøre Sagen, hvorhen jeg har Ordre at afhente og bringe Dem med mig. Amalia, uden endnu at kunne begribe eller giette, hvad der skulde foretages med hende, giorde sig i en Hast færdig, og satte sig med Doktoren i Vognen.

Dennegang blev hun ikke, som ellers sædvanligt ført ind i Lorchens Værelse, men i et andet Kammer, som var gandske fremmed for hende, men hvor Lorchen allerede ventede hende. Hm, begyndte Amalia skiemtende, efterat den første Omfavnelse var forbi, jeg maae næsten falde paa de Tanker, at jeg har smittet Dem med mine slemme Øine, saa mørkt er det her! Mademoiselle, begyndte derpaa Doktoren, dette Kammer er fra i Dag af for Dem! Da De nu en-

engang har betroet Dem til min Cuur, saa ville De formodentlig heller ikke vægre Dem ved, at underkaste sig alt det, som min Kunstes Forskrivter bringe med sig. Kun under en eneste Betingelse kan jeg være Dem Borgen for et lykkeligt Udfald: Dersom nemlig Deres Siel ikke og par Kompagnie bliver syg med. Men dette har jeg al muelig Aarsag at befrygte, dersom De i Deres Eensomhed skulle hele Dage og Uger enten sidde med tilbundne Øine, eller saaledes i Mørket som her, uden al Beskæftigelse. Jeg har derfor disponeret Frue Konsistorialraadinden dertil, at betage mig denne Befrygtelse, og at forskaffe Dem Selskab og Tidsfordriv saavidt som det noget sinde er mueligt, indtil jeg først med Guds Hielp har bragt Dem saavidt i Stand igien, at De kan tage fat paa en Bog eller paa Deres Syenaal.

Her kunde Amalia ikke holde og tvinge sig længer, men faldt Lorchen om Halsen med hæftig Graad og Hulken: O, min Bedste, Eneste, raabde hun: — Jeg kan ikke finde Ord! — jeg veed dog meget vel, at alt dette er Deres Værk! — Ach Gud, hvor skal jeg nogentid blive i Stand til at takke Dem derfor!

At takke mig derfor! svarede Lorchen: Beviser jeg Dem da det allermindste mere, end De ligeledes har bevist mig, Venskab og øm Kierlighed?

Tys, tys, faldt Doktoren dem her ind i Talen og giorde et advarende Vink med Haanden: For alting ingen Sinds-Bevægelse! ingen Lidenskab! ingen Affekter! —

Amalia kom snart i Roe igien efter hendes Affekts første Hæftighed, og ved den nydelige Vending, som Lorchens Svar giorde, følede hun intet af den haarde Ydmygelse, at være en sørgelig Gienstand for

for hendes Barmhiertighed, men fra det Øieblik flyttede hun ind i hendes Camera obscura med det letteste Hierte af Verden. Lorchen havde nu intet at gisre, som var hende mere magtpaaliggende, end at drage Omsorg for hendes halvblinde Venindes Selskab og at forkorte hende Tiden. Næsten hele Formiddagen var hun almindelig selv hos hende; men den svrige Tid maatte Winkler og Augustin gisre hende Selskab. Vi have næsten gandske forglemt at tale om vor Helt formedelst hans Lærers Kierligheds Handeler, og saaledes vil der endnu en liden Tid ikke blive Leilighed at tale om ham, indtil alting kommer i det rette Spor igien. Her vil man ikkun mælde saa meget om ham, at han i al den Tid havde iblant andet ogsaa lært fortræffelig at læse, men det forstaaer sig paa et Barns Maneer. De smaa Fabler og Fortælninger, af hvilke han kunde en stor Mængde udenad sik en gandske ubeskrivelig Behagelighed i hans Mund, og naar han endog forstegang læsde meget, saa foredrog han det en god Deel rigtigere, end hans Herr Papa, som dog allerede i saamange Aar havde deklameret og exklameret paa Prædikestolen, Kort sagt, Augustin sik nu den Bestilling hos Amalia, at være hendes Forelæser; og Winkler, — dog, et aparte Ord om ham! —

Allerede den blotte Efterretning: Amalia er syg, hun er i stor Fare for at miste sit Syn, giorde et vældigt Indtryk paa hans Hierte. De Ulykkelige lænke sig saa gierne sammen, siger Ossina engang til Odoardo. Dette traf ogsaa ind her. Winkler behsvede ikke at drives af Lorchen; han stial sig hvert Øieblik bort, for at gisre sin Medlidenhedske Selskab. Hvad var der ikke for en Sukken

og Klagen! Og jo mindre Winkler nævnde sin Smertes Gienstand ved Navn, desto mere tragist klingede det, naar han eligiserede blot i almindelige Udtryk, og gjorde f. Ex. det hiertelige Ønske, at han maatte dog endnu være i Stand til at betage Amalia hendes Kors og Lidelse. Hos Dem, sagde han til hende, er det kun en eneste Lidelse, og en eneste Lidelse er altid tung; men for den, som allerede har en større Lidelse, er den mindre ligesom ingenting. Naar et Barn dør, saa føler Faderen i samme Øieblik slet ikke noget ved en Vens Afsked, omendog hans bedste og fortroligste Ven tog Afsked med ham for bestandig; og den, som nedtrykkes af en Million Centner Smerte, bryder sig slet ikke om, at der endnu kommer et nyt Antal dertil! —Denne Tone, som skulde være meget forblommet og hemmelighedsfuld, blev ikke længe nogen mork Tale for Amalia! Hun stavede sig til og lagde det meget rigtigt tilsammen, at Lorchens smukke Øine havde stukket den unge Herres Hierne an. Efter alle Omstændigheder syntes det hende rimeligt, at hendes Veninde endnu slet intet vidste deraf og altsaa holdt hun det for sin Pligt, at meddele hende den Opdagelse, hun havde giort, paa det at hun derefter kunde tage hendes Forholdsregler. Dette gav Anledning til følgende, ventelig ikke meget Hverdags Samtale: Kiereste Veninde, begyndte Amalia, vil De vel tage mig det ilde op, om jeg opdager Dem noget under fire Øine i Fortroelighed og med den hemmeligste Taushed.

Lorchen. (skiemtende) Jo jeg vil tage Dem det ilde op; det vil jeg gandske vist!

Amalia. Nu, nu, De maae nok spøge paa en anden Tid, men nu ikke! Thi det veed jeg gandske vist,

viss, at, naar jeg nu virkelig siger Dem noget nyt, saa vil De i det mindste ikke kunne anhøre det uden at blive gandske rød og undselig.

Lorchen. De maae da udentvivl have grebet mig i en ret stor Daarlighed.

Amalia. Gud bevare mig derfra! Kun den Allerviseste eller den Allerdaarligste iblant Menneskene kunde lade sig det falde ind, at ville gribe Dem i Daarligheder: Og De veed jo nok, at jeg i alle Henseender holder mig inden mine Skranker! Nei, nei, De har intet giort; De har blot, som Hr. Doktoren vilde udtrykke det, forholdt sig passive. Dog i visse Maader ogsaa active, ligesom man tager det.

Lorchen. O, mit Barn, De maae ikke tale til mig i saadanne mørke Charakterer! Uden Omsvøb og Fortale! herud med Sagen.

Amalia. Nu da, uden Omsvøb og Fortale! Det er mig forlængesiden bekiendt, at De, saavelsom deres kiere Mand holde usigelig meget af Winkler; man maatte vel ogsaa være gandske blind paa Forstanden, dersom man ikke kunde see, at Deres lille Augustin befinder sig i meget fortræffelige Hænder; ikke at tale om, at jeg selv nu skylder Winkler meget stor Forbindtlighed, for den medlidende Andeel, som han tager i min Sygdom, og for den megen Tid, som han skienker mig. Men jeg har ogsaa ligesaa længe hørt tale om Winklers Melancholie: De har selv meer end een Gang opfordret mig, til at hielpe ham af med den og fordrive den, og hvor gierne vilde jeg giøre det, om jeg bare kunde. Men da imidlertid enhver Ting i Naturen har sin Grund, saa har jeg efterhaanden overveiet ved mig selv, at dee maatte nok være lige saaledes beskaffet med Winklers

Melancholie, og nu turde jeg nok giøre et stort stærkt Væddemaal, at jeg har virkelig giettet den sande Aarsag dertil.

Lorchen. (blev ganske rød lige ud i Finger-Enderne, ligesom Amalia havde forudsagt det, endskiønt denne kunde nu ikke blive det vaer formedelst den dobbelte Dunkelhed, baade hendes Øines og Kammerets) Naa?

Amalia. Her staaer hun for mig i Legemsstørrelse, den gandske smukke Aarsag! Er det og vel noget at undres over, naar Ilden fænger hos en ung Mand, fuld af Geist og Fyrighed, som har den Lykke, eller rettere den Ulykke, at boe under et Tag med Dem, og hver Dag, og hver Time at omgaaes med Dem? Jeg føler det, at dersom jeg var en Mandsperson, saa vilde det ikke gaae mig et Haar bedre.

Lorchen. O, giør ikke min Forvirring større end den allerede er! De har desværre Ret, og jeg er den ulykkelige Aarsag til den gode Winklers Melancholie. Det har paa nogentid ikke alene kostet mig mangen undselig Rødme, som De siger, men endog mangen en Taare og mangt et Suk. Dog har jeg nu, Gud ske Lov, godt Haab, da jeg har Dem hos mig! Hvor meget er han ikke allerede bleven forandret!

Amalia. Forandret? O, da tager De meget feil, min allerkiereste Veninde! De skulde bare høre, hvorledes han mangengang beskriver sin Melancholie — man maatte næsten gyse derved, og blive tosset derover!

Lorchen. Giør han det! Just dette, som De nu fortæller mig, er hos ham allerede en stor Forandring til hans Fordeel. Tilforn var han gandske stum,

stum, og man kunde slet ikke faae et Ord af hans Mund: Nu finder han dog allerede en Trøst deri, at klage sin Sorg og Lidelse for Dem. Og hvor begierlig er han ikke efter Deres Selskab! Siden De er kommen her, har han ikke giort et eneste Skridt ud af Huset, og snart vil De være ham ligesaa uundværlig som jeg.

Amalia. Ha, ha, jeg merker, Turen skal nu komme til mig, at blive ligesaa undseelig rød, som De forhen.

Lorchen. Nei, mit kiereste Barn! Det er ikke min Hensigt — Andre Hensigter havde jeg nok; men hvorfra tager jeg den Dristighed, at opdage samme for Dem?

Amalia. Nu, saa Gud forlade mig det! Om jeg endog var i Kirken selv, saa kunde jeg ikke bare mig for at lee! De, min dyrebareste, De taler om Dristighed i Hensende til mig!

Lorchen. Ja, gandske vist! Just imod sine kiereste Venner, tænker jeg, maae man i visse Poster være allervarsomst: Thi om jeg endog havde de bedste Hensigter af Verden, at befordre min Vens Lykke, saa kan maaskee just den Lykke ingen Lykke være for ham: Og dog alligevel kunde han af et for vidt drevet Venskab og om Godhed opofre sig for mine uoverlagte Ønsker: Heller derfor alt andet i Verden, end det!

Amalia. Nu seer jeg nok, at min Latter var tosset; jeg tager den og hermed ret skamfuld tilbage. I øvrigt, min Dyrebareste, sig mig kun reent ud, hvad De vil, og vær overbeviist om, at jeg igien vil ligesaa oprigtigt og aabenhiertet opdage Dem

alt, hvad jeg nu eller nogensinde har liggende paa mit Hierte og Samvittighed.

Lorchen. Top, jeg holder mig til Deres Ord. For det første altsaa et lidet Spørgsmaal — ach, det bliver mig meget tungt at giøre! Vil De sige mig, om Winkler, ved den Opdagelse, De har giort! hos ham, har tabt meget, særdeles meget af Deres Agtelse for ham?

Amalia. (smilende) Det er selsomt! forunderlig selsomt! Winkler skal derved have tabt noget hos mig, fordi han har havt Øine nok i Hovedet, til at elske min elskværdigste bedste Veninde? Har jeg ikke allerede tilforn sagt Dem min Troesbekiendelse i denne Post? Deri, at Winkler overgiver sig saa heftig til en Lidenskab, som nu eengang ikke kan blive tilfredsstillet, giør han nu visselig ikke ret. Men ach! Det stakkels svage Menneskehierte! Det er let sagt, at Religionen skal undertrykke saadan en Lidenskab; men hos os svage Menneskens Børn, er saadant, Gud bedre det! ofte alt for tungt.

Lorchen. O, De taler ret ligesom ud af mit eget Hierte, og jeg takker Dem, hiertelig takker jeg Dem, for De tænker saaledes! Men nu bliver jeg og strax dristigere, og kommer med et andet Spørgsmaal, som vil gribe Dem en Smule nærmere om Hiertet: Siig mig, om dette kiere gode Hierte allerede føler, jeg vil ikke sige Kierlighed, men kun nogen om end langt borteværende Tilbøielighed for en eller anden Mandsperson, som jeg i øvrigt slet ikke forlanger at vide hvem er, førend De indbyder mig og min kiere Mand til Bryllup?

Amalia. Nær havde jeg sagt, De vil giøre Nar af mig, dersom det ellers var mueligt, at en saadan Tan-

Tanke kunde opkomme i Deres Hierte. Hvem seer sig om i en stolt yppig Residentsstad, som denne, efter en fattig og ubekiendt Pige, som jeg er? Ja, dersom jeg endnu var den, som jeg tilforn var, saa skulde jeg vel ikke fattes en heel Hær sukkende Liebhabere= som friede ikke til mit Hierte, men til mine Dalere og Dukater! Men siden disse ere bortstiine, saa falder mig slet ikke engang nogen Tanke ind, der har nogen Lighed med en Bryllupstanke.

Lorchen. Hvad siger De? De forsmaaer altsaa Ægtestanden?

Amalia. Nei ingenlunde! Hvorledes skulde jeg kunne forsmaae det, Gud har indsat som helligt! Men jeg sætter engang, at jeg giorde det; var det da saa meget uviselig giort? Er det ikke i visse Maader en Lykke at forsmaae det, som man i sin Stilling og Omstændighed ikke kan have godt, og som man ikke vil have slet?

Lorchen. Men naar jeg nu aabnede en Udsigt for Dem til et saa behageligt, fornsieligt og lykkeligt Ægteskab, som nogensinde kan finde Sted i denne jordiske Verden? Naar jeg —

Amalia. Ha, jeg seer Dem allerede komme langt borte, men det giør mig ondt, at jeg strax maae giøre Indvending og nedrive imod Deres skiønne Udsigt. Min Kiereste Veninde, for den, som engang har seet Dem alt for dybt i Øinene, have vi andre Fruentimmer = Skabninger slet intet Indtagende mere.

Lorchen. (meget alvorlig) De giør mig vred

Amalia. Det skulde giøre mig uendelig ondt, og dog alligevel har jeg talet efter min bedste Overbeviisning.

Lorchen. Nei, Det søger kun blot et Smuthul — Dog maaskee —

Amalia. Ha, De vender allerede om paa Veien, da De just var i Begreb med, at giøre mig en liden Smule Uret! Nei, min Dyrebareste, endog i det allerhemmeligste Hiertets Anliggende vil jeg imod Dem ikke tillade mig noget Smuthul: Maaskee for imod andre! Jeg taler gandske reent ud, ligesom jeg tænker: Og hvortil kunde det nytte, at jeg vilde udlade mig med mine Tanker og Beslutninger i en Sag, som aldrig vil eller kan træffe ind?

Lorchen. Saa forlad mig da, mit kiereste Barn! Men vil De dog slet ikke lade mig vide Deres Beslutninger om den Sag, som De holder for saa umuelig, men som jeg holder for høist muelig?

Amalia. Mine Beslutninger vilde ikke falde anderledes ud, end at jeg vil giøre mig værdig til det usigelige Venskab og den uendelige Godhed, som De har for mig. I øvrigt holder jeg med det christelige Ordsprog: Ægteskabe blive sluttede i Himmelen. Er der da nedskrevet noget i Henseende til mig, saa maae jeg deran, enten jeg vil eller ei. Men staaer der intet i Bogen, saa er al Digten og Tragten dog forgieves: Vi ville altsaa være stille og bie. —

Paa denne Maade syntes det, ligesom at dette Kapitel skulde for nærværende Tid gandske blive lagt til Siden; Men intet mindre end dette! Neppe havde Amalia lagt sig til Engs den Aften, saa faldt de Tanker hende atter ind, og hendes Hierte begyndte efterhaanden at banke lidt stærkere, end det egentlig pleier at banke ved at være stille og bie. Hendes Skiebnes hele Tilstand og Beskaffenhed fremstillede sig For hendes Øine! Om hun nu ogsaa, efter Lægens

For-

Forsikringer, fik inden kort Tid hendes Øines fuldkomne Brug igien, hvem indestod hende da derfor, at der ikke om kort eller lang Tid traf hende en ny Ulykke? Skulde hun da andengang kaste sig i hendes Venindes Arme? Nei aldrig, det syntes hende at være alt for meget fordret af Venskab! Desuden følede hun, at saa taalelig, ja endog behagelig, som hendes Eensomhed og uafbrudte Arbeidsflid ved Syestrinet tilforn havde været for hende, saa vilde det dog nu falde hende tungt og besværligt, at vænne sig dertil igien og atter skikke sig deri, og at hun tidt og ofte vilde ønske sig tilbage igien i hendes Camera obscura. For alt dette var visselig en Mand det bedste Middel! Og Vinkler? Paa hans Person og Karakteer var aldeles ikke noget at udsætte, dersom kun — — Det følgende tænkde Amalia sig ikke engang selv ret tydeligt! Materien var alt for delikat! blot derfor blev hun ikke enig med sig selv, at giøre ham den allermindste Avance, men kun blot allene at giengielde ham Venskab med Venskab. Men skulde der bag ved hans Venskab skiule sig noget mere — nu, saa fik hun i Forveien det Indfald, at bruge et lidet Kneb, som engang for allegange maatte afgiøre Sagen.

Imidlertid forløb en Dag efter den anden, og en Uge efter den anden, og af alle de Dage og Uger blev i en Hast et Fierdingaar. Amalies Øine vare nu fuldkommen i Stand igien, og omendskiønt Lorchen bad hende paa det indstændigste, endnu at blive længere hos hende, saa kunde hun dog ikke formaae hende dertil, men hun hastede hen til sit gamle stille lille Kammer igien. Derover blev der nu i Huset en almindelig Lamentation, og der havde neppe kunnet være mere Graad og Sukken, om Amalia end havde

gaaet ombord paa et Skib, for at giøre en Reise omkring Verden. Endog Winkler fandt deraf sin gode Part! Saa skal jeg da, sagde han, i det han trykkede Amalies Haand fast til sit Hierte; saa skal jeg da miste min kiere og bedste Naboerske igien!

O, det er meget lidet Tab, svarede Amalia! Det vil snart blive forglemt.

Winkler. Aldrig, aldrig! Deres Omgang er bleven mig alt for meget til en Nødvendighed, saa at jeg herefter slet ikke kan lade mig nøie og være tilfreds med de sieldne Besøg, som De aflægger her i Huset. Jeg maae nødvendig giøre en Begiering til Dem, som De ikke maae nægte mig!

Amalia. Jeg arme Pige, hvad har vel jeg at nægte eller bevilge?

Winkler. Jo, det jeg vil bede Dem om, har De fuldkommen i Deres Magt, nemlig, at De vil tillade mig, jeg undertiden maae besøge Dem i Deres Huus. Jeg giver Dem mit Ord derpaa, at jeg vil ikke komme ofte. Men kun at see Dem en eneſtegang i en heel lang Uge, og maaskee neppe eengang, nei det kan jeg ikke holde ud.

Amalia. Min bedste Hr. Winkler, jeg haaber, De vil lade mig vederfares den Ret, at jeg ikke er i Stand til at begaae nogen Utaknemmelighed. Aldrig skal jeg forglemme den Forbindtlighed, som De har paalagt mig i den Tid, min Sygdom har varet! Men alligevel — det giør mig uendelig ondt — maae jeg dog afslaae og nægte Dem det, om De endog forbrede det af mig som en Prøve og et Beviis paa min Taknemmelighed, at besøge mig i min lille ensomme Stue. Saa fattig jeg endog er, saa har jeg dog en eneste Skat, som jeg ikke afhænder for hele Verden.

Det

Det er mit gode Navn! Af det er jeg stolt og for det har jeg min fortræffelige Lorchens Venskab og omme Kierlighed at takke. Men nu begriber De nok, at en Piges gode Navn ikke taaler, at have unge Herrer hos sig og være med dem alene. Vel var jeg saa sikker som Guld hos Dem: Men jeg kan jo hverken skrive det over min Dør, eller lade det sætte i Aviserne! De indseer vel alsaa —

Her blev de Talende afbrudte, og det som endnu var mere, Winkler fik slet ikke taget Afsked med Amalia. Hun tog den Tid i Agt, da han just var beskæftiget med Augustins Information, bildte Lorchen ind, at hun havde allerede taget Afsked med Winkler, og borte var hun; Nu befandt denne sig (at jeg engang skal betiene mig af en Lignelse à la Hudibras) næsten i samme Stilling og Omstændighed, som hiin Kantor, der havde et saa harmonisk Øre, at han slet ikke kunde lide nogen uopløst Accord. Nogle af hans Lærlinge og derhos letfærdige Skielme førde sig denne Omstændighed til Nytte. De stode mangengang op om Natten og begyndte at spille paa Positivet, men ophørde stedse midt i Stykket, og sluttede med en gabende og drønende Septime eller Qvint-Sextende-Accord, eller deslige. Kantoren, hvis Øren næsten vilde springe i Stykker af Smerte, sprang ligesom rasende op af Sengen, satte sig i den bare Skiorte selv ved Positivet, faldt ind i den anstemte Accord, og opløsde den i sin Konsonants efter alle Generalbassens Regler, hvorefter han derpaa for denne Nat kunde strax og glad sove ind. En ligesaa desharmonisk uopløst Accord havde Amalia nu drønet Winkler i Ørene, og hans Blod befandt sig ikke i mindre Bevægelse, end Kontorens — Snart tog han

fat

fat paa Pennen, for at skrive hende til, og giendrive hendes anbragte Grunde; snart tog han Hat og Stok, men vendte om igien midt i Døren, og saaledes varede det ved i tre Dage, da en liden af en Hændelse indtruffen Omstændighed bestemde hans vaklende Beslutning.

Han fandt nemlig i en Krog et Halsbaand, som tilhørde Amalia, hvilket hun enten havde tabt eller forglemt. Gladere, end om han havde fundet en stor Skat, skyndte han sig dermed, alt hvad han kunde, hen til Amalias Boepæl. Banke paa og lukke Døren op skede med eet. Her er jeg, raabde han, uagtet Deres strænge Forbud, og her (i det han trak Halsbaandet op af Lommen) her er mit Pas. O, at De dog havde tabt en heel Hob hos os, og at jeg maatte finde det igien! Som et ærligt Bud, der bragde Dem det igien, De havde mistet, vilde De jo umuelig lukke Døren i for mig.

Jeg takker Dem, svarede Amalia, i det hun samlede alle sine Tanker: Jeg takker Dem for Deres Umage; og det vilde visselig være meget uartigt af mig, om jeg i Stedet for Drikkepenge vilde skiænde paa Dem; men nu beder jeg Dem og meget alvorligen, at De vil lade dette Besøg være baade det første og det sidste, som De saaledes overfalder mig med! De vilde forstegang faae et vredt Ansigt at see af mig, om De kom nok engang igien; Og jeg vilde allerede see vredt til Dem nu, dersom jeg ikke i saa høi en Grad var Deres Veninde; Det har altid været min Yndlingstanke: Enten dør jeg ugivt og Pige, og da vilde jeg tage den Stolthed med mig i Graven, at der havde aldrig nogen Mandsperson sat sin Fod indenfor min Dørtærskel! Eller og jeg skulde endnu blive en

Mands

Mands Kone, og da skulde kun min Brudgom og ingen anden komme ind i mit Værelse! De maae gierne lee ad denne Grille: Nok er det, at jeg har hidindtil befundet mig overmaade vel derved, og dersom De virkelig er min Ven, som jeg ikke tvivler paa, saa vil De formodentlig ikke forstyrre mig i en Grille, som udgior en stor Deel af min Lykkalighed.

Jeg veed just ikke, hvorledes mine Læsere kunne være til Mode ved dette Ræsonnement: Men det veed jeg, at det giorde en gandske usigelig Penetration hos Winkler. Stum og maallos stod han der, og saae ned i Jorden, indtil han endelig løftede Hovedet i Veiret og trak et mægtigt dyb Suk.

Nu, min Ven, spurgde Amalia gandske venlig, har jeg giort Dem Smerte? Det vilde jeg ikke!

Nei, sagde Winkler, De har ret! — Jeg forlader Dem: Men det sværger jeg Dem til ved Gud! Enten sætter jeg aldrig mere min Fod ind i dette Kammer, eller om jeg kommer her mere, og De da sætter et vredt Ansigt op til mig, saa ophører jeg at leve.

Winklers første Gang den følgende Morgen var ind i hans høiværdige Hr. Patrons Museum, hvor Konsistorialraaden just røgde paa sin første Pibe, og var da sædvanlig ved gandske fortræffelig Lune. Deres Høiværdighed, sagde han, jeg har en stor Bøn at giøre til Dem. Maae jeg?

Et naadigt Vink, der vilde sige saa meget som De maae, var Svaret!

Winkler. De erindrer sig nok det gunstige Løvte, som De har giort mig, engang med Tiden at tænke paa min Befordring. Nu tvivler jeg vel ikke et Øieblik paa Deres Løvtes Opfyldelse; Jeg trænger

ger paa denne Tid just heller ikke til, at komme i et Embede: Men alligevel, for visse Aarsagers Skyld ønskede jeg endnu engang at høre Bekræftelsen af Deres Mund, at De vil tænke paa mig ved en af de første Vacancer, som forefalder inden Aar og Dag, ikke ex merito, men blot ex gratia. Maae jeg haabe?

Doktoren. (leende høit) Nu, det er virkelig ligesom Horatius siger: Parturiunt montes, nascetur ridicus mus. Jeg troede, at De bragde mig Efterretning om et Dødsfald, og at De vilde bede mig om at komme i den Afdødes Sted.

Winkler. Om jeg nu havde bedet Dem derom, vilde da vel mine ydmyge Bønner have fundet aures faciles, at jeg skal tale med Quinctilian? — Dog jeg læser det allerede i Deres Mine, og jeg har nu altsaa Løvte nok!

Doktoren. Ja, men apropos, unge Herre! Naar De derpaa kommer i Examen, hvorledes vil det da see ud med det Chaldaiske, Syriske og Arabiske? (NB. Det var de eneste Kundskaber, hvori Doktoren overseae sin Informator, og det er let at giette, at han ved alle Leiligheder lod ham høre det;) Hvad om jeg nu maatte give Dem Repulsam?

Winkler. O, derfor er jeg ikke bange: Thi dersom Deres Høiværdighed gior det, saa kan jeg ikke hielpe mig — saa maae jeg forklage Dem! (Doktoren slaaer en stor Latter op.) Ja, ja, ikke andet: Og det endda ex capite injuriarum, at de endog vil giøre en Satyre over en stakkels ydmyg Kandidat, fordi han ikke er Doktor Theologiæ. Med disse Ord lukkede Winkler Døren op og gik bort! Men Doktoren fandt i dette Indfald saadant et Hoved- og Statsspøg,

spøg, at han ikke allene endnu i lang Tid beloe det, ikke allene løb dermed hen til sin Kone, for at meddele hende det, men endog i lang Tid derefter dækkede op for ham dermed i alle Selskaber, og udgydede sin Senop derover. Winkler derimod, som nu var ikke oplagt til at drive videre Spøg, gik fra Doktoren til Lorchen og spurgte hende med en tvungen Ligegyldighed, om hun ikke snart engang vilde kiøre hen til Amalia?

Hvi saa? spurgde Lorchen igien. Er det Dem maaskee derom at giøre? Saa halv og halv, svarede Winkler: De vilde da nok være saa god at tage mig med!

„O, dersom det er saaledes fat, saa vilde vi snart være der! „

Det varede ikke længe, saa lød allerede det bydende Hyp af Kudskens Mund, og Vognen rullede afsted. Veien var lang, og man havde kunnet snakke meget sammen inden man kom derhen: men det syntes som Winkler havde ladet alt sit Snakketøi blive hiemme. Ligesaa stum traadde han ligeledes ind til Amalia; og imidlertid at begge Fruentimmerne som Veninder omfavnede hinanden paa det kierligste, og talede om et og andet, satte han sig hen i en Krog og hængde med Hovedet. Den snu Amalia merkede strax, hvad Klokken var slagen, og hvad der var forborgent bag ved alt dette tankesvangre Væsen: Da nu den unge Herre biede noget vel længe, forend han kunde indklæde sine Tanker i Ord, saa kom hun ham selv meget kierligt til Hielp.

Stakkels Winkler, sagde hun til ham, De sidder der jo ligesom en Misdæder for Retten! Er De da virkelig bange for min Vrede, som jeg sidst truede Dem med? Det var da virkelig det allerstørste Smigrerie,

som

som en Mandsperson nogensinde har giort mig i Verden. Men De maae vide, at jeg er heller ingen Barbarinde! Under disse Vingers Skyts og Skiul (pegende paa Lorchen) er De mig altid velkommen; og De skulde ogsaa gandske allene være mig Velkommen, dersom ikke Verden, som jeg allerede har sagt Dem, var en saa forunderlig Verden.

Winkler. (med et Diekast, og med en Tone, som mine følsomme Læsere selv maae tænke sig til — og paa samme Tiid med et inderligt Haandtryk) Amalia! — Amalia! — Gietter De mine Tanker? — min Siel er saa fuld af Følelse og Tanker — og jeg kan ikke finde paa Ord!

Amalia. (rødmende og med en liden Forvirring, dog uden at tage Haanden fra ham) Hvad for Tanker skal jeg giette? Hvad kan De vel have at sige mig, som er saa vigtigt?

Winkler. Alt, alt! — — O Himmel, giv mig Kraft! — Amalia, dengang da vi først lærde at kiende hverandre, fandt De mig i en Sindsforfatning, i hvilken det var uendelig tungt at giøre Indtryk paa mit Hierte. Tilforn talede jeg kun stedse i dunkle Billeder derom; men nu holder jeg det for Pligt, at sige Dem det med klare og tydelige Ord: Jeg elskede — jeg elskede førstegang i min Livstid, — men elskede gandske haablos, og dog med en Lidenskab, som i Længden vilde ganske have fortæret mig. (til Lorchen.) De maae ikke blive ræd! Det er den sidstegang, jeg giør Deres Hierte Uroe. Ja, De var Gienstanden for min fyrigste Kierlighed: Og o! hvad har De ikke giort, for at helbrede mit syge Hierte! Men med lige Aabenhiertighed tilstaaer jeg ligeledes for Dem: At det med alle Deres Omsor-

ger

ger og med alle mine Bestræbelser dog maaskee aldrig havde lykkets, dersom ikke Forsynet havde føiet det saaledes, at Amalia var bleven min Naboerske. Hendes Omgang var allene den lægende Balsam for min Siel: efterhaanden følede jeg det ømmeste Venskab for hende: Og da det endelig kom til Skilsmisse, og Hun endog paalagte mig det strænge Forbud, at jeg aldrig maatte besøge Hende, da følde jeg fuldkommen at jeg ikke kunde leve uden Hende. Og nu, min dyrebareste Veninde, nu overgiver jeg min Skiebne i Deres Hænder! Gior mig nu enten lykkelig ved det faste Haab, at faae Dem til Eie, eller styrt mig atter tilbage i den indvortes Bekymrings og nagende Grømmelses Afgrund som deres kierlige Haand har trakt mig op af! Jeg har intet at tilbyde Dem uden et Embede, som gandske vist vil give os begge To rigeligt Levebrød, og som jeg efter min gunstige Patrons igientagne Forsikring i Dag kun behøver at søge og melde mig om, ved den første Vacance der bliver: Og da — et ømt og evig taknemmeligt kierligt Hierte! Ja, min dyrebareste Amalia, saa vist som jeg ønsker, at Himmelens Herre aldrig mere maatte ville hiemsøge Dem med nogen Sygdom, saa vist lover og tilsiger jeg Dem, at al den ømmeste kierlige Pleie og Opvartning, som Deres Veninde har bevist Dem, skal blive Dem bevist i en endnu langt høiere Grad af mig. Jeg vil intet andet Sindelav eller Tænkemaade have, end at tækkes og befalde Dem; og kun et Ord endnu, det, som ellers skulde falde mig meget let, vilde nu ved Dem blive meget tungt for mig: At skilles herfra og døe! — —

I dette Øieblik faldt Lorchen Amalia om Halsen, og de græd sig ret hiertelig mætte begge To: Winkler lod kun en Taare eller et Par trille ned, men han følede desto meer i sit Inderste!

Kiereste Amalia, kiereste Syster, begyndte endelig Lorchen; Hvad siger Du dertil? Vil du giøre mig den uendelige Glæde, som jeg saa længe har ønsket?

Notabene: Det var nu den førstegang, at Lorchen duſede Amalia, og dette uventede Udbrud af hendes ømme Kierlighed giorde den kraftigste Virkning paa Amalies Hierte. Hun faldt hende endnu engang paa den fyrigste Maade om Halsen, uden at kunde tale et Ord: Og dette stumme Svar var for Lorchen gandske tydeligt.

Gud skee Lov! raabde hun høit. Kom hid, bedste Winkler, og omfavn Deres Brud! — —

Dersom det Gellertske Motto:

— Doch diese Scene
will nur gefühlt und nicht beschrieben seyn —

var ikke allerede saa udtærsket, saa vilde jeg nu meget passende kunde bruge det her. Men aftærsket eller ikke, saa er det dog sandt, og hermed maae det da have sit Beroende. Jo længer nu denne Historie er bleven under Fortællingen, desto kortere vil jeg beskrive det følgende deraf. Ikke engang et eneste Kys mere! Ikke heller den Scene, da Lorchen foreſtillede dette splinterny Brudepar for hendes Mand, og hvad han sagde dertil! Ikke heller den endnu langt interessantere Scene, da Lorchen endelig aabenbarede den saa længe undertrygte Hemmelighed om den Winklerske Kierlighed med alle dens endog mindste Omſtændigheder for hendes Mand, og fik Forladelse af ham! Blot allene dette: Inden kort Tid blev Winkler saa fuld-

fuldkommen frisk igien paa sin Siels Vegne, at han ikke engang kunde begribe, hvor hans Hierte havde kunnet være i Stand til at komme i saadan Forvirring. Naar vi ikke ville stride om Ord, saa elskede han Lorchen herefter ligesom tilforn, elskede hende endog langt meer end før, da han i denne hele Tid havde lært at kiende hende i saa mangeslags Situationer, i hvilke hendes Himmelske Siel saa gandske og aldeles speilede sig: Men den stærke Brusen i hans Hierne og Aarer var nu forbi. Sielens Fuldkommenheder bleve nu igien blot følte ved Sielen, og Nerverne gave kun et sagte Echo! Ulige varmere og fyrigere slog hans Hierte for hans tilkommende Ægtefælle: Men ligeledes uden al Brusen! Sielden gik en Dag forbi at jo et sødt lidet Brev spaserede hen eller hid: Men der gik vel undertiden en heel Uge bort, uden at de to Elskende fik hinanden at see. Arbeidsomheds Aand og Kierligheds Aand ere ellers almindelig gandske Antipoder i Reglen, og saaledes vare de det og en Tidlang hos Winkler: Men saasnart hans vilde Svermerie omstemde sig til en stille Enthusiasmus, hans Haabløshed til en sikkerlig glædelig Udsigt, og hans egen Samvittigheds Nag og Tugtelse til en sød Bevidsthed, at handle retteligen, saa fik ogsaa hans hidindtil slappede Nærver nye Spændekraft. Winkler greb sig ikke allene mere an end nogen Tid tilforn hos sin Augustin, og bragde ham siensynligen videre i Sprog, Videnskaber og Dyd, men begge de to unge Folk sørgede ogsaa allerede i Forveien for deres tilkommende Boesættelse. Hidindtil havde Winkler sat sine fleste Penge i Bøger: men nu holdt han gandske inde dermed, og kiøbde Tin, Messing, Kobber, Porselain, Fieder, Lærred, Stole, Borde, og kort sagt alt,

hvad der behøvedes til Huusseeraad derfor. At Amalia var derved den første Raadgiverinde det forstaaer sig af sig selv: men den anden og endnu nyttigere Raadgiverinde var Lorchen; thi hun sagde dem hvergang, hvad der ikke skulde kiøbes, efterdi hun kunde undvære det af hendes rigelige Forraad. Under disse smaa behagelige Huusforger blev det første Kald ledigt, hvilket Winkler uden Betænkning afslog. Det andet Kald blev og ledigt; men han opofrede ligeledes dette, uden at fortryde det. Dersom Lorchen havde blot havt Hensyn paa hendes Augustin, saa havde hun vel maattet ønske, at Winkler vilde endnu ofte have igientaget denne Ædelmodighed: men da hun ikke gav nogen Dødelig noget efter i Ædelmodighed, saa skede det, at da der i Aaret 1759 blev et godt Landsbye-Præstekald ledigt, 3 Mile fra Residentsstaden, saa drev Lorchen selv med al Iver og Alvorlighed derpaa, at Winkler skulde og maatte antage dette Kald; og det saa meget mere, da hun vidste, at saavel han som Amalia gav Landets Ensomhed et stort Fortrin for Stædernes Tummel. Det skede da efter megen og lang Vægring, og ikke uden mange Taarer paa begge Sider! Og nu, mit Barn, sagde Doktoren til Lorchen, at vi arbeide efter en nye Plan, dersom der skal blive en anden Hermannus Conringius af vor Augustin! Hidindtil har jeg giort ligesom de store Billedhuggere, der først lade en Svend arbeide det groveste af Marmorblok, hvoraf der skal giøres en Statue til et Mesterstykke, førend de selv sætte Meisselen derpaa. Det skal nu skee! Vor Augustin ere allerede langt hen over Børne-Underviisningen, og fuldkommen moden til at høre egentlige Forelæsninger. Men du indseer letteligen, at mine Em-

Embedsforretninger ikke tillade mig, at paatage mig samme gandske allene; jeg kommer altsaa til at søge mig en Medhielper paa nye, men ingen anden, mit Barn, end en, som i det mindste har Professorstudia. En anden maatte vist nok lade det være at faae opdrevet saadan en: men mig kan det ikke slaae feil; thi naar han gior sin Sag godt, saa skal hans Belønning være denne, at jeg om kort eller lang Tid gior ham til min Collega i Consistorio. Det kan ingen giøre uden jeg, og for denne Belønning vil endog gandske vist den allerlærdeste Mand trænge sig ind i min Tieneste; Du maae derfor ikke et Øieblik være bekymret de over, at Winkler kommer bort fra os. Jeg maae endog sige dig, at omendskiønt han havde villet tiene mig længer, saa havde jeg dog ikke kunnet bruge ham længer! han var for saavidt god nok for den almindelige Menneskeforstand, men til den egentlige dybe Lærdhed, dertil hører noget mere! — bie kun! Du skal selv faae det at see, naar vore Forelæsninger for Augustin skulle engang tage deres Begyndelse!

Denne Indledning lover allerede i Forveien, at det følgende Kapitel vil blive af en langt anden Art, og gandske vist i intet Tilfælde af noget delikat Indhold, og saaledes ville Læserne ogsaa finde det. Med et tungt Hierte nærmer jeg mig nu til den Tidspunkt, da den første Fordærvelses Sæd blev udsaaet i Augustins rene og uskyldige Siel. Hidindtil havde han neppe havt sin Lige hverken i Henseende til Hoved eller Hierte i den hele store Residentsstad! Han fattede enhver Ting, som var proportioneret med hans Barnealders Kræfter, med ligesaa stor Lethed, som han indprentede det i sin Hukommelse, for aldrig at glemme det igien. Med det ypperligste Anlæg til Ef-

tertanke og Forskning spurgde og randsagede han bestan-dig efter Aarsag og Virkning, fremsatte og giorde Indvendinger, opløsde selv sine Tvivlsmaal, holdt længe ud ved en og samme Sag, og Boldspil var næsten den eneste Forfriskningsleg, som han fandt Fornøielse i. Paa den anden Side var intet lydigere Barn, end han; et Vink af Fader, eller Moder, eller Informator var nok til ligesom at give ham Vinger; der kom aldrig noget usandt Ord af hans Mund; fuld af om og medlidende Følelse, ligesom hans Moder, trillede Taarene ham ned over Kinderne ved enhver rørende Historie, og han kiendte ingen sødere Beskæftigelse, end at hielpe og meddele. Saa plump og uskikkeligt hans Fader endogsaa alt for tidt roste ham, og det ydermere i hans Øine, saa lidet blev han dog stolt og indbildsk deraf, da Lorchen og Winkler lykkelig betoge denne Berømmelse den Gift; Winkler, i det han førde ham til Gemyt, at han maatte ikkun bruge al denne Berømmelse blot som en Spore til des større Forfremmelse; Lorchen, i det hun uafladelig erindrede ham om den store Sandhed: Alle gode Gaver komme ovenfra, fra Gud.

Men hvor let er det ikke for en Daare, spøgende at nedrive det inden kort Tid, som mange kloge Folk i lang Tid have opbygt med største Flid og Møie! Og naar der til en Daare kommer en anden, som endnu er større, og disse to med Samsons Næver gribe fat paa Bygningen, som vel er nydelig, men dog svag og fin! Jeg beder mine Læsere i Forveien, at de ville udruste sig med Taalmodighed og Fasthed: Thi den Mand, som jeg nu har at fremstille for dem, er snarere giort til at virke paa Galden, end paa Hiertet.

Fem-

Femte Kapitel.

Vand henter man fra Floderne; og lærde Folk, som skulle have Professor-Studia, søger man ved Universiteterne. Doktoren vendte sig nu ogsaa derhen, og gav adskillige i Kommission, at opdrive et Subjekt for ham. Men saa artig som den tilbudne Løn og den belovede bedste Befordring var paa den ene Side, saa overdrevne vare Fordringerne paa den anden Side. Doktoren forlangede saa egentlig intet mere og intet mindre end en Polyhistor. Der restede altsaa intet mere end at en virkelig Professor skulde have steget ned fra Kathedret, for at konditionere hos den høiværdige Doktor Prizilius som Informator. At dette vilde have været en Kildring uden Lige for hans forfængelige Skind, er let at giette; ligeledes vilde han og vist i saa Fald have lagt endnu et hundrede Daler til den allerede belovede Løn: men saavidt gik dog hans Forfængelighed ikke at gjøre sig Haab derom. Dog alligevel tildrog sig noget meget ligt, som foraarsagede ham en mægtig Triumph; men enten det var en sand eller falsk Triumph, det maae Læserne selv bedømme bagefter.

En Magister legens, paa Dansk en læsende Magister — men ogsaa dette vil være uforstaaligt, om ikke for mine Læsere, saa dog for mine Læserinder; altsaa med andre Ord: en Mand, der læser sine Kollegier ligesom Professorene, samt har, ligesom de, en ordentlig frisk og sund Mave, men faaer desværre intet i den, og følgelig, naar han har ingen egen Formue, eller paa nogen anden honnet Maade kan slaae sig igiennem, saasom f. Ex. ved Tiggerie, Bog-

skriverie ꝛc. eller ikke forstaaer den Kunst, som Marqvis Caraccioli *) har korteligen foreslaaet, maae efter al menneskelig Anseelse allerede længe tilforn være omkommen af Hunger og Tørst, førend han opsvinger sig til en besoldet Professor. Saadan en Mand var Magister Johannes Everhardus Acidalius. Hans egentlige Navn var Brunner: men da han som Weisenhuusdreng blev af sine Meddisciple almindelig kaldet med det Øgenavn Brummer, saavelsom og undertiden for en Forandrings Skyld Dummer, saa bortkastede han gandske og aldeles som Student disse ham forhadte Navne, og kaldte sig efter den hos Digterne berømmelige Acidaliske Kilde eller Brønd (Brunnen) Acidalius. Uden en Skillings Formue slog han sig lykkelig igiennem ved Universitetet ved Hielp af fri Kost, ved Kolegiers Afskrivning, ved Korrigering, ved Betlen og Snurren hos hans bemidlede Medbrødre, og, naar det Værste kom til det Værste, ved een, to, vel og tre Dages Fasten. Lykkelig, sagde jeg? Denne Slags Lykkalighed ville formodentlig alle mine Læsere meget høfligt frabede sig: og dog dersom Noisomhed og Tilfredshed er Lykkalighed, hvorom ikke noget Menneske tvivler, saa var den arme Acidalius virkelig og sandfærdig lykkelig ved hans forrevne Buxer og bundløse Strømper, og ved hans Maves ofte rebelske og rasende Gøen og Tu-

*) I Memoire de Tarray findes en Satire af ovenbenævnte Marqvis paa hiin den franske Nations berygtede Blodigel. Han beklager sig deri, over hans opsætsige Mave, som blot ikke vilde rette sig efter de nyeverske Finantsedicter, og beder tilsidst:

Ou, pour que la loi s'accomplisse
Faites par un trait inconnu,
Que l'estomac se rétrecisse
Conformement au revenu.

Luden. I den haardeste Vinter sad han paa et Tagkammer uden Kakkelovn, som syntes at have sluttet Kartel med alle de to og tredive Vinde, at lade dem frit og ubehindret pas- og repassere, sad der indsvøbt i en gammel luvslidt Kappe, med en lodden Hue paa Hovedet og et Par Fildtskoe paa Fødderne. Ved Siden af sig havde han et Fyrfad med Gløder, for at optøe Fingerne, naar de bleve stive af Frost; og saaledes studerede, læste og skrev han halve og hele Nætter, og var derved mere fornøiet end en vellystig Springfyr, som henbruser Natten imellem Kierlighed og Vin. Saa vist som han nu heller ikke eiede nogen Gnist af Genie, ja ikke engang besad Forstandens klare og rene Lys, saa havde han dog paa den anden Side maattet være et gandske Træeklodshoved, dersom han ved denne umaadelige Flid ikke i en Tid af ti Aar (thi saa længe var han Student) havde skullet sammenpakke en stor opdynget Mængde af alleslags Kundskaber i sit Hierneskrin. Denne Følelse af sig selv bragte ham til den Beslutning, at blive Magister og læse Kollegier; og efter den Grundsætning, vil det ikke flaske sig med eet, saa flasker det sig med et andet, opslog han strax en heel Hob paa engang, Metaphysik og Logik, Antiqviteter, et Disputatorium, en Forelæsning over Horats, en over Homer, et Hebraisk Gramaticale, et Arabisk Dito ꝛc. Det forstaaer sig, at af alle disse opslagne Kollegier kom ikkun et Par i Stand, og paa disse havde han heller ikke fleer end ti Tilhørere, og af de ti betalde ikke fleer end een Heelt, og to halvt. Dog alligevel beløb denne Indtægt sig til den Summa af to Dukater, en Kapital saa stor, at han endnu aldrig i sin Livstid havde været Eier af en større! Høist tilfreds med denne lykkelige Begyndelse vilde han nu strax indlægge sig en

ret almindelig Katheder-Reputation, og da han forestillede sig, at Vittighed og Lune vare ufeilbare Midler, til at trække den muntre Ungdom til sig, saa begyndte han at være vittig paa en saa skrækkelig gyselige Maade, at man maatte faae ondt i Maven og krybe af sit gode Skind derover. De Tilhørere, der ikke vare saa delikate, loe vel i Begyndelsen ret hiertelig ad Magisterens Indfald, hvorved han vilde være vittig, men de bleve ligeledes snart til Ekkelhed for dem, og ikkun to holde ud indtil Enden. Paa denne Maade blev Katheder-Reputationen just forspildt ved det samme Middel, hvorved den skulde blive vundet! Og ach! at dog Magister Acidalius var den eneste, som dette ulykkelige Middel havde slaaet feil for!

Fra den Tid af var det ham gandske umueligt at komme paa nogen grøn Qvist igien. Hans Udgifter beløb sig nu en god Deel høiere end ellers, men Indtægten blev paa den gamle Fod. Derover maatte han nødvendig komme i Gield, og da denne Gield ikke blev betalt, saa bleve Kreditorerne tilsidst grove og uforskammede. En anden havde i saadanne Omstændigheder taget Foden paa Nakken, og ladet Creditorerne selv sørge for deres Betalning: Men saaledes bar vor Magister sig ikke ad! Han krøb bagved en af sine Auditorer, og foranstaltede en Kollekt, som Studenterne skulde samle for ham. Iblant de mange Feil, Mangeler og Bræk, som udmærker Studenten fremfor alle de øvrige Menneskens Børn, mindre for hans egen end fremmed Skyld, staaer dog ikke Haardhiertighed! naar han ikkun har noget selv, og det er gemeenlig et Pargange om Aaret, nemlig ved Paaske og Michelsdag, saa kommer det ham ikke an paa en halv Marks Penge til en Barmhiertigheds Gierning,

og

og han kaster dem bort paa selvsamme Maade, som man fra Bordet kaster et Stykke Kiød til en Hund, at den og engang skal giøre sig til gode! kort sagt, Magister Acidalius kom lykkelig ud af sin Gield-Sumpe — men om et Aar ved samme Tid stak han atter lige dybt deri — kom igien ud deraf — og i endnu kortere Tid atter deri; og nu vilde det togange brugte Specificum ikke virke mere. Dette var gandske naturligt! Magisteren var allerede bleven alt for bekiendt og alt for meget foragtet, fordi han var plaget af Sult og Fattigdom, som ofte drev ham til at begaae Nederdrægtigheder! Og paa denne Tid havde han endnu desuden den Harme at see en yngre Collega i Magisterio blev ham foretrakt og bestikket til Professor. Det var maaskee den førstegang i hans Livstid, at han tabde og slap den tilvante Tilfredsheds Traad, og paa eengang smagede, hvad Kummer og Misfornøielse vare.

Men midt i denne slemme Lune kom den Student til ham, som for dennegang havde paataget sig en Almisse-Collecteurs Embede, men med samme slette Lykke, som man nu omstunder forvalter en Prænumerant- eller Subskribent-Collecteurs Embede: han kom, siger jeg, og bragde den Efterretning med, at Doktoren forlangede en Educator af ff for sin Augustin. „Det er noget for dem, sagde Studenten: „dersom jeg var i Deres Sted, saa gid jeg skee en „Ulykke, tog jeg ikke derimod, og vilde ei længer trygle mig frem her ved Universitetet, og med alle mine „lærde Kundskaber lide Hunger og Kummer! Tag „De imod Pladsen, saa har De dog første Levebrød, „og en god Promotion at vente oven i Kiøbet, eller „og den Karl, som har skrevet Brevet, maatte være

„re

„re en infam Hundsfot!" Jeg beder mine Læsere ikke at støde sig over dette nerveløse Sprog: I Tydskland haves det paa faa Universiteter finere, og naar der kun stikker et velmeent Sind bag ved saadant ubehøvlet Sprog, som her, saa kunne vi nok stedse lade det passere, tænkte jeg. Kort saat, Magisteren, som var plaget og truet af sine Kreditorer, og vidste ikke hvor han skulde faae en Mundfuld Brød fra i Morgen og Overmorgen og alle de følgende Dage, ikke at tale om en Skillings Penge, besindede sig ikke længe, men satte sig strax ned og skrev et langt latinsk Brev til Doktoren, udspækket med Ciceronianske og Horatsiske og Senecaiske, ja endog med Homeriske og Pindariske Phraser, hvori han tilbød ham sin Tieneste; tilligemed en Mængde Klager og Proh Dolor's over den Foragt og Tilbagesættelse, i hvilken den solider Lærdom nuomstunder maatte forsmægte; men derhos ogsaa en henrykkende Glæde derover, at der dog endnu levede en Doktor Prizelius i Verden, der ikke allene selv var en skinnende Stierne af første Størrelse paa den lærde Himmel, men vidste endog at sætte Priis paa Stiernerne af ringere Rang. Denne lille Smule maae være til Prøve paa det hele Brev. I øvrigt havde Magisteren ved Underskriften ikke forglemt, at anføre sig som Medlem af en Mængde lærde Selskaber; og da han fra Grunden af forstod den Kunst at trække alt langt ud saavel i Skrivningen som Talen, saa udkom derved en Titel, der var fuldkommen saa lang, om ikke længer, end som en virkelig dirigerende Stats-Ministers i en Adresse-Kalender.

Nu maatte jeg vist være en Erkefusker i at fortælle, fremsætte og forestille menneskelige Begivenheder

der og Karakterer, dersom mine Læsere af det foregaa-
ende ikke kiendte Doktoren saa nøie og livagtig, at de
nu strax kunne vide, hvad for Virkning saadant et
Brev maatte giøre paa ham! Ude fra sig, gandske
ude fra sig selv var han af Glæde – vidste ikke enten
han stod paa Hovedet eller paa Fødderne, og i den
Hast, hvormed han mere styrtede afsted end løb med
Brevet i Haanden til Lorchen, tabde han Huen af
af Hovedet: Dog havde gierne et halvt Dosin Drenge
kundet raabt efter ham: du Skaldepande, du Skalde-
pande kom herop! og han havde dog slet ikke merket det.
εὕρηκα εὕρηκα funtus! funtus! (jeg har ham, jeg har
ham! raabde han imod sin Kone: Glæd dig, Barn, og
om du vil saa spring og dands! Vi faaer en Lærer til
vor Augustin, som Winkler er slet intet imod; nei,
slet intet. Seer du vel, sagde jeg det ikke, at om det
end slog feil for alle andre, saa skulde det dog lykkes
for mig! Der, der, kom selv og see!

Min dyrebareste Mand, svarede Lorchen, i det
hun tog imod Brevet af ham, endog det simmeste Fav-
netag er for svagt til at udtrykke min Glæde for dig
over saadan en usatteerlig Efterretning! Dog, du
vil jo, at jeg selv skal see — Men — nær havde jeg
sagt, du vilde fixere mig lidt — Brevet er jo latinsk!

Doktoren. Ja vist! Hvad andet? Og naar
du vil see det lidt nøiere efter, saa vil du og finde en
Mængde grækiske Steder deri, alle af de bedste Auto-
rer fra den gyldne Tidsalder! O, hvad vilde jeg dog
give til, at du kunde læse dette Brev i Grundsproget:
Thi det er umueligt, at det kan oversættes. Men
det kan jeg sige dig: Saadant et Brev maae de Herrer
Winklere lade være uskrevet! Jeg vil slet ikke dermed

sige,

ſige, at Winkler forſtaaer ei Latin: Gud bevar os! Contrær, han er i ſit Slags en ret god Latiner! Men gior nu engang Slutning a minori ad majus: Naar Winkler er intet, hvad maae da ei Magiſter Acidalius være!

Lorchen. Vi faae altſaa nu en Magiſter i vort Huus?

Doktoren. Høiere op, alt høiere op! En virkelig Doctor Philoſophiæ, der er det ſelvſamme ſom jeg er, blot, at Theologien, ſom en guddommelig Videnſkab, har Rangen over Philoſophien. En virkelig Profeſſor, ſiger jeg dig, faae vi i vort Huus, ſom i mange Aar har læſt Kollegier ved Univerſitetet, og ſom af Høiagtelſe for mig nedlader ſig ſaa dybt, at han gierne og villig vil blive Informator hos mig. Dersom vi begge to ikke kunne giøre noget af vor Auguſtin, ſaa faider Himmelen ned, meer kan jeg ikke ſige! Men Barn, gaaer Poſten ikke i Dag til ***?

Lorchen. Jeg veed ikke rettere, end den forſt gaaer i Overmorgen! Men jeg ſætter, at den gik og ſaa i Dag, vil du da haſte ſaa meget?

Doktoren. Ah, her hedder det intet at haſte, men vel at forſomme! Fronte capillata eſt, poſtica occaſio calva, ſige vi Latinere. Dog nu vil jeg ved en Pibe endnu engang læſe Brevet ret igiennem med Andagt! Vale, mit Barn!

En uvilkaarlig, men ret ſtor Banghed og Beængſtelſe var Lorchens forſte Følelſe, da hendes Mand lod hende blive allene igien. Derſom jeg vilde, kunde jeg ſige, at det var en Ahnelſe! men i nærværende Fald behøves det ikke, at tage ſin Tilflugt til Ahnelſer. Lorchens Banghed og Beængſtelſe kom af meget naturlige Aarſager, og ſom let lade ſig forklare. For

det

det første var Winklers Afsked nær forhaanden! han var allerede reist hiem til sin Moder for at besøge hende, fordi hendes Alder og Legems Svaghed ei tillod hende at komme til Bryllup. Dernæst skulde hans Ordination og Indsættelse skee faa Uger efter hans Tilbagekomst, og saa atter efter faa Ugers Forløb skulde Winklers og Amalies Bryllup holdes! Denne Dag smilede nu vel Lorchen meget indtagende i Mode; men med den mistede hun og paa eengang hendes bedste Ven og hendes fortroligste Veninde og Syster. Tre Mile ere efter første Anseelse en kort Vei: Og dog alligevel er det, at være tre Mile eller tredive Mile borte, ofte fuldkommen eet ved den eneste Omstændighed, at man har Familie. Fra denne Synspunkt betragtede ogsaa Lorchen Sagen, og dette var en stor Aarsag til hendes Banghed. Men endnu mere: hvor kunde Lorchen tage Part i hendes Mands umaadelige Glæde over et med Grækisk udsvækket latinsk Brev fra en fremmed ubekiendt Magister Johannes Everhardus Acidalius, hvor kunde hun, siger jeg, tage Part deri? Lovede vel dette hende, at hendes Augustin herefter som tilforn skulde voxe og tage til i Fromhed og Dyd, hvorpaa det var hende — og jeg tænker, hun havde Ret — uendelig mere magtpaaliggende, end paa alle de Sprog, som ere i hele Verden? En Omstændighed i Brevet, omendskiøndt hun ikke forstod den, var endog ordentlig anstødelig for hende; og det var den alenlange Titel. Enten, sluttede hun, maae Manden være et stort Lys i den lærde Verden, og saa maatte man jo allerede tilforn have hørt noget om ham; eller og han giver sig en falsk Anseelse og praler af meer, end der er ved ham. For denne Aarsags Skyld skælede og bævede hun, at hendes Mand maatte denne

gang

gang fare vild, og i den første Glædes Hede slutte en Akkort, som siden skulde fortryde ham, og ved hvilken hendes Augustin i al Fald kunde komme til kort. Paa denne Maade tilbragde Mand og Kone Resten af Dagen med mange forskiellige Tanker og Følelser. Han giorde intet andet, end læsde det forbemældte Brev igiennem, og læsde det om igien, og opdagede stedse flere ny Skiønheder deri, Monologerne bleve naturligviis ikke ude, eller rettere Dialogerne: Thi Doktoren forestillede sig allerede, at hans Hr. Kollega var hos ham, og at han talede med ham paa Latin. Derhos reed han og paa sin anden Kiepheſt! Jeg har forhen fortalt, at Doktoren var en hidsig Kritikus over Navne; at han fandt sit eget Navn, Justus Samuel, meget slet valgt, og havde ladet sig det være meget suurt og tungt, at udgalre det Navn Augustin for hans endda ufødte Søn. Nu fandt han strax ved Brevets første Læsning et meget overordentligt Behag i det Navn Acidalius, og han randsagede nu effen med den største Flid i Jocher, Bayle, Teissier, Adami, og hvor han ellers formodede at finde noget for sin Kram, efter alle Acidalier, som nogensinde havde levet. Nødvendig maatte denne Undersøgelse strax føre ham paa den berømte Digter Valens Acidalius, og da han i sit Bibliothek havde Gruterus Delicias Poetarum Germanorum, endskiønt han til den Tid ikke havde giort et Diekast i den, saa trak han den nu frem af Støvet, og læsde en heel Aften i denne Digters Oder, Elegier og Epigrammer *). Da han nu ogsaa stødte paa den Acidaliske

*) Dersom Deres Høiærværdighed havde behaget, at lukke Øinene lidt høiere op, og at læse med Anvendelse

daliske Kilde, som hos Grækerne var helliget Venus og Gratierne; da han nu applicerede alle disse skiønne og herlige Ideer paa Johannes Everhardus, uden i mindste Maade at drømme om Etymologien af Brummer og Dummer, saa voxde derved hans Begierlighed efter ham saa meget, at hvem som dengang havde forbundet sig til, at skaffe ham herhid i Øieblikket paa Doktor Faustus's Kappe, den vilde vist have fortient sig en dygtig Drikkepenge. Paa den anden Side brød den omsindede Lo.chen sit Hoved hvorledes og paa hvad Maade hun med Lempe vilde faae sin Mand overtalt, at han ikke skulde giøre et uoverlagt Skridt: Thi med Lempe maatte det skee, eller slet ikke! Dertil fandt hun endnu samme Nat Leilighed, da Doktoren meget sildig kom i Seng efter hende, og begyndte frisk at udkramme sine giorte Opdagelser om Acidalierne. Deraf kan du slutte, mit Barn, føiede han til, at jeg, metaphorisk at tale, har vundet det største Lod i Lotteriet! Men hvor-

delse paa sig selv, saa vilde de iblandt de anførte Epigrammer have fundet et, der synes ret udtrykkelig at være giort paa Dem. Overskriften er: In Roscium: i Stedet derfor sætte man: In D. Prizilium og dømme:

Dî male te perdant Roſci quid te mihi jactas
Aſſiduo, & toties exanimas miſerum
Laudibus illautis, quas ægris auribus usque
Audire æterna eſt carnificina mihi?
Deſine magnifice nugari, aut me mihi miſſo
Dehinc alios, tua queis facta loquaris, adi.
Sed me unum retines, & ſi fugio usque reprendis
Et tua de te uno lingua tacere nequit.
O utinam aut mutum te Roſci, aut numina ſurdum
Me faciant, tu ne me toties facias?

hvorledes er det fat med dig? Det synes som du slet ikke føler den høie Grad af Glæde, du dog billig skulde føle derover?

Forlad mig det, min bedste Mand, svarede Lorchen: Jeg maae oprigtig tilstaae for dig, at min Glæde er for nærværende Tid kun meget svag. Men er det ogsaa vel andet mueligt? Det som har henrevet dig, det smukke latinske Brev forstaaer jeg jo ikke, og du vil heller ikke gisre mig den Fornøielse, at oversætte det.

Doktoren. Det gaaer ikke an! det er umueligt! saadanne smukke herlige Tanker lade sig kun udtrykke i det høie lærde Sprog.

Lorchen. Desto værre er det for mig: saa maae jeg jo nødvendig blive al den Glæde berøvet, som du føler! men jeg vidste nok et Middel, der snart vilde gisre mig ligesaa henrykt som du er selv.

Doktoren. Naa? Lad os høre det! Jeg lover dig forud, er dit Forslag praktikabelt, fiat!

Lorchen. O, du er den scharmanteste, føieligste Mand i hele Verden! Mit Forslag er gandske vist praktikabelt, og let praktikabelt, tænker jeg! du vil dog med næste Post skrive til Hr. Magisteren eller Proffessoren, hvad han er? O beed ham dog, i dit og mit Navn, at han vil gisre sig os den Fornøielse, at gisre en liden Lystreise herhid i Michels-Ferierne. Dersom du saa vil, saa vilde vi sende Heste og Vogn efter ham, eller og sende ham Reisepenge, hvilket du selv synes. Da, mit kiere Barn, kunde du i al god Roe og Magelighed gisre reen Aftale og slutte Kontrakt med ham, og vi saae da tillige strax, hvorledes han og Augustin vilde passe sig og komme til rette sammen!

Dok-

Doktoren. Hm! Ikke saa gandske ilde betænkt!

Lorchen. Altsaa vil du skrive! du vil bede ham —

Doktoren. Holdt, holdt! Ikke saa hidsig! Ved dit Forslag heder det med al Ret: sunt bona mixta malis! Indfaldet er i sig selv ret godt, at foreslaae en Lærd, som desuden sidder sig en Hypokondrie paa Halsen, engang i Ferierne at giøre en Lystreise: men, mit Barn, at tilbyde ham Reisepenge! Jeg beder dig for alt det der er i Verden, hvor vil du hen med den Tanke? Det var en Fornærmelse, som ikke kunde være større! Troer du da, at saadan en Magister legens fattes Penge? Saadant et Auditorium af to, tre til fire hundrede Studenter indbringer noget, og færre har Magisteren gandske vist ikke, omendskiønt han af Beskedenhed vil dølge det for mig.

Lorchen. Nu godt, mit Barn, saa lade vi Reisepengene blive borte! naar du kun vil giøre mig den Glæde, at Hovedsagen kommer i Stand, og at jeg snart maae faae den Mand at see, som kan skrive saadanne smukke latinske Breve. Og da han, som du siger mig, nedstammer fra en digterisk Familie, saa vil han vel ogsaa formodentlig vise sig artig imod Damer, og ikke nægte mig den første Begier til ham.

Doktoren. O — O — der falder mig nu en Tanke ind — Lykkeligere vil endnu aldrig en Anvendelse være bleven giort af noget Sted hos en Digter! jeg vil invitere ham med Horats's Ord af hans tredivte Ode:

Sperne dilectam Cypron, et vocantis
Thure te multo Glyceræ decoram
Transfer in ædem.

Det rører ham, saa vist som Amen!

For at skaane mine Læserinder, afbryder jeg Resten af denne Samtale, og vil blot melde dette, at Doktoren satte sig ligeledes den følgende Dag hen, for at skrive et langt Latinsk, Græksk, Hebraisk, Syrisk og Arabisk Svar til Magisteren, hvilket han og inden faa Dage rigtig bekom.

Hvilken en Fest for Magister *Acidalius*! I hans hele Livstid havde han endnu aldrig havt det saa godt at see sig engang ret mæt berømt og roest. Ikke en eneste Professor, hverken ordinarius eller extraordinarius, gad have med ham at bestille eller give sig af med ham: og de faa Studenter, som taalde ham hos sig, gave sig paa den anden Side alt for meget af med ham, og lode ham ofte dyrt nok betale den Pibe Tobak, som han rogde hos dem, eller det Smørrebrød, som han nød om Aftenen: snart strøde de Snustobak paa hans Smørrebrød, eller kom Tobaksolie i hans Øl, og giorde flere saadanne physikalske Experimenter ved ham, hvorved de satte hans Mave paa Prøve. Men den indlagde sig hvergang Ære, og hvad en Struds maaskee skulde have havt Ondt ved at fordøie, det fordøiede den. Og ligesaa lidt dilikat var og hans moralske Mave. Naar man giorde sig lystig over ham, saa blev han ikke allene ei vred derfor, men hiælp selv tappert til med. Med et saae denne saa usigelig drillede, spottede og kujonerede Hr. Johannes Everhardus sig ophøiet til Olymp i fem Sprog af en Høiværdig Doktor Theologiæ og Konsistorialraad, næsten saa godt som antagen til Lærer for hans Søn, og paa det høitideligste inviteret til et Besøg, hvortil han ikkun behøvede at bestemme Dagen og Timen, saa skulle paa hans Vink en Vogn komme efter ham. Naar Glæden kunde være saa stor ved en tom Mave, hvad da ved en fyldt? eller

om

om der havde ligget et Par Marks Penge eller en halv Rigsdaler i Brevet til et Glas Vin, saa vilde vor Mands Glæde havde været uden Maal og Maade. Imidlertid var den dog alligevel overmaade stor, og han løb i fuld Galop hen til den forhen omnævnte Student, som først havde givet ham det bevidste Raad, for at forkynde ham sin Lykke.

Ofte kommer Trøsten, men ogsaa ofte Ulykken fra saadanne Hiørner, hvor man mindst havde formodet den, Lorchen, som slet ikke engang vidste, at der var saadan en Student til i Verden, fandt dog alligevel i ham en Person, som gandske forstyrrede hendes hele Projekt. Havde han ikke været, saa havde Magisteren rigtig taget imod Indbydelsen, og var da ogsaa tilforladelig bleven skikket tilbage. Men nu gav denne Student ham de fornødne Forholds-Regler og Advarsler. „Vær de ingen Nar, sagde han, „at reise derhen. Mærker de ikke nok, at man vil „først lade dem passere General Revüen? og da tør „jeg vædde om hvad det skal være, at de kommer til „at Reise tilbage igien med en lang Næse. Nei, nei, „de maae bære sig klogere ad, og de maae skiere op og giøre „Vind, alt hvad Tøiet kan holde, at de havde ingen „Tid til at reise, at de havde saa mange Kollegia „privatissima paa Halsen, og saa meget Forfatter-„Arbeide under Hænder at det var dem ikke mueligt „at rive sig løs derfra: Kort sagt: Karlen maae en-„ten kiøbe Katten i Sækken, eller han faaer den „ikke!„

Magisteren fulgde dette givne Raad lige efter Bogstaven, afslog Reisen gandske og aldeles, men udspækkede tillige sit Brev med ligesaa mange orientalske Brokker og Floskler, som Doktoren havde giort,

og anførde tillige en Fortegnelse paa alle hans trykte og utrykte Forfatterarbeider. Den stakkels Lorchen! Der gik hendes hele Arbeide, hendes hele Haab op i Røg! Havde Doktoren forhen været forpikket paa at faae Magisteren, saa var det nu endnu tigange mere. At ville først lære at kiende ham personlig, førend man sluttede Kontrakt med ham, det syntes nu ikke allene at være overflødigt, men endog ligesaa daarligt, som om nogen, der blev tilbudet et Guldur tilkiøbs for et Tombaksur, vilde først i lang Tid vaske og polere det urene Foutteral, for at see Guldet i dets fulde Glands, førend han betalde Pengene derfor. Kort sagt, han gik ret i blinde til Værks, antog Magisteren engang for alle til sin Huus-Professor, og drev paa ham paa det allereftertrykkeligste, at han maatte begive sig paa Veien saasnart det nogensinde var ham mueligt.

Imidlertid var Winkler atter kommen tilbage fra sin Moder, uden at han endnu viste det allermindste af alle disse Underhandlinger. Denne Uvidenhed havde nær indviklet ham i en Historie, hvorved han havde faaet Doktorens hele Vrede og Ugunst paa Halsen, og som et godt Fierdingaar tidligere skulde gandske have skilt ham ved sit Præstekald. Den gunstige Læser vil vel allerede overhoved have merket at Doktoren giorde langtfra ikke saa meget af Winkler, som han med Gud og al Ret skulde have giort. En Daare skatterer kun altid andre efter den større eller mindre Lighed, som de have med hans eget kiere Selv: Det kunne altsaa ikke være andet, end at Winkler maatte komme meget til kort i Doktorens Agtelse. Hans lyse, rene Menneske-Forstand syntes i Hans Høiværdigheds Øine hverken at være meer

eller

eller mindre end en almindelig hverdags Qvalitet, som man kan finde hos enhver Bonde. Hans ypperlige Talent til at undervise Børn, og til at udvikle deres Siels Kræfter, ansaae han kun blot som et lidet Genies Talent, hvortil ingen af de st.re Lærde nedlader sig. Hvergang Winklers Roes kom paa Tapetet, føiede han altid til med et koldt Skuldertræk: Ja – men han er dog ingen Lærd, og vil heller aldrig blive nogen. Det eneste, hvorved Winkler endnu begik sig, var dette, at han aldrig lod den Lærdom gaae sig af Sigte: Fordrager og taaler Narrene, fordi I ere kloge! Uagtet det havde været ham en let Sag, at kaste Doktoren over Ende i enhver theologisk eller anden Disput, saa var han dog saa høflig, altid at give sig tabt, og lod ham beholde Ret, som vilde have Ret. derved indlagde han sig i det mindste den Berømmelse: Det er et godt Menneske, et artigt Menneske, som imodtager Grunde! Men nu, da det store Lys, Magister Acidalius var opstaaet, nu maatte det stakkels lille Lys Winkler gandske synke ned i Mørket. Og vee ham, om han paa nogen slet Maade forsætlig eller uforsætlig havde forseet sig imod denne Afgud!

Og dette var han just nu i Begreb med at giøre! Han kom tilbage fra sin Reise kort for Middagsmaaltidet, og imedens han klædte sig om, sagde Doktoren i en Hast til Lorchen: Mit Barn, beviis mig den eneste Føielighed, og tal ikke et Ord om vor nye Professor. Overlad det til mig; jeg skal saaledes snoe og dreie Sagen, at du skal fornøie dig derover. I Følge dette Anslag blev der i Førstningen ikke talet et Ord over Bordet uden om ligegyldige Ting. Endelig lod Doktoren ligesom gandske af en Hændelse, det Navn

Acidalus falde sig af Munden, omendskiønt man meget let kunde see paa hans Mine og de Krøller han slog paa Næsen, at han dermed troede at sige et bon Mot. Efter hans Regning skulde nu Winkler, ved at høre dette søde Navn, fare op i en Henrykkelse af Glæde og med den fyrigste Nysgierrighed spørge om Personen selv: Derpaa vilde han en Tidlang lade ham være i Uvished, og blot asspise ham med almindelige Beskrivelser, indtil han tilsidst udlod sig med det store Ord: Denne Acidalius er din Eftermand. I Stedet for alt dette slog Winkler, da han neppe havde hørt Navnet, en stor hiertelig Latter op og spurgde Doktoren: Kiender Deres Høiværdighed ogsaa den Mand?

Allerede trak Doktoren dybe Rynker i Panden, og Lorchens Hierte var færdigt at briste af Angest. Winkler, som ikke mærkede noget deraf, blev frisk ved: O! om ham kunde jeg i hele Timer fortælle Deres Høiværdighed Anekdoter; vi have en Aften leet os halv fordærvede over ham!

Og nu vilde han just bryde løs med en lang Fortælling, at han paa sin Reise havde lært at kiende en Kandidat, som havde været en af Acidalius's Tilhørere. Denne Kandidat, som var et lystigt Hoved, havde giort sig den Kortvillighed, at efterabe Magisteren med al hans haltende Vittighed og hans jammerlige Indfald paa Kathedret: saadant lystigt Skuespil var ikke opført siden Verden blev skabt. Derved vilde han endnu ikke blive staaende, men ogsaa udkramme en Hob Anekdoter om Magisterens Privatlevnet, som denne samme Kandidat havde fortælt, og af hvilke den ene var stedse galnere end den anden. Kort sagt, evigt Had og Fiendskab paa Doktorens Side havde været vist for Winkler, dersom Lorchen ikke

havde

havde reddet ham, og dersom Winkler ikke selv havde besiddet saa megen Aands Nærværelse, at han havde ladet sig redde.

Da hun lykkeligviis sad ved Siden af Winkler, gav hun ham gandske hemmelig et Tryk med Foden, og trængde tillige hendes Knæe op til hans. Strax merkede han Uraad, og mærkede tillige, i det han opmerksomt betragtede Doktoren, at der trak et Vrede Uveir op i hans Ansigt. Dersom han havde i Forstningen, da han giorde det Spørgsmaal: Kiender Deres Høiværdighed ogsaa den Mand? havde i Stedet for det Ord Mand brugt et andet haardere Udtryk, saasom det smukke Subjekt, den deilige Original, saa havde han rimelig tabt al Contenance, og havde ikke været saa lykkelig som den berømte Lucas Holstenius, der engang reddede sig med Ære udaf en endnu større Forlegenhed*). Men nu, da han ikke havde givet Magisteren noget Forhaanelses Navn, saa lod den halvomvæltede Vogn sig til Rod dreie i det rette Hiulspor igien! Han be-

*) Lucas Holstein spiste engang i et glimrende Selskab ved Cardinal Barberines Taffel. Formodentlig havde han ladet Maden smage sig godt og maaskee holdt sig for meget til de Rætter, som oppuste Maven. Der mødte ham da noget, som man i Holland ikke skulde have agtet saa nøie paa; men som i det øvrige Europa — i det ringeste pleier at drage en almindelig Latter efter sig. Lucas derimod, med sin hele Aands Nærværelse, uden paa ringeste Maade at komme ud af sin Fatning, sagde blot smilende: Her kunde man vel med Rette anvende dette Sted af *Virgil*:

Tu das epulis accumbere divum

Kun det følgende vilde ikke passe:

Ventorumqve facis, tempestatumqve potentem.

gyndte altsaa at fortælle, hvorledes, bemældte Magister var fuld af lystige og lunefulde Indfald, at ingen Time blev endt, uden at hans hele Auditorium maatte ret hiertelig lee sig halv fordærvet, og at han havde hørt dette af et Øie- og Ørevidne, som havde været en flittig Tilhører paa hans Kollegier. Til en Prøve anførde han ogsaa nogle *Bonmots*, som vare jammerlige nok, men som dog ved den Souce, han selv gav dem, bleve i det mindste taalelige! For Doktoren derimod, hvis Pande i dette Øieblik ligesaa hastigt tabde sine Rynker, som han tilforn havde slaaet dem i den, og som slet ikke drømde om den under Bordet spillede Scene, vare alle disse Indfald lutter Siele-Nektar og Ambrosia. Han loe ikke alene ad dem af fuld Hals, men drev ogsaa paa Winkler, at han stedse skulde fortælle flere, og da han tilsidst fortælde dem ligefrem og lod al Sauce være borte, saa fandt de alligevel det samme uindskrænkte Bifald. Min Ven, sagde Doktoren, jeg havde paa et Haar nær giort dem en himmelraabende Uret, og jeg maae derfor nødvendig bede Dem om Forladelse: Jeg troede i Førstningen, De vilde giøre sig lystig over den værdige fortræffelige Mand; det havde været en Fornærmelse uden Lige for mig; De havde aldrig kunnet giort det godt igien! Men nu, hører jeg, kommer just det *contradictorie oppositum* for Lyset! De er fuldkommen enig med mig i Hovedsagen, og Deres fordeelagtige Vidnesbyrd for Hr. Magisteren — O, jeg veed ikke, hvor høi Priis jeg skal sætte derpaa!

Winkler. Men jeg beder Dem for alt det der er i Verden, dersom mit Spørgsmaal ikke er for nysgierrigt, hvorfor tager Deres Høiværdighed sig saa overordentlig meget af denne Mand?

Dok-

Doktoren. (med et Hiekast til Lorchen som skulde være skielmsk) Hvad mener du, mit Barn? Skulde jeg endnu lidt længer lade ham være i Uvished? Dog nei, da han har været saa artig, og har fortalt saa meget smukt, saa skal jeg og belønne ham derfor! De maae da vide, min Herre, og De maae vise Respekt: Just den Mand som De har fortælt saameget ypperligt om, skal med det første være Deres Successor hos Augustin! *Quid tibi videtur?*

Jeg overlader det til mine Læsere selv, at forestille sig, hvad Winkler tængde derved, og hvor suurt det blev ham at simulere og dissimulere i den hele øvrige Tid, de endnu sad ved Bordet. Men efter Maaltidet fandt han snart Leilighed til at være allene med Lorchen. Gud skee Lov og Tak, raabde han, det blev lykkelig overstaaet! Havde jeg der i et Hieblik ei kunnet, omendskiønt meget uskyldig, skildt mig ved al min Velgiørers og Befordrers Gunst! O gid jeg dog var i Stand til at giengielde Dem Deres advarende Vink! Jeg vilde ønske, at Deres kiereste Mand maatte have Ret, og jeg tusindegange Uret! Men desværre, desværre! — Hvorfor skulde jeg dølge det for Dem, De vil dog tidlig nok faae det at erfare! — Magister Acidalius, om han endog besad al Verdens Lærdom, er en topmaalt Nar! Jeg veed, hvad jeg har hørt om ham, og jeg vilde ønske — Gud forlade mig det! — at han undervejs maatte brække et Been eller en Arm — jeg vilde gierne, meget gierne lade ham kurrere paa min Bekostning, paa det min Hiertens Augustin bare maatte blive fri for ham. Dog De maae ikke forskrekkes derfor! Græd ikke, Dyrebareste, Bedste! Jeg sætter mit Hoved til Pant, at han ikke bliver noget Aar, maaskee ikke noget halv

Aar

Aar hos Dem! Den høie Idee, som Deres kiere Mand har om ham, vil snart forsvinde, naar han først lærer at kiende ham personlig.

Det var en sørgelig Trøst for en om Moder, og dog maatte Lorchen for nærværende Tid blot behielpe sig dermed, og søge saavidt mueligt var, at giøre sin Mine munter. Paa den anden Side tilbragde Magisteren heller ikke sin Tid paa den behageligste Maade. Efter det sidste Brev fra Doktoren kunde han ikke allene tiltræde sin Station jo før jo heller, men han vilde det ogsaa. Dette var kun i Veien, at der fandtes alleslags uartige Folk, som giorde Indsigelse derimod. Det var de allerede forhen ommældte Herrer Kreditorer. Den hele Gields-Massa beløb sig ikke til meer, end 50 Rdlr., og dog alligevel vare de gandske døve ved al Magisterens Beden og Tiggen, at lade ham reise. Deels troede de slet og aldeles intet af den hele Historie, at han skulde komme i en saa fordeelagtig Kondition; deels vare de hengivne til det Winklerske Systeme, at han ikke kunde holde sig længe nok paa sin Post, for at betale Gielden; deels vare de og af samme Tanker som Lavater, og havde ingen ret Troe til hans ærlige Ansigt, som han kaldte det. I denne Forlegenhed maatte den allerede forhen tidt ommældte Student skaffe Raad igien. Denne raadede ham, at skrive Doktoren nok engang til, og i Brevet vel at tilstaae, han var i Gield, og bede om et Forskud, men paa saadan en Maade, at det ei kunde være til nogen Præjudise for en lærd Mands Ære. Han talede meget om sin udestaaende Gield iblandt Studenterne, som han nu formedelst Tidens Kortheds Skyld ikke kunde indkassere; om sit Bibliothek, hvoraf han kun behøvede at skille

sig

sig ved et par Verker, saa kunde han ikke allene betale sin Gield, men endog meget mere, men, han vilde langt heller sulte, end gribe til dette Middel; endelig, at hans Kreditorer vilde gierne lade ham reise, og forlangede ikke engang et Beviis af ham, men han var nu engang saa egensindig i denne Post, at han vilde slet ikke have nogle andre Kreditorer, end blot og allene Deres Høiværdighed. At dette altsammen var Løgn og Vindmagerie, behøver jeg vel ikke at sige: Men nok var det, at dette Foregivende traf den rette Mand, og inden fiorten Dages Forløb fik Magisteren et Brev med Posten, hvori var indlagt tyve Augustd'orer.

En anden og ikke jeg maae beskrive, hvad for en Allarm og Spektakel disse tyve Guld-Auguster anrettede, ikke blot i Magisterens Hoved, men desuden i en halv Skok andre Hoveder! Hvorledes de grove og slemme Philister med et bleve de artigste og maneerligste Folk af Verden! Hvorledes en heel stor Hob Studenter kom anmarscherende, under den Maske, at giøre ham en Afskeds-Visite, men egentlig for at aflokke ham en Afskedsmaus, hvorfor de lovede ham i Forveien, at tilraabe ham et Afskeds-Vivat! Dertil lod han sig strax overtale paa det første Ord derom! og den næste Aften blev fastsat til Bachanalet. Det hele Qvarteer af Staden gav Gienlyd af Studentervisernes Udbrolen! Bordene sukkede under Byrden af Tudekanderne, og det varede ikke længe, inden man gik ikke mere paa Gulvet, men paa Stumperne af sønderbrudte Tobakspiber! Der var ingen, der først ligesom Lucas Holstenius giorde sig den Umage ved et bon mot at besmykke et eller andet naturligt Tilfælde: Naturalia non sunt turpia var Løsungen; og hvo som endnu ikke havde vidst det,

den

den havde her kunnet lære det, at der, foruden den skionne Natur, gives ogsaa endnu en anden Natur, som virkelig er slet og aldeles ikke skion. Magisteren, som Vert, var Formanden for dem, hvilke Bacchus efterhaanden afsatte under Bordet, og da han først gandske sildig den følgende Dag opvaagnede af sin Ruus, nød han ikke engang den Fornøielse, at høre det kildrende Vivat, som hans værdige Giester raabde til ham, da de gik hiem. Nu skulde ogsaa dette Drikkegilde betales, og da befandtes det med Sammenregningen, at den netto kostede Tredive Rigsdaler, og at der følgelig ikkun var Tyve Rigsdaler tilbage af de hundrede. Et saa ubekymret Menneske som Magisteren, der aldrig havde giort et Hiekast ind i Fremtiden, skulde visselig og uden Betænkning have distilleret disse bort; men hans hidindtil brugte Consulent drev ham halv med Magt dertil, at han strax maatte sætte sig paa Posten, for at reise hen til det Sted, hvortil han var bestemt, hvilket han og i en Hast satte i Værk, da Indpakningen ikke medtog meer, end en Times Tid.

Siette Kapitel.

Nu var den da kommen, den glædelige Dag, paa hvilken Doktoren skulde omfavne sin allerkiereste Magister med de ømmeste Favnetag! Denne Ære havde Winkler aldrig nydt: Men ham var den forlængesiden tiltænkt! Dersom Doktoren bare havde vidst, hvad Dag Magisteren skulde komme, saa vilde han gandske vist have giort Anstalt til en prægtig Festin, og da havde først denne Komoedie bleset fuldkommen.

Det

Det første han traadte ind i Huset, holdt Tieneren ham, ved at see paa hans luvslitte Kiole, hans Messingparyk, og et stort Hul paa hans Buxer, for en Landstryger, en Betler, eller for en af det Utøi, som Krigen pleier at udklække: Og da Overløbet desuden var alt for stort af Tiggere, og denne syntes ham just ikke at være den værdigste, saa var han i Begreb med at ville afvise ham uden videre Omstændigheder. Men neppe hørde han ham sige: Jeg er Magister Acidalius, saa giorde Tieneren strax sit Buk for ham, og fulgde ham ind i Doktorens Studerekammer. „Hvem er han? Hvad vil han? raabde Doktoren hidsigt til ham med sin sædvanlige Sultanske Tone, som han pleiede at tiltale sine Undergivne med: Thi han holdt ham for en liderlig Skoleholder, som havde en eller anden Raade at søge hos ham. Men Magisteren, uden at lade sig føre i Vilderede, satte sig i et Talerpostitur, hostede et Pargange, og begyndte derpaa:

Vir summe venerabilis, fautor ac Patrone
omni honoris cultu prosequende!

Og saa videre! Thi ventelig skiotter ingen af mine Læsere om, her at læse en latinsk Tale, om den endog var smukkere, end den Demosthenes holdt for Kronen. Kort sagt, af denne Tale fremlyste det soleklart for Doktoren, at Taleren, uagtet Hullet paa hans Buxer, var ingen liderlig Skolemester, men den ægte og virkelige Magister Acidalius. Hundrede Rigsdaler havde han nu vel gierne villet give til, at see ham i et andet Optog; men det smukke Latin skiulede allerede Hullet paa Buxerne; og dernæst indbildte han sig og, at dette var blot hans Reise-Equipase, som desuden endda havde lidt meget underveis: Naar han kom først til at pakke ud af sin Koffert, saa vilde der nok

fin-

stndes et Par hele Buxer. Nok, han besvarede Magisterens Tale paa staaende Fod paa Latin, gav ham Virak for Virak igien, og undskyldte sin første haarde Tiltale til ham dermed, at han havde siddet fordybet i Studering, og ved saadan Leilighed hændtes det ham ofte, at han ikke engang kiendte sin egen Kone eller sit Barn. Lorchen blev nu og strax hentet ind til dem, og uagtet hun først havde havt Aarsag til at tage koldsindigt og fremmed imod ham, saa begegnede hun hannem dog alligevel med hendes sædvanlige Venlighed, og loe heller ikke en eneste gang ad alt hans tølperagtige og ubehøvlede Væsen, i hvilket han forfaldt ved at ville giøre sig Umage for at være galant. Endnu mere: Hun lod strax udgaae en stræng Befaling til alle hendes Domestikker, som bleve staaende i alle Kroge og sladdrede om Magisteren og fnisede og gnæggede ad hans Equipase, at ingen af dem, under Straf af Kassation paa Øieblikket, maatte understaae sig at lade see saa meget som en latterlig Mine, men allermindst at lade falde et eneste spotsk Ord i Augustins Paahør. Og denne samme Befaling blev ogsaa paalagt Augustin selv med den mildeste moderlige Tone og med en Mængde af skinbare Grunde! Han holdt det ogsaa rigtig, og giorde ikke en eneste Mine eller Træk paa Smilebaandet: Men derimod græd han bitterlig strax det første han fik Magisteren at see. Lorchen prakticerede ham endnu tidlig nok bort, førend Faderen mærkede det: Men at stille ham tilfreds og giøre Ende paa hans Klager, det formaaede hun ikke med al hendes Veltalenhed.

Imidlertid ankom ogsaa Magisterens Bagase fra Posthuset, og da viiste det sig meget snart, at Doktoren havde Uret ligesom sædvanligt, og at han ikke

havde

havde et eneste Par Buxer flere end de hullede. Med saa Ord, han spillede fuldkommen det philosophiske Omnia mea mecum porto, saa nær som en gammel foreven Slaabprok og noget Lintøi. Saa lidet som nu Fattigdom er en Skam, saa lidet vil dog enhver kunne fortænke Lorchen, om hun af denne Omstændighed havde taget Anledning til at aabne hendes Mands Forstands Øine lidet. Efter hendes Foreſtilling havde Magisteren faaet 50 Rdlr. mere i Forskud, end han havde forlangt: Kunde han da ikke derfor i det mindste have anskaffet sig saadanne Klæder, om det endog kun havde været hos en Marschandiser, saa man ikke just skulde have anseet ham for en Landstryger? Dog alligevel udlod Lorchen sig ikke med et eneste Ord derom. At see Mangel, var hos hende altid en Opfordring til at give og gjøre vel, og altsaa forløb neppe den første Uge, førend Magisteren allerede var omklædt fra Top til Taa, og begyndte nu at see ud, som et ordentligt menneskeligt Væsen. Velgierninger vinder Hierterne, saaledes hedder jo Titelen paa et Russisk Drama af Rode? Saaledes tænkde ogsaa Lorchen! ved hendes virkelig moderlige Omhyggelighed for Magisteren troede hun at gjøre sig ham forbunden, saa han skulde vise desto større Flid med Auguſtin, og tillige antage en liden Smule Pulitur af hende, hvorpaa han havde saa uendelig stor Mangel. Men det er og bliver vel en evig sand Regel: Hvad kroget er, det kroget bliver. Magisteren, i Stedet for at tænke lidet derpaa, hvad for en Velgiørerinde han havde at takke for alt dette Gode, lod sig nu forføre af Hovmodigheds-Djevelen, og da han trak den ny Kiol paa, foer Satan ret egentlig i ham. Dersom mine Læsere have læst Erasmus's Daarligheds Berømmelse

med Chodowieckiske Kobbere, eller i det mindste have seet disse Billeder; saa erindre de sig kun den stive opblæste Nar af en Doktor under den Titel: Lægekunstens Fortrin, og naar De tænke sig blot en Pungeparyk i Stedet for den runde, saa vil Dem kun fattes lidet til Magisterens Skilderie. I Forstningen stod han næsten hele halve Timer for Speilet, og tilsmilede sig selv Bifald! Hans Gang var Paafuglegang, og naar han sad, saa spillede han uden Ophør med Fødderne, for at lade hans Steenspænder smukt lyne. Hans Uhr, en Ting, der var for ham næsten ligesaa ny, som for Børnene i Taladerola (S. Baretti's Reisen von London nach Genua 1 Th S. 295.) trak han vel tyvegange op af Lommen i en Time, og naar han stak det i Lommen igien, var han overmaade omhyggelig derfor, at den brede Solv-uhrkiede skulde komme til at dingle ret kiendeligt ned paa Laaret. Og Doktoren, i Stedet for at kiende den komplette Nar bagved al denne Forfængelighed, der var desto ekklere, fordi den faldt saa meget i det Smaa, begyndte nu først at fatte ret Kierlighed for sin Magister. Endnu aldrig, mit Barn, sagde han til sin Kone, har jeg erfaret det saa meget som nu, hvor sandt det Ordsprog er: Klæder omskabe Folk! Quantum mutatus ab illo! Magisteren er nu et gandske andet Væsen! Og hvad for en Anseelse veed han ikke at give sig! Det er mig ogsaa ret kiert! thi den hele Stad skal vide det, at jeg i ham har ikke nogen Informator af det almindelige Slags! Giv kun Agt og pas paa, han vil ikke give nogen anden et godt Ord end mig, fordi jeg er den eneste, som er ham overlegen i Lærdom.

Men jeg skrider nu fra naragtige Taler til naragtige Gierninger! Doktoren og Magisteren begyndte nu at holde Konferentser med hinanden om Planen, hvor-

hvorledes Augustin skulde dannes til en anden Hermannus Conringius. Da vi paa denne Tid endnu skriver 1759, og Augustin var født 1750, saa traadde han følgelig ind i sit tiende Aar; og omendskiønt, Winkler for hans Alder havde bibragt ham en Mængde Ting- og Ord-Kundskaber, saa kunde samme dog umuelig være tilstrækkelige, til at fatte et egentlig lærd Foredrag. Alligevel blev besluttet, herefter at holde ordentlige Akademiske Forelæsninger for Augustin. Doktoren paatog sig Dogmatiken, og Magisteren skulde da læse over Philosophien, Latinen, det græskiske og hebraiske Sprog, samt Begyndelses-Grundene i de andre Orientalske Sprog. Forelæsningerne skulde vexelviis holdes paa Latin og paa Tydsk, og ved Slutningen af hver Time (som virkelig var endnu det fornuftigste) skulde anstilles en liden Repetition

Saaledes som nu Planen var udkastet, saaledes blev den og iværksat. Begge Doktorerne oplostede deres Røst som en Basune, og den stakkels Augustin sad der, og vidste ikke hvad han for dødelig Kedsommelighed skulde fange an. Hos Winkler havde enhver Time været for ham som en Minut; men nu var hver Minut som en heel Time for ham. Ikke allene blev meer end Halvparten af Forelæsningerne virkelig gandske ubegribelig og hottentottisk for ham, men ved det lidet, han forstod deraf, faldt ham en Mængde Spørgsmaal ind, som han alle maatte undertrykke. Men det hindrede begge de lærde Sladdrere ikke det allermindste: Det var dem kun blot og egentlig derom at giøre, at høre sig selv, og vexelviis at afvinde hinandres Bifald. Naar Doktoren efter sin Mening sagde noget ret viselig og lærdt, skelede han hvergang ra Siden til Magisteren, om ogsaa denne ret smag-

de og beundrede det Skiønne i hans Tale: Og naar han, som han aldrig forsømte at giøre, — udraabde sit Bene eller Optime, hvo var da lykkeligere end Doktoren! Paa den anden Side giorde Magisteren ligesaa, og fik for alle sine Fadæser, som skulde være vittige, det fuldkomneste Bifald. Ved Repetitionen havde de gode Herrer endnu allerførst kunnet mærke og blive det vaer, at Augustin havde slet intet fattet af al deres Viisdom. Men hvo som docerer slet, den vil virkelig ogsaa repetere elendigt. Den ene saavelsom den anden bankede kun stedse paa Hukommelsens, men ikke paa Forstandens Ynde hos Augustin: Og da han var af Naturen rigelig begavet med en god Hukommelse, saa kunde han meget let paa ethvert Spørgsmaal give et Svar, der saae ligesaadant ud som han forstod Sagen.

Kort sagt, inden faa Uger forsikrede Doktoren Lorchen med den største Triumph, at Augustin var nu fuldkommen rutineret i den ny Methode, og giorde en ret vienfynlig stor Fremgang i Sprog og Videnskaber. Augustin derimod, naar han var allene med sin Moder, beklagede sig for hende med Suk og Taarer, at han ei allene slet intet lærde, men endog efterhaanden gandske forglemde alt, hvad Winkler havde lært ham: Thi Mathematik, Physik, Natur-Historie, Historie og Geographie bleve for nærværende Tid næsten gandske lagte op paa Hylden. Men endnu mere klagede han over Magisterens Forhold uden for Læretimerne. Winkler havde været gandske Kierlighed og Ømhed imod ham; og hvor kunde Gienkierlighed udeblive hos dem, der erfare Kierlighed, især hos Børn? Men Magisteren rørde ikke engang en Finger eller bevægede en Fod, for at vinde Augustins Kierlighed. Han fordrede Agtelse og

Ærbø-

Ærbødighed af ham paa samme Maade, som en Landsherre fordrer Skat og Afgivter af sine Undersaatter, nemlig under Straf og Execution. Ved alle Leilighedder maatte Augustin kysse hans Haand! Paa alle Augustins lærelystende Spørgsmaal, som Winkler altid med en utrættelig Taalmodighed havde besvaret, gav Magisteren ham enten slet intet Svar, eller og svarede ham meget bidende: „Vi er er liden Næsviis! „Vi maae ikke altid spørge saa barnagtig! Vi hav„de skullet give mere Agt! Vi har allerede hørt dette „mere end tyve gange". Dette var den almindelige trøstelige Besked han fik.

Og nu beregne man engang den Skade, som ved alt dette maatte nødvendig blive anrettet i Augustins Siel. For det første forsvandt nu hos ham det, som Lorchen endnu stedse hidindtil havde vidst at vedligeholde, endskiønt det var ikke nogen let Sag, nemlig Kierlighed og Ærbødighed for hans Fader. Jeg underskriver gierne af mit Hierte den moralske Regel: Børn maae aldrig see Feil hos Forældrene, kun at man ikke maae forlange, at Børn, i den physiske Forstand tagne, skulde allerede være i Stand til at iagttage en Regel, som imodsiger deres sunde fem Sandser og deres Overbeviisning. En Sophia maae længenok ære og agte hendes Fader Western, om han endog nok saa ofte nedsynker til Lighed med det kiere Fæe: Det er en ti Aars Dreng ikke i Stand til, hvad han seer, det seer han, og derefter dømmer han! Vi ville i det følgende finde, hvad denne Mangel paa barnlig Kierlighed hos Augustin har født for Uheld og videre Fordærvelse af sig. Dernæst indfandt sig nu for første gang en Lidenskab i hans Hierte, som han hidindtil blot havde kiendt af Navnet: Had! Bitter Had til

sin — ikke Lærer og Opdrager, men Fangefoged og Tugtemester! Her tabde alle hans Moders Forestillinger, Bønner og Taarer deres Kraft. Augustin kunde slet intet mere formaae imod sig selv, end at han paatog sig en udvorets god Mine, og det var kun saa meget desto værre; thi derved lærede han først at afvige fra Sandhedens lige Vei, og at lægge Grund til Forstillelse, i hvilken han siden blev en saa stor Mester. En Skare af andre onde Ting, som mere traf Hovedet end Hiertet, fremstille sig af sig selv af det foregaaende. Under Winklers Anførsel begyndte han allerede saa smukt at tænke, og gav alt Haab om sig, engang med Tiden at blive en Mester i den længst vedholdende og skarpeste Grandskning og Randsagning. Nu blev al Tænken ligesom afskaaren tæt ved Roden: Han skulde og turde slet intet videre giøre, end snakke efter og lære udenad. Jo mere og bedre han spillede en Papegoie, desto høiere lød hans Bersømmelse! Efterhaanden fandt han sig da i denne ulige mageligere Maade, og han, som Naturen maaskee havde ladet fødes til at blive en Pidsk for alle sløve Hoveder, blev siden selv et saa sløvt Hoved; som vi ville høre i det Følgende.

Men heri havde Moder og Søn endnu ikke Lidelse nok: De skulde først føle mere endnu, førend deres Forløsnings-Time kom! Magisteren, eller rettere Professoren (thi saaledes maatte hele Huset kalde ham, efter Hans Høiværdigheds Befaling) bar sig næsten lige saaledes ad, som mange Fyrster, der ikke ville lade sig det allerringeste afgaae i deres Legems-Pleie, omendskiønt det hele Rige forsmægter i Elendighed. Ved et godt Bord, ved lidet eller næsten slet intet Hovedbrud, ved en otte til ni Timers Søvn,

og

og ved en fuldkommen Mangel paa Kummer og Sorg blev han i en Tid af et halvt Aar af en elendig forsulten Karl en virkelig Bacchulk. Man tillade mig dog engang dette Udtryk, som maaskee endnu aldrig er blevet brugt i en eneste trykt Bog; men skal nu, efter Freund Zückerts Bemerkning i hans lille Bog om Lidenskaberne, være Drkesloshed og Fylderie, Moderen til Laster og alle onde heslige Begierligheder: Det er altsaa intet Under, om en vis Kloen efter haanden stak Magisteren, som han ikke følede noget til paa sit Tagkammer, eller i hans Magisteriums Brød- og Næringsløse Tid. Gienstanden for denne antiplatoniske Kierlighed var den tidige Kokkepige, et tykt, ramasseret, Knokkel- og Kiød fuldt Menneske, som gandske nylig var kommen i Tieneste der i Huset. Denne havde den Lykke at faae Magisterens Tænder til at løbe i Vand; og da hun hver Dag i det mindste engang kom op paa hans Kammer, for at rede hans Seng, saa fattedes han heller ikke Leilighed, at tale om sin Kierlighedsnød solus cum sola. Men ogsaa denne Kokkepige, som maaskee gierne under fire Øine havde taget til Takke med en Kudsk eller Tienere, spillede den Grusomme imod den forsmægtende Magister! Hun maatte vel ikke saa tydelig kunne foresille sig det, men dunkelt følede hun det vist, at der i heele Naturen ikke lever nogen eklere eller mere abgesmagt Skabning, end en lærd Pedant, naar han er forlibt. Desuden forsømde Magisteren at bruge et vist meget kraftigt Specifikum, hvormed vel allerede tilforn Modbydelighed for en Mandsperson er bleven kureret fra Grunden af, jeg mener Danaes gyldne Regn! Og altsaa blev han gandske ubønhørt, og alle hans Storme, som han giorde

bagved de Spanske Ryttere for at overvinde sin Dulcinea, imedens hun redede hans Seng, bleve modigt og kiekt afslagne. Dog alligevel tabte han ikke Modet, men igientog sine Angreb stedse paa ny: Og da traf det sig en Dag, at Augustin uden for Døren hørde gandske tydelig en Røst: "Gaae fra mig! Lad mig være i Fred! Jeg siger det min Siel til Fruen! Jeg vil ikke have noget med Dem at bestille." Nu var vel Augustin, ved sin Moders Omsorg, endnu til den Tid gandske ubekiendt med alle Kierlighedens Kunster; men dog fik han, ved Hielp af den blotte sunde Menneskeforstand, meget snart Meningen og Sammenhængen af disse Ord saa omtrent udbragt. Børn ere snaksomme; Augustin kunde altsaa heller ikke bare sig, at tale høit om det, som han havde hørt, og spurgde Magisteren med en skielmsk Venlighed, hvad han vel havde havt fore med Lise (saaledes heed Pigen) at hun havde truet ham, hun vilde forklage ham for Mama? Dette Spørsmaal maatte nødvendig sætte Magisteren i Forlegenhed; men dersom han kun havde været klog, kunde han dog let i Øieblikket have redet sig ud deraf. — Ved Godhed kunde man faae det med Augustin, ligesom man vilde; kun et eneste Kiertegn, en venlig Klappen paa Kinden, saa havde han ladet sig overtale paa den letteste Maade af Verden, at han havde hørt feil, og at Lise havde talet om noget gandske andet. Men i dets Sted blev Magisteren paa det hæftigste opbragt, da han følede sin Stolthed og onde Samvittighed saaret, og han kunde neppe finde Ord til at udtrykke sin Vrede. „Vier en Næs„vis, stammede han ud — en Forvoven, en dum„drist Dreng — og vi havde fortient et Øresigen for saadanne Ord!" Augustin blev saa forbavset, at han

ikke

ikke kunde faae et Ord udtrykt til Svar: Men desmere talende var hans Mine og Biekast, hvormed han temmelig gav Magisteren at forstaae: „Grefigen, „Herre? Grefigen af dem? Saa længe jeg har le„vet i Verden, har endnu aldrig hverken min Fader „eller min Moder, eller Winkler budet mig Grefigen: „De skulde da være den Mand, som jeg skulde tage „Grefigen af.“ Kort, dette Biekast ophidsede Magisterens Galde paa det hæftigste. „Der, der, skreg „han, i det han slog til paa Augustins Kinder baade „paa den høire og venstre — Der har vi nogle, og „nu maae vi gaae hen at klage for Mama; vi ville „da see, hvem der skal beholde Ret!“

Nu tænke man sig det Optrin hos Moderen, hvorledes Augustin kom hylende og hulkende ind i hendes Kammer til hende, hvorledes hun foreskillede sig den Ulykke der var skeet, langt større, end den var, og af Forskrækkelse og Bestyrtelse var nær gaaet fra Vid og Forstand. Endelig kom derpaa den hele Historie for Dagen, og Lorchen anvendte al optænkelig Veltalenhed, at faae hendes Søn stillet tilfreds for nærværende Tid. Imidlertid talede hun gandske hemmelig med Lise, og fik fuldkommen Bekræftelse af hende paa det, som Augustin foregav at have hørt. Lorchen gav hende en Gylden, og lod sig give det Løfte af hende med Haand og Mund, at hun ikke skulde fortælle det allermindste deraf til noget Menneske. Og nu gav hun sin Mand Underretning om den hele Sag, og bad ham ikke om Satisfaktion for Augustin, men en alvorlig og eftertrykkelig Rettelse for Magisteren, paa det at saadanne forargelige Optrin kunne i Fremtiden forekommes og ikke skulde skee oftere. Doktoren befandt sig her, som man let kan tænke, i en stor Knibe!

Fortredelig skiød og dreiede han sin Hue fra det ene Øre til det andet, skiendte paa Magisteren og paa Augustin, og Slutningen paa hans Ildeladen blev, at han overlod det til Lorchen, at bilægge Sagen i al Stilhed, saa han slet intet videre fik at høre derom!

Derpaa overraskede hun Magisteren den næste Morgen ved Thebordet; med en Tone og med en Mine, som havde kunnet smelte det haardeste Hierte til Anger og Ruelse, talede hun saaledes til ham: „Min „kiere Hr. Magister, jeg kommer til Dem, ikke som De „maaskee kunde tænke, for at giøre Dem Bebreidel„ser, men blot for at giøre en billig og stor Bøn „til Dem. De har i Gaar straffet min Augustin, og „saa lidet jeg nogensinde vil tage ham i Forsvar, og „Beskyttelse, naar han har begaaet nogen Forseelse, „saa meget ønsker jeg dog, at det i Gaar maatte være „skeet for en anden Aarsag Skyld. Deres Samvit„tighed vil bedst sige Dem selv, hvorledes Sagen for„holder sig. Imidlertid har jeg alt slaaet det af mine „Tanker — Jeg forglemmer det gandske: Men et „Spørgsmaal maae de tillade en ømsindet Moder at „giøre! Hvorved har min Augustin forskyldt det, at „han slet ikke kan forhverve sig nogen Deel i Deres „Kierlighed og Venlighed? Jeg vil langtfra ikke giøre no„gen Sammenligning imellem Dem og vor forige Hr. „Winkler, og om jeg giorte den, vilde den i Henseende til „Lærdhed gandske falde ud til Deres Fordeel: Men det „kan jeg ikke dølge for Dem, at Winkler elskede min „Augustin som sit eget Barn, og aldrig har han i en „Tid af mere end fire Aar havt Aarsag, til at være „vred paa ham. Skulde da vel min Søn paa een„gang saa gandske og aldeles have forandret sig? El„ler jeg sætter, at han havde det, saa beviis mig det „eneste Venskab, at sige mig hans Feil, og jeg for„sikrer

„sikrer Dem, saasandt jeg er hans Moder, at jeg vil „hielpe til at udrydde og forbedre dem. Opfyld nu „derimod min hiertelige og inderlige Bøn til Dem, „og lad ham fra nu af see kun bare en Gniſt af Kier„lighed og Venlighed. Han er alt for meget vant til „kierlig og venlig Begegnelſe af hans forrige Lærer, „at han kunde leve uden samme: Og De skal see, at „en eneſte ret venlig Mine af Dem vil med et giøre ham „til et andet Væſen. Han vil hænge ved dem som en „Borre hænger ved Klæder, og saa lidet som han „med Forsæt kan fornærme, saa lidet vil han og kunne „fornærme Dem. Nu, sig mig da Hr. Magiſter – vil „De love mig det? — min Glæde skal da være ligesaa „ſtor i Dag, som min Skrek var i Gaar!".

Saadant et Ord af den skiønneſte Kones Mund fortiente dog nok et godt Sted: Men nu sladdre en nok saa meget for mig om Skiønhedens almægtige Vælde. Der sad han, den skudfri forhærdede Magiſter, paa hvem alle diſſe bevægelige Ord og alle diſſe bønfaldende Miner giorde ikke det ringeſte Indtryk. Dog, jo jo, de pirrede ham; men hvortil? Til Grovhed og Impertinentse!

Min — (det Ord Høiſtærede lod han dennegang ude) Frue Principalinde, svarede han — jeg veed ikke, hvorledes jeg skal forſtaae det — De kommer herop paa mit Kammer, for at giøre mig Bebreidelser — Jeg maae sige Dem, at jeg modtager ikke Befalinger af nogen Kone — Jeg har blot og allene med Hans Høiværdighed Hr. Doktoren at giøre, og Han har hidindtil været fuldkommen tilfreds med mig, og vil ogsaa ſtedſe blive det —

Lov-

Lorchen. Saa? De troer altsaa, at min kiere Mand vil kalde det Foretagende godt, som De her saa hemmelig har havt for med min Kokkepige?

Magisteren. (i en hæftig Tone) Det er Logn— det er Beskyldinger — det er Bagtalelse — I Øieblikket sprang Lorchen forskrækket, ligesom man med Bævelse farer tilbage fra et Menneske, der trodsigt og frækt sværger en aabenbare falsk Eed. Nu har jeg nok, sagde hun; De skal aldrig høre et Ord mere af min Mund: Men — der lever endnu en Gud i Himmelen, som kiender en Moders Lidelser, og vist vil giøre en Ende paa den til sin Tid! Med disse Ord forlod hun ham, og han — skyndte sig hen til sit Thevand, som var blevet koldt, og stoppede sin Pibe.

Men saadan en Skurk er ikke værd, at jeg opofrer ham saa langt et Kapitel! Altsaa strax til Catastrophen!

Den tykke Lise, der, som jeg forhen fortælde, fik en Gylden af sin Frue, for ikke at sige noget til en eneste Siel, fandt vel Gyldenen meget god, men om hun end havde faaet ti, ja hundrede, saa kunde hun dog umuligt bare sig, at hun jo i Fortolighed maatte fortælle Husholdersken den hele Sag; og denne stod atter i saa nøie Forbindelser med Tieneren at han vilde have taget det meget ilde op, dersom hun havde holdt noget hemmeligt for ham. Kort sagt, hele Huusfolket vidste Præstegen-Historien, og opsnappede endog noget om den impertinente Maade, Magisteren havde affærdiget Lorchen paa: Og ligesom alle tre Domestiker havde lige ens Kierlighed og Hengivenhed for Deres Frue og Augustin, saa havde de og lige stor Afskye for Magisteren; blot med den Forskiel, at Tieneren brændte af Begierlighed efter den Fornøielse at

banke

banke ham dygtig af, men Pigerne derimod at udrive hans Dine. Ved denne Gemytternes Disposition var intet naturligere, end det Indfald: Gid vi kunde dog faae dette fatale Menneske styrtet! Fruen skede derved den største Tieneste, og overhoved var det allerede i sig selv en god Gierning. Det faldt dem strax ind, at i hvor meget Doktoren end var indtagen af hans Favorit, saa holdt han dog paa den anden Side meget strængt derover, at det skulde gaae ærbart og tugtigt til i hans Huus. Kunde derfor Magisteren kun blive indviklet i en skiden Historie, som prostituerede Huset, saa maatte han gandske vist paa Døren. Paa dette Grundlag byggede en Tiener, en Husholderske og en Kokkepige Planen til et Drama, som mangen en Comedieskriver skulde langt fra ikke have giort saa godt et Udkast til.

Lise maatte for alting lade hendes Tværhed imod Magisteren fare, og anstille sig, som at det sidste, der var forefaldet, giorde hende uendelig ondt. Dersom hun havde vist det, sagde hun til ham, at Augustin skulde høre det, saa vilde hun ikke have oplukt sin Mund, og han maatte nu slet ikke være vred paa hende derfor; man giorde vel for en Ting, naar man kun ikke var saa bange for sit Herskab o. s. v. Meer behøvede hun ikke at sige, for at opvække Magisterens Sandselighed paa ny; og nu var det sidst Forfaldne ham endog meget kiert; thi det takkede han i det mindste for nogle forlibte Friheder, som han forhen ikke havde nydt. Men den snidige Lise vidste stedse at rive ham Biden af Munden igien, under Forevending af Frygt. I denne tantaliske Qval og Pine bad og tiggede Magisteren hende, at hun dog vilde give ham en Nattebesøgelse. Lise anstillede sig, som at det

var

var just Tilfældet, hun ønskede sig: Men, føiede hun med et Skuldertræk til: Det gaaer umuligt an: Jeg sover ikke allene paa mit Kammer: Huusholderſken sover der og — desuden er jeg og meget frygtsom om Natten: Jeg turde for al Verdens Skatte ikke giøre et Skridt uden for min Kammerdør i Mørket! Efter forgieves Umage, at hæve denne Hindring, tilbød Magiſteren sig endelig selv at ville besøge hende en Nat, og det en Løverdag, naar Huusholderſken langt ud paa Natten var falden i en dyb Søvn.

Han mødte derpaa, fandt Nøglen rigtig i Døren og hørde og den aftalte Hosten, som skulde føre ham den sikre Vei lige hen til Liſes Seng, men førde ham just vild. Thi neppe var han smuttet ind i Sengen: saa blev der et fælt Skrig, og en Pige i bare Serken sprang ud, som overøsde ham med en Hagel af Skieldsord, og naturlig var ingen anden, end Huusholderſken. Hun truede tillige, at hun i Øieblikket vilde springe ned, og hente Herren og Fruen herop; gav sig og virkelig paa Veien og slog Døren tordnende i efter sig. Endnu stod Magiſteren forbavset og stiv over det uhørte Optrin, som mødte ham, da et andet Fruentimmerſkrig fyldte hans Øren. „Der har „vi Skiebnen, raabde Liſe med forstilt Graad og Hul„ken! Det har nok ahnet mig, at det vilde ikke gaae „godt: Ach, jeg ulykkelige Pige, nu maae jeg med „Skam og Spot lade mig jage ud af Huſet, og har „ikke engang noget derfor! Men hvorfor var De hel„ler ikke paa Deres Kammer, da jeg kom op og vilde sige „Dem, at det gik ikke an i Dag, efterdi Huusholder„ſken havde Hovedpine, og gik tidlig til Engs?“ — I det samme lod og en vældig Mands Røst sig høre. „Ha, heida luk op! raabte Tieneren og tørnede Slag

„i

„i Slag med en dygtig Prygl paa Døren: Hvor er Tyvene? Jeg skal slaae dem i millionstusinde Stykker, „det Kanalliepak! Luk op, eller jeg foser Døren ind!" Imidlertid havde Husholderſken stormet lige ind i Herskabets Sovekammer, og havde anstemt hendes Klage ex capite intentati stupri. Hun beskrev den gyselige Fare i hvilken hun havde svevet, dersom hun ikke til hendes store Lykke endnu i Tide havde vaagnet. Hun havde vel, sagde hun, ikke i Mørket kunde kiende den udforskammede Ærerøver, men efter alle Omstændigheder var det Magisteren; thi hun vilde indestaae for, at det ikke var Tieneren. Hun bad Hans Høiværdighed nu derfor, at han vilde have den Godhed, selv at undersøge Sagen.

Doktoren var ved denne Fortælling og ved denne Anmodning næsten ikke mindre perplex, end hans værdige Favorit ovenpaa paa Tagkammeret. Mit Barn, sagde han, jeg er gandske forstenet! Hvad skal jeg sige dertil? Hvad skal jeg gjøre? Min søde Mand, sagde Lorchen, endnu ville vi til Magisterens Ære ønske og haabe, at her er en eller anden Vilfarelse indløben i denne Sag: Men da Pigen imidlertid er saa alvorlig vaastaaende paa hendes Udsang, saa kommer det an paa en liden Gang, forat see om Magisteren ligger i sin Seng paa sit Kammer elle ej. Er han der, saa er hans Ære reddet, og I (til Husholderſken) har da et haart Ansvar paa eder, for I vil hænge saadan en Skamplet paa en uskyldig Mand. Er han der ikke — dog det vil strax vise sig! Dermed vandrede de alle tre i stor Stilhed til Magisterens Kammer, og fandt — som den gunstige Læsere allerede veed, den tomme Rede.

Nu steg Doktorens Forlegenhed fuldkommen til den høieste Spidse: Og derhos gjorde Husholderſken

ham

ham endnu opmærksom paa den stedse vedvarende Allarm af Tieneren, og betydede ham, at denne i halv Søvne indbildte sig, der var Tyve i Huset. Da nu Doktoren heller ikke formaaede at sige et eneste Ord hertil, saa maatte Lorchen tale for ham. Hun befalede derfor Huusholdersken, at hun først og for alting skulde see til at faae Tieneren bragt til Fornuft og Sands, og at faae ham skaffet af Veien. Derpaa skulde hun lade Magisteren vide i hans Herres Navn, at han strax skulde gaae ned igien paa sit Kammer, og i fremtiden ikke foretage sig saadanne Nattevandringer. Begge disse Ordre bleve til Punkt og Prikke efterkomne. Tieneren gik sin Vei, omendskiønt brummende og knurrende; thi efter hans Projekt vilde han først have ladet Magisteren komme ud af Kammeret, givet ham, som den formentlige Tyv, et par dygtige Drag over Slaabrokken, og derpaa bedet ham ydmyg om Forladelse, ligesom han erkiendte sin Vildfarelse. Men til Magisteren sagde Huusholdersken, han skulde pakke sig bort paa Øieblikket, eller Herren og Fruen vilde selv lyse ham ned. Det giorde han da, og Lorchen, som med Flid havde ladet en Dør staae lidet aaben, hvilken han uomgængelig maatte gaae forbi, saae tilligemed hendes Mand strax derpaa i levende Postyr og Legemsstørrelse at liste sig derforbi:

Med al hans Uforskammenhed havde Magisteren dog ikke den følgende Dag det Hierte, at lade sig see, men mældte sig syg, og bestilde Maden paa sit Kammer. Det var og netop som Doktoren vilde have det: thi ellers havde han selv maattet blive fra Bordet: Han kunde ligeledes umuelig taale at see Magisteren! Ikke som at denne skulde allerede saa gandske og aldeles have været udrevet af hans Hierte: Nei,

denne

denne Doktorens saa hæftige Deeltagelse i Historien viisde meget mere, hvor fast hans Hierte var bundet til Magisterens. Men hundrede Daler havde han gierne villet give til, om dette fordømte Optrin havde kunnet blive giort ustеet i hans Huus! Han troede allerede, at hele Residentsstaden og Hoffet talede ikke om noget andet, og saa meget er vist, at dersom en eller anden Mand af Betydenhed, som enten en Geheimeraad eller en Minister, havde ladet sig forstaae dermed for ham paa en noget emfindtlig Maade, saa havde det været reent ude med Magisteren, og han havde da paa Øieblikket uden al Naade maattet afsted! Lorchen derimod blev nu ligesom stedse i hendes christelige rolige Sindsforfatning. Det var saa langt fra, at hun følede nogen Skadefrohed over den Haan og Skam, Magisteren havde lidt, at hun meget mere vilde have havt en sand Medlidenhed med hans Sygdom. Men da hun hørde, at det blot var en selvgiort Sygdom, saa anvendte hun al sin Veltalenhed hos sin Mand, for at roliggiøre og formilde hans Sind; eller og, ifald han holdt Husets Prostitution og Skaden i Hensеende til Augustin for at være alt for stor, da at bevæge ham dertil, at han skulde forsørge Magisteren med et Embede, og paa den Maade skille sig af med ham. Men, ligesom det heder i Ordsproget: Ræd du kun en Tyv fra Galgen, saa vil han takke dig dermed, at han den næste Nat bestieler dig selv, og giør sig nok engang fortient til Galgen! Saaledes var det og i det mindste her!

Efter to Dages Forløb skikkede Magisteren Augustin med et Brev til Doktoren. Haha, tænkde Lorchen ved sig selv, hvad gielder det, han vil nu giøre Afbigt og love Forbedring? O, Gud give, det var

saa vel, hvor gierne skulde alting være ham tilgivet! Hun gjorde sig nu allerede ikke Regning paa noget andet, end en Fuldkommen Forsoning, da hun af de foregaaende Exempler kiendte den fortryllende Kraft, der var i Magisterens latinske Breve; og et andet Brev vilde han naturligviis og gandske vist ikke have skrevet i denne kritiske Sag! Saaledes var det og. Den næste Middag spiisde Doktoren paa Magisterens Kammer, og om Aftenen indbød han ham at spise paa sit Tete a Tete. Men hvilken Pen kan afmale den Forbavselse, den Angest og den Smerte, som angreb den stakkels Lorchen, da hun med eet begyndte at mærke, at der var gaaet en total Forandring for sig med hendes Mand! Saa slette moralske Ingredientser, der endog vare blandede i hans Karakteer, og i hvor høi Grad de endog overveiede de gode, saa havde han dog hidindtil, saa længe han havde været gift med Lorchen, som nu allerede var over ti Aar, uafbrudt og ret trofast elsket sin Lorchen, ja i visse Maader ret smt og hiertelig. Lad nu saa være, at Stolthed og Forfængelighed havde den største Deel i denne hans Kierlighed; Lad være, at Doktoren maatte have været et Skarn af første Rang, naar han ikke skulde have elsket en Kone som Lorchen: Nok, at der ere fundne flere saadanne Afskum af Mænd, og findes endnu, som paa den nedrigste og skammeligste Maade tyranisere den smukkeste og dydigste Kone, og i Ligning med saadanne Mænd var Doktoren dog visselig en Engel! Men denne klare Himmel blev pludselig indhyllet i en mørk Nat! Doktoren spillede gandske den samme Rolle imod Lorchen, som Othello imod sin Desdemona, efterat det havde lykkets for den forrykte Jago, at faae Hiertet i hans Kierlighed

til

til at briste. Han skyede hendes Selskab saa meget som mueligt, og naar han ikke kunde undgaae at være samlet med hende, saa talede han kort og afbrudt, knurrende, tvært og trodsigt, og ikke sielden ret bidende og bittert; udaf hans Øine flammede den heftigste Vrede, Foragt og Ulyst, og som man kunde slutte af hans morke, rynkede Pande, maatte der ligge en tung Steen paa hans Hierte. Nu forestille man sig Lorchen — meer behøver jeg ikke at sige! Hun sad i hele Timer indelukt for sig selv i hendes Kammer, græd og udøste sin Bøn til vor Herre, og bad om Døden, eller at hendes Mands Hierte maatte vende tilbage igien til hende! Efterat denne første Storm var forbi, begyndte hun efterhaanden at gisre roligere Overveielser, og saa tungt og besværligt det endog var for hende, at tiltroe nogen en ondskabsfuld Handling uden de aabenbareste Beviser, saa kunde hun dog denne gang ikke andet end troe, at Magisteren var hendes Jago: Thi hendes Mands Forandring havde just begyndt fra den Tid, han havde modtaget Magisterens Brev. Hun ønskede derfor intet mere for det første, end at hun kunde faae fat paa dette Brev, og det var en meget let Sag, da Doktoren holdt det slet ikke hemmeligt, men lod det ligge aabenlyst, fordi det virkelig var skrevet paa Latin.

Nu var vel Lorchen hverken en Madame Schurmann, eller Dacier, eller en Olympia Falvia Morata, men saa meget Latin havde hun dog Tid efter anden opsnappet, eller retter nolens volens maattet indsnappe, at hun vidste, Uxor var en Hustrue, og at hun overhøved indsaae ligesaa vist som 2 gange 2 er fire, at der var paa adskillige Steder i

Brevet talet om hende selv. Men hendes Kundskab rækkede ikke til at fortolke det altsammen. Derfor havde hun halv om halv i Sinde, at skikke det til Winkler, at han skulde oversætte det for hende: Men hun forkastede dette Indfald ligesaa hastigt igien som hun havde faaet det. Derimod faldt hun paa et andet, der var saa stint, at det kun kunde blive opspundet i et Fruentimmerhoved! Hun kaldte nemlig sin Augustin for sig, anstillede sig som hun engang vilde foretage en Examen i det Latinske med ham, og spurgde ham med denne Maneer om alle de Ord i Brevet, som vare morke og uforstaaelige for hende, uden at Augustin fik en Stavelse at vide af Brevets Indhold. Og hvilket Lys oprandt der nu ikke med eet for hende! Og i hvilket Ondskabs Mørke og med hvilken fort Siel vitsde sig nu Magisteren! Logau siger et Sted i hans Epigrammer:

Menschlich ist es, Sünde treiben:
Teuflich ist, in Sünde bleiben —

Magisteren giorde noget langt værre, for at afvaske sin Skam af en liden Synd, styrtede han sig i en langt større, blev en Ægtestabsdievel og den reneste Uskyldigheds Bespotter og Bagtaler. Følgende er Quintessentsen af hans smukke Brev, som han udklækkede i den Tid, han foregav at være syg.

Efter en lang Indledning, fuld af krybende Smigrerie, kom han til Sagen selv, og tilstod, at han havde havt den Hensigt, at snige sig hemmelig til Lise paa Kammeret — en Sag, som meget let lader sig undskylde med en af de berømmeligste og lærdeste Pavers Ord!*) Men han forholdt sig herved endnu

*) Her anførde han nogle Steder af et meget navnkundigt Brev, som Aeneas Sylvius skal have skrevet, i hvil-

nu' meget uskyldigere, thi han var ikke Forføreren, men gandske den Forfører. Og nu begyndte han at fortælle Brenfigenhistorien paa sin Maade. Augustin havde begegnet ham nøsviist; han havde straffet ham derfor, som billigt var; Madamen var derover meget forbittret kommen ind paa hans Kammer, havde giort ham de bitterste Bebreidelser, foragtet ham og hans hele Methode, og derimod ophøiet Winkler i Skyerne: han havde svaret hende meget beskedent, at Deres Høiværdighed havde dog indtil denne Tid endnu været fuldkommen vel tilfreds med ham; men det havde frugtet saa lidet, at Madamen meget mere var gaaet bort i fuld Furie og med den Trussel: hun vilde nok giøre Ende paa Sagen! Derpaa havde Lise — efter hvis Tilskyndelse var let at begribe — sat an paa ham med alle Forførelsens Kunster; han, som ingen Underfundighed befrygtede, havde ladet sig fange; han var med Flid

 bleven

i hvilket han meget naiv tilstaaer for sin Fader, at han har en Hoerunge, og glæder sig saa hiertelig og inderlig derover, som det var den skiønneste Bedrivt, han havde giort i sin Livstid. Mihi equidem, skriver han, ingens voluptas est, quod semen meum fetificaveret quodque antequam morier, aliquid de me superfit &c. Men de Steder, som Magisteren egentlig anvendte paa sig, vare disse: at nec ego castratus sum, nec in frigidorum numero — fatuor ingenue meum erratum, quoniam nec sanctior sum Davide rege nec Salomone sapientior — Quid est toto terrarum orbe amore communius? Quis XXX natus annos amoris causa nullum peregit facinus &c. Dette Brev staaer vel i Pii II, epistol. familiar. Norimb 1486. 4. saavelsom og i de adskillige Udgaver af denne Paves samtlige Værker. Men ventelig har han siden, i det mindste i Tankerne, indsluttet det med i hans Bulla retractationum.

bleven ført vild, paa det at han skulle ret blive beskiæmmet og prostitueret, og tiene til et Offer for Fruentimmer-Hævnen. Han appelerede herved til Deres Høiværdigheds Retfærdighed og Upartiskhed, at domme og afgiøre, hvor straffældig eller ikke straffældig han var efter disse anførte Omstændigheder.

Nu forestille man sig Doktoren, hvis Hierte siden sidste Løverdags Nat havde været en Tummelplads for de mørkeste og meest nagende Forestillinger, og følgelig var i høieste Grad antændeligt, saa det ved dette Brevs Læsning maatte strax fenge og sættes i fuld Brand! Hvilken Smerte er det allerede, at finde sig Bedragen af en Ven, ikke da at tale om, af en over alting elsket Ægtefælle! Og paa det at denne Smerte nu skulde stige til det høieste, saa opvaagnede paa denne Tid tillige visse gamle Ideer hos Doktoren, hvilke forhen havde sovet i al Roelighed. Vi erindre os udentvivl endnu Winklers brændende Kierlighed til Lorchen. Dengang var det langt fra ham, at giøre nogen Forbrydelse deraf for sin Kone; men nu, da Magisteren forebragte ham en Løgn, at Lorchen havde gandske foragtet ham og hans Methode og derimod havde ophøiet Winkler til Skyerne! Ha! tænkte han, jeg gietter Aarsagen! Winkler var din Galan, du Slange! Det er meget naturligt, at du ophøier ham til Skyerne, og at en Mand, som Magisteren, der blot bekymrer sig om sine Bøger og ikke om Fruentimmer, har ingen Værd i dine Øine! Kort sagt, hele Skinsygen, med alle dens Qvaler, begyndte at rase i Doktorens Siel.

Gandske anderledes forholdt Lorchen sig ved dette Brevs Læsning og Deschifrering. Med det samme muntre Smiil, med hvilket Sokrates optog alle de

i Gift

i Gift dyppede Pasqvillers Pile, som Aristophanes skiød efter ham fra Skuepladsen, læsde hun ligeledes Magisterens nedskrevne Forhaanelser og Bagtalelser, og intet rørde hende, uden hendes Mands Smerte. Stakkels, bedste, allerkiereste Hiertensmand, raabde hun, nu tilgiver jeg dig al din haarde og grusomme Opførsel og Begegnelse imod mig, ja jeg vilde tilgive dig det, om du endog havde endnu giort det tigange værre! Maatte du ikke efter saadant et Brev nødvendig hade mig og fatte Afsky for mig? Og saa ondt som det gior mig, er det jo umueligt, at din Smerte kan have været ringere? Men Taalmodighed! Jeg skal snart aabne dine Øine, og du skal see din Lorchen i den samme Skikkelse igien, i hvilken du indtil det Øieblik, du fik dette ulykkelige Brev, har ikke holdt hende for uværdig til din Kierlighed og ømme Venlighed!

Lorchen anvendte endnu en heel Dag, for at forberede sig til den Scene, som hun vilde spille. Den næste Morgen derpaa efter Frokosten lod hun kalde Magisteren ind i hendes Mands Studerekammer, gik i en Hast efter, og slog Døren i Laas efter sig; herforuden havde hun givet Tienestefolkene Befaling, at de nu ikke maatte lade nogen Siel komme derind.

„Min Hr. Magister, begyndte hun nu at tale, „ikke min Mand, men jeg har ladet Dem kalde herind, „at De skal med mig træde frem for Retten for den „alseende Guds Øie. De har forklaget mig for min „Mand, og har appelleret til hans Retfærdighed og „Upartiskhed: Vel, her staaer jeg, for at retfærdi„giøre mig og svare paa enhver af Deres Beskyldnin„ger, og jeg forlanger heller intet mere, end Ret„færdighed og Upartiskhed. Ja, min allerkiereste „Mand, forglem det nu gandske, at jeg nogensinde

„var din Hustru, din paa det ømmeste elskte Hustrue,
„og dit eneste Barns Moder: Betragt mig blot som
„en Fremmed; men hør mig fra Begyndelsen til En-
„den med al den Taalmodighed og Sagtmodighed,
„der sømmer en Dommer, som endog ikke vil tilføie
„den største Forbryder nogen Uret — og fæld saa
„Dommen!"

Efter denne Indledning, der var lige overra-skende for Dommeren og Klageren, blot med den For-skiel, at Doktorens Opmærksomhed blev spændt paa det allerhøieste, for at høre, hvad der vilde komme ud, Magisteren derimod havde gierne villet undvære baade Indledning, Afhandling og Anvendelsen deraf, og ønskede sig heller halvhundrede Mile borte derfra — Efter denne Indledning, siger jeg, detaillerede Lorchen hele Sagen paa det noieste. Allerede forend han var kommen til dem i Huset, sagde hun, havde hun faaet Efterretning fra meget tilforladelige Kilder, at hans Sæder ikke stemmede overeens med hans Lærdom. Og da blot Dyd og Fromhed, men ikke Lærdom, gielder for Gud den Allerhøieste, saa havde hun ikke kunnet andet, end være meget bange for hendes Augustins Skyld; men alligevel havde hun tiet stille og haabet det bedste, da hun saae, at hendes kiere Mand havde saa gunstig en Tanke om ham: ja da Magisteren havde anmodet om et Forskud, saa var ham, efter hendes Bøn og Begiering, blevet sendt 100 Rdlr. i Stedet for 50 Rdlr. Ved hans Ankomst havde han ladet sig see i saadant et Optog, som vist nok i sig selv var meget ligegyldigt, men de uforstandige og letsindige Tyende havde dog leet derad og og drevet Spot dermed. Hun havde strax under Straf af Cassation forbudet dem disse Spotterier,

havde

havde ligeledes paa det allerskarpeste holdt Augustin til at vise Høiagtelse og Ærbødighed for ham, og giort sig en Fornøielse af at equipere ham saaledes, at han med Ære kunde lade sig offentlig see. Alt dette var dog vel ikke Handlinger af en Person, der havde udseet ham til et Offer for en Fruentimmer-Hævn. Dog alligevel havde det behaget ham, ret sienlig at sætte al den Agtelse tilside, hvilken hun som Kone i Huset havde Ret til at fordre af ham. Dette havde vistelig smertet hende, men hun havde baaret denne Smerte i Stilhed ved sig selv. Men endnu mere havde det gaaet hende til Hierte, at Augustin havde ofte med grædende Øine beklaget sig, hvor haardt og uvenligt hans Lærer omgikkes med ham: alligevel havde hun og tiet dertil, og blot søgt at holde hendes Søn i god Lune. Men endelig var det endog kommet til Brefigen, som han ikke havde fundet for godt, at mælde noget om i sit Brev.

Her kom altsaa den bevidste Historie, og det ydermere efter den første og ægte Læsemaade, tilligemed den anden og uægtes kraftige Giendrivelse. Lorchen anførde her gandske egentlig de selvsamme Ord, som hun og Magisteren havde talet. „Hvor tør De, „blev hun ved, hvor tør De vove, uden Blussel og „Undseelse for den alvidende Gud, for hvem al Løgn „er en Vederstyggelighed, at sige om mig, at jeg hav„de giort Dem de meest bidende Bebreidelser? At jeg „i Deres Øine havde foragtet Dem og Deres Metho„de, da jeg tvertimod med Taarer bad Dem, kun„i denne eneste Post at forandre Deres Opførsel, og „vise mere Kierlighed og om Venlighed imod Augu„stin? Og endelig skal jeg endog være gaaet bort fra „Dem, som en Furie, og have udstodt Trusseler imod

„Dem? Men De har maaskee kun betient sig af et „urigtigt Udtryk: De vilde vel sige, at jeg var i en „saa hæftig Sindsbevægelse, ligesom jeg saae Furier for „mig, og da har De fuldkommen Ret! Thi da jeg „hørde Dem udbrøle de forskrækkelige Ord, det er „Løgn — det er Beskyldninger — det er Bagtalel„se, skiønt jeg dog vidste den rene Sandhed baade af „min Augustins saavelsom og af Lises Mund, da „reisde Haaret sig paa mit Hoved, og jeg skielvede og „var bange, at Jorden skulde aabne sig under os, „og opsluge os begge to levende! og den Trussel, som „De kalder det, hvilken jeg skal egentlig have udstødt „imod Dem, den igientager jeg nu anden Gang: Der „lever endnu en Gud i Himmelen, som kiender „en Moders Lidelser, og paa denne Tid foier jeg „endnu til, som kiender en Ægtefælles Lidelser, og „vist vil giøre en Ende paa dem til sin Tid! Men da „De ligeledes paa en underfundig trædsk Maade giør „den Beskyldning imod mig, ligesom at jeg havde til„skyndet Lise, at hun skulde bestille Dem op paa sit „Kammer, saa forlanger jeg af dig, min Mand og „Dommer, at du forhører denne Person paa det aller„skarpeste og uden min Overværelse. En Post veed „jeg nok, hun vil angive imod, at jeg nemlig har „givet hende Penge, for at holde Historien om Au„gustins uskyldige Dreisgen gandske hemmelig, saa „ingen Siel fik noget at vide derom: siger hun mere; „tilstaaer hun, at jeg kun med et eneste Ord, kun „blot med en Mine har givet hende Anledning til at „styrte Magisteren i Skam og Forhaanelse, saa erklæ„rer jeg mig selv for gandske uværdig til at være din „Ægtefælle mere: Saa forband mig, forskyd mig,

„og

„og jeg skal da ikke lide mere, end mine Gierninger „forskylde!"

Jeg har her, for ikke at falde i den Feil at gjøre for mange Repetioner, kun meddelt enkelte Fragmenter af Lorchens Apologie, og en Part af noget kan aldrig gjøre den Virkning, som det Hele. Mine Læsere maae nu altsaa tage deres Indbildningskraft lidet til Hielp, for at forestille sig, paa hvilken forskiellig Maade Lorchens Tale penetrerede baade høireom og venstreom. Meget sielden pleiede det at komme dertil med Doktoren, at han engang skulde fælde en Graadstaare: men nu rullede Taarerne ham rigtig nok ned over Kinderne. Snart saae han med en skamfuld og rørt Mine til Lorchen, snart med en grum og bister til Magisteren. Endelig da Lorchen havde holdt op at tale, spurgde han ham med en tordnende Stemme: Nu, min Herre, hvad siger De dertil? Hvormed forsvarer De sig? Magisteren, ligesom alle nederdrægtige Siele pleie at gjøre, naar de ere i Knibe, og kunne hverken finde ind eller ud, begyndte at krybe og bad Doktoren paa Latin om Forladelse. Men denne affærdigede ham strax: bort, raabde han, bort fra mine Øine! De er ex nequam, & Homo sine ulla religione ac fide, ikke værd at jeg nogentid skulde havt det ringeste Venskab for Dem! ikke et Ord mere! der staaer en Dør! — Bort luffede han, ligesom Ræven i Fabelen, der havde mistet al sin Prydelse og Zir, sin Hale.

Og nu paafulgde den oprigtigste og fuldkomneste Forsoning imellem Mand og Kone! Alt Had, al Vrede, Skinsyge og Mistanke forsvandt som Dug og Taage for Solens Straaler. Hvor havde han og nu længer kunnet blive skindsyg? Han var blot blevet det

en Tidspunkt, da han var kommen i den mørkeste Lune over den alt for store Berømmelse, som Lorchen skulde have givet Winkler. Men nu, da han fik Sagen at see i dens rette Lys, havde Lorchen ladet Magisteren vederfares al Ret, havde i Henseende til Lærdom sat Winkler langt neden for ham — Hvad kunde hun vel gjøre mere? Thi i Henseende til Sædelighed, da var endogsaa i Doktorens Øine ingen Tvivl, at Winkler jo fortiente Fortrinnet. Kort, Lorchens hele Opførsel imod Magisteren indsaae han nu ikke allene at være gandske reen og ustraffelig, men han følede endog meer end alt for meget, at han i lige Omstændigheder havde paa en langt anden Maade taget fat paa Magisteren. Og denne Utaknemmelige vilde berede sin ædelmodige Fiendes Undergang og Fordærvelse? Vilde bruge ham, ham selv, til et Redskab dertil, og det var endog halv om halv lykkedes for ham? Og om han nu endog havde været den livagtige Hermanus Conringius og Baraterius, ja den hellige Augustinus, Biskop i Hippon selv, saa maatte han afsted, der var nu hverken Hielp eller Rædning for ham!

Til Lykke viisde sig strax en Leilighed at blive ham qvit, uden at støde ham ud i den vide Verden og lade ham gaae for Vind og Vove. En gammel indvalide Rektor i en Provintialstad havde allerede i lang Tid behøvet en Substitut, men hidindtil havde han ikke kunnet faae nogen. I mindre end fire Uger var Sagen i Stand, og Magisteren reisde bort til * * * som Rector substitutus. Doktoren reisde med Flid ud Dagen tilforn, for at være af Veien, at han ikke skulde tage Afskeed med ham. Men Lorchen sagde ham et oprigtigt Farvel, uden i mindste Maade

at

at være i Forlegenhed dermed, beklagede, at han havde nødsaget hende til, at forfare saaledes imod ham som skeet var, men forsikrede ham i øvrigt, at hun skildes saa lidet fra ham som hans Fiende, at hun meget mere, naar han giorde sit Embede Ære, vilde anvende alt, hvad hun formaaede hos hendes Mand, for at befordre ham høiere, og endelig trykkede hun ham et lidet Papiir med Guld i Haanden, til hans Huusholdnings Indretning. Saa megen Godhed og Mildhed kunde nu Magisterens haarde Hierte ikke imodstaae. Han vilde fremstemme sin Taksigelse, men Taarer qvalde hans Tale. Lorchen ledsagede ham til Gadedøren, giorde der et Kniks, og tørrede ligeledes sine Øine, da hun gik tilbage. Vi lade ham nu reise bort og ville aldrig mere faae ham at see, men trøste os med det Haab, som Lorchen ogsaa havde, at hans sidste dybe Fald vil just være Middelet for ham til at kiende sig selv og forbedre sig.

Syvende Kapitel.

Enhver Kone skulde billig give noget anseeligt til, at hendes Mand kun engang giorde hende Uret paa en ret grov og smertelig Maade! thi naar saa Sagen kun bliver udviklet og hendes Uskyldighed bliver lagt for Dagen, hvilken Fryd og Glæde maae det da ikke være for et Fruentimmerhierte, at see Skabningens stolte Herre giøre Afbigt og ydmyg krybe til Korset! men endnu mere: en Kone har da aabenbare vundet meget! var endog Manden nok saa bange for Pampuskerne, var han endog nok saa stindsyg, for at be-

holde

holde det huuslige Regiments Scepter allene og føre det udeelt: saa lader han sig det dog rive af Hænderne, i det Øieblik hans Hierte smelter af Anger, eller dog lader det spøgende ved et Kys eller ved en Taare tage fra sig.

Denne Reflexion staaer her slet ikke for at anvendes paa Lorchen. Det var visselig langt fra hende, at gotte sig over hendes ydmyge og angergivne Mand: hun beseglede meget mere Munden paa ham med Kysse, saasnart han kun vilde tale et eneste Ord om Uret og Afbigt! Og vi vide ligeledes allerede nokſom, hvilken fuldkommen Undtagelse hun giorde fra den bekiendte Regel, der i Lisuart og Dariolette hedder saaledes:

Das ganze weibliche Geschlechte
Wünscht sehnsuchtsvoll die Oberherrschaft sich!

Men alligevel kom det dog af sig selv, som Lorchen ikke sagde! Mit kiere Barn, sagde Doktoren, sig mig nu dine Tanker, giv nu Raad og Forslag, hvad vi skulle videre fange an med Augustin? Den forbandede Historie med Magisteren har reent betaget mig alt Modet, og jeg troer mig ikke mere selv.

Min bedste Mand, svarede Lorchen: da du opfordrer mig til at sige min Mening, saa vil jeg gierne og med Fornøielse giøre det. En ny Informator, saadan som du og jeg ønskede at faae ham, og saadan som Augustin kunde være tient med ham, ville vi vel slet ikke kunne finde: derfor tænker jeg, vi lade de Tanker gandske fare. Det andet Middel var nu vel at sætte ham i en offentlig Skole; men om den, vi have her i Byen, veed jeg allerede dine Tanker — at den er ikke meget fordeelagtigt — og en udenbyes? Jeg maae tilstaae det for dig, min bedste Mand, at det vilde koste mig uendelig Overvindelse, at betroe

mit

mit eneste Barn i saa spæd en Alder i fremmede Hænder. Jeg tænker nu allerede med Skælven og Bæven paa den forskrækkelige Tidspunkt, da vi skulle sende ham fra os til Universitetet. Men den Tanke, at det kan nu engang ikke være anderledes, vil gjøre mig taus, naar det kommer dertil, og jeg vil lære at finde mig deri! Men nu allerede? — forgjeves vilde jeg kun søge at skiule det for dig, hvor ondt det vilde gjøre mit moderlige Hjerte! Dog der er endnu en tredie Udvei. Vi boer her i en stor og vidtløftig Residentsstad, hvor der findes en Mængde lærde og duelige unge Mænd. Skulde da flere tilsammen ikke kunne udrette det, hvortil en allene ikke var tilstrækkelig?

Dette Forslag var saa passende med Omstændighederne, at Doktoren antog det af gandske Hjerte. De gjorde nu derfor begge to et Valg iblandt den store Mængde af Skolemænd, Sprogmestere og Kandidater, som fandtes der paa Stedet, og inden kort Tid tog Lektionerne deres Begyndelse. Augustin, som var især glad over, at han var sluppen sin Tyran, begyndte gandske at leve op paa ny: det var heller slet ikke noget Spørgsmaal, om han lærte mere nu end tilforn. Thi for det første betalde Lorchen ikke allene meget godt med rede Penge, men da hun og nu igien, ligesom tilforn i Winklers, hyppigt bivaanede Læretimerne, saa vidste hun ved hendes fortryllende Venlighed saaledes at trække Lærerne gandske til sig, saa at de anspendte deres yderste Kræfter, for at gjøre deres Sager godt. Hun lod Augustin begynde paa Musiken igien, som var gandske falden i Svøn under Magisteren, og gav ham undertiden en liden Concert i Huset. Mærkede hun at han engang

gang ikke var ret oplagt til at studere, saa bad hun hendes Mand at give ham Frihed i en eller flere Timer, og formaaede Lærerne til at de i den Tid giorde en Promenade med ham. Winkler havde allerede giort en smuk Begyndelse med at læse behagelige Poetiske og Moralske Skrifter; men denne Læsning var gaaet i staa igien ved den upoetiske Magister med det meget poetiske Navn. Lorchen dyrkede denne Mark paa nye, og anskaffede et lidet Bibliothek, hvori Haller, Hagedorn, Kleist, Lichtwehr, Dusch, Gesner og flere andre fik deres Plads; og naar Sønnen en Aften var Moderens Forelæser, saa var Moderen den anden Aften Sønnens Forelæserinde.

Paa denne monotoniske Maade, som blot vilde være keedsom ved Beskrivelsen derover, men var det ingenlunde i den virkelige Natur, forløb et Aar efter det andet, uden at Lorchen havde en eneste gang den Harme, som Magisteren saa rigelig havde ladet hende føle. Kun to store og betydelige Feil vare ved denne Opdragelse, som hverken Fader eller Moder bleve vaer, og som dog siden trykte Augustin meget. Den første var, at Doktoren beholdt herefter ligesom tilforn sin Søns Underviisning i Theologien og de derhen hørende Videnskaber; og saa lovligt som det i og for sig selv var, (jeg kiender dog mange Fædre, som ere forsynede med alle Talenter til Underviisning, men som alligevel ikke kunne beslutte sig til, at blive deres egne Børns Lærere) saa høist skadeligt blev det dog ved den Maade, samme blev udført paa. Doktorens Siel var, som hans Handlinger alt for tydelig lægge for Dagen, gandske tillukt for den indvortes, virksomme og praktiske Hiertets Religion: Ikke Guds, og Menneskekierlighed, men den groveste Egoismus

var

var hans Drivefieder ved alle hans Handlinger. Derfor var det en plat Umuelighed for ham, at lære Religion fra sig, men hvad han lærde, var blot Dogmadikens døde Bogstav. Sandhed og Vildfarelse, Guds Ord og Menneskeværk, dicta probantia og non probantia, vare saaledes sammenblandede i hans Foredrag, at det var en Vederstyggelighed: Og dog alligevel blev denne Sammensurius udbasunet for et nøiagtig sammenhængende theologisk og philosophisk uomstødeligt fast Systeme, hvilket endog ikke Helvedes Porte kunde formaae noget imod og overvinde. At Menneskenes Dyder er al guddommelig Religions Hovedøiemed*) og at den høistmuelige Grad af den menneskelige Dyd er Christendommens Hovedøiemeed; at alting her kom an paa Gierningen, ved et meget lidet, men desto klarere tænkt Antal af Sandheder; at Religion uden Dyd er det eneste sande fordømmelsesværdige Kietterie — at Dyd derimod, hos mangen uforskyldt Vildfarelse, er dog alligevel Gud velbehagelig, og velgiørende for det menneskelige Kion; at intet Religions-Parti er i Besiddelse af al Sandhed, og intet er uden al Sandhed ꝛc. — Om alt dette talede Doktoren ikke er Ord! Hvo som derimod ikke forestillede sig communicationem ibiomatum paa selvsamme Maade som Han; hvo som ikke antog Inspirationen, endog indtil de hebraiske Punkter, omendskiønt Johannes selv (1 Epist. 1, 1-3.) ikke beraaber sig paa Inspirationen, men paa hans egne sunde Øien og Øren; hvo som endog kun tvivlede om den athanasianske Treenigheds Forestilling, eller den substantielle Nærværelse i Nadveren: Den var et Mørkhedens og

M Helve-

*) Over dette Thema er en fortræffelig Prædiken af Koppe udkommen i Leipzig 1774.

Helvedes Barn! Paa denne Maade stod Augustin allerede her paa den farlige Klippe, at blive styrtet fra en forfalsket Troe i Vantroe — dersom ikke hans ægte religiøse Moder havde holdt ham fast med hendes ømme Arme! Nu til den anden Feil. Augustin, omendskiønt han i Fremtiden maatte nødvendig leve i Verden og for Verden, fik dog alligevel saadan en Opdragelse, som at han kun var bestemt for en øde Ø. Fra Barnsbeen af blev ham al Omgang med hans lige betagen; Søskende havde og fik han ikke; og hans kiødelige Fætter Georg, der var født selvsamme Dag som han, og som i den Tid havde faaet et fuld halv Dusin Brødre og Søstre, var saa godt som død for ham, af Aarsager, som jeg til sin Tid ikke skal lade mangle at give Efterretning om. Det var visselig en sørgelig Omstændighed for ham! Thi ingen Skole er lærerigere og nyttigere for Børn, end Omgang med deres Lige. Der lærer de først at giøre rigtig Forskiel imellem sort og hvidt, ondt og godt! Der udbryde alle de Lidenskaber med et, som slumre i deres smaa Hierter, Kierlighed og Had, Tapperhed og Feighed, Ømhed og Uempfindtlighed, Ædelmodighed og Nederdrægtighed! og godt endda, naar de udbryde tidlig: thi, som Doktor Luther siger, det er tungt og besværligt at giøre gamle Hunde spage og gamle Skalke fromme; men de unge Træer kan man bedre bøie og bukke, omendskiønt nogle ogsaa derover brækkes. Havde f. Ex. Lorchen kun en eneste gang jaget sin Augustin ind imellem en Flok unge Piger, saa skulde hun til hendes store Forundring have mærket, at hendes lille Søn var af et overmaade forlibt Temperament. Men nu blev hun i en fuldkommen Uvidenhed om denne Post, og forudsatte intet andet, end at Augustin, efter hendes Exempel, vilde altid

iag-

iagtage den strængeste Kydskhed og Afholdenhed, i Henseende til det andet Kiøn. Og Doktoren vilde nu strax med al Magt have ham til Universitetet, da han neppe havde fyldt sit femtende Aar, med den faste Overbeviisning, at han var fuldkommen i Stand til at gouvernere sig selv. Men Lorchen fik dog denne hans Beslutning lykkelig forandret, og fik Terminen endnu et Aar opsat. Men til Paaske 1766 skulde han absolut afsted. Lorchen maatte græde, bede, smigre saameget hun vilde, saa gik dog Universitets-Præparationerne meget ivrigt for sig. Endelig lod hun sig tilfredsstille ved hendes Mands Forestillinger, men endnu mere ved Augustins mange søde Løvter, hvilket dengang virkelig kom af Hiertet, og gav sit Samtykke til hans Afreise, endskiønt med et beklemt Hierte, og anvendte nu hendes hele Opmerksomhed blot og allene derpaa, at hendes Søn ikke skulde fattes nogen Ting af alt det, som hører til det menneskelige Livs Nødtørft og uskyldige Fornøielser. Dog, dette forbigaaer jeg altsammen: Afskeden derimod — den opofrer jeg billig et eget Kapitel.

Ottende Kapitel.

„Min Søn! begyndte Doktoren sin Afskedstale, „(med en Stemme af et rørt Hierte kan jeg just ikke „sige, men med en desto vigtigere Mine) — Min „Søn, min eneste Søn, o et præsidium et dulce „decus meum, du kommer nu til mig med taare„fulde Øine, for at sige mig dit Farvel, for at frem„stamme din Taksigelse og for at udbede dig min fa„derlige Velsignelse. Vilde jeg blot følge Naturens

„Rest, saa vilde ogsaa mine Øine løbe over, min „Stemme vilde vakle, og det vilde gaae mig, som „Poeten siger: vox faucibus hæsit: men da du nu „skal høre den sidste Viisdoms Lære af min Mund, „saa har jeg samlet al min mandige Styrke, for at „kunne tale frit og ubehindret. Hør derfor, og alt, „hvad du nu faaer at høre — maneat alta mente re„positum! Længe ferend du blev født, svævede allere„de den store Tanke om i min Siel, engang af dig at „giøre en Lærd af første Rang. Derfor gav jeg dig og i „Daaben det Navn Augustinus, for at erindre dig „uafladelig om dette den første Christenkirkes store „Lys, og ligesom at opstille en Polarstierne for dig, „efter hvilken du skulde indrette din lærde Løbebane. „Saasnart du nu var i Stand til at fatte de første „Begreber, arbeidede vi frisk frem til dette Maal, „og i en Alder, da andre Børn neppe endnu vide, „hvad en Bogstav er, kunde du allerede fuldkommen „det Tydske, Latinske og Græske Alphabeth. Det øv„rige veed du selv, og kort sagt, nu, da du staaer i „Begreb med at skride ad altioresMusas, nu i dit ik„ke meer end sextende Aar, kan jeg ikke allene, men „maae endog give dig det Vidnesbyrd, at du er en „i alle Henseender saa vel forberedet Student, som „nogensinde har betrædet en Akadamisk Dørtærskel. „Jeg kom ligeledes, omendskiønt først i mit attende „Aar, med store og vidtloftige Kundskaber til Akade„miet, og man holdt mig den Tid allerede næsten for et „halvt Underværk: men min Fader kunde ikke giøre det „for mig, som din Fader har giort for dig; og naar „jeg var et halvt Underværk, saa maae du nødvendig „være et heelt. Hvad for Ord skal jeg nu tilraabe „dig til Afsked? Hvad for et Tankesprog skal jeg give

dig

„dig med paa Reisen? — Præsta te virum, og atter, „macte nova virtute, mi puer! Grunden er lagt, „fuldend nu Bygningen, paa det at det ogsaa engang „kan hede om dig:

Exegi monumentum ære perennius
Regalique situ Pyramidum altius,
Quod non imber edax, non Aquilo inpotens
Possit diruere, aut innumerabis
Annorum series, et fuga temporum.

„Jeg foreskriver dig ikke, hvorledes og paa hvad „Maade du skal indrette dine Studeringer. Det be„roer gandske og allene paa dig selv. Jeg foreskriver „dig heller ingen Tid, hvorlænge du skal opholde dig „ved Universitetet. Naar du seer, at du ikke kan „lære mere der, saa maae du komme hiem igien, det „maae være, naar det vil: Jeg bestemmer heller ingen „vis Summa for dig til din Underholdning: vil du „have et Tusinde, vil du have to Tusinde Rigsdaler aar„lig, naar du behøver dem, saa skal du faae dem. „Og sig mig nu, hvad tykkes dig, kan der vel være en „bedre og mere velsindet Fader til, end jeg er imod „dig? Netop denne min Godhed og tillige dette store „Haab, jeg har om dig, har du at takke derfor, at „jeg, uagtet alle din Moders Forestillinger og Bøn„ner, ikke giver dig nogen Hovmester med. Det var, „at traktere dig endnu som et Barn, og jeg anseer „dig allerede som en Virum juvenem. Hvad den „Forførelse angaaer, som din Moder er saa meget be„kymret for, saa er jeg i det Fald gandske rolig. „Hvem har vel forført mig? Ingen! Hvem har det „vel lykkets for, at aflede mig fra Flittighedens og „den gode Ordens Bane? For ingen! Med Stolthed „og Foragt saae jeg ned paa de gemene Studenters „Sværm, i hvis Pande det stod skrevet, at de i Frem-

„tiden vilde neppe engang blive duelige til at foreſtaae „de ringeſte Embeder i Kirken og Staten. Men du, „du ſom har havt en langt bedre Opdragelſe, end „jeg, du ſkulde ſlænge dig ſaa langt bort fra din Fa„ders Spor, og blande dig i Omgang med ſaadanne „Folk, ſom ikke ere værdige, at opløſe dine Skoe„remmer? før vilde jeg troe, hvad Ovidius ſiger:

In caput alta ſuum labentur ab æqvore reto
Flumina: converſis ſolque recurret equis:
Terra ferat ſtellas: coelum findetur aratro:
Unda dabit flammas: et dabit ignis aquas etc.

„Nei, min Søn, fra denne Side har jeg ſlet „ingen Bekymring: men der foreſtaaer dig en Fare af „en anden Art, i hvilken du meget let uvidende kan „geraade, og for hvilken jeg paa det faderligſte og al„vorligſte maae advare dig. Der er ved Univerſitetet „en vis Doktor Moller *), Profeſſor Philoſophiæ, „en afſkyelig Mand, hvis hele Foredrag gaaer derpaa „ud, at forføre de unge Gemytter, og ligeſom en „Spinoza at undergrave den allerhelligſte Religions „hele Bygning.

Hic niger eſt, hunc tu, Romane, caveto!

„Du ſkal love mig, at du ikke vil ſætte en Fod „ind paa hans Kollegier, og du ſkal overalt giøre det „offentlig bekiendt, at jeg har forbudet dig det, un„der Straf af min høieſte Unaade. Maaſkee virker dit „Exempel paa flere, og han ſeer ſit Auditorium til„ſidſt gandſke tomt for Tilhørere, en Lykke ſom ei „kunde være ſtørre for den Chriſtne Kirke her i Lan„det! Itaque hoc age; dette er, at jeg ſkal bruge „det Udtryk, det forbudne Træe: af alle andre Træ„er kan du ſpiſe og nyde, ligeſom dig lyſter!

„Og

*) See det første Kapitel imod Slutningen.

„Og nu har jeg intet videre at foie hertil, end „at jeg befaler dig, at skrive os flittig til, mig paa „Latin, og din Moder paa Tydsk. Dog behøver du „heller ikke at anvende alt for megen Tid paa Korre„spondentsen; sidder du engang alt for dybt i din Stu„dering, saa vil og forlanger jeg slet ikke at forstyrre „dig; og overhoved skal altid et Forsøg til en Afhand„ling, en lærd Undersøgelse, eller og en Plan til et „Værk, som du i Fremtiden agter at udgive, være „mig kierere, end det længste og smukkeste Brev. „Dog —

Hora roit; roit hora —

„Her meddeler jeg dig altsaa min faderlige Vel„signelse! Benedicat tibi Dominus Deus etc. Va„le! Vale! „

Og nu steg Anguslin i Vognen, efterat han meget ydmyg havde kysset sin Faders Haand, og var paa det huldeste bleven omfavnet af ham, kastede endnu et halvt Dosin Kysse til det kiere Huus, og kiørde derpaa derfra med sin Moder ved Siden. Det kunde mine Læsere let tænke, at den omsindede Lorchen ikke kunde bringe det over sit Hierte, at tage Afsked med hendes Søn i Huset, men at hun vist vilde følge ham, i det mindste et Par Mile paa Veien. Hvilken Scene var det! Hvo kan tælle de Taarer, som flode derved? „Min allerkiereste Hiertens Augustin, „sagde Lorchen, hvor skal jeg faae Kraft fra, at kun„ne skilles fra dig? O du troer det ikke — Ingen troer „det — og om jeg endog for bestandig skulde tage Af„sked med dig, saa kunde jeg ikke være mere forskræk„ket og elendig til Mode. O gid jeg dog kunde fol„ge med dig! Gid jeg dog kun allene kunde være hos „dig i de første to Maaneder, eller dog engang ret „uformodentlig overraske dig, paa det jeg kunde see,

„om du og endnu var i alle Henseender min gode „fromme Augustin! Men jeg er meget bange for, at „de unge skielmske Skarn skulle forlokke og forlede dig, „og hvor let kan du ikke falde i deres Snarer og bli„ve indviklet i deres Garn! Ach! gode Gud, om „det skulle skee — om jeg fik det at høre om dig! Nei, „det kunde jeg aldrig overleve, det føler jeg! Den Tan„ke, din Søn, din eneste Søn, dit eneste Haab, „din eneste Glæde — er forført — er falden i Satans „Klør — Ha, hvor kunde jeg vide det, og endda le„ve længer i Verden! (Ved disse Ord bad og tiggede „Augustin sin Moder for Guds Skyld, at hun maat„te dog ikke pine og martre ham og sig selv med saadanne „forskrækkelige Forestillinger.) Nu godt, blev hun ved, „jeg vil være roelig, jeg vil undertrykke alle mine „Ahnelser og Beængstelser: Du har det ogsaa, næst „Guds Hielp, gandske i din Magt, at blive reen og „ubesmittet, endog midt iblandt en Haab Forførere. „Du behøver kun flittigt at læse, jeg vil ikke engang sige „den hele Hellige Skrift, men blot allene det fierde „Kapitel i Tobiæ Bog, og indrette din Vandel der„efter. Hvilke gyldne Regler staae opskrevne for dig „der! Vær din Moder al din Livstid: Tænk paa, „hvad for en Fare hun har udstaaet for dig, da „hun bar dig under sit Hierte; og jeg føier her „endnu dette til: Tænk paa, hvad for Sorg og „Grædmelse hun hver Dag fra i Dag af vil „udstaae for dig! — Og hav Gud for Øien og i „Hiertet din hele Livstid; og vogt dig, at du ikke „samtykker i nogen Synd, og handler imod Guds „Bud! — Lad hovmod ikke herske hverken i dit „Hierte, eller i dine Ord: thi den er Begyndel„sen til al Fordærvelse! Gud skee Lov, det veed jeg „vist, at dit Hierte er endnu til denne Tid bevaret, og

„er

„er reent friet fra al Stolthed, uagtet den megen Be-
„rømmelse og Roes, du undertiden har faaet. Hvor
„kunde det heller være andet? Dine Talenter — dem
„har jo Gud givet dig; og at du var flittig — dertil
„gjorde du jo blot din Pligt; thi der staaer skrevet,
„i dit Ansigtes Sved skal du æde dit Brød! Men vogt
„dig og fremdeles for al Stolthed og Hoffærdighed,
„naar du nu Dag fra Dag voxer og tager til i Lær-
„dom! Og forglem endnu mindre over den jordiske
„Viisdom at tragte efter den himmelske! Og ende-
„lig, min Søn: Tak Gud altid, som Tobias siger,
„og beed, at han vil regiere dig, og at du i alle
„dine Foretagender maae følge og adlyde hans Ord.
„Ach, min eneste, bedste, undsigelig elskte Augustin,
„vil du nu og svare mig saaledes, som den unge Tobias
„svarede sin Fader: Alt, hvad du har sagt mig,
„det vil jeg gjøre. Vil du og gandske vist gjøre det?"

Under alle disse Omfavnelser, Taarer, Sukke, Formaninger, Bønner og Løfter kom Lorchen og Augustin, efter deres Følelse, meget for tidlig, til den Giestgivergaard, hvor den anden Vogn allerede holdt færdig, som skulle føre den unge Student ligeheu til den Bye og det Sed, hvor han nu herefter skulde være. Ved megen Græden ophører man endelig tilsidst at græde: Saaledes var det ogsaa her! Lorchen blev gandske munter igien og spiiste ret glad Frokost med hendes Augustin. Tilsidst overraskede hun ham endnu paa en høistbehagelig Maade: Hun tog et Mignaturskilderie op af Lommen, og viiste ham det. Kiender du vel dette Billede, spurgde hun? O, det er mig selv, raabde Augustin, eller det skal i det mindste være mig, thi gandske ligner det mig ikke, dertil er Billedet alt for smukt! Vil du gjøre mig en Foræring dermed? Nei, min Søn,

svarede Lorchen: det er for mig: saasnart jeg nu kommer hiem, hænger jeg det under mit Speil, og saa lidet som jeg ellers har at bestille for Speilet, saa ofte vil jeg nu gaae dertil. Men jeg har endnu et andet Billede, som jeg vil forære dig, ifald du skiotter om at have det, og derpaa tog hun det op. Ha, raabte Augustin strax; det kan umuligt være ligere! Det er Dem selv, Dem selv! Og hav tusinde Tak derfor, min bedste søde Mama, og De kan være forsikret, at jeg vil endnu holde det uendelig dyrebarere, end De mit! Lorchen rystede smilende paa Hovedet. Det er umueligt, sagde hun; I Børn har slet intet Begreb derom, hvor kiere eders Forældre have eder! Men veed du vel, min kiereste Augustin, hvad jeg nu ønskede mere? Katholikerne fortælle mangengang om deres mirakelgiorende Billeder, at de ved visse Leiligheder fælde Taarer. O, hvor vilde jeg ønske, at mit Billede havde ligeledes denne mirakelgiorende Kraft, at naar du engang vilde afvige fra den rette Vei, det da strax begyndte at græde bitterlig, og at du maatte i Øieblikket vende om fra din Vilfarelse! Allerbedste Moder, svarede Augustin, endogsaa uden denne mirakelgiorende Kraft skal dog alligevel Deres Billede giøre den samme Virkning paa mig, som De ønske. Ved det mindste Feiltrin, som jeg maatte blive forledet til at giøre, vilde jeg strax indbilde mig, at jeg saae Deres Taarer, og hvor kunde jeg da andet, end paa Stedet gaae i mig selv. Ach! det give den almægtige, grundgode Gud, sukkede Lorchen.

Nu meldte Tieneren, at alting var færdigt. Altsaa endnu en, fyrig, lang, taarefuld Omfavnelse — og de skiltes ad.

Nien-

Niende Kapitel.

Førend vi indføre vor Helt talende og handlende paa den ny Skueplads, som han nu betræder, vil det i Forveien ikke være utienligt, at forudskikke en liden Afskildring af ham, saaledes som han paa nærværende Tid var i Henseende til Legem og Siel.

Augustin hørde, i en stræng Forstand taget, ikke til de smukke Mandspersoners Klasse. Der manglede ham to Poster dertil: Størrelse og Styrke. Han holdt vel det Preussiske Maal, men meer end et Par Tommer derover havde han ikke at opvise, og omendskiønt han ikke var saa let, at en Zephyr havde kunnet blæse ham bort, saa vilde dog en Boreas ikke brugt meget Væsen med ham, for at faae ham afsted. Men hvad der fattedes ham i Styrke, det besad han derimod desto rigeligere i Fiinhed og Delikatesse. Man kunde fuldkommen anvende en Fransk Skribents Ord paa ham: „Da Naturen dannede ham, var den ikke „ret enig med sig selv, hvad den vilde giøre af ham. „I Førstningen skulde det blive en Pige, og den var „allerede meest færdig med dens Arbeide: Men i Die„blikket blev den anderledes til Sinds, og giorde dog „endnu en Dreng deraf." Saa uudstaaelig plumpe og træklodsede, som vi andre Mandspersoner vilde see ud i Hat og Hue, saa nydeligt vilde dog endnu paa denne Tid Fruentimmer-Dragten have klædt ham, og foruden Stemmen og det Duun, han nu begyndte at faae paa Hagen, havde intet kunnet røbe hans Ansigt. Alle Digternes smukke Skildringer, en Arioſto's —

Di persona era tanto ben formata,
Quanto mai finger san Pittori industri &c.

eller en Taſſoni's —

Bruni gli occhi ei capelli, e rilucenti,
Rose e gigli il bel volto &c.

eller en Weisse's —

Wie schön war sie!
So schön kann nie
Die Flur im Lenze prangen! ꝛc.

havde med liden Forandring fuldkommen kunnet passe paa ham! Især var hans Haand gandske dannet efter Winkelmanns Ideal, saaledes som han angiver den i hans Geschichte der Kunst. Efter denne hans Legems Beskaffenhed maatte nødvendig visse Laster von Hausaus være ekkele og afskyelige for ham, i hvis Dynd saa stor en Deel af den akademiske Ungdom endnu bestandig søler sig. En Dranker f. Ex. kunde han aldrig blive, og ligesaa lidet en passioneret Spiller. Den fæiske Brølen, Skrigen og Larmen paa Gaden; den halsbrækkende Riden og svinehyrdemæssige Klatsken *); den Vedsen eller vel endog Slaaen med den blanke Kaarde, kort sagt, alt hvad der udgiør en saa kaldet Renommist, det kunde ikke være andet, end en Vederstyggelighed for ham, og Forførelse var her slet ikke muelig. Derimod svævede han paa den anden Side i desto større Fare — ikke just at blive en Petit-Mæter, thi dertil havde han dog alt for megen Forstand — men at blive en raffineret, vellystig eller qvindagtig Person.

Kun

*) Saaledes kalder jeg det, efter et Epigram, som jeg har læst et Sted og her meddeler:

Klatscht, Pursche, klatscht; Laßt schwere Peitschen schallen;
Laßt Hieb auf Hieb auf müde Pferde fallen!
Der Fremdling sieht es mit Erstaunen an,
Und denkt, daß jeder noch — ein Schweinhirt werden kann.

Kun en gandske fuldendet Forstandens og Hjertets Dannelse havde kunnet sætte ham ud fra og hæve ham op over denne Fare, da ingen viis advarende Mentor var givet ham med. Men dertil fattedes desværre endnu alt for meget, og meer end Fader og Moder lode sig falde ind. Af Kundskaber var der visselig fuldt op, og dermed pralede Doktoren ikke for meget i sin Afskedstale, at Augustin var en meget vel forberedet Student. I de lærde Sprog var han efter hans Alder kommen meget vidt; i Historien, Geographien, Oldsagerne, Mathematiken, Physiken, Digtekunsten, Veltalenheden — vidste han overalt god besked! Men da, næsten fra hans Vugge af, maatte jeg vel sige, Polyhistorien var bleven sat ham i Hovedet, saa havde ikke en eneste Videnskab kunnet slaae ret dybe og faste Rødder og antænde en ret flammende Tilbøielighed i ham. Han var i visse Maader ligesom mange unge Herrer, der ere forelskte i et hvert smukt Ansigt, og som dog visselig ikke føle og vide, hvad Kierlighed er! Men det, som gandske og aldeles fattedes ham, og som dog i hans nærværende Situation havde været høistuundværligt og fornødent for ham, det var en Smule Kundskab om Verden og Mennesker. Han forstod slet og aldeles ikke, (og hvor havde han og vel skullet lære det?) at skille og kiende Maaken fra Ansigtet, og en Lovelace behøvede kun at spille sin Rolle halv saa godt, som Clarissa's Forfatter lader ham spille den, for af ham at blive holdt og anseet for en Lysets Engel. Hvad hans moralske Dyder angaaer, saa havde vel Lorchen temmelig udryddet det Onde igien, som Magisteren havde anrettet, men dog hvilede det altsammen endnu ikke paa nogen ret kliovefast Grund. Augustins Siel var en af de blodskab-

te

te og bloddannede; og saa smukt den Graunske Arie end klinger:

Ihr weichgeschaffnen Seelen!
Ihr könnt nicht lange fehlen:
Bald weint aus euch der Schmerz!

saa vildejeg dog ikke være Borgen for Textens almindelige Sandhed! men jeg vilde jo kun giøre en liden forelobende Afskildring af Augustin: Altsaa maae dette for det første være nok, og nu til Historien selv.

En ny Students Ankomst til Universitetet pleier ellers almindelig ikke at giøre nogen synderlig Sensation: men Augustins Ankomst opvakte dog megen Allarm. For det første var Rygtet om hans store Dueligbed blevet udbasunet om ham, førend han kom: og dernæst var han jo en Søn af den høiberomte Hr. Doktor Theologiæ Justus Samuel Prizelius, der havde studeret ved dette samme Universitet, promoveret sammesteds til Magister, og var der bleven kreeret til Doktor, og som tilsidst havde belønnet det med Stank for Dank for alle disse Velgierninger. Læseren erindrer sig, hvad jeg herom tog med paa Veien i min Fortælling i det første Kapitel, og forestille sig, at der siden den Tid var forefaldet mere saadant. Kort sagt, Doktoren stod næsten hos det samtlige Kolegii Professorer i den samme Reputation, som Kong Stork i Fabelen hos Frøernes Kollegium. Det var altsaa naturligt, at enhver forsøde og signede sig længe i Forveien for Augustin, i den Forudsætning, at Æblet ikke falder langt fra Stammen, og at Faderen nu endog i Sønnen vilde have en bestandig Spion og Bretuder, som indberettede alting til ham, og afmalede det brav sort. Men neppe havde han ladet sig personlig see, førend Meningerne forandre-

des

des, og kun de allermeest Haardnakkede vedbleve deres engang fattede Fordomme! De andre kunde neppe begribe, hvorledes saadan en Fader kunde have avlet og opdraget saadan en Søn, i hvis Ansigt der endog ikke kunde opdages mindste Spor til Malice og Lumskhed, og som ikke saae ud til andet end at være den rene Uskyldighed og Ærlighed.

Augustin tog, efter sin Faders Doktorens Befalning sit Logement hos en — ligeledes Doktor og Professor Theologiæ, en gammel Mand paa mere end halvfjerdsindstyve Aar, som med sin fem og tredsindstyve Aar gamle Ægtefælle førde et meget indgetogent Levnet. Her, bildede Fader og Moder sig ind, skulde deres Søn være i fuldkommen god Forvaring, og den Tiener, som de havde givet ham med, havde ogsaa hemmelig Instrux, strax at tilmælde dem, saasnart Augustin begik den allermindste Udsvævelse.

Men hvor svage, hvor afmægtige ere dog alle saadanne klosterlige Forvaringer for Dyden og Afholdelser fra Lasterne, naar ikke den indvortes Vægter giør det bedste! I den gamle Professors Huus var Augustins Hierte visselig gandske betrygget og brandfrit: men ligeover for dette Huus, og endnu mere, ligeover for hans Kammer, boede en lille Pige, som strax i de første par Dage indviklede ham i en meget alvorlig Hiertens Affære.

Denne lille Pige heed Clementine F., var en afdød Professors Datter, og levede nu hos en gammel stedse sygelig Tante, som hun engang skulde arve. Uden at være en Venus, fremlyste dog alligevel af hendes Ansigt, Ungdom, Sundhed, Forstand, Følelse, og en hvis hemmelig Attraae og Længsel, hvilket alt tilsammentaget var nok, til at antænde en ung

Mands-

Mandsperſons Hierte og ſætte det i lys Lue. Saa ſtor Faren endog er ved Univerſiteterne for unge Piger at blive forførte, iſær for dem, ſom leve uden Mands Beſkyttelſe, saa havde dog Clementine aldrig havt nogen Omgang, endog kun med en eneſte Student, og hendes gode Rygte var til denne Tid endnu gandſke ubeſkaaret. Hendes eneſte Feil var Roman-Svingelhed! Ikke havde hun juſt uvirkſom og ænſintlig henfølt ſin hele Livstid ved følſom Læsning i Romaner: meget mere giorde hun ſin Tante den troe Tieneſte, og beſørgede hele Huusvæſenet! Men hun havde af Romaner og Digterværk indſuget det poetiſke ſkionne, men proſaiſk falſke Sværmerie, om Syſterſiele, ſom ere ſkabte for hinanden, ſom længe med en forſmægtende Attraa ſøge hverandre, indtil de endelig finde hinanden, til gienſidig og fælles vexelviis uudſigelig Glæde, for derpaa, maaſkee først efter haarde Ulykkes Prøvelſer, men dog gandſke viſt og ufeilbar for evig at blive forenede. Baade vaagen og i Drømme ſvævede Idealet af en Ungkarl hende for Øine, ſom hendes tilkommende andet Jeg: Og da nu Auguſtin traadde førſtegang hen til ſit Vindue, og han ſaae hende og hun fik Øie paa ham, saa fandt hun en Gyſen over ſit hele Legeme, og enhver Nærve ſkielvede og bævede, hendes Anſigt blev gandſke rødt og blusſende af Hede, og med hvert haſtigere og ſtærkere Slag, ſom Hiertet ſlog i hendes Bryſt, lød det for hendes Tanker: det er ham! Det er ham! Nu har jeg fundet ham, den Elſkelige, ſom er ſkabt for mig! — Ikke gandſke saa ſtærk, men viſſelig heller ikke ſvag var Auguſtins Følelſe ved Clementines Betragtning. Forvirret og undſelig bukkede han gandſke dybt for hende, og da hun lukde Vinduet, gik

han

han meget urolig op og ned i sit Kammer! ligesom Lynildsstraalerne fore Tankerne og Følelserne paa Kryds og Tvers om i hans Sjel: Han svømmede i Henrykkelse, og gyste dog af en for ham selv uforklarlig Frygt. Han tænkte paa sin Moder — og et dybt Suk steg op af hans Bryst. Længe stod han midt i Kammeret og saae hen til Clementines Vindue. Hun kom igien; han saae, at hendes Øine søgte efter ham, og ham syntes, at en Himmel fuld af Venlighed og Godhed fremstraalede af hendes Mine. Hun gik atter fra Vinduet, og hans hele Væsens Urolighed steg nu til det høieste. Hastig greb han fat paa den første den bedste Bog, for, om det var mueligt, at fatte en anden Tanke. Det var Doddridges Taler til Ungdommen, og da han slog Bogen op, faldt han paa et Sted, som var citeret af Job: Jeg har gjort en Pagt med mine Øine, at jeg ikke vil give Agt paa en Jomfrue! Gjennemtrængt og rørt ved disse paa ham saa passende, og for ham saa advarende Ord, tog han nu med en bange Ærbødighed fat paa Bibelen selv, og læsde Stedet endnu engang med et bankende Hjerte. De nedenunder anførte Parallel-Steder henviisde ham atter til det niende Kapitel i Syraks Bog, hvor det heder: See ikke efter Pigerne, at du ikke bliver optændt til dem; vend dit Ansigt bort fra de smukke Koner — thi smukke Koner have bedaaret mange, og ond Lyst kommer i Brand deraf og brænder som en Ild! Ha, jeg føler det, sagde han ved sig selv, og Taarene stode ham i Øinene, — den er allerede kommen i Brand: O Gud, hvad vil der blive af mig, om jeg gav denne Ild videre Rum i mit Hjerte! — Han slog endnu videre op, og fandt i

Salomons Ordsprog: Han fulgde strax efter hende, ligesom en Oxe bliver ført til Slagterbænken — ligesom en Fugl iler til Snaren, og veed ikke, at det gjelder dens Liv! Af Gysen sammenkrybende og med nedrullende Taare over hans Kinder udbredde han nu sine Hænder til Himmelen: O Gud, o Gud, raabte han nu af sit Hjertes dybe Grund: Du veed — du seer alle Ting, hvad der nu gaaer for sig i mig. O giv mig Kraft, at ogsaa jeg maae gjøre en Pagt med mine Øine, ikke at see paa denne for mig saa indtagende Skabning! Jeg føler det, at jeg inden en kort Tid vilde blive udygtig til Flittighed, til min hele nu værende Bestemmelse. O Herre, lad det for Christi Skyld ikke skee! lad mig med et reent og kydskt Hjerte tjene dig alle mine Lives Dage, og gjøre mine Forældre — ach, især dig, min allerbedste Moder, Glæde og Fornøjelse!

Ved Tanken om hans Moder erindrede Augustin sig ganske naturlig den ømme Afsked, han tog med hende, og især, hvor eftertrykkelig hun havde anbefalet ham det fjerde Kapitel i Tobiæ Bog. Han kastede det strax op, og læsde det igjennem fra Begyndelsen til Enden med den inderligste Følelse: Og neppe havde han endt det sidste herlige Vers: Sorg kun ikke, min Søn; Vi ere vel fattige; men vi skulle have meget Godt, dersom vi frygte Gud, vogte os for Synd, og gjøre Godt — saa sprang han let og munter op, som en ung Raa! Hans Lidenskab var ligesom bortblæst, og han følede sig ligesom nyfødt! Smilende lod han Rullegardinet falde ned for hiint kritiske Vindue, og gik til sine Forretninger uden at bryde sig om nogen Ting.

Ime-

Imedens Augustin sejrede saa hastigt og lykkeligt over sig selv, tældte Clementine utaalmodig hver Minute, indtil hendes Tante faldt i Søvn og Nattens hellige Stilhed frembrød. Med en virkelig Art af Andagt tog denne velmenende gode Sværmerske fat paa Pennen, saae ofte op til den kjere huldе Maane, og skrev følgende Brev af hendes Hjertes inderste Følelse:

Ædelste unge Person!

Vær hilset — hilset af en lille Pige, som i mange Aar bar Dit Billede i sit Hjerte, førend den tregange salige Dag frembrød i Dag, at jeg fik Dig at see! Vel kan jeg endnu ikke nævne Dig ved Dit søde Navn: Men hvortil behøves Navnet, naar Hjertet taler? Dit første Øjekast viisde mig i Dig den for mig fødte Systersjel: Og Din blide Rødme, da Du førstegang saae mig, forkyndte mig de harmoniske Følelser i Dit Hjerte. O, jeg beklager, at mig fattes Ord til at beskrive min Kjerligheds Styrke og Inderlighed for Dig! Jo fastere mit Hjerte var tillukt for enhver anden ung Mandsperson, desto friere aabner det sig nu for Dig, Du Eneste, af Himlen mig Skjenkte! — See, hvor ganske jeg har hævet mig henover mit Kjøns smaa Forstillelses Kunster, og lad mig endog derfor være des dyrebarere for Dig. Jeg elsker Dig; Dette Ord betyder noget ganske andet og højere, end om hundrede Piger sagde Dig det. De vilde kun være lykkelige med Dig: men jeg – jeg vilde sætte min Lykfalighed deri, at lide for Dig, og ret gjerrig at røve enhver Smerte fra Dig, for selv allene at bære den smilende. Dronning Eleonore af Engelland, da hun udsugede Giften af sin Edvards Saar, har altid for mig været en af de

lykkeligste og beundringsværdigste af mit Kjøn: Men hun blev dog meget overgaaet af Ines de Castro, som af Skjebnen blev værdiget at dø for hendes Pedro! Mit Brev paatager sig uformerkt den første Rats Farve: Og dog alligevel er jeg uudsigelig lys og opvømt! En stille Ahnelse siger mig, at Du nu ligeledes tænker paa mig. I Morgen læser Du, hvad jeg nu skriver: Og i Morgen — o, hvor vil jeg begjerlig opsluge hvert et Bogstav af Dit Brev! Naar og hvor vi ville først tale med hinanden, det skal beroe paa Dig. Jeg har kun endnu een Pligt tilbage paa mig, den barnlige Pligt imod min gode Tante: Fra det Øieblik af, da hun lukker sine Øine, er jeg ganske fri, og Du skal da have to Skygger i Stedet for een efter Dit Legeme — hvorhen? — Det er ligemeget! — Iblandt jo færre Mennesker, jo bedre! Ach, de ere alt for sjeldne, de gode Folk, som have Følelse! Dog, lad dem længe nok være det! Naar Du kun føler, saa har enhver Steen Liv for mig. Jeg er med ubeskrivelig Følelse — dersom ei mit Øie siger Dig det endnu føleligere — Evig Din egen

Clementine F.

Den stakkels Augustin, som troede at være sluppen ganske over Bjerget, og nu, efterat han havde faaet dette Brev, saae sig paa ny paa en endnu farligere Høj! Mine koldere, ufvarmerske Læsere og Læserinder maae nu gjøre nok saa medlidende Skuldertræk over Clementine, som de ville; de maae skjelde hende ud med nok saa megen Sandsynlighed for en Tosse, for udsvævende, for uforsigtig, og for alt, hvad de finde for godt: I Augustins Sjel maatte det dog altsammen forestille sig langt anderledes. Forstandens Forrykkelse i dette Brev er kun indlysende for dem, som

som kjende Verden og ere Menneskekjendere, og saadan er vor Augustin ikke i den allermindste Grad. Han saae i Brevet — og hvor kunde han andet? — Den beundringsværdigste Sjelens Høihed, den reneste Dyd, den ædelste heltemodigste Karakteer — en ufortjent Lykke uden dens Lige, at blive elsket af saadan en Engel! Han begyndte allerede at vakle: Men her stadfæstedes den store Sandhed, at En Sejer, som man har erholdet over sig selv, gjør den næste Kamp allerede Halvparten lettere! Saa varmt det endog blev ham om Hjertet, saa beholdt han dog Frihed nok, til at lægge Brevet bort, efterat han havde læst det to gange igjennem, og ligesom i Gaar at tage sin Tilflugt til Bibelen. Der raabde strax den vise Syrach det Sprog til ham: Hvad du gjør, saa betænk Enden, saa skal du aldrig gjøre noget Ondt! Meer behøvedes der ikke, for at opfordre Augustin til en alvorlig Overvejelse, hvad Enden vel vilde blive paa saadan en Forlibelse? Og her kunde han, naar han oprigtig greb i sin Barm, umuelig spaae sig andet, end: En, vel uudsigelig sød Kjerlighed, men og al Flids og al Studerings visse Død; en Kjerlighed, som i Tidens Længde ikke mere vilde holde sig inden Uskyldighedens og Dydens Grændser: Hans Faders Vrede og hans Moders Hjerteforg! I en Hast fattede han sin Beslutning, og han skikkede Clementine følgende korte, men alting sigende Billet:

Ædelste, venligste Pige!

Det Sprog hos Job 31, 1. har reddet mig fra min Lidenskab. Følg mit Exempel og vær lykkelig!

Augustin P.

Hvilket et Tordenslag for den stakkels Clementine! Neppe kunde hun trække sin Aande, neppe kunde

hun leve, da hun med stirrende Øine havde gjennemløbet denne Billet! Og dog — og dog — var just dette Tordenslag for Clementine den heldigste Rystelse i hendes hele Væsen, til at helbrede hende fra Grunden af fra hendes tossede Sværmerie. Hvad for en Gang denne store Revolution tog os hende, vilde blive alt for vidtløftigt at fortælle: Nok sagt, efter nogen Tids Forløb skrev hun atter til Augustin, og takkede ham paa det inderligste, for han havde gjort hende opmærksom paa hendes Daarlighed, og tillige paa Visdommens sande Vei, paa hvilken hun nu af alle Kræfter stræbede efter at vandre. At Augustin skrev denne hele Historie til sin Moder; at hun var ude fra sig selv af Glæde, og holdt sin Søn efter saadan en Prøve for stærk nok til at bestaae sig ridderlig i enhver anden Fristelse, det lader sig let formode. Der fattedes kun Eet: at Augustin havde ret dybt indprentet Gellerts gyldne og af den hellige Skrivt rene øste Lære i sit Hjerte og sin Sjel, saa lydende:

Sey nicht vermessen! — Wach' und streite;
Denk nicht, daß du schon gnug gethan! —
Die Sicherheit droht dir den Fall;
Drum wache stets, wach' überall! — —

Imidlertid vare Kollegierne begyndte, og Augustin sløj i de første Dage fra et til et andet, for af Mængden at vælge dem, som vilde befalde ham bedst ihenseende til Indholdet og Foredraget. Endelig blev han staaende ved følgende fem: Hermeneutik, Historia juris, den medicinske Encyclopædie, Astronomie og Botanik. Han meldte dette gjorte Valg til sin Fader, og fik deri hans fuldkomneste Bifald; Ja, om det endnu havde været mere buntet, desto mere havde han derved insinueret sig! Her mødte ham nu

strax

strax i Begyndelsen i Historia juris et andet Eventyr, hvilket i sig selv var meget ubetydeligt, men afgjorde dog alligevel hans Livs hele Skjebne.

Af en Hændelse kom han til at sidde ved Siden af en Student, hvis brodeerte Klædning og høje Mine syntes at forkynde noget Fornemt. Augustin hilsede ham paa den høfligste Maade; men denne Student takkede ham paa den uhøfligste og fornærmeligste Maneer af Verden, saae ham Tid efteranden an over Skuldren med Foragt, og rykkede saa langt bort fra ham som mueligt var, ret lige som han var bange for at blive smittet ved at røre ved ham. Augustin blev blussende rød i sit Ansigt af Skamfuldhed og Harme, og det smertede ham i hans inderste Hjerte at see sig saaledes forhaanet og foragtet i sine Øjne, uden at han kunde see ringeste Aarsag dertil: Dog sagde han ikke et Ord, og da Timen var til Ende, gik han ganske roelig hjem. Den følgende Dag — da var den broderede Herre med den høje Mine vel atter paa Kollegium, men han havde valgt sig en anden Plads langt borte fra Augustin. Dette syntes nu denne for saa vidt ganske vel om: Thi at sidde ved Siden af et Menneske, som med hvert Øjekast, med hver Bevægelse vil haane en, hvem kunde holde det ud i Længden, og dersom den første af sig selv ikke havde taget et andet Sæde, saa havde Augustin gjort det! Men han var dog høist nysgjerrig for at faae at vide, hvad det dog egentlig var, som havde gjort ham saa fort og afskyelig i den andens Øjne? Hans Ønske blev meget snart, om ikke ganske, saa dog tildeels stillet tilfreds; thi ved Udgangen fra Kollegiet hørde han ham ganske tydelig at sige til en anden? „Alt det Præstepak er mig von Haus aus modbydeligt;

og hans Fader er just net op en Quintessents af Præstepak. Hvorfor skulde Sønnen da vel være bedre? Jeg gider ikke opregne alle de Betragtninger, som disse Ord foranledige i Augustins Hoved. Det var klart nok, at de sigtede til ham. Men hvorledes hans Fader skulde komme dertil, at blive udskjeldt for en Quintessents af Præstepak, det kunde han med alle sine Sandser ikke begribe. Vel vidste han ret godt, at hans Fader ikke var fri for Fejl; og han elskede ligeledes sin Moder tusinde gange meer end sin Fader; men han elskede ham alligevel; og da han vidste slet intet at sige af hans (vi ville nu engang kalde dem saa) Præstepakstykker: saa holdt han dette Forhaanelses Navn for en skammelig Fornærmelse, som var kommet fra en eller anden Fiende. „Lad ham kun, besluttede han endelig ved sig „selv, lad ham kun tænke om min Fader, hvad han „vil: lad ham kun desuden foragte baade mig og „ham: Jeg bliver derved ikke et Haar slettere! Og „for at vise ham, at jeg ikke er saa slet et Menneske „som han troer, saa vil jeg ikke skrive et eneste Ord „hjem om den hele Sag: Min Fader vilde ellers lade „ham føle Quintessentsen, saa han ikke saa let skulde „glemme det.“ Deri havde Augustin fuldkommen ret: Thi dersom Doktoren havde faaet det at vide, saa havde han ikke havt hverken Ro eller Roe, førend denne Præstefiende var bleven relegeret, omendog hans Fader havde været den store Mogol selv!

Imidlertid gjorde Augustin et andet Bekjendtskab i den medicinske Encyclopædie med en Naboe som var ulige smidigere og bedre at komme i Lav med end den første. Han heed Weigel, studerede Medicinen, og for en, der havde saaliden Kundskab om Menne-

sker

ſker ſom Auguſtin, var han et artigt ſcharmant Menneſke, til hvis Bekjendtſkab man maatte lykønſke ſig. Det kom imellem diſſe to meget ſnart til Beſøg og til vexelviis Fortrolighed, og da udlod Auguſtin ſig med den Affront, ſom den broderede Herre med den høje Mine havde gjort ham. Nu fik han ogſaa først hans Navn at vide, at han var en Hr. von Croſigk, og at hans Fader var Kammerherre i virkelig Tjeneſte ved et af de første Tydſke Hoffer. Weigel anſtillede ſig ſom han tog den allerſtørſte Deel i denne ham vederfarne Tort og Harme. Han ſkjeldte endog paa Croſigk: „Bie kun, ſagde han, indtil jeg kommer til „ham, jeg ſkal nok vaske hans Hoved, for han har „været ſaa uartig imod Dem, og han ſkal gjøre Dem „Afbigt og Erklæring. De kan forlade ſig paa mit „Ord! Det var evig Skade, om to ſaa gode Hoveder „ſom De og Croſigk, ikke ſkulde blive nøiere bekjendte „med hinanden. Naar man undtager den eneſte Poſt, „at han er ſaa opbragt imod Geiſtligheden, efter det bekjendte Ordſprog: Juriſten ſind böſe Chriſten — ſaa er han det ſcharmanteſte Menneſke, ſom man kan foreſtille ſig. Han taler ſom en Bog, og har en Mængde Sager i Hovedet, ſaa man maae falde i aller ſtørſte Forundring derover. Jeg indeſtaaer Dem for, at naar han kun lærer først at kjende Dem, ſaa vil han ikke med et eneſte Ord mere tænke derpaa, enten Deres Fader er en Schwartrok eller en Rothrok.“ Auguſtin følede en ſtor Glæde herover. En Afbigt, ſagde han, eller en Erklæring af ham forlanger jeg ſlet og aldeles ikke; men det ſkal være mig kjert, om Hr. von Croſigk vil indſee ſin Uret, og lade mig og min Fader vederfares Ret. I øvrigt vilde jeg anſee det for den ſtørſte Ære for mig, om han vilde

værdige mig sin Omgang: Jeg ønsker intet mere, end at have Omgang med Folk, som jeg kan profitere noget af. — Ach, du stakkels Augustin, hvor jammerlig vil din Profit blive! Hvad for et Christen Menneske vil vel faae Lyst til at dele den med dig!?

Weigel gik derpaa ligefra Augustin hen til Crosigk: Broder, sagde han, hvad Djevelen er det, du har havt for med Konsistorialraadens Søn fra * * *? Du har jo prostitueret den stakkels Dreng paa Kollegiet! Vel tør du ikke være bange for at blive udfordret, og derfor har du vel og gjort det; men du har dog heri ikke gjort dine Sager godt! Slappert ment! den Dreng er ret skabt for os. Han har Penge i svær Mængde, fleer end jeg, og næsten ligesaa mange som du. Dum er han virkelig heller ikke; han fattes ikke andet, end at de fromme Myg, som stikke ham, skulde jages bort fra ham. Jeg tænker, du forbarmer dig dog vel over ham: Du skulde engang see, hvilken fortræffelig Discipel du vil kunne opklække af ham.

Crosigk viisde i Førstningen liden Lyst til dette Forslag, og holdt Augustin næsten uværdig til den Ære at blive forført: Men det varede ikke længe, inden disse Herrer opsnuede noget af hans Historie med Clementine F. Crosigk havde forgjeves søgt at faae hende i sin Snare: Og det skulde endnu have krænket hans Sind langt mindre, om Augustin havde blot vundet Rangen fra ham som Liebhaber, end at han skulde have den Ære, at have sejret over sine Lidenskaber ved Religionens Magt. Det blev altsaa afgjort, at Weigel skulde næste Dag bede Augustin til sig, og Crosigk vilde da og komme til ham. Som sagt, saa gjort. Men for-

førend vi aabne denne Scene, maae først mældes et Par Ord om Crosigk.

Han var, som jeg forhen meldte, en rig Kammerherres Søn ved et Hof, hvor Mahomet, Zoroaster, Confucius, Sanchuniathon ꝛc. stode i den største Anseelse; hvor Moses og Christus og hans Apostle, og den hele Bog, som vi andre enfoldige Tosser kalde den Hellige Skrift, vare det evige Maal for Spotterie og Haan, og at gjøre Nar af. Kammerherren selv var en af de fornemste Piller for Fritænkeriet; han havde vel kun meget faa og blot superficielle Kundskaber, men besad en desto større Dristighed i at fælde afgjørende Domme, og derhos en meget glimrende Vittighed, som man dog kun maatte beskue i en lang Frastand; thi naar man kom nærmere, saa heed det, som i hiint Epigramme:

A. Ha, welche Farben! welcher Schein!
Das muß die Göttin Iris seyn! —
B. Hm, Freund! es sind entlohnte Strahlen
Die sich in Wasserdünsten mahlen! —

Mange Fritænkere aflægge dog et Vidnesbyrd for den christelige Religion derved, at de i det mindste ikke ville give deres Børn nogen Forargelse, og drage Omsorg for deres gode moralske Underviisning. Men saaledes handlede vor Kammerherre ikke. Ligesom Zigeunerne, der afrette deres Børn, saasnart de kunne gaae, til at rapse og stjele, og underrette dem om alle Kunstgreb dertil og Fordele deraf, saaledes opdrog han og sin Søn fra Barnsbeen af til en Fritænker, holdt ingen andre Lærere til ham, end saadanne, og gav ham selv i alle Henseender denherligste Underviisning ved Ord og Gjerninger. Han havde en offentlig Mætresse foruden hans Frue:

Og

Og hun havde bestandig en erklæret Galan foruden hendes Mand. Dette Exempel virkede saa kraftigt paa den unge Herre, at da han neppe havde fyldt sit sextende Aar, saa befandt den ene Kammerpige der i Huset sig allerede frugtsommelig ved ham. Faderen blev der over saalidet opbragt, at han meget mere kaldte sin Søn en liden Alcibiades, og blot anbefalede ham et Par Lærdomme: først, at han aldrig maatte indlade sig i Ægteskabslofter; og dernæst tage sig i agt for offentlige Tøser, for ikke at falde i Chirurgernes Hænder. Et eneste saadant Træk, synes mig er nok, for at kunne tilstrækkelig slutte, hvorledes den ved Universitetet sig nu opholdende unge Herre var beskaffen! Med Hovedet ganske fuldt af Hoffet og af Residentsstaden var alting ved Universitetet ham alt for slet, og han opholdt sig kun her, fordi han var nødsaget dertil: Imidlertid skabde han dog ved mange Penge dette traurige Opholdssted til et lidet Elysium for sig. Saasnart man kom i hans Kammer, saae man strax, at den Vellystige boede der. Et Billede forestillede en sovende Venus, et andet en badende Diana; i et Hjørne stod en Jupiter og Leda, i et andet en Mars og en Venus. Ligesaadan Smag herskede i hans Bibliothek: En Meursius de elegantia latini sermonis, en pucelle d'Orleans, Luttres philosophiques af Voltaire, bijoux indiscrets, de Crebilonske Romaner, det saa kaldte Cabinet og Parnasse satyrique, Boccoz, Aretino, Grecourt, alle disse og endnu flere Værker udgjorde her den fornemste Skat. In puncto sexti plejede han at holde det saaledes, at han stedse havde en grande og en petite Maitresse. Den sidste var altid hans Opvarterske: Til den første tog han en eller anden Dame af god

Stand

Stand, med hvilken han plejede Kjerlighed et lidet Numer højere, end Sir Hunshane med Miß Hone. Paa egentlig Studering og Hovedets Anspendelse var naturlig ingen Tanke fæstet; Hvad vilde ogsaa Hr. La Mettrie have sagt dertil, hvis varme Tilbeder Hr. von Crosigk var *)? De juridiske Kollegier bleve temmelig ordentlig besøgte; Men saasnart der forefaldt en Assemblee eller et Spillepartie, eller en Promenade eller en Rendezvous med den grande Maitresse, saa var strax Hviledag! Den eneste Flid, Crosigk endnu udviisde, bestod deri, at han fra alle Hjørner og Kanter sammenskrabede Materialier for sit Fritænkerie. Til denne Ende besøgde han Kirkerne meget flittig, og han blev sjelden nogen Sondag derfra, ja han gjorde endog smaa Rejser omkring paa Landet for at høre den eller den Præst, af hvilken han lovede sig noget fortrinlig godt. „Hvor i al Verden, hører jeg her mange af mine Læsere at raabe: Er det mueligt? At hente Materialier til Fritænkeriet fra Kirken?" Ikke andet, kjere Læsere! Jo, desværre er det saa, Gud bedre det, omendskjønt det ikke skulde være saa. Man udgiver det jo endog for en Sandhed

*) *La Mettrie* siger i hans Traité de la Vie heureuse S. 29. „L'Esprit, le savoir, la raison sont le plus „souvent inutilea à la felicité, & quelques fois funestes & meurtriers: ce sont des *ornements etrangers*, dont l'ame peut se passer, & elle me paroit toute consolée de ne les point voir dans la plus part des hommes qui souvent les mépriſent & les dédoignent; contens du plaiſir de ſentir, *ils ne ſe tourmentent* point en fatigant metier de penſes-" Men naar dog saadanne elendige Menneſker, som ſely bekjende, at de ikke kunne eller maae tænke, ſolgde deres Schartekker for det, de ere, saa kunde man bære over med dem; og helſt om de satte paa Titelen: Hvo ſom kan tænke, den lade mig blive ulæst; thi jeg kan det ikke.

hed,' at de saa berømte og navnkundige Wolffenbüttelske Fragmenter have ogsaa deres første Oprindelse fra Kirken og ere samlede ved christelige Prækeners meget flittige Anhørelse: Hvi skulde det have været umueligt for en Crosigk, at suge Gift af de samme Blomster, hvoraf andre trække Honning? Men Sagen hængde sammen paa den naturligste Maade af Verden. Crosigk løb aldrig efter de gode og grundige hellige Talere, som angribe Vantroen med skarpe Vaaben og rædde Religionens og Dydens Ære: Han skyede meget mere disse Talere paa det omhyggeligste, for dog med noget Skin af Sandhed at kunne dadle og sige, han havde endnu aldrig hørt et fornuftigt Ord fra Prædikestolen. Men derimod holdt han sig til alle de elendige og jammerlige Sladdrere, som, uden Studering, og ofte uden alminde-lig Menneskeforstand i en heel Timestid sluddre eller skraale noget frem, som de give Navn af en christelig Prædiken, men som dog hverken er Prædiken eller Christendom. Disse vare hans Helte; disse opsøgde han overalt nær og fjern, udskrev endog hele Prækener, og jo galere de da vare, desto 'højere holdt han dem i Priis, og desto rigeligere Stof gave de ham til Spotterier, hvilke da ikke mere traf blot Sladdrerne, men den gode Sag selv, som havde havt den Ulykke, at falde i saa slette Hænder. Og da han overhoved tillige lagde sig meget stærkt efter den skandaløse Kronike, saa gjorde han flittig Jagt efter Anekdoter om Præster og Geistlige, som skulde hjelpe ham at bevise det bekjendte Motto:

Was Böses ist geschehn,
Das nicht ein Priester that!

Og endelig randsagede han i Historiens hele vide Distrikt, saavidt nemlig hans ringe Kundskab strakte sig,

sig, og opsøgde berømte Mænds Navne, som enten offentlig eller hemmelig skulde have bekjendt sig til Fritænkeriet: Og ligesaaledes som liderlige Fruentimmere finde en mægtig Trøst deri, at den og den, og den og den ogsaa er en Hore, og har faaet et Barn, eller og har været i Tugthuset, saaledes og han.

Dette er da en liden Silhouette af det ypperlige Subjekt, hvorom den stakkels uvidende og uerfarne Augustin sagde, at han vilde tilregne sig det for en stor Ære, ifald han vilde værdige ham sin Omgang! Fuld af disse gode Tanker om ham, gav han sig paa Vejen hen til Weigel, og strax derefter traadde Crosigk ind ad Døren.

Tiende Kapitel.

Min kjære Hr Prizelius, sagde han med en meget indtagende Mine, det gjør mig uendelig ondt at jeg halv forsætlig, halv uforsætlig har saa emfindtligt fornærmet Dem. Havde jeg før vidst det, som min Ven Weigel har berettet mig om Dem, saa vilde jeg ikke allene have gjort mig en Ære af, at have Dem til Sidemand, men jeg vilde endog af mig selv have tilbudet Dem min Omgang og mit Venskab: Thi ingen paa Verdens Jord kan have større Højagtelse, end jeg, for Folk af Talenter og Kundskaber! Men da jeg blot kjendte Faderen og ikke Sønnen, saa skede det, at jeg gjorde, hvad jeg har gjort. Nu var det mig vel uendelig let, at retfærdiggjøre mig ihenseende til mit brugte Udtryk, og at vise Dem, at jeg ligesaa lidet selv er en Bagtaler, som andre Bagtaleres Echo, men — da Sagerne hænge saaledes sammen, maae jeg tie,

De,

De som Søn kan og tør ikke andet, end altid troe og forudsætte det Bedste om deres Fader; og omendskjønt det verste lod sig næsten mathematisk bevise om ham, saa finder dog neppe noget Beviis Sted hos Dem. Derfor, som sagt, lad os ikke tale et Ord derom, og vi ville bære os ad, ligesom der i hele Verden ikke fandtes noget Præstepak, og følgelig heller ingen Quinteſſentser deraf.

Min gode Hr. von Crosigk, svarede Auguſtin, vel meget forkneben og forlegen, men ingenlunde nar agtigt: De maae forlade mig, om jeg ikke svarer Dem saaledes paa denne Tiltale, som jeg egentlig skulde. Jeg har endnu aldrig været ude i den store Verden, og har ikke havt Leilighed at forhverve mig den Færdighed, strax at give mine Tanker og Følelser det rette Udtryk. Det eneste, jeg kan sige Dem, er dette, at jeg er Dem uendelig forbunden for den store Ære, De beviser mig. De kan ogsaa vist troe, at jeg forlænge siden har forglemt denne liden Fornærmelse! Kun det gaaer mit Hjerte overmaade nær, at De endnu taler ligeledes om min Fader i en saa tvivlsom Tone, og ikke kan overbevise Dem om, at alt hvad Ondt man maaskee siger om ham paa hans Bag, er blot Bagtalelse. Dersom der blev blot allene talet om Fejl og Pletter, saa havde jeg ikke et Ord at sige! Thi hvilket Menneske har ikke sine: Og hvi skulde han allene være fri derfor! Men det Udtryk, en Quinteſſents af Præstepak, indbefatter meer end Fejl, og indbegriber efter min Tanke Lumskhed og Ondskab: Og derfor — maae jeg nødvendig rædde hans Ære! endog uden Hensyn derpaa, at jeg er hans Søn.

O, De

O, De er det elskværdigste unge Menneske af Verden, svarede Crosigk: De har allerede vundet min Affection i en meget høj Grad. Hvad vilde jeg dog give til, at jeg kunde gjøre vor hele Handel ugjort; Men her er ingen Mellemvej! Enten maae jeg lade Dem beholde en slem Opinion om mig, ligesom jeg havde uden Grund og Aarsag angrebet Deres Faders Ære: Eller og jeg maae skjenke ganske klar og reen Viin i for Dem. Det første kan umueligt være mig ligegyldigt: Det andet vil ikke være ligegyldigt for Dem!

Augustin. Jeg udbeder mig i al Fald det andet, om De vil have den Godhed! Ikke som at jeg derfor havde den mindste onde Tanke om Dem: Derfra bevare Himlen mig! Jeg har fra Begyndelsen ingen værre Mening havt om Dem end den, at De er bleven ført bag Lyset ved en høistrimelig og ret kunstig sammenvævet Bagtalelse, hvilken De dog strax vilde forkaste, dersom De skulde lære at kjende min Fader nøjere.

Crosigk. Men, min kjereste bedste Ven, naar jeg nu sagde Dem, — jeg kjender ham meer end alt for godt — og det af Akter, af hvilke jeg har Hoved-Momenterne her i Lommen, hvad vilde De da sige?

Augustin. (forskrækket) Af Akter? — Det er umueligt! — Af juridiske lovformelige Akter?

Crosigk. Af ingen andre! De veed altsaa intet af den Historie, som er passeret imellem Deres Fader, og den herværende Philosoph Doktor Müller?

Augustin. Nej, ikke et Ord! Det veed jeg nok at min Fader under haard Straf har forbudet mig, at besøge Doktor Müllers Kollegier: Men det har sin Grund deri, at han har ikke det bedste Begreb om

om hans Philosophie, og forestiller sig, at den kuldkaster Religionen. Nu vil jeg alligevel for det første antage, at min Fader tog Fejl, saa er dog hans Hensigt altid god, og jeg indseer ikke —

Crosigk. Ach, de skakkels, gode, uskyldige Lam, hvor er det mueligt, at De kan være bleven avlet af saadan en Ulv? — Men De maae forlade mig det Udtryk, som der atter slap mig af Munden. Jeg vil ikke mere skjelde, men bevise vil jeg: Nu holder jeg mig til Deres Ord, som de forhen sagde; De maae for et Øieblik ganske ophøre at være Søn, og ved Doktor Prizelius ikke tænke sig meer eller mindre end Doktor Prizelius. Lover De mig det? Thi ellers, det indseer De vel selv, ere alle Beviser forgjeves: Og om jeg endskjønt sagde Dem, at Deres Fader havde kun fem Fingre paa hver Haand, men det hos Dem var engang for alle afgjort, at han skulde have sex, saa vilde De dog slet ikke troe mig, om jeg endog tydelig viisde Dem hans Haand med de fem Fingre.

Augustin. Jeg skjelver og bæver — men sig De kun, hvad De har at sige! — Fortæl kun!

Crosigk tog nu sine Papirer op af Lommen og begyndte at fortælle den hele Inqvisitions Historie, som var forefaldet med Doktor Müller, og som jeg allerede forhen i det første Kapitel har anført summarisk. Efter hans bittre Had til Gejstligheden havde han, saasnart han kun fik et Ord at vide derom, stræbet at faae fat paa Akterne, og havde ogsaa rigtig faaet dem i sine Hænder. Hvilken en Fest for ham og for hans Fader (som han tilsendte begge Dele, saavel Klagerens Memoire raisonné, som og den Anklagedes herlige Forsvarsskrift,) hvilken Fest, siger jeg, endnu engang at attrapere en Gejstlig, som

brugde

brugde Religionens Kappe til et Skjul for sine Lidenskaber! Thi dette var nok her ganske klart og unægteligt, og i Sagen selv gjorde Crosigk Doktoren slet ikke Uret, at holde ham, naar man skulde bedømme ham efter denne Historie, for en stolt og hævngjerrig, og med det selv samme for en for al sand Religion ganske fremmed Præst. Men ligesaa afskyeligt og grusomt var det paa hans Side, at han, under det Paaskud at retfærdiggjøre sig, undergravede i den stakkels Augustins Hjerte en af de ædelste Følelser i den menneskelige Natur, den barnlige Kjerlighed og Ærbødighed, og rystede den i dens inderste faste Grund. Forgjeves vilde jeg gjøre Forsøg paa at beskrive, hvad Augustin følede imedens denne Fortælling varede, og imedens nogle Stykker af Akterne bleve oplæste: Og endda vidste Crosigk derhos ret kunstig at give sig den Anseelse, som at han søgde paa alle muelige Maader at skaane ham, og som at han kunde endnu sige langt mere, om han vilde, ved hvilket altsammen den dødelige Pil ikkun trængde endnu dybere ind i Hjertet. Endelig sluttede han med disse Ord: Der har De min Retfærdiggjørelse! Der har De Aarsagen, hvorfor jeg i Forstningen ikke vilde sidde ved Siden af Dem: Thi jeg tænkde ved mig selv, denne vil maaskee og ved Lejlighed føre dig en Inquisitionsproces paa Halsen, ligesom hans Fader: Men jeg maae nu lee ad mig selv, efterat jeg paa denne Tid har den Fornøjelse at være samlet med Dem forstegang. Nej, min kjereste Ven, der er ikke en eneste Blodsdraabe i Deres Aarer af saadan en Præst; jeg har al muelig Fortrolighed og Tillid til Dem; og jeg ønsker, at De vil ligeledes have samme til mig. Var De min Ven! jeg er og vil stedse være Deres.

Længe nok havde Auguſtin holdt ſine Følelſer tilbage; længe nok havde Taarerne zittret ham i Øinene, for nu at bryde frem med eet. I Stedet for Svar ſprang han op, foer hen til Vinduet, ſkjulede ſit Anſigt og græd bitterlig. Croſigk og Wejgel faldt ham begge om Halſen, og ſøgde paa det allermuligſte at tilfredsſtille ham. Han gjorde ſig ſnart ſtærk igjen ſelv og ſagde: „Jeg takker Dem tuſindegange — for De„res Medlidenhed — for Deres Venſkab — Men nu „maae De tillade mig, at jeg for dennegang forlader „Dem! Jeg vil efterhaanden nok tilfredsſtille mig „og blive rolig: Men for nærværende Tid er det „ mig umuligt!" Men dette kunde de to Herrer aldeles ikke tilſtæde ham. Der gives et viſt Beroligelſes-Middel, ſagde Croſigk, eller i det mindſte et lidet Bedøvelſesmidel, ſom i ſaadanne Omſtændigheder gjør en ypperlig Virkning. Hør min Ven Wejgel, lad os faae fat paa din bedſte Bouteille Viin! Og har du ingen, ſom er ret god, ſaa ſend Bud hjem til mig. Wejgel havde allerede ſørget derfor, og kom frem med en Bouteille Champagneviin. Uagtet nu Auguſtin forſikrede mere end eengang, at enhver Draabe vilde være Gift för ham, ſaa lod han ſig dog overtale til at drikke et eneſte Glas, og af det eneſte bleve efterhaanden to, ja tilſidſt tre, ſom var meer, end han i ſin hele Livstid havde drukket paa eengang. Den naturlige Virkning heraf blev ikke ude; Taarerne bleve aftørrede! de flygtige Geiſter ſtege op i Hovedet, og Skjemt og Glæde fordrevne ſnart al Smerten. Venſkabsbaandet blev nu og knyttet en god Deel faſtere, og Croſigk indbød Auguſtin engang for alle til den Concert, ſom han gav ugentlig, og forſikrede ham desuden, at hans Beſøgelſe, ſaa ofte

han

han vilde komme, skulde altid være ham højstvelkom-
men.

Derved forblev det da for dennegang, og dog alligevel følede Augustin sig allerede den følgende Dag et ganske andet Menneske. Med et tomt Hoved og stort Hjerte stod han langt tidligere op end sædvanligt og tilsidesatte denne gang ganske sin Morgenandagt. Den Ulykkelige! Derved berøvede han sig det eneste tilforladelige ufejlbare Middel, som paa Stedet kunde have rædet ham. Havde han, som han ellers pleiede at gjøre, i Hensyn paa hans moralske Tilstand slaaet op i Bibelen; havde han hørt dens milde paamindende Formaninger — Kiere Barn, driv ikke Spot med din Faders Brøst og Forseelser, thi deraf har du ingen Ære; — holdt ham det til Gode, om han skulde blive barnagtig, og foragt ham jo ikke, fordi du er dueligere; ꝛc. Hvilket et ganske andet Lys skulde da have opgaaet for ham over Gaarsdags Historien! Han vilde snart have indseet, at det tilkom ikke ham, at dømme sin Fader — at hans Fader skulde allene gjøre Gud Regnskab for sine Synder — at han havde jo altid elsket ham meget, og bevilsde ham endnu paa denne Tid tusinde Velgjerninger — at hans bedste ømsindede Moder havde endog aldrig talet et eneste Ord til hans Faders Fornærmelse, men stedse vendt og drejet alting til det bedste — og paa den Maade havde han i den hemmeligste Stilhed og Rolighed fuldkommen forsonet sig med sin Fader, og maaskee endnu elsket ham med langt større Varme end tilforn. Hans Overvejelse havde da vel ogsaa kunnet lede ham paa den Tanke: Hvad Crosigk dog vel kunde have derunder, at han med saadan Omhyggelighed demonstrerede ham disse odiøse

Ting om hans Fader? — Men i Stedet for alt dette sagde Augustin blot at slaae sin Fader ganske af Tankerne: Og derhos kunde han for Utaalmodighed neppe oppebie den Dag, da han førstegang skulde bievaane Concerten hos Crosigk. Saa hastig flog det Venskab Rødder hos ham, som styrtede ham i Fordærvelsens Afgrund, fordi det ikke var henvendt til det rette Øiemed.

Ellevte Kapitel

Den Dag frembrød nu, da Concerten skulde holdes, og Augustin indfandt sig en god Time, førend den begyndtes. Crosigk imodtog ham paa den venligste Maade af Verden; og da han mærkede, at Augustin fuld af Forundring saae sig om allevegne i Kammeret, gav han sig strax til at underbise ham og forklarede ham alle de Malerier og Kobberstykker, som hængde paa Væggene. Nu var Crosigk ganske af Paris's Smag, da han høstigst bad de tre Gudinder:

Weil, wie bekannt, sich zwischen Hals und Fuß
Verschiednes eingehült befindet,
So zeigt euch alle drey in naturalibus.

Augustin derimod, som den kydske og tugtige Lorchens Søn, havde aldrig havt Lejlighed til at tilfredsstille denne Smag, endog kun i Malerier og Kobberstykker. Det Pirrende i Nyheden, og derhos den kjære Moder Natur, maatte derfor nødvendig virke paa ham, og Crosigk mærkede med en hemmelig Fornøjelse, hvor hans Øine funklede og hans Kinder blussede. Han anstillede sig imidlertid gandske kold, som han og virkelig var: Kun sagde han paa en fiin Maade at forebygge, at Augustin efter sin nuhavende Tænke-

kemaade ikke alt for tidlig skulde gjette og opdage hans sande Karakter. De seer her overalt, sagde han, den Paradisiske Uskyldighed, og jeg haaber, De vil finde ligesaa liden Forargelse og Anstod deraf som jeg selv. Jeg er fra Barnsbeen af vant til at see det Nogne ved en Mængde Malerier og Statuer, og nu gjør det ligesaa lidet Indtryk paa mig, som paa den unge Dreng i Thümmels Wilhelmine *). Augustin havde vel hjertelig ønsket, at han havde kunnet rose sig af det samme. Men det var alt for kjendeligt, at han slet ikke kunde see sig mæt paa alle Venusserne og alle Dianerne: Crosigk førde ham endelig selv bort derfra, for at vise ham sit Bibliothek. Men meget snu tog han sig denne gang vel iagt for at komme frem med sin Therese philosophe &c.

*) Thümmels Wilhelmine var dengang nylig kommen fra Pressen, og det Sted, som her sigtes til, er følgende: „So stehet ein blühendes, unschuldiges Mädchen, zu arm ihr junges Leben zu erhalten, vor der versammelten Schule der Mahler, und verräth die geheimsten Schönheiten der Natur, für einen geringen unbilligen Preis, der Betrachtung der Kunst. In schamhafter Einfalt versteckt sie ihre mächtigen Augen hinter einer ihrer jungfräulichen Hände, in dem sie mit der andern das lezte neidische Gewand von sich legt, das ihre Reize verbarg, und nun — ängstlich erwartet sie nun den Verlauf der verkauften Stunde. Die geschichtesten Jünglinge zittern bei dem Anblicke der unverhülten schönen Natur, und ihre sonst gewisse Hand zeichnet Fehler auf das gespannte Papier. Der minderjähriger Knabe allein übertrift hier seinen Meister; denn in seinem kleinen noch fühllosen Herzen liegen jene sympathetische Triebe unentwickelt, und seine Hand lernte eher der Kunst, als jenes der liebe gehorchen.“ Det var i øvrigt vel naturligt, at Wilhelmine, endog uden Hensyn paa dens indvortes Værd, var en Livbog for vor Crosigk. Thi en Præst bliver jo gjort latterlig deri.

Han forevilde blot sit historiske og juridiske Fag; men ogsaa heri fandt Augustin saameget nyt og underholdende, at Timen forløb meget hastigt, og Instrumenterne begyndte allerede at klinge.

Concerten tog nu sin Begyndelse, og satte Augustin paa ny i en mægtig Respekt for hans to Venner; thi Crosigk lod sig høre med en Concert paa Claviscymbalet, og Weigel spillede en paa Fløjte, begge uforlignelige for blotte Liebhabere. Nu havde Augustin vel ligeledes lagt sig efter Musiken, og havde ofte faaet den største Berømmelse af sin Fader, at han med Tiden vilde blive den anden Bach og Müthel eller Kirnberger: Men nu følede han sig som en Stymper og vovede ikke at røre ved Claviscymbalet.

Da Concerten var forbi — see da blev et nyt Optrin! Den Petite Maitresse lod sig see, og gjorde Anstalt til et lidet stirligt Aftensmaaltid. Nu var hun vel kun en Pige af gemeen Stand, og bar hverken Coeur eller Consideration eller Posther, eller — andet meer, som jeg ikke kan nævne, fordi min Lærdom og Kundskab i Fruentimmer-Moderne er nu ganske udtømmet: Men hun var en af dem, hvorom Freund Weisse skriver:

Wie schalkhaft verräth
Das knappe Corset,
Das schlissende Mieder
Die reizendsten Glieder!

eller og en anden Freund, som jeg ikke kan nævne, i den Romanze Das Ewige Einerley ermüdet:

Sie war ein Mädchen, wie ein Kern,
Kurz, rund, und wie gedrechselt,
Und Kuglen hätten Junkern gern
Bey Hof um sie gewechselt.

Kort

Kort sagt, Anette (saaledes havde Crosigk omdøbt hende paa Fransk) gjorde et mægtigt Indtryk paa Augustins Hjerte, det første han fik hende at see, saa meget mere, som de yppige Skilderiers nylige Betragtning havde gjort det fængeligt for Vellystен.

Vel søgde han paa det omhyggeligste at skjule sin Forliebelse: Men Crosigk var, som Riccaut de la Marliniere, alt formeget en af de udlærdte dertil, at han ikke strax paa Timen skulde have merket det. Imidlertid beholdt han derefter som tilforn sin Koldsindighed, og spillede blot den højbydende Herres Rulle imod Anette, saa at alle Augustins Sandser stode stille, og han kunde ikke begribe, hvorledes man kunde være — et af to — enten saadant et Mønster paa Dyd, eller saadan en iiskold Stoiker.

Over Bordet, da Livsgejsterne først bleve lidet fyrige, kunde Wejgel neppe bare sig, at udbryde med sit Fritænkerie; men Crosigk, som i Forvejen havde forbudet ham det, holdt ham ganske tilbage; thi han vilde gjøre sikre, endskjønt lidet langsomme Skridt. Imidlertid bragde han selv en Discours paa Bane, ved hvilken han langt borte fra vilde sætte Prøve paa Augustin, hvad for Grundsætninger han vilde yttre, og hvad for Domme han vilde fælde. Han begyndte at tale om Spinoza, ligesom gandske af jen Hændelse, og spurgde Augustin, om han nogengang havde havt Lejlighed til at see og blade i hans Verker?

Aug. Nej, aldrig!

Cros. Hm, skulde da Deres Fader ikke have havt dem i sit Bibliothek?

Aug. Nej, visselig ikke, jeg kjender hans Bibliothek fra Begyndelsen indtil Enden.

Crof. Saa, og dog vil jeg vædde om alt hvad det skal være, at Deres Fader ved enhver Lejlighed har gaaet tapper løst paa ham og fordømt ham til Helvedes nederste Afgrund. Er det ikke sandt, at han vel har sagt: Hans Qvales og Pines Rog skal opstige fra Evighed til Evighed — Hans Orm skal ikke doe, og hans Ild skal ikke udslukkes — Der skal være Graad og Tænders Gnidsel. —

Aug. O, De maae ikke spotte! De kan jo faae en til at lee, endog ved den alvorligste Materie. Saa meget erindrer jeg mig nok, at min Fader undertiden talede om Spinoza, og det vistelig ikke til det bedste. Men De maae selv tilstaae, at om denne Mand virkelig har været en Atheist, hvorom jeg næsten endnu tvivler, hvad Godt og Roesværdigt vilde man da vel ogsaa kunne sige om ham?

Crof. Nu afskrækker De mig næsten fra at komme frem med mine Tanker: Og dog, tykkes mig, kjender jeg Dem nu allerede fra den elskværdige Side, at det hos Dem kommer blot an paa Grunde og Beviser, saa forandrer De strax Deres Mening, naar De føler, at De har Uret: Er det ikke sandt?

Aug. Jo gandske vist: Og ved denne Methode tænker jeg at blive, saa længe jeg lever!

Crof. Det er skjønt! Det er brav! Vil De nu for det første bevare mig et lidet forelobende Spørgsmaal: Holder De det for gandske umueligt, at en Atheist kan være en retskaffen og i en meget høj Grad en dydig Mand?

Aug. (efter nogen Betænkning) Næsten for umueligt. Thi jeg indseer slet ikke, hvad for Bevæggrunde et Menneske, som troer ingen Gud, ingen Sjelens Uds-

Udødelighed, og ingen Belønninger eller Straffe efter Døden, kan have til at leve dydig.

Corf. Bevæggrundene og overhoved Muligheden a priori ville vi for nærværende Tid sætte til Side. Derimod paatager jeg mig, at bevise Virkeligheden a posteriori for Dem, og da, ikke sandt? da skjenker De mig Muligheden oven i Kjøbet? Eller vil De maaskee, sans comparaison, gjøre ligesom hin Fader, hvis Daatter havde faaet en Hoerunge, og som ved Vuggen, hvori Barnet laae, stod og slog Hænderne sammen, og raabde engang efter den anden: Det er ikke mueligt! Det er slet ikke mueligt!

Auguſtin maatte hjertelig lee ad denne Anekdote, og imidlertid gik Croſigk til ſit Bibliotek, og bragde en liden Bog i Haanden derfra. Kjender De den, spurgde han? „Das Leben Benedikt Spinoza, aus den Schriften dieſes bekannten Philoſophens und aus dem Zeugniß vieler glaubwürdiger Leute, die ihn gekannt haben, herausgezogen durch Johann Colerus, Prediger der Lutheriſchen Gemeinde im Haag *)."

Aug. Nej! — Ach, hvor meget er endnu ikke ubekjendt for mig.

Croſ. For mig ligeledes! for mig ligeledes — Men nu, en Lutherſk Præſt har dog vel fuldkommen Troværdighed hos Dem?

Aug. Naar han siger noget Godt om en Atheiſt, og ikke selv er en Atheiſt, — da gandske viſt! I denne Fald kan Sandhedens Magt blot afvinge ham en Berømmelse.

Croſ.

*) Denne Levnetshiſtorie udgjør den anden Halvpart af samme Johann Coleri Wahrheit der Auferſtehung Jeſu Chriſti wider B. Spinoza ꝛc. Lemgo, 1734. 8.

Crof. O, fortreffeligt, fortreffeligt! Det kalder jeg at tale som Fornuften selv, og at Colerus ingen Ven eller Tilhænger er af Spinoza, det kan De see paa hvert Blad; thi han skjelder og larmer paa det allerhæftigste imod ham. Dog alligevel giver han ham, som De siger, dertil tvungen af Sandhedens Magt, saa mange og saa store Bersommelser, at endog den bedste Christen ej allene ikke behøvede at skamme sig derved, men maatte endogsaa anse det for en stor Ære for sig. Hør engang til Deres Forundring nogle af mig indclingede Steder! Spinoza, som et opklaret tænkende Hoved, havde gandske naturlig en Ekkelhed og Afskye for alle Jødiske og Rabbinske Kladderier og Tant, og uddrog sig efterhaanden fra Synagogen. Dette smertede Jøderne, at de skulde miste en Mand, som gjorde dem saamegen Ære: Kort sagt, de tilbøde ham en aarlig Pension af 1000de Gylden, og forlangede intet videre af ham, end at han blot udvortes skulde holde sig til deres Kirke; i øvrigt skulde han slet ikke engang være forbunden til, at besøge Synagogen regelmæssig og ordentlig. Hvad gjorde Spinoza? Det ville vi høre af Hs. Højværdighed Hr. Johann Colerus. „Men han lod sig der„imod forstaae, at om de endog havde villet give ham „dobbelt saameget aarlig, saa vilde han dog ikke have „indgaaet deres Forslag, eller ladet sig herved bevæge „til at bivaane deres Forsamlinger, efterdi han ikke „var nogen Hykler, men bekymrede sig kun blot „om Sandheden." Hvad kalder De det, bedste Ven? Ædelt, eller Uædelt? Dydigt eller Lastefuldt? Hvormange Christne skulde vel paa saadant Vilkaar have afslaaet en Pension? Men videre! — S. 162 heder det: „Det er næsten utroeligt, hvor maa-

maadeligt, og sparsommeligt han levede." Nu kunde jeg vel ligeledes tilregne ham dette som en stor Dyd, men for at vise Dem, hvor upartisk jeg er, vil jeg denne gang ikke gjøre det. Jeg vil antage, at Spinoza har heri blot fulgt det bekjendte Ordsprog: Plenus venter non studet libenter *); men det Følgende vilde jeg dog gjerne beregne ham noget højere: „Han var en ret Mester over hans Sinds„tilbøjeligheder; thi aldrig har nogen seet ham ret „bedrøvet, heller aldrig nogen ret glad. Han var „Herre over sin Vrede, og af saa fast Mod i de „Fortredeligheder, som mødte ham, at man aldrig „kunde see den ringeste Forandring hos ham." Hvad mener De? Er det ikke sandt, at vore Lidenskabers Undertvingelse er jo ligesaavel en Dyd i den christelige Moral, som i den philosophiske? Men videre, videre! — S. 171 heder det: „Denne samme Simon „de Vries (en meget varm Ven af Spinoza) vilde, „da han skulde dø, og havde ingen Kone eller Børn, gjø„re sit Testamente og indsætte ham til alle sine Mid„lers Arving; men Spinoza vilde aldrig sige Ja der„til, og forestillede sin gode Ven, han maatte dog ikke „tænke paa, at efterlade nogen anden sine Midler, „end hans Broder, som boede i Schiedam, efter„di han var den nærmeste af hans Paarørende, og na„turligviis hans Arving. Og dette Testamente blev saaledes gjort, som Spinoza havde foreslillet ham det." Saadan ædelmodig Handling behøver, som mig tykkes, ingen Commentar! Men det bedste kommer

*) Efter Shakespears Oversættelse: „Fede Vomme have mavre Hoveder, og Lækkerbisgenen berige Ribbene, men gjøre Forstanden Bankerot!" I Skuespillet: Kjerligheds Møie er forgjeves.

mer tilsidst: Her vil De endog faae Spinoza at see som en Helt, der endog ikke skyer den forsmædeligste Død for den retfærdige Sag. I Aaret 1673, da en stor Deel af Holland var i Ludvig den Fjortendes Hænder, rejste Spinoza fra Haag til Utrecht, efter Prindsen af Conde's Indbydelse. Ved hans Hjemkomst rejste sig en stor Gjæring iblandt Pøbelen. De holdt ham for en Spion; de troede, at han var derfor reist til Utrecht, for at forraade Fædrenelandet til de Franske, og Værten var allerede i den yderste Frygt, at man skulde bestorme hans Huus. Han fortælde dette for Spinoza: Og hvad svarede denne? „Vær kun ikke bange for min Skyld, sagde han, „jeg kan let forsvare mig. Der ere Folk nok, endog „de Fornemste i Landet, som vide meget vel, hvad „Aarsagen var til min Rejse derhen. Men det maae „være som det vil, saasnart Pøbelen kun gjør den „ringeste Allarm for eders Dør, saa vil jeg gaae ud „og gaae lige imod dem, om de endog skulde „byde mig det samme Traktement, som den „stakkels Hr. Wittens fik. Jeg holder det „med Republiken, og jeg har aldrig havt nogen an„den Hensigt end Statens Ære og Flor." Nu kjæreste Ven, holder De det endnu for umueligt, at en Atheist kan være en retskaffen og dydig Mand? Men stille holdt endnu inde med Deres Svar; To Vidner udgjøre jo først et fuldstændigt Bevis! Altsaa endnu et, De kjender jo dog Baron Wolf, den store Philosoph?

Aug. Jo, ham kjender jeg, og har al optænkelig Respekt for ham!

Cros. Desto bedre! Og den berømte Hr. Doktor Theologiæ Joachim Lange har udentvivl ligeledes den Ære at være kjendt af Dem?

Aug.

Aug. Det er jo Forfatteren af den latinske Grammatik? Jo jeg kjender ham og!

Crof. I Forbigaaende maae jeg spørge, hvad dømmer da Deres Fader om Lange? Staaer han høit opskreven hos ham?

Aug. Temmelig høit! Han har mange af hans Skrivter i sit Bibliothek, iblandt andre hans Bibliesches Licht und Recht i syv svære Folianter. Han roesde ham altid som en flink og utrættelig Forsægter af Sandheden imod Kjettere og vrange Lærere!

Crof. Men ikke ligeledes som en glubende Ulv i Faareklæder?

Aug. Gud bevares: Ikke et eneste Ord derom!

Crof. Nu, saa vil jeg meddele Dem Baron von Wolfs Dom om Doktor Lange. Han gik atter ind i sit Bibliothek, og hentede Ludovici Samlung und Auszüge der sämtlichen Streitschriften wegen der Wolfischen Philosophie, Leipsig, 1737. Her slog han det V Stykke op: Ausführliche Beantwortung der ungegründeten Beschuldigungen Hrr. D. Langens von Christian Wolffen. See der, see der, udraabde han med en triumpherende Stemme, i det han fandt det ønskte Sted S. 79. „Der fameuse „Atheist Spinoza ist gewiß ein viel ehrlicher und „aufrichtiger Mann gewesen, als Hr. D. Lange.„ O min Ven! Gjør Dem dog den Hoved-Fornøjelse og det Kapital-Spøg og send dette Sted hjem til Deres Fader. Jeg vilde give mange Penge til, naar jeg kunde see: hvorledes han vilde fraade derved. Dog nej, nej; det er ikke mit Alvor! Vi ville lade Deres Fader og den hele Verden stedse være tilfreds, og blot efterforske Sandheden for os selv. Men —

jeg

jeg bliver allerede gandske hees af den meget Talen — Anette! Bring os min sidste Flaske Kapsviin.

Havde nu Augustin endog virkelig havt en heel Hob at indvende, saa lod Crosigk ham dog ikke komme dertil. Men oprigtig snakket, han havde i det Hele slet intet at indvende, og troede nu fuldkommen, ikke allene at Spinoza havde været en dydig Mand, men endog at enhver Atheist kan være det. I Discoursens Hastighed merkede han ikke, at Crosigk sølgde ham et eneste Vidne for to. Baron von Wolf har jo ikke kiendt Spinoza personlig; thi denne var død to Aar førend hiin blev født *). Desuden beraaber han sig jo udtrykkelig paa Colerus, i det han tiltaler Dr. Lange med disse Ord: „Læs han det Levnets„løb, som en Theologus af den Lutherske Kirke, Colerus „har skrevet — saa vil han blive beskæmmet nok." Men disse Kneb tilsidesatte, som Fritænkerne saa hyppig tillade sig: Ere da virkelig Spinozas Dyder, naar man beseer dem ved Lyset, saa store som Crosigk søgde at gjøre dem? Saa vidt jeg seer, gaaer alting ud hos ham paa en meget stor og overvægtig Hang til Studering og Granskning. Deraf kom hans Indgetogenhed, at han ofte i hele Uger ikke kom ud af sit Studerekammer eller af sin Slaaprok, i hvilken endog Statsraader forefandt ham, naar de besøgde ham. Deraf kom hans Maadelighed, at han mangen Dag levede af en eneste Melkesuppe eller af en Ræt Grød! Deraf kom det ogsaa, at han foragtede Penge og forsmaaede Pensioner og Arvegods. Hvad havde han skullet fange an med Penge? Sammes Anvendelse havde kun hindret ham fra hans Studering

*) Spinoza døde den 21 Febr. 1677 og Wulf blev født den 24 Januarii 1679.

dering; ja han kunde ikke engang bruge dem til at anskaffe sig et vidtløftigt Bibliothek, efterdi han øsde langt mere og langt heller af sig selv end af andre. Hvad hans Lidenskabers Undertvingelse angaaer, saa er denne ligeledes en meget naturlig Følge, deels af hans maadelige Levemaade, deels af hans anspændte Flid og Studering. Man tage det vredeste og hæftigste Menneske, og slutte ham kun et Fjerdingaarstid fra Morgen til langt ud paa Natten fast ved Arbejdsbordet, jeg vædder, at de oprørte Bølger ville have lagt sig en stor Deel. Endelig synes mig, hans foregivne Heltemod dog langt fra heller ikke at være det Mod, som en Iwan Narischkin viiste, der gik trøstig og standhaftig fra Alteret, hvor han havde nydt den hellige Nadvere, ud imod de rasende Strelitzer, for at lade sig hugge i Stykker af dem. Pøbelen var der jo endnu ikke, men Huusværten var kun bange at de skulde komme, og han kunde jo let være bange for noget, som slet ikke var at befrygte. Men jeg sætter og, at Pøbelen havde kommet, var det da just sagt, at de vilde myrde og dræbe? Denne Fare kan umuelig have været saa stor, da Spinoza selv siger: han vilde lettelig kunne forsvare sig; men hos en Pøbel, som søger og vil see Blod, falder alt Forsvar bort. Og hvor er da nu Spinozas høje Dyd, naar man betragter den ved dette Lys? Flittig Studering og Grandskning er visselig, i sig selv betragtet, noget physisk Godt, men det er blot Middelet til Øjemedet! Og hvad for et Øjemed har nu Spinoza villet opnaae og virkelig har opnaaet? Hvilken af alle mine Læsere vilde vel have skrevet hans Tractatus Theologico Politius, som Bayle selv kalder en

farlig og forbandet Bog — Bayle siger jeg, som dog virkelig i Religionen lod sem være lige!

Det være langt fra mig, at jeg skulde ville udgive dette Svar paa Crosigks Beviser for det eneste og bedste *). Men det tør jeg dog sige, at dersom Augustin kun havde betjent sig deraf, vilde han have drevet sin Vederpart fortræffeligt i Knibe. Men han fattedes endnu den Forstandens Modenhed, at kunne adskille den kunstig i hverandre indviklede Sandhed og Falskhed, og tillige ved den Opmerksomhed, som i en Hast overskuer alle Ting, med Falke-Øine at mærke enhver Fejl i Slutninger eller i Virkeligheder, og ikke at lade nogen af dem passere ustraffet. Paa denne Maade vandt Crosigk stedse ved hver Samtale mere vidd Mark, og Augustin tabte stedse mere; og han sagde det ogsaa selv: „Jeg veed ikke hvorledes det er, min bedste Ven — De maae have gjort „en Pagt med Gudinden Svada; Thi De overbevi„ser mig om saadanne Ting, som jeg vilde have gjort „den dyreste Eed paa, at jeg aldrig skulde have troet!“ Cro-

*) Hvo som vil endnu læse noget mere om Atheistdyd, den vil jeg anbefale Hollands Reflexions philosophiques sur le Systeme de la Nature, som paa fleer end et Sted viser, „qu'il est impossible d'être athée et moraliste à la fois.“ Samt de fortræffelige vertrauten Briefe die Religion betreffend, Breslau 1785. S. 57 ꝛc. I disse Breve bliver iblandt andet et Sted af Voltære selv anført, som siger til Forfatteren af Systeme de la Nature: „Der Atheist im Studierzimmer ist mehrentheils ein stiller ruhiger Philosoph; aber der Atheist am Hofe, der Atheist auf dem Throne kann im Gefolge des menschlichen Geschlechts werden! Und das eine Unglück ist, daß der Stubenatheist leicht Hofatheisten macht!“

Crosigk omfavnede ham, kaldte ham en liden Smigrer, men føjede tillige dertil, at han ihenseende til ham aldrig vilde forlade sig paa Gudinden Svadas blotte Kunst, naar han ikke havde den hele Sandhed paa sin Side.

Augustin holdt det nu for sin Pligt, at gjengjelde Artighed med Artighed, og indbød begge sine Venner den næste Søndag paa en Soupee i en offentlig Have. Her kom det nu igjen et stort Skridt videre frem, som Læseren vil see i det følgende Kapitel.

Tolvte Kapitel.

Vil De oprigtig sige mig, begyndte Crosigk dennegang, har Deres Swartrok, Deres Vært, endnu slet intet talet til Dem om mig?

Aug. Nej, det kan jeg oprigtig sige, han ikke har!

Cros. Ja, saa har De maaskee heller ikke talet noget til ham om mig!

Aug. Jo visselig har jeg! Jeg har sagt ham, at jeg besøgde Deres Concert, og at jeg vilde stedse besøge den, saa længe De tillader mig det.

Cros. Nu det begriber jeg ikke! Saa han ikke engang med eet Ord har talet haant om mig, og advaret Dem for at have Omgang med mig?

Aug. Gud bevars! Hvor skulde sligt kunne falde ham ind? Og jeg sætter, han havde gjort det: Saa vilde jeg være Mand for at bringe ham paa andre Tanker.

Cros. Saa kan det heller ikke være andet, end at han ej engang par Renommée har hørt tale om

mig: Thi ellers sætter jeg mit Hoved paa, at han havde fældet Anathema Maharam Motha over mig.

Aug. Men jeg beder Dem for alt hvad der er i Verden, hvorfor skulde han det? Hvad skulde han da have for Aarsag dertil, at være saa opbragt imod Dem?

Cros. O, en meget stor Aarsag for en Theolog.

Aug. Og hvad skulde denne Aarsag være?

Cros. Ha! jeg gyser næsten ved, at opdage den endogsaa for Dem!

Aug. For mig, endogsaa for mig? Nu, da maae De vel ogsaa holde mig for en Theolog i den Forstand, i hvilken Theologerne ere saa forhadte for Dem.

Cros. Min kjereste, dyrebareste Ven! Hvor kan De have en saa ubillig Mistanke til mig! — Erklærede jeg ikke strax i Begyndelsen ved vor første Sammenkomst for Dem, at der stak ikke en eneste Blodsdraabe i Deres Aarer af Præstepak? Og har jeg siden den Tid ikke endnu fundet uendelig mere Aarsag, til at elske Dem og skattere Dem højt? — Men just derfor, fordi jeg elsker Dem saa meget, og skatterer Dem saa højt, vil jeg gjerne dølge Dit og Dat og et og andet for Dem, saa længe det nogensinde er mueligt. Mit Venskab er altid forfærdelig bange og frygtsomt; jeg skælver ved den mindste Omstændighed, at jeg skal miste den Ven, som har stjaalet mit Hjerte —

Aug. O, De behager at tie, og De maae ikke gjøre mig reent nedslagen af Skamfuldhed. Hvem er jeg, at De skulde frygte og være bange for, at tabe mit Venskab? Jeg har ingen andre Tanker, end at forhværve mig Deres Venskab og stedse at gjøre mig værdigere til samme; jeg altsaa, og ikke De, maae være bange og befrygte Tabet.

Cros.

Crof. Ha, De opretter mig gandske igjen, saa jeg — Ja — jeg vil maaskee faae den Courage, at opdage mig for Dem. Dog først endnu et Spørgsmaal: Har De ellers ikke af en eller anden, uden at tale om Deres Vært, hørt noget om mig, som De har studset ved?

Aug. Nej, nej, ikke af nogen levende Sjel: Hvor skulde jeg vel og kunne have hørt stigt, og ikke af alle Kræfter antaget mig Dem, og ikke sagt Dem det igjen, at jeg havde gjort det?

Crof. Det maae jeg kalde venskabelig talet, og det fortjener mit bedste Kys. — Men, min Bedste, jeg vil nu vist indvikle Dem i den besynderligste Situation af Verden, saa at De maae antage sig mig og forsvare mig imod mig selv! — Vil De da nu høre og skælve. (med den mildeste smilende og roligste Mine) Veed De da vel, at jeg er en Fritænker?

Aug. (betragtende ham med den yderste Opmerksomhed) De, en Fritænker?

Crof. Nu i det mindste passerer jeg derfor hos en stor Deel her ved Universitetet!

Aug. Ha, tænkde jeg det ikke nok, at det vilde gaae ud paa saadant noget! Passere derfor: Det kan vel være. Mange retskafne og store Folk har jo passeret for Troldmænd og Hexemestere, og Gabriel Naudé har skrevet en egen Bog om denne Materie: Apologie pour les grands personnages faussement soupconnez de Magie. Men hvad nu da? Var vel min Mistanke saa gandske ubillig? Og tiltroer De mig ikke endnu stedse Præstepaksmyg, som De kalder det? Er det ikke sandt, at De troede, saasnart en, den første den bedste, havde sagt mig, De,

var en Fritænker, saa vilde jeg strax havde skyet og flyet Dem som en Slange, og korset mig for Dem?

Crof. Nei, det troede jeg ikke! Hvor skulde jeg tiltroe Dem, at De vilde fordømme en Ven uforhørt. De slemme Præster gjøre det visselig, det, er nu engang deres Kald: Men det kunde jeg ikke drømme om i Hensende til Dem! Derimod, naar De nu og efter en nøjere Undersøgelse havde befundet, at Rygtet var ingenlunde ugrundet, vilde da ikke det Fald med Slangen og Korsningen dog være indtruffet?

Aug. O, De er en lyslevende Inqvisitor med Deres Spørgsmaal! Nej, den vilde ikke være indtruffen: Jeg vilde have talet til Dem med det selv samme Venskab, som jeg nu taler, og efter mine ringe Kræfter blot søgt at bringe Dem paa andre Tanker. Men hvorfor bryder jeg vel mit Hoved over et Tilfælde, som ikke er, og ikke kan være? De er ingen Fritænker, kan ingen Fritænker være! Denne smilende, uskyldige rene og muntre Mine, dersom Fritænkere skulde have den, hvad blev da tilovers for Religionens sande Dyrkere?

Crof. Nu i det mindste, om jeg endog skulde høre til Fritænkerne, saa vilde jeg dog ikke være en af det værste Slags. Vi ere jo sidstegang blevne enige derom, at endog en Atheist kan være en meget retskaffen og i høj Grad en dydig Mand; og omendskjønt en Atheist er en Fritænker, saa er dog derfor ikke omvent en Fritænker ligeledes en Atheist. Desuden gives der jo vel i Fritænkeriet en Mængde Grader og Trappetrin fra Værre til Bedre: eller kaster De dem vel allesammen i een Potte?

Aug. Ja dersom jeg var min Fader, da gjorde jeg det visselig! Men jeg føler det alt for me-

meget, at jeg i mangfoldige Ting maae afvige fra det Systeme, som han har bibragt mig.

Crof. Bravo! Det venter man og af Deres aabne Hoved, og af Deres store Forstand! Men sig mig nu, hvad for en Klasse af Fritænkere holder De vel for den taaleligste af dem alle? Hvad dømmer De vel om Tvivlerne, om Skeptikerne?

Aug. Dersom der virkelig ere Cartesianske Tvivlere til, som tvivle blot derfore, for at komme til en grundig Sandhed og Vished, hvad i al Verden kunde jeg da vel have at indvende imod Dem? Saadan en Tvivler er jeg selv, eller rettere vil nu først ret blive. Men der skal endnu være et vist andet Slags Tvivlere, som blot derfor tvivle om en Sandhed, fordi Sandheden selv er dem forhadt. Et skarns Menneske f. Ex. som har mange og store Synder paa sin Samvittighed, og maae befrygte, at han i det tilkommende Liv vil ikke blive godt belønnet derfor, kunde ved sig selv begynde at tvivle, om der overhoved og er et tilkommende Liv til! Med saadanne Folk har jeg intet at bestille.

Crof. Godt! Smukt! Men der gives nu visse Ting, som engang for alle have faaet saadan en Grad af Hellighed og Ufejlbarhed, at den blotte Tanke om en Tvivl derom er allerede en halv Forbrydelse: Og naar nu Tvivlsmaalene alligevel ikke udeblive, men falde en uvilkaarlig ind og opkomme af sig selv i Sjelen?

Aug. De vil sige: naar nogen tvivler om Bibelen eller om enkelte Sandheder i samme: Endog saa deri kan jeg i og for sig selv ingen Forbrydelse finde, og tilsidst er jo Raad derfor! Naar der findes Tvivlsmaal, godt, saa besvarer man dem. Man kunde allene samle et stort anseeligt Bibliothek af Værker,

som ere skrevne til Forsvar for den christelige Religion og Fabricius udgav allerede i Aaret 1725 en Katalogus i Quart over saadanne Værker *).

Cros. O, De er mig en Engel fra Himmelen, og jeg er uendelig glad over at finde den Mand i Dem, som jeg allerede i lang Tid har søgt forgjeves. Ja, jeg tilstaaer det for Dem, at jeg har nogle Tvivlsmaale imod Bibelen, især imod det Gamle Testamente — jeg er kommen over nogle nyere Bøger, som jeg havde gjort bedre i at lade blive ulæste — men Fejlen er engang skeet, og nu har jeg dog Haab at faae den afhjulpet og godtgjort. Den næstegang, De kommer til mig igjen, ville vi begynde derpaa. Men De maae ikke tabe Taalmodigheden, om jeg gjør Dem temmelig mange Vanskeligheder. Det skal ikke skee af Tvivlesyge, men af reen Sandhedskjerlighed, og jeg vil blot følge Deres eget Exempel, da De ikke vil overgive sig paa svage Grunde, men vil deraf have mange og stærke.

Jeg afbryder her det videre af denne Samtale, ligesom jeg og kun stedse vil anføre det Væsentlige, for ikke at misbruge mine Læseres Taalmodighed. Af denne samme Aarsag har jeg og hidindtil udeladt den Sennop, som Wejgel nu og da gav dertil af sin Souse: Men kun Taalmodighed en liden Stund Bileams Aasen vil til sin Tid nok endnu ligeledes lade sig høre. Maaskee Læseren ikke veed den lille Historie, hvortil dette Udtryk har givet mig Anledning? Her er den da.

I et stort Selskab, i hvilket der var en Præst og mange Fritænkere, gik det tappert ud over den chri-

*) Titelen paa denne Catalogus er: Delectus Argumentorum et Syllabus scriptorum pro veritate religionis christianæ. Hamb.

christelige Religion, som man vel kan tænke. Enhver sagde sit Ord, og glædede sig hjertelig over den inderlige Ærgelse og Harme, som han efter sine Tanker gjorde Præsten. Men Præsten var gandske rolig og stille, og ligesaa var en ung Officier, saa at enhver allerede troede om ham, at han henhørde slet ikke med til de andre Spotteres og Synderes Klasse. Men paa eengang aabnede han sin Mund, og frembragte et Spog, som paa en høistsandsynlig Maade ikke var opfundet af nogen Voltære, nogen d' Argens, nogen Bollingbrocke, eller nogen la Mettrie, men af en eller anden Skræder, han maae nu have hvad Navn, han vil. Veed De da vel og, Hr. Pastor, sagde han, hvilket det største Mirakel var i det Gamle Testamente? Det største Mirakel? svarede Præsten; jeg veed ikke at gjøre noget Forskjel paa større eller mindre Mirakler: De ere alle overnaturlige Begivenheder, hvortil Naturens sædvanlige Kræfter ere utilstrækkelig, og som Gud umiddelbar maae gjøre! Nej, nei, sagde Officieren; Jeg skal sige Dem, hvilket der var det største Mirakel; At Propheten Elias kjørde op til Himmelen paa en gloende Vogn og forbrændte dog ikke sine Buxer. En brusende Latter akkompagnerede dette herlige Skræder Bonmot. Men Præsten, uden at lade sig bringe ud af sin Forfatning, sagde til Spotteren med en alvorlig Mine: O, det kalder jeg endnu ikke det største Mirakel! Men naar der skal endelig være en Forskjel, saa finder jeg gandskevist det Mirakel at være det største, at Bileams Asen har tiet saa længe, og begyndte dog endnu tilsidst at tale. Hele Selskabet følede Brodden, og enhver var glad ved, at han for sin Person slap godt derfra.

Trettende Kapitel.

Crosigk skrev nu (paa det vi atter skulle fare fort i vor Text) et Par Dage derefter en egen Billet til Augustin: „I Dag følede han sig saa gandske særdeles oplagt til at tale med ham om den bevidste Sag; han maatte derfor dog endelig ved det og det Klokkeslet gjøre en Spadseregang til ham.“ Augustin var der det bestemte Klokkeslet gandske opfyldt af den Tanke, hvorledes han paa det grundigste vilde besvare de Indvendiger og Tvivlsmaale, som han fik at høre, og med hvilke Skrivter han i Nødsfald vilde raadføre sig. Men see, i Stedet for Crosigk fandt han den petite Maitresse, mere forførisk og indtagende paaklædt end nogensinde forhen, som undskyldte hendes Herre paa det bedste, at han nødvendig i en halv Timestid havde maattet gaae hen til nogen, men han vilde strax være her igjen, og hun havde Ordre, at hun imidlertid skulde holde ham med Selskab, saa godt som hun kunde. Nu forestille man sig Augustins Situation ret livagtig! Jeg har forhen allerede sagt, at Anette havde gjort et stærkt Indtryk paa ham det første han fik hende at see: Imidlertid havde han dog saa temmelig slaaet hende af sine Tanker igjen. Nu fandt han sig tilfældigvis, som han meende, mutters allene med hende, og Pigen var saa fortryllende, venlig og familier med ham, og kastede saadanne forliebte Øjekast til ham, som trængde igjennem Marv og Been, at hver Nerve i hans hele Krop bævede. Mine skarpsigtige Læsere ville uden Vanskelighed gjette, at her var intet tilfældigt, men alting foranstaltet med Hensigt. Crosigk var ikke bleven kaldet til noget Menneske, men havde blot derfor gaaet bort, paa det Anette i Forvejen kunde gjøre Augustin

Augustin ret varm om Hovedet, saa at han siden ikke vidste at skille Sort og Hvidt fra hinanden. Derfor havde han befalet hende, at hun skulde engang samle alt hendes Koketterie og see, hvad hun formaaede at udrette. Anette lod sig det ikke sige togange, og opfyldte hendes Kommission meer end alt for godt. Det skede just ikke af Kjerlighed til og Lydighed imod hendes Herre, men netop af lige modsatte Aarsager. Crosigk havde været hendes Uskyldigheds Morder, men hans fyrige Kjerligheds Ild til hende var allerede for længesiden bleven kold, og hun maatte inden kort Tid forvente, at han gav hende Afsked med en Forærring, for at forføre en anden paa samme Maade, som han havde gjort ved hende. Imidlertid vidste hun, at han foruden hende havde en Frøken von * * * til Amasia; Vist nok ligeledes en Grund til Kierlighed. Derfor stak Augustin hende gandske anderledes og forre deelagtigere i Øinene. Hans Person, og endnu mere hans hele øjensynlige Uskyldighed vare mægtig tillokkende for hende. Penge havde han ligeledes, ligesaavel som Crosigk: Hvad for et Ønske kunde da ligge hende mere paa Hjertet, end at bortbytte den gamle kolde Liebhaber for en nye, fyrig, og efter al Anselse langt trofastere og bestandigere. Derfor hidsede hun alle Sejl for den ny Kjerlighed, som mødte hende, og Augustin, der vidste ligesaa lidet af den hele foregaaende Historie, som et nytfødt Barn, lod sit Skib ligeledes drive frem paa Lidenskabens Strøm, omendskjønt meget ængsteligt og vaklende. Han bildte sig ind, at det gik Anette ligesaaledes som ham; han kunde ikke modstaae Kjerligheden, og hun heller ikke Gjenkjerligheden: Og da hun, efter nogle forberedende Diskourser, med et smt Haandtryk og et

hen-

henrivende Øjekast gandske naiv spurgde ham: Holder De nu vel og en Smule af mig? saa svarede han med et dybt Suk: Ach, ja alt for meget! Ja alt for meget! Ach, ikke halv saa meget, som jeg holder af Dem sagde Anette, og faldt ham tillige gandske forsmægtende om Halsen med Hovedet ned paa hans Bryst! Augustin, gloendeheed kogt (glutgesiedet*), slog sine Arme om hende, og i Øieblikket vare begges Munde trykte saa fast paa hinanden, som Guerickes Halvkugler. Himmel og Jord forsvandt her for den forstegang af Kjerlighedens Bæger drukne Augustin; han tænkde ikke, han saae ikke, han hørde ikke — han foelde kun!

Du sextenaarige Ungekarl, som læser dette; maaskee læser det ikke uden sympathetisk Følelse; maaskee endog misunder den lykkelige Augustin og forsmægter og brænder, og ønsker, at du dog havde været i hans Sted. O lad mig nu skrække dig med en gavnlig Gysen! Byd dine Sandser at tie, og aabne Fornuftens Øine! See, der staaer han, den i Lidenskabens Garn fangne ulykkelige Ungkarl, af hvilket han nu aldrig vil faae Kræfter til at udvikle sig igjen! See, der staaer han glædedrukken, troer at suge Nektar og Ambrosia af Anettes Læber, og suger skrækkelig og langsom dræbende Gift i sig. Har du maaskee overseet det latinske Motto paa Titelen:

O perirure; tuaque aliis documenta dature
Morte —

saa læs det nu her, og troe ikke, at jeg har sat det der for Spog! Du vil til sin Tid med Skræk see det bliver opfyldt, og studere da smukt Sammenhængen imellem Augustins første søde Kys og hans sidste bittre Af-

*) Dette digterske Udtryk er ikke af mig; men jeg har taget det af den forhen ommeldte Romanze das ewige Einerley ꝛc.

Afsked fra denne Verden — tænk dig dem begge som
aldrig nær til sammen, som Aarsagen og Virkningen
— og du vil af min lille Bog have lært meget.

Nu tilbage igjen til vor Helt! Uagtet hans Ex-
altation beholdt han dog saa megen Sands tilovers, at
han var overmaade bange for, Crosigk skulde over-
raske ham i hans forliebte Omfavnelser, og finde en
liden Kontrast imellem disse og hans forehavende For-
svar for den christelige Religion. Men Anette for-
sikkrede ham paa det dyreste, at Crosigk gandske
vist ikke kom igjen i den første halve Time endnu;
at hun kunde allerede langt borte høre ham komme
paa Gaden; han skulde da kun sætte sig til Klaveret og
spille, saa var der slet ikke noget at mærke. Paa den-
ne Trøst begyndtes da en frisk Omfavnelse og vexel-
vise Løvter om Kjerlighed; ikke mindre blev den ry-
rende Duetto istemmet af dem begge:

Laurenzelein! Liebes Laurenzelein mein!
Wenn werden wir wieder beysammen seyn?

Men førend de ventede det, var den halve Time
forbi — Hm! Hm! lod Crosigk sig allerede høre
hostende langt borte paa Gaden. Den listige Skjelm!
dermed gav han selv Signalet til Retirade og Rekol-
ligering; Thi saa meget Augustin frygtede sig for hans
Overraskelse, saalidet var det ham derom at gjøre.
For det første vidste han dog nok hvad der forefaldt,
og at just det maatte skee, som han vilde have; og
dernæst havde han kun gjort Augustin skye ved Over-
raskelse, da han tværtimod intet mere ønskede, end
hans uomskrænkte Tillid. Han gav sig derfor ikke
allene god Tid, førend han kom op ad Trappen, men
han begav sig endog i al Magelighed hen til det Sted
hvorhen, som Wjeland siger, Kejser Augustus selv
maat-

maatte gjøre Reisen til Fods: saa at Augustin fra det Øjeblik af, da han hørde Crosigk hoste, indtil han kom ind i Værelset, havde Tid at udspille en heel Sonate.

Ha, min kjereste Ven, raabde han da, jeg beder tusindegange om Forladelse! Tiden har været Dem keedsommelig lang — Jeg havde i en Hast forglemt at lade Nøglerne blive tilbage for Dem til mine Bøger — Dog De har amuseret sig med Musik — og over hoved er et Hoved, som Deres, sig selv Selskab nok, omendskjønt ogsaa en tosset liden Gaas, som min Anette, ikke er i Stand til at gjøre Dem Selskab.

Hvilken Lykke, sagde Augustin ved sig selv: Han merker intet! Ikke det allerringeste! O scharmant! Og nu er det fuldkommen klart, at Anette er ham saa ligegyldig som intet. Skulde han vel ellers have kaldet hende en tosset Gaas; Ha, han kjender hende vist ikke saaledes som jeg kjender hende, han vilde ellers tale gandske anderledes!

Men bort nu med Piger og Kjerlighed! Crosigk gaaer allerede hen til sine Bøger, og henter den Tydske Bibel: Thi af Grundtexten forstod han naturlig ligesaa meget, som Katte-Orchestret, der engang lod sig høre i London, forstod af Roderne.

Her kommer jeg arme Synder, sagde han, qvælet af en Mængde Tvivl og Skrupler, som ere faldne mig ind, saa ofte jeg har taget Bibelen i Haanden. Hvad er De dog for et lykkeligt Menneske i dette Stykke! De er vel ogsaa opdragen i en stor Residentsstad, men dog i en Præstes stille Huus. Jeg derimod har næsten fra Barnsbeen været ved Hoffet og i den store Verden, og De veed vel, hvorledes det der gaaer til, Gud bedre det. Det er der netop ligesom i Konstantinopel med Pesten. Frankerne maae tage sig nok saa

om

mesomhyggelig i Agt, maae gjøre nok saa mange Sik-
rerheds Anstalter, de kunne dog ofte ikke forekomme
at blive smittede.

Aug. Min bedste Ven, lad alle disse Undskyld-
ninger fare. De er hos mig allerede tilstrækkelig og
fuldkommen undskyldt. Kun nu her frem reent ud
med alle Deres Tvivl og Betænkeligheder: Maaskee det
kan lykkes for mig, at give Dem strax et tilfreds
stillende Svar derpaa: hvis ikke, saa udbeder jeg mig
blot nogen Tid til Læsning og Efterslagning, og vi
tales da ved igjen! — Men hvad er det for mange
Sædler, som De har liggende der i Bogen?

Crof. Lutter anmerkede Steder.

Aug. Saa mange?

Crof. Og det er dog endnu langt fra ikke alle!
De maae gjøre Slutning derfra til min ulykkelige
Tilstand, og til den Angest og Banghed, som under-
tiden overfalder mig. Thi er det ikke sandt, at i en
af Gud selv indgiven, og, som Theologerne sige, af
Gud selv i Pennen dikteret Bog, maae slet ikke staae
nogen Modsigelse, nogen aabenbare Urimelighed. Om
endogsaa kun en eneste kunde blive beviist, fulgde der-
af ikke nødvendig, at Bogen er ikke af Gud, og kan
ikke være af Gud: Indrømmer De mig det?

Aug. Gandske fuldkommen; Men den foregivne
Modsigelse maatte da ogsaa blive saa tydelig beviist,
som at 2 gange 2 er fire! Thi der gives og meget skin-
bare Modsigelser, som dog ikke ere det—

Crof. Det er gandske vist! Vil De nu engang
bedømme, men gandske upartisk, gandske uden For-
dom: Er det en virkelig eller kun en skinbar Modsigel-
se? Moses fortæller, at han havde brændt Guldkal-
ven i Ilden, stødt den til Pulver og indgivet Israe-
literne

Interne den at drikke. Nu forstaaer jeg, uden at rose mig deraf, noget af Chymien, og veed saa temmelig alt det, der lader sig fange an med Guldet. Men om jeg endog slet intet vidste deraf, saa veed jo næsten ethvert Barn, at en af Guldets første og væsentligste Egenskaber er, at det er ildfast og taber ikke noget i Ilden. Hvorledes skal man nu fange det an, at stede noget til Pulver, som endog i Helvedes Ild selv ikke kan blive til Pulver? Eller har maaskee Moses havt et andet Slags Guld for sig, som vel var virkeligt Guld, men havde i øvrigt Træets eller Halmens Egenskab ved sig? Eller skal maaskee Theologernes sædvanlige Skervenzel, naar de ikke kunne komme nogen Vei mere, et Mirakel, et Mirakel, skal den være Nødhjelperen?

Aug. Holdt op, kjæreste Ven! De overvælder mig med alt for meget paa engang. Jeg maae troe Dem paa Deres Ord, da De og er en Chemicus, at det forholder sig saaledes med Guldet. Men erindre De sig kun hvad Skriften siger: Moses var underviist i al Egypternes Viisdom! Og kunde de ikke meget let have et Arkanum? jeg sætter ogsaa, at det i vore Tider skulde være tabt igjen —

Crof. Min Ven, har De nogensinde hørt om et Arkanum, hvorved man kan forvandle en sand virkelig Cirkel til en sand virkelig Qvadrat, eller sand virkelig Kaffe til sand virkelig Rhabarbara. Saa godt som dette er mueligt, saa godt er og hiint mueligt.

Aug. Nu saa begriber jeg evig ikke, hvor min Fader har kunnet fortie en saa vigtig Indvending for mig —

Crof. (smilende) Ja da kjender De kun lidet til Theologerne, naar De venter af dem, at de skulde ind-

indlade sig i virkelig tunge Indvendinger og Tvivl. Hvor let kunde de da komme til kort! Derfor tie de heller stokstille, eller og fordømme den arme Skjelm med samt hans Indvendinger og Tvivl ned i Helvedes Ild. Eller, paa det han i al Fald kan ogsaa faae en Forsmag deraf her paa Jorden, da paa Baalet med ham: Saaledes som den fromme og i Gud andægtige Hr. Johann Calvinus gjorde med Servetus! — Men vi komme bort fra vor Text — Altsaa Guldkalven? — den vil nok for det første komme til at blive upulveriseret af den lille Aarsag, at Sagen er absolut umuelig — Og hvorledes staaer det nu til f. Ex. med Syndfloden? Holder De den for almindelig, eller skal den kun have truffet en Deel af Jorden?

Aug. Dersom jeg ikke vil sætte Bibelen en Voxnæse paa, saa maae jeg nødvendig holde Syndfloden for almindelig: Thi der staaer jo — vær saa god og laan mig Bibelen — at Vandet gik over alle høje Bjerge under hele Himmelen — at alt det døde, som havde levende Aande — Altsaa blev alt det ødelagt, som var paa Jordkloden ꝛc. ꝛc.

Cros. De har ret, det er just ogsaa min Mening! Men nu maae De ligeledes hjelpe mig at forestille Sagen saaledes, at den dog kan synes halvvejs muelig og fornuftig. Her heder det: Alle Kilder i den store Afgrund opbrast og Himmelens Sluser bleve opladne. Det betyder dog vel med andre Ord hverken meer eller mindre, end at det regnede fra oven af, og nedenfra steg Havet højt over alle dets Bredder. Godt! Lader os nu engang gjøre en liden Beregning: Oldefaderen for alle Bjerge paa hele Jordkloden er, som bekjendt, Tschimbrasso, og dette

Bjerg er omtrent en Tydsk Miil højt. Ligesaa højt maae følgelig ogsaa Syndfloden have staaet: Det er, en Kubikmiil rundt omkring hele Jorden. Lad det nu engang regne saa stærkt, saa at det ösde ned med Spande, ikke blot i 40 Dage og 40 Nætter, men for mig gjerne i 400 ja 4000, om De saa vil: Lad alle Have stige saa høit, de kunne over deres Bredder, og see saa til, om De vil faae saa meget Vand samlet, som der behøves til saadan en Syndflod! — Dog, dette er sammenligningsviis endnu altid det taaleligste: Men Dyrene, Dyrene, som stillede sig saa smukt Parviis hos hinanden, og marscherede ligesom i Procession fra alle Verdens Kanter til Arken! Siig mig for Himlens Skyld, har da Noah baaren sig ad ligesom Rottefangeren i Hameln, og sammenpebet dem med en magisk gammel Vægterpibe? Og naar man endog vil tilstaae dette, hvorledes fik han da Foderet? Dyrene have jo, som bekjendt er, deres egen sær deles Diæt, og Oxerne og Svinene og Myreæderne og Bæverne og Aberne, og paa den anden Side Ørnene, og Kolibrierne, Rattergalerne, Ratuglerne ꝛc. ꝛc. kunne ikke bequemmeligen spise sammen ved et Table d'Hôte. Hvorledes bar nu vel Noah sig ad f. Ex. blot med Rensdyrene, som ere vante til et eget Slags Mosse, og æde intet andet? Sendte han først en Expresser til Lapland, og lod hente nogen Mosse? Eller bragde hvert Rensdyr sit eget Foder med sig for saa lang Tid?

Aug. O holdt op! holdt op! — De gjennemborer mit Hjerte! Jeg er færdig at løbe Hovedet imod Væggen af Skamfuldhed og Forvirrelse. Jeg kan ikke svare Dem paa noget, nej, paa slet intet — omendskjønt min Fader tusindegange har forsikret mig, at jeg med det

som

ros som han havde sagt og lært mig, kunde let udlee
lln alle Fritænkere og Vantroende. Ja, jeg seer det nu
lit til min store Glæde!

Cros. Lad os nu ikke tale derom, og vær De
ınf kun gandske rolig! Jeg vil ikke overile Dem. De
nſt skal have al den Tid, som De vil, til Eftertænk-
im ning og Efterslagning og jeg vil engang sætte, at De
om maatte blive mig Svaret skyldig: For mig kan De dog
ng være gandske sikker, at jeg aldrig vil udlee Dem! Den-
sn ne tvære, barbariske Opførsel ville vi overlade til
dT Theologerne. Dog, da vi nu engang ere i Færd
ng dermed, saa tænker jeg, at jeg endnu vil meddele
oT Dem et og andet af mine Tvivlsmaale. Den kjere
uT Tungemaalenes Forvirring f. Ex. er for mig lige-
ɔsalledes en sand Forstandens Forvirring. Thi vil De
gnengang sige mig, den skal jo dog være, og den er jo
goddog et Mirakel?

Aug. Det, tænker jeg, kan vel ikke nægte.

Cros. Men den er jo tillige ogsaa en Straf?

Aug. Jeg veed ikke rettere!

Cros. (sukkende) Ja! Hvem der kun saa gand-
ɔſſke kunde tage sin Fornuft fangen — Endskjønt den
ɔmmetop er det eneste, hvorved vi Mennesker adskille os
nſſra Hunden og Katten. Saa snart den lader sig hø-
,sre, saa begynder Hovedrystningen og tager endog al-
ɔrdrig Ende. Hvad? siger Fornuften: Tungemaale-
ɔsmes Forvirring skulde være et Mirakel? Ja vel, ja
lsoel maae den være et Mirakel, og ydermere det stør-
,sſte, som nogensinde er blevet hørt i hele Verden:
id Thi den sætter intet mindre forud, end alle de
ɔT Menneskers dobbelte Skabelse, som levede den-
nngang. Hvad maae vel den egentlig gjøre, som
lsoil betage mig mit Tungemaal og give mig et an-
ɔsoet derfor? Intet mere og intet mindre, end at han

maae først gjøre mig gandske til intet, og derpaa ska-be mig paa nye igjen fra Hoved indtil Fod. Her tales jo ikke om Tungemaalet uden for os, som staaer i Bøger, men om det, som er skrevet i vor Hjernes Nerver og Trevler, og som indslutter alle vore Begre-ber og Foreſtillinger i sig. For at blive staaende ved mig selv til et Exempel: Alt, hvad jeg tænker, det tænker jeg paa Latin, eller paa Fransk, eller paa Tydsk; hvo som berøver mig disse tre Tungemaal, den berøver mig tillige alle mine Begreber; den maae udrive alle min Hjernes Nerver, og da hverken en levende Sjel eller et levende Legeme kan ud-tænkes uden Nerver, saa vil det jo ikke sige andet, end at jeg maae gandske ophøre at være til, for at kunne fremtræde som et nyt Væsen igjen, der tænker og taler chineſisk, eller malabariſk, eller islandſk. — Og saadant et uhyre Mirakel skulde Gud ret egentlig have gjort for ingen Tings Skyld? Derom ere jo dog vel Theologer og Philoſopher enige med hinanden, at naar der endelig skulle være Mirakler, saa maae de blot skee for de allervigtigste Aarsagers Skyld. Hvad var da nu her den vigtige Aarsag? Menneskene vilde bygge et høyt Taarn, for ikke at adspredes fra hinanden: Gud derimod vilde, at de skulde adskilles. Nu havde det for det første gandske og aldeles ingen Nød havt: Thi med Folkemængdens Tiltagelse var Adspredelsen paafulgt af sig selv og med den Tunge-maalenes Forandring efterhaanden, uden alle Mirak-ler og Tegn. Men jeg sætter nu ogsaa engang, at Gud vilde absolut, denne Forandring skulde strax skee uden al Modsigelse, kunde han da ikke paa en langt lettere Maade have kommet dertil? Kun et For-slag — gandske uforgribeligt! — Gud behøvede jo kun at have sendt en ret gjennemdreven intrigant Præst:

Han

Han skulde nok have sammenhidset dem, saa at de hastigt nok havde gaaet fra hverandre. Kort sagt, De seer, at Miraklet var gandske overflødigt: Hvorledes skal jeg nu finde Rede i, og komme ud af denne mørke Labyrinth?

Aug. Jeg veed ikke — jeg veed slet intet — jeg vilde, jeg havde heller forbundet mig til at forrette et af Herkules's tolv Arbejder, end at betage Dem Deres Tvivl i Religionen. Det eneste, som nu falder mig ind, er dette, at alt, hvad De har sagt mig, er i Grunden endnu slet ingen Tvivl imod den egentlige Religion. Guldkalven, Syndfloden, Tungemaalenes Forvirring og slige er jo ingen Troesartikle. De maae søge at forestille sig Sagen saa godt som De kan, eller og lade den gaae sin Gang.

Crof. Min Ven, min Ven, hvilken sørgelig Trøst giver De mig der! Ja, dersom det var en menneskelig Bog, som her blev talet om, og jeg fandt Modsigelser og Urimeligheder deri: Saa vilde jeg lade det passere. Mennesker kunne fejle, denne Undskylding gjelder for den Vise som for Daaren. Men her er jo Talen om en guddommelig Bog, som ved den første den bedste bevidste Modsigelse ophører strax at være en guddommelig Bog, og synker tilbage ned iblandt den ntallige Hær af understukne Skrivter. Her er enhver Tvivl en sand virkelig Religionstvivl. Men endnu mere: De har jo langt fra endnu ikke hørt mig ud! Jeg har først skikket mine lette Tropper foran: De svære staae endnu i Lejeren til sin Tid. Skal jeg engang vise Dem samme, blot langt borte fra? Kun et Ord om David! Er det ikke sandt, at han i den hellige Skrivt bliver gandske fortrinlig kaldet Manden efter Guds Hjerte?

Aug. Jo, saa kaldes han der.

Crof. Og den christne Kirke synger hans Psalmer med stor Andagt?

Aug. Vi Lutheraner dog færre af dem, end de Reformeerte: Vi have kun et lidet Tal Udvalgte!

Crof. Godt, jeg vil nu ikke tale et Ord med Dem om David, men jeg vil give Dem en liden Bog at læse; siden skal De sige mig — Dog, jeg veed ikke, om De maaskee bliver bange for at læse den formedelst Forfatterens blotte Navn.

Aug. Nu hvad er det da for en forskrækkelig Forfatter?

Crof. Hør og skjelv — Det er Voltære — som Deres Fader gandske vist har kaldet et forrykt Menneske — en Satanas, som forfører hele Verden — det var bedre for saadant et Menneske, at der blev hængt en Mollesteen om hans Hals — og dog tør jeg sætte mit Liv derpaa, at han aldrig har læst endog kun et eneste Ord af ham.

Aug. Nu, saa vil jeg læse, hvad han har skrevet: Jeg er mæt af min Faders Fordomme: Naar jeg ikke skulde lære at tænke anderledes end han, saa skulde han slet ikke have sendt mig herhid.

Crof. Ret saa! Og jeg er forud overbeviist om, at naar De først nøjere lærer at kjende Voltære — Dog, jeg vil ikke gjøre Dem Indgreb i Deres Dom. Men Eet endnu! Førend De læser det Stykke af ham, som jeg vil give Dem med, maae De først endnu gjennemløbe et andet i en Hast: Zadig nemlig.

Aug. Den har jeg hørt berømmes; Har Voltære og skrevet den?

Crof. Hvem ellers? Den er det herligste Forvar for det guddommelige Forsyn, som nogensinde er skrevet af et Menneske, og derfor maatte alle Theologer

loger erkjende den, dersom de ikke havde gjort det Lov-
te, at ansee enhver Ting fra en skjev Synspunkt.

Aug. Nu, jeg er overmaade lysten! Jeg vil læse begge Dele med den største Opmerksomhed, og gjøre Dem Regnskab for alle mine Tanker og Følelser.

Crosi. Og jeg glæder mig allerede i Forvejen, hvor rigtige begge Dele, baade Deres Domme og Deres Følelser ville være. Dog, Basta for i Dag! Og paa det vi nu kunne komme lidt til andre Tanker — Anette! Kom hid, syng os engang nogle af dine Bravour-Arier, og tryl Dunsten af vor lærde Taage bort ved dine søde Toner.

Strax satte Crosigk sig til Klaviscymbalet for at spille, og Anette stillede sig bag ved Stolen for at synge. Bravour-Arierne vare intet andet end Gøglerie, og i Stedet for en Mi paventi &c. lod sig blot høre en: Ich schlief, da träumte mir ꝛc. Ich liebte nur Ismenen ꝛc. So hab ich dich gewiß verloren ꝛc. Men om endog Anette havde endnu synget tigange slettere, end hun virkelig gjorde, saa havde dog hendes Sang været Engle-Musik for Augustin; thi hun stjal sig strax til at give ham et Vink, at han skulde stille sig hen paa den anden Side af Stolen jevnsides hos hende. Da begyndtes paa ny en varm Haandtrykning og Omfavnelse og Kyssen paa Kinden, i den gode Fortrøstning, at om endog Crosigk havde havt Falkeøjne i Hovedet, saa havde han dog maattet være starblind til den Kant. Han var imidlertid fuldkommen seende, men jo mere han merkede, jo mere affekterede han en gandske Uopmerksomhed, gjorde meget tunge og lærde Variationer til Melodierne, og spillede imellem hver Sang en lang Phantasie, saa at en rigelig halv Time gik bort der-

med. Endelig stod Crosigk op, og gjorde dermed en Ende paa den forliebte Nebben og Kyssen. Augustin havde nu ikke længer Lyst til at blive der, og rekommenderede sig under den Forevending, at han nu vilde tage fat paa sine Bøger.

Neppe befandt Crosigk sig allene med Anette, saa tog han hende strax i Forhør. Apropos, spurgde han: Hvorledes staaer det sig? Har du gjort dine Sager godt? Saa nogenledes, svarede Anette med forstilt Ligegyldighed: en lille Smule har han vel bidt paa Krogen; men han er alt for bange og sky — — Her kunde Crosigk ikke bare sig for, at lee ad hende lige i hendes Øine. O du enfoldige Faar, sagde han; vil du dreje saadan en gammel Praktikus, som jeg, en Voxnæse? Nej, mit Barn, jeg vil sige dig noget andet! Han har bidt paa Krogen, og det ikke en lille Smule, men saa meget som jeg og du kunne ønske det. Jeg ønske det, svarede Anette? og begyndte at forsikre og bekræfte, at det var en grundfalsk Tanke om hende, at hun blot havde adlydt Ordre, og at hendes Hjerte havde slet ingen Deel deri. Anette, Anette, sagde Crosigk: vil du da med al Magt tvinge mig, at jeg skal udskjelde dig for en Løgnerske? Nok, naar jeg giver dig mit Ord, at dit Ønske skal blive opfyldt! Du skal faae ham, du skal beholde ham gandske allene, og tidsnok komme til at krybe i Reden med ham. Men Mammeselle, en Ting udbeder jeg mig gandske alvorlig af hende, om vi skulle blive gode Venner: Kysse og spøge med din Amant kan du saa meget du vil; jeg vil give dig Lejlighed nok dertil, og jeg vil ofte skikke dig i Ærinder hen til ham: Men den sidste Omfavnelse — du forstaaer mig nok — den maae du ikke skjenke ham,

førend ieg siger dig til! Jeg har dertil mine Aarsager. Og naar nu det ogsaa skeer engang, naar du er kommen gandske bort fra mig og skal blive hos ham, lad det da aldrig falde dig ind, paa nogen Slags Maade eller i noget Stykke at arbejde imod mig. Jeg tænker, at jeg nu har givet dig en Prøve paa, at min Næse er temmelig fiin, og du kan være gandske vist forsikret derpaa, at jeg i denne Henseende vil aldrig faae Snue. Tag dig derfor i Agt, og vogt dig for min Hævn!

Anette, overrasket og sat i stor Frygt, lovede naturligviis alt, hvad Crosigk forlangede af hende: Men omendskjønt hun allerede var en god Agerlang borte fra Dydens Ledetraad, saa følede hun dog nu paa denne Tid den største Afskye for Crosigk, og tænkde sig, endskjønt kun meget dunkelt, den gyselige Tanke, som Lessing har yttret i hans Emilia Galotti: Lad Djevelen faae fat paa dig ved et Haar, og du vil da evig ikke slippe fra ham igjen.

Fjortende Kapitel.

Jeg kan umuelig fortsætte min Historie, uden først at forstyrre det slemme Indtryk, som Crosigks Fritænkerske Resonnements maaskee maatte have efterladt sig hos en Deel af mine Læsere, dog vil jeg expedere mig saa kort som mueligt.

Overhoved er det en virkelig Skam for Fritænkerne, at de stile og henvende deres hyppigste og hæftigste Religions-Angreb imod det Gamle Testamente; og herved falder mig altid den Tanke ind om de unge Hofmænd, som gjorde sig lystige over den

gamle, ærværdige Sully, for hans gammeldags Klædnings Skyld, som i mange Aar ikke havde været i Moden, hvorfor han sagde til Kongen: „Sire, „naar Deres Hr. Fader, glorværdigst Ihukommelse, „beviisde mig den Ære at raadføre sig med mig i „store og vigtige Sager, saa lod han i Forvejen alle „Narre og Gjekke ved Hoffet gaae bort.“ — Hvad? Indrømmer ikke enhver oplyst Theolog af sig selv, at der i det gamle Testamente findes unægtelig mange og store Vanskeligheder? Siger ikke Leß med ligesaa indlysende Sandhed som Redelighed: „Det „gamle Testamente er tildeels skrevet over 3000 Aar „for vor Tid, i et Sprog, som allerede er uddøet „for 2000 Aar siden, og som blot allene findes i den„ne lille Bog, og skrevet i en Verdensegn, der er „saa overmaade forskjellig fra vores, og over alt „dette mangle vi samtidige Skribenter. Det maae alt„saa paa mange Steder være mørkt, paa mange Steder „uopløselig Gietning, og meget maae ofte synes „høistselsomt og anstødeligt.“ Naar nu det gamle Testamente alligevel indeholder saa meget unægtelig sandt og smukt, at en Erneſti i den eneste Bog, Psalmerne; finder langt mere sand Viisdom, end i alle de græske og romerske Skrivter sammentagne; naar der paa den anden Side, med den stedse høiere stigende Kundskab om de orientalske Sprog, Jordbeskrivelse, Sæder og Skikke kommer bestandig mere lys og fornuftig Mening endog i det gamle Testamentes mørke Steder, hvoraf just netop det Modsatte maatte skee, dersom denne Bog var Tant og Fabelværk; naar endelig det gamle Testamente indeholder blot Børneunderviisningen i Religionen, hvilken, siden Christus kom, har med Ret maattet

vige for det Nye Testamentes højere og mandigere Underviisning: Hvad vilde det da nu vel sige, om der endog kunde slet intet svares paa tusinde af Fritænkernes Indvendinger og Skikaner? — Men der kan virkelig svares paa dem; og her er en gandske liden Prøve!

At Guldet ikke kan blive forvandlet til Pulver, det er en puur aabenbare Løgn. Den berømte Doktor Stahl har forlænge siden opdaget denne Hemmelighed, og Ingredientserne dertil ere de simpleste af Verden, nemlig Viinsteensalt og Svovl. Herved bliver altsaa Crosigks hele Sladder om Guldkalven med eet til en tom Sæbeboble! Hvad Syndfloden angaaer, saa behøver man kun, med mange lærde Mænd, at indskrænke den til det sydlige Asien allene, for at undgaae Crosigks samtlige Indvendinger. Men de, som forsvare en gandske almindelig Syndflod, staae dog alligevel ikke saa ynkelig blotte! Er endskiønt Havet og Atmosphæren for fattige paa Vand til saadan en Flod, saa indeholder dog Det Indre af Jorden efter højeste Sandsynlighed uhyre Vandsamlinger imod hvilke Oceanerne ere som smaae Damme og Parker! og hvad Dyrene angaaer — ikke at melde om, at Noah havde en Tid af 120 Aar til at samle dem — saa ere de tre største Naturkyndige i vort Aarhundrede, Linne, Haller og Büffon, af den Mening, at dengang har vel langt fra endnu ikke existeret alle de tusinde Slags Dyrearter, som vi nu omstunder kiende, men kun nogle Ordener af de bekiendte sex Klasser af hvis Blanding de mange tusinde nu forhaanden værende Slægter og Arter ere efterhaanden fremkomne! — Sprogforvirringen maae længe nok være skeet paa en naturlig Maade og uden Mirakel: Saaledes tænker jeg mig den selv! Men hvor lidet det imodsiger

siger Skribtens Anseelse, derom kan man ettersee Jerusalems Betragtninger over Religionens fornemste Sandheder. Endelig og tilsidst kan vel intet være mere aabenbare løjet, end den Bebrejdelse, at Theologerne slet ikke indlade sig med at gjendrive virkelig tunge Indvendinger og Tvivl, men enten tie stok stille, eller strax raabe korsfæst! korsfæst! Netop det Modsatte. Alt for meget og alt for rask indlade de sig dermed! Da den bekjendte Edelmann, efterat han saaledes som det sommer et Menneske uden Grundsætninger, var gaaet over fra Lutheranerne ttl Hernhuterne, fra Hernhuterne til Separatisterne fra Separatisterne til de Inspireerte, og endelig fra disse til Fritænkernes og Religionsspotternes hellige Menighed — da han, siger jeg, udgav sin Mosses mit aufgedecktem Angesichte, sein Glaubensbekenntniß ꝛc. rustede strax en Snees og flere Theologer sig, og skreve imod ham, endskjønt fornuftige Kunstdommere dømde, at saadant et Menneske fortjende slet ingen Gjendrivelse. Iblandt denne Mængde af hans Vederparter fandtes Folk af Navn og Vægt, en Doktor Baumgarten, en Provst Süßmilch, en Philosoph Mejer, og man ettersee deres Skrivter, om de vel have tiet stille til saa kaldte tunge Indvendinger og Tvivl, eller om de ikke meget mere have indladt sig med at besvare og gjendrive dem alle. Vist nok er det ikke allesammen saadanne Folk, som Voltære paa et Sted i Dictionaire philosophique driver Spot med, „composés par des esprits fins & delicats, excellents metaphysiciens, gens sans Préjuges, et point de tout pédants." Men for det første spørger jeg, ere da ogsaa alle Fritænkere esprits fins et delicats? O! den fine Edelmann! Den delikate

Wool-

Woolston! Den metaphysiske Voltære! — For det andet: Naar man taaler Pøbel i alle øvrige Stænder, uden at lade sammes retfærdige Foragt falde tilbage paa den adlere Deel, hvorfor skal da den theologiske Stand være udelukt fra denne Velgjerning? For mig maae man gierne kaste saa dyb Foragt, som man vil, paa alle de Præster og Leviter, der, i Stedet for at gjendrive med koldt Blod og grundigt, blot larme og skjelde og fordømme! Enhver retskaffen Theolog skammer sig jo desuden nok ved dem! Men man være derimod og saa billig at lukke Øinene op for at see, at der iblandt Vederparternes brogede Skare findes i det mindste altid en eller et Par Mænd, som visselig fortjene, at man høre dem, og fægte som retskafne Soldater, og ikke som Fiskerkjerlinger. — For det tredie: Men om endog alle Fritænkernes Modstandere vare lutter esprits fins et delicats, excellents metaphysiciens, og alt til hobe, hvad hjalp det? En Voltære troer jo ikke at sige nogen Sandheder, som der endnu kunde disputeres om, men lutter rene Orakelsprog. Hvem kan gjendrive dem, og hvad for en foregiven Gjendrivelse imod dem fortjende vel at blive læst? Skulde vel Forfatteren af systeme de la Nature nogensinde have gjort et Øjekast i Baron von Holland's fortræffelige Værk, som med al philosophisk og mathematisk Kulde har vist ham saadanne uhyre Fejl i hans Tanke- og Slutningsmaade, at det seer meget jammerligt ud med denne excellent metaphysicien! og hvorledes monne vel Voltære ved Læsningen af Lettres de quelques Juifs Portugais et Allemands à Mr. de Voltaire *), som

*) Den tydske Titel er: Briefe einiger Portugisischen und Deutschen Juden an den Herrn von

som han for Skams Skyld maatte læse, da man sendte ham dem i Manuskript — hvorledes monne han vel have geberdet og følet sig derved? Jeg turde vædde om hvad det skulde være, at dersom nogen endnu Dagen førend hans salige Henfart fra denne Verden havde spurgt ham: Om han endnu holdt det gamle Testaments Jøder for Menneskeædere? Saa havde han standhaftigt besvaret Spørgsmaalet med Ja! Omendskjønt det med selvsamme Grunde, og efter hans Slutningsmaade lod sig ligesaa let bevise, at han selv ikke var død af en alt for stor Dosis Opium, men af en alt for stor Portion Menneskekjød. —

Nu tilbage til vor Helt, som vi sidst forlode i et dobbelt stort Oprør saavel i hans Hoved som i hans Hjerte! Det sidste foraarsagede Anette ham, og det første var Crosigk Aarsag til ved hans fremsatte Tvivl og gjorte Indvendinger imod det gamle Testamente. Dette Oprør i Hovedet blev meget snart endnu langt hæftigere, da Augustin gav sig til at læse i de to Voltæres Skrivter, som Crosigk havde givet ham med. Zadig, som han først læsde, og som jeg ventelig kan forudsætte som bekjendt hos den største Deel af mine Læsere, opvakde den meest levende Henrykkelse i hans Sjel. Han beundrede og elskede lige stærkt Helten i denne Historie, og kunde med alle sine Sandser ikke begribe, hvorledes man kunde udskjelde sammes berømte Forfatter for Fritænkernes Patriarch og Hærfører, da han dog har skrevet et saa herligt For-

von Voltäre ꝛc. Danzig 1773. 8. Forfatteren hedder Guenée og er just en af esprits fins, saadanne som Voltære forlanger, der bortfejer alle hans Sophisterier, ligesom Spindelvæv med Støvekosten.

Forsvar for det guddommelige Forsyn, og søger at udbrede Trøst og Beroligelse over dets mørke Veje iblandt det menneskelige Kjøn.

Desto kraftigere maatte nu den anden Bogs Læsning virke, nemlig: Saul, ein Trauerspiel nach Anleitung der heiligen Schrift entworfen von Herrn Voltære, (ligeledes oversat paa Tydsk) Cölln 1766. Meer end eengang sprang Augustin op af sin Stoel, ligesom han pludselig blev stukket af en Slange, naar han kom til saadanne Steder, som vare spidsige og bidende Tvetydigheder og Spotterier over Davids Karakter, der var fra hans Barnsbeen af bleven ham foreskillet som hellig og ærværdig. Det var fornemmelig følgende Steder, som gjorde det meste Indtryk paa ham.

Tredie Akt, anden Scene.

(David skriver Brevet til Urias)

Bathseba. Ach — gode Gud! Du vil lade dræbe min Mand?

David. Mit kjære Barn, dette er saadanne smaae Grusomheder, som man Undertiden ikke kan undgaae. Dette er et lidet Onde for et stort Gode, i den Henseende, at vi kunne forekomme Forargelsen.

Bathseba. Ach, din Tjenerinde har intet at indvende derimod; det skee, ligesom du vil.

David. Kald mig paa den brave Mand, Urias — (til Urias, som kommer ind) See der, min kjære Urias, tag dette Brev, og bring til min kjære Kapitain Joab, og gjør dig værdig til Herrens Salvedes Naade.

Urias. Jeg adlyder med Fornøjelse hans Befalinger: Mine Been, mine Arme, mit Liv er til hans

hans Tjeneste. Jeg vilde endog ønske ved min Død at besegle den Nidkjerhed som jeg har for ham og hans Tjeneste.

David. (i det han omfavner ham) Du skal blive bønhørt, min kjære Urias.

Fjerde Akt, tredie Scene.

Bathseba. Hvordan? Min stakkels Mand er dræbt paa en lumsk og underfundig Maade? Hi — hi — hi — (hun græder).

David. Hvad? Du begræder den gode Mand?

Bathseba. Jeg kan ikke bare mig for at græde.

David. Det er dog noget tosset Tøj med en Kone; de ønske deres Mænds Død, de bede derom, og naar de have opnaaet deres Ønske, saa begynde de at græde.

Bathseba. Forlad mig denne lille Ceremonie!

Femte Akt, anden Scene.

David. Hvad vil du, Doktor Gad?

Gad. Jeg kommer for at sige dig, at du har begaaet en stor Synd.

David. Hvi saa! Hvormed? Sig mig det, om dig saa behager.

Gad. Derved, at du har ladet tælle Folket.

David. Hvad har du da derimod at indvende, er du ikke en Nar! Havde jeg vel kunnet foretage en klogere og nyttigere Handling, end denne? Er en Hyrde ikke forbunden til at vide Tallet paa hans Faar?

Gad. Alt dette er artigt og godt; men Herren lader dig vælge, hvad du vil tage imod, enten Hunger, eller Krig, eller Pest?

David. Du ulykkelige Prophet, jeg ønsker i det mindste, at du maatte blive straffet for dit snukke Ge-

Gesandtskab Skyld. Jeg skulde ret gjøre et smukt Valg, om jeg valgde Hunger: thi I Præster leve bestandig kostbart: Og ligesaa om jeg valgde Krig; thi I drage heller ikke med i Krigen: Jeg vælger der- for Pest, og haaber, at du skal faae den med, og krepere, som du har fortient.

Tredie Scene.

David. (til Bathseba) Jeg bliver gammel, og du er ikke mere smuk; mine Been ere bestandig kolde; jeg maae have en femten Aars Pige hos mig, som kan varme mig igjen.

Joab. Sandelig! jeg kjender en Pige, som just netop er skikket for dig. Hun heder Abisag og er fra Sunam.

David. Bring mig denne — bring mig hende, at hun kan varme mig.

Bathseba. Du er visselig en gammel liderlig Fruentimmerkarl — i den Alder du er — hvad vil du vel gjøre med en ung Pige?

Joab. Der er hun!

David. Komhid, du lille Tosse! Vil du vel kunne varme mig?

Abisag. Oja! Konge — jeg har allerede varmet mange fleer end dig.

Nu sætter jeg endog, at mine christelige Læsere ikke med al deres Alvorlighed kunne bare sig for at smile ved dette sidste naive Træk, saa slaaer det mig dog ej fejl, at de jo gandske vist ved de forrige Steder have fundet meer Anledning til Vrede og Harme end til Latter: Og maaskee endog en Deel af denne Harme og Misfornøjelse træffer mig, fordi jeg nu engang har vovet atter at igjentage saadanne skændige Tanker. Men jeg tænker, meget let at kunne

afvende denne Harme og Misfornøjelse fra mig. Naar det kan ikke nægtes, at Verden er nu engang saaledes som den er; at ligesaadanne og endnu værre Skrifter *) ligge overalt offentlig trykte for alles Øine, og at al Konfiskation hjelper lidet eller intet; og endelig naar det ej kan nægtes, at dersom et med virkelig Vittighed og Lune opfyldt fritænkersk Skrivt falder et ungt flanevurent Menneske i Hænder, som er uforberedet, og hvis Sind staaer aabent at imodtage ethvert behageligt Indtryk; saa er den moralske Skade og Fordærvelse saa godt som gandske vis og afgjort: Naar man nu tilstaaer alt dette, var det da vel saa uviselig gjort, ikke at dølge og skjule det, som dog ej kan dølges og skjules, men strax paa den rette Maade at lægge det for Dagen? Dersom Winkler længer var bleven Augustins Lærer, saa havde han gandske vist engang kritisk gjennemgaaet Evangile du jour

*) Først denne sidste Paaskemesse (1785) er kommen en Produkt til Verden, af hvilken jeg, vist nok til ikke liden Forundring for mine religiøse Læsere, vil meddele følgende Sted: „En Dag, (den Fortællende „er en Haneprinds) fløj jeg igjennem en slet Rede „i en Bye, og forfulgte en ung Bondepige. Til„fældet førde mig til en gammel stiv Haandværkers „Port, som holdt en ung frisk Pige fængslet ved „Hymens Lænker. Det var den meest indtagende „og friskeste Brunette af Verden, og hendes Mand „den dummeste Træ-Tølper i hele Judæa. Jeg „hilsede hende med de Helliges Hilsen, og vi gave „en ung Mand sin Tilværelse, som — opkastede sig „til Menneskenes Lærer, stiftede en ny Religion ved „nogle Tiggeres Hjelp, og blev hængt af sit eget „Folk for en dum Strægs Skyld, der blev foranle„diget af utidig Forfængelighed.“ Jeg har hertil intet videre at sige, end — Matth. 25, 31. ꝛc.

jour eller vraie Religion demontrée med ham, og al den efterfølgende Ulykke skulde da neppe være skeet.

Men her var nu netop det Modsatte af alt dette: Augustin kjendte Voltære slet ikke uden af det, han havde hørt at sige om ham, og den listige, trædske Crosigk lærte ham først at kjende noget, som var virkelig godt og smukt skrevet af denne tvesidige Mand. Nu havde han da allerede fattet en gunstig Fordom om ham, da han tog fat paa Saul, for at læse denne Bog. Under Læsningen blev han vel hjertelig vred paa Voltære, men dog syntes ham, at han havde ikke saa gandske Uret; han var vel en høistubarmhjertig og streng Dommer over David, men dog vare Dommene ikke ubillige. Dersom den bibelske Charakteristik havde dengang været udkommen, og Augustin lykkeligviis just nu havde faaet fat paa den, saa vilde han sikkert være bleven opvakt ligesom af en ængstelig og gyselig Drøm, og kommen til sig selv. Men ogsaa uden samme vilde det være skeet — dersom han ikkun havde oplukket begge sine sunde Øine! Naar Propheten Gad kommer til David, for at forelægge ham Valget imellem tre haarde Plager, og denne udraaber fuld af Hjertens Angest: Lader os falde i Herrens Haand, thi hans Barmhjertighed er stor; jeg vil ikke falde i Menneskenes Hænder: vil det da sige saa meget, efter en troe Oversættelse af Voltære, som: jeg vælger Pesten, og haaber, at du skal faae den med, og krepere, som du har fortjent. Sandelig, her maatte det vel endnu bedre passe sig, som Göthe giver D. Bahrdt Skyld for i hans Prolog zu den neueste Offenbarungen Gottes:

Da kam mir ein Einfall von ohngefähr —
So redt ich, wenn ich David wär.

Det er visselig noget paafaldende af en saa menneskekjerlig, tolerant, og saa hellig ivrende Mand over Calas's uskyldig udgydede Blod — men det er dog unægtelig vist, at Voltære var en overordentlig Elsker af Krepering. Bevis herpaa afgiver følgende Anekdote i Bjornståhls Reiser: Hr. du Rey, en af Voltæres Huusfolk og Rousseaus forhen værende fortroelige Ven havde skreven følgende Distichon over denne sin Vens Billede, som hængde under et Crucifix:

Ante meos oculos pendet Tua, Rufe, tabella,
Pendentis colitur sic mihi forma Dei.

Voltære seer og læser det, men stryger strax det sidste Vers ud, og sætter et andet i Stedet, saa at det Heele nu kom til at lyde saaledes:

Ante meos oculos pendet Tua, Rufe, tabella,
Sed cur non pendet vera figura viri?

Naar nu en saa menneskekjerlig Klee og Gottelse stak Voltære, at see den ædle Rousseau krepere i Galgen, hvorfor skulde da ikke meget mere D. Gad, som jo ikke var andet end en elendig Præst, krepere af Pesten. Og, om David ikke sagde det, ih nu, saa burde han have sagt det!

Denne for Voltære saa bersmmelige Anekdote kunde Augustin vist nok umuelig vide i Aaret 1766: Men, som sagt, hans to sunde Øine kunde han dog visselig have lukket op! Og hvad kunde vel være mere moralsk, end just Davids og Bathsebas Historie, læst og betragtet fra den rette Synspunkt! Hvor seer man tydeligere Kjødets og Blodets ubændige Eggen og Pirren til Synd, og at de Christi Ord ere saa gandske og aldeeles øste af vor Naturs Inderste:

Vaa-

Vaager og beder, at I ikke skulle falde i Fristelse; Aanden er villig, men Kjødet er svagt! Hvor kan man mere ligesom tage og føle derpaa med Hænder, at een Last henriver til alle andre, Vellyst for Exempel til de allernederdrægtigste Ænker, ja endog til at begaae Mord med Overlæg; — at der uudeblivelig følger en lang Anger og Qvale paa en kort Glæde, og at Gud paa det emfindtligste tugter Manden efter hans eget Hjerte, saasnart han ophører at fortjene dette Navn ved Dyden! — Men for alle de forhen fortælte Aarsagers Skyld vare Augustins Øine ligesom gandske tilklistrede; han saae og saae dog ikke; han læsde, og læsde altsammen skjævt, og han var ikke længer i Stand til at taale denne qvælende Tilstand, men skyndte sig atter hen til sin Ven Crosigk.

Der har De deres Saul igjen, sagde han med en fortrædelig Tone; jeg vilde ønske, at jeg havde heller læst noget andet! Tilsidst vil De, troer jeg, endnu bringe mig saavidt, at jeg — Gud forlade mig det! — slænger det heele gamle Testamente bort.

Crosigk. (fuld af inderlig Glæde, men som han vidste gandske at skjule) Det forbyde Himmelen! Nej, min kjereste Ven, det er slet og aldeles ikke min Hensigt. Jeg har kun ærlig forelagt Dem mine Tvivlsmaal, i det Haab, at see samme opløste af Dem. Det har ikke lykkedes Dem, ikke af Mangel paa Forstand og Indsigt, men formedelst Sagens indvortes Umuelighed. Nu er det godt, lad os nu blive staaende, og være rolige begge To.

Aug. Være rolige? Det kommer mig for, ligesom om jeg var ombord paa et Skib i Søen, og en

forskrækkelig Storm kastede det snart op til Skyerne, og snart igjen ned i Afgrunden, og De da sagde til mig: Staae dog stille, min Ven! Vær dog gandske roelig! Nej, her er ingen Middelvej: Enten maae jeg endnu dybere ned, eller jeg maae ud af det. De talede sidst om Deres lette og svære Tropper: Ryk kun frem med dem allesammen, saa mange De har af dem!

Cros. Ja, naar De selv udfordrer mig, saa toer jeg mine Hænder i Uskyldighed, og De maae da selv tilskrive sig det, om De, som De selv udtrykker sig, kommer endnu stedse dybere ned deri.

Crosigk hentede nu sin Bibel paa ny og begyndte at nedsable, som han indbildte sig, en Historie efter den anden af det Gamle Testamente! Først maatte Josua frem med sit: Soel, staae stille! Det blev paa det tydeligste viist af Astronomien, hvori Crosigk besad ligesaa megen Styrke som i Chymien, at dette Mirakel havde været ligesaa umueligt, som uviseligt, og over Theologerne faldt desuden især en heel Hagelbyge fuld af Spotterier, for de beraabte sig paa dette Mirakel, for at gjendrive det evigfaste Copernikanske Systeme. Altsammen meget smukt og grundigt, blot med den Forskjel, at Josua fortæller slet ikke i egen Person, men lader en Digter tale, hvis Bog han udtrykkelig citerer: Og en Hebraisk Digter kan jo vel ligesaa godt som en fransk, følge Boileau's Regel:

Soyez riche et pompeux dans vos descriptions.

Altsaa lod ikke Gud, men Digteren Solen og Maanen staae stille, ligesom Voltære strax i Begyndelsen af hans Henriade befaler Sandheden, at den skal komme ned fra Himmelen:

De-

Descends du haut des Cieux, auguste vérité —

Hvad vilde vel Voltære dømme om et Menneske, som gjorde følgende opbyggelige Kritik over dette Sted: „Her bemerker jeg en aabenbare Urimelighed! „Digteren forlanger, at Sandheden skal stige ned „fra Himmelen: Hvor kan den det? Sandheden er „jo ikke noget for sig selv bestaaende Væsen, men „blot en hos tænkende Skabninger inhærerende Idee, „og Almagten selv kan ikke forvandle den til noget „for sig selv bestaaende Væsen. Men det sættes nu „ogsaa, at det var mueligt, hvorfor skulde der da „gjøres et uhyre Mirakel for slet ingen Ting? Kun„de Voltære ikke paa den sædvanlige Maade, lige„som vi andre Menneskensbørn, bekymre sig om Sand„heden, uden at narre dens Gudinde ned fra Himme„len, for at spare sig selv for en doven Umage?" Er det ikke sandt, at saadan en Kritiker fortjente at sættes i Daarekisten! Jeg siger Amen af gandske Hjerte; men hvor Rummet i Daarekisterne skulde komme fra, det kan jeg ikke saa lige indsee.

Efter Josua kom Samson frem i Dandsen, og Crosigk gjorde overmaade lystige Spring med hans Asenkjevt. Kun denne lille Omstændighed havde han forglemt, at Samson, førend han greb til Asenkjevten, havde for et Skins Skyld ladet sig binde som en stakkels Fange med Reb og føre hen til Philisterne, og vist nok have Philisterne, saa længe han var bunden, ikke været bange for ham og hans Asenkjevt. Men med et behagede det ham at sønderrive alle de Reb, der vare bundne om hans Arme og Been, ligesom de havde været Traad, samt at gribe til det første det bedste, han kunde faae fat paa og bruge til Værje, og baade paa høire og venstre

Haand at slaae Hovedskallerne itu paa Philisterne. Lad en Aasenkjevt længe nok være en lystig Idee i sig selv *), men jeg tænker altid, at den Aasenkjevt, som truer at sønderknuse min, er ikke mere noget Spog, og saaledes have udentvivl Philisterne anseet det. For Resten havde Samson endnu en liden Eskorte af 3000 Mand hos sig, som behøvede kun at see en lykkelig Begyndelse gjort for at slaae til med: Omendskjønt Aasenkjevten altsaa ikke var det eneste Vaaben, hvormed 1000 Mand bleve slagne, saa var den dog den første og eneste Anledning dertil **).

Men

*) Et Bradspid, og det endda med alle Hønsene, som Kokken nys har stukket derpaa, tænker jeg vel er et ligesaa løierligt Gevæhr, som en Aasenkjevt: Og dog betjende Bogislav den Tiende, Hertug af Pommern, sig deraf paa en ganske mesterlig Maade, da han i Aaret 1496 gjorde en Reise til det forjættede Land, og i Egnen ved Candia blev angreben af 9 Tyrkiske Roverskibe. Midt i den hidsigste Fægtning brækkedes hans Sværd. „Han saae sig om efter et an„det Værje, og kunde intet faae; thi enhver vilde „selv bruge sit Værje. Han fik da et Bradspid at „see med Høns, som Kokken havde stukket derpaa, „for at stege dem, og snappede det —" Saa vidt Micrälius: Det øvrige vil jeg lade en latinsk Digter fortælle:

Ingerit in medios ferè imperterritus hostes,
Atque *veru* circum vibrat agitque caput.
Prosternit, mactat, ratibus deturbat in aequor,
Haudque impune suos occubuisse sinit.

**) Hvo som vil have flere Tvivl og Vanskeligheder hævede om Samson, den vil jeg rekommandere et lidet, men meget grundigt og lærerigt Skrivt: Zur Geschichte Simsons, Richter 14—16. von J. C. W. Diederichs, Göttingen 1778. 3 Stück. I disse syv eller otte Ark findes visselig mere Aand og Lærdom, end i ti Dictionaires philosophiques.

Men Crosigk angreb ikke noget mere spotsk, (endskiønt endnu stedse med nogen Tilbageholdenhed,) end de fem Guld *) — med Respekt at melde, som Philisterne skikkede Gud til Foræring. Man vilde ikke have et Ord derimod, dersom han her havde engang ret mættet sig paa at haane og beskiæmme Præstedumhed: Thi det var virkelig og i Grunden et blot elendigt Indfald af Præsterne og Spaamændene iblant Philisterne, hvilket Gud ingenlunde havde givet Anledning til, men som han heller ikke havde kunnet forhindre uden et Mirakel. Have ikke Nonnerne paa Hylsensberge i Eihsfelde endnu til denne Tid en ordentlig Boutike, hvori man forefinder alle Slags tamt Qvæg, og tillige alle Dele af det menneskelige Legeme i Vox. Hvo som nu f. Ex. har en syg Hest, den bringer først et lidet Offer til den Nonne, som sidder ved Udsalget; faaer derpaa af hende en Hest af Vox; gaaer dermed tregange i Procession om Kirken, og haaber da fuldt og fast, at Gud skal med det snareste lade hans syge Hest blive frisk. Hvo der altsaa efter denne samme Maade havde en syg — med Respekt at melde, den vilde ligeledes lade sig give en dito af Vox, og dermed holde Procession. Saa latterligt eller og forargeligt noget end er, kan dog Menneskenes Enfoldighed og Daarlighed, som de meget let kunde undgaae, gjøre det til Bebreidelse for Gud. Men Crosigk vidste rigtig at dreie det saaledes om, i det han gjorde Hokuspokus, som at Gud havde ladet sig forsone igjen ved det elendige Offer af de fem Guld ***, da det dog blot var ved den tilbagegivne Helligdom, Pagtens Ark.

*) Samuels 1 Bog 6 v. 4.

Men, blev Crosigk ved: Siig mig nu, dersom det ikke stedse fra Ungdom af var blevet dem foresagt, at Bibelen — jeg vilde sige, det gamle Testamente er en guddommelig Bog indgiven af Gud selv: Vilde De da vel troe det? Vilde De ikke meget mere troe det Modsatte: At en Bog, i hvilken der staaer saa mange aabenbare Modsigelser, saa mange Ting, som ere gandske og aldeles uanstændige for Gud, kan ikke være af Gud?

Aug. Ha, jeg kommer til mig selv igjen! Saa er det kun blot imod det gamle Testamente De har saa uendelig mange Tvivl og Indvendinger? Men ikke mod det ny?

Cros. O, for det ny har jeg al Respekt! Vel var ogsaa der et og andet at anmerke — En Legion Dievle f. Ex. farer i en Hjord Svin — i et Land hvor der ere ingen Svin *) — Dog, det er Smaating! Men i det Heele er det dog en gandske anderledes Bog.

Aug. Nu, saa er jeg fornøjet! Jeg frygtede visselig allerede, at De vilde endog forgribe sig paa Frelseren selv — og da —

Cros. Bevares! Hvor kunde jeg det? Rousseau selv siger jo endog: Dersom Sokrates's Død var et Menneskes Død, saa var Christi Død en Guds Død!

Aug. Siger han det? O, derfor skal han have Tak! Og kort sagt, det maae gaae med det gamle Testamen-

*) I denne ene Linie ere — kun to Usandheder! Først, Scenen var her i Gergesenernes Land, og disse vare ikke Jøder men Hedninger: Og for det andet: Jøderne maatte vel ikke selv spise Svinekjød; men de maatte dog holde Svin.

stamente, som det vil, naar kun det ny bliver staaende, og det skal De vel lade mig staae, om endog alle Fritænkere vare livagtig farne ind i Dem.

Crosigk maatte i al Stilhed ved sig selv hjerlelig lee ad denne Rodomontade, og havde Ret til at lee, som det Følgende vil vise.

Femtende Kapitel

Allerede længe havde Crosigk gjort sig Umage for at faae en Bog, som efter dens Indhold var intet mindre end fritænkersk, men som dog alligevel den trædske Hume, saavidt jeg veed, først har brugt som en Mine, for dermed om mueligt at lade den hele christelige Religion sprenge i Luften. Denne Bog var ikke at faae paa hele Universitetet eller i nogen Boglade, og Crosigk saae intet andet Middel for sig, end at lade den komme lige fra Paris. Nu var den just ankommen til den ønskeligste Tidspunkt af Verden, og efterat Crosigk havde i Forvejen gjennemlæst den med den største Henrykkelse, blev naturligt ethvert Øjeblik ham forlangsomt, førend han kunde komme til at give Augustins allerede vaklende Religions Systeme et nyt kraftigt Stød.

Min Ven, raabte han til ham ved hans Ankomst: I Dag skal jeg traktere Dem med en høj litterarisk Ret, som jeg expresse har forskrevet fra Paris for os begge! Men jeg siger Dem i Forvejen, pas paa Deres Hat; thi denne Bog gjør os begge to enten overtroiske eller vantroende.

Aug. Overtroiske? En Bog som skulde gjøre Dem overtroisk?

Cros.

Crof. Nu, nu, det er mit fulde Alvor! Uagtet jeg er fast overbeviist om, at Vantroen — naar der endelig skulde vælges to onde Ting — er tusinde gange bedre, end den afskyelige Overtroe, saa kan jeg dog ikke sige god for mig selv. Hvad mener De vel, troer De, at der endog nuomstunder i vort indeværende Aarhundrede kan skee sande og virkelige Mirakler?

Aug. Nu, jeg vil dog aldrig haabe, at De troer det? Thi ellers — De maae ikke tage mig det ilde op, min Ven — er De visselig paa den lige Vej, til at blive overtroisk?

Crof. De troer altsaa virkelig, at der nuomstunder ingen flere Mirakler kan skee?

Aug. Ligesaa lidet troer jeg det, som at 2 gange 2 er fem.

Crof. Men hvorfor ikke, om jeg maae sporge?

Aug. Fordi Miraklernes Tider ere nu gandske forbi; fordi Miraklerne fra fordum Tid ere blot skeete til Religionens Stadfæstelse, og da Religionen nu staaer fast nok, saa behøves ingen videre Stadfæstelse.

Crof. Men naar jeg nu fremstillede Vidner for dem, troværdige og tilforladelige Vidner, og det ikke et eller to, men hele Snese, hele hundrede —

Aug. Her ere slet ingen Vidner, her kan heller slet ikke være nogen Vidner. En Sag, som ikke skeer mere, kan heller slet ikke blive bevidnet, det er jo haandgribeligt.

Crof. Ha, der gav Theologen Dem atter engang en Nakkedrag! Derpaa kjender jeg Deres naturlige Sprog: Først etablere de deres Systeme, fornuftigt eller ufornuftigt, sandt eller falskt, det er

lige

lige meget. Alt hvad der nu passer deri, det er godt, det er velkommet! Men hvad der ikke passer deri, bort dermed, uden al videre Undersøgelse! Nej, min Ven, det er ikke min Methode: Først prøver og undersøger jeg, førend jeg antager eller forkaster en Sag. Jeg veed vel, at jeg desuagtet ogsaa kan fare vild; men jeg har da gjort min Skyldighed og er roelig.

Aug. Nu, nu, jeg er jo allerede gandske stille, og lytter med begge mine Øren efter hvad der vil komme ud.

Crof. Kjender De Abbé Paris?

Aug. Lidt nok!

Crof. Saa vil jeg blot sige Dem med to Ord: Han var en overordentlig from og exemplarisk Præst — et sjeldent Syn: ikke sandt? og han døde for nu 40 Aar siden. Neppe var han død og begraven, saa skede der en Mængde mirakuløse Helbredelser paa hans Grav. De fornuftige Folk loe i Forstningen blot deraf, og holdt hele Sagen enten for Bedragerie eller for Overtroe. Men ingen iblandt alle gjorde sig mere lystig derover, end just Forfatteren til denne store Bog *), Hr. von Montgeron, Parlementsraad i Paris. I alle Selskaber trak han Abbéen og hans Mirakler frem, og anvendte al sin Vittighed og Lune paa at spøge med samme. Men Rygtet blev ikke allene bestandigt derefter ligesom tilforn, men Montgerons bedste Venner bleve ham endog

*) La verité des miracles, operès par L'interceſſion de Mr. *de Paris*, et autres Appellans — Ouvrage des dié au Roi, par Mr. *Carré de Montgeron*, conſeiller au Parlement de Paris. à Paris 1737. Ogsaa Colln, 1745-47. 3 Vol. 4.

endog efterhaanden mindre tilbøjelige, trak blot paa Skuldrene ved hans vittige Indfald, og sagde ham lige i Øjnene, at Spotterier beviiste intet imod aabenbare og øjensynlige Daadsager. Det fortrød Parlementsraaden, som var meget naturligt, og han foretog sig, i egen Person at gaae hen paa S. Medards Kirkegaard, og paa Stedet at undersøge den hele Sag, og derefter at lægge den for Dagen. Hvad skede? Den 7 September 1731 kom han rigtig paa Kirkegaarden og — opdagede Bedrageriet, vil De nok tænke. O, netop det modsatte! Med den største Rørelse, som nogensinde kan tænkes, kastede han sig selv ned paa den hellige Mands Grav, og ligesom dette allerede havde kureret mange hundrede Mennesker af deres legemlige Brøk og Sygdomme, saa kurerede det ham og af hans Vantroe. Fra det Øjeblik af blev han af en rasende Saulus, en ivrig Paulus, og det ydermere saaledes, som De kan vente det af en fornuftig Mand, og endda dertil af en Parlementsraad: Det vil sige: Han gjenkaldte sine forrige Spotterier ikke blot med Ord, sagde ikke blot, nu troer jeg Paris's Mirakler, hvilke jeg forhen ikke troede, men han førde det strængeste juridiske Bevis paa Miraklernes Sandhed og Rigtighed. Og Dette Bevis kan De finde her i denne Bog. Der er heller ikke anført en eneste Historie, som jo er belagt med de udførligste og tilforladeligste Vidnesbyrd. Dersom Miraklerne i Bibelen kun vare halv saa strængt beviiste, hvilken fornuftig Fritænker vilde da vel drage dem i Tvivl: Men der heder det kun stedse: est fides penes auctorem! Saaledes gaaer vor Montgeron ikke tilværks! Han kommer strax med et Dosin lovformelige Certifikater og Tings-

vid-

vidner, som dog vel have Fidem over al Verden; kun blot at anføre een Fald, thi Anette skal bære det hele Værk hjem til Dem, at De kan læse det igjennem i al Magelighed. En gammel Kone havde i et Aarstid været lam i den venstre Side af et Slagflod, og havde tillige mistet sit Mæle, saa hun kunde ikke tale et Ord. Lægerne erklærede hendes Sygdom for gandske ulægelig. Konen fattede endelig den Beslutning, at tage sin Tilflugt til Mirakellægen Paris, og slæbede sig møisommelig og elendig frem paa hendes Krykke til Kirkegaarden. Den førstegang — hjalp det intet! Den andengang heller intet! Den trediegang, efterat hun en Tidlang havde ligget og bedet paa Graven — staaer hun i hui og hast frisk og sund op, holder Krykken triumpherende i Vejret, marscherer flink hjem, som en ung Pige, og, kort sagt, er saa frisk som De og jeg. Det maatte dog vel være et virkeligt Mirakel, naar det forholdt sig saaledes. En af Lægerne for gandske ulægelig erklæret Sygdom — i et Øieblik, uden al menneskelig Tilvirkning, fra Grunden af kureret: Og kuldkast De nu engang, om De kan, Vidnesbyrdene derom. Vidnerne ere omtrent 60, som Montgeron anfører, alle Øie- og Øredvidner, af Venner og Fiender, som have seet Konen en og den samme Dag, om Formiddagen høist syg og elendig, og om Eftermiddagen mod Aften gandske frisk og sund og fornøiet.

Aug. Ja, naar det er saaledes, saa tager jeg mine Ord tilbage. Paa denne Maade er det dog mueligt, at Gud engang har gjort en Undtagelse fra sin Plan, og har ogsaa endnu i vore Tider ladet skee Mirakler.

Cros.

Crof. Min Ven, De taler imod Deres Overbeviisning! Dersom det ellers ikke havde noget paa sig, vilde De gandske vist standhaftigt forkaste Montgeron med alle hans Vidner; vilde sige, han er en Sværmer, har ladet sig føre bag Lyset ved Præstekunster, fornemmelig her ved Jansenisternes Ränker, og har saa igjen bedraget andre ærlige Folk. Men De er bange for Følgerne, det er Sagen! De tænker ved Dem selv: Holla! jeg tør ikke nægte Paris's Mirakler, som efter udvortes Anseelse hviler paa den historiske Visheds saa faste Grunde; thi ellers spiller man mig det ligesaaledes med Bibelens Mirakler, som aabenbare ere langt mindre verificerede. Er det ikke sandt, min Ven, er det ikke Deres Tanker?

Aug. Og om nu saa var, havde jeg da vel saa stor Uret? Saasnart Christi og hans Apostlers Mirakler blive kuldkastede, saa bliver jo vor hele Religion til et tomt Hjernespind —

Crof. Gud bevares! Hvem siger det? Hvem paastaaer det? Det Væsentlige i enhver Religion er jo altid og evig Moralen, og denne, naar den kun ellers er god, bliver nok staaende, hvad enten den saa er stadfæstet med Mirakler eller ikke. Men nu er det soleklart, at den christelige Moral er visselig blant alle den fortræffeligste, og de Herrer Sokratesser, Epikteter, Senekaer, Ciceroer, og hvad de alle hede, ere, imod Christum og hans Apostler betragtede, sande Røvere og Bedragere; og hvad Muhamed angaaer, saa kan en Blind see, at han har stjaalet det bedste i hans Koran af Bibelen. Lad os altsaa sætte, at Bibelens Mirakler, naar man vil tage det strængt, ikke vare beviislige, eller de

hørde

hørde vel endog til det Kapitel om Folkeforblindelser: Hvad var det saa mere? For mig behøver ikke noget Menneske at gjøre et Mirakel, for at bevise for mig, at det er en gandske fortræffelig og guddommelig Moral: Elsker eders Fiender! Velsigner dem, som bande eder! Gjører vel imod dem, som hade eder! Jeg føler det desuden fuldkommen vel.

Aug. Men, min kjereste Ven, er De dog ikke et besynderligt og selsomt Menneske! Paa den ene Side gjør De, ligesom De vilde gjøre Ende paa den hele christelige Religion, og paa den anden Side tager De selv dens Partie paa det stærkeste.

Crof. Deraf kan De see min Upartiskhed. Jeg holder blot med Sandheden, det er mit Symbolum: Af de Fordomme, som jeg i min Ungdom har indsuget, maae længe nok falde, baade paa højre og venstre Haand, alt hvad der vil, jeg gaaer min Gang ligefrem og frisk væk. Men det koster visselig Umage, førend man faaer revet sig los fra sin Ungdoms Fordomme, der ere næsten blevne til en anden Natur.

Aug. Det kan ingen føle meer, end jeg. Naar jeg hører Dem tale og demonstrere saaledes, saa kan jeg ikke andet, end jeg da maae give Dem ret. Og dog — jeg tilstaaer det oprigtigt for Dem — er jeg mangengang saa angest derved, som om jeg begik, jeg veed ikke hvad for en stor Forbrydelse.

Crof. Det er Fordommenes sande Natur; De suge sig saa fast ved en som Blodigler. Men kun Taalmodighed: Deres Hoved er af Naturen alt for lyst dertil, at De ikke efterhaanden skulde komme i en fri og egen Tankegang. Naar De først er bleven færdig med Montgeron, saa skal De læse Hume. Han spotter ikke saaledes som Voltære mangengang

gjør, men han beviser, saa Theologerne maae ærge sig syge over ham.

Her blev Samtalen afbrudt, og da Augustin gik bort, bar Anette Montgeron rigtig efter ham. Om Talen imellem dem da er bleven fortsat videre om Abbé Paris, eller om de ikke snarere have talet om Hyrden Paris, det maae mine Læsere gjette *).

Sextende Kapitel.

Nu holdt Crosigk det for at være Tid, at bruge det sidste hidindtil endnu gjemte Argument imod Augustin, for hvilket han, efter den Regning, han gjorde

*) Det var nok mit Forsæt, at tilføje dette Kapitel nogle Tanker om Miraklernes Mueligbed, Fornuftmæssighed og historisk Vished; men imidlertid er den anden Deel af Leß'rs virkelig klassiske Værk Ueber die Religion kommen for Lyset, og nu er det en højere Pligt for mig at tie, for desto alvorligere og med megen Varme at henvise dertil. Kjære Læser, om Bolingbroker og Hume og Rousseauer og Fragmentskrivere og Horus ꝛc. skulde end have opvakt nok saa mange Tvivl i din Sjel om de bibelske Miraklers Mueligbed og Virkelighed; ja, om det enddog var saa godt som afgjort hos dig, at der er ingen Mirakler og kan ingen Mirakler være til: Er kun ikke al Følelse af Upartiskhed uddøet hos dig, formaaer du endnu at sye det vise Audiatur et altera pars, saa læs i det anførte Værk med den skarpeste Opmærksomhed og med den meest opmuntrede Undersøgelses Aand fra S. 166 til 472, og om Paris's Mirakler fra S. 767 til 862 — og du skal da lære at kjende Sandheden, og Sandheden skal gjøre dig fri.

de sig, maatte gandske ufejlbarlig give efter. Til den Ende skrev han følgende Billet til ham:

Kjereste Ven!

Gandske uformodentlig kommer en liden Rejse mig paa Halsen, for hvilken jeg ikke med Føje kan losrive mig, omendskjønt det vil gjøre mig ondt og jeg er meget bekymret over, at jeg maae undvære Deres Omgang næsten i otte Dage. Jeg kan ikke engang tage Afsked med Dem, saa hastig maae jeg afsted: altsaa kun skriftlig min Begjering! Her leveres Dem Nøglerne til mine Værelser og til mit Bibliothek, og jeg indsætter Dem hermed ordentlig til min Huusholder i min Fraværelse. Ikke fordi jeg har nogen Aarsag til den mindste Tvivl om Anettes Ærlighed: Men hun er en Pige, og det tænker jeg er Grund nok, ikke at betroe hende noget vigtigt. Der kunde ogsaa imidlertid indløbe Breve til mig, og da skulde hun maaskee slet ikke vide at hjelpe sig. Kort sagt, jeg forlader mig gandske paa Deres Klogskab og paa Deres Venskab; og at jeg i lige Tilfælde af Hjertet staaer Dem til Gjentjeneste, det forstaaer sig af sig selv. Vale indtil vi atter sees, hvilket jeg med stor Utaalmodighed længes efter ꝛc.

Med denne Billet kom Crosigks Tjener ridende til Huset og sagde, at hans Herre allerede var ude af Porten, og at han paa Øieblikket maatte efter ham. Nu tænke man sig Augustins ubeskrivelige Glæde. Paa engang saae han sig hele otte Dage i uforstyrret Besiddelse af sin Anette, uden at han havde det allermindste at befrygte hverken af Crosigk eller af noget andet Menneske. Gandske naturlig styrtede han meer afsted, end han løb, for at tage det ham anbetroede Huusholderskab i Possession: Men midt

paa Gaden overfaldt ham pludselig en Angest, en Hjerteklappen, en Lamhed i Knæer og Fødder, saa at han neppe kunde gaae videre. Augustin vidste ikke, hvad der skede ham: Men ham skede udentvivl det samme, som der begegnede en Ingvisit, hvis Historie fortælles i de Schlesischen Provinzialblätter (Julius 1785 S. 55-64) *). O visselig, den Albarmhjertige lader ingen Synder styrte sig uadvaret i Fordærvelsens Afgrund! Med en usynlig stærk Haand griber han ham: Og dersom Synderen tager fat paa denne Haand, saa gaaer han, ledsaget af den, tilbage fra den onde Vej, saa er han vis paa sin Rædning! Støder han den derimod haardnakket bort fra sig, saa er han selv Aarsag i sin Ulykke, og Gud gandske uskyldig i hans Fordærvelse! Augustin gjorde — det sidste: Han samlede alle sine Kræfter og gik videre. Anette ventede allerede efter ham ved Vinduet; det hende af Crosigk paalagde Forbud var nu ophævet, og — og —

Da wurde vom glühenden Hauche der Luft
Die Unschuld zu Tode vergiftet.

O

*) Jeg har selv læst i Akterne om Misdæderens Forbrydelse efter hans egen Tilstaaelse, da han just var i Begreb med at myrde sin Ven. „Men da vi, „(sagde han i Special-Forhøret,) gik begge, B. „foran og jeg bagefter, var det, ligesom man holdt „mine Hænder tilbage, saa at jeg ikke kunde angribe „ham; det var ligesom en sagde til mig: gjør det „ikke! Kort, der var saadan Strid imellem min Li„denskab og min Samvittighed i mig, som jeg slet „ikke er i Stand til at kunne udtrykke med Ord.„ Tregange følede denne Misdæder denne usynlige tilbageholdende Kraft: Og tregange kæmpede han imod den, og undertrykte den. Den fierdegang — fuldførde han Mordet!

O Lorchen, Lorchen! du ømmeste, ulykkeligste Moder! Slog dit Hjerte ikke en eneste Gang i disse otte Dage stærkere end sædvanligt? Følede du ingen pludselig Gysen, ingen bange Ahnelse for din Søn, som nu med eet tilintetgjorde alle dine Opdragelses Frugter? Dog din Lidelses Maal skulde først blive gandske fuldt; du skulde uddrikke en Moders Smerte indtil den sidste bitterste Draabe, for gandske at vise dig som en christen Heltinde! — Mere har jeg slet ikke at sige om denne Scene.

Den niende Dag kom Crosigk tilbage igjen fra hans Reise, paa hvilken han havde gjort en dobbelt stor Coup, som vi strax ville høre. Det første efter hans Hjemkomst var, at han sendte Bud efter Augustin, og noget sildigere efter Weigel. Havde nu Anette endog ikke selv tilstaaet for ham, hvad han forud var vis paa at høre, saa vilde han blevet det vaer, det allerførste han fik Augustin at see.

Hvad fejler Dem, min kjereste Ven, sagde han til ham, efter de første Glædesbeviisninger over at sees og samles igjen? De kommer mig saa bleg, saa mat for: Er De syg paa Legemet eller paa Sjelen? Næsten vilde jeg ønske, at De var en Smule syg paa Sjelen, saa jeg kunde have Selskab af Dem; thi med mig er det der slet ikke rigtigt.

Aug. Hvi saa? hvorledes da? Er Dem mødt noget ubehageligt Tilfælde?

Cros. (sukkede blot og trak paa Skuldrene.)

Aug. O, sig mig det, bedste Ven! Kan jeg hjelpe —

Cros. Umuelig! Sagen er engang skeet! — Jeg har begaaet en dum Streg, og fortjener det, om De gjør mig dygtige Bebrejdelser.

Aug. Jeg gjøre Dem Bebrejdelser? Hvorledes skulde jeg komme dertil?

Crof. O, paa den naturligste Maade af Verden! Kan De og vil De vel give det Deres Bifald, om De seer Deres Ven at afvige fra Dydens Vei?

Aug. Ach, du gode Gud! Vi ere alle skrøbelige Mennesker, og saa høitigen jeg ønsker, at man vil tilgive mig mine Feiltrin, saa gjerne tilgiver jeg andre deres, og allerførst mine Venner —

Crof. Ha, De sætter Mod i mig — Snart maatte jeg nu ligefrem ud med Sproget —

Aug. Herud, herud med det uden Omstændigheder! De veed jo endnu slet intet af, hvad jeg har liggende paa mit Hjerte og min Samvittighed.

Crof. Ach, hvad vil De vel have! Men jeg — Vel er det just ikke Mord og Drab, men derimod den allernaturligste og simpleste Synd, som kan tænkes — Kort, jeg har forplumpret mig, dybt forplumpret mig med en Pige, meer kan jeg ikke sige —

Aug. Og jeg, saaledes som De seer mig her for Deres Øine, jeg er i lige Fordømmelse med Dem.

Crof. De? Det er umueligt!

Aug. Jo, det er saa vist som jeg heder Augustin! Men, førend jeg siger et Ord mere — vil De love mig noget?

Crof. Blindt hen! Jeg lover og holder alt, hvad De forlanger af mig.

Aug. Godt! Vil De og tilgive mig — Pigen maae hede, hvad hun vil?

Crof. Der har De min Haand derpaa, — om hun endog heed Keren Hapuch!

Aug. Nej, det er Anette! Deres Anette! Her siger jeg Dem det gandske ærligt og reent ud,

thi

thi den Brøde vil jeg ikke være skyldig i at have bedraget en Ven ved Usandhed. Vil De nu være vred paa mig, saa kan jeg intet videre gjøre, end tænke paa, hvorledes jeg kan godtgjøre Sagen igjen. Men i øvrigt siger jeg Dem det nu i Deres Øine, at dersom det var Dem magtpaaliggende, at jeg ikke skulde blive nærmere bekjendt med Anette, saa skulde De ikke have betroet mig Deres Nøgler: Fristelsen var alt for stor!

Crøs. Nu, det kalder jeg en Overraskelse, som er herlig! Lad mig omfavne Dem, min Ven! Herefter kan jeg see Dem dristigere i Øinene, end tilforn. Og om jeg nu ogsaa havde noget, hvem veed hvad, at tilgive Dem, hvo kunde da modstaae en saa aabenhjertig ædel Tilstaaelse? Ja visselig tilgiver jeg Dem; og om De endog havde gaaet i Buskene med min egen Kone, saa kunde jeg ikke være vred paa Dem. Men jeg forsikrer Dem paa Kavaliers Parolle, at ikke den allerringeste Tanke om nogen Fornærmelse kan her finde Sted! At jeg staaer i Forhold med Anette, som Herre og Tjener, og at hun for saavidt er min Anette, det giver mig jo ingen Ret til at disponere over hendes Hjerte. Og at en Pige kan være meget elskværdig, uden at jeg just forelsker mig i hende, det forklares jo vel nokfom blot allene af det Ordsprog: Saa mange Hoveder saa mange Sind, uden at vi engang behøve at tage vor Tilflugt til Amors Blindhed. Men, min kjereste Ven, der er desuagtet en mægtig Forskjel imellem os to! De har engang ladet sig henrive af Kjød og Blod: Men hvem veed, om det ikke allerede angrer Dem, og naar Anette kommer bort fra mig, som nu snart vil skee, saa tænker De ikke med en eneste Stavelse mere paa

hende, og vender tilbage igjen til Deres gamle strænge Dyd. Men jeg — jeg kan umuelig forlade min Nanine; jeg maae have den Pige hos mig, det maae koste, hvad det saa vil.

Aug. Ach, min kjereste Crosigk, hvad er De dog deri et lykkeligt Menneske, at De kan gjøre og lade, hvad De vil! Jeg er en elendig Slave, og det har jeg været fra min Barndom af — jeg tør ikke røre mig, uden mine Forældre faaer det at vide igjen. Troer De vel ellers, at jeg ikke ligeledes vilde gjøre alt hvad mueligt var, for at have Anette hos mig?

Cros. Er det Deres Alvor? Deres rene og ramme Alvor? Nu saa skal De have Lov at kalde mig Joden Mardochai, om jeg ikke — bie lidt — inden fire Uger skaffer Dem Anette til Deres Arv- og Eiendom.

Aug. Det er umueligst! plat umueligt!

Cros. Kort, lad kun Weigel først komme til os, saa ville vi hjelpes til at bringe Planen i det rene. Jeg vilde langt heller selv gaae i Slaveriet, end see Dem længere gaae deri.

Wejgel kom derpaa til dem, og nu, kjære Læser, vil Bileams Asen, efterat det saa længe haver tiet, først lade høre sit Ya. Broder, sagde Crosigk til ham i en skiemtende Tone: Du er jo saadan højlærd Mand i Dit Fag, og veed Raad og hvad der er godt for alle Sygdomme: Kan Du da ikke skrive en Recept for os begge To imod Kjerlighed?

Wejgel. O ja! hvorfor ikke? Kom hid med Pen og Blæk! Dog jeg kan ogsaa gjøre det uden samme. Det Specificum for Kjerlighed, som endnu aldrig har slaaet feil, at det jo har gjort sin Virkning — den ægte Cortex Peruvianus for al Kjerlighedsfeber — er Gjenkjerlighed! Probatum est!

Cros.

Crof. Du er en Nar! Den Cortex bruge vi jo begge to, og dog vedvarer Sygdommen derefter ligesom tilforn. Du skal lære os et Middel, hvorledes vi skulle blive gandske qvit og fri for Kjerlighed, hvorledes vi kunne leve gandske kydske og tugtige efter Moralens strængeste Forskrivter.

Weigel. O, er det saaledes at forstaae! Nu godt, ogsaa det. Da behøve I kun at gjøre som den hellige Kirkefader Origenes kastreret Ihukommelse. Og omendskjønt Operationen egentlig slaaer ind i det Chirurgiske Fag, saa tilbyder jeg mig dog af mit ganske Hjerte, i det mindste at føre Direktionen derved.

Crof. O, du Hans wurst, du vil, saa længe du lever, vel aldrig blive alvorlig! Men Spøg tilsidesat, sig mig engang: Er der da virkelig intet Middel, til at kunne mere nedslaae og undertvinge det hede brusende Blod, som dog oprindelig er Kilden til Kjerlighed?

Wejgel. Nu da skulde og noget ærligt Menneske kunne blive alvorligt, naar saadant et Spørgsmaal bliver en forelagt, over hvilket man maae lee sig syg! Sig mig dog: Er der da virkelig intet Middel, til at kunne mere nedslaae og undertvinge den hede gsende og knurrende Mave, som dog oprindelig er Kilden til al Hunger?

Crof. Snak for din Aeske, der er slet ingen Sammenligning! Den Trang og Fornødenhed at spise og drikke er langt mere trykkende og tvingende, end den Trang og Fornødenhed at elske.

Wejg. Det kommer her ikke an paa en Grad meer eller mindre: Det er nok, at ved visse Temperamenter, hvilke jeg som Medikus maae kjende, og

som I unge Herrer have begge to, er det en uomgængelig Sag at elske, og det vilde bekomme eder begge to meget ilde og blive eders Ulykke, om I vilde drive Kydskheden og Tugtigheden alt for vidt.

Eros. Hvi saa? Hvorledes det? Hvi skulde det blive vor Ulykke?

Vejg. Det kan ikke være andet: Og nu taler jeg gandske alvorlig. Her er intet andet Valg, end imellem Døden, eller imellem de skrækkeligste fæleste Sygdomme, som endnu ere værre end Døden. Jeg vil nu ikke gaae ind i Physiologien og Anatomien, af den Aarsag, fordi Herrerne vilde dog ikke forstaae mig: Men exempla illustrant rem. Der var nu f. Ex. den bekjendte Digter Zerniz, han døde — hvoraf? Blot af overdreven Kydskhed. Havde han kun bragt Frue Venus et eneste Offer, saa var han bleven ræddet.

Eros. Ha, det er altsaa dertil det Epigramme sigter, som Kästner har gjort, der begynder saaledes:

Zerniz stirbt an Keuscheit:
Seltner Tod der Digter!

Vejg. Ret, gandske rigtig, og vel at merke, Kästner hører endog til vort Fakultet, og hans Dom har altsaa derover en dobbelt Vægt *). Dog, som sagt,

*) Allerede i det 15 Aarhundrede døde en Italiensk Digter, ved Navn Michaele Verini i hans attende Aar, ligeledes efter Foregivende af Kydskhed. Han skrev selv til en Ven:

Promittunt medici coitu mihi, Paule, salutem,
Non tanti vitæ sit mihi certa salus.

Angelo Poliziano, som har gjort hans Gravskrivt, angiver ligeledes samme Aarsag til hans Død:

Sola

sagt, Døden er en Velgjerning, i Sammenligning med de forskrækkelige Sygdomme, som den kjere Kydskhed drager efter sig hos Personer, som der er Liv og Fyr i. Jeg har læst Sygehistorier om Munke og Nonner — saa at Haaret ved den blotte Læsning har endog reist sig paa mit Hoved — da jeg dog formedelst Praxis ved Sygesengen er allerede temmelig hærdet.

Crof. Ja, det kan altsammen vel være: Men desto værre, min kjere Broder, desto værre. Og om Kydskheden nu endog har nok saa sørgelige Følger, saa er den dog eengang en Pligt efter Moralen, fra hvilken en Dispensation egentlig ikke finder Sted.

Wejg. Ingen Dispensation? Nu, saa maae Du have hørt en anden Moral end jeg. Jeg har eengang hørt Moralen hos Gellert, og han havde et langt Kapitel om Omsorgen for Legemets Sundhed. Som Mediciner havde jeg vist gjerne ønsket dette Kapitel hvem ved hvorhen, men som Menneske kunde jeg intet have derimod. Nu slutter jeg saaledes: Omsorg for Sundheden er en af de første Pligter i Moralen: Hvem som nu vil Hjemedet, den maae ogsaa ville Midlerne. Atqui ved visse Temperamenter er intet andet Middel til Sundheden, end en maadelig Brug af Kjerlighed — Ergo —

Crof. Det er kurioſt! Hvad tykkes Dem om denne Slutning?

Aug. Jeg vilde ønske, at den var rigtig!

Wejg. Hvad? Tvivler De endnu derom?

Aug. Nej, nej! Det vilde gjøre mig meget uroelig, om jeg tvivlede derom.

Crof.

Sola Venus poterat lento ſuccurrere morbo,
Ne ſe pollueret, maluit ipſe mori.
Hic jacet, heu patri dolor et decus! *unde juventus*
Exemplum, vates materiam capiant.

Crof. For at komme til at tale om noget andet: Saa hør engang, min kjere Wejgel, Du maae nu lægge dit Hoved sammen med mit, saa at vi kunne forløse vor Ven her fra hans fatale Logis hos den gamle Torsk af en Doktor Theologie.

Wejg. Nu, det kan jeg dog eengang kalde et skrækkelig prægtigt Indfald! Jeg har længe, meget længe havt den største Medlidenhed med Dem, for De maatte leve der ligesom i det Siberiske Fangenskab. Men kun Taalmodighed, vi ville snart faae Dem forløst derfra. Siig mig, har den gamle Mand endnu flere Værelser at leje bort?

Aug. Nej, ikke fleer, end dem, jeg er paa.

Wejg. Scharmant! Og har De ej merket, at Væggene svede og blive vaade, naar det er fugtigt Vejr, især i Sovekammeret?

Aug. Jo, noget lidet vel, men ikke meget.

Wejg. Nok! Planen er funden: Send strax Bud hen, Crosigk, og lad hente nogle Læg, og dem putter De i Lommen, og hold dem i Morgen for Deres Øine, at de blive brav fulde af Taarer og hovne op. Derpaa sender De Bud efter mig — Det øvrige vil da finde sig, ligesom det Grækiske, og De skal faae et nyt Logis, saa godt som De vil ønske sig det, uden at Deres Forældre skulle have det allerringeste at indvende derimod.

Af denne smukke Plan og ligesaa meget af dette skjønne Ræsonnement, over hvilket enhver retsindig Læge *) maae visselig medlidende trække paa Skuldrene,

*) Jeg er ingen Læge: Men jeg har tilstrækkelig ladet mig undervise af en duelig Læge, angaaende det Spørgsmaal: om man kan dse af Kydskhed? for at

rene, ville mine Læsere uden Vanskelighed kunne overse Wejgel, og gjette, hvad han var for en Karl. Maaskee falder dem ogsaa den Tanke ind af Swifts Märchen von der Tonne, som er meget sand, endskjønt den falder noget haard: Falske Venner ere ligesom Hunde, der bep-sse dem, som de holde meest af. Gid denne Tanke ogsaa var faldoen Augustin ind! Men han, som tænkte paa intet andet, og længdes efter intet andet, end efter hans Annette, overlod sig blindt hen til deres Forelse, og puttede Løgene rigtig i sin Lomme, da han gik hjem.

Om Morgenen sagde han, at han var syg, og der blev sendt Bud efter Wejgel. Denne erklærede strax Sygdommen for et Øieflod, og foreskrev ham Lægemidler, som naturlig bleve kastede ud igjennem Vinduet. Inden faa Dage gik Wejgel selv til den Høivørdige Hr. Huusvært, sagde ham, at hans Patients Øiensygdom kom blot af Fugtigheden i hans Værelser, som han lykkeligvis nyelig havde opdaget; De maatte altsaa indrømme ham et andet og mere tørt

at blive forvisset om, at det er en tilforladelig Sandhed, som jeg allerede har læst i min Leß (christliche Moral, 2te Ausgabe. S. 205).

„Aldrig, i noget eneste Tilfælde, kan Menneskets Sundhed lide Skade ved Kydskhed. „See MEKEL nova experimenta et observationes „de finibus venarum ac vasorum lymphaticorum etc. „Berol. 1772. 8. pag. 71. seq."

Hvem som altsaa paastaaer, at Zerniz, Verini ꝛc. virkelig ere døde af Kydskhed; at Munke og Nonner ere blevne skrækkelig syge deraf (og NB. deraf allene: og ikke enten ved Umaadelighed, Drkeslsshed, eller vel endog ved meget ukydske stumme Synder: Den paaligger det at bevise sligt, og dette vil visselig blive ham meget vanskeligt.

tort Værelse, ellers vilde alle Lægemidler være forgjeves, og han vilde stedse beholde det Flod i Øinene. Den gamle gode Mand forskrækkedes hjertelig over denne vel sammenhængende Løgn, beklagede med Smerte, at han havde ingen andre og bedre Værelser, og drev selv paa, at Augustin i disse Omstændigheder maatte flytte andensteds hen: Thi han vilde for alt det i Verden var ikke være Skyld i hans Sundheds mindste Tab. Wejgel, som nu havde en Solo med Matadorer i Hænderne, spillede strax ud paa Tout. Han overtalede den Gamle til at troe, Augustin vilde meget ugjerne flytte bort, saavel af Attaschement for ham, som og af Frygt for sin Fader, der meget let kunde gjøre sig slette Tanker om denne Forandring; og bad ham, at han derfor vilde have den Godhed, selv at skrive til Doktoren, og forestille ham Sagen fra den rette Synspunkt, og tillige hjelpe at drage Omsorg for, at Augustin kunde faae et nyt honnet Qvarteer igjen, hvor han var betrygget for alle Farer og al Forførelse, ligesom hos ham.

Den Gamle tilbød gjerne og villig sin Haandrækning til det altsammen, og Augustin sprang allerede op til Loftet af Glæde. Men der fattedes endnu eet til den anlagte Intriges Fuldendelse, hvortil Crosigk og Wejgel dog snart vidste Raad. De fik fat paa en efter udvortes Anseelse gandske honnet og hæderlig Mand og Borger, som lejede Værelser bort, hvis Huus stod i det bedste Rygte, men som i øvrigt var intet mindre end skrupuløs, at see igjennem Fingre med det og det, naar han kun saae sin visse Fordeel derved. Denne Mand maatte ligesom af en egen Drivt gaae hen til den Gamle og bede ham,

at

nat han maatte dog vise Auguſtin hen til ham; da han juſt nu havde Værelſer ſtaaende ledige; Han havde meget let kunnet faae dem bortlejede, derſom han havde villet tage Crethi og Plethi af Studenter ind i ſit Huus; men han gad ikke gjerne have andre end ſſmukke Folk paa ſine Værelſer, og lod dem hellere ſtaae ledige; og nu begyndte han at opregne en lang og ræſonneret Fortegnelſe paa alle de Herrer, ſom i en Snees Aars Tid havde boet hos ham, og enhver af dem alleſammen havde altid været en meget ſcharmant og allerkjereſte Herre; Endogſaa denne Liſt lykkedes, og altſaa afgik der paa engang fire Breve til Doktoren, fra Auguſtin, fra Wejgel, og fra begge Huusværterne, den gamle og den ny. Enhver foredrog ſin Sag paa det bedſte, og dennegang havde vel en anden og klogere end Dotoren kunnet blive bedragen. Kort ſagt, han gav ſit fuldkomne Samtykke dertil, og Auguſtin pakkede ind over Hals og Hoved, for at kunne, om ikke den næſte, ſaa dog vist den følgende Nat dele ſin Seng med Anette.

Syttende Kapitel.

Ligeſom en liden ſtille Bæk, hvilken en Dæmning eller en Sluſe holder inden ſnævre Skranker, pludſelig ſtrømmer frem med Suſen og Bruſen, naar Dæmningen bliver gjennemſkaaren eller Sluſen bliver optrakt: Saaledes var nu Auguſtin! Endog Crosigk og Wejgel forundrede ſig over denne haſtige og ſtore Metamorphoſe. Alt det tilbageholdende blyfærdige og douce Væſen, ſom hidintil endnu ſtedſe hængte

hængte ved ham fra hans Faders Huus af, var reent borte og forsvundet! Min allerkjereste Crosigk, min allerkjereste Wejgel, raabte han, i det han paa det frygtste omfavnede den ene efter den anden: Jeg er ude fra mig selv af Glæde? I Dag maae vi danse, og springe, og smause, og drikke, og kysse, alt hvad Tøjet kan holde! Jeg har længe nok skulet og suurmulet: Men nu skal det hede: Vive l'amour! Vive la joie!

Augustin havde virkelig i Sinde at indvie sin ny Vaaning med et lidet Bacchanale: Men Crosigk raadede ham derfra, og anbefalede ham i alle Henseender at bruge Forsigtighed og Varsomhed, paa det at hans Fader for alting ikke skulde blive opvakt af den søde Søvn og Drøm, i hvilken de nu nylig havde indvugget ham! Derimod foreslog han sin egen Vaaning dertil, hvor, som han sagde, saadant noget gjorde slet ingen Opsigt; Det skede da, og Crosigk foranstaltede Concert, Soupé fin, og efter Soupéen, ved hvilken iblant andet ogsaa blev drukken Du's af dem allesammen, endnu noget, som min Pen blot kan berøre løselig, men umueligt kan skildre. Der kom nemlig uformodentlig de tre Herrers tre Donnaer; Anette, den ganske nylig anhyervede Nanine, og Wejgels Dulcinea, af ham kaldet Eugenie — alle tre i den meest indtagende og meest forførske Paaklædning! Paa Timen blev det fastsat af Crosigk, at for denne Aften skulde al Skaluste ophøre og ei have Sted, og man begyndte da strax at lege Pante-Lege. Ved Panternes Løsning viisde nu Crosigk sit hele Genie, og, næst Legionerne i Helvede, vilde ganske vist ingen have havt mere Glæde over en saa værdig Discipel, end Forfatteren af Pucelle d'Orleans!

ans! Finis coronat opus! Tilsidst giorde Crosigk det Forslag, engang til Afvexling at lege Sabinerinnernes Rov, og hvad derved forefaldt, kan jeg ikke engang fortælle, om jeg end vilde, efterdi man fandt for godt at slukke Lyset ved denne Leeg.

Dersom nu, efter Gellerts Udsagn, Bluefærdighed er den sikkerste og bedste Vægter for Dyden, saa overveje man, hvad for et undsigeligt Tab Augustin led denne eneste Aften! Han taalde nu allerede ej allene grove og fine ublue Gjekkerier og letfærdig og løsagtig Skjemt, men han begyndte endog selv at gjøre Forsøg derpaa. Crosigk havde endnu ikke vovet, at give ham obscene og utugtige Bøger i Hænder: Men nu rykkede han førstegang frem dermed, og det varede ikke længe, førend det kom saa vidt, at Augustin endog paa Collegio læsde sin Angola eller Schaumloffel. Om Sommeren, naar det var godt Vejr, blev der redet eller kjørt ud til en Landsbye i Nærheden, for at høre en ret elendig og jammerlig Præst, og i mange Dage derefter at gjøre sig lystig over ham. Alt imellem nedreve Crosigk og Wejgel gandske de endnu overblevne sidste Rudera af Religion og Moralitet. Ad vocem Dyd for Exempel begyndte Crosigk engang følgende opbyggelige Ræsonnement: Jeg har al Respekt for Dyden! Dersom den kun for det første var ikke alt for tung for vore svage Kræfter, og for det andet, dersom man kun i 199 Tilfælde egentlig kunne vide, hvad der er Dyd!

Aug. O, hvad det angaaer, saa skulde det vel ikke have nogen Nød.

Crosigk. Ingen Nød? Jo gandske vist har det dermed ofte meget stor Nød, som jeg strax vil

vise dig ved et overmaade frappant Exempel. Siig mig, er det ikke sandt, at et Mord, og ydermere et forsætligt Mord — endnu mere, en heel lang Række af forsætlige Mord — er dog vel ingen Dyd?

Aug. Hvad er det for et Spørgsmaal!

Crof. Taalmodighed! Du skal snart finde det meget naturligt! Kjender du Sæbesyderen af Messina, af Labbats Rejser?

Aug. Nej! Johan, den muntre Sæbesyder af Hagedorn, kjender jeg nok.

Crof. Det er en gandske anden. Kort, en Sæbesyder af Messina havde i lang Tid med den største Misfornøjelse seet, at Retfærdigheden og Justitiens Pleje blev paa det allersletteste forvaltet i hans Fæderneland, at de største Skarn og Skjelmer gik fri, og naar de havde fortjent den skammeligste Død, saa kom de neppe engang til at lide en kort Fængselsstraf. Dette ærgrede ham ind i Sjelen, og i en hellig Iver besluttede han selv at forrette det, som Justitien paa saa skammelig en Maade forsømte. Han oppassede derfor hemmelig saadanne Forbrydere, og skjød en efter anden ihjel; han lod Kroppene ligge paa Gaden, og gik saa fornøjet hjem, som enhver, der er sig det bevidst, at have gjort en god Gjerning. Saaledes dræbde han efterhaanden omtrent 50 Personer, Fornemme og Ringe, uden at han en eneſtegang blev greben. Vicekongen, gandske forbavset over de mange døde Liig, som man fandt paa Gaden, udsatte endelig en Præmie af 2000 Rdlr. for den, som kunde angive Gjerningsmanden: Og dersom Gjerningsmanden angav sig selv, saa skulde han faae denne samme Præmie, og tillige være fri for al Straf. Min Sæbesyder gav sig strax paa

Vejen

Vejen, og gik gandske kjek hen til Vicekongen. „Jeg „er den, sagde han, som har henrettet alle disse Folk: „Jeg har derved blot gjort det, som De havde skul„let gjøre. De er Skyld i alle disse onde Stræ„ger, som disse usalige Folk har begaaet, fordi De „ikke har straffet samme. De fortjende ogsaa lige „Straf med dem, og jeg har fundet Lejlighed dertil „meer end eengang; men blot af Agtelse for Kon„gens Person har jeg ikke benyttet mig deraf ꝛc.“ Du kan let tænke, hvordan Vicekongen blev til Mode, ved at see saadan en Mand for sig og høre saadan et Sprog. Kort, han holdt rigtig Ord, gav Sæbesyderen de 2000 Rdlr. — og talede ikke et Ord om Straf; men lod ham blot efter hans eget Forlangende bringe ud af Landet til Genua.— Nu, hvad siger du, min Ven? Til hvilken Klasse regner du Sæbesyderen af Messina, enten til de Dydige eller Lastefulde? Og har jeg nu Uret at sige, at det med Dyden, og overhoved med det, som man kalder ondt og godt, er en i høieste Grad vaklende og ubestemt Sag *)?

En andengang var Talen om Qvindekjønnet, og Crosigk frembragde tusinde skandaløse Anekdoter, for efter hans Meening at bevise Copinel's berygtede Sætning.

Vous êtes, vous ferez & fûtes
De fait ou de volonté Putes —

*) Ikke meere vaklende og ubestemt, end Forskjellen imellem Lys og Mørke, imellem Glæde og Smerte, imellem Kjerlighed og Had! Det vilde snart falde i Øinene, om Sæbesyderen af Messina henhører iblandt de Dydige eller Lastefulde, naar der var noget og mere bestemt angivet om de indvortes Drivefjedre til hans Handlinger.

eller som Wieland lader ham sige til hans Itifall:

Vom goldnen Thron, bis zum beschaubten Stalle,
Nicht eine, jede wich, und also weichen alle.

Auguſtin tog af alle Kræfter det ſmukke Kjøns Dyd i Forſvar. Men han maatte nødvendig give tabt for hans i den ſkandaloſe Krønike saa bevandrede Vederpart. Nu du maae sige, hvad du vil, sagde Auguſtin tilſidſt: Et Fruentimmer veed og kjender jeg viſt, for hvis Dyd jeg vilde kavere med tuſinde Liv, om jeg havde dem —

Croſ. For Himlens Skyld, Broder: Ikke med et eneſte, eller du er forloren.

Aug. Jeg veed, hvad jeg siger: Men jeg tør ikke tænke derpaa — ellers vilde jeg være nærmere ved at græde end at lee.

Croſ. Det er for højt for mig. Forklar mig dog for Mirakelsſkyld —

Aug. (opſpringende og hentende et Portræt) See her: Er dette Anſigt en Laſtværdigs, eller kun en Perſons, ſom kunde være laſtværdig?

Croſ. Det er ved Jupiter et dejligt Anſigt! Hvilken Symmetrie! Hvad for et Øie — Sig mig, hvem er hun? Hvad heder hun? Jeg var i Stand til ſtrax at gjøre en Reiſe hen til hende, blot for at ſee hende: Forudſat, at Maleren ikke har flatteret — Nu? Skal jeg ikke faae det at vide?

Aug. Kan du da ikke gjette det, ret op af denne min Frygtagtighed og Forlegenhed? — Det er min Moder, min dydige, fortræffelige Moder, ſom, derſom hun vidſte, hvad for et Levnet jeg nu fører —

Croſ. Din Moder? — Dog, jo, jo! Familieligheden kan ikke miskjendes — Og ſaaledes ſeer hun

hun paa denne Tid endnu ud, uagtet hun har allerede en Søn ved Universitetet?

Aug. Ikke et eneste Træk anderledes, Skildreren har hverken flatteret eller forfejlet!

Crof. Nu, saa vil hun blive den anden Ninon l'Enclos for Tydskland. O, jeg maae have en Copie af det Portræt! Du tillader mig det dog vel?

Aug. Gjerne, gjerne! Men lad os komme til vor Text igjen: Siig mig uden Smigrerie, og for saavidt Physiognomien er Sielens Spejl, da blot at slutte deraf, synes dig at min Moder henhører med til de Clopinelske Kreature? jeg sværger dig til, spørg i vor hele Stad, hvem du vil, og dersom du finder en eneste Sjel, der kan sige noget Ondt om hende, saa vil jeg ikke være hendes Søn.

Crof. Jeg troer det, af mit gandske Hjerte troer jeg det! Men du vil dog vel indsee, at dette forandrer ikke noget i min Sætning. Jeg paastaaer jo ikke, at alle Fruentimmer actu sveve ud i Kjerlighed, men jeg siger kun, at det altsammen kommer an paa Temperament, Situation, og kort sagt paa lutter udvortes Omstændigheder. Ligesaa vel som der gives varmt Blod, saa gives der og koldt Blod, og et Fruentimmer kan af Koldblodighed meget strængt iagttage det sjette Bud, uden derfor at besidde en Gnist af Dyd. Ligesaaledes kan ogsaa Situationen være tværtimod alle Kjerligheds Handeler, og da maae de naturlig udeblive! At en Præstekone ved Siden af hendes Mand ikke har nogen Liebhaber, det lader sig endelig vel begribe! Men — slaae den Tanke Moder engang af dit Hoved, og lad mig sige et ret frit Ord — sæt mig i Stilling, at omgaaes med denne herlige Kone her, som jeg anseer for intet mindre end følesløs,

los, og lad mig blive nærmere bekjendt med hende; lad mig udforske hendes svage Side, og giv mig Tid nok til fælde Træet, som ikke vil falde ved det første eller ni og halvfemtesindstyvende Hug, og vi ville da see, hvorledes det vil see ud med Dyden!

At dette var den værste, eller i det mindste en af de værste Rodomontader, som nogensinde ere blevne skaarne, behøver jeg ikke først at sige mine Læsere, saafremt de endnu kun halvvejs erindre sig Lorchen. Lad være, at han ved et vist Sprog, efterlignet Dydens, havde kunnet indsmigre sig hos hende indtil en vis Fortroelighedsgrad: saa vilde hun dog, saasnart den skjulte Hestefod var kommen frem for Lyset, have fordrevet ham med et eftertrykkeligt Vig bort fra mig! Dette synes og at have været Augustins Mening i Førstningen: Og dog alligevel lod det ulykkelige unge Menneske sig berøve en stor Deel af hans Agt og Kjerlighed for hans Moder ved Crosigks elendige Sladder om Temperament og Situation. De Lastværdige have alt for megen Interesse derved, at tænke sig den selv Verden uden for sig ligeledes som lastværdig; og saaledes holdt Augustin det for meget muligt, efter hans eget Exempel at slutte, at hans saa kydske og dydige Moder havde og saaledes kunnet falde under visse givne Omstændigheder, og følgelig sluttede han videre, har hun i Grunden ikke saa meget at bebrejde mig. Hvad for en lumsk Stræg Crosigk endnu videre i Anledning af denne Samtale spillede, derom skal mældes til sin Tid!

Endelig gjorde ogsaa Wejgel endnu en Hoved- og Generalstorm paa en Sætning, med hvilken i Sandhed hele Bibelen og hele Moralen staaer eller falder. Crosigk drejede Diskursen hen paa Sjelens Uds-

Udødelighed, og efterat Weigel en Tidlang havde hørt til, slog han endelig en stor Latter op. Nu, hvad har du da at lee ad, spurgde Crosigk ham?

Weig. Det er kun et Indfald, jeg faaer af en Hændelse. Den Historie faldt mig ind om Skræderen, som overleverede Henrich den Fjerde et Project til Statens Forbedring, og Kongen derpaa lod kalde sin Kanzler, og befalede ham, at han skulde tage Maal af ham til en Klædning.

Cros. Men hvad kommer den Historie Sagen ved her?

Weig. Det siger jeg jo heller ikke: Det faldt mig kun saa ind, fordi jeg hører en Theolog, i det mindste en Halv-Theolog og en Jurist at tale om Sjelen.

Cros. (til Augustin) Ha, merker du det Puf? Medicinerne ere saa stolte, at de allene tiltage sig den Ret, tale og domme om Sjelen — og hvad kan man vel sige dertil? *) Nu vel, jeg gaaer strax ned fra Kathedret, lad os nu høre dine Talegaver.

Weig. O, I ville kun udlee mig! Jeg hører allerede, at I to Herrer vide uendelig meget om Sjelen;

*) *La Mettrie* fastsætter dette som et Axioma i hans l'homme Machine: „Voila les seuls Physiciens qui „ayent droit de parler ici. Que nous diroient les „autres, *et surtout les Théologiens?*" Derimod paastaaer den velbekjendte Theologus Swift: „Medi„cinerne skulle slet ikke domme om Religionen, „og det for samme Aarsags Skyld, for hvilken „Slagterne i Engelland aldrig maae være med „at fælde nogen Dødsdom over nogen." Jeg vil her slet ingen Vægt lægge paa dette sidste Indfald, men blot anbefale det, for at slaae saadanne Folk som Wejgel paa Snuden dermed.

len; og jeg, som i mange Aar har tænkt og læst meget om den Sag, jeg veed lidet eller intet derom.

Crof. Ach i denne Fald er Uvidenhed mere værd, end Videnskab: Hiin beroer paa sikre Grunde, men denne maaskee ikke paa andet end tomme Hypotheser.

Weig. Nu, naar det er Meningen, godt, saa vil jeg gandske kort og opbyggelig aflægge min medicinske Troesbekjendelse om Sjelen. At Sjelen ikke er noget enkelt Væsen, og at Leibnizianerne og Wolfianerne ere Narre med deres Monader, det skulde nuomstunder være latterligt, om man vidtløftigt vilde søge at bevise det. Materiel er den gandske vist, kun dette veed man ikke, om den er et over hele Legemet udvidet Væsen, eller en fiin Materie, som har sit Sæde i en vis Deel af Legemet. Det, som nu følger deraf, er klart: Hvad der begegner Legemet, det vederfares ogsaa Sjelen! Naar en af dem er syg, befinder den anden sig heller ikke vel! De blive fødte med hinanden, og gaae med hverandre tilbage i det store Chaos! Det siger jo og Salomon gandske tydelig: Det gaaer Menneſket ligesom Fæet: saaledes som dette dør, saaledes dør Menneſket og; det er altsammen gjort af Støv og bliver til Støv igjen. Det kalder jeg dog vel at tale som Philosoph og tillige som Physikus: Thi det sidste var Salomon aabenbare, efterdi der fortælles om ham, at hans Kundskaber i Naturen strakde sig fra Cederen til Isopen, som voxer ved Muren —

Jeg har alt for megen Agtelse for og tillige Medlidenhed med mine Læsere, at jeg skulde byde dem meer af Weigels ufordøjelige Kaal, end denne lille Tallerken fuld. Jeg vil heller slet ikke her indlade

lade mig i at gjendrive samme! I Henseende til Sjelens enkelte Væsen henviser jeg blot til Reimarus, som, uden al Hjelp af Monadelæren, har saa overbevisende lagt samme for Dagen, at jeg tilbyder mig endnu i Dag at blive en Fritænker, ifald kun en af de gode Herrer vil gjøre sig den Umage, at gjendrive ham. Om Sjelens Sæde i Mennesket, som ogsaa gjør den arme Voltæres bængstede Samvittighed saa megen Kummer, vil jeg lade Haller afgjøre Sagen: Vi vide, siger han, ved Forsøg og med mathematisk Vished, at Sjelen har sit Sæde i Hjernen, og ydermere i Marven, og endnu nærmere i Marven af den vedhængende Rygmarv og den lille Hjerne. Ja, om vi dog ville gandske tilsidesætte Sjelens Enkelthed og lade den være uafgjort, saa bliver dog alligevel dens evige Vedvarenhed fast bestaaende og urokkelig, som Jerusalem har tilstrækkelig bevisst i hans Betragtning om et tilkommende Liv. — Og skulde vel Sjelen absolut hos alle Mennesker være saadan Slavinde af Legemet? Skulde den ikke kunne holde sig munter og stærk, endog under Legemets skrækkeligste Qvaler? Man vil kun erindre som et Exempel iblandt tusinde derpaa: Hieronimus af Prag raabde til Skarpretteren, som vilde antænde hans Baal bag ved ham: Kom herhid, og stik Ild i dette Baal for mine Øine; thi dersom jeg havde været bange for Ilden, saa var jeg ikke bleven bunden paa dette Sted! Da han siden laae allerede midt i Ilden og var omspændt af Luerne og hans Kjød stegtes og hans Nerver hvislede, sang han dog sine Psalmer høit: Mon da vel hans Legeme befandt sig vel? Og hans Sjel var syg og havde Ondt? Dog, saadanne Kunster ere visselig kun for arme en-

foldige Christne, og ikke for højtoplyste Fritænkere! Disse forstaaer bedre at anbringe deres Legems Værd i Beregning, og jeg troer mig til at godtgjøre, at dersom Fritænkeriet over hele Verden kun blev pint og skulde straffes med at afhugge den mindste Finger paa den venstre Haand, saa vilde de allesammen i en Huj og Hast være ligesom bortblæste! Hvor vilde de Herrer, som tilforn ikke gad bøje deres stolte Nakke for de Christnes Gud, hvor vilde de nu knæle og tilbede for en Vizlipuzlis Billede! Med hvilken Andagt vilde de i Tibet bære Dalai-Lamas faste Exkrementer om Halsen, og med de flydende give deres Supper en haut gout, for ikke at blive ansees og straffede som Landets Religions-Foragtere!

Attende Kapitel.

Jeg troer nu at have foredraget min Helts Omvendelseshistorie udførlig nok for tænkende Læsere, og alt for udførlig for dem, som ikke tænke. Ved disse to værdige Apostle, efter denne Methode, ved disse Samtaler, ved disse og endnu flere for Aand og Hjerte forføriske Skrivter, og fornemmelig ved de snerpende Beviser, som Anette vidste at føre entre deux draps til det fritænkerske Systems Stadfæstelse, skede det, at Augustin i en Tid af et rigeligt Fjerdingaar, fra hans Bekjendtskab med Crosigk at regne, blev en komplet Fritænker. Religion og Dyd tjende ham nu ikke til noget videre, end at bruge dem i Brevene til hans Moder som en Tang, hvormed han tog den retskafne Kone ved Næsen. Og omendskjønt han ikke strax i Begyndelsen svingede sig op paa det Fuldkom-

men-

menheds høje Trin, paa hvilket en Crosigk stod, saa gik han dog frem paa den rette Vej dertil. Han tillukde sine Øine omhyggelig for alt det, som kun paa nogen Maade gjorde Mine til at bringe ham tilbage paa den rette Vej igjen. Det var just i dette Aar, at den værdige D. Rosselt udgav sit Forsvar for den christelige Religion. Værket blev godt optaget saavel af Theologer, som ikke Theologer: Men vort ægte Kleverblad vogtede sig vel for at læse det, og Crosigk affærdigede det engang for alle med et Bonmot.

Det er en almindelig Bemærkning, at Proselyter ere i Forstningen overmaade ivrige i deres Religion, eller Irreligion, ligemeget hvilket: Denne Iver bragte Augustin paa det Indfald, som rigtig blev sat i Værk, og trak store og vidt udseende Følger efter sig. Brødre, sagde han en Dag til begge hans Venner, I have nu lykkelig befriet mig fra de elendige Fordomme, som hængde ved mig fra Fader og Moder af. Jeg er en virkelig og overbeviist Fritænker, og glæder mig ved, at jeg er det. Men siger mig, skulle vi tre stedse blive saa enkelte og allene, som vi nu ere? Ville vi ikke udvide vor liden Cirkel mere? Hele Universitetet er fuld af Ordener og Landsmandskaber, hvilke vi med Ret og Billighed afholde os fra, fordi de for den største Deel bestaaer af Pøbel-Folk, som kan ikke andet, end drikke og slaaes. Men lader sig derfor ikke en Orden tænke af en højere Art? Hvad om vi oprettede en Fritænker-Orden? Det vilde visselig være den første, som existerede i Tydskland. Vi lejede da et Huus eller en Have til vore Sammenkomster og oprettede et ordenligt Katheter til Taler og Afhandlinger. Dette vilde nøde os til at gaae sted-

se

se dybere i vort Systeme og stedse at udstudere det dybere. Men tillige satte vi os i en vis Respekt hos Publikum, som vilde holde os for en Art af Videnskabers Academie og hæve os høit op over alle andre Ordener. Og dernæst er det vel ogsaa en unægtelig Sandhed: Acti labores jucundi og vis unita fortior! Naar vort lærde Arbejde var forbi, saa begyndte Fornøjelsen, og naar vor Orden bestod af 12 Personer, allesammen unge fyrige Hoveder, alle stemte i een Tone, alle Maitres dans l'art de jouir, hvad kunde vi ikke da udrette tilsammen.

Dette Forslag havde strax paa det første Ord saa meget anbefalende ved sig, at dersom Crosigk ikke havde givet det sit Bifald og tiltrædet samme, saa havde han blot giort det af Avind og Misundelse, fordi han ikke selv var Opfinder deraf. Men Augustin afværgede strax i Begyndelsen denne Kunstler-Jalousie, i det han erklærede, han vilde slet ikke have Æren for at være Stifter af saadan en Orden; thi denne Ære tilkom ingen anden end Crosigk, ligesom heller ingen uden han vilde være i Stand til at realisere saadan en Idee. Saadan en Berømmelse, hvorledes havde Crosigk kunnet imodstaae den! Altsaa erklærede han sig strax for en Ordens Oprettelse: Kun maae Sagen, sagde han, først paa det modneste overvejes fra alle Sider. Strax en Indvending! Tolv Medlemmer ere aabenbare alt for mange. Iblandt hundrede Studenter duer neppe een for os. Af fattige Krystere kunne vi slet ingen bruge, med mindre det maatte være et gandske fortrinligt Hoved. Og hvad de Rige angaaer, da er der altid iblandt tre af dem een Petit-Maitre, eller et raadt vildt Menneske, som lever hen i Selskab uden

Grund-

Grundsætninger, og hverken kan eller gider tænke. Desuden, da de allerfleste af Professorerne, i det høieste et Par undtagne, endnu stikke i Fordommens gamle Suppe indtil over Ørene, saa maatte Tavsheden være een af vore første Love, og jeg frygter altid at iblandt saa mange kunde en eller anden engang faae det Slags Opblæselser af Vinde, som Theologerne kalde Samvittighed, og derpaa løbe hen og give os selv an, og saa havde vi en Mængde Fortredeligheder og Skikaner at udstaae. Kort sagt, piano! piano! Vi ville først see, at vi kunne faae det halve Dosin fuldt, siden ville vi i al Magelighed tænke paa det Hele.

Strax tiltraade Crosigk sin ny Post som Hverver, og inden faa Uger havde han opdrevet tre Rekruter, en Referendarius von Bergen, endnu en rig, liden, rask og letfærdig Præstesøn, ved Navn Mylius, og en nylig ankommen hovedrig Amtmandssøn, Hermann. Den første var bleven Fritænker blot ved en Forseelse; thi i Stedet for at læse den lille Bog erste Nahrung für den gesunden Menschenverstand, havde han taget fat paa Spinoza og Hobbes, hvilke havde vendt op og ned paa hans den Tid endnu meget spæde Hjerne. De andre to vare endnu unge Begyndere, men i øvrigt haabefulde Planter, som under Crosigks ryglende Haand lovede meget snart at komme til Modenhed.

Nu gik det uden Ophold frem med alle endnu øvrige Anstalter. Der blev lejet et Havehuus uden for Staden; hvori et Værelse blev indrettet til Auditorium, et andet til Leeg, og Salen til Concert. Crosigk gjorde Udkast til Lovene, i hvilke intet fattedes uden et godt Øjemeed, for at fortjene Navn

af

af fuldkommen gode. Derpaa fulgde den høitidelige Indvielse. Crosigk holdt den første Tale, og lod sig af alle Medlemmerne give Haandslag paa broderlig Kjerlighed og Tavshed.

Det vilde være et meget sørgeligt Embede for mig, at skrive denne Ordens omstændelige Annaler, der bestod — skal jeg sige, af Giganter, eller af Lilleputer, som vilde bestorme Himmelen.— De af mine Læsere, som kun have læst en lille Smule i Fritænker-Skrivter, vilde stet intet Nyt finde i alle deres Taler og Afhandlinger. Man gjør Theologerne saa hyppigt og saa bittert den Bebrejdelse, at de ere Plagiarier og begaae Bogtyverie: Men jeg vidste i hele Verden ingen Klasse af Mennesker, som begaae mere Bogtyverie, end Fritænkerne. Endog Voltære selv, som i alle Henseender vil være Original, og som ligeledes er udbasunet derfor af Tusinde, denne Voltære er en af de første Bogtyve. Meget smukt siger den fortræffelige D. Leß om ham: Kollins, Morgans, Chubbs, Tindals og Bolingbrokes Skrivter ere de store Rustkammere, hvoraf Hr. von Voltære har laant det grove Skyt; imedens at hans Vittighed forsyner ham med det til Drillerie fornødne Smaa-Gevær. Skeer dette nu ved Mesteren, hvad skal man da vente af Svendene og Læredrængene! Men dog troer jeg med Grund at kunne forudsætte, at mine Læsere ere en Smule nysgjerrige, i det mindste pour la rarité du fait, for at vide, hvorledes vor Helt Augustin udmærkede sig som Broder-Taler paa Vantroens Katheder: Og denne Nysgjerrighed er jeg nu just i Begreb med at tilfredsstille. I Sammenligning med de andre var han visselig iblandt dem allesammen en Cicero og en Demosthenes,

havde

havde endnu fra Winklers Tid en god Deklamation, et blomstrende Sprog, og Kjekhed nok, at vove sig til de meest halsbrækkende Themata. Freund Hain, f. Ex. som Sieur Asmus har sat foran i Gadedø-ren til sin lille Bog ligesom en Skytshelgen og Huus-gud, er meget slet og ilde anskreven hos Fritænkende. Den gode Asmus siger vel i hans Eenfoldighed som Bud: „Jeg er ingen stærk Aand; der løber mig „altid, Sandhed at sige, en Kulde ned ad Ryggen, „naar jeg betragter Dem." Men troe mig, kjære Asmus, det løber endnu koldere ned ad Ryggen paa de stærke Aander, ja endog over deres hele Legeme; men de skamme sig ved at tilstaae det. Undertiden findes der dog engang en, som siger det ærligt og reent ud, eller som det i det mindste slipper ud af Munden. Der er f. Ex. den berømte La Mettrie, som ved lang Eftertanke havde lykkelig bragt det saa vidt, at der i Himmelen og paa Jorden og under Jorden var intet meer ærværdigt for ham, end Skarpretteren; denne Mand siger i hans Abrégé des systemes: „J'avoue moi-même, que toute ma philosophie „ne m'empeche pas de regarder la mort comme „*la plus triste necessité de la nature*, dont je voudrois pour jamais perdre *l'affligeante idée*." Sandelig, sandelig, dersom det kun ikke havde sine befrygtelige Ubeqvemmeligheder, saa toge disse Herrer gjerne til takke med en Opstandelse efter Døden. Men da Tilintetgjørelse altid er bedre, end et positiv Onde, saa gjøre de ligesom hiin Gaskonier, hvilken, da han skulde gaae i en Træfning, skjelvede af lutter Mod og Tapperhed.

Men

Men vor Heldt rommer sig allerede, for at svinge sit tappre Sværd imod skrækkelige Knokkelmand: Altsaa — Silentium!

Mine Brødre!

Jeg vil i Dag underholde Dem med en Materie, som i den hele christelige Verden er de Herrer Prækestolridderes Tumle- og Kjepheſt. Om der endog i en heel lang Timestid havde herſket en almindelig Gaben og Hovednikken i den andægtige Forſamling: Saasnart dette Thema kun bliver berømt i Applikationen; saa griber strax enhver gammel Kjerling fat paa sit Næsetørklæde, og den vældige Rørelse udgyder sig igjennem Øjne og Næse. Ligesom i et Skyggespil paa Væggen præsenterer sig først Helvede, saaledes som ingen Virgil og ingen Dante har malet det. Der ligger de Fordømte i tusinderal, ja vel millionviis, gnidsle og klappre med Tænderne af Frost midt i den forskrækkeligste og usigeligste Hede, og derimod brænde i den utaaleligste Kulde. Har da den gode Hr. Pastor udtømmet sig i den prosaiske Beskrivelse, saa tager han sin Tilflugt til en poetisk af Psalmebogen. Hvor gyser og ryster da det hele Auditorium, naar det maae høre saadanne poetiske Beskrivelser som følgende:

Den Höllen Wohnung iſt ein Schlund,
Ja tiefe Phütz, i welcher Grund
Du fallen wirſt mit Grauen.
Da findet ſich kein ſchöner Saal,
Kein Vorhaus, keine Kammer;
Es heiſt und iſt ein Ort der Quaal,
Den Satans feſter Klammer
Feſt aneinander hat verpicht,
Es iſt ein Wohnhaus ohne Licht,
Ein Schwefelloch voll Jammer.

Ver

Wer mag ermessen den Gestank,
Der hier auch wird gefunden?
Der strenge Gift kann machen krank
Urplötzlich die Gesunden,
Er ist wie dicker Koth und Feur,
Durch ihn wird alles Ungeheur,
Das stinket, überwunden.

Men — pludselig forandrer Scenen sig! Og nu præsenteres Himmelen med alle de Hellige og Udvalgte, og med de mange smukke rødkjevede Engle: Eja Popeja, der gaaer det løs paa en Syngen, og det fra Evighed til Evighed, uden at de godt Folk blive nogentid mætte deraf. Jeg for min Part vilde nu for denne eneste Aarsags Skyld nok renoncere paa hiin Livets Glæde, fordi jeg er en slet Helt i at synge. Men om jeg endog havde, ja om vi end allesammen havde Nattergalsstruber, saa er der nok bedet og foranstaltet for os, at vi ikke blive optagne i de himmelske Virtuosers Kapelle. Alle Pastorer i hele Christenheden have engang for alle tilsvoret os en evig Fordømmelse, og det, synes mig, kunde vel være nok. Men nej, ogsaa i denne Verden skulle vi allerede smage en Mundfuld af Helvede, og om det end ikke var før, saa skal det dog skee paa vor Dødsseng. En Fritænker, sige de, om han endog nok saalænge har overdøvet og dæmpet sin Samvittighed, saasnart det kommer med ham dertil, at han skal dø, saa forlader hans Systeme ham. Fortvivlelse, skrækkelig Fortvivlelse, er hans ufejlbare Lod! Han brummer — brøler — ti Gader langt kan man høre ham skrige og skraale — græsseligt fordrejer han Øjnene — og naar Djevelen ikke skinbarlig tager ham, saa er Aarsagen dertil blot denne, at Doktor Faust's Tider ere nuomstunder gandske forbi.

Nu ere vi vel, mine elskelige Brødre, allesammen paa denne Tid langt, langt borte fra Døden.

Sundhed blomstrer paa vore Ansigter, Styrke og Kraft fylder vore Nærver og Muskler. Vi ville vel og vogte os for, at drage os Sygdomme paa Halsen ved en umaadelig Brug af Forlystelser, hvorved vort Liv kunde forkortes. Paa saadan Maade kunde vi vel gandske stille og rolige oppebie de sorte Mænds forskrækkelige Spaadom, og blive ligesaa kolde derved, som omtrent ved en Sværmers Spaadom, der udregner Dag og Time af Johannes's Aabenbaring, naar den yderste Dag skal komme. Imidlertid — par maniere d'entretien — hvorfor skulde vi ikke ligeledes engang tænke paa Døden, omendskjønt den endnu er saa langt borte fra os? Og er det ikke et Thema, som i alle Henseender er os værdigt:

En Fritænkers Kunst, at overvinde Dødens Skræk ligesaa godt som en Christen, og endnu bedre end han.

Dette skal være Indholdet af min nærværende korte Betragtning.

Døe — Ophøre at være til — Forlade denne Verden, som dog ved alle sine Mangler og Ufuldkommenheder har mange enkelte smukke Partier — snoe og rive sig ud af sine Venners, sine Kjæresters Arme — Skulle ombytte det bløde varme Duun, hvorpaa der hviles saa sødt og godt i en af de Smukkes Skjød, med den haarde, kolde Liigkiste — sandelig det er en i sig selv afskyelig Idee. Deraf allene, om der endog slet ingen anden Grund var forhaanden, lod det sig bevise, at denne Verden er et Værk af Tilfældet og af den blinde Slumpelykke, men ingenlunde af en viis og god Gud. Thi, hvilken aabenbar Modsigelse! Hvorledes stemmer og rimer det sig sammen? Paa den ene Side den hæftigste Lyst og Drivt til Livet — det

det stærkeste og varmeste Ønske, ret længe og allerhelst beſtandig at nyde denne Verdens Glæde — Paa den anden Side, en kort og elendig Friſt af 50 i det høj-eſte 60 Aar; thi den Tid derover kalder jeg ikke mere at leve, den er kun at vegetere. Hvor er der nogen Viisdom? Hvor ſnorret ſtaaer Middel og Øjemeed i Modſigelſe? Ja, derſom endda vor Drivt og Lyſt til Livet ſtod i en virkelig Proportion med Livet ſelv — derſom vi ved aldrig aftagende Kræfter, ved beſtandig Sundhed, tællede vor Exiſtentſe ikke efter Timer og Minuter, men efter Aartuſinde, ſaa var det Tid, at tale om en viis og god Skaber. Men hvad for en ſund Menneſkeforſtand vilde vel kalde den Mand en god Fader, ſom først opvakde en umaadelig Trøſt hos ſit Barn ved at give det en Saltlage, og derpaa kun gav det et Par enkelte Draaber til at lædſke ſin tørre Tunge og forſmægtende Hals paa? Her er alt-ſaa intet andet at gjøre, end — at ſukke, og med en liden Forandring at udbryde i Guarini's Ord i Pa-ſtor fido.

Se'l *viver* *) è ſi dolce,
E'l *non viver* ſi neceſſario; o troppo
imperfetta natura,
che repugni alla legge!
O troppo dura legge,
che la natura offendi!

Nu vel, ſaa komme han da engang, den Mand med Leen, ſiden vi dog ikke kunne afværge hans Kom-me: Og hvorledes vi da ville blive til Mode ved hans Ankomſt, det er Spørgsmaalet!

Med al Oprigtighed at tale, kom han nu paa Timen, i dette Øieblik, for at afmeje os i vore Aars ſkjønneſte Flor — Det Slag vilde være alt for raſkt,

*) I Texten heder det *peccar* og *non peccar*.

alt for hæftigt, umueligt kunde det da gaae af uden Skræk og Gysen, uden at man dog derfor kunde i mindste Maade beskylde os for Fejghed og Svaghed! Men netop dette Tilfælde er saa høist usandsynligt, at man slet ikke kan regne det for noget Tilfælde. At døe med heelt Skind eller frisk og sund er kun Mode paa Theatret, men ikke i den virkelige Natur. Efter den sædvanlige Slenderian opnaae vi alle vort halvtredsindstyvende indtil tredsindstyvende Aar, ja den ene eller anden vel ogsaa det halvfierdsindstyvende, og heri ligger efter min Følelse en af de stærkeste Grunde imod Dødens Skræk. I denne Alder er det varme Blod allerede afkølet; Sandserne begynde at blive sløve; Drivten til Forlystelser uddøer; Verden med alle dens Glæder har intet mere Indtagende for os: hvorfor skulde vi da skjelve og bæve ved det, at vi maae forlade en Verden, som ikke er nogen Verden mere for os? Den, som tager mig Maden bort for Munden, saalænge jeg endnu er frisk og har god Madlyst, den griber mig an paa en meget ømfindtlig Side; men hvo som berøver mig den, naar jeg ikke mere kan eller gider spise, med den vil jeg i det mindste meget snart blive forligt. Jeg, efter mit Legems individuelle Beskaffenheder, kjender kun en eneste stor Fornøjelse, som for mig er det sande summum bonum, og hvorom Philosopherne have saa jammerlig brudt deres Hoved. Saasnart denne fyrige Drivt bliver udslukt i mig, med eet Ord, saasnart jeg føler mig at være død for Kjerlighed, da vil det netop være ret og tilpas for mig, at døe gandske, og da skal Døden være mig velkommen. Hvor lykkelig skulde jeg da være, og hvor lykkelig skulde vi alle være, om en uformodentlig pludselig Død da traf os! At blive

slaget

slaget ihjel af Lynildsstraalen — at falde for en dødelig Kugle, som var bestemt for en gandske anden Gjenstand — at glide ned fra en smal Broe eller fra en Planke paa Skibet, og pludselig fare ned i Dybet — Hvor dyrt vilde hver af os kjøbe saadan en Dødsmaade, om det var mueligt! Men efter al Sandsynlighed forestaaer os en langsom Død paa Sottesengen, hvilken Soldaten har Aarsag til at skye; thi Døden i Feldtslaget er visselig meget bedre! Hvad er her nu ved at gjøre? At overlade sig til sin Indbildningskraft, og fra Dødens Mueligheds stedse og strax at slutte til dens Virkelighed og Nærhed, hvor uphilosophisk var det! Hundrede og nok hundrede lette og ubetydelige Sygdomme medførde Døden, og hundrede og nok hundrede haarde og dødelige Sygdomme forvandlede sig til nye Kraft og nyt Liv. Hvor daarligt var det altsaa, at overlade sig, maaskee uden al Aarsag, til sørgelige og mørke Forestillinger! Hvem vilde ikke udlee en Assurandeur, som, ved ethvert tomt Rygte eller Avisberetning om forulykkede Skibe, strax tænkde paa det Skib, han havde tegnet Assurance paa, jamrede sig, og skrigende rykkede Haaret af sig, og raabde med en fortvivlet Tone: Ach jeg arme slagne Mand! jeg ruinerede Mand! Hvi lukker du ikke dine Øjne op, du forblindede Tosse? Hisset sejler dit Skib sikkert og velbeholdet paa Bølgerne, inden faa Uger er det i Havnen, og i Stedet for Tab vil du faae en rigelig Vinding af det!

Lykkeligviis vil vor Indbildingskraft meget gjerne paa vort Vink være os til Tjeneste i nærværende Fald, da den ellers vel før vægrer sig ved at adlyde vore Befalinger. Just denne hæftige og indplantede Drivt til Livet vil ligesom gjøre fælles Partie med den,

for at jage Dødens Popants og Spøgelse saa langt bort fra os som mueligt er. I vore Dage er enhver Læge poli nok, aldrig at sige en Syg lige i Øinene: Du maae døe! Sligt hvisker man kun gandske sagte bag den Syges Ryg til hverandre. Men jeg sætter ogsaa, at Lægen — og for mig maatte det gjerne være Hippokrates selv — sagde mig det lige i Øinene: Saa vilde jeg i denne Fald tage mig den Frihed igjen, at modsige ham lige i hans Øine. Jeg vilde samle alle mine gode Luner, for at opdage den svage Side i hans Kunst for ham, vise ham ved en Mængde Exempler, hvor ofte endog de største Læger have faret vild, og jeg forsikrer, at han skulde snarere gaae over paa min Side, end jeg paa hans. Men jeg sætter end ogsaa, at det blev virkelig Alvor med Døden, at den indvortes Opløsning eller Forraadnelse, hvad jeg skal kalde det, begyndte: O, da er det paa engang ude med al Tanke og Følelse! Hvad der da endnu skeer, det er blot mechanisk, uden at Sjelen veed det allerringeste mere deraf. Philosophen Shandy siger meget rigtig og skarpsindig herom: „Ingentid „er Døden frygtbar! Thi see kun, Broder Toby, — „Naar vi ere, saa er Døden ikke — og er Døden, „saa ere vi ikke."

Men her hører jeg en stolt Christen opblæse sig imod mig; ha, siger han, al den Tale beviser dog i Grunden en Frygt for Døden! Men vi, og kun vi allene ere de sande Helte, som ikke vide af nogen Frygt. Vi lade ikke allene uforfærdede Døden komme imod os, men vi gaae den endog selv modige i Møde, og smile ad alle de Qvaler og Martrelser, den medfører, for de tilkommende evige Belønningers Skyld, som vi have i Vente. — Ha, du gode Christen! Her

har

har jeg dig, hvor jeg just vilde have dig! De kjere Belønninger ere altsaa det store Hjul og den skarpe Spore, som driver dig! Nu, derimod har jeg intet at indvende: Det er meget naturligt, at man gjør noget for en feed Drikkeskillings Skyld. Men hos os er det en temmelig anden Sag! Vi vide ikke af nogen Belønninger, som skulde vente paa os: vi drømme ikke om nogen gyldene Kroner, som de kjere Engle skulle sætte paa os, og vi holde det kjere nye Jerusalem for et blot Slaraffenland. Hos eder er ikke allene intet Tab ved Døden, men profit tout clair: Hos os er alting ude, alting tabt, naar vi døe; og om derfor ogsaa efter menneskelig Svaghed slap et Suk ud fra vort Bryst, vare vi vel derfor feige Kujoner — og I tappre Helte? Men nej, ikke engang et Suk skal det koste os, ikke engang en Taare! Vi have en Grundsætning, til hvilken nedrige og til Egennytte vante Sjele visselig ikke kunne opsvinge sig, men det kunne Vi! Hvad Nødvendigheden byder, det underkaster en Viis sig uden Knurren. Saalænge vi ved vore Kræfters Anvendelse kunne afværge det onde og holde det borte fra os, saa er det godt! men hvis ikke — Saa overlade vi gjerne til Don Quixotter at fægte mod Vejrmøller. Det er en uundgaaelig Skiebne, siger den allerede anførte Philosoph Shandy — det er en uigjenkaldelig Parlaments-Akte — Alle maae døe! Vel, hvad for en fornuftig Engelænder sætter sig imod en Parlaments-Akte? — Men jeg behøver her ikke at blive staaende ved blot almindelige Ræsonneringer. De Christne ere altid strax ved Haanden med en Hob Exempler; stænge en strax alle deres dyre Martyrer især paa Halsen, af hvilke endog ikke en eneste

her af Frygt gjør nogen Mine. Her maae altsaa blot Daadsager træde op imod Daadsager, og vel, jeg modtager Opfordringen! For dennegang kun to Exempler, men stærke og udsøgte — Chevalier Chastelard — og den meer end heltemodige Schweitzer Henzi.

Chastelard, saa fortæller den meget tilforladelige Brantome, var en Fransk Adelsmand af meget god Familie, en Descendent fra den berømte Ridder Bayard, og en i alle Henseender fuldkommen Kavalier, endog en meget artig og behagelig Digter. I Aaret 1561, da Enkedronningen af Frankerig, Maria, afrejsde til Skottland, for at indtage hendes Fædernetrone, fulgde Chastelard med hende, og da Maria ogsaa undertiden ofrede til Muserne, saa begyntes der en poetisk Omgang imellem dem begge, men den trak snart paa den stakkels Chastelards Side visse Virkninger efter sig, som ingenlunde vare Fiktion. Maria hørde til de første Skjønheder i hendes Tid - Chastelard havde et Hjerte, der følde Kjerligheden ligesaa stærkt, som hans Muse besang den smukt — Og hvad bryder den Forelskte sig derom, enten hans Længsels Gjenstand er en Dronning eller en Hyrdinde! Kort sagt, Chastelard brændte af den hæftigste Kjerlighed til Maria. Men imidlertid var hans Forretning opfyldt — han havde slet ingen Forvending mere, at blive længer i Skottland — og han vendte altsaa sørgmodig og nedslagen tilbage til Frankerig. Et heelt Aar tilbragde han i denne piinagtige Tilstand, da Frankerigs Ulykke — thi det gaaer altid og vexelvis bundtet og broget til i denne Verden — aabnede ham en Udsigt til hans Lykke. Religionen, som fra Arilds Tid af har

meget

meget rigelig overvældet det menneskelige Kjøn med Jammer og Blodsudgydelse, antændte ogsaa i Aaret 1562 den første borgerlige Krigslue i Frankerig. Chastelard var en Hugenott, og havde gandske vist grebet eller rettere maattet gribe til Vaaben med, dersom ikke Kjerlighed havde indgivet ham en mildere Tænkemaade. Kort sagt, han henvendte sig til Maria, og udbad sig Beskyttelse ved hendes Hof, imidlertid at hans Landsmænd brækkede Halsen paa hverandre af lutter Kjerlighed til Gud. Maria havde endnu ikke forglemt hendes gamle Ven i Apoll, og hun tilstod ham meget let den Beskyttelse, som han havde udbedet sig. Baaren paa Kjerlighedens Vinger kom han altsaa andengang til Skottland, og blev meget naadigt imodtagen af Dronningen. Men nu vilde han ogsaa opnaae det Øjemeed, som egentlig havde bragt ham herhid! Udentvivl har han allerede tilforn paa en fiin Maade aabenbaret sit Hjerte for Dronningen i hans Digte til hende, og da hun havde godt optaget samme, saa troede han, at han kunde dristig vove alting! han vovede det derfor kjekt og skjulte sig en Nat under Dronningens Seng. Den smukke Maria havde allerede klædet sig af, og var allerede færdig at stige op i hendes indtagende Seng, da en af Hofdamerne ved en ulykkelig Skjebne — o, at hun dog i dette Øjeblik var bleven slagen med Blindhed! — fik den skjulte Elsker at see, og han blev trakt frem, og stod der skjelvende og beskæmmet. Velanstændigheden tillod nu vel ikke andet, end at Maria maatte vise Strænghed imod ham; i Stedet for Kareser overvældede hun ham med de hæftigste Bebrejdelser; hun tilgav ham vel for dennegang af medfødt Hyldelst og Naade, men forbød ham, under

Liv's Straf, herefter nogensinde mere at fordriste sig til sligt. Hvem af Eder, mine Brødre, har ikke den allerinderligste Medlidenhed med den stakkels Chastelard! At være sin Lykke saa nær, og med eet at slænges bort fra den, saa langt som en heel Jorddiameter! Dog, aldrig har nogen Vanskeligheder og Besværligheder endnu forskrækket et godt Hoved: For ham ere de blot et Stød af en Kastevind, som paa nye og langt hæftigere end forhen sætter Kjerligheden i Lue. Kort, inden faa Uger — laae Chastelard! andengang paa det selvsamme Sted under Sengen, og, Tak være hans slemme misundelige Skjebne! blev ogsaa andengang opdaget! Nu befandt Dronningen sig i den Stilling, at hun, for at vedligeholde hendes eget Vel, maatte opofre den beklagelsesværdige Chastelard! Ved Præstegrumhed og Præsterænker var Kronen paa hendes Hoved bleven gjort meget vaklende. Hun heed, og hun var, retmæssig Dronning af Skottland: Men den højærværdige Hr. Johannes Knox beviisde for Folket af hundrede Steder i Bibelen, at saa kjer som deres Sjeles Salighed var dem, skulde de slet ikke vise nogen Lydighed imod deres retmæssige Dronning. Hvert Trin og Skridt, hun gjorde, blev udspioneret, og saafremt det nogensinde lod sig gjøre, blev det brugt til Skjul for Mytterie og Sammenrottelse; og da hun nu i Vidners Overværelse havde truet Chastelard med Døden, saa maatte hun ogsaa offentlig holde Ord. Saaledes blev altsaa den stakkels Chastelard overgivet til Justitien, og Dommerne dømde ham til at henrettes med Øxen, som den, der skulde have begaaet Forbrydelse imod Majestæten. O, hvilken fortræffelig

Ver-

Verden, hvor Chastelarder, hvis eneste Forbrydelse er, at de ikke have noget Hjerte af Steen, skulle dø paa Blokken, da derimod Knoxer med deres Hjerte af Staal og Steen løbe overalt omkring uhængte!

Jeg kommer nu til vor Mands sidste Optrin, og dette skal afgjøre, om Fritænkere ogsaa kunne dø standhaftigt. Med faste og stadige Trin vandrede den ulykkelige — nej, ikke ulykkelige, kun uskyldige og en bedre Skjebne værdige Chastelard hen til Skafottet. Ingen Præst, ingen Skriftefader ledsagede ham: han foragtede denne elendige Trøst. Han styrkede sig heller ikke undervejs med Psalmer og aandelige Sange, men læste blot i Digteren Rousard den Ode om Døden. Da han var færdig dermed, vendte han sig endnu engang hen til den Egn, hvor hans tilbedte Dronning var, som skjenkede ham, i Stedet for Kjerlighed — Døden. Med udbredte Arme og med lydelig Røst raabde han da: Lev vel, du dejligste, du grusomste Prindsesse i hele Verden — et Øieblik derefter rullede hans Hoved hen ad Jorden.

Jeg vil ikke tale, hvor Sagen taler for sig selv: Altsaa ikke et Ord mere om denne Historie, og nu strax til den følgende.

Henzi, en af de store Mænd, som med vidtomskuende Aand fattede den høje Tanke, at give en heel Stat en forandret Form, vilde tilligemed et Antal Venner og Broderskab gjøre dette Prøvestykke paa hans Fæderneland Kanton Bern. Alting var allerede aftalt, alting var modent til Udførelse, da en Nederdrægtig iblandt de Sammensvorne selv blev deres Forræder. I den samme Nat, da Minen

skulde

skulde springe, sprang pludselig Kontraminen. Hvem som kunde rædde sig af dette Broderskab, den rædde de sig; men Henzi og Füter traf den Ulykke, at de faldt i deres Fienders Hænder. Ethvert Barn kunde nu let forudsee deres Skjebne. Man anlagde Proces imod dem begge, og deres Dom blev at henrettes med Sværd. Füter besteg først Skafottet, og Henzi maatte fra sin Vogn see paa hans Henrettelse. Skarpretteren hug feil, og hug ham i Skulderen, i Stedet for at hugge Halsen igjennem. Det er stærkt, sagde Henzi. Skarpretteren hug anden gang til, og fejlede atter i det modsatte Extreme, i det han traf Füter ovenfor Halsen i Hovedet. Ha, raabde Henzi, i det han skar Tænder: Alting er dog ogsaa fordærvet i denne Republik, lige indtil Skarpretteren! Trediegang lykkedes Hugget for ham, og der laae Hovedet. Strax traadde Henzi ligeledes op: Med utilbundne Øjne satte han sig ned paa Dødskammelen. Skarpretteren, som uden Tvivl von Haus aus var en Stymper, og var nu af Skamfuldhed og Forvirring bleven sat gandske ud af sin Forfatning, begyndte nu igjen ligesom før, og hug feil. Henzi — med al Selvbevidsthed — med en bitter Kulde — vendte sig til almindelig Forbauselse for Tilskuerne, omkring til den — meer end bødelmæssige Skarpretter, og sagde til ham: Karl, du reiter ligesom din Øvrighed!

Kan vel det berømte Bonmot, som Thomas Morus sagde, da han allerede lage paa Blokken, sættes i Ligning med dette? Nej, Henzi, du er den eneste Mand i din Art; alle de gamle og nyere Tiders Helte forsvinde for dig; og denne Helt — var vor Broder, — var en Fritænker.

Ach,

Ach, du allerkjereste Dreng, raabde Crosigk, efterat han havde hørt denne Tale ud, i det han paa det varmeste omfavnede Augustin — jeg kunde kryste dig ihjel af Kjerlighed! Du er jo en virkelig lille Voltære.

Der har mine Læsere med eet Oplosningen paa denne lille Bogs Titel. Dette Smigrerie blev naturlig gjengjeldet igjen ved den første Lejlighed, og Crosigk blev ophøjet til den lille Bolingbrocke, ligesom Weigel til den lille La Mettrie, von Bergen til den lille Spinoza ꝛc. ꝛc.

I øvrigt beder jeg mine Læsere, at de jo ikke maae ærgre sig over denne meddeelte Piece. Det vilde være mig en meget let Sag at fremstille den i dens hele Nøgenhed, men Gjendrivelsen maatte vist blive tregange saa lang, og dertil har jeg intet Rum paa disse faa Ark. Kun et Par Ord: Den hele Anekdote om Henzi er en puur opdigtet Fabel: Beviset derfor staaer i det Gottingske Magazin, 2den Aarg. 4 St. S. 75. og endnu bedre i Meiners Briefen über die Schweiz, S. 236-241. Historien om Chastelard staaer meest saaledes, som den her er fortalt, i Brantome; men Chastelard var visselig ingen Fritænker i den Mening, som man her vil have ham forestillet. Til alt det øvrige vil jeg blot anføre den lille Historie af Vademecum om hiin Schwaber. En Schwaber blev tilspurgt, om han og kunde spille paa Violin? Hm, sagde han, jeg troer nok, jeg kan det; men jeg har dog endnu ikke provet det! Vi ville ogsaa lade Augustin først lidet prøve at døe, derefter vil det strax vise sig, om han kan det.

Just

Just denne Korthed, som jeg har foresat mig, tillader mig heller ikke, at meddele en Tale, som blev holdt af Crosigk. Dens Force bestod fornemmelig i en uafbrudt vanartig og forhaanende Ironie, af hvilken Augustin vel ogsaa allerede havde gjort noget til sit eget, men han opnaaede langt fra endnu ikke sin Mester. Iblandt andre holdt Crosigk engang en Lovtale over Hans Højærværdighed Hr. Pastor Montmollin i Moitiers-Travers. Denne er, som bekjendt, den Mand, der i Aaret 1765 foranledigede et fælt Folkeoprør imod Rousseau, saa at den arme Mand var i stor Fare, at blive stenet ihjel af den rasende Pøbel i hans eget Sovekammer, i hans egen Seng. Man kan let tænke, hvorledes en Panegyrik over saadan en Gjenstand maae have været beskaffen. Dog, jeg kan ikke opholde mig derved, men iler til det følgende af Historien.

Nittende Kapitel.

Et heelt Aar havde nu Augustin været ved Universitetet, og i meer end et halvt havde han været en theoretisk og praktisk Fritænker, uden at hverken hans Fader eller Moder vidste et eneste Ord deraf. Hans Tjener, der, som jeg har forhen meldt, havde hemmelig Instruktion, at han behørigen skulde tilkjendegive det, dersom hans unge Herre forfaldt til nogen Udsvævelse, var allerede førend han ved Crosigks Tjener trakt ind i den dybeste Liderligheds Dynd, og de førde begge et saa ordentligt Levnet, som Falstaf, der ikke spillede meer end syv Gange om Ugen, og gik ikke oftere ind i Horekipper, end

end fire Gange hver Time. Den ene Haand vaskede altsaa her den anden, og Tjeneren robede ikke Herren, paa det at Herren ikke skulde robe Tjeneren igjen. Augustin havde ellers paa en Maade let kunnet robe sig selv, dersom han enten var bleven efterladen i hans Korrespondentse med hans Forældre, eller dersom han i Brevene til hans Moder havde afveget fra hans gamle Tone af Dyd og Religion. Men meget snu vogtede han sig saavel for det ene som for det andet. Han skrev ikke allene flittigt latinske Breve til hans Fader, men skikkede ogsaa ikke sjelden lærde Afhandlinger til ham. Med en iblandt andre, som handlede om Botanikens Brug til den Hellige Skrivts Forklaring, insinuerede han sig gandske overordentlig, og Doktoren saae nu allerede næsten ingen Forskjel mere imellem hans Søn og den berømte Hermannus Conringius. Lorchen var paa sin Side vel i Forstningen overmaade bange og bekymret for hendes Søns Forforelse: Men hans første Historie med Clementine F., og de uafbrudt indløbende gode Efterretninger, vuggede hende ind i en falsk Rolighed, og om hun end engang imellemstunder merkede nogen Forskjel imellem Augustins Breve tilforn og nu, saa skjød hun Skylden paa hans alt for ivrige Studering. Paa Universitetet var heller ikke det allermindste blevet bekjendt om den nye oprettede Orden des esprits forts. Man vidste blot at sige af et litterarisk Selskab, som Crosigk havde oprettet, og dermed stemmede de fleste Medlemmers Opforsel fuldkommen overeens, i det de flittigt besøgde de offentlige Bibliotheker og Boglader, og sammenslæbede tusinde Slags Bøger, hvori de enten vidste

vidste eller formodede at finde noget for deres Kram*). Anstillede de engang en Lystighed, som faldt i Øjnene, enten en Udriden om Kap, eller en Slædefart, saa skede det alt paa den anstændigste og sømmeligste Maade, og ikke i den rasende Maneer, som ellers er en Regel i de Tydske Studenter-Sæder. Desuden vidste man, at de alle vare rige Folks Børn, og man forundrede sig snarere over, at de ofrede saa lidet til Luxus, end at de ofrede den for meget. Men ved deres hemmelige Bachanaler, hvor Aretino og Meursius havde Forsædet, bleve alle overflødige Øjne langt borte, og Anetter, Naniner, Eugenier, og hvad de alle heed, sneeg sig gandske hemmelig og uformerkt ind i Haven, og ligesaaledes ud igjen. Crosigk drev Effronteriet endog saa vidt, at han søgde at gjøre Publikum viist, han og hans Kamerater vare et Slags Hovedhængere, som i al Stilhed dreve deres Gudstjeneste paa deres egen Maade. Virkelig kunde den, som om Søndag Eftermiddag gik forbi Havehuset, ofte høre dem synge og læse en Prædiken ligesom i en Kirke. Men hvad for en Syngen, og hvad for en Prædiken var det! En

*) For herpaa kun at anføre eet Exempel: Crosigk laaude af et offentligt Bibliothek Corpus historicum medii ævi af Ekkard. Hvem havde ikke efter første Anseelse skullet finde en roesværdig Videlyst deri! men ham var det blot at gjøre om Burchardi Diarium Curiæ Romanæ sub Alexandro VI. Papa (i den anden Deel) og om det deri skildrede Convivium 50 Meretricum cum Duce Valentino. For de Rene er alting reent, siger Skriften: Men for de Urene? Ved næste Lejlighed anstillede Crosigk et ligedant Convivium og — lod ogsaa opplukke Kastanierne: Sapienti sat.

En liden Prøve herpaa vil være overflødig nok. Begyndelsen blev gemeenlig gjort med en Herrnhutisk Sang, i den Smag som følgende af Bothens herrnhutischem Ehegeheimnisse (Berlin 1751):

Ach, ich fühl, ich fühl, ich fühl,
und ich weiß wohl, was ich fühl.
Balde geht es ans Durch-Oehlen,
ans Durch-Oehlen, ans Durch-Oehlen.
Ach, ich fühl, ich fühl, ich fühl,
und ich weiß wohl, was ich fühl.

Derpaa fulgde gemeenlig en Prædiken af Pater Abraham a Sancta Clara, og man kan tænke, hvorledes Tilhørernes Andagt maae have været beskaffen, naar denne geistlige Hanswurst lod sig forlyde saaledes og paa følgende Maade:

„Iblandt Menneskene er i mange Henseender „intet hoffærdigere end et smukt Fruentimmer. Du „Lilie, holdt din Mund! Polixena bilder sig ind, „hun er hvidere end du. Du Rose maae kudske, „thi Charlotta siger, hun overgaaer dig i Farve. „Du Elfenbeen skjul dig, thi Sandulpha siger „dig lige i Næsen, at hendes Pande er langt glattere „end du. Du Diamant, lad dig ikke see, thi Eleonora vil paastaae, at din Glands ligner kun dumme Glasruder imod hendes Øine. Min gode Snee, „du maae krybe i Skjul, siger Lukretia, thi imod „hendes hvide Hænder ligner du ublegt Lærred. O, „hvor smuk er denne Madame! Hun rækker og strækker Halsen i Vejret som en Stork. Hun troer, „hun er en Malvasierviin, og andre Folk kun Skillingsøl. Hun troer, hun er en Ametyst, og andre „Folk kun gemeent Skarn. Hun troer, hun er poleret af Naturen, og andre Folk kun gemeent overstrogne. O, min Fernis overtrukne Skarnbøtte!

„vil du efterabe Paafuglen i Stolthed', saa følg den „og i andet, nemlig i dine Beens og Fødders ydmyge Beskuelse." ꝛc. ꝛc.

Det kaldtes Crosigks Gudstjeneste! Og saa uskyldigt som det endog er i sig selv, at lee ad noget Latterligt: saa var dog gandske vist Latteren i denne Sammenhæng og i denne Hensigt en Handling, som før skulde have ziret en Abe, end et Menneske.

Saa stor nu den Sikkerhed var, med hvilken Augustin, befriet fra Religionens lette Lænker, levede hen som Vellystens nylig blevne Slave, saa blev han dog med eet truet af et Uvejr fra hans Faders Huus, hvilket han vel ikke havde drømt om, hverken vaagen eller sovende. Mine Læsere erindre sig vel endnu Kandidaten i det første Kapitel, som havde været saa forvoven, at føre alleslags uærbødige Taler imod Hans Højærværdighed Hr. Doktoren, og at Doktoren derfor indstævnede ham for sin frygtbare Domstoel, men at Kandidaten ikke fandt for godt at møde, men søgde sin Lykke udenlands, og efterlod sig et lidet men eftertrykkeligt Brev, hvilket Brev gav Anledning til Inqvisitions-Processen imod D. Müller? Nu vel, denne Kandidat heed Eilers, og levede paa den Tid endnu vel og fornøjet, uagtet det Anathema, som Doktoren havde affagt over ham. Samme havde heller ikke hindret, at han jo var bleven Pastor og Ægtemand og Fader, og hvert i sin Art ret tilgavns. Naturligviis fik han den hele Inqvisitions-Historie at vide, ønskede Doktoren — hans Fortjenesters fulde Løn, og bad sin Lærer Müller ydmyg og veemodig om Forladelse, fordi han imod sin Villie havde trakt ham et Uvejr paa Halsen, hvilket han gjerne, meget gjerne selv ønskede at udstaae. Müller tilgav

ham

ham ikke allene af gandske Hjerte, men dette fortrede-lige Tilfælde knyttede ogsaa et egentligt Venskabs-Baand imellem dem, og endnu indtil denne Time fortsatte de flittigt deres Korrespondentse. Da nu Eilers fik at vide, at en Søn af Doktoren befandt sig paa den Tid ved Universitetet, saa gjorde dette ham nysgjerrig at vide, hvad det da vel maatte være for en Plante? Og ved D. Müller, saavelsom ved andre Universitets-Korrespondenter lykkedes det ham, at komme temmelig nær paa Spor efter Sandheden. I den Hensigt, at det skulde komme for Doktorens Øine, skrev han følgende Brev herom, og stikkede det til en Gejstlig i Residentsstaden:

„Jeg er hævnet, fuldkommen hævnet! D. „Prizelius gjorde for rum Tid siden mig og min „værdige Lærer Müller til Fritænkere, til Religio-„nens Forstyrrere, og Gud veed hvortil; snart vil „der nu af hans eget Kjød og Blod opstaae en Fri-„tænker, som vil være ret stadselig. Hans Søn, „som befinder sig ved Akademiet, gior dertil den bedste „Mine af Verden, hvilket jeg veed af tilforladelige Ef-„terretninger. Hans eneste Omgang er med Folk „af denne Art, og især hænger han sig ved en vis Hr. „von Crosigk, et listigt, forslaget og raffineret Skarns „Menneske, som iblandt andet er en heel Mester i „den Kunst at forføre unge Piger. De samles dag-„lig i en Have, og Himlen veed, hvad de der foreta-„ge sig; thi de drive deres Praktiker paa det aller-„hemmeligste! Det lystigste, eller rettere det sørgelig-„ste ved denne Sag er dette, at Doktoren har af gammel „Raucüne for Livs og Deds Skyld forbudet sin Søn, „at besøge D. Müllers Kollegier, fordi han be-„frygter, at denne brave Mand skulde gjøre ham til

„en Fritænker. Til en høiere Grad er vel neppe fra „Verdens Begyndelse Forblindelsen bleven drevet! „Dersom nogen er Fritænkernes totale og frygtbare „Modstander, saa er han det! Han besidder ogsaa „dertil alle Talenter og Kundskaber, stor mathema„tisk og philosophisk Skarpsindighed, en skarp Vit„tighed, en udbredet Lekture i alle Skrivter af nogen „Vigtighed for og imod Religionen! Foruden det, „at han i sine Kollegier ved alle Lejligheder anfører „Fritænkernes Indvendinger, og fremstiller dem i „al deres Nøgenhed og Svaghed, er han og priva„tim af gandske Hjerte til Tjeneste for enhver, som „vil have opløst en eller anden Tvivl. Kort sagt, „jeg indestaaer Dem derfor, at havde Doktoren skik„ket sin Søn i Müllers Kollegier, saa havde han li„gesaa lidet kunnet blive en Fritænker, som jeg selv: „Men saaledes som Sagerne nu ere beskafne, vil „Sønnen have meer Aarsag til at beklage sig over „Faderen, end Faderen over Sønnen ꝛc. ꝛc."

Dette Brev gik, som man let kan tænke, fra en Haand til en anden, og saaledes kom det og til de øvrige Herrer i Consistorio. Disse holdt det for deres kollegialske Pligt, at give Doktoren Efterretning derom paa en lemfældig Maade, og i den Hensigt meddelede de ham blot den første Halvpart af samme; den anden, befrygtede de, vilde falde ham alt for haard at fordøje paa eengang.

I Begyndelsen tog Doktoren sig dette visselig meget nær, da han saa gandske uformodentlig hørde denne Efterretning. Men da Tiden, som vel ellers plejer at forandre alle Mennesker og alle Ting, havde hidindtil endnu ikke gjort den allerringeste Forandring

dring i hans Karakter, saa kom han og ligesaa hastigt til sig selv igjen.

Mit Barn, sagde han til Lorchen, jeg har noget at fortælle dig, hvilket, ifald du havde først faaet det at høre, vilde have foraarsaget en stor Rystelse i dine svage Fruentimmer-Nerver. Men til al Lykke er denne Tidende først kommen til mig, og jeg har saaledes optaget den, som en Mand bør og bør, og strax bedømt samme fra den rette Synspunkt.

Lorchen. Ach, for Guds Skyld, min Søn! min Søn! Hvad er der forefaldet med ham?

Doktoren. Nu, der har vi det! Strax det skrøbelige Redskab! Jeg siger dig, mit Barn, der er slet intet forefaldet med ham, uden noget meget almindeligt, meget naturligt! Ved du ikke det gamle Ordsprog: Misundelsen følger Fortjenesten, ligesom Skyggen Legemet?

Lorchen. Ach, min allerkjereste Mand, dersom det ikke var noget andet end det, saa vilde du visselig ikke gjøre saadan Forberedelse — O sig mig det kun reent ud! Jeg er beredt til at taale alt, hvad Gud har bestikket og vil bestikke over mig!

Dokt. Det er, mit Barn, ogsaa just en Bestikkelse; i det mindste skeer det ved hans Tilladelse, at ondskabsfulde, nederdrægtige Sjele søge at forstyrre vor Lykksalighed og at strøe Torne paa vor Fornøjelses Vej. Erindrer du dig vel endnu hiin ryggesløse Kandidat, som skrev det afskyelige atheistiske Brev til mig, og som i det allermindste var for sin hele Livstid bleven smedet fast til Skubkarren, dersom han ikke i en Hast havde taget Flugten. Just denne, som formodentlig nu af Guds retfærdige Straf forsmægter i Elendighed og gjerne vilde hævne sin

bittre Skam paa mig, har atter skrevet et helvedværdigt Brev hertil, hvori han paa det allerskammeligste forærter og bagtaler vor Søn.

Lorchen. Gud forlade ham det, om han intet andet gjør end det! Men — min bedste Mand — jeg skjelver og bæver — om det nu ikke skulde være blotte Bagtalelser! — Hvad siger han han da om vor Søn? Har du selv læst Brevet?

Dokt. Jeg har ikke allene læst det, men jeg har endog en Afskrivt deraf, i det mindste saavidt som det angaaer vor Søn!

Lorchen. O, lad mig faae den! Jeg vil samle alle mine Kræfter, for at blive ligesaa taalig som du.

Dokt. Det kan du og paa mine Ord, paa min Forsikring! Han er en Bagtaler, en Pasquillant, et levende Helvedesbarn! Tænk dig kun det ved enhver Linie, som du læser, og du vil da blive gandske taalig og rolig! (Han leverer hende Afskrivten af ovenmeldte Brev, men blot til de Ord: Det lystigste ꝛc. ꝛc.)

Lorchen. (Læser, bliver bleg, lader Seddelen skjelvende falde, taler et Par forvirrede Ord, og falder derpaa i Besvimelse. Doktoren raaber, skjelder og smelder paa det qvindelige Kjøns Svaghed og Skrøbelighed, karesserer, og inden faa Minuter kommer Lorchen til sig selv igjen. Efterat hun havde fattet sig, sagde hun med en svag Stemme:) Min bedste Mand — tilgiv mig — den Angest, som jeg har gjort dig. Jeg kunde ikke gjøre mig stærkere, end jeg var. Ach, af mit gandske Hjerte vil jeg ønske det, og bede Gud derom paa mine Knæe, at alt, hvad jeg her har læst, maatte være falskt og opdigtet. Men min kjereste, oprebareste Mand, dersom min

Søn

Bøn formaaer endnu noget hos dig, dersom en ømfindet Moders Angest ikke er dig ligegyldig, saa besværger jeg dig, saa kjer som din Søn er dig, kast ikke denne Efterretning saa gandske bort uden Undersøgelse! Jeg vil gjerne troe dig, at denne Ulykkelige har ikke sigtet til noget andet, end at gjøre dig og mig mørke Timer: Men hvorved kunde han sikrere opnaae sit Øjemeed, end naar han skrev Sandhed? Og om endog kun en gandske liden Deel af det altsammen skulde have sin Rigtighed, om endog vor Søn skulde først for faa Uger siden være bleven bekjendt med denne Hr. von Crosigk, hvor let kan ikke hans unge, uskyldige Hjerte være blevet forført? Og hvor snart kunde da ikke det blive bragt i Opfyldelse, som staaer i dette Brev? Jeg beder dig — jeg besværger dig — jeg slipper dig ikke af mine Arme, førend du bønhører min Bøn!

Dokt. Ach, I Fruentimmer, I kjere Fruentimmer, hvad gjøre I en dog for Sorger og Bekymringer! Jeg veed nu positiv og vist, at det er altsammen falskt, altsammen Bagtalelse! Hvor kan min Søn blive en Fritænker, da jeg har selv underviist ham i Theologien, da han har studeret Polemiken paa den Tid, han endnu næsten var et Barn, og da han fuldkommen veed, hvad der kan svares paa eet og alt! Og dog alligevel er du endnu paastaaende paa dine Tanker, at jeg skal foretage mig, Gud veed hvad for en Undersøgelse over den stakkels uskyldige Skjelm! Hvad skal jeg da nu gjøre? Skal jeg lade ham komme hjem? Eller skal jeg skikke nogen derhen? Eller skal jeg endog selv gjøre en Reise derhen?

Lorchen. Det beroer altsammen, ligesom alt andet, paa dit eget gode Tykke! Ach, at vi stakkels

Fruent kunne dog ikke kunne rejse saaledes allene omkring i Verden, som I Mandfolk! Hvor hastigt vilde jeg ellers flyve hen til min Augustin, for ved første Øjekast at overbevise mig, om han og endnu skulde i alle Henseender være den fromme og gode Augustin, som han for har været! Om hans Hjerte er endnu ømfindtligt og blødt! Og jeg sætter da, at der ogsaa var forefaldet noget, som ikke var ret for Gud, hvor snart skulde han da lade sig bringe tilbage paa den allene saliggjørende Religionens og Dydens Bane. Men da det desværre ikke gaaer an, og jeg umueligt kan anmode dig om, at gjøre en saa lang og besværlig Rejse, saa seer jeg nu paa denne Tid ingen anden Udvej, end at vi skikke et forstandigt og tilforladeligt Menneske derhen, som underhaanden kan erkyndige sig om alt, og berette os den rene Sandhed.

Dokt. Nej, det duer intet! Det siger jeg dig forud! Du kjender ikke Studenterne, mit Barn! posito engang, at han var virkelig paa urette Veje: Drengen har Forstand, som du vel selv veed: han vilde ikke lade sig belure af nogen hemmelig Emissarius, om denne var endog nok saa snu. Nu, mit Barn, non datur tertium; enten maae der slet intet skee, eller der maae komme en stærkere over ham, og det kan ingen anden være end jeg selv! Kun Tid, jeg maae først endnu nøje overveie det — lad mig have 24 Timers Frist, saa skal du høre!

De 24 Timer vare forbi, og Doktoren erklærede, at han selv vilde tiltræde Rejsen. De uegentlige Bevæggrunde virkede derved, som sædvanligt, ulige stærkere, end de egentlige. Først var han forud overbeviist, at han ikke skulde bringe andre, end de bedste Efterretninger tilbage om Augustin; Altsaa var dette alle-

allerede friſk Vand paa Forfængelighedens og Praleriets Klappemølle, og det lønner altid Umagen selv at hente det. Videre gjorde han ikke allene sin Beregning derpaa i Henseende til hans Frue, men endog i Henseende til det hele Publikum, at man offentlig skulde berømme og prise ham, og sige: Hvilken omsindet Fader er dog det! Neppe saasnart faaer han en slem Efterretning om sin Søn, til hvilken han ikke engang selv fæster nogen Troe, førend han strax giver sig paa Vejen, for at see til med egne Øine, og at stoppe det Onde ved dets Kilde, ifald der og skulde være noget! Endelig tænkde han og ikke lidet derpaa, hvilken Opsigt hans Ankomst vilde gjøre ved Universitetet; den maatte nødvendig, troede han vist, gjøre en forskrækkelig Bevægelse iblandt Professorerne og Studenterne: De første vilde kappes om at gjøre Cour hos ham — og de andre vilde vise deres underdanige Devotion ved Vivat-Raab, Serenader og Lykønskningsvers.

Uden nu at opholde os et Øieblik ved Rejsen, lade vi Doktoren strax den femte Aften efter hans Rejse hjemmefra stige af i den akademiske Gjestgivergaard den forgyldte Ørn, og betimelig forføje sig til Roe, for den følgende Morgen desto tidligere at være alart til den store Expedition han havde fore.

Tyvende Kapitel.

Phoebus havde nu allerede (thi det er jo billigt, at jeg begynder et Hudibrasisk Kapitel med et Vers af Hudibras) fuldendt sin lille Sovn i Thetis's Skjød, og Morgenen begyndte, ligesom en kogt

Krebs, at forvandle sit Morkebrune til Rødt — da vor Højværdige Doktor henimod Klokken halv otte i alle sine Pontifikalier marscherede frem ad Gaden, for at overraske sin Søn, førend han endnu gik paa Kollegier.

Imidlertid laae Augustin endnu gandske rolig, og inden tillukte Døre hvilede i Morpheus's Arme, og foruden disse usynlige Mandsarme omslyngede ham endnu et Par synlige Fruentimmer-Arme, hvilke vel neppe skulde have passet til noget andet Menneskes Skuldre, end til Anettes. Med et blev der en forskrækkelig Banken og Dundren paa Døren, og Tjeneren raabde med en stormende Tone: Luk op, luk op, hurtig, gesvindt, gesvindt! Anette og Augustin vaagnede paa eengang, og vidste ikke andet, end der var Ildløs i Huset. Augustin slængde sig i Huj og Hast Slaaprokken paa sig og aabnede Døren. For Guds Skyld, raabde Tjeneren halv ude fra sig selv, Deres Fader kommer, han er paa Øjeblikket her! Til al Lykke fik jeg ham at see langt borte og kjendte ham. Skjul kun Mammesellen saa godt som De kan: Ned kan hun ikke komme, det er umueligt. Jeg vil nu strax springe ned! og see til, jeg kan opholde ham lidet. Luk De kun imidlertid til igjen, og lad ligesom De studerede meget stærkt; jeg skal nok faae og holde ham i de Tanker! Dermed styrtede Tjeneren ned ad Trappen, og Augustin stod der, ligesom han var slagen af Lynild og kunde hverken tale eller tænke! Anette allene tabde ikke hendes Contenance i dette Øjeblik. Du stakkels søde Hjertens Dreng, sagde hun, vær dog ikke saa forstenet! Munter! Lystig! Courage! Det skal altsammen gaae godt: Smæk kun Døren til igjen! (hun gjorde det selv)

Og

Og gaae nu hen til dine Bøger og lad, ligesom du hverken hørde eller saae for bare Studering. For mig skal du ikke sørge. Jeg lægger mig ned igjen i Sengen. Lad du kuns dristig Noglen blive siddende i Kammerdøren. Jeg sætter, at din Fader vil herind, saa siig, at jeg er en fattig Student, som har Feberen, og at du af Naade og Barmhjertighed har laant mig Huus hos dig. Kort, gjør du kun dine Sager godt, paa min Side skal der slet intet mangle, og naar det saa er lykkelig overstaaet, lee vi os krumme.

Imidlertid komplimenterede Tjeneren nede i Huset sig allerede frisk omkring med Doktoren, og saae til sin store Glæde, at hans Højærværdigheds Mine udviisde ikke, han var vred og opbragt, som om han var kommen herhid, for at holde en skarp Examen og fælde en stræng Dom. Veed I da vel, sagde han med en smiskleende Mine, hvad jeg egentlig vil her? Jeg er kommen for at jage jer bort af jer Tjeneste, fordi I ikke har pareret Ordre, og efter jeres Skyldighed tilmeldt mig min Sons Udsvævelser! Ach, Deres Højærværdighed, sagde Tjeneren, De behager at spøge med min Ringhed! Jeg maatte jo tale som en Skjelm, og med Respekt at melde, som en Hundsfot, om jeg vilde siige det allermindste Onde paa min unge Herre! Vel er det sandt, at i visse Henseender har Deres Højværdighed ikke Uret deri, at han udsvæver, nemlig i Studering! Ach, jeg har saa mangegang bedet ham, gjør det dog ikke, sid dog ikke saa langt ud paa Natten, De ruinerer Deres Sundhed og forkorter Deres Liv! Men det er at prædike for døve Øren, han bryder sig om ingen Ting, og jeg skulde for længesiden have tilmeldet Deres Højærværdighed

dighed det, dersom De havde givet mig Ordre dertil. Vil De nu engang give Agt, naar vi komme op, saa har han vist lukt sig inde igien, thi jeg har endnu denne hele Morgen ikke fornummet til ham. Nu, nu, svarede Doktoren med det sjensyniigste Velbehag, hans Fader vil han dog vel lade komme ind, haaber jeg! O, sagde Tjeneren, hvad det angaaer: saa vil han springe en Alen højt fra Gulvet af Glæde; men han vil neppe troe, det er sandt! Han vil tænke, det er et Syn!

Imidlertid kom de op til Døren, hvilken var virkelig i Laas, som mine Læsere veed. Tjeneren bankede og raabde: Unge Herre! men ingen svarede. Han bankede og raabde stærkere: Dersom der er intet Magtpaaliggende, sagde Augustin indenfor, saa lad mig være i Roe, jeg har at bestille. Jo gandske vist er det magtpaaliggende, sagde Tjeneren, Hans Højærværdighed, Deres Hr. Fader er her! Og i det samme raabde Doktoren: Min Søn! Min kjere Søn! Himmel! hvilken Røst! udbrød nu Augustin i en theatralsk Tone; Er det mueligt? Min Fader? I det samme sprang han op, aabnede Døren, og spillede saaledes meget herligt den Forbavsede og Overraskede, men ogsaa tillige den Henrykte og Glædedrukne, saa at Doktoren ret for Alvor var næsten gandske ude fra sig selv af Glæde.

Min kjere Søn, sagde han, du har allerede fuldkommen reddet din Ære! Du kan let tænke, at jeg ikke uden en særdeles Aarsag er kommen herhid, og jeg vil sige dig sub rosa, at der er af en Hændelse faldet os et Brev i Hænderne, der gjorde, ikke paa mig, men paa din Moder, saa stærkt et Indtryk, at hun besvimede paa Stedet. For at berolige hende, lovede jeg hende,

de, at jeg vilde selv see til rette, og saaledes er jeg gandske hemmelig kommen herhid. Dersom jeg nu paa denne Tid havde truffet dig i Sengen, saa vilde jeg just ikke gjort dig nogen stor Forbrydelse deraf, men jeg havde dog nok sluttet efter min sunde Logik: Det halter i een Post, følgelig kan det ogsaa let halte i den anden: Men nu, da jeg overfalder dig, ligesom en Tyv om Natten, og finder dig alligevel midt i Arbejde og i Bøger indtil Ørene, saa vrister du mig allerede Vaabenerne af Haanden! Jeg kan ikke tænke noget Ondt om dig, og til Beviis, hvor kjer jeg har dig, skal du ikke engang faae Indholdet af dette Brev at vide, som foraarsagede din Moder saa megen Bedrøvelse, og som jeg strax i Begyndelsen erklærede for en Pasquille af en af mine Fiender.

Saa sødt denne Tale end lød, saa var den dog intet mindre end sød for Augustin. Han bad og med himmelhøj Graad tiggede sin Fader, at han vilde dog sige ham, hvori hans foregivne Forbrydelse skulde bestaae (paa det at han i al Henseende kunde rette sig derefter, og smukt adæquat kunde gjøre sine Løgne): men forgjeves! Imidlertid havde Doktoren faaet Øje paa et Fruentimmer-Portræt, som hængde under Spejlet. Tilforn indtog Lorchens Portræt denne Plads, og mine Læsere erindre sig maaskee endnu, hvad Augustin lovede ved Afskeden, hvor højt han skulde holde dette Billede, og at det skulde have Kraft til at afholde ham fra alle Udsvævelser. Nu var dette Billede kastet hen i den første den bedste Krog, og i dets Sted var Anettes ophængt. Hvad er det for en Person, spurgde Doktoren? Det er dog vel ikke en Amasia?

Aug. O, nej langt fra! Det'er et Fruentimmer, som jeg ikke engang nogentid har seet, en Syster til en af mine Venner. Han bevilsde mig, eller rettere min Mama den Ære, og lod gjøre sig en Copie af det Portræt, som hun forærede mig til Afsked: Da kunde jeg jo ikke andet, end være galant igjen, og lod copiere hans Systers Portræt for mig.

Dokt. Naa, saaledes! Derimod har jeg intet at indvende. Du har gjort ret: Den ene Ære er den anden værd: Men hvad heder da denne din Ven?

Aug. Det er en Adelsmand, en vis Hr. von Crosigk. (Meget naturligt bildte Augustin sig ind, at han her kunde sige Sandheden.)

Doktoren. (opfarende og hidsig) von Crosigk? Er det mueligt? Altsaa omgaaes du virkelig med dette Menneske?

Aug. De maae forlade mig, min Fader; Jeg er altid og hvert Øieblik færdig, at ophæve enhver Omgang, som mishager Dem: Men om jeg maae spørge, hvorledes og hvorved har da Hr. v. Crosigk paadraget sig Deres Vrede og Ugunst?

Dokt. Og du spørger endnu derom? Han er jo en Fritænker — et Menneske uden Religion — en Uskyldighedens Forfører! i det mindste sic dicitur, sic fertur, saaledes er han beskreven for mig — og vee dig, om han virkelig er saadan, og du omgaaes dog alligevel med ham.

Aug. Min allerbedste Fader, De vil strax tage dette Vee tilbage igjen, dersom De kun vil tillade mig, at sige eet Ord: Jeg tilstaaer det for Dem, at da jeg først blev bekjendt med Hr. von Crosigk, da var han en Fritænker i en vis Forstand, det vil sige, han forkastede ikke hele Religionen, nej ingenlunde! men

men han havde kun nogle Tvivl og Indvendinger saavel imod det Gamle som imod det Ny Testamente. Da han nu hørde, at jeg af Dem var bleven grundig underviist i Theologien, og at jeg forstod saavel den hebraiske som grækiske Grundtext, saa aabenbarede han sine Tvivlsmaale for mig, og bad mig om at opløse og besvare samme. Det gjorde jeg da, samlede alle mine Kræfter, og vi tilbragde næsten fire Uger med bestandig Disputeren. Endelig følede han sig bragt i Knibe, erklærede sig for overvunden, og siden den Tid, jeg kan ikke nægte det, ere vi stedse blevne gode Venner, og hvem som paa denne Tid endnu kalder ham en Fritænker, den tager Fejl og farer vild in totum et tantum! Men det gaaer den stakkels Hr. von Crosigk ligesom den lille Toffel i Lichtwehrs Fabler: Han blev stedse endnu kaldet den lille Toffel, omendskjønt han i lang Tid allerede havde ikke mere været liden.

Dokt. Min Søn — min kjereste Søn — er det sandt? Men, jeg troer dig ikke: hvorfor havde du ellers ikke skrevet mig et Ord til derom?

Aug. Deri var Hr. von Crosigk ene og allene Skyld. Bagefter, da jeg med dygtige Grunde, som jeg har Dem at takke for, havde betaget ham hans Fritænkerie, skammede han sig saa meget derover, at det gjorde ham ondt, naar man kun blot erindrede ham derom, og da han har uendelig Estime for Dem, skjønt Dem ubekjendt, saa var det nok for mig til ikke at gjøre ham den Sorg — Men nu, da De er selv her tilstede, skal De høre Stadfæstelsen derpaa af hans egen Mund.

Dokt. Nu, det er jeg begjerlig efter; Naar du først fuldkommen har overbeviist mig, saa skal heller

ler ingen Bøn være for stor, som du vil gjøre til mig. Men endnu eet! Du og nogle flere, hvoriblandt ogsaa denne Hr. von Crosigker, skulle, som jeg hører holde visse hemmelige Sammenkomster i en Have, om hvilke man ikke veed, hvad man skal troe —

Aug. (smilende) Det kan vel være: Men, De, min bedste Papa, skal snart faae at vide, hvad man skal troe derom; thi jeg gjør stærk Beregning derpaa, at De gjør os den Ære, at være vor Tilhører.

Dokt. Eders Tilhører? Hvorledes det? hvorledes skal jeg forstaae det?

Aug. Vi ere sex, som holde et lidet litterarisk Selskab tilsammen. Vi have oprettet et ordentligt Katheder, og forelæse vexelviis Taler og Afhandlinger. Det er visselig selsomt nok, at man her maae holde saadant noget hemmeligt: Og dog er det ikke anderledes. Alle Ordner og Landsmandskaber ere nu igjen for nyelig atter paa det strængeste blevne forbudne. Nu have vi vel ikke det ringeste tilfælleds med to forbemældte, men det bliver heller ikke videre undersøgt; og følgelig bliver intet andet tilovers for os, end at holde os hemmelige —

Dokt. Men, du uartige lille Krabat, hvorfor har du heller ikke skrevet mig noget til derom?

Aug. Blot af Banghed og Frygtsomhed, ikke saa meget for Dem, som for min Mama. Den kjære Moder vilde efter hendes store Omsindighed og Ængstlighed strax tænke, at jeg virkelig gik i en af de forbudne Ordener og Landsmandskaber, og søgde blot at give Sagen et uskyldigt Anstrog. Heller taug jeg altsaa, og gjorde det gode i Stilhed: Endelig findes jo dog en Lejlighed, at forestille Sagen i dens sande Be-

Beskaffenhed, og jeg er forud overbeviist om, at naar Papa under os den Ære af Deres Nærværelse, saa vil De for domme, at vi snarere ligne et lidet Videnskabers Akademie end en Studenter-Orden.

Dette var Nektar og Ambrosia for Doktoren, og den berømte Hermannus Conringius gjorde nu atter lystige Spring i hans Hjerne. Augustin derimod var endnu ikke saa gandske lystig og vel tilmode: thi omendskjønt hans Løgne havde hidindtil lykkets ham gandske godt, saa laae dog Anette endnu i Kammeret, og Døren stod aaben, Nysgjerrigheden kunde meget let drive Doktoren til at gaae derind, og da vilde det visselig være en Kunst, at overtale to feiske og sunde Øine, at en sund og frisk Pige var en fattig syg Student.

Efter al Formodning havde Kammret havt god Roe og Fred for Doktoren, dersom der ikke gaves visse naturlige Forretninger, til hvilke endog Hunde af god Opdragelse pleje at vælge et Sted uden for Værelset. Et af disse Naturværker saae Doktoren sig for nærværende Tid nødsaget til strax at forrette, og da han formodede, at der i Kammeret fandtes et vist dertil tjenligt Instrument, saa greb han uden Omstændigheder til Døren, for at gaae derind. Paa Øieblikket foer Augustin til og holdt ham med Haanden tilbage, dog meget respektuos. Kjereste Papa, sagde han, De maae ikke blive forskrækket, naar De kommer ind i Kammeret: Jeg har en Syg derinde.

Dokt. En Syg? Hvad for en Syg?

Aug. Det er en fattig Student, hvis Fader har været en rig Mand — han var Kjøbmand i Bremen,

og har for et halvt Aar siden spillet Bankerot. — Siden den Tid ere Vexlerne udeblevne, og det gaaer ham nu ynkeligt. — Dersom jeg før havde vidst det, saa havde jeg og før grebet ham under Armene; men det er ikke længer end otte Dage, siden jeg fik det at vide. Og nu har den arme Skjelm faaet Feberen. Hos hans Vert, som er en Grobian, vilde han have faaet elendig Pleje: Altsaa har jeg da paataget mig den barmhjertige Samaritans Rolle: Vil De see ham? —

I det samme lukkede Augustin selv Døren op, og Anette, som ikke allene havde skjult alle hendes Fruentimmerklæder, men endog taget en af Augustins Nathuer paa, og trakt den ned over hele Ansigtet saa langt som mueligt, lod, som hun gjorde sig al Umage for at sætte sig overende i Sengen, til Tegn paa hendes Ærbødighed for Doktoren, men forgjeves. Med en Fyrstes Tone, som med Mildhed byder en af sine Undersaatter staae op, der er falden i Knæe for ham, sagde Doktoren Bremer-Studenten. Bliv De, bliv De liggende, min Søn! — jeg beklager Dem ret hjertelig i Henseende til den dobbelte Ulykke, som har mødt Dem. — De synes at have stor Hede!

Ach! sukkede Anette gandske mat og sagte, og med kunstlede forvendte Øjne! Giv sig endnu kun lidet til Taalmodighed, sagde Augustin; nu kommer vist Doktoren paa Øjeblikket. (til sin Fader) Det er just den samme Hr. Weigel, som dengang kurerede mine Øjne, og som allerede engang har havt den Lykke at skrive Dem til: Han vil blive overmaade glad ved at træffe Dem her.

Dokt.

Dokt. Det vil ligeledes være mig kjert! (til den Syge) Og De, min kjere Søn, De være kun ved et godt Mod: De har allerede i min Søn fundet en barmhjertig Samaritan. I mig skal De finde hans Fader. Vi tales videre ved: For dennegang tilraaber jeg Dem blot med Cicero: Cura ut valeas!

Saaledes var da dette høistimpertinente Bedragerie lykkelig fuldført; og da Anette havde spillet sin Rolle derved saa uforlignelig godt, saa kunde Augustin ikke bare sig, endnu engang, men allene, som forstaaer sig, at gaae ind i Kammeret til hende, og gandske sagte i al Geswindighed at give hende et halvt Dosin Kysse, og at hwiske hende i Øret: Du lille Hex, jeg var i Stand til at trykke dig ihjel! — „O, jeg ligesaa dig, du allerkjereste Dreng! Men stræb kun, at jeg kan snart blive forløst.“ — Taalmodighed, det skal nu ikke længe vare! Augustin disponerede ogsaa virkelig sin Fader meget snart til et Besøg hos den gamle Doktor Theologiæ, hvor Augustin først havde logeret: Og Faderen maatte ydermere gaae foran; og Augustin lovede, paa det snareste at komme efter, saasnart han var bleven friseret og paaklædt. Men imidlertid sprang han geswindt til Crosigk, fortælde ham, hvad der var gaaet for sig, og bad ham, nu ligeledes at betræde Skuepladsen, og hjelpe til at fuldende den begyndte Farce. Dersom det endog ikke her var kommet an paa, at hjelpe en Wen ud af sin Forlegenhed, saa havde dog allene den henrivende Udsigt, at bedrage en Præst, opbudet alle Crosigks Kræfter. Han satte sig derfor strax ned, og skrev for det første følgende Brev til Doktoren:

„Omendskjønt Deres Højærværdigheds personlige „Nærværelse er saa uskatteerlig en Lykke for det hele „Universitet, at det ikke vil lade mangle at op„tegne samme i sine Annaler for de sildigste Efter„kommere, saa har dog ingen, næst Deres Hr. Søn, „min inderligst elskte Ven, meer Aarsag at være hen„rykt glad derover, end jeg. Andre maae tænke sig „Deres Højærværdighed og ære Dem som en Kirkens „Piller, som en anden Gideon imod Kjetterne, som „en stor Orientalist og Patrist og Exeget ꝛc. ꝛc.; af „gandske Hjerte stemmer jeg i med Dem, men som et „homo profanus, der ikke forstaaer den Sag, og „følgelig har ingen gyldig Stemme. Seer jeg der„imod paa den udødelige Fortjeneste, som De har „umiddelbar forhværvet sig i Henseende til mig selv, „saa opfylder Ærbødighed og Taknemmelighed min „hele Sjel, og jeg maae, jeg maae udøse disse mine „Følelser for Dem. Ach, jeg gyser —

steteruntque comae et vox faucibus hæsit—

„naar jeg kun tænker derpaa, hvorledes det endnu „for kort siden saae ud med mig; Besnæret og indvik„let i Fritænkeriets Sataniske Garn vandrede jeg „paa den lige Vej til Fordervelsen. En Voltæres, „La Mettries, Bollingbrockes og andres ryggesløse Skrivter vare min Yndlings-Lekture, og lige„som Meelduggen forgifter de sunde og friske Ax, „saa forgiftede ogsaa de min uskyldige Sjel. Men „ligesom de to Engle kom til Loth, for at rædde ham „og hans Familie fra Undergang, saaledes kom og„saa Deres eneste kjere Søn just endnu i rette Tid „til mig! Ligesaa kjek som grundig angreb han alle „mine Tvivl og Indvendinger imod den allerhelligste „Religion, og snart blev mig til Mode ligesom den

„gam-

„gamle Tobias, da hans Søn lagde Fiskegalden paa „hans Øjne, og hans Stær løsnedes og gik af lige„som Hinden paa et Æg. Deres Højærværdighed vil„de lade Deres Søn selv fortælle Dem, hvilken uen„delig Tak jeg har sagt ham for denne Velgjerning, „med hvilken inderlig Varme jeg har omfavnet ham, „og at jeg fra denne Tid af har tilsvoret ham et evigt „Venskab. Men nu er min Ven alt for beskeden, „at ville gandske tilegne sig selv en Fortjeneste, hvori „en anden har større eller mindre Andeel! Han selv „har meer end eengang sagt mig: Tak ikke mig, min „kjereste Crosigk! Min Fader skal De takke: Ved „hans fortræffelige Undervisning allene var jeg i „Stand til at gjøre det, som jeg har gjort. — Godt, „jeg følger dette Raad, og altsaa fremkommer jeg „hermed for Deres Højærværdighed som Deres største „Skyldner for dette og for det tilkommende Liv. Om „Gjengjeldelse for saadan en Velgjerning kan umue„lig tales, men blot om Taknemmeligheds og Be„rømmelses levende Yttrelser. Min Mund og min „Pen er dog ogsaa dertil alt for svag; jeg maatte, som „Psalmedigteren siger, have tusinde Tunger og en „tusindfold Mund. Imidlertid haaber jeg, at min „Oprigtighed vil nogenledes erstatte mine Kræfters „Mangel. Jeg beder Dem altsaa om Deres Befa„ling, om og naar jeg skal have den Lykke, person„lig at bevidne min Ærbødighed for Dem, som et „armt og forvildet, men af Deres Højærværdighed og „Deres kjære Søn, atter paa den rette Vej tilbage„bragt Faar. —

„v. Crosigk."

Jeg behøver vel ikke først her at erindre, hvilken skammelig Pasquille dette Brev var: Men hvor skulde Doktoren have havt Øine til at indsee det! Nok, han skikkede strax Bud til Crosigk, og lod ham paa det høfligste bede, at komme til ham. Han kom, og dersom nogentid hans glatte og slebne Tunge havde været sat i Bevægelse, saa var den det nu. Augustin selv faldt i den største Forundring over hans værdige Vens gandske utrolige Forstillelseskunst, og følede vel, at man med alle Hovedets Talenter og med al Hjertets Ondskab dog kun ved Hoffet kan bringe det til en saa høj Grad af Fuldkommenhed.

Men Crosigk lod det endnu ikke blive derved, men da Augustin sagde ham, at hans Fader vilde visselig uendelig gierne see det, om han fik et Vivat, gjorde han strax Anstalt dertil. Han bestilde Musikanterne til om Aftenen, og slog op paa det sorte Bræt, at ved den og den Tid blev udenfor den sorte Ørn givet en Serenade med et Vivat til dens og dens Ære; enhver retskaffen Student maatte altsaa indfinde sig ved samme. Dette Ord er altid ved et Universitet af lige saadan Kraft og Virkning, som naar en Monark umiddelbar for Træfningen tiltaler sin Armee: Børn, forlader ikke eders Konge! En Hær af fire til fem hundrede Studenter forsamlede sig udenfor Gjestgivergaarden, og udbrølede rigtig deres tregange igjentagne Vivat, ligesom Mars og Titusinde. Man kan let tænke, at et nyt Drama af Rollen havde ikke været saa indtagende for Doktorens Øren, som denne Scytiske og Hunniske Musik.

Dermed blev ogsaa Doktorens Nærværelse først ret bekjendt for Professor-Kollegiet; mange af dem gjorde ham ikke allene deres Cour, men en indbød

ham

ham ogsaa til en Fete — om oprigtig eller ikke oprigtig gjør her intet til Sagen. Meget naturligt blev Auguſtin indbuden med, men han gjorde ſig løs fra at komme ved det, at han ſelv ſkulde gjøre Anſtalt til en liden lærd Fete for ſin Fader, hvilken udfordrede noget mere, end et Par Timers Tid. Denne lærde Fete kjende mine Læſere allerede i Forvejen, og Croſigk og Wejgel lagde paa det ivrigſte Haand med paa Værket, for at gjøre den ſaa glimrende i ſin Art ſom mueligt.

Den ſidſte Aften for Doktorens Bortrejſe blev han altſaa Klokken fem Slet afhentet til Haven. Han blev paa det høitideligſte imodtagen af Trompetter og Pauker og af de ſtærke Aanders hele forſamlede Korps, blot undtagen den lille Spinoza, ſom ikke havde Lyſt at ſpille denne Farce med. Han blev ført ind i Oratoriumet og Symphonien begyndte. Efter Symphonien ſteg Herrmann først op i Kathedret, og forelæsde et Tydſk Digt til den ſtore Gjeſtes Ære. Derpaa fulgde Wejgel med en Afhandling om de Lærdes Sundhed. Derefter Croſigk med en latinſk Tale de Jureconſultis reformationi præludentibus, et for Doktoren høiſt nyt og intereſſant Thema. Nu kom Auguſtin med et Forſvar for den chriſtelige Religion af Fritænkernes egne Skrivter. Beſlutningen gjorde Mylius med en Taksigelſes-Kompliment, og Muſiken lod ſig nu høre paa ny.

Neppe kunde Scipio være mere henrykt, da han hørde Sphærerne ſynge, end Doktoren nu var. Det allermindſte, ſom han forudſatte, var dette, at alle diſſe Taler og Afhandlinger vare ſelvgjorte, men ogſaa heri begik han en grov Vildfarelſe.

Verset var i det mindste sine ti Aar gammelt, og kun blot hist og her forandret. Wejgel havde troligen udskrevet sin Afhandling af Cocchi, og Crosigk sin af en Dissertation af den store J. G. Heineccius. Augustin var den eneste, som havde tænkt noget lidet for sig selv: Men havde Faderen kunnet see ham ind i Hjertet, hvor godt han i Grunden meende det med den christelige Religion og hvor slemt med Fritænkerne, hvilken forskrækkelig Gysen vilde han da have følet i alle sine Lemmer! Med denne samme Aandens Blindhed famlede vor Doktor videre, og sluttede nu ligeledes, hvilken Fordeel der i det Hele maatte blive stiftet ved dette lille Videnskabers Akademie, i det den enes Kundskaber gik vexelviis over til dem alle, og alles deres Kundskaber til enhver især: Og saaledes overstrømmede han gandske af Berømmelser og Komplimenter, og opmuntrede Selskabets Medlemmer paa det varmeste, at de jo for alting maatte fortsætte disse fortræffelige Bestræbelser, hvoraf gandske vist ikke et eneste Universitet kunde rose sig.

Nu begyndte Soupeen, som Crosigk havde anrettet paa det zirligste, og Doktoren beklagede meer end eengang, at hans Lorchen ikke ligeledes var her tilstede. Crosigk beklagede det ikke mindre end han; men af en anden Aarsag: Thi i denne Fald gjorde han sig det fasteste Haab, at zire Hans Højærværdigheds Hoved med et anseeligt Horn. Der blev imidlertid drukket stærkt paa Lorchens Sundhed, og dersom Augustin ikke havde afværget det, vilde Crosigk ikke havt Roe, førend han havde bibragt Doktoren en stærk Ruus: Men nu tog han Afsked blot med blus-

sende

sende Kinder og funklende Øine, men i øvrigt allige-vel med temmelig faste Trin.

Om Morgenen, da Tilbagereisen skulde skee, tumlede allerede Crosigk og Wejgel og Augustin og Herrmann og Mylius, og endnu et halvt Dosin andre Studenter, som bleve holdte frit, deres Heste i god Tid udenfor den forgyldte Ørn, for at eskortere Doktoren en Miil paa Vejen. Skilsmissen faldt ham dennegang uendelig tungere, end da han sendte sin Søn fra sig til Universitet. Augustin havde nu kunnet udbede sig alt, hvad det skulde være, om han havde villet: Men han bad heller om slet intet, for at sætte sin Fader i den Nødvendighed, at paanøde ham sine Velgjerninger. Kort, Doktoren gav ham 50 Louisd'orer, for hvilke han ikke vilde have noget Regnskab af ham, men han skulde blot derfor gjøre sig noget til Gode og være fornøjet. Under tusinde Omfavnelser gik da Skilsmissen for sig; og Vognen rullede afsted, og Ryttерne galoperede bagefter! —

Og nu, kjere Læser, skulde jeg egentlig afskildre for dig, hvorledes den bedragne og besnærede Doktor ved sin Hjemkomst ikke kunde finde Ord nok til at tale med Berømmelse og Roes om hans eneste lille Guldsøn, og hvorledes den gode kjere Lorchen, ved alle disse Fortællinger og især ved Crosigks Brevs Foreviisning, lod sig virkelig overtale til at troe, at alting stod godt og vel til med hendes Søn, og at hans Sjel var endnu gandske reen og uforført. Paa den anden Side skulde jeg vise dig, hvorledes Augustin og Consorter nu gottede og glædede sig derover, at de havde lykkelig narret den Gamle, og især over den Scene med den syge Bremer-Student, som de ikke kunde blive mætte af at lee ad, og hvorledes

denne Scene endnu ofte blev igjentagen i Karikatur, og at enhver maatte holde paa sin Mave, naar en anbragde det Bonmot: De seer ud til at have stor Hede! Men jeg maae lade det blive ved den blotte tørre Anmældelse, for efterhaanden at komme de Tider nærmere, da det gamle Ordsprog blev opfyldt: Krukken gaaer saa længe til Gilde, indtil den gaaer ørelös hjem.

Et og tyvende Kapitel.

Hidindtil havde Ordenen kun bestaaet af 6 Medlemmer, men nu, da den af en Doktor Theologiæ var for alle Folk bleven æret saa højt, at man næsten umuelig kunde falde derpaa, at søge en Orm bag ved en saa smuk udseende Frugt, saa blev besluttet, at optage endnu et Par nye Medlemmer i Ordenen. Især kastede Crosigk sine Øjne paa en for kort siden ankommen ung Greve von Tilli, en jovialsk og merkurialsk Patron, hos hvem det fremlysde af alle hans Miner, at han havde havt stor Lyst til at afkaste Religionens Baand. Men ulykkeligviis havde han en Gouverneur hos sig, en vis Cramer, en alvorlig, sat og stadig, som aldrig lod sin Eleve komme sig af Øjnene, og som til denne Tid vel havde havt megen Møje med at tæmme ham, men dog endnu været lykkelig deri. Crosigk indsaae vel, at denne Cramer lod ham kun have lidet eller intet Haab tilovers, at faae den unge Greve trakt i sit Garn: Men dog troede han at see en Mueligheed dertil, endskjønt den var noget langt borte. Han indbød dem altsaa begge to en Dag i Haven, for at høre paa en Tale, som han vilde holde.

Med

Med den Uskyldigheds Mine, som han vidste at give sig, saa ofte han vilde, sagde han Cramer forud, at Indholdet skulde være fritænkersk, men, føjede han til, vort Sigte dermed er blot Befæstelse i Sandheden, thi i hvor meget Umage jeg endog gjør mig, og hvor meget jeg end samler alle mine juridiske Kneb, for at gjøre et X for et U, saa træder dog i vor næste Sammenkomst den op, som Touren falder til, og igjendriver mig paa saadan en Maade, at jeg kommer til at staae der mere nøgen, end et Platonisk Menneske. Cramer havde ikke det allermindste at indvende imod disse Disputeersvelser, saaledes som han forestillede sig dem, og han indfandt sig uden Betænkning med sin unge Greve.

Crosigk traadde da op og sagde per fas et nefas, ved et kunstigt Virvar af Sandhed, Halvsandhed, Løgn og Fordrejelse ꝛc. at bevise, at siden det femtende og sextende Aarhundrede, følgelig i de meest opklarede Tider, havde næsten alle store Hoveder i alle Stænder været Fritænkere. Den første Deel af Talen var dogmatisk, og skulde vise den store Vægt, som laae deri, naar saa mange store Aander erklærede sig for en og samme Sag pro eller contra. Den anden Deel indeholdt da de historiske Beviser, og der saaes en lang Processsion af Mænd, som under Crosigks fortryllende Hænder bleve, hvad den største Deel angik, omskabte fra smaae Dværge til vældige Jetter. Foran kom Gejstligheden, og det blev sub rosa givet at forstaae, at alle virkelig kloge og opklarede Gejstlige vare hemmelige Fritænkere, alle øvrige derimod vare en Slump uvidende og i Hjernen slet forvarede Dumhoveder. Jeg vil kun anføre nogle: Leo den Tiende med sit bekjende-

te

te Bonmot: om hvor indrentende den Fabel om Christo var — Kardinal Bembo, som plejede at kalde Pauli Breve epistolaccias — Du Perron, som sagde engang til Henrich den Tredie: Nu har jeg bevist, at der er en Gud til; i Morgen, om De forlanger det, vil jeg, bevise, at der er ingen. — Biskop della Casa med sit Capitolo del Forno; dog uden at mælde om, at han siden forkastede det, da han blev ældre og fik modnere Eftertanke. Dernæst adskillige Digtere: Rabelais, som paa sin Dødseng forlangde en Domino at svøbe sig i, paa det at han med Bibelen kunde sige, beati qui in Domino moriuntur — Fontaine — Aretino — Boccaz — men for alting den guddommelige Voltære, som Crosigk her dybt ned i Støvet ærede og tilbad. Af Tydske Digtere havde ogsaa en den Ære at træde op: Barden Kleist *) — Efter Digterne fulgde Philosopherne

*) Da Hr. Christian Henrich Schmidt i hans Biographie der Digter først offentlig sagde det, at Kleist havde været en Fritænker, saa blev han derfor paa den grummeste Maade angreben i Wandsbecker Bothen (1771. No. 185 og 186), udskjeldt for en Besat, som man skulde stene bort fra den ædle Mands Grav. Nu har jeg visselig vel ingen Aarsag til at antage mig Hr. Schmidts Sag imod hans Fiender og Modstandere, som han selv bedst vil vide: Men Sandheden antager jeg mig gjerne, den maae være paa hvis Side den vil. Altsaa med koldt Blod og uden al Beskjemmelse og Rasenhed: Var Kleist en Fritænker, eller var han det ikke? Dette Spørgsmaal løber ud paa en Daadsag, tykkes mig, og Daadsager plejer man bedst at bevise ved Vidnesbyrd, ikke ved Ræsonneringer. Her er et af en af hans Disciple! „I mine første Ungdoms Aar ind-

„gjod

losopherne: Spinoza — Hobbes — Macchiavell — Collins — Tindal — Hume — Helvetius — Rous-

„gjød denne Helt i Feldtslag, og det venligste og „omgængeligste Menneske i det selskabelige Liv, mig „de første Følelser af det Skjønne; under hans Op„sigt fik jeg den første Ild for den i ethvert Menne„ske fremspirende Natur-Kraft, at tale af Hjertet „til Hjertet. Denne Mand kjendte ingen an„den Aabenbaring, end den, som Gud selv „havde optegnet i den store for alles Øjne aaben„liggende Naturens Bog, og han var af gand„ske Hjerte de Religionens Lærdomme hengi„ven, som ikke vare laante af kirkelige Lære„bygninger." S. Schreiben des Verfassers der Lieblingsstunden an das Publikum, Berlin 1781. Denne Forfatter er, som bekjendt, Hr. Cranz, der selv er en Fritænker, som hans Charlatanerien ydermere bevise. For en blind Zelot turde dette maaskee være en tilstrækkelig Grund, at forkaste hans Vidnesbyrd: Men for mig er det ingen, eller Hr. Cranz havde da Ret til, at tilraabe mig, „har jeg talet uret, saa beviis det!" Desuden finder jeg i Klejstes sämmtlichen Werken von christlicher Religion endog ikke et eneste Svor; ikke et Ord pro, ikke et Ord contra. Ved et Sted i den anden Deel: „Det er en stor Trøst i Viderværdigheder, „naar man altid tænker sig nogle Aar ældre. Hvo „som kjender denne Verden, veed, hvad for en For„andring nogle Aar gjøre." — Ved dette Sted kunde jeg ikke bare mig for den Tanke: med denne halte Trøst turde vel en Christen neppe befatte sig! — Endelig har ogsaa Hr. Cranz i sine Charlatanerien hist og her saadanne upaatvivlelige Daadsager, at man bliver tilbøjelig nok til at troe ham paa hans Ord ved andre. Saaledes siger han f. Ex. (Charlatanerien II Th. S. 36) Voltære, imellem os sagt, bedrog baade Jøder og Christne. Det er sandt, gandske sandt. Det første Bedragerie har

Les-

Rousseau — Diderot — Dalembert — D'Argens — Büffon ꝛc. ꝛc., og med disse bleve nogle Læger forbundne: Servetus — Vanini — Morgan — Mandeville — La Mettrie ꝛc. Helte og Statsmænd gjorde nu Toget mere glimrende: Condé — Grammont — Lord Cherbury — Shaftesbury — Bolingbroke — Grev Boulainvilliers — Gorz, som plejede at kalde Samvittigheden en Sygdom, hvorfor Aareladning var et Specificum ꝛc. ꝛc. Og tilsidst saaes tre kronede Hoveder, Kejser Julian, Christine af Sverrig, og den, om hvem Crosigk allene sagde den reneste Sandhed, naar han satte ham iblandt alle Tiders og Nationers største Mænd.

Nedsynket i en dyb Eftertanke og tillige med en paa hans Pande kjendelig Fortrydelse og Harme sad Cramer der, saalænge denne hele Tale varede. Han indsaae nu alt for tydelig, at Crosigk ingenlunde drev et blot Spilfægterie, men at det var hans rene og ramme Alvor. Selv belæst i Fritænkernes Skrivemaade, havde han ikke Mod til at gjøre Crosigk opmærksom paa, at Lessing endog priseligst besynget iblandt os Tydske, i et Epigramma, hvoraf jeg for dets Længdes Skyld kun vil anføre det første og sidste Vers:

Den schlaueſten Hebräer in Berlin —
Hr. Voltär war ein gröſſrer Schelm als er.

Jeg er ikke saa lykkelig, at være censurfri, som Hr. Cranz; ellers vilde jeg taget mig den Frihed, at gjøre Kleverbladet fuldt, og bevise, at Voltære ikke mindre bedaarer sine egne Brødre i Troen, Fritænkerne, end Jøder og Christne. Og det er visselig kun smaa Pletter i denne store Aands Historie, som man meget let glemmer! Hvad er et Kanaillerie imod et Bonmot? Dersom D. Dodd ikke havde været nogen Præst, og havde skrevet en Zaire eller Alzire i Stedet for hans Prækener, for hvem vilde han da ikke endog i Galgen selv have været en høistærværdig Person!

Skrivter kjendte han deres sædvanlige Maneer paa et Haar, og gjorde ved sig selv den Slutning, at den, der havde gjort sig samme saa gandske egen, kunde vel ikke andet, end være Lem af deres Menighed. Han for sin Person vilde være fuldkommen rolig derved: men han var overmaade bange for sin unge Greve! Paa denne unge Herre havde Crosigks Tale ikke gjort lidet Indtryk, og det var just det, som Crosigk vilde! Thi hans Plan var ikke nogen anden, end kun for det første at sirse en hemmelig Gift i den unge Greves Hjerte: det Øvrige skulde siden nok videre finde sig!

Men dennegang fandt Argelisten sig hildet i dens egne Snarer, og Cramer spillede von Crosigk en saa Original-Stræg, til hvilken han vel aldrig havde holdt ham for at være voxen. Han bad ham nemlig om Tilladelse, ogsaa at maatte bestige Kathedret, og paa staaende Fod at besvare hans Tale! Saa store Øjne det hele Selskab endog gjorde ved denne Proposition, saa kunde det dog alligevel ikke afslaae Cramers Begjering, men man maatte nu endog for Høfligheds Skyld anmode ham derom, og lod, som man forud glædede sig over, hvad for smukke og herlige Ting han vilde sige; men hemmelig gottede enhver sig ved den Forventelse, at blive beværtet med en ret lækker Ret af Theologisk Sladder; thi Cramer havde i Begyndelsen opofret sig til Prædikestolen! Herrerne toge altsaa Plads paa nye, og efterat Cramer havde lidet samlet sine Tanker, og ligeledes udkastet et og andet paa Papir, saa begyndte han saaledes og paa følgende Maade at tale:

Mine

Mine Herrer,
og især
De, min Hr. von Crosigk!

De har, efter Deres egen Forsikring, blot villet gjøre en Prøve, hvorvidt en slem og uretfærdig Sag lod sig forsvare ved juridiske Kneb og Rænker! Saa lidet det nu kan ligge Dem Magt paa min Berømmelse, paa en Ex-Theologs Berømmelse, saa maae jeg dog, overeensstemmende med Sandhed, give Dem det Vidnesbyrd, De har gjort et Mesterstykke i sit Slags. Alle Rettens-Fordrejere og Rabulister ere Stympere i Ligning med Dem, og ingen Fritænker, saa vidt jeg veed, har endnu dristet sig til at stige saa højt, at ville forsvare den Sætning, som De har vovet sig til. Men desværre hviler kun en Retsfordrejers Lykke efter Sagens Natur kun paa en meget usikker Grund! Dersom hans Dommere og Tilhørere ere brav stupide og uvidende, vel, saa er hans Sag vunden: men have de sunde Øine og opmærksomme Øren i Hovedet, forstaae de den Kunst, at trænge igjennem alle de Snakkerier og Intriger, som gjøres for dem, til Sandhedens Grund, saa seer det meget ynkeligt og jammerligt ud med den arme Retsfordrejer; ham var det visselig kun om Sandhedens Skin at gjøre; men ikke engang det har han nu opnaaet!

Jeg beklager Dem forud, min Hr. von Crosigk, at De heller ikke vil have nogen bedre Skjebne. De kan let tænke, hvor vis jeg maae være paa min gode Sag, da jeg træder op imod Dem næsten fuldkommen uforberedet! Jeg vil forfølge Dem Skridt for Skridt: Jeg vil Skridt for Skridt opdage Deres Nøgenhed, og det skal da staae til Dem selv, om

De

De for det første har Satisfaktions nok, eller om jeg efter en noget omhygeligere Forberedelse skal trække til Feldts imod Dem med nye og stærkere Vaaben.

Deres hele Tale til Gunst for Fritænkeriet er, som De ventelig selv vil tilstaae, ingenlunde en egentlig Christendommens Gjendrivelse, men et blot indirekte eller saa kaldet Auxiliær-Bevis, hvilket, ligesom Maanen, har intet eget Lys, men maae først laane det af andre oprindelig lysende Legemer. Ved første Øjekast er visselig den Sætning meget glimrende: Næsten alle store Hoveder have været Fritænkere. Men hvad for et andet Menneske vil lade sig blinde deraf, end den, som enten er alt for uskikket eller for dorsk til egen Eftertanke? De vil altsaa gjøre det i alle Logiker med Ret udpebne præjudicium autoritatis til en gjeldende Rettesnor for Sandheden? Ikke det, som jeg selv seer med egne sunde Øine, men det, som andre see, skal være sandt? Hos en enfoldig Bonde lader jeg det gjelde, at det, som hans Præst eller hans Amtmand siger, er en Helligdom for ham, og dersom Præsten og Amtmanden ere ellers gode, saa vil Bonden være ret vel faren derved: Men vi, som opofre vort hele Liv til Videnskaberne, vi maae enten tænke selv uden al Fordom for Anseelse, eller engang for alle tage vor Plads iblandt den lærde Pøbel. Desuden, ere da Folk af store Aandens Talenter udelukkelsesviis de, som overalt stedse søge og finde Sandheden? Jeg tænker, hvo som kun er en liden Smule bevandret i Litteraturen, den vil det ikke være ubekjendt, at ingen Mening er saa tosset og taabelig, og jeg kan nok sige ravgal og rasende, der ikke nogentid engang skulde have fundet Medhold og Forsvar paa det alvorligste af et eller

flere store Hoveder *). For ikkun at anføre eet: Hvilken utallig Mængde Tilhængere, og deriblandt Folk af første Rang, har ikke Astrologien havt? Selv Henrich den Fjerde af Frankerig lod hurtigt stille sin nyfødte Prindses Nativitet, som siden blev Ludvig den Trettende, hvilket De kan finde i Sully: Følger da vel deraf, at Astrologien er en sand Videnskab, og at vi ved vore tilkommende Borns Fødsel skulle i denne Post ligne Henrich den Store?

Dog, jeg berører blot denne Punkt, uden at udføre den! De har i nærværende Strid engang for alle angivet de Vaaben, med hvilke der skal fægtes, og omendskjønt de efter deres Natur ere meget svage og let brækkelige, saa vil jeg dog ikke afslaae dem, men vise Dem, at den christelige Religion er i den bedste Forsvarsstand imod ethvert Slags Angreb. Deres Hensigt gik derpaa ud, at næsten alle store Hoveder i de nyere opklarede Tider have været Fritænkere: Jeg vil for det første gjøre en liden Ravasé iblandt disse foregivne store Hoveder, og derefter rykke frem med mine smaa Hoveder, hvilke dog endnu i disse oplyste Tider ikke have holdt det for nogen Skam, at

*) Eftersom Historien beretter have de Lærde til alle Tider paastaaet og forsvaret større Urimeligheder, end de Ulærde; og det ydermere enten af Yndest for deres Hypotheser, eller fordi den lette klare Sandhed var dem for ulærd og gemeen. Philosopher have troet, i det mindste have de lært det, at Sneen er ikke hvid, men sort; at Verden er fremkommen ved en Slumpelykke af Atomernes Bevægelse; at der udenfor Mennesket er intet Træe, intet Dyr, og overalt intet virkeligt til, men synes kun at være; at Mennesket selv ikke er, men troer det kun. Saaledes har endnu ingen Ulærd nogensinde drømt.

D. Leß.

at bære den arme foragtede christelige Religion med deres Bifald.

Leo den Tiende, siger De, var en stor Mand? Virkelig? Den gode Ven Sannazar, som havde den Ære at kjende ham noget nøiere, end vi to, var ikke af denne Mening: Thi jeg erindrer mig, at han engang tiltaler ham i et af sine Epigrammer paa en høistforvoven Maade saaledes:

Quid tibi cum *magno* commune est, *talpa*, *Leone*?

Og Guicciardini, der ligeledes var hans Samtidige, skildrer det Slapperats-Levnet, som førdes ved hans Hof, paa en allerkiereste Maade. Det gik til hos ham Dag og Nat herligt og i Glæde, ligesom hos den rige Mand i Evangelio. Bacchus, Venus og Diana vare de tre Guddomme, som han fornemmelig dyrkede. Dersom Hareiagten var løbet godt af, saa var hans Hellighed i den muntreste Lune; men hvis ikke, saa vee den, der kom nær til ham. Theologien havde god Roe for ham, og han har vel aldrig anvendt en eneste halv Time paa at undersøge, om den christelige Religion er Sandhed eller Fabel? Derimod befandt han sig bestobedre i sine Hofnarres Selskab, og kappedes med dem i at giøre Knittelvers. Historien om Overnus er jo bekjendt nok:

Anchipoeta facit versus pro mille poetis etc.

De Skatte, som hans Formand Julius II. havde efterladt ham, forødede og ødde han ud med fulde Hænder, og skikkede desuden endda Pengepressere ud i alle Lande. De velbetalte Kunstnere og Virtuoser havde altsaa vist nok Aarsag til at udraabe ham for en stor Mæcen: Men for en stor

Mand? Her maatte man vel og med Hagedorn istemme den Sang:

Herr Jost ist todt, der reiche Mann!
Wär er nicht reich gewesen,
Wir würden, falls ich rathen kann,
Auf ihn kein Carmen lesen. —

Deres Bembo — var, som bekjendt, Sekretær hos denne værdige Mand, og det maatte være gaaet til med et Mirakel, om han ikke havde stemmet i med i sin Herres Tone. En stor Græker og Latiner var han uden Modsigelse; Men hvad kalder man vel det, Styrke eller Svaghed, at han foragtede Bibelen derfor, fordi den ikke er skreven i en Ciceroniansk Stiil? Saaledes kan kun en kjedhovdet Pedant dømme, eller og en superficiel Hofmand, som er engang vant til, aldrig at see paa Manden, men kun paa Kjolen, og som vilde endog med Stolthed og Foragt afvise en Sokrates selv, naar han ikke lod sig see i Gala. Og Deres du Perron? Neppe kan jeg bare mig for at lee, da jeg gandske nylig har læst Confession de Sancy af d'Aubigné, hvori den arme Kardinal sees i en saa høist pudseerlig og latterlig Skikkelse, at man maae ynkes derover. For Kortheds Skyld maae jeg henvise Dem dertil, paa det at jeg nu kan gjøre det alvorligere Spørgsmaal til Dem: Efter hvilken Logik er det vel sluttet: Nogle Gejstlige af berømmelige Navne vare — ikke engang virkelige theoretiske Fritænkere, men rettere Bonvivants Vellystlinge; Følgelig er den hele christelige Religion en Fabel! Følgelig er den hele Gejstlighed noget foragteligt Kram! Følgelig findes der ikke et eneste godt Hoved iblandt Theologerne, som jo hemmelig er en Fritænker! — Saadan

dan en uhyre Fejlslutning gjendriver og modsiger man ikke, men blot anviser den, og trækker paa Skuldrene derved!

Ligesaa lidet havde jeg Aarsag til, kun et eneste Øjeblik at bryde mit Hoved med, hvad for Mænd jeg vel vilde opstille fra min Side, for at opveje Deres! Leos Eftermand, Adrian den Sjette, er, omendskjønt just ingen stor Pave, dog alligevel en uendelig værdigere Mand, end hiin: Og Kardinal Polignac, Forfatteren af Antilucretius, turde vel ikke vige nogen Bembo, og langt mindre en du Perron. Dog, jeg vil endnu nævne gandske andre Mænd for Dem af ulige større Vægt! Kardinal Ximenes — et udødeligt Navn! Og hvem kan afgjøre, hvilken af Delene, der var størst hos ham, enten hans Aand, eller hans strænge christelige Dyd? — Erkebiskop Fenelon, som Eugen og Marlborough allene toge i Beskyttelse, imedens de lode hele Flandern føle Forskrækkelsen af deres Vaaben. Den Anekdote vil gjøre ham evig Ære, at det Franske Hof engang sendte en hemmelig Spejder til Cambray, for at udforske hans Levnet og Vandel, og om mueligt var at bringe ham i et ondt Rygte. Spejderen opholdt sig her i adskillige Maaneder, og gav paa det flittigste Agt paa sin Mand. Men i Stedet for at opdage det allermindste hos ham, som kunde dadles, blev han selv saa inderlig gjennemtrængt af Fenelons Dyder og Fortjenester, at han ikke kunde afholde sig fra, at kaste sig ned for hans Fødder og vise ham sin dybeste Ærbødighed. — Og kjender De vel ogsaa Erkebiskop Tillotson? Kun et eneste Træk af ham! Efter hans Død fandt man iblandt hans Papirer en Pakke Skandskrivter imod

ham selv, og samlede af ham selv, paa hvilken han egenhændig havde skrevet følgende Ord: Jeg tilgiver disse Skrivters Ophavere, og beder Gud, at han ligeledes vil tilgive dem! Hvad mener De vel, at man engang efter Voltæres Død vil finde for en Inskription paa de Pakker af Skandskrivter iblandt hans Papirer, som Freron, de Fontaine, Baumelle &c. have skrevet imod ham? Efter hans Tænkemaade ingen anden end denne: O Gud, jeg veed vel, at der gives ingen Himmel og intet Helvede og ingen Opstandelse; Jeg er ogsaa paa det fuldkomneste overbeviist om, at Menneskenes Gjøren og Laden er ligesaa ligegyldig for dig, som Sandheden er for mig *); men dog, dersom en saa stor Aands Bønner, som jeg er, formaaer noget over dig, saa skab dybt nede i Jordens Middelpunkt et gyseligt Helvede for alle mine Fiender og Forfølgere, og lad dem lide Pine fra Evighed til Evighed! — Efter denne liden Udsvevelse vilde det nok blive tungt for mig, at komme i den forrige Tone igjen. Altsaa kun endnu et Par hensflængte Spørgsmaal: Hvad tykkes Dem vel om Huß og Hieronymus af Prag, og om de Engelske Biskopper Ridley, Latimer og Cranmer, hvilke allesammen med den heltemodigste Standhaftighed døde den forsmædeligste Martyrdød, som De kan finde i alle

*) Voltære siger et Sted: „Frankerne havde efter „Constantinopels Indtagelse givet et Ball i en af „de der værende Hovedkirker. En Lærd i Paris, „som det var noget magtpaaliggende om dette Facto, „spurgde Voltære, hvor han havde sligt fra? Den„ne svarede: det stod ingensteds: men det var en „saa artig og med Korsherrernes Karakteer saa pas„sende Anekdote, at det var Skade, om man ikke „vilde holde den for sand." Schlözers Briefwechsel 1775. S. 191.

i alle tydske og engelske Historier? Jeg veed meget vel, lat jeg, ved at erindre Dem om disse Mænd, tillige kalder Erindringen om Præsteraserie og Præsteintoleranz tilbage i Deres Hukommelse. De vil med den høieste Afsky betragte Fædrene paa det Costnizer-Concilium, som bevægede Keiseren til at bryde sit givne Ord, og de vil udspytte Haan for en Biskop Gardiner og Bonner. Vel, jeg lægger Haanden paa Munden og tier: Thi jeg lever og dør i den Troe, at ikke Kraven gjør Præsten, men omvendt, Præsten Kraven ærværdig, og jeg vidste neppe, hvortil jeg i Fortvivlelse skulde snarere beslutte mig, end at blive Lovtaler over en slet Præst. Men naar jeg paa min Side med al Frimodighed tilstaaer, at der siden Christi Tider har været en utallig Mængde uværdige Alter-Tjenere, saa maae De derimod ogsaa være saa billig igjen, at lade Fortjenesten gjelde hos en Præst, hvor den findes. Men allermindst maae De nogentid mere lade den Tanke fremstikke, at de unægtelig gode Hoveder iblandt de Gejstlige ere i Hjertet Fritænkere, trods al deres fromme Udseende. Det kommer mig ligesaadant for, som om Cartouche berygtet Ihukommelse (ligeledes et stort Genie! Fast skulde man geraade i Fristelse, at træde i hans Fodspor!) som om Cartouche, siger jeg, for at betage sit Metier det forhadte Anstrog, havde skrevet en lærd Afhandling, hvori han søgde at bevise, at alle store Mænd havde været Tyve! Sandelig, det ene Bevis vilde gaae ligesaa lykkeligt for sig som det andet!

Men jeg maae gaae videre frem, og kommer da efter Ordenen til deres Digtere, og her har De atter givet mig Lejlighed til at beundre Dem som Retsfordrejer. Er det mueligt, at de endog kun engang med forstilt Alvorlighed kan værdige det vederstyggelige

lige Aftkum Aretino en Berømmelse? Meget kunstigt vidste De at dreje det om til hans Ære, at Carl den Femte lod ham i Venedig have Sædet paa den høire Haand: Men dersom det var Ære for Aretino, saa gjorde det Kejseren destomere Skam. Hvem vilde kaste sig saaledes hen for et Menneske, hvis hele Liv og Skrivter er en sammenhængende Kjede af Infamier? Som Pave Clemens VII lod offentlig pidske for hans berømte Sonnette? Som fik saa mange Prygl for sine hyppige Pasquiller, at det blev til et Ordsprog i Italien: Han er ligesaa rig paa Ord, som Aretino paa Stokkeprygl? Og som endelig falgt baglændes af Stolen for Latter og brækkede Halsen, fordi han af sine værdige Systre — Dog fy! Jeg gider ikke tale mere om ham! Imod ham betragtede ere Boccas og Fontaine Engle og Helgene. Men, men, hvilke Kneb maae jeg her oplage Dem igjen! Veed De det ikke, eller vil De ikke vide det, at en Carthäusermunk, ved Navn Ciani, engang skrækkede den arme Baccaz i Hui og Hast ud fra sit Fritænkerie, i det han truede ham med en hastig Død, dersom han ikke strax nedlagde sin forføriske og glatte Pen? paa Timen forvandlede Vantroe sig til Overtroe, og Boccas gik nu paa den anden Side saavidt, at han vilde skille sig af med sit Bibliothek, og tilbød Petrarch det, for hvad han vilde give ham derfor. Og Fontaine? Angrede og afskyede han ikke ikke ligeledes for sit endeligt alle hans Skrivter? Vilde han ikke lade sig slæbe omkring paa en Sluffe igjennem alle Gaderne i Paris, paa det hele Staden kunde see hans Anger? — De vil sige, det var Svaghed! Ret, ret, det siger jeg med! En Mand maae i sine Grundsætninger være standhaftig, og jeg giver Dem mit

Ord,

Ord, dersom jeg engang bliver Fritænker, saa bliver jeg det vist baade i Liv og Død! — Dog, hvad betyde alle disse smaae Lys imod den store Soel Voltære? Om jeg vilde, kunde jeg vel gjøre Dem bange, at han dog maaskee endnu turde vende tilbage i den christelige Kirkes Skjød: Men nej, nej, Jeg for min Part vilde ikke udlægge hans Skrivtemaal og Kommunion anderledes, end at Hr. Kammerherren havde denne Dag følt sig særdeles opvakt og oprømt til at narre Verden en Smule. Han er altsaa Deres og bliver Deres: Men hvem ere da nu vores? For at begynde med Frankerig: fra Ludvig den Fjortendes Tidsalder af ere endnu indtil denne Tid nogle Digtere i gandske god Afmindelse, hvilke Voltære selv — i det mindste gjør den Kompliment. Corneille f. Ex. som var tilforladelig ingen Fritænker — Boileau som siger strax i hans første Satire, Versene kan jeg ikke udenad, men Tanken er omtrent den: En Fritænker, førend han troede paa Gud, efterlod det først saa længe, indtil Feberen rystede ham eller indtil Stormen, Tordenen og Lynilden kom; Da foldede han sine Hænder, og da saae han andægtig op til Himmelen: Men saasnart Uvejret var forbi, saa fik Kujonen frisk Courase igjen, til at drive Spot med Gud. Om begge Racinerne er det jo bekjendt nok, at de vare varme Tilhængere af den Christelige Religion. — Iblandt Italienerne nævner jeg kun een, men een, som denne Nation vel neppe vilde have Lyst til at bytte med Voltære: Petrarch! — Af Engelænderе falde mig strax flere ind: Shakespear — Young — Thomson — Addison, som Voltære lægger den største Berømmelse paa, at han var den første Engellænder, som havde gjort er fornuftigt theatralsk

Stykke. Han trykde dsende en af sine Venners Haand: Seer De, sagde han, saa roelig kan en Christen dse! — Og Swift, hvis Satire trænger endnu ulige kraftigere igiennem Marv og Been, end Voltæres: Swift, som De saa gierne ligeledes vilde gjøre til en Fritænker: Hvor har han vel i sine Skrivter tilladt sig endog kun et eneste bittert Indfald imod den sande væsentlige Religion? Hans Fabel om Tonden er vist nok høist anstødelig for mangen Papist: Men læs De hans ydmyge Bon, at man dog endnu for Haanden vilde behage, ikke gandske at afskaffe Christendommen, saa skal De see, om Manden, i det mindste theoretisk er af Deres eller af vort Partie! — Af vore Tydske Digtere vil jeg endnu forære Dem selv een: Liskov, om hvem jeg erindrer mig, at han engang driver alle slags Spog med Apostelen Paulus og mener, at han efter hans Henrykkelse tregange var kommen ligesaa klog tilbage fra Himmelen, som han var gaaet derind! Men hvem bryder sig om Liskov? saalænge vi endnu have en Opitz — og Logau — og Haller — og Klopstok — og Cramer — og Schlegelerne — og Gellert — og Rabner — og Cronek — og Gesner — og kun disse, endskiønt der endnu findes mange flere, paa vor Side, saalænge har det ingen Nød med os! Om Gellert at mælde et Ord især, saa veed jeg meget vel, at Gellert ikke henhører til de store digterske Genier! Men jeg veed ogsaa, at hans Fabler blive læste paa Cap og i Batavia og Philadelphia; Og dernæst, lad De os dog stifte halv saa meget, ja kun den tiende Deel saa meget Godt, som han har stiftet ved sine Skrivter: saa kunne vi engang, naar vi skulle dse, sagte og sødt lægge vort Hoved til Hvile, og trøstige

og

og rolige lade det komme an derpaa, om Christendommen er sand eller falsk! Er den sand, saa have vi vor evige Lyksalighed at vente! Er den ikke sand, saa vil i det mindste Verden velsigne vor Aske, og vort Navn vil ikke blive erindret med nogen Afskye, som det højstrimelig vil gaae et vist stort Genie.

Jeg kommer nu til Deres Philosopher, om hvilke jeg havde mangfoldigt meget at sige, dersom jeg ikke maatte frygte for, at Deres Taalmodighed snart maatte være udtømmet. Ved Hobbes f. Ex. havde jeg at erindre, at dersom han for sin Part vil bevise en Caligula eller Nero eller Domitian den Ære, at lade sig undervise af dem, om hvad der er godt og ondt, saa har jeg intet derimod at indvende: Kun den Tilladelse udbeder jeg mig, at jeg ikke maae være saadanne Herrers Discipel. Af Rousseau venter jeg hver Dag, at han vil gjøre Begyndelsen med at gaae paa alle Fire efter hans Grundsætninger, og naar De da efterfølger ham, min Hr. von Crosigk, saa vil jeg ikke mangle at gjøre Dem Selskab. Dog Deres Herrer skulle allesammen være store og vældige Tænkere; Jeg vil ikke krumme et Haar paa deres Hoved, jeg vil gandske undertrykke den Tanke, at Hr. Marchese d'Argens, stillet ved Siden af Hume, forekommer mig nu just saaledes som en Krage ved Siden af en Ørn: Men er da Tallet paa de store Philosopher og Mathematikere og Physikere og Naturkyndige allerede udtømmet med disse Mænd? Skulde der endnu ikke være gandske smukke Folk tilovers, af hvilke vist nok ikke De kunne bruge nogen, men vi desto flere? O, Newton, Newton, hvilken Fest vilde Fritænkerne høitideligholde, dersom de havde dig i deres Spidse: Men nej, du er vores, baade

efter

efter Theorie og Praxis er du vores! Uden al Pomp er det udtrykt paa hans Gravmæle i Westmünster Evangelii simpliciratem moribus expressit! Og om denne Mand tilstaaer dog Voltære oprigtigt, at da han var beskæftiget med at bringe hans Philosophie i et Udtog, saa havde han derover faaet stærk Hovedpine og var nær bleven syg. O, jeg troer det, jeg troer det af gandske Hjerte! — Og Locke? Skulde De troe det, at den Mand, som har skrevet Forsøget om den menneskelige Forstand, kunde nedlade sig saa dybt, at gjøre en Commentar over Pauli Breve? — Just nu falder mig ogsaa Littleton ind: Et besynderligt Exempel! Manden tog fat paa sin Pen for at skrive imod den christelige Religion, og fornemmelig mod Frelserens Opstandelses Sandhed; Og see, midt under dette Arbejde, midt under Grundenes Overvejelse pro et contra, følede han sig henreven just paa den modsatte Side, og blev af en Religions Fjende dens oprigtige Ven og Forsvarer! O, nævn mig dog, om De kan, jeg beder Dem, et ligedant Exempel paa Deres Side; Nævn de mig den Mand, der er bleven til en Fritænker over den christelige Religions Forsvar! — Dog, jeg vil ikke nævne nogen Engelænder mere; ikke af Mangel — thi der var strax igjen Baco Verulamio *), men paa ham gjør jeg ingen Vaastand for hans moralske Pletters Skyld! Robert Boyle, som har slaget Spinoza og hans Tilhængere for altid paa Flugten — Men som sagt, jeg vil ingen flere Engellændere nævne, men Tydske, Tydske

*) Hans Sprog er bekjendt nok, „at en Smule Philo„sophie gjør Menneskет til en Atheist, men nydt „i rigere Grad fører den det tilbage til Reli„gionen."

Tydske! O, hvor vel befinder en sig i Selskab med Grotius og Puffendorf — Leibniz og Wolf og Baumgarten — med en Linné — en Lambert og Sulzer -- og Euler, den tydske Newton, som har skrevet et Forsvar for den guddommelige Aabenbaring imod Fritænkernes Indvendinger! Skulde man der vel længes efter Helvetiusser og d'Argenser.

Om Deres Læger havde De gjort allerbedst i at tie gandske og aldeles stille! La Mettrie — ach den arme, kuldkastede Maskine *) — han skal meget herligt have oplyst Boerhave? Men hvoraf da? Af sig selv, eller af Haller? Har han vel ikke udskrevet denne Ord fra Ord, og derhos dog alligevel begaaet saadanne uhyre Bommerter, som kun en Maskine kan begaae, f. Ex. naar han holder de Breslauischen Samlungen for en Compilation, som en vis Mand ved Navn Breslau har skrevet! Og hvoraf er da hans homme plante taget? Den er dog vel af Linnées sponsalibus plantarum? Men han har gandske vist ogsaa taget og øst meget af sig selv, og jeg kjender ikke nogen Skribent, der i højere Grad har besiddet talent de moineau, end han. Men derom skal ventelig endnu det første fornuftige Menneske tvivle, om Boerhave og Friederich Hofmann og Haller og Werlhof og Swieten og Tralles — om det er Navne paa store Læger: Og hvilken af dem var vel en Fritænker? Hvilken af dem vilde vel fordrage en elendig La Mettrie ved Siden af sig? Ende-

*) En Allusion paa en Satire imod La Mettrie, som fører den Titel: La Machine terrasée paa Tydsk: die zu Boden gestürzte Maschine. Frankf. und Leipz. 1750.

Endelig kommer jeg til Deres Helte, Hof- og Statsmænd, Fyrster og Konger og Kejsere, hvilke jeg tager tilsammen i en Hob, efterdi de have meest eens Forhold i Henseende til den christelige Religion. Her vil jeg nu strax tilstaae Dem, at jeg hjertelig misunder Dem en af de Mænd, som De har anført, ligesom jeg og meget hjertelig elsker og ærer ham; Og dog alligevel naar jeg aabenbarer Dem Aarsagen til min Misundelse, saa giver De mig maaskee gjerne og villig denne Mand, ja er vel endog glad ved at blive ham qvit. Hvad Nytte kunne De vel have af en ivrig og andægtig Beder, og nu endelig af en fuldkommen Sværmer og Anders-Seer? Og alt dette var Lord Cherbury. Han fortæller det selv i hans egen Levnetsbeskrivelse, at, da han havde sin Bog de veritate færdig, saa var han ikke enig med sig selv, hvad han skulde gjøre, enten give den ud, eller undertrykke den, formedelst den befrygtende Forargelses Skyld! I denne Uvished faldt han paa sine Knæe og bad Gud meget inderlig og indstændig, at han vilde ved et Tegn fra Himmelen give ham tilkjende, hvad han skulde gjøre? Strax syntes ham, at han hørde gandske tydelig en sagte Susen fra Himmelen, dette ansaae han for det udbedte Tegn, og traadde nu trøstigt frem med sin Bog, fast overbeviist om, at han derved vilde befordre Guds Ære og Næstens Nytte. Er det ikke gandske i den berømte Sværmers Quirinus Kuhlmanns Smag? — Men om dette endog ikke var, hvilket uendelig svælgende Dyb er der ikke imellem Cherbury og de fleste Fritænkere nuomstunder? Disse vide ikke af nogen indvortes Moraliret ved Handlingerne, og af ingen Sjelens Udødelighed: Han derimod lærer og troer fuldkommen overbeviist,

beviist, at Fromhed og Dyd ere Menneskets ubrødelige Pligter; han driver paa Bodfærdighed og Anger over Synden, og antager Belønninger og Straf efter dette Liv. Men jeg maae rive mig løs fra denne ædle Mand, som ikkun foer vild deri, at han ikke vilde lade nogen Aabenbaring gjelde, for nu at gjøre et Forsøg, om jeg imod Deres Mænd kan stille andre af lige eller endnu af større Vægt!

Jeg sætter engang, at jeg bliver her virkelig sat i Stikken, saa ligger det dog saa meget i Sagens Natur, at alle Deres Exempler bevise desuagtet intet. En Fyrste paa Tronen, id est, en liden Gud paa Jorden, kan altfor let forglemme det, at der gives en endnu ulige større Gud i Himmelen; ligesom Alexander tilsidst prostituerede sig derved, at han udgav sig for Jupiters ægte Søn og Stammearving. Ved idelig stedse at befale, glemmer man gjerne alt for let at adlyde, og naar ogsaa Regenterne havde paa den ene Side den største Aarsag til at være tilfreds med den christelige Religion, fordi deri bliver befalet: Giver Keiseren det, som Keiserens er ꝛc. ꝛc. og videre: Hver Mand være Øvrigheden underdanig ꝛc. ꝛc., saa maae det dog være en meget haard og ufordøjelig Lære for dem, som ere vante til, ikke at gjøre nogen Rede og Regnskab for deres Handlinger, at Bibelens Gud sætter dem i een Klasse med deres Undersaatter, og truer dog endnu ved Livets Ende at ville fordre Regnskab af dem. Hvad Statsmændene angaaer, saa falder mig altid Kardinal Wolseys hjertebrækkende Suk ind: „Havde jeg kun „tjent Gud saa omhyggelig som jeg har tjent Kon„gen, saa vilde han ikke forlade mig i min Alder„dom med graa Haar!“ Det er endog allerede bleven

til

til et Ordsprog: Herretjeneste gaaer for Gudstjeneste! Og den indvortes Gudstjeneste er visselig ligesaa vel meent, som den udvortes. Hvad endelig Krigerne og Heltene angaaer, saa lyser det vel i Øjnene, at Krigen er just ingen Skole for Religionen, og at dens Stemme bliver let overdøvet af Vaabenernes Allarm. Jeg sætter altsaa, at jeg kunde kun opvise meget faa fromme, og tillige store Regenter, Helte og Statsmænd for Dem, saa havde jeg dog ogsaa hermed tilkjendegivet Dem Aarsagen, hvorfor! Men nej, nej! Den christelige Religion skal ogsaa her ikke sees i nogen Nøgenhed. Jeg troede mig til, at kunne skrive en temmelig Bog om denne Materie: Her vil jeg nu kun paa staaende Fod opregne de første de bedste, som falde mig ind!

De kjende Admiral Coligny? — Dog hvad er det for et Spørgsmaal? Voltære har jo foreviget ham i hans Henriade — ce grand homme qui entouré de ses assassins

Sembloit un Roi puissant par son Peuple adoré.

Hvor mange større Helte har da vel Frankerige, og hvor mange frommere Christne dertil? — Naturlig falder mig ogsaa Bayard ind her, le chevalier sans peur et sans reproche — og le Connetable Montmorenci, som, da man formanede ham, efterat han havde bekommet et dødeligt Saar, at han skulde døe som en god Christen, svarede: Har jeg anvendt firsindstyve Aar paa at leve ret; saa vilde jeg jo vel og kunne anvende en Fjerdedeel Time paa at døe ret! — Ligeledes den brave Admiral Ruyter, hvis Tapperhed ikke forhindrede ham fra at være en god Christen! — Og Schwerin, den Preussiske Feldtmarskalk — Dersom De kjendte Fortællingen af Gellert

lert, den fromme General, saa vilde jeg sige Dem, at just saaledes og ikke anderledes tænkde Schwerin.

Nu til Statsmændene, og her havde jeg nok først Lyst til at bryde en Lantse med dem om Ministeren Görz. For det første maae jeg sige Dem, at han dog endnu kort for sit Endeligt begik den Svaghed, at lade sig omvende af en Præst, ved Navn Conradi. Denne løb ogsaa virkelig hen til Greve Horn, og bad om Livet for hans splinternye Troende. Men Greven svarede ham: Nej, det kan ikke skee! Jeg kjender Görz alt for godt! Er det sandt, at han virkelig har omvendt sig, saa maae man jo før jo heller skikke ham til Himmelen, thi ellers sadler han om igjen og gaaer glip af sin Salighed. For det andet holder jeg vel Görz for den største Projekt og Intrigemager, som maaskee nogensinde har været til, men just for den Aarsag Skyld slet ikke for nogen stor Minister. Og for det tredie kunde der ogsaa være meget at sige om hans uskyldige Henrettelse! Som Svensk vilde De i den Fald have dømt ganske anderledes! og godt og vel, om han blev virkelig uskyldig henrettet, saa statuerede Forsynet atter engang et ret sjensynligt Exempel paa Gjengjeldelsens Ret: Thi Görz vilde jo og have lagt en uskyldig Manns Hoved for hans Fødder, og ladet halshugge den gamle værdige Præsident von Wedderkopp, og det var ganske vist skeet, dersom det ikke altid var en Bagatelle for Forsynet, at tilintetgjøre Görziske Projekter. Nu at komme fra Görz til Bolingbroke — Denne døde ikke paa Skaffottet, men han havde fortjent det meer end eengang, fordi han havde begaaet meer end eet Forræderie mod Kongen og Fædrenelandet, som De kan finde i enhver

Historie om Engelland. Jeg maae næsten skamme mig ved at fremstille saadanne Mænd imod mine! En Mornay — en Thuanus — en L'Hospital — en Sully, — som jeg burde have nævnet allerførst — en Oxenstjerna, som med lige Færdighed førde sin Pen og sin Kaarde — og af de nyere og allernyeste, en Münchhausen — en Bernstorf — Jeg haaber, De lader sig nøje med disse!

Jeg befinder mig nu ved Enden af min, endskjønt hastige, dog alligevel alt for lange Løbebane. En Lykke for mig, at jeg allerede tilforn var lidet bekjendt med Keiser Julian: Ellers vilde De ikke lidet have forskrækket mig! Et lyst Hoved, som kjender Christendommen fra Grunden af, men seer sig nødt til at skjøte ud fra den; som skriver en saa kaldet Evangeliernes Forstyrring, der sætter de Christne i saadan Forlegenhed, at de prakticere alle Exemplarerne bort, saa at der nuomstunder blot findes endnu kun nogle Fragmenter deraf — det klinger gandskeviist frygtbart! Og dog troer jeg at kunne blive fuldkommen rolig. Det kan vel være, at de Christne have prakticeret Julians Forstyrring bort: Deri gjorde de ikke vel, og det vilde nuomstunder ikke skee igjen! Det kan og være, at de have gjort det af en Slags Frygtagtighed: Man har jo dog vel tilforn anseet en Vejrmølle for en Jette! Men det siger jeg kun: Dersom Julian vilde skrive imod de Christne, saa skulde han have gjort sin Sag bedre, end han har gjort! Det kalder jeg ikke at forstyrre, men blot at bombardere; hist og her vil viist nok blive et lidet Hul eller en Bresche, ja vel ogsaa en tyk Støv og Damp fare op, men Bygningen selv bliver dog staaende ubevægelig, og Skaden selv er snart re-

pa-

pareret. Hvad skal jeg kalde det, at ville fordrive en formeentlig Overtroe ved en anden, som endnu er tusinde gange værre? Iblandt andet mokkerer Julian sig et Sted derover, at de Christne tilbade Korsets Træe: Dersom han nu derfor havde dygtigt læst dem Texten, bebrejdet dem deres Afguderie, og sagt dem, at det var aabenbare stridigt imod deres Bibel: Saa havde det været skjønt og godt, og saa havde Retten været fuldkommen paa hans Side. Men hvad gjør han derimod? „I Ulykkalige, raaber han, „I tilbede Korsets Træe, og vægre eder dog ved at „tilbede det himmelske Skjold, som den store Ju„piter eller Fader Mars har skjenket os?" Saadant noget kalder man ellers en Correktion ved Johan Balhorn! Man kunde ogsaa kalde det en Forbedring ved Thomas Woolston, hvilken jeg endnu maae anføre for Dem, siden De forbigaaer ham med Tavshed. Denne Mand udskjelder os ligeledes paa kryds og qvær og beskylder os for, at vi antage den bibelske Historie lige efter Bogstaven og Ordenes Mening, og nu bringer han sine Allegorier til Torvs, forvandler den blodsottige Qvinde til Kirken, hendes 12 Aars Sygdom til ligesaa mange 100 Aar, og mere saadant taabeligt Tøj! Men lad os gjøre et Øjekast paa den virkelige Verden. Julian vilde opbjelve det synkende Hedenskab igjen: Og see, det er gandske forsvundet af Verden, og ikke et eneste Menneske tilbeder mere hverken Jupiter eller Mars. Julian vilde nedtrykke den voxende Christendom: Og see, den har udbredet sig i alle Verdens Parter, og tæller sine Tilhængere i Millioner. Dersom det skal kaldes at forstyrre, saa vilde Himlen dog endnu skjenke os en heel Hob saadanne Forstyrrere!

Men fra saadanne store Damer, som Dronning Christine af Sverrig, vilde Himlen dog bevare ethvert Land! De ville blinde mig med det Epigramma af Bochart *): Og jeg sætter Oxenstjernas Sprog imod Dem, som han sagde om hende: Sverrig har i 40 Aar ikke havt nogen større Fiende, end Dronning Christina. Om hendes Lærdhed har jeg siet og aldeles ingen Tvivl; hvem kunde færdigere læse priapeia end hun! Men dette kunde jeg have Lyst at vide, hvad Fordele hendes Rige har indhøstet deraf. Vist nok ingen andre, end at hun bortødslede dets Skatte til lærde Smaarotsere, — at hun ophobede Manuskripter og Medailler, og derfor solgte Krongodserne — at hun herved gav Anledning til Krongodsernes Inddragelse, og hialp til at indføre den store Nordiske Krig, som Sverrig aldrig vil forvinde. Hendes Aftakkelse skede, at jeg skal bruge det Udtryk, netop førend Porten blev lukket! Havde hun ikke aftakket, saa vilde man højstrimelig have afsat hende, og i denne Henseende handlede hun visselig meget klogt. Om hendes videre Foretagender og Levnet efter Aftakkelsen tier jeg gandske stille, og overhoved hvem taler gjerne om den uværdige Datter af en værdig fortræffelig Fader? Gustav Adolph — De merker nok, at jeg vil af ham betjene mig ganske stærkt imod Dem! Men jeg vil heller bie med ham indtil det sidste, og vil i Forvejen endnu nævne nogle andre! Det er endnu ikke meget over et Aar siden, da døde to Konger, den ene stor ved Fredens Kunster, den anden stor i Ulykke — Friderich den Femte af Dannemark, og Stanislaus Lesczins-

*) Illa docenda suis Salomonem invisit ab oris:
Undique ad hanc docti, quo doceantur, eunt.

Lescziusky; Den første har Klopstock besynget, den anden har sat sig selv Monument nok ved hans philosophe bienfaisant, og De kan næsten paa hvert Blad læse hans Tanker om Religionen og Fritænkeriet. Iblandt vore Churførstlige- og Fyrstelige Huse, hvad har der ikke f. Ex. Sachsen for Mænd! Friederich den Vise, ved hvis Død Bønderne kastede sig ned paa Jorden og raabde med Smerte: Ach vi have mistet vor Fader! Johan Friederich den Standhaftige, imod hvem den stolte Sejrer Carl var meget liden efter Slaget ved Mühlberg! Og Ernst den Fromme — Fritænkerne i hans Tid gave ham det Øienavn Bedrerernst, men han har nedbedet mere Velsignelse fra Himmelen for sit Land og for sine Børn, end den store Ludvig den Fjortende! Af Huset Brunsvig, hvem vilde der ikke tænke paa Fyrst August? Den lærdeste Prinds, som maaskee nogensinde har levet — man havde af ham kunnet gjøre et halv Dosin ret dueligе Professorer, og desuden end da et halv Dosin Mætres, Staldmestere og Fægtmestere og Musikmestere ꝛc. ꝛc.! Og hvem har nogensinde gjort ædlere Brug af sin Lærdom, end han? Hans theologiske Kundskaber anvendte han til Religionens Forbedring i sit Land; som Jurist gav han de viseste og nyttigste Love: som Naturhistoriker og Physiker og Kameralist anlagde han Staal- og Jern-Hammerværker, oprettede Glashytter, Teglbrænderier og Kalkovne, og gjorde sit Land rigt og blomstrende. Hos saadan en Mand maatte Christine af Sverrig gaae i Skole, naar hun vilde lære, hvad der er nyttig Lærdom paa Tronen. Og seer De, denne Mand kaldede sig i offentlige Skrivter Christi og hans hellige Ords Elsker! Og skulde

vel en hvis anden Fyrste af det Brandenborgske Huus være saa gandske ubekjendt for Dem, hvis døde Billede paa den lange Broe i Berlin er allene nok til at opvække Ærefrygt og Højagtelse? De maatte gandske være Idioter, som man nu først skulde fortælle noget om den store Churfyrste Friederich Wilhelm: Men om hans christelige Fromhed er Puffendorf Vidne. Naar jeg nu til alle disse Mænd endnu føjer Gustaf Adolf, som vel af christelig Beskedenhed udtrykkelig frabad sig det Navn af Stor, men just derfor var dobbelt værdig dertil, saa smigrer jeg mig med, at have fuldkommen rædet den christelige Religions Ære imod Deres paa den gjorte Angreb.

Her kunde jeg og vilde jeg slutte: Men da jeg nu engang har begyndt at gjøre mig den Tanke, at De er en Fritænker, saa maae det nødvendig ogsaa falde mig ind, at man med alle Grunde, om de end og vare nok saa stærke, aldrig har overbeviist eller omvendt nogen Fritænker. Maaskee De tænker nu allerede paa et Bonmot, hvormed De siden ville puste min hele Tale i Vejr og Vind! jeg ønsker Dem dertil ret megen god Lune, og paa det ogsaa jeg kan have den Lykke, at blive bespottet i saa store og ædle Mænds Selskab, saa tillade De mig, endnu at gjøre Dem en liden Opdagelse. De sætte engang den Fald, at det virkelig lykkedes Sankt Voltære at fordrive Sankt Paulus og Petrus og Johannes og den hele christelige Religion ud af Verden, saa at man i den tilkommende Tid ikke mere prædikede over bibelske Texter, men over Evangile du jour og i Stedet for Te Deum laudamus istemmede Ode à Priape: De sætte denne Fald, som dog i sig selv slet

ikke

ikke lader sig tænke — Men endogsaa da vilde den christelige Religion alligevel ikke gaae under! Hvorledes det? Gandske simpelt! Der gives et vist Selskab, som nu er udbredet over hele Verden — som tæller Mænd af første Rang baade i Henseende til Hoved og Hjerte af alle Stænder iblandt sig, endskjønt ogsaa her desværre staaer megen Klinte iblandt Hveden — Men en ægte Medlem af dette Selskab og tillige en Fritænker, det er en Uting! Før kunde en Qvadrat være en Trekant eller en Triangel rund, end dette var mueligt! Den christelige Religion er for ham det Element, hvori han lever og røres, og hvoraf han bereder sig Stoffet til hans ham allene bevidste Lyksalighed! „Og Navnet paa dette Selskab?" Det er vi, vi Frimurere! —

Med adelig Ærligmands Tone og Blik
Han sluttede, vendte dem Ryggen og gik!

To og Tyvende Kapitel.

Det var en høist emfindtlig Ydmygelse for den samtlige stærke Aanders Orden! Crosigk mistede ikke allene nu for altid det Haab, at faae den unge Greve af Tilli i sit Garn, men han saae sig ogsaa gandske løftet af Sadelen som Broder-Taler. Imidlertid lader sig meget ryste af med en dygtig Dosis Uforskammenhed, og Cramer havde talet som en Prophete, at hans Tale ikke vilde give Anledning til andet, end til ny Spot og Forhaanelse. Crosigk anstillede sig som om han nu vilde gjøre Bod i Støv og Aske, og holdt til den Ende en liden Bodprædiken

til den samtlige Forsamling, hvori han ikke allene paa et Haar kopierede en hvis elendig Prædikestoel-Ridders Tone og Gebærder, men gjorde endog en saa original Væv af bibelske Sprog og Vers af Psalmebøger, at de allesammen vare færdige at qvæles og briste af Latter. Paa dette Narreværk fulgde et andet: Der blev anstillet en højtidelig Exorcismus, for at besværge og bortmane Cramers Aand fra Kathedret, og efterat dette var skeet, gik alting sin gamle Gang igjen ligesom tilforn.

Men det varede ikke længe, førend der paa denne første lille Ydmygelse fulgde en anden og større, ved hvilken Angestens Sved brast ud hos de samtlige Herrer, saa at de ikke vidste, i hvilken Afkrog de skulde først skjule sig. Cramer havde en Ven, ved Navn Wernicke, som ligeledes var en ung Greves Guvernør. Til denne Ven fortælde han ved Lejlighed hans havte Eventyr i de stærke Aanders Loge. Wernicke opskrev det i al Stilhed, som man siger, bag Øret, og da han havde arvet den satyriske Geist, formodentlig af hans Navnefætter, saa besluttede han gandske incognito at giøre en god Gjerning, og om mueligt med eet Slag at forstyrre denne Bræmse-Rede. Med eet saae man paa de offentlige Boglader et Pamphlet, som var skrevet paa Knittelvers, og havde den Titel: Visitation des Teufels in der Loge der starken Geister.

Skrev jeg i Engelland, saa vilde jeg ikke efterlade at meddele den hele Pjece: Men for Tydske Maver er saadan Fede alt for stærk; altsaa blot et lidet Udtog deraf! Under Torden og Lynild kommer Djevelen farende ned igjennem Loftet ind i Værelset, sætter sig, og de samtlige Medlemmer nærme sig en efter

ter anden hen til ham, for at kysse Hestefoden. Han begynder sin Tale med en meget smigrende Berømmelse, fordi de havde fattet den ædle Beslutning, at fornægte Christum, og derimod at antage ham for Deres Herre og Mester. Derpaa tager han den ene efter den anden for sig, og det ydermere, som forstaaer sig af sig selv, Hr. von Crosigk først, der vel ikke blev nævnet ved Navn, men var saa træffende karakteriseret, at han umuelig kunde miskjendes. Djevelen spørger ham, hvor mange uskyldige Piger han har forført? Syv, siger Crosigk; men jeg haaber ved din Hielp snart at faae Dosinet fuldt. Djevelen tilklappede ham herover sit lydelige Bifald, og gav derimod Augustin skarpe Irettesættelser, fordi han endnu bestandig lod sig nøje med sin eneste Anette. Han hæglede ham ogsaa dygtig igjennem, fordi han endnu ikke havde udryddet al den sønlige Kjerlighed af sit Hjerte, som han havde til sin Moder. Saalænge han endnu ej tiltroede sig at kunne gjøre sin Fader selv til Hanrej, saa var han endnu langt borte fra den sande Fuldkommenhed. Augustin lover Djevelen, at han Dag fra Dag vil blive ugudeligere og en stedse værdigere Helvedbrand. Weigel, som Medikus, bliver meget formanet af Djevelen, at lægge sig flittig efter at tillave Kjerlighedsdrikke, og at staae de Piger trolig bi, som nogentid maatte være forlegne ved deres Frugtsommelighed. Endelig tager Djevelen Afsked med Selskabet, efter lykkelig fuldbragt Visitation, og giver enhver af dem et Kjerlighedskys.

Neppe havde denne Piece forladt Pressen, førend en Boghandler strax sendte et Exemplar deraf, som en Nyhed, til von Crosigk. Denne havde neppe læst Begyndelsen, førend han blev saa bleg som et Lig, begyndte at skjelve og formaaede ikke at læse vi-

dere. I største Hast blev strax det hele Concilium sammenkaldet, og der blev raadslaget om, hvad der skulde foretages ved denne Sag. At Cranmer og ingen anden var Forfatteren, omendskjønt han virkelig ikke var det, blev engang for alle antaget af dem som vist, og de havde gjerne ladet ham myrde ved et Dolkestik, saafremt man kun i Tydskland ligesom i Italien havde kunnet faae Banditer for sine rede Penge. Men det allerværste, som de her kunde gjøre ham, var dette, at tage fat paa ham ex capite injuriarum. Men dertil hørde først et Beviis at han virkelig var Forfatteren, og for det andet den Tilstaaelse, at de virkelig følede sig trufne ved denne Satire. Var det første vanskeligt, saa var det andet endnu tusindegange mere ydmygende, og kort sagt, gode Raad havde aldrig været saa dyre som nu! Crosigk begyndte allerede at tale om, at han ikke kunde udholde den forbandede Skam, men vilde drage bort, hen til et andet Universitet: Augustin derimod, som af sine Forældre var mere fængslet, og ikke kunde saaledes som han vilde, bad ham for alt det der var til i Verden at blive, og lovede ham, at han vilde anvende sine yderste Kræfter derpaa, at faae undertrykt Pasqvillen i Fødselen, og inden faa Dage at skaffe den udaf Verden. Han løb ogsaa strax selv hen til sine Venner i alle Boglader, og opkjøbde alle de Exemplarer, som der fandtes, samt efterforskede tillige, hvor nogle allerede var afsatte og til hvem de vare solgte. Men det vilde lidet have hjulpet, dersom han ikke ved Stikpenge havde lykkelig faaet opdaget, hvem Forlæggeren var! Til denne henvendte han sig nu umiddelbar, talede i en høj Tone, truede ham med sin Faders Hævn, som ikke vilde være rolig og ubekymret derved, saaledes at lade sin Søn beskæmmes ꝛc. ꝛc.

Imid-

Imidlertid var han ikke tjent med hans Ulykke, men han forlangde blot, at han skulde sælge ham hele Oplaget for rede Penge, uden at holde endog kun et eneste Exemplar tilbage. Forlæggeren lod sig saa meget desto lættere jage ind i Fælden, da han ved denne Handel saae ingen Skade, men Fordeel for sig. Han leverede altsaa virkelig den hele endnu tilbageværende Forraad af Exemplarer fra sig, som endnu samme Aften blev opbrændt. Nu bleve ved Anetter, Naniner og Mandstjenere en Mængde Opvarterskr bestukne, at de skulde hemmelig fra deres Studenter bortstjele de Exemplarer, som de havde kjøbt af Visitation des Teufels, og saaledes skede det virkelig, at dette Blad strax i de første Dage, efterat det havde forladt Pressen, havde kunnet faae en Plads i Katalogerne af Vogt, Bauer, Clement ꝛc. ꝛc. Kun et eneste Exemplar, som D. Müller havde faaet, kunde med alle optænkelige Kunster ikke blive bortkapret: Denne Professor havde vel læst det og taget det til Eftertanke, men han biede kun indtil det næste Aar, da Prorektoratet tilkom ham, for da at bruge et endnu langt kraftigere Middel imod denne Esprits forts Orden, end al Satire kunde være.

Tre og Tyvende Kapitel.

Den Historie kostede Herrerne deres gode 100 Rdlr., og dersom Wernicke havde villet, havde det dog endnu været ham en let Sag, at skrive dem gandske ud af Staden: med efter Cramers Anmodning lod han det blive! De kom altsaa efterhaanden til sig selv igjen efter deres lidte Prostitution og fortsatte deres Sam-

Sammenkomster fremdeles ligesom tilforn. Imidlertid gjorde det forbarmende Forsyn endnu et Slag paa Augustins Hjerte, for, om muelig, at rive ham ud af hans Forføreres Kløer.

En Morgen satte han sig trallende ned ved sit Kaffebord, for at indtage sin Frokost, da en Billet, som laae i Sukkerdaasen, faldt ham i Øinene ved dens Aabning. Hvilken forunderlig Ting er det dog med Samvittigheden! Længe lader den sig undertrykke, overdøve, neddæmpe og forhaane, saa der ikke synes at være noget Spor deraf mere tilbage i Hjertet: Men paa engang trænger den sig frem igjen, ved den ringeste Anledning trænger den sig vældig frem, og gjør den frække Synder, som allerede troer at have afrystet al Frygt for Gud, til en skjelvende og bævende Koujon! Saadan en blev nu Augustin ved et gandske uventet Syn, at see en Billet ligge i hans Sukkerdaase. Hans Trallen døde i hans Mund; Haarene reisde sig paa hans Hoved; Hans Phantasie, som ved Samvittigheden var bragt i et vildt Oprør, slængde den Tanke ind i hans Sjel, at Gud gjorde et Tegn, for at straffe ham, for at fordre ham til Regnskab. For at fuldende denne Forskrækkelses-Scene, maatte Tjeneren just da ikke være tilstede, som med to Ord vilde have opløst Hemmeligheden, hvorledes Billetten var kommen i Sukkerdaasen — og førend Tjeneren kom, havde Augustin allerede med flyvende Hænder brækket den — saae nu vel, at den virkelig var skreven med en ham bekjendt Menneskehaand, men dens Indhold var ingenlunde gjort dertil, at det i en Hast havde kunnet udslette det første Indtryk igjen. Billetten lød saaledes:

Min

Min Dyrebare — Ynkværdige —

Den uskatteerlige Velgjerning, som Du har beviist mig, at helbrede mig af mit Sværmerie, og at vise mig hen paa Religionens salige Stie, udfordrer, min varmeste Taksigelse: Men min Haand skjelver og mit Hjerte slaaer ængstelig stærk ved den Maade, paa hvilken jeg maae bevise Dig samme. Gud i Himmelen, er det mueligt! At Du! Du, som allerede stod paa saadant højt Dydens Trin, er nu indviklet i Lasternes — Vellystens — Fritænkeriet Strikker! det er forskrækkeligt, meget forskrækkeligt, hvad man hvisker til hverandre om Dig; Jeg kan, jeg gider ikke troe det: Men dog alligevel maae noget deraf nødvendig være sandt! Man siger, at Du paa en uhørt Maade skal have narret Din Fader ved hans Hemmelighed, og endda oven i Kjøbet drevet Spot med ham, da han var rejst bort! Ulykkelige unge Menneske, Du som engang opvakde mig til den alvorligste Eftertanke over mig selv ved det Sted af Job, som er evig uforglemmeligt for mig, lad mig nu ligeledes opvække Dig ved et tordnende Ord af Salomon! Et Øje, som spotter sin Fader, og foragter at adlyde sin Moder, skal af Ravnene ved Bækken — — Ha, jeg formaaer ikke at udskrive det! Jeg vil ogsaa bede Gud paa mine Knæe, at han ikke vil lade denne Forbandelse træffe Dig! Men der er kun een Udvej: Flye Er — k! Endnu seer jeg ham for mig, denne smidskende Uskyldighedens lumske Morder, hvorledes han engang ogsaa en Tidlang stillede sig alvegne i Vejen for mig; for om mueligt at forstyrre mit Livs Lykksalighed, men som dog ikke lykkedes ham med alle hans Kunster. O, og det maatte lykkes ham at forføre Dig, som jeg fældte bittre Taare for! Dog

— Naa-

— Naadig og Barmhiertig er Herren vor Gud, Langmodig og af stor Miskundhed — Vend om igjen, du Affaldne! Gaae ud fra dem og afsondre dig, og ror ikke mere ved noget Ureent! Vil Du det? Vil Du gjøre det? O, Gud giv det, efter hjertelig Bøn af

den bedrøvede kummerfulde
Clementine F.

Dette var altsaa den hemmelighedsfulde Billet, som Tjeneren Aftenen tilforn havde faaet af en gammel Kone; og, da han holdt den for en Billet doux, havde lagt den i Sukkerdaasen, for at gjøre sin Herre en behagelig Overraskelse om Morgenen. Men denne Overraskelse faldt da gandske tværtimod ud, og efter dens Læsning sank Augustin ned i den dybeste Bedrøvelse, lukkede sig inde paa sit Kammer, spiisde ikke, drak ikke, og gik og vred sine Hænder! Han havde den Dag lovet at komme til Crosigk: Men han kom ikke! Denne usædvanlige Udeblivelse opvakde strax Sensation, og den følgende Morgen gandske tidlig overfaldt Crosigk og Weigel ham paa hans Kammer, uden at lade sig afvise. Her kom det nu an paa en eneste kjek og mandig Stræg! Havde Augustin engang for alle fast og peremtorisk gjort denne Erklæring til sine Forførere: „Med os er det „ude! Jeg kan og vil ikke længere vandre paa Vejen til „Helvede med eder! Spørger mig om intet videre: „Rok, vi skilles ad, og det for bestandig!" — saa havde de udentvivl ladet ham gaae sin Vej i Roe, og i det høieste haanlig leet ham ud paa hans Bag, men gandske vist skaanet ham, paa det han skulde skaane dem igjen og ikke aabenbare deres Skam! Men ust denne i vor nærværende Verden saa uanstændige

Fast-

Fasthed, den over al liden Menneskefrygt og Menneskefølelighed ophøjede Uforfærdhed fattedes Augustin allerede gandske fra sin Faders Huus af, formedelst hans blot huuslige Opdragelse! og dertil kom nu, at hans nærværende Slaraffenlevnet havde gandske nedstemt og slappet hans Sjels og hans Legems Kræfter. Da altsaa Crosigk og Weigel kom til ham, qvæstionerede ham, beklagede ham meget omt, da de saae hans forgrædte Øjne, og toge ham fat hver om sin Arm, for at faae ham til at gaae med sig, saa vægrede han sig vel en Tidlang, men saa svagt, og saa afmægtigt, at de naturlig tilsidst vandt Sejer, og slæbede ham — ach — paa nye bort med sig.

Neppe fik Crosigk det at vide, som var foresaldet, saa begyndte han dog derover at blive gandske alvorlig bange, at Augustin om kort eller lang Tid maatte vende tilbage til hans første Hovedhængerie; Han gjorde derfor paa Stedet Udkast til en Plan, at paalægge ham nye og endnu stærkere Lænker. Om Eftermiddagen kom en Extrapostvogn kjørende til, og Augustin lod sig overtale, at sætte sig op i den hos Crosigk, og at fare bort med ham, uden at vide hvorhen! De kom til den første Station; de fik friske Heste, og det gik videre fort. Saaledes og ved den anden Station — indtil Crosigk kunde endelig ikke længer imodstaae Augustins ængstelige og hæftige Erindringer, og sagde til ham: „Allerede i lang Tid har „jeg engang villet præsentere dig for mine Forældre, „allerede i lang Tid har jeg tænkt paa at ville lade dig „indaande Hofluften, og gjøre dig bekjendt med Her„lighederne i min Fødebye! Det skal nu strax gaae „for sig; Vi have kun endnu 8 Mile tilbage, saa ere „vi der!“ Augustin forebragde hundrede slags Tvivlsmaal

maal og Betænkeligheder, men som allesammen bleve afbødte med Ord eller med Gjerninger: Thi for Exempel Klæder og Lindtøi havde Crosigk, uden Augustins Vidende, ladet afhente og nedpakke i Kufferten, paa det han kunde lade sig see anstændig.

Saaledes ankom de rigtig til den gamle Crosigk, og Augustin troede at see sig forflyttet til en Fee-Verden: saa fortryllende var alt, hvad han saae og hørde! Værelsernes Moblering efter den nyeste Smag, Taffelets Stirlighed, Lakajernes og Fruerpigernes galante Air, som selv syntes at være Herrer og Damer, og endnu meer end det, den lette polie Selskabstone, den glimrende Vittighed, de frappante Anekdoter fra Hoffet og den store Verden, alt dette havde for Augustin den meest fortryllende Pirring af Nyhed og Forlystelse. Han havde indbildet sig, her at høre de frieste og frækkeste Spotterier over Religionen, Men intet mindre end dette. Enkelte henkastede Bon mots fraregnede, betragtede man Religionens Sag, som noget der var under al Kritik for Folk af bon ton; blot for Pøbelen var den en nødvendig Kapsun: Den maatte leve og dø dum. At Sandhed og Dyd ere de to store Axler, om hvilke Verdens Lyksalighed drejer sig, saadan en Paastand og deslige Sætninger vilde her have opvakt en almindelig Latter. Man jagede efter Paradoxer i Stedet for Sandhed, hvorfor ogsaa den berømte Linguet stod her i den højeste Anseelse, omendskjønt en vis Skribent mener, at denne Mands store Reputation er en Skam for vor Tidsalder. Af Dyder kom fornemmelig kun tre Stykker i Betragtning: at have Esprit, være akkrediteret ved Hoffet, og eje Formue — Jeg ekles ved at fortsætte denne Beskrivelse vi-

videre, og jeg føjer kun endnu dette hertil, at Crosigk ikke forsømmede, at føre Augustin hen til de berømmeligste Abbedinder i de nyeste Nonnekloſtere, saa at han i disse faa Dage fik mere Kundskab om den store Verden, end han havde faaet i sin hele forrige Livstid. Han drev ikke paa Crosigk, men Crosigk maatte drive paa ham at rejse tilbage igjen, og, kort sagt, efter 8 Dages Forløb befandt de sig atter hjemme i deres Logementer igjen.

Ved Hjemkomsten forefandt Crosigk et imidlertid indløbet Brev, ved hvis Gjennemlæsning man strax kunde mærke paa hans Mine, at en eller anden af hans lumske, trædske og ondskabsfulde Lidenskaber blev smigret derved. Efter den forhen meddeelte Samtale imellem ham og Augustin om hans Moders Skjønhed og Dyd, havde han hemmelig skrevet til en af sine Bekjendtere der paa Stedet, at han paa det skarpeste skulde erkyndige sig om Lorchens Karakteer, og, om mueligt var, opdrive nogle skandaløse Anekdoter om hende. Svaret udeblev længe; men nu kom det — og kom gandske saaledes som Crosigk ønskede det. Korrespondenten, der selv var et Menneske uden Dyd, opsnusede noget af den fordum imellem Winkler og Lorchen forefaldne Kjerligheds-Historie, og udmalede det Øvrige med egne Farver, saa at Lorchen blev afskildret, „som en, der i hendes yngre Aar ikke havde været bedre, end de øvrige.“ Mine Læsere erindre sig udentvivl endnu, hvorledes Sagen forholdt sig efter den rene Sandhed, og hvor fuldkommen uskyldig Lorchen var: Men Augustin — jeg gider ikke skrive det frække Ord efter ham, som han udstødte imod sin Moder, da han havde læst dette Brev. Og saaledes maatte nu de Prophetens Ord

bringes i Opfyldelse paa ham: „Din Ureenhed „er saa forhærdet, at, omendskjønt jeg vilde gjer„ne rense dig, saa vil du dog alligevel ikke lade „dig rense af din Ureenhed. Derfor kan du „herefter ikke blive reen, førend min Vrede har „kølet sig paa dig!" —

Crosigk fik af en Hændelse et tydsk Digt i Hænderne, som løb omkring iblandt Studenterne i Manuskript. Det var en gyselig Blanding af Gudsbespottelser og obscøn Skjemt i de skjønneste Vers, altsaa med andre Ord, en af de meest tiltrækkende Lækkerbiskener for Crosigks Smag. Meget omhyggelig forskede han efter Forfatteren, og fik ham ogsaa tilsidst lykkelig opdaget: Det var en allerede temmelig aldrende Student, som havde drevet omkring paa en Mængde Universiteter, ved Navn Neuhof, og Crosigk lod ham strax indbyde til sig. Han kom, men deels saa pjaltet og forreven, og deels med saadan en Atmosphære af Øl, Tobak og Brændevin, at Crosigks højadelige og til den sødeste Lugt altid vante Næse leed ikke lidet derved, og han kunde neppe overtale sig til at troe, at han havde den rette Mand for sig. Han var det dog imidlertid gandske upaatvivlelig, og gav ogsaa strax en Prøve paa hans digterske Talenter, i det han paa staaende Fod gjorde en allerkjereste slibrig Sonnet paa en af de Venusser, som han saae hængende paa Væggen i Værelset. Crosigk blev gandske henreven deraf; han havde allerede længe ønsket, ogsaa at have en liden Grecourt iblandt Ordens-Medlemmerne; nu var han funden, og det kom blot derpaa an, at faae ham renset fra hans vedhængende Smudsighed. Efterat han altsaa i Forvejen havde konfereret med de øvrige, blev eensstemmig

mig besluttet, ikke allene at antage Neuhof som virkelig Medlem, men endog i Betragtning af hans Fattigdom at klæde og underholde ham paa fælleds Bekostning.

I Forsiningen holdt Neuhof overmaade god Mine, og diverterede Selskabet overordentlig ved hans rige poetiske Aare. Intet var saa helligt for ham, at han jo besudlede det med hans Vers; han gjorde Epigrammer, Parodier, Bouts rimés, Gaader, kort sagt, næsten alt hvad man forlangede. Men meget snart mærkede Crosigk til sin store Skræk, at han ikke allene havde gjort sig selv, men endog sine Venner en stor Plage med dette Menneske. Digteren og Mennesket vare her gandske overeensstemmende og fuldkommen lige: Vare Neuhofs Poesier afskyelige, saa var hans Karakteer det endnu mere! Hans Yndlingslast var Drukkenskab og Omgang med Afskummet af Qvindekjønnet. Derhos var han i høieste Grad trættekjer, grov og uforskammet. Crosigk havde gjort sig Regning paa Taknemmelighed og Erkjendtlighed hos ham for bekomne Velgjerninger: O, den skjønne Regnemester! Hvo som er utaknemmelig imod den høieste og eneste alle gode Gavers Giver, hvor skal Erkjendtlighed imod Mennesker komme fra hos ham? Kort sagt, Neuhof satte alle Herrernes Børser retskaffent i Contribution, og ikke blot dette, men han borgede endog dem uafvidende paa deres Navn. Dog det havde de endnu til Nød kunnet taale og overbære med, dersom kun Neuhof ikke engang efter den anden havde prostitueret sig. Snart blev han slæbet ud af et liderligt Huus i Fængsel: Snart begyndte han Klammerie i en Bondekroe paa Landet, og kom altid derfra med banket Skind og

Huller i Hovedet: Snart faldt han i Haandværksbursenes Hænder, som kjendte alt for lidet til Apol og de ni Systre paa Pindus, at de skulde have omgaaets høflig med ham, som en af disse lærde Pigers Yndlinge. Endelig forgik Taalmodigheden Herrerne, og de besluttede, det maatte-og koste hvad det vilde, at udelukke ham af deres Selskab. Efter forhen gjort Aftale tilkiendegave de ham altsaa, at deres Sammenkomster havde en Ende; og at han ikke videre behøvede at gjøre sig nogen Umage. Neuhof var ikke saa dum, at han ej skulde merke, hvorhen det sigtede? Han lagde sig altsaa hemmelig paa Luur og fik at vide, at Crosigk havde allerede lejet en anden Have igjen, og at Forsamlingerne bleve fortsatte paa den gamle Fod, blot med hans Persons Udelukkelse, som var bleven holdt for uværdig. Meer behøvedes ikke for at opflamme hans sorte Sjel til den yderste Grumhed og Hævngjerrighed.

Just paa den Tid var D. Moller bleven Prorektor, da han strax i de første Dage fra en ubekjendt Haand fik et langt Brev, hvori Fritænkernes hele Historie blev opdaget for ham. Ligesom naar en Feldtherre spekulerer paa en stor Coup imod Fienden, og der i dette Øieblik træder en Spion ind til ham i Været, som paa det nøjeste har udspioneret Fiendens Lejer, og kan give den tilforladeligste Efterretning om alle Ting og enhver Post: saaledes var nu Doktor Moller. Endog uden den nederdrægtige Neuhofs Angivelse var dog alligevel Ordenens Undergang fast besluttet: Men nu blev det gjort hamm overmaade lættere, og tillige blev det Skriftens Ord opfyldt: at Satans Rige gemeenlig forstyrres ved sig selv. Kort, han lod i al Stilhed gjøre de

Kam-

Kammere til rette, i hvilke han for det første tænkde at indlogere de samtlige Herrer, indtil Sagens Udfald: Og den næste Aften, da der var Forsamling in pleno i Haven, og Lemmerne efter Sædvane forhaanede Dyden og Religionen, traadde Prorektoren i egen Person pludselig ind til dem, ledsaget af et eneste men eftertrykkeligt Menneske, som paa Universitetet kaldes Pedel. Jeg ponser og tænker mig om, og kan dog ingen Lignelse udfinde, for at afbilde den Skræk, som med eet gjorde de samtlige Herrer til maallöse Statuer. Da Auguſtin et Aar tilforn sov saa sødt i Anettes Arme, og den Tordenrøst paa engang lød uden for Døren: Deres Fader er her! Han er allerede udenfor her i Huset! Han kommer i Øjeblikket herop paa Kammeret! Det var formodenlig ikke nogen liden Skræk: Men imod den nærværende var den saa godt som for slet intet at regne! Mine Herrer, sagde D. Møller med en alvorlig koldsindig Dommer-Tone, den almindelige Bestyrtelse, i hvilken jeg seer Dem, røber allerede tilstrækkelig, hvor lidet Godt De maae være sig bevidste. De ere beskyldte for visse Forbrydelser, som gjør en stræng Undersøgelse fornøden: Jeg forkynder Dem altsaa for det første Arrest, og De ville behage at følge med denne Mand her, som skal anvise Dem samme. Dernæst forlanger jeg, at De skal levere mig Nøglerne til Deres saa kaldte Archiv (om hvilket det Neuhofske Brev havde givet Efterretning); De ville vel ikke vægre sig derved, haaber jeg? Thi den mindste Modstand vilde paadrage Dem en dobbelt Straf, og De kunde dog ikke forekomme, at jeg jo maae faae Archivet i mine Hænder! Hvor er Nøglen?

I det samme nærmede Pedellen sig gandske ærbødig, og gjorde hans Magnificence opmærksom paa en Nøgel, som han saae sidde i Væggen. D. Müller lukkede strax op selv, og see, det var Archivet! Han gav altsaa Ordre, kun for det første at føre Herrerne hen til deres ny Qvarteer og derpaa at komme tilbage igjen. Endnu havde ingen af dem havt den Kraft, kun blot at lukke Munden op: Men nu samlede Crosigk sine yderste Kræfter, og begyndte at stamme, om overordentlig haard — han var en Kavalier — og man plejede ikke saaledes at begegne en Kammerherres Søn! „Om De endog var Fyrstens Søn, svarede D. Müller, saa maae De efter min Ordre sove i Arresten denne og de følgende Nætter. Her er jeg Fyrste og befaler; De har blot at adlyde!" Han vinkede, Pedellen aabnede Døren, og førde hans samtlige Arrestanter hen til det Sted, som var bestemt for dem. Omendskjønt det allerede var langt ud paa Aftenen, saa mærkede dog Herrerne ved at see sig om, at der gik mange Folk i nogen Frastand bag efter dem, hvilke, omendskjønt de ikke vare Politiebetjentere, saae dog gandske naturlig ligesaadan ud, saa at den Tanke, som kunde maaskee have opkommet hos dem, at løbe bort fra Pedellen, blev gandske qvalt.

Saasnart Pedellen kom tilbage, lod D. Müller sammenpakke de samtlige Papirer, som fandtes i Archivet, og bære dem hjem i sit Huus. Den gunstige Læser kan let tænke, hvad for allerkjereste Sager D. Müller der fik at see; og omendskjønt hans Forventelse ikke var liden, saa blev den dog her meget overgaaet! Jeg har kun meddeelt en eneste Tale af Augustin, og en anden af Crosigk i blot Grundtegning:

Men

Men her fandtes det hele Plummer af Taler og Afhandlinger samlet, som fra Begyndelsen af vare blevne forelæste fra Kathedret. Af Neuhofs lærerige Poesier var ikke mindre en anseelig Forraad, af hvilke jeg kun vil udtegne nogle særdeles merkværdige Stykker: En Romanze, den narrede Præst, hvori det hele Bedragerie, som blev spillet Augustins Fader, da han saa pludselig overfaldt ham, var besynget med en Schieblers eller Lowes Lune; en Mængde Epigrammer imod Cramer, som den foregivne Forfatter til Visitation des Teuffels; Alexanders Fest, men paa en ganske anden Maneer, end hiin, som Händel har sat i Musik. Her var Talen om en Fest i Alexander den Siettes Smag, hvorom jeg foran har ladet indflyde noget i en Anmærkning; og endelig en heel Svite af Digte i Aretinos Maneer, ved hvilke man endnu maaskee vilde være bleven rød i mangen en Kippe. D. Møller, som ikke kunde falde paa at tænke, at denne Neuhof og hans ubekjendte Brevskriver var en og samme Person, gav strax Ordre, ligeledes at arretere ham. Men ved Eftersøgning befandtes det, at Fuglen havde taget Flugten og hans Rede var tom. Neuhof kunde læt stave sig saa meget til, at saasnart hans Brev gjorde Virkning, og man begyndte at anlægge Sag imod Ordenen, saa vilde Touren ligeledes komme til ham. Han tog altsaa strax Flugten Dagen derpaa; thi det var ham et og det samme, enten han levede ved det ene eller andet Universitet, og saaledes havde Crosigk og Consorter ogsaa endnu denne Hjertekrænkelse, at see sig allene straffede, uden at faae deres Forræder trakt med ind i deres Skjebne.

Dog, jeg maae endnu meddele mine lærelystende Læsere flere archivalske Dokumenter! Indtil denne Tid havde vel Herrerne endnu ikke vovet sig ud paa den skribenterske Mark at blive Skrivtforfattere: Men Materialier dertil vare allerede samlede i Mængde, og de herligste Værker vilde efterhaanden være komne for Lyset, dersom ikke den slemme D. Møller var kommen derimellem. Det ene deraf førde den Titel: Anekdoter for Christne, og skulde blive en Art af Vademecum: Men hvad for et Vademecum? Hvad for Anekdoter? Her ere nogle af de uskyldigste til en Prøve.

Kardinal Polignac havde engang i Holland en Samtale med Bayle, og spurgde ham iblandt andet, til hvad for en Confession han var hengiven? „Jeg, „min Herre, jeg er en Protestant." Men det Ord er meget ubestemt! Er De en Lutheraner, en Kalvinist, eller er De af den Engelske Kirke? — „Intet af det altsammen! Jeg er en Protestant, det er, jeg protesterer imod alle Religioner!"

Da den berømte Buchanan laae paa sin Sottestreng, forlangede en Gejstlig af ham, at han skulde bede Herrens Bøn. Buchanan saae stivt paa den Gejstlige og spurgde ham, hvad det var for en Bøn? Det er Fader vor, svarede denne. Den Bøn kjender jeg ikke, sagde Buchanan. Jeg har aldrig kjendt nogen anden Bøn, end:

Cinthia prima suis miserum me cepit ocellis &.

Engang traadde en Gejstlig ind i Gemakket til Regenten Philip af Orleans. Regenten spurgde ham, hvad han vilde? Naadigste Herre, svarede han, jeg har den Naade at være Deres Skriftefader. „Saa pak han sig kun til H * * *, jeg har to Per-

„Personer i mit Huus, som jeg aldrig behøver, ham og min Kone!"

Da i Aaret 1650 de tre Prindser Condé, Conty og Hertugen af Longueville sad fangne, forlangede Conty den bekjendte lille Bog Thomas a Kempis de Imitatione Christi til at læse i og underholde sig med. Og jeg, sagde Condé, jeg vilde heller have Imitation de Monsieur de Beaufort, paa det jeg kunde eskappere bort herfra, ligesom han gjorde for to Aar siden.

Ridder Franciscus Brianus, som Henrich den ottende af Engelland plejede at kalde sin Vicarius infernalis, blev engang tilspurgt af denne hans Konge, om det vel var en stor Synd, at holde det tillige med Moder og Datter? „Det er ligesaa meget, „svarede denne Ridder, som om man spiser baade Høne og Kyllingen!"

Det andet Værk skulde føre den Titel, Die Würde des Priesterstandes, i samme ironiske Forstand, som Anekdoterne. Det deelt i to Dele, ligesom Henrikus Stephanus's Apologie d'Herodote: Den første Deel indeholdt Præsternes Dumhed, og den anden Deel Præsternes Ondskab. Kun en eneste Historie deraf, som Crosigk havde opfisket af Leysers Meditationes ad Pandectas! „En Præst „i Tülsen i Preussen anmodede en velhavende Skræ„der om et Laan af 100 Rdlr.; men Skræderen begik „den Forvovenhed og afslog ham det. Saadant Af„slag udfordrede Hævn, og Præsten opsatte det ind„til den Tid, da Skræderen vilde gaae til Alters. Da „rakde Præsten ham det konsekrerede Brød med følgen„de Velsignelse, Tag hen, dette er Jesu Christi Le„geme, det geraade dig til evig Fordømmelse! Og

„nu forlangde han af sin Kollega, som var Diako-
„nus eller residerende Kapellan, at han ved den kon-
„sekrerede Viins Meddelelse skulde sige ligesaa. Den
„residerende Kapellan vægrede sig derved; Præsten blev
„hidsig; det kom til en skarp Ordvexling imellem dem,
„og endelig tilsidst á verbis ad verbera. Præsten
„slødte Kapellanen Fadet med Brødet i Ansigtet, og
„derimod slog Kapellanen den hele Kalk fuld af Viin
„i Hovedet paa Præsten. Man maatte da skille dem
„fra hinanden, som et Par glubske Hunde, der vare
„komne op at bides, og de bleve begge arreterede.
„Efter Landslov og Ret bleve de dømte til at brænd-
„des; dog blev Kapellanen benaadet at rettes med
„Sværd, fordi han var mindre strafværdig." Dette kunde nu altsammen være gaaet saa hen, dersom dette Skrift havde indeholdt blot sandfærdige Historier: Thi saa havde det kunnet passere for et meget ydmygende Spejl, hvoraf en værdig Geistlig havde kunnet lære at kjende sine uværdige Kolleger. Men hos Fritænkerne er altid Løgn og Sandhed bleven blandet iblandt hverandre, ligesom Kludene i en Papirmølle, og af virkelige Daadsager bleve de falskeste Slutninger uddragne. Saaledes f. Ex. heed det at der paa Conciliet, Costnitz vare 450 filles de joie tilstede til behagelig Sindsforlystelse for Deres Højværdigheder de Herrer Erkebiskoper, Biskoper, Dechanter, Abbeder, Doktorer ꝛc. Det første er vel unægtelig historisk sandt: Men da der paa dette samme Concilio vare ligeledes Summa Summarum 16000 Prindser, Hertuger, Grever, Riddere og Adelsmænd ꝛc. tilstæde, saa er det øjensynligt, at disse vel selv have deelt Rovet imellem sig. Om Jesuiterne bleve af deres Fienders Pasquiller anført saadanne

Ting,

Ting, som Haaret maatte reise sig paa ens Hoved ved. Men hvilket fornuftigt Menneske fordømmer vel nogensinde et andet fornuftigt Menneske paa en forbittret Fiendes blotte simple Anklagelse! Gode Sokrates, hvor vilde man forse sig for dig, dersom man blot kjendte dig af Aristophanes.

Endelig havde det tredie Værk den Titel: Den bedste Verden, og skulde blive en Art af en historisk Candide, en Quintessents af alle det menneskelige Kjøns Vederstyggeligheder og Misgjerninger fra Kains Brodermord af, indtil den nærværende Tid. Alt var anbragt under visse Rubriker: Krig, Tyrannie — Blodskam — Giftblanderie — Mordbrænderie — Stratenrøverie — Fadermord ꝛc. — dertil kom endnu Pest — Jordskjelv — Hungersnød — Oversvømmelser ꝛc. Dette Værk skulde efter dets Hensigt blive en ordentlig Gjendrivelse imod den Lærdom om Guds Forsyn og Regjering: Ingen skulde mere kunne troe, at en saa afskyelig Verden kan have en god og alvitis Skaber!

Neppe vover jeg at anføre den sidste og afskyeligste Punct, som egentlig gjorde Crosigk og Consorter til Criminalforbrydere, og i et mindre vellystigt Aarhundrede vilde have bragt dem paa Rabenstein. Crosigk, Augustin og Weigel havde ved en hemmelig Artikel, som var skreven i Chiffrer, forbundet sig til, at række hinanden hjelperige Hænder vexelvis til unge uskyldige Pigers Forførelse. Enhver af dem var forpligtet til, gandske udførlig for de andre at beskrive sin indlagde Sejer, samt alle derved spillede Intriger og nydte Vellyster, til deres Forlystelse; og fleer end et Dosin saadanne i Archi-

chivet nedlagde Beskrivelser aabnede et Perspectiv af Jammer og Elendighed over disse stakkels forforte Slagtoffere og deres Familier, hvorfor ethvert Menneskehjerte, som endnu ikke var gandske fordærvet, maatte bæve.

Efter at nu D. Møller paa det nøjeste havde igjennemgaaet alle disse Sager, skred han efterhaanden til Forhør, og Augustin var den første, som blev ført frem. Imellem hans Fængsels fire ensomme Vægge, borte fra sine Brødres Selskab, bemægtigede mørke Betragtninger sig hans Sjel! Med Gysen og Forskrækkelse tænkde han paa sin Fader — med den inderligste Veemodighed erindrede han sig sin Moder — Med Skjelven og Bævelse tænkde han paa sin Dommer, D. Møller. Han erindrede sig, paa hvilken Fod denne og hans Fader stode mød hinanden fra forrige Tider af, og han troede nu ikke andet, end at han allene skulde komme til at undgjelde for dem alle, paa det at D. Møller kunde faae udøvet en ret følelig Hævn paa hans Fader!

Imidlertid blev han meget snart befriet fra denne sidste Indbilding; thi det første han traadde frem, talede Doktor Møller i en meget faderlig Tone saaledes til ham: Min kjære unge Mand! Det gjør mig uendelig ondt for Dem. At De ikke er Forføreren, men en Forført, det kunde jeg blot allene læse mig til af Deres Mine, om jeg ikke allerede vidste det fra andre Kilder. Ligesaa ondt gjør det mig for Deres gode Forældre; og omendskjønt jeg vel ikke har stor Aarsag til, at berømme Deres Hr. Faders Godhed imod mig, saa kan jeg dog umuelig nægte ham min Medlidenhed i denne nærværende Fald. Derfor vil De vel ogsaa tiltroe mig paa min Forsikring, at

ikke

ikke den allerringeste Tanke af Hævngjerrighed skal have nogen Indflydelse i min Forfaring imod Dem. Men paa den anden Side, om De endog var min egen Søn, vil jeg ikke vige et Haarbredt uden for den Billigheds Vej, som mit Embede og min Samvittighed foreskriver mig at gaae. At De er strafværdig, höjst strafværdig for Deres Forseelse imod Gud, og i en ringere Grad imod dette hele Akademie, det vil De ventelig tilstaae uden al Formaning. Det kommer blosderpaa an, hvad for Grunde De har at anføre til Deres Undskyldning, og jeg ønsker, at de maatte være ret stærke og eftertrykkelige! Tal da nu — tal frit og oprigtigt — uden at besmykke noget, men ogsaa uden at forglemme den mindste Omstændighed, som paa nogen slags Maade kan komme Dem til Nytte!

I Stedet for at svare, udbrød Augustin i en Strøm af Taarer, sang Pater peccavi i en jammerlig Tone, og Jeg vil aldrig gjøre det mere, og bad og tiggede himmelhøjt om Rædning for sin Faders Vrede, og om Befrielse for Straf. Paa Øjeblikket forvandlede D. Møllers faderlige Mine sig til en meget alvorlig og streng! Fy, sagde han: Hvorledes bærer De sig ad? De betager mig med eet de gode Tanker, som jeg endnu havde om Dem. Den virkelig Angergivne gaaer sin fortjente Straf standhaftigt i Møde og lider gjerne hvad hans Gjerninger have forskyldt; men den, som blot søger at undgaae Straffen, den hader virkelig ikke det Onde, fordi det er Ondt, og han vilde vist strax begynde forfra igjen, saasnart Straffen var ham eftergivet, blot med mere Forsigtighed, for ikke andengang saa hastigt at lade sig paagribe igjen. Bort altsaa med denne ligesaa unyttige som skammelige Graad: Jeg forlanger nu

ikke

ikke Graad af Dem, men Tale, og især maae De svare mig paa to Spørgsmaal: Paa hvad for en Maade er De falden i Hr. von Crosigks Kloer? Og hvad Andeel har De i Deres smukke Ordens Stiftelse?

Da der nu altsaa absolut maatte tales, saa begyndte Augustin at besvare det første Spørgsmaal paa en meget udførlig Maade. Det var ham fornemmelig om to Ting at gjøre: først at gjøre sig selv saa hvid og reen, som nogensinde var ham mueligt; og for det andet, at bevise hans dyrebare Crosigk den samme Venskabs Tjeneste. Han forestillede Sagen saaledes: Crosigk havde i Førstningen intet videre været, end en blot Skeptiker, havde forelagt ham adskillige svære Tvivlsmaal imod den Hellige-Skrivts guddommelige Anseelse, hvilke han havde fundet ubesvarlige; og ligesom det var gaaet mange andre brave Folk, at de midt i den oprigtige Grandskning efter Sandheden havde studeret sig dybt ind i Vildfarelse, saaledes var det ogsaa gaaet dem. D. Møller lod ham tale ganske ud, og gjorde ham endnu en Mængde Spørgsmaal paa Kryds og paa Tvær; Men derpaa tog han til sit Sprog, og trak Faareklæderne reent af Kroppen paa den lille Ulv. For det første anatomerede han alle de foregivne svære og ubesvarlige Tvivlsmaal, som vare opkastede af Crosigk, og viisde, hvor uendelig svage og kraftesløse de vare. De maae virkelig, blev han ved, have indtaget Opium dengang; thi ellers begriber jeg neppe, hvor en naturlig sund Forstand, thi om en ved Videnskaberne opklaret vil jeg nu ikke tale, kunde blot et Øieblik være forlegen, at finde et Svar paa saadant noget. Dog, jeg vil antage, at Crosigk

er

er en heel Mester i den ædle Kunst, at give sine Popantser en høist frygtbar Skikkelse, og at De over Formen forglemde Materien: Men hvorfor saae De sig ikke om efter fremmed Hjelp, naar Deres egen Kraft forlod Dem? Naar det virkelig var Dem at gjøre derom, at komme efter Sandheden og undgaae Vildfarelsen, hvorfor tog De da ikke Deres Tilflugt til en eller anden af os Professorer? Troede De virkelig, at vi allesammen skulde være for svage til at binde an med en Crosigk? Eller at vi ikke skulde være velvillige nok, at række en elskværdig ung Mand, som oprigtig søgde Sandheden, vor hjelpsomme Haand og vogte ham for Fald? Men Følgen lærer det nu meer end alt for tydelig, hvor stor og hvor brændende Deres Iver for Sandheden har været. Vellystens Bæger, som Crosigk først gav Dem at smage, det, det var det egentlig, som forskaffede hans Tvivlsmaal saadan Vægt. De bliver rød herved? Jeg havde næsten ikke mere tiltroet Dem, at De endnu kunde blive det. Kjender De dette Stykke? (Det var den narrede Præst) Augustin krympede sig ikke lidet sammen derved; dog rekolligerede han sig snart igjen, og forsikkrede højt og dyrt, at han ingen Deel havde deri, at det var gjort gandske og aldeles imod hans Villie, at det meste var Fiction ꝛc. Hvad? sagde D. Moller: Og De lod det skee, at dette Brændemerke for Dem selv blev nedlagt i Deres Archiv? Og De rev det ikke i Stykker paa Stedet, og trædde paa det? Den Søn, som belønner sin Faders Velgjerninger med Utaknemmelighed, fortjener allerede derfor enhver redelig Mands Afskye; Men nu saadan en Søn, som haanlig leer ad og bespotter sin Fader, som det ret inderlig kildrer og hjertelig forlyster, at hans Fader

er

er bleven bedraget, ja lader endog saadant Bedragerie nedskrive paa Rim, paa det at det Komiske deri ret kan stikke frem — hvorledes vilde De vel, om De var Fader, straffe saadan en Søn? Vilde De ikke forbande ham, og for altid støde ham bort fra Deres Øine?

Nu kom ogsaa Samtalen videre til Alexanders Fest, og D. Møller, som en sand Kjender af det menneskelige Hjerte, stillede ved denne Leilighed Augustin hans Nativitet forud paa en meget sørgelig Maade. Dersom De var en simpel Vellystig, sagde han, saa vilde jeg have godt Haab, at den Straf, som foreslaaer Dem, kunde ligesom rive Dem ud fra Dem selv, og vilde bringe Dem til en Sindsforandring og Forbedring. Men da De ved Erosigk er bleven til en raffineret Vellystig; da alle Deres Sjele-Kræfter allerede for længesiden have ikke arbeidet paa noget andet end derpaa, at give den sandselige Vellyst en ret haut gout, saa frygter jeg meget, at De vil aldrig faae den Kraft, at blive Herre over Deres Indbildingskraft, som er opfyldt af og svanger med lutter yppige og vellystige Billeder. Deraf var nødvendig den nærmeste Følge, at De aldrig kunde blive en nyttig og brugbar Mand for Staten; De vilde hverken have Lyst eller Kraft dertil! For nærværende Tid er De en ung Person paa 18 Aar; og naar De bliver 30 Aar vil De allerede være Graahærdet; Thi omendskjøndt jeg af Deres Skrifter erfarer, at det ved alle Deres Udsvevelser har været Dem meget at gjøre om Sundhedens og Livets Vedligeholdelse, saa er det dog atter et nyt Beviis paa Deres Vankundighed, naar De indbilder sig, at saadant et Levnet som Deres, ikke skulde være ligesaa ødelæggende, som alle amerikanske Sygdomme. Om de videre Følger,

som

som strække sig henud over dette Liv, vil jeg nu slet ikke tale; Thi De som Fritænker vilde lee derad, og jeg som ikke Fritænker gyse derved!

At Augustins Taler maatte ligeledes passere en skarp Censur, er let at slutte. Men jeg vilde blive for vidtløftig, om jeg vilde meddele det altsammen in extenso. Ligeledes forbigaaer jeg Crosigks Opførsel coram judice med Tavshed, og mælder ikkun dette, at D. Müller, som i sin Levetid havde seet mange Mennesker, kunde ikke erindre sig, nogensinde at have fundet et saa koldsindigt og spottisk, sleesk og ondskabsfuldt Skarn for sig. Efterat nu alting var bragt i det Rene i en Tid af 14ten Dage, skred D. Møller til Dommens Afsigelse, og den hele Orden af esprits forts blev hermed ordentlig og højtidelig kasseret. Von Crosigk, som Uskyldighedens Forfører og overhoved som en Skurk af første Rang i alle Henseender, blev relegeret cum Infamia. Wejgel blev kun ligefrem relegeret, men med det højstemfindlige Appendix, at han aldrig skulde eragtes bequem til at faae Diploma som Doctor Medicinæ ved noget af Landets to Universiteter, fordi man umuelig kunde betroe Sundhed og Liv til et Menneske, som havde umoralske Grundsætninger. Augustin blev ligeledes relegeret for bestandig, men uden videre Appendix: Og de to sidste, Mylius og Hermann, slap med det blotte Consilio abeundi. Sir Neuhof blev ligeledes ved den Lejlighed erindret, og fik den Trøst, at dersom han nogentid mere lod sig finde her, saa skulde han i Betragtning af sin Fattigdom ikke frygte for at faae Qvarteer og Underholdning; thi begge Dele vare i Forvejen bestilte for ham i Tugthuset. I det vidtløftige og paa meget sirlig

Latin skrevne Relegationspatent var alting udført med stor Kraft og Eftertryk, og hele Universitetet fattede ligesaa megen Frygt som Agtelse for dets nærværende Prorektor.

Imidlertid begyndte de Relegerede efterhaanden at vandre ud, den ene ad denne, og den anden ad en anden Port. Crosigk blev vel først ud af Staden paa en noget ydmygende Maade, men i Forstaden holdt allerede en bestilt Extrapost, og han kjørde under Duetto af to Postillioner, ligesom i Triumph derfra, og det lige hjem til hans Hr. Fader, Kammerherren. For ham præsenterede han sig her som en Martyr for Fritænkeriet, og producerede til den Ende Relegationspatentet. Hans Fader omfavnede ham med den inderligste Ømhed, beklagede den stakkels kjære Søn (saaledes kaldte han ham) i en høj Grad, for han havde maattet udstaae saa meget, imidlertid skulde det altsammen blive ham rigelig gjengjeldet. Augustin paa sin Side havde udentvivl ogsaa ønsket, at kunne saaledes kjøre bort med Extrapost og blive ligesaa ømt omfavnet af sin Fader for det overleverede Relegationspatent: Men jeg frygter meget, at Doktorens Omfavnelse maatte være bleven saa eftertrykkelig, at Blodet havde kommet til at flyde ud af Næse og Mund. Det vidste ogsaa D. Müller meget godt, han vidste, at han effective havde straffet Augustin allerhaardest af dem alle, og befrygtede endog, at Fortvivlelsen maatte forlede ham — ikke til Selvmord (thi dertil holdt han saadanne Vellystige for gandske ubeqvemme) men til at tage Flugten omkring i den gandske vide Verden. For at forebygge dette, tildømde han ham vel, at han uden Skaansel skulde forlade Staten, men anviisde ham et Lo-

se-

sement i Forstaden, hvorfra han ikke maatte understaae sig at flytte en Fod, saalænge indtil der indløb Ordre fra hans Forældre, hvad der skulde foretages videre med ham. Men paa det at den arme Skjelm ikke gandske skulde forgaae i sin Elendighed, saa listede hans gamle omme Anette sig i den hemmeligste Stilhed til ham igien, for at gjøre ham Selskab, og hun trøstede ham af alle hendes Kræfter, og forsikkrede ham, at hun aldrig vilde forlade ham, men følge med ham, om det saa var til Verdens Ende. Men al denne Trøst, alle disse Kysse og Omfavnelser kunde ikke hæmme og dæmpe den Frygt og de Tings Forventelse, som skulde komme, og Auguſtin, som saa mangegange havde spottet over Davids Løber, begreb nu fuldkommen Meningen af de Ord: Min Pine og Smerte er og løber altid for mig! Men hvad var denne Pine og Smerte, imod den, som nu snart maatte udbryde i det faderlige Huus? Her maae jeg vel sige med Fader Æneas:

Quamquam animus meminisse horret,
luctuque refugit,
Incipiam —

Fire og Tyvende Kapitel.

Du erindrer Dig udentviv endnu, kjære Læser, at den gode Moder Lorchen et Aar tilforn faldt i en stærk Besvimelse, uagtet al gjort Modstand, da hun fik den første Efterretning, at hendes Søn vandrede paa slette Veje, og at hun ikke kom til sit Sinds Rolighed og Munterhed igien, førend Doktoren kom hjem igjen og medbragde en heel Pose fuld af falsk

Trøst. Af denne nærede de sig nu den heele Tid igjennem, og om der endog nu paa denne Tid havde indløbet tusinde forræderske Breve om Augustin, saa havde Doktoren dog ikke engang holdt dem værdige at kaste sine Øjne paa samme. Det kunde heller ikke være andet, end at hans saa hornfast tilkliſtrede Øjne maatte med Magt oprives; thi ellers havde han angivet enhver som en Kandidat til Daarekiſten, der havde kommet til ham og sagt, at hans Søn var bleven relegeret.

Ulykkeligviis maatte det første Slag ikke træffe ham, men den ømſindede følsomme Lorchen. Den ſidſtegang Augustin havde ſkrevet hjem, var ſjorten Dage for hans Arretering: Fra dette Øjeblik af blev Pen og Blæk ham formeent; og om man endogſaa havde tilladt ham samme, mon han da vel paa denne Tid vilde have ſkrevet til sin Fader og Moder? Paa denne Maade vare nu allerede fem Uger forløbne, uden at Lorchen havde hørt det ringeſte fra hendes Søn. Saa længe havde han ikke biet at ſkrive i al den Tid han havde været ved Univerſitetet: Det var Grund nok til Uroe og Bekymring for en ømſindet og frygtſom Moder! Men Doktoren vidſte, ligeſom altid, at betage denne Omſtændighed det Befrygtelige; Der kunde et Brev være blevet forkommet, eller Augustin kunde ſidde i saa ſvært Hovedarbejde, at han derover forglemde baade Fader og Moder. Kort sagt, Doktoren rejsde bort i Embedsforretninger paa en fire Dages Tid, og hans ſidſte Ord, da han ſteg i Vognen, var dette: Vær rolig, mit Barn: Førend jeg kommer hjem igjen, er viſt et Brev indløbet fra vor Augustin, tænk paa mig.

Neppe

Neppe vare endnu 24 Timer forbi, saa kom der med Posten — vel ikke noget Brev, men en stor tyk Pakke fra Universitetet, som var forseglet med et mægtig stort Signet. Gud i Himmelen, hvad er det? raabde Lorchen strax fuld af Skræk og Forbavselse, i det hun slog Hænderne sammen! Med et bankende Hjerte betragtede hun Seglet nøjere, og stavede sig rigtig til, at det ikke var noget andet, end Universitets-Seglet. Nu havde det vist nok været muelig, at Pakken kunde have indeholdt blot Embedssager, eller lærde Sager, eller overhoved indifferente Ting: Men Frygten falder aldrig paa det Bedre, men altid paa det Værre, og dog var Lorchen endnu langt borte fra at falde paa det sande. Da hun nu aldrig plejede at brække de Sager, som kom forseglede til hendes Mand, saa længtes hun kun meget inderlig efter hans Tilbagekomst: Men allerede i Forvejen fik hun et gyseligt Lys om denne for hende saa mørke Sag. I det hun af en Hændelse gik forbi Kjøkkenet, hørde hun Husholderskén hyle højt og hulke, og udraabe de Ord: Ach, den stakkels Frue! Ach, den stakkels unge Herre! Strax styrtede hun ind i Kjøkkenet: Hvad har I at sige, raabde hun, om mig og min Søn? Ach, du søde Gud, sagde Husholderskén — jeg vilde nok sige Dem det, dersom jeg vidste, at De blev alt formeget forskrækket — allerede i Forgaars og i Gaar og i Dag igjen har Folk vel tyvegange spurgt mig, om De endnu ikke vidste det — „Nu, hvad da, hvad da? Barmhjertige Gud!" — Ach, jeg hører det allerede, at De bliver forskrækket: Men hvad hjelper det? De maae jo dog tilsidst faae det at vide — ach, at Deres Hr. Søn er relegeret

paa Universitetet — Ach, Herre Jesus, Herre Jesus, Fruen falder om.

Det vilde ogsaa ufejlbarlig være skeet, dersom ikke Husholderſken og Kokkepigen havde i en Hast grebet til og holdt Fruen oppe. Under jammerlig Hylen og Skrigen bragde de hende ind i Værelset, lagde hende paa Sengen, og Tjeneren sprang efter Doktoren. Men dennegang medførde Alterationen ingen blot overgaaende Afmagt og Besvimmelse, men en dødelig Feber, og Doktoren fandt det gandske fornødent, at skikke et ridende Bud efter Herren, som, saasnart han fik at vide, at hans Lorchen var syg, strax opsatte sine endnu øvrige Forretninger og skyndte sig hjem.

Han fandt hende angreben af den hidsigste Sygdom, og hun begyndte allerede at fantasere. Min kjereste Mand, sagde hun, i det hun med begge Hænder holdt meget fast paa ham, jeg er ikke syg: Du skal ikke troe det: Jeg er gandske frisk: Men vor Søn, vor Søn, vor Augustin — er syg, meget syg — Og derfor har de relegeret ham: Er det ikke grusomt?

Som et Tordenslag foer Doktoren dette Ord ind i Hjertet. Hvem, hvordan, hvad? raabde han gandske bestyrtet: Det er ikke mueligt! Det kan slet ikke være saa! I det samme bragde man ham den Pakke, som var kommen med Posten, og Lorchen paastod, han skulde brække den og læse den i hendes Nærværelse. Han gjorde det, og det første Papir, som han fik fat paa og trak ud af Mængden, var det latinske Religationspatent. Han fandt deri de Navne Crosigk, Wejgel, Prizelius anførte efter hinanden, og de vare ham alle meget vel bekjendte Navne — men,

— men, at læse dem i et Relegations-Patent! — Og dog alligevel i hvor meget han end vendte og drejede det om paa alle Sider, saa var og blev det dog ikke anderledes! Endnu beholdt han saa megen Aandens Nærværelse, at bede Lorchen, hun vilde heller lade ham gaae op paa sit Kammer; han vilde da strax komme ned igjen og sige hende, hvad alt dette betydede! Det skede, han udtog da alle Papirerne af Pakken, hvorom han endnu stedse gjorde sig den Tanke: at det kunde nok være en ret djevelsk opspunden Stræg af en af hans Fjender, Men nu faldt ham følgende Brev fra D. Møller i Hænder!

Højærværdige ꝛc. ꝛc.

Deres Højærværdighed erindrer sig maaskee endnu en Tid, da De offentlig anklagede mig, at jeg var en Velynder og Patron for Fritænkeriet, og ved min Philosophie anførde til Irreligion og Immoralitet. Det gjør mig ondt, at jeg for nærværende Tid maae give Dem et alt for stærkt Beviis paa det Modsatte, og jeg vilde gjerne have været befriet herfra, dersom ikke Pligt og Samvittighed have befalet mig det. Jeg har nemlig strax i de første Uger af mit Prorektorat ophævet en heel Fritænker-Orden og relegeret de samtlige Medlemmer. Da denne Orden just er den samme, som Deres Højærværdighed har kjendt og givet Deres Bifald i en høj Grad under Navn af et meget uskyldigt litterarisk Selskab, saa følger nødvendig, at een af os to maae stikke i en gandske forskrækkelig Vildfarelse. Men de herved følgende Papirer ville meget snart sætte Deres Højærværdighed i Stand til at afgjøre aut aut. Med Flid har jeg ikke villet tilsende Dem flere Papirer, og jeg har endogsaa udsøgt de Taler, som iblandt alle vare de mindst værste. Jeg

vilde ogsaa gjerne have tilbageholdt den afskyelige Romantse: Men paa hvad for en anden Maade kunde jeg ret øjensynlig overbevise Deres Højærværdighed om den listige Maade, man har bedraget Dem paa. — Hvad Deres Søn angaaer, saa har jeg vel paa det nøjeste opfyldt Relegations-Dommen paa ham, men jeg har sat ham i Forvaring i et Huus i Forstaden saa længe, indtil De sender nogen at afhendte ham. Med et længer Brev vil jeg forskaane Deres Højærværdighed, da jeg veed, at dette Slag vil være dobbelt smerteligt for Dem, fordi det kommer fra mig. Jeg ønsker af mit gandske Hjerte, at Deres faderlige Vrede og Indignation maae paa en gavnlig Maade ryste Deres vel af andre forførte, men i saa kort en Tid højst fordærvede Søn, og bringe ham paa den rette Vej igjen. Jeg forbliver ɔc. ɔc.

Naar en Vildfarelse er engang ret indgroet, saa koster det stor Møje, at faae den udryddet igjen. Ogsaa dette Brev forvirrede mere Doktorens Forstand, end at det skulde have gjennemboret hans Hjerte. Men da han blev ved at blade videre i Papirerne: da han saae det over hans Søn holdte lovlige Forhør: saae de med Augustins egen Haand skrevne fritænkerske Taler og Afhandlinger, af hvilke den ene søgde at fastsætte og bestemme, at den sandselige Vellyst var Menneskets højeste Bestemmelse: da han endnu engang gjennemlæsde Relegationspatentet, og fik tilsidst fat paa den Romantse, den narrede Præst, hvori nogle Udtryk, som han dengang havde betjent sig af, om den barmhjertige Samaritan — De synes at have stor Hede — ɔc. vare paa den bitterste Maade turlupinerede: Da, da, foer Pilen efter haanden igjennem hans Hjerte og dybt ind i det!

Gru-

Gruſom Arrighed og Vemodighed bemeſtrede ſig ham vexelvis: Snart ſkar han Tænder og ſlog ſig for Panden, og udſtødte de græſſeligſte onde Ønſker over ſin Søn; ſnart græd og hylede han ſom et Barn; ſnart ſlog han Øjnene og Armene op imod Himmelen, og raabde med en gjennemtrængende Stemme: O Gud, o Gud; havde jeg dog vel fortjent dette, at du ſlaaer mig ſaa haardt til Jorden?

(Ach! han havde viſſelig fortjent det!)

Nu kom Tjeneren og meldte, at derſom Hr. Doktoren ikke ſtrax kom ned i Sygeværelſet, ſaa var det at befrygte, at Fruen ſprang ud af Sengen, hun vilde abſolut ikke lade ſig holde. Han ſkyndte ſig altſaa i en Haſt ned til hende; og han traadde nep-pe ind ad Døren, førend Lorchen allerede raabde til ham: O kom, kom, min ſøde Mand! Du har ret ladet mig bie længe. Nu, hvor er Brevet fra Auguſtin? Geſvindt, geſvindt lad mig faae det at læſe.

Ach du allerkjereſte Kone, ſvarede Doktoren med bævende Stemme — du arme ynkværdige Moder — og jeg bedragne og beſpottede Fader — vi have ingen Auguſtin meer! — Derſom han var død, ſaa vilde jeg glæde mig: Men han lever — er relegeret — og er en Fritænker — O det afſkyelige ondſkabsfulde Skarn! Forban..—

Doktoren havde endnu ikke faaet det Ord udſagt, førend Lorchen ſaa haſtig ſom Lynilden ſprang ud af Sengen, og kaſtede ſig ned paa Knæe for ham. Efter hendes Religions-Begreber var en Faders eller en Moders Forbandelſe over et ugudeligt Barn af ſaadan Kraft og Virkning, at al Omvendelſe blev derved gjort ſaa godt ſom umuelig. I denne Tanke omfavnede hun ſin Mands Knæer: Forband ham ikke

min Bedste; raabde hun: — Endnu har Du ikke gandske udsagt Ordet; tag det tilbage — tilluk ikke Naadens Dør for det arme forførte Barn — Endog hos den meest forhærdede Synder er endnu Forbedring at haabe, og vor Augustin kan endnu ikke være gandske forhærdet — Band ham ikke! Forband ham ikke!

Doktoren blev overmaade bestyrtet over dette Træk, bragde sin stakkels syge Lorchen i Seng igjen, og lovede hende alt, hvad hun forlangede. Men jeg føler det, at min Pen er alt for svag til at beskrive denne hele Skueplads af Jammer og Elendighed, som Augustin anrettede i sine Forældres Huus: Og der var i Begyndelsen ingen Ven, ingen Veninde, der i det mindste bragte saa megen menneskelig Hjelp, som her mueligt kunde lade sig bringe til Veje. Winkler og hans Amalia, som maaskee min Læser vil her først rinde i Tanker, vare allerede for mange Aar siden ikke mere i Naboelavet, men forflyttede tyve stive Mile længer bort til et fordeelagtigere Præstekald. Tomme Ordtrøstere og Trøsterinder lode sig vist nok melde: Men ere disse ikke en dobbelt Ulykke for den der er tilstødt en enkelt Ulykke? Dog, just nu, nætop i Nadens Tid, fremtraade Svoger Klever og Syster Hanchen: Og da disse To ere gandske forsvundne af denne Historie fra det andet Kapitel af, saa vil det for det første være fornødent, at sammenknytte den afrevne Traad igjen.

Den gunstige Læser erindrer sig vel endnu, eller kan i det mindste meget snart opslaae det, at begge Svogerparrene lode sig for meer end 19 Aar siden vie paa een Dag, og at der paa den Tid var et oprigtigt Svogerskab og Fortrolighed imellem dem. Saaledes vilde det ogsaa udentvivl være vedblevet, dersom ikke Doktoren havde udsaaet den ulykkelige Uenigheds Sæd i Familien. Begge Stammeholderne, Augustin

guſtin og Georg, gjorde hinanden flittigt Selſkab i deres Barndoms første Aaringer og vare troe Legekammerater. Men da Doktoren havde beſtandig hans anden Hermanus Conringius i Hovedet, saa havde han heller seet, at hans Auguſtin havde allerede i Slojkjol, i Stedet for Legetoj, taget fat paa Penren, for at ſkrive og udgive en lærd Diſſertation. Klever derimod og Hanchen, langt borte fra diſſe Prætentioner, vilde ikke forekomme Naturen, men lade deres Georg lege reent ud som Barn. Denne Forſkjellighed i Opdragelſens Grundſætninger trak allehaande ſmaae, men højſtemfindtlige Stiklerier og Spidſer efter ſig; og endelig foer det Ord ogſaa engang Doktoren ud af Munden: Georg vilde kun med ſin Leeg forføre Auguſtin og fordærve ham. Dette Ord ſik Klever at vide igjen, og da han var overmaade hidſig, saa satte han ſtrax en ſtærk Trumf derpaa: Forbandet være den Fod, ſom min Georg ſkal ſætte i det Huus igjen! Ved Sladdren frem og tilbage imellem dem, ſik ogſaa Doktoren denne Trumf at vide igjen, og erklærede ſig derpaa meget bidende: Hans Svoger havde gjort meget vel deri, at fatte dette Forſæt, ellers vilde han have viiſt hans uopdragne Dreng bort fra Huſet! Ogſaa det kom for Klevers Øren igjen, og nu gjorde denne Mand ogſaa for ſin egen Perſon det Løfte, aldrig meer at komme i ſin Svogers Huus: Thi hvor hans Barn ikke maatte være, der gad han heller ikke være. Nu var Familiebruddet færdigt; og i hvor megen Møje endog begge Konerne gjorde ſig, for at bevæge deres Mænd til Forſonina, saa var det dog forgjeves; Dem ſelv blev det vel uformeent, at beſøge hinanden vexelviis; men da ſaadanne Beſøgelſer bleve gjorde uden Barn og uden Mand: saa ſkede de nu allerede meget

ſjel-

sjeldnere, og tilsidst blev det blot ved Velanskændigheds Visiter. Imidlertid fik Augustin sin Winkler, og overhoved, saa længe han var hjemme i sin Faders Huus, var han et Mønster paa et velopdraget og undervist Barn. Dette kostede Hanchen ofte de bitterste Taarer, naar hun sammenlignede sin Georg med ham, som ej allene slet ingen Lyst havde til Studering, men som ogsaa ikke sjelden med sine Skole-Kammerater spillede en eller anden unyttig Stræg. Men Klever holdt sig standhaftig som en Mand, og blev derved, at der vel ogsaa vilde blive noget af hans Georg, til Trods for alle Augustiner. Efterhaanden opdagede han nu ogsaa, at hans Søns Utilbøjelighed til Studering havde ingenlunde sin Grund i en indvortes Udygtighed og Aandens Uvirksomhed, men blot i en overvægtig Tilbøjelighed til en anden Gjenstand. Kort sagt Kjøbmanden, Kjøbmanden stak Georg i Hovedet og i Hjertet og i alle Lemmer; saa længe han f. Ex. indbildede sig, at Latin var allene for de Lærde, saa havde han en uendelig Afskye derfor; Men saasnart man paa en fornuftig Maade forestillede ham, at lidet Latin var en gandske uundværlig Sag for enhver Kjøbmand, strax vaagnede hans Lyst, og han lærde det med al Flid. Nu havde Klever intet mere magtpaaligende at gjøre, end blot at give efter for denne Tilbøjelighed, og kun stedse at gyde friskt Olie til Ilden, og see, Georg gjorde da ikke allene med hver Aar en mærkelig Fremgang i at lære, men den vilde Dreng tabde sig ogsaa stedse mere, saa at en kort Tid derefter, da Augustin var kommen til Universitetet, kunde Georg blive sat paa et af de fornemste Kontoirer i Staden: Og endnu havde Klever og Hanchen aldrig hørt en eneste betydelig

Klage

Klage over deres Søn, da Doktoren og Lorchen fik den fæle skrækkelige Tidende at høre om deres.

Nu drev Hanchen stærkere end nogensinde tilforn paa hendes Mand, at han skulde dog endelig engang forglemme det gamle Fiendskab, og hjelpe til at trøste og oprette hendes Broder og Svigerinde i hendes Elendighed. Klever var nu vel intet mindre, end en haarhjertet og uforsonlig Mand; men hans engang givne Ord, og hans tilsidst gjorte Løvte, var ham helligt; og just dermed havde han endnu stedse indtil denne Tid afviist sin Kone: „Jeg har forsvoret det! „Jeg kan ikke tilbagekalde mit Ord og min Eed, om „jeg endog vilde!" Men efterhaanden sagde hans sunde Forstand ham, at det var mere sand Ære for Gud og Menneskene, i denne Fald at bryde et Løvte, som desuden var overilet, end at holde samme; og altsaa betraade han da efter femtens Aars Forløb førstegang sin Svogers Dørtærskel igjen.

I saadan Nød, som den nærværende var, er man ikke oplagt til at tænke paa gamle Fornærmelser. Forsoningen var skeet i et Øjeblik, eller rettere, man tænkde slet og aldeles ikke paa de 15 Aars øde Mellemrum. Med Lorchen var det nu kommet saa vidt, at Doktoren allerede positiv erklærede, hendes Liv stod ikke til at rædde uden ved et Mirakkel. Vaagende og drømmende, i Phantasering og uden Phantasering, var hendes Søn, hendes Auguftin, altid det tredie Ord af alt hvad hun talede. Kun engang endnu, kun en eneftegang endnu ønskede hun at see ham og tale med ham. „Gud vilde da give mig den Naade, sagde hun, at jeg døde for hans Øjne — og dette Syn vilde vist blødgjøre hans Hjerte; han vilde da vende tilbage fra hans onde Veje, og jeg traadde da med

det

det søde Haab frem for Guds Trone, at see ham efter en kort Skilsmisse at følge efter mig!"

Klevers Hjerte var færdigt at briste ved at høre disse Ord. Og da her maatte tages raske eller slet ingen Beslutninger, sagde han til Lorchen! Vær rolig min kjære Syster, det beder jeg Dem om! Der har de min Haand paa, at de skal faae Deres Søn at see: om han end var hundrede Mile borte, saa vilde jeg dog selv hente ham!

I den største Skynding bestikkede Klever strax sit Huus, tog Extrapost, og kjørede, alt hvad Hestene kunde løbe, baade Dag og Nat, indtil han kom til Universitetet, og der meget snart, efter D. Møllers Anvisning, traf sin værdige Hr. Neveu. Modtagelsen var, som let kan sluttes, ikke meget glædelig paa begge Sider, og Klever, som en Mand, der altid tog Bladet fra Munden, læsde Texten for den unge Herre haard og skarpt i al Korthed. De maae ikke tænke, sagde han, at Deres Fader sender mig efter Dem! Han veed det ikke mere, og gider ikke mere vide det, at han nogensinde har havt en Søn. Jeg kommer blot af mig selv, for at afhente Dem til Deres Moders Begravelse —

„Min Moder? Min Moder? ach, Gud i Himmelen!"

Nu, nu, hvad forskrækker De sig over? Hvad paakalder De Himmelen for? Med den har jo en Fritænker intet at bestille. Hvorfor lader De mig ikke heller høre et vigtigt Spotterie af Deres Mund? De har jo saa smukt ladet sætte de Kanaillerier paa Riim, som De har spillet Deres Fader; O, saa gjør dog ogsaa engang i en Hast et Vers derover, at De er Deres Moders Morder.

Ved

Ved disse og saadanne Taler greb Klever den unge Herre saa kraftig igjennem Marv og Been, at han endog tilsidst selv blev overvunden af Medlidenhed med ham, og fortælde ham, at hans Moder formodentlig endnu levede og ønskede at tale med ham — og vilde tilgive ham. Under tusinde Taarer satte Augustin sig altsaa i Vognen og foer med Klever tilbage.

I denne Mellemtid var ogsaa Doktoren bleven upasselig, saa han maatte holde sig inde paa sit Værelse: Og Lorchen — havde allerede meer end eengang stredet med Døden, og det syntes, som Haabet, at faae hendes Søn at see, kun blot allene var det, der endnu opholdt hendes Liv saa længe. Saa ofte Døren gik op, foer hun op i Sengen og troede han kom. Men da han nu virkelig kom, og Klever i al Stilhed førde ham ind i Værelset, var hun just nylig faldet i en sagte Slummer. Med sand dyb Følelse og med inderlig Anger kastede Augustin sig ned paa sine Knæe for hendes Seng, vovede ikke at kysse hendes Haand, endskjønt den laae lige for ham, men overlod sig blot til sin Smerte og til sine Taarer. Hun vaagnede — saae ham — himmelsk Venlighed smilede ud af hendes Øjne, og i det hun udrakte sine Arme efter ham raabde hun: Ha, Velkommen, velkommen, min Augustin! Min eneste Søn! — Jeg er dog endnu din Moder, om du endskjønt har ophørt at være min Søn! — Kom, lad mig omfavne dig!

Nej, min bedste Moder! hulkede Augustin; stød mig fra sig — jeg er ikke værd — jeg Elendige!

„Velsigne dig, min Søn, det kan jeg kun!

„Bande dig, kan jeg ikke! — Omfavn mig, og sæt „dig her ret tæt hos mig, at jeg endnu engang kan

„see

„see mig ret mæt paa dig. — O, min Søn, min „Søn, i hvad for Hænder er du falden! — Hvor „kunde du saa gandske forglemme det Løfte, som du „gjorde mig ved vor Afsked? — Dog, der findes on„de Mennesker i Verden, de have forført dig, de „have bildt dig ind, at Gud hverken straffer eller be„lønner, og du har troet dem. — Troer du da det end„nu? — See her, Gud straffer dig nu, i det han ta„ger din Moder fra dig. Jeg dør, det føler jeg — „jeg vilde gjerne, ja jeg vilde gjerne have levet læn„ger, dersom du var bleven from og god — men jeg „sagde dig det ogsaa at jeg vilde ikke kunne overleve „det, om jeg fik onde Tidender at høre fra dig. Er „det ikke sandt, nu smerter det dig? Nu vilde du gjer„ne rædde mit Liv? — Men ach, det er for silde, min „Søn! det er for silde! — Dog, een Ting kan du „endnu gjøre, om du vil: Du kan forsøde mig min „Død: Seer du, dersom du ikke havde været, saa „havde min Død været en Fredens Engel for mig: „Med fyrig Længsel havde jeg da udrakt min Haand „til den, at den skulde føre mig frem til Frelserens „Trone: Men at jeg er din Moder — Moder til en „forloren Søn — at jeg engang paa Verdens Doms„dag skal med Frygt og Bævelse see mig om, hvor „jeg skal blive dig vaer, som jeg har baaret under „mit Hjerte, paa høire — eller paa venstre Haand; „Det, det gjør Døden bitter for mig, og Gud vil til„give mig min Skrøbelighed, at jeg ikke kan overvin„de denne Tanke, men bliver gandske nedslagen af den. „Men du, du kan opreise mig igjen, om du vil — „om du elsker mig! Kun Anger, min Søn, kun hjer„telig og inderlig Anger og Fortrydelse, og et ret „klippefast Forsæt og en uovervindelig Beslutning,

at

„at forbedre dig — og see, saa dør jeg med Glæde,
„og vil da knæle og tilbede for Guds Trone, at han
„vil skjenke dig Kraft til at udføre din Beslutning:
„Ach, min Augustin, vil du nu og ikke andengang
„bedrage mig saaledes igjen, som den førstegang, da
„du sagde mig Farvel og lovede mig saa meget?"

Ach, min Moder, lad mig dø med Dem — jeg forlanger ikke meer at leve —

„Nej, min Søn! du maae leve og du skal leve,
„for først at gjøre retskafne Omvendelses Frugter; og
„hvor mange saadanne maae du dog gjøre, naar du
„vil godtgjøre alt det Onde igjen, som du har anret-
„tet? — Jeg ulykkelige Moder! kunde jeg vel nogen
„sinde have drømt derom, at alle dine Breve til mig
„ikke vare meente af Hjertet: At du blot snakkede,
„og snakkede ret meget for mig om Religion, kun
„fordi jeg ikke skulde komme efter, at du slet ingen
„mere Religion havde. — Ach, er det ikke gyseligt,
„og du kan ikke sige: Crosigk er den, som allene har
„forført mig! thi du havde Forstand og Indsigt nok
„dertil, at du ikke skulde lade dig forføre — og dog
„alligevel, i hvor meget du endog har forsyndet dig
„imod dine Forældre — her lægger jeg Haanden paa
„dit Hoved — saa tilgiver jeg dig det, og giver dig her-
„ved min Velsignelse. Anfee dette som en vis For-
„sikring paa, at Gud ligeledes vil tilgive dig og har
„beredt sin Velsigneise for dig, naar du oprigtig om-
„vender dig til ham; — Men ligesaa vist er ogsaa
„det forskrækkelige Ord skrevet for dig: Farer ikke
„vild; Gud lader sig ikke spotte. O min Søn!
„kunde du da være saa grusom, at jeg i Evighed maatte
„bede Gud om den eneste Velgjerning — at han ikke

„mere vilde lade mig tænke derpaa, at du er min „Søn?“ —

Ved disse Taler og Forestillinger bleve Moderens og Sønnens Kræfter saa stærkt medtagne og voldig udtømmede, at Lorchen, som mindre tænkde paa sig selv end paa Augustin, drev paa, at han skulde kaste sig paa Sengen og søge at udhvile sig lidet af sin overmaade stærke Rejsestrabatse. Han gjorde det, og faldt inden to Minuter i en saa dyb Søvn, at han vist havde sovet i 24 Timer i eet væk, dersom man ikke inden den Tid havde vaagnet ham. Lorchen, som følede, at hendes sidste Øjeblik nærmede sig, havde allerede taget Afsked med Hanchen, Klever, og ligesaa med hendes Huusfolk! thi med hendes Mand turde Lægerne ikke tillade hende at tage Afsked, af Frygt for at hans Sygdom skulde forværre sig! — Han havde allerede forordnet, hvorledes der skulde forholdes med hendes Begravelse, og efter hendes bekjendte Godgjørenhed havde hun fastsat nogle Legater og Donationer; da hun med en afbrudt døende Stemme forlangede, man skulde kalde paa Augustin. Han kom, hun rakde ham Haanden: Jeg dør, sagde hun — du, min Søn, skal lukke mine Øjne til! — Barmhjertige Gud, tag ham til Naade igjen — Min Tunge — Læs mig den Psalme for: Christus der ist mein Leben ꝛc.

Augustin læsde Psalmen for hende af sin Hukommelse — Dø du og saaledes, hvidskede hun saa sagte, at det neppe kunde høres: — Følg mig efter — Forglem ikke din Moder — I dine Hænder befaler jeg — og hun hensov sødt og sagte til hiint Liv i Aandernes Verden! —

Jeg beder mine Læsere, at de ikke strax ved dette Kapitels Slutning ville skride til at læse det følgende

Ka-

Kapitel, men i Forvejen holde en liden Samtale med sig selv om det Foregaaende, og sætte sig ud fra Lorchens Situation i deres egen. Denne Dødelighedens Overvejelse er nyttigere og gavnligere, end al Læsning i Bøger; og den, som aldrig har havt det Mod og Hjerte, at tænke med Stadighed og Fasthed paa Døden, hvorledes skal den kunne see Døden selv i Øjnene!

Fem og Tyvende Kapitel.

Kun efter den almindelige Talemaade var Lorchen beklagelsesværdig; men Doktoren maatte røre ethvert følsomt Hjerte til den inderligste Medlidenhed. Saa fiin og blød var hans Nervebygning ikke, at Smerten over hans Søn skulde have formaaet at lægge ham i Graven paa Stedet; men den styrtede ham i en gyselig Melancholie, og man maatte begynde at frygte, han skulde gandske gaae fra sin Forstand! Da Lorchens Liig var begravet, og Huset nu endelig var ligesom blevet et øde Slot, saa steg hans Tungsindighed til den højeste Grad! Han vidste, at Augustin var der, eller rettere havde været der; thi Klever havde strax efter Lorchens Død taget ham hjem med i sit Huus; men han vovede ikke at fremstille ham for Faderens Øine, af Frygt for at give Anledning til et eller andet tragisk eller vel endog grædseligt Optrin. Alligevel kunde det umuelig blive i saadan Tilstand med Augustin: men det maatte paa en eller anden Maade besluttes, hvorledes det skulde blive med ham herefter. Da nu Doktoren vilde end ikke engang høre tale om ham, saa maatte Klever i alle Henseender staae ham i Faders

Sted, og hans Beslutning faldt da saaledes ud, at han skulde rejse til et andet udenlandsk og langt borte værende Universitet, for at fuldende sine Studeringer. Derhos dømde Klever meget rigtigt, at Doktoren paa sin Side ogsaa havde begaaet en Forseelse iblandt andet deri, at give sin Søn som Student alt for mange Penge, hvilket havde sat ham i den Stand, at han kunde holde det ud i Depenser med Crosigk og Consorter. Han indskrænkede ham altsaa til at leve af 400 Rdlr. om Aaret, og anbefalede ham tillige, at han aldrig mere maatte tænke paa at studere Theologie, men gandske opofre sig til Lovkyndigheden, for dog engang i dette Fag at blive nyttig i Verden. Endelig og tilsidst sagde han til ham: Endnu er det Tid at godtgjøre i det mindste en liden Deel af det Onde, som De har anrettet: paa nærværende Tid, hverken kan eller tør De komme for Deres Faders Aasyn; men naar De herefter ikke lader høre andet fra sig, end gode Tidender, saa kan jeg give Dem et Haab, skjønt noget langt borte, at han inden Aar og Dag, men før ikke, vil tage Dem til Naade igjen: Men dersom De atter begynder paa det Gamle, saa maae De og være forsikret, at jeg skal blive den første, som af alle Kræfter vil drive paa, at De bliver forskudt og gjort arvels!

Med denne meget alvorlige Afskeds-Correx gav Augustin sig paa Vejen, og rejsde gandske allene til det lille og stille Musernes Sæde i R * * *. Hvad for et Hjerte maatte det have været, som ved alle disse Scener ikke skulde være blevet rystet i dets inderste Grund! Med Gysen og Afsky tænkte Augustin nu paa sin Forfører Crosigk — og med den inderligste Vemodighed ogsaa paa sin Fader. Han forbandede

og

og formaledidede sig selv, at han nogensinde havde kunnet lade sig forlede til at drive Spot med hans Fejl og Lyder; thi om han endog havde havt nok saa mange af dem som Sand ved Havet, saa var han dog just den eneste, imod hvem han blot viisde ligesom han og bestandig havde viist sin gode Side. Haa aabnede altsaa sin nye akademiske Carriere paa den berømmeligste Maade af Verden, var gandske Flittighed, gandske Indgetogenhed, paa det han kun saasnart som mueligt kunde faae sin Fader god og formildet igjen, og tillige faae ham skilt ved hans Melankolie. Men allerede den første Maaned gav han et nyt Bevis derpaa, at det var endnu ikke noget ret Alvor hos ham med hans Forbedring, og at Kjød og Blod var endnu stedse langt stærkere hos ham end de klippefasteste Beslutninger. Gandske uformodentlig saae han en lille Pige komme ind til ham i hans Kammer, som med den største Ømhed og Venlighed faldt ham om Halsen og raabde: „Der har „Du mig igjen, Du lille Skjelm! Har Du end„skjønt villet forlade mig, saa har jeg dog ikke „villet forlade Dig, men har rejst lige efter Dig; der„af kan Du see, hvor kjer jeg har Dig!" I denne Tone kunde kun een tale, og denne ene var det ogsaa, Anette nemlig og ingen anden. Da Klever afhentede Augustin saa pludselig, havde han ikke ladet ham faae Tid til at tage Afsked med hende, eller at give hende den Trøst, at hun skulde faae Brev fra ham. Dette ventede hun imidlertid fra en Tid til en anden, og da hun fik intet, gjorde hun selv incognito en Rejse til Residentsstaden, for at faae at vide, hvad der var blevet af Augustin. Her hørde hun nu, at han var rejst til R * * *. og derpaa rejsde hun

ligeledes til A * * *. Havde nu Augustin eengang for alle gjort Vold paa sig selv, havde han standhaftig erklæret for Anette, at han paa ingen Maade kunde fortsætte den forrige Omgang med hende, saa havde hans Fornuft været paa Vejen at faae fuldkommen Overvægt over Sandseligheden. Men desværre, det formaade han ikke! Vel fortælde han hende under tusinde Taarer hans tragiske Historie, sagde hende ligeledes, at de forrige Tider vare forbi, og at han ikke mere saaledes som tilforn kunde øse Dukater og Louisdorer i hendes Forklæde. Men derved lod Anette sig ikke afskrække, men tilbød ham, ligesom en anden le Couvreur *), at give ham alle de Dukater og Louisdorer tilbage igjen, som hun havde faaet af ham, i et vist Haab om bedre Tider. Denne skinbare Ædelmodighed fængslede ham paa ny, og han levede nu gandske paa den gamle Fod med Anette. Men da brændt Barn efter Ordsproget frygter sig for Ilden, saa drev han sine Sager saa hemmelig, at man ved hele Universitetet neppe engang formodede denne Omgang. I øvrigt var nu Augustin virkelig et Mønster af en Student, og Professorerne trak ham frem til deres egen Omgang. En god Efterretning om ham kom hjem efter den anden, og efter et halvt Aars Forløb fik han førstegang Tilladelse at skrive til sin Fader, da han hidindtil blot allene havde korresponderet med Klever. Indtil Michelsdag 1770 blev han her, og qualificerede sig i denne Tid til en ypperlig Jurist. Han havde vel

*) Madame le Couvreur var den berømte Marschall af Sachsens Maitresse, som, da han var bleven valgt til Hertug af Curland, solgde alle hendes Juveler, paa det at han kunde equipere sig standsmæssig.

vel selv aldrig troet, at han paa nye kunde synke ned i Lysternes Dynd og Søle! og dog alligevel skede det; thi det er en evig fast Regel: Halv Omvendelse er slet ingen Omvendelse! Vi ville strax see dette opfyldt, naar vi nu ligeledes have ledsaget Doktoren til Graven.

Vi forlode ham sidst i den dybeste Melancholie, og Klever dømde meget rigtigt, at dersom nogenting skulde slaae an hos ham, saa var det en Forandring af Sted. Han bragde altsaa ved Lægen en Brøndrejse i Forslag, og i hvor uundværlig Hanchen end var hjemme som Moder og Huusholderske, saa lod han sig det dog befalde, at hun maatte følge med hendes Broder til Badet. Rejsen gik rigtig for sig til Carlsbad, og for at skaffe Doktoren endnu mere Selskab paa Rejsen og ved Badet, saa blev endnu medtaget en Kandidat, som i al Fald kunde tale et lærdt Ord med. Bevægelsen, den frie Luft, den faste Søvn efter Udmattelsen om Dagen, og i Badet selv det Indtagende ved Stedet, det mangfoldige Selskab, den gandske Tilsidesættelse af alle Forretninger, og alt dets Bortskaffelse af Vejen, som kunde foranledige Erindring om den afdøde Frue og om den endnu levende Søn — alt dette sammentaget, opklarede meget kjendelig Doktorens mørke Mine, og Hanchen triumpherede allerede ved den Forestilling, at hun vilde bringe sin Broder hjem igjen gandske helbredet og befriet fra hans Tungsindighed. Men neppe betraadde han sin Dørtærskel igjen, saa indfandt sig og atter den gamle Nedslagenhed, og Familien vidste nu ikke at skaffe videre Raad. Men Familien begreb virkelig heller ikke i lang Tid al den Smerte, som nagede Doktorens Hjerte. Tabet af hans inderlige

elskte Lorchen gik ham uendelig nær til Hjertet; men denne Smerte lod sig efterhaanden helbrede af Tiden. De store fejlslagne Forventelser om hans Augustin, hans fordærvede moralske Karakteer, den djevelske Frækhed og List, med hvilken Crosigk og Augustin og den hele Fritænker-Loge havde gjort Nar af ham, alt dette maatte endnu være langt emfindtligere for Doktorens Stolthed, end Tabet af en kjer Hustru; og dog lod sig endogsaa her tænke en taalelig Restitution in integrum. En Fader kan tilgive et Barn meget! Naar Augustin kun i sin ny Carriere fordoblede sin Flid saavelsom sin barnlige Ærbødighed, saa kunde han vel i al Fald glemme det Forbigangne. Men den Smerte, som ingen Tid kunde læge, det Onde, hvorfor ingen Restitutio in integrum lod sig tænke, var — Tanken om D. Müller! Den meest qvælende af alle Lidenskaber, Hævngierrighed, brændende Hævngjerrighed, forbunden med den Følelse, ikke at kunne tilfredsstille den — rasede i Doktorens Hjerte og Aarer. Jeg har foran i det første Kapitel fortalt, hvoraf vor Doktors Fiendskab til D. Moller rejste sig, og at det derved steg til den høieste Grad, fordi denne Mand lykkelig forfægtede sin Uskyldighed. Uformuende til at gjøre ham noget igjen, forbød han i det mindste sin Søn, at han aldrig maatte sætte en Fod paa D. Müllers Collegium; ja endog dengang, da han personlig gjorde en kort Besøgelse ved Universitetet, lod han det ikke mangle derpaa, tappert at tale med Haan om denne sin Fiende, hvilket D. Müller vel altsammen fik at vide igjen, men som en klog Mand taug stille dertil og trak paa Skuldrene. Paa engang vidste nu Skjebnen saaledes at dreje det, at

D.

D. Müller blev Prorektor, og derved sat i Stand til at tugte Faderen ved Sønnen. Al Forhaanelse, al Skadefrohed var nu paa hans Side, endskjønt han var langt borte fra begge Dele. Det, just det, kjære Læser, var Doktorens højeste og sværeste Lidelse. Det er gyseligt at melde, men sandt er det, at Doktoren havde gjerne overvundet og glemt sin Lorchens Dødsfald, og havde gjerne tilgivet Auguſtin, dersom han kun paa en ret eklatant Maade havde kunnet faae hævnet sig paa D. Müller. Af Menneskekjerlighed ville vi antage, at denne sorte Tanke ikke kom gandske af hans Sjel, men at Legemet var i det mindste Halvparten Skyld deri, og at den alt for store Alteration havde virkelig gjort hans Hjerne Skade.

Denne eklatante Hævn, naar den skulde være af den rette Art, maatte ligeledes ikke blive fuldført paa Faderen, men paa Sønnen: Og det var just Vanskeligheden! D. Müller havde vel ogsaa en Søn, som endda var hans eneste, hvilken han ikke elskede mindre, end Doktoren tilforn havde elsket sin Auguſtin: Men han var Legations-Sekretair, og for nærværende Tid i Frankerig, og derhen troede Doktoren selv ikke, at hans Indflydelse strakte sig. Imidlertid — hvad der skal være, det skeer gemeenlig. Gesandten, hos hvem den unge Müller stod i Tjeneste, fik sin Rappel i Begyndelsen af Aaret 1770, for at beklæde en afdød Finanz-Ministers Post. Paa denne Maade kom den unge Müller ikke allene tilbage til sit Fæderneland, men opslog endog sin Boepæl i Residentsen, efterdi hans hidtilværende Patron beholdt ham hos sig som Sekretær, indtil der fandtes Leilighed at see ham forsørget med en Plads i Magistraturen. Hvilken Vedergvægelse var dette for Doktorens

hede Tørst efter Hævn! Endnu saae han vel intet videre for sig, end den blotte Mueligheed at faae hævnet sig; men endogsaa denne var ham uendelig meget dyrebar, og fra nu af digtede og tragtede han ikke efter nogen Ting mere, end at faae denne Mueligheed forvandlet til Virkelighed. Til den Ende lod han ved adskillige underkjøbte Spioner af begge Kjøn nøje controllere den unge Müller paa alle hans Skridt og Trin. Den unge Müller, som just ikke var noget Mønster paa Dyd, havde saadan Hob Arbejde og Forretninger paa Halsen, at der blev liden eller slet ingen Tid tilovers for ham, at hænge efter Ungdoms Udsvevelser. Endelig indløb den glædelige Efterretning, at han havde udvalgt sig en ringe, men ret smuk Borgerdatter til sin Amasia, hvis Moder vel endnu levede, men som saae igjennem Fingre med denne Omgang. Om Dagen kunde han aldrig besøge hende, men om Aftenen kom han undertiden til hende, og blev vel ogsaa en halv eller heel Nat hos hende. Nu ere, som bekjendt, Kjødets Synder en saa ubetydelig Sag i en stor Residentsstad, at endogsaa mange Præster gjøre sig ikke engang mere Umag at ivre derimod. Det synes næsten, at det sjette Bud skal herefter blot gjelde efter den Læsemaade, som man finder i en trykt Canstein'sk Bibel i det Wolfenbüttelske Bibliothek, hvor det heder: Du sollst Ehebrechen! Læserne ville altsaa neppe kunne see, hvorledes Doktoren vil bære sig ad, at dreje dette den unge Müllers ubetydelige Galanterie saaledes omkring, at det skal falde ud til hans Fordærvelse; og dog alligevel — Kjerlighed, siger man, er opfinderisk, men Hævnen er det vistelig ligeledes!

For

For alle Ting ønskede Doctoren, at Pigen maatte blive frugtsommelig ved ham, og herom fik han meget snart Vished. Nu lod han kalde Moderen til sig, og her maae jeg i Forvejen sige mine Læsere, at Doktoren i højeste Grad besad det Talent, at sætte den gemene Mands Hjerter i Presse, og at gjøre dem Helvede saa heedt, at de for Angest ikke vidste, hvor de skulde hen, enten ud eller ind. Dette Talent satte han nu i den stærkeste Aktivitet imod den gamle Kone, holdt en forskrækkelig Straffeprædiken for hende, fordi hun for en skammelig og slem Vindings Skyld hengav hendes eget Barn saaledes i Satans Kløer; hendes Datter var allerede frugtsommelig, det vidste han; hvad kunde der vel komme andet ud af end et Barnemord, nu eller siden? Hun skulde kun strax tilstaae, om det ikke var hendes og hendes Datters Hensigt? ꝛc. ꝛc. Konen forsikrede højt og dyrt, at denne Tanke aldrig var faldet hende ind, og hendes Datter havde ligesaa lidet tænkt paa sligt: hun var en yderlig fattig Kone, som blot maatte leve af det, hendes Datter gav hende ligesom af Naade og Barmhjertighed: Dersom hun ikke lod hende have hendes Villie, saa vilde hun endog flytte bort fra hende, og saa maatte hun sulte ihjel; desuden vidste hun, at naar hendes Datter kom i Barselseng, saa vilde hendes Elsker nok sørge derfor, at Barnet blev udsat til en Plejemoder. Udsat? Faldt Doktoren her ind i hendes Tale: Nei, ombragt — og nu stormede han paa ny ind paa hende, at hun skulde give Gud Æren og tilstaae, om den unge Müller ikke ikke havde ladet sig forlyde med noget sligt? Dersom hun endog fordulgde ikkun det allerringeste, saa vilde hendes Qval og Marter i Helvede blive undsigelig;

tilsidst

tilstod hun derimod Sandheden, saa skulde hun blive dobbelt belønnet derfor baade i dette og det tilkommende Liv.

Jeg ekles ved at sige et eneste Ord mere om denne afskyelige Negotiation: Kort sagt, Doktoren bragde Konen formedelst den hende indjagede Frygt for Helvedes Ild, som hun allerede troede at føle, rigtig dertil, at hun endelig, tvertimod bedre Vidende og imod hendes Samvittighed, gjorde den Udsagn, at hun havde virkelig hørt den unge Müller tale om Ombringelse. Nu havde Doktoren faaet, haad han vilde have; i det mindste troede han at have faaet det. Efter hans Regning kunde den unge Müller umuelig slippe derfra uden offentlig Straf, og maatte blive jaget af sin Tjeneste med Skam og Forhaanelse. I dette søde Haab opsatte han en lang vel udsminket Klage imod ham, og indleverede den til det Justits-Kollegium, for hvis Forum den unge Müller skulde møde. Han beskyldte ham deri for det, som vi allerede vide, sagde, at han, allerede som en god Borger betragtet, og langt meer som en Gejstlig, holdt det for sin Pligt, paa behørigt Sted at angive en saa stor Forbrydelse, som et intenderet Mord er, paa det Justitsen kunde tage de fornødne Forholdsregler, at qvæle samme i Fødselen.

Nu tænke man sig en ung elegant Mand, som beklædede en offentlig Post, som var sin Ministers Favorit, og var selv meget vel anskreven ved Hoffet — hvorledes han maatte være til Mode, da den imod ham indløbne Klage blev ham kommuniceret. Uagtet hans Uskyldighed, geraadede han i en ikke liden Forskrækkelse, og tog strax sin Tilflugt til sin Patron, for hvem han med al Oprigtighed tilstod hans Omgang

gang med Pigen, men forsikrede tillige høit og dyrt, at Tanken om et Mord var aldrig faldet ham ind, og meget mindre var kommen over hans Læber og ud af hans Mund. Ministeren, som strax gjettede sig til en eller anden hemmelig Kabale, lovede ham ikke allene sin Protektion, men endog en eklatant Satisfaktion, ifald den imod ham anbragte Beskyldning blev befunden falsk. Man skred altsaa til Forhør, og tog Moderen og Datteren hver for sig til Afhørelse. Datteren tilstod strax hendes Frugtsommelighed, saasnart hun blev tilspurgt derom, men nægtede standhaftigt, at hendes Elsker aldrig havde talet et Ord om nogen Ombringelse. Moderen paastod i Forstningen, at hendes Udsagn til Doktoren havde sin Rigtighed; men hun forsvarede dette hendes falske Udsigende i en saa ængstelig og frygtsom Tone som hiin Skræder i Paris, hvilken Hungeren gjorde til Stratenrøver, og som ligesaa ynkeligt udtalede det truende: Giv mig Deres Penge! som han vilde sige: Giv mig en Almisse i Guds Navn! — Det varede heller ikke længe, saa forvirrede den Gamle sig selv i en Mængde Modsigelser, og da man tog det paa en noget alvorligere Fod med hende, udbrød hun i en Strøm af Taarer, og bad, at man maatte have Medlidenhed med hende: Thi dersom hun gjorde et andet Udsagn, saa blev hun evig fordømt. Dommerne havde næsten brudt ud i en høj Latter, men Alvorligheden indfandt sig snart igjen, da det nu efterhaanden udviklede sig, hvorledes Sagen hængde sammen, og hvad for Kunster Doktoren havde brugt, for at forvirre den gamle Kones Forstand indtil denne Grad. Kort sagt, den unge Müllers Uskyldighed blev meget snart lagt for Dagen, og

med

med den tillige Doktorens lumske Trækker og Ondskab, eller, for at tale menneskekjerlige, hans Hjernesvaghed og halve Forrykkelse.

Det kunde nu ikke fejle, at det gamle Ordsprog maatte haandhæve sin Ret: Hvo som graver en Grav til en anden, falder selv i den! Man bragde Forsten Sagen for Øre, og for at give den desmere Eftertryk, spillede man ham ogsaa hiin smukke Romance: den skuffede Præst, i Hænderne. Dette gjorde Doktoren til Gjenstand for hele Hoffets Bagvaskelse; alt forenede sig imod ham, ja man trak ham endog for Retten for der at staae til Ansvar for sit uchristelige og utheologiske Forhold. Stevnemaalet var ham et Tordenslag. Nu indsaae han, men for sildig, hvor uforsigtigt det Middel var, han havde valgt til sin Hevn, og at det hele Uvejr allene vilde bryde løs over hans Hoved. Han tog altsaa — den første Gang i hans Levetid — sin Tilflugt til Ydmyghed, tilstod, at han havde forseet sig og bad om Skaansel og Forladelse i Betragtning saavel af den Tjeneste, han tilforn havde vist Kirken, som og af hans nærværende melankolske Sindsforfatning. Ved denne Bøn haabede han at afvende det Stød, der truede ham, og at slippe derfra med en maadelig Irettesættelse. Men Hoffet var nu eengang for alle bleven opbragt imod ham, og denne Forbittrelse tiltog nu med ethvert Øieblik, da hans Fiender ikke undlode at betjene sig af Lejligheden til at sværte ham efter bedste Evne. Enden paa Visen blev altsaa den: at man tilsendte ham et Brev, hvori man (endnu ideelig i en meget skaansom Tone) i Betragtning af hans svage Helbred erklærede ham pro emerito og bestemte ham en maadelig Pension til Livets Ophold. Skjelvende

vende aabnede han dette Brev, skjønt han ikke ventede noget værre deri end en Irettesættelse; men saasnart hans Øjne faldt paa de for hans Stolthed utaalelige Ord, at han skulde være saa godt som afsat fra Kald og Værdighed, blev han paa Stedet rørt af et Slag. Endnu fire og tyve Timer drog han Aanden, men Maal og Mæle var borte, og han formaaede ligesaa lidet at tænke paa sin sidste Villie, som paa den endnu vigtigere Pligt at overgive sin Sjel til Guds Barmhjertighed. Den hele Stad gyste ved Efterretningen om dette pludselige Dødsfald, og Klever og Hannchen især bleve modfaldne over al Beskrivelse. Naturligviis blev der ogsaa til Augustin afsendt et Sorgebrev; dog indeholdt det for det første kun den Efterretning, at hans Fader var dødelig syg, og at han maatte komme hiem det snareste mueligt. Han begav sig strax paa Rejsen; men hvad der videre tildrog sig, udkræver et eget Kapitel.

Sex og Tyvende Kapitel.

Den dybe Sorg, Augustin ved Ankomsten fandt sin Onkel og Tante i, lod ham strax falde paa, at der maatte være noget værre end blot Sygdom paa Færde med hans Fader. Klever var den, der aabenbarede ham det; han tilføjede ellers en lærerig Formaning, som han haabede ville gaae Augustin til Hjerte. „De seer nu selv, sagde han, hvad Uheld De har stiftet og endnu stifter med Deres første Udsvævelser, hvor længe det end er siden De begik dem! I Deres Moders Død var De allene Skyld! Deres Faders Død kan man og for en Deel tilskrive Dem! Han vilde hævne Dem,

Dem, og det koſtede ham baade Kald og Liv. Man ſkulde formode, De, med ſaadan en Byrde paa Hjertet, umuelig kunde betræde Deres gamle Fodſpor mere, og dog er jeg umaadelig bange for Dem. Nu lægger Djevelen en nye Snare for Dem: ſkyer De ikke den, ſaa opgiver jeg alt mit Haab om Dem. Deres Fader er død uden Teſtamente, og eo ipſo er De Univerſalarving: Endnu mere, den attende Maji næſtkommende Aar bliver De myndig, og da har De frie Haand og er frie Herre over Deres Formue. Hidtil har jeg holdt over, at der aarlig er bleven Dem udbetalt 400 Rdlr. til Deres Underholdning; i Fremtiden har De i det mindſte tre Gange ſaa meget at raade over. Banker ikke Deres Hjerte i dette Øjeblik af Glæde over denne ſkjønne Udſigt? Er Deres Faders Død Dem ikke mindre ſmertelig ved Tanken om den rare Slump Dalere, han efterlader Dem? Jeg ſeer, det gjør Dem ondt at høre mig tale i denne Tone, men tro mig, jeg kjender Dem bedre end De kjender Dem ſelv, og jeg beder Dem derfor, kjæreſte Neven! med Taarer i Øjnene beder jeg Dem, bed andægtig, men fornemmelig nu, med et rørt Hjerte, den ſjette Bøn: Leed os ikke i Friſtelſe!

Det er meget naturligt, at Auguſtin ikke allene ſyntes, men ogſaa virkeligen var rørt over denne Formaning. Han udgjød mangen en Taare over ſin Fader, ja han lod endog baade Graven og Kiſten aabne for at ſee ham endnu engang. Han forſikrede ſin Onkel, at han altid vilde erkjende ham for ſin anden Fader, og han bad ham fremdeles, naar han var bleven myndig, ligeſom hidindtil i hans umyndige Aar, at paatage ſig og beholde Beſtyrelſen over hans Midler. Dette var en Bøn, ſom Klevers egne mangfoldige

Han-

Handelsforretninger nødede ham til at afslaae, men han lovede at forskaffe ham i sit Sted en anden Mand, for hvis Klogskab og Redelighed han vilde indestaae ham. Efter adskillige andre for Læseren uvigtige Samtaler og Forhandlinger, begav Augustin sig paa Tilbagereisen til R*** for at fortsætte sine begyndte Studeringer.

Men længe varede det ikke, førend det paa nye begyndte at gjøre temmelig stærkt i hans Hoved og Hjerte. Forhen, da han kun havde 400 Daler at fortære, havde han allene sit Hoved og sin Flittighed at takke for, at een og anden, som vidste at sætte Priis paa disse to Ting, udmærkede ham fremfor de øvrige Studenter. Men nu, da han traadte op som Arving til en Formue af mere end 30000 Dalere (hvortil Rygtet endnu lagde andre 30000 Dalere) nu kappedes man om at bevise ham sin Agtelse. „Hvad er De dog ikke for et lykkeligt ungt Menneske! sagde man ham lige i Øinene. Med Deres Formue, Deres Talenter og Duelighed behøver De kun at pege paa hvilket Embede, De vil have i Staten! De kan ogsaa leve som Particuliermand og ganske opofre Dem til Musernes Tjeneste; De kan reise Udenlands, kort, De kan i enhver Betragtning gjøre Dem Livet til et Paradiis; og hvor uendelig sunrt maae ikke derimod vi andre tage os Verden!" — Et halvt Dusin Skjønne af gode Familier, som tilforn havde hilset Augustin med temmelig Koldsindighed, hilsede ham nu med samme Høflighed, som han hilsede dem; og adskillige af Professorinderne, som saae sig begavede med voxne Døttre, behandlede ham nu saa moderlig og fortroelig, som om Ægteskabs-Contracten allerede havde været sluttet og underskreven. Denne

fra saa mange Kanter opstigende Rogelse gjorde den unge Herre svimmel i Hovedet, og Sir Mammon efterlod ikke paa sin Side at drive Stoltheden og Forfængeligheden ud af deres Smuthuller. Efterhaanden begyndte og Flid og Studeringer eiheller at smage mere, og nu havde Augustin havt den største Aarsag til at tænke paa sin Onkels Ord: Leed os ikke ind i Fristelse. Men hvor kunde han tænke paa noget, som Crosigk, saa at sige, med Roden havde revet ud af hans Sjel? Hans Hjerte var og blev haardnakket lukket for Religionen. Ogsaa den Gang, da han laae paa Knæe for sin døende Moder og med tusende Taarer tilkjendegav sin Fortrydelse, ogsaa den Gang spillede han intet mere og intet mindre en Clavigo's Rolle. Denne laae ogsaa for sin Maries Fødder, talede ogsaa om Forbedring og Fortrydelse, og fik ogsaa fuldkommen Forladelse af denne gode Sjel; men hvad var vel siden hans egen Dom over denne Scene? „Carlos! hvad skal jeg sige Dig? „Da jeg saae hende igjen: da sløi i den første Tum„mel mit Hjerte hende imøde — og — da Tummelen „var forbi — ak, da opvakte hun Medlidenhed, den „inderligste Medlidenhed hos mig; men Kjerlighed — „see! det var, ligesom Dødens kolde Haand, midt i „den varmeste Glæde, foer mig ned over Ryggen. „Jeg stræbte at være munter, at spille paa nye den „Lykkelige i Øinene paa dem, der omgave mig — „men alt var forbie, alt var saa stift, saa ængsteligt! „Havde de været dem selv mere mægtig, saa havde „de maattet mærke det." — Jeg overlader Læseren ydermere at giøre Anvendelsen. Efter Lorchens Død beholdt Augustin tilbage en høist fortørnet Fader, som holdt ham til Flid eller i det mindste til udvortes Erbar-

Erbarhed og Sædelighed. Han besøgte ogsaa Guds-
tjenesten nu igjen, men at bibringe ham Smag paa,
at stemme hans Hjerte for Andagt, det var en Umue-
lighed. De gamle Billeder vendte uafladelig tilbage
i hans Indbildningskraft og klæbede fast ved alt,
hvad der burde været ham helligt og ærværdigt. Selv
den skjønneste Præken erindrede ham blot om Pater
Abraham a St. Clara; den skjønneste Sang op-
vakte blot Bothens Herrnhutisches Ehegeheimniß
i hans Hukommelse; hørde han et Evangelium fore-
læses i Kirken, strax randt der ham i Tankerne een
eller anden Fortolkning, som han havde fundet hos
denne eller hiin Fritænker; og da kostede det ham
Møie nok at holde sig for Latter. Ligesaa lidet som
han vilde tage Bibelen i Haanden mere, ligesaa lidet
vilde han og betjene sig af nogen anden velskreven
moralsk Bog. Just udkom i dette Aar den berømte
Gellertske Moral. Hvad havde han ikke kunnet
lære af denne Bog? Men neppe stødte han hændel-
vis ved at igjennemblade den paa dette Sted:
„Saurin, den fortræffelige Saurin, siger, at
han aldrig har kjendt nogen Frietænker, ingen
undtagen, som jo paa sin Dødsseng har igjen-
kaldet og afkyet sit System," førend han raabte
ganske høit: Det er en Usandhed, og dermed var
hele Bogens Proces gjort, og han saae den aldrig
med noget Øie mere.

Forundre mine Læsere sig vel endnu, naar jeg
siger Dem, at Tiden blev Augustin umaadelig lang,
førend den kjære 8 Maji 1771, da han havde endt
sine umyndige Aar, indfandt sig? Han erindrede sig
nu med Skræk, at han havde tilbudet sin Onkel og-
saa i Fremtiden at have Opsynet over hans Formue,

og han takkede sin Lykke for, at Klever havde afslaaet Tilbudet; thi havde han antaget det, saa maatte han staaet bestandig saa godt som under Formynderskab. Ogsaa foresatte han sig, at han ikke vilde høre et Ord mere om den paalidelige og fornuftige Mand, Klever havde tilbudet sig at forskaffe ham til Administrateur over hans Midler; derimod vilde han, uafhængig af alle Onkler og Tanter, være sin egen Herre og have frie Hænder over sin Formue. For at gjøre en Begyndelse i denne Sag, berettede han Klever, at han, efter tilstrækkelig at have overlagt, saavel hvad der var vederfaret ham selv, som den Beskjemmelse, der var overgaaen hans Fader, havde besluttet aldrig at vende tilbage til sit Fødeland mere; at han fandt en uendelig Velbehag i at forblive i K***, hvor han agtede for det første at promovere som Doctor juris og bestemme sig til, hvad han i Fremtiden vilde foretage sig. Ligeledes skrev han og til en Advocat, som han havde kjendt tilforn og udbad sig Oplysning, hvorledes han skulde forholde sig, naar han vilde trække sine Midler ud af Landet: han lovede ham ved samme Leilighed 500 Daler pro labore & studio, dersom han vilde paatage sig at besørge det. Advocaten svarede ham med megen Ærbødighed, at det var en Sag, der ingen Vanskelighed havde, naar han var villig til at erlægge de sædvanlige Tiende-Penge, og tilsende ham, saasnart han var myndig, Fuldmagt til at hæve Capitalerne. Augustin skjød nu allerede Victoria. Vel kunde han efter Adam Riesens Regnebog i Øieblikket gjøre det Overslag, at denne Financeoperation vilde koste ham henved 4000 Daler; men hvad Skade var deri! Han beholdt jo dog Penge nok tilovers, og med disse

kunde

kunde han jo suse og duse, saa meget han vilde. Det første, han gjorde var altsaa . . . .

Men hvortil nytter det at fortælle Ting en détail som enhver, der kjender Forretningernes Gang, veed forud, og som andre neppe skjøtte om at vide? Kort, Augustin blev myndig. Hans hele i rede Penge forvandlede Formue beløb sig til 32000 Daler: 10000 deraf optog han strax i Vexler og Valuta, aldrig faldt det ham ind med en Tøddel at tænke paa Doktorgraden; et Brev af ret drøi Indhold fik han til Afsked fra Klever, dog uden at det faldt han stærkere paa Hjertet, end at han med mueligste Koldsindighed kunde sønderrive det; og det sidste Farvel sagde han nu for evig med sin kjære Anette.

Og nu, kjære Læser! nu maae det være mig tilladt paa et par Aar gandske at nedlægge min nøiagtige Historieskriverpligt, og blot at give et og andet Vink angaaende det, der tildrog sig i dette Mellemrum. Augustin tog Veien til Engelland — just ikke allene i den Hensigt der at svire og sværme, thi det kunde han jo og i Tyskland, Frankrig, Holland ɔc. ɔc. — men fornemmeligen fordi han af Reisebeskrivelser vidste, at Engelænderinderne overgaae i Skjønhed hele det øvrige qvindelige Europa. Til Engellænderinderne reiste han altsaa egentligen; med Engellænderinderne vilde han forøde sine første maaskee og andre 10000 Daler; derpaa vilde han vende tilbage in patriam, og leve og arbeide som et andet fornuftigt Menneske. Dersom jeg vilde ledsage ham paa denne Reise maatte jeg nødvendig skrive et Værk i Smag af Nachtschwärmereien der neuern Nonnenklöster, eller Briefe über die Galanterien von Berlin von einem Oesterreichischen Of-

ficier; men jeg tilstaaer oprigtig, at jeg, for at tale med Falstafs Ord, hellere vilde sye Fodsokker, og siden slikke og forsaale dem, end befatte mig med dette Arbeide. Hvad den Oesterrigske Officier i Særdeleshed angaaer, da beklager jeg ham hjerteligen, om han alvorlig skulde havt i Sinde at advare og forbedre med sin Smule Værk; thi da har han sandeligen forfeilet sit Maal. Ved sin væmmelige Detail kyser han ethvert Menneske af Følelse og Undseelse, og lokker derimod til sig ethvert Menneske uden Undseelse og Følelse. For alt hvad der er til i Verden vilde jeg ikke, dette skulle siges om mig, eiheller gider jeg staae blandt de moralske Skribentere, qui reprennent les vices comme s'ils vouloient enseigner á les commettre; Altsaa kun med faa Ord! Augustin fandt i London og i Bath og i Newmarket og overalt, hvor han kom, de Engelske Skjønne, eller rettere Udskuddet af de Engelske Skjønne, saa følelige for hans vægtige Guineer, som han nogentid kunde ønske det. Freund Schlözer mener i sit Entwurfe zu einem Reisecollegio, at 4000 Daler Banco er et Slags Prix-Courant for en ung Herre af adelig eller borgerlig Herkomst, som med en Hovmester eller en Reisecompagnon og en Tjener skal gjøre den sædvanlige Modereise, opholde sig lang Tid i Hovedstaden, gjøre nogen Figur og desuden lade en . . . ., en . . . . eller i det mindste en . . . . . fortjene lidet hos sig. Augustin havde hverken Hovmester eller Reisecompagnon, men allene en Tjener med sig, han gjorde kun faa Figurer og han kostede kun lidet paa at see Mærkværdigheder, da de fleste bleve useete af ham. Og alligevel vare de medtagne 10000 Daler fra August 1771, da han ankom til Engelland, til August. 1772

som

saa aldeles til den sidste Skjerv forsvundne, at han allerede havde maattet skrive efter en lige Transport Rekruter. Kun faa af mine Læsere ville finde dette usandsynligt! Foruden den Levemaadens bekjendte Kostbarhed i London, foruden det at Augustin een og anden Gang maatte betale en eneste Nat med 50 til 100 Guineer, blev han og, som en ubevandret Fremmed, paa tyve Maader bedraget og skilt ved sine Penge. Men desuagtet gjorde denne første Capitals Forsvindelse ham engang ondt i den lille Finger, og han greb ligesaa modig til den anden som til den første. I Julii Maaned 1773 var ogsaa denne til Ende, og han havde nu af sin hele Fædrene- og Mødrenearv, efter at det var afdraget, Advocaten havde tilbageholdt, ikke mere end 7000 Daler tilovers. Disse skulde nu, i Følge hans første Plan, forblive en hellig og urokkelig Eiendom, hvis Renter skulde forskaffe ham et tarveligt Udkomme, indtil han kunde opnaae et Embede. Hvilken en Daarlighed af Augustin at indbilde sig, det maatte staae til ham selv at blive fornuftig, naar han vilde! Den der bliver gal med heelt Skind, bliver vist ikke klog igjen, førend den høieste Nød tvinger ham dertil. Kort, Augustin greb ogsaa til denne Capital, men foresatte sig tillige at forlade Engelland snart om 14, snart om 8 Dage, og dog forblev han der Uge for Uge, Maaned for Maaned, indtil det ene tusinde Daler var spadseret efter det andet, og han af 32000 Daler kun havde 2000 Daler tilbage. Nu var han nødsaget til at give sit Hjerte det haarde Stød at forlade alle de Skjønne, alle de Koblere og Koblerinder, der i Fællesskab havde deelt hans Formue mellem sig, og oven i Kjøbet forvandlet ham til en Schelett, der nu kun hang sammen af

Skind og Been. Med et blyetungt Hjerte, men tillige med et svært Haab om snart paa en eller anden Maade at gjøre sin Lykke i Tydskland, gik han ombord paa et Skib og satte over Calais. Her foregik der en Historie med ham, som gjorde hans Pung en god Deel lettere, end den allerede var. Han forefandt paa det Gjestgiversted i Calais, han tog ind, et Pharao-Selskab, hvoraf Banqueuren syntes at udmærke sig som en erketaabelig Djevel. Pointeurerne, den ene saavelsom den anden, bedroge ham i hans aabne Øine, og dreve endnu oven i Kjøbet Spot med ham. Istedet for en Paroly maatte han som oftest betale dem i det mindste en Septleva, og endskjønt hans Banque alt mere og mere nærmede sig Heldingen, var han dog lystig og vel til Mode. Vel havde Spil aldrig været Augustins Lidenskab, men dog forstod han endnu fra Crosigks Tider de courante Spil, og ved denne Leilighed paakom der ham en Lyst til at være de andre behjelpelig i at plukke denne dumme Djevel, som han ikke kunde imodstaae. Han begyndte altsaa at pointere, og Lykken viste sig strax saa gunstig mod ham, at han snart i stedet for een havde ti Louid'ors staaende mellem tvende Kaart. Men paa eengang forandrede Spillet sig: Banqven voxede øiensynlig og Pointeurernes Huller i Bordet bleve esterhaanden rummeligere og rummeligere. Augustin, som i det visse Haab at gaae bort med en dygtig Gevinst havde taget sig en Stoel, blev nu hidsigere og hidsigere og søgte med Magt at tvinge Lykken, men der var ikke et eneste Kaart i Taillen, der vilde føie ham, og han havde upaatvivlig paa Stedet gjort sig til en reen Betler, dersom ikke hans Tjener havde kaldet ham uden for, og bedet ham for Guds Skyld at

høre

høre op at spille, da de Folk, han var kommen i Laug med var en Complot Gavtyve, som, for at skille ham ved hver Skilling, han eiede, havde fundet paa at anstille sig eenfoldige, hvilket de dog langtfra ikke vare. Under strækkelige Eeder og Forbandelser afbrød han altsaa Spillet, og da han havde overregnet sin Casse, fandt han, at han havde kun lidet over 500 Daler endnu i Behold. Han afskedede derpaa strax sin Tjener, forlod Calais og tog den nærmeste Vei til Tydskland. Underveis havde han, ved at sammenligne det Liv, han hidtil havde ført, med den Skjebne, der forestod ham i Fremtiden, tilstrækkelig Materie at tænke paa.

Dersom jeg sagde, at han i mindste Maade følte nogen Fortrydelse over sine i Skjørs og letfærdige Fruentimmeres Arme forødte Midler, saa sagde jeg sandelig en Usandhed; thi dersom Himmelen havde i dette Øieblik ladet falde en Ducatregn, saa er intet vissere, end at han paa Stedet havde vendt tilbage til Engelland igjen. Det var altsaa ikke Synden selv, men blot Umueligheden at kunne fortsætte den længere, der smertede ham, og nu stod det til ham selv iblandt et halv Dosin onde Ting at vælge den, der behagede ham meest. Den korteste Vei havde altid været den, efter god Frietænkerskik, at skyde sig en Kugle for Panden; men for at vælge denne manglede der ham fornemmeligen Mod. Han kunde ogsaa taget sin Tilflugt til sin Onkel Klever og anraabe ham om Barmhjertighed; ikke saa meget i Betragtning af, at de begge vare Mennesker, som fordi Klever havde den Ære at være hans nærmeste Blodsforvandte; men det sidste Brev, han havde faaet fra denne Mand, stod ham endnu i alt for frisk Minde, ligesaa indsaae

han og, at Slægtskab med ham paa denne Tid ikke vilde ansees for saa overmaade stor en Ære. I Mangel af disse Hjelpemidler stod der endnu tre Veie aabne for ham; han kunde jo tigge, stjelle eller arbeide; men alle disse tre havde deres store Incommoditeter. Den første havde han en medfødt Afskye for, den anden er vel i Engelland, men ikke i Tydskland, en Ressource unge Forsødere; men om han endnu havde været i Engelland, saa skulde det dog vel været vanskeligt for ham med saadant et Melkebrøds-Ansigt, som han havde, at blive optagen blandt de høivelbaarne Herrer Stratenrøvere: at arbeide var altsaa det eneste bedrøvelige Middel, der var at gribe til. Men hvor skulde han vel nu paa første Vink faae Arbeide fra? Juristeriet var vel endnu ikke ganske udsvedet, han kunde og i al Fald endnu meget vel have forestaaet et Secretariat; men hvorledes skulde han strax faae Bekjendtskab og Recommendation paa et fremmed Sted? Midt i disse sørgelige Betragtninger kom Augustin paa et Indfald, som vederqvægede ham paa Stedet med en dygtig Portion Trøst. Han erindrede sig sin gamle Ven Crosigk, og han havde aldrig saasnart sat sin Fod paa Tydsk Grund, førend han forespurgte sig overalt, om man ikke vidste, hvor og hvad han nu var. Ved megen Efterspørgsel havde han endeligen tilsidst erfaret, at Crosigk, uomtalt at han var relegeret, nu befandt sig overmaade vel og allerede bar Kammerherre-Røglen. Han fattede altsaa strax det Forsæt uden videre Ophold at reise til ham og paa Discretion kaste sig i hans Arme. Han satte ingenlunde i Tvivl, at den lille Bolingbrocke jo broderlig og venskabelig vilde antage sig den lille Voltaire, og han drømte allerede om de høie

Em-

Embeder og Værdigheder, han ved sin Vens mægtige Forord vilde komme til at beklæde. Men denne Gang gik Davids Ord i den anden Psalme i Opfyldelse: Den der boer i Himmelen udleer dem og Herren spotter dem!

Syv og Tyvende Kapitel.

Paa Reisen igjennem en stor Stad, hvis Navn her intet gjør til Sagen, følte Auguſtin sig paa een Gang overfalden af en Upasſelighed. Han troede at kunne forjage den ved en Portion Cremor-Tartari, men dog maatte han hele den følgende Dag holde Sengen. Endnu holdt han Ørene stive og forjagede den gyselige Tanke, med saa faa Penge, som han havde, at blive syg for Alvor paa et fremmed Sted; men Feberen begyndte desuagtet at ryste ham saa heftig, at han maatte lade hente en Læge. Denne saae strax ved første Øiekast i Auguſtin en aldeles udtæret Venusdyrker, som med stærke Skridt ilede til Graven, og han gav ham derfor strax den Trøst, at han i de første to til tre Maaneder aldeles ikke kunde tænke paa at fortsætte sin Reise. Hvilket et Tordenslag var ikke dette for ham! Den Smule Penge han endnu havde i Behold var aldeles utilstrækkelig til at leve to til tre Maaneder for endnu: hvad skulde han altsaa gribe til i denne Forlegenhed? Endskjønt han af Mathed neppe formaaede at holde en Pen, begyndte han dog at skrive et Brev til sin Ven Crosigk, hvori han meget ynkelig fortalte ham de usle Omstændigheder, han befandt sig i, og derhos indstændig bad ham at række ham Haanden. Fast overbeviist om, at Crosigk

sigt ikke kunde bringe over sit Hjerte at nægte ham Hjelp, ventede han Postdag for Postdag, men een Postdag forløb efter den anden og intet Svar kom der. Endnu smigrede han sig bestandig med det Haab, at Crosigk ikke maatte have faaet hans Brev, maatte være fraværende eller og ikke forestille sig hans Forlegenhed saa stor, som den virkelig var. Han skrev altsaa endnu engang og tilskiede foruden Addressen paa Converten, at man, i Fald Herr Kammerherren ikke skulde være hjemme, strax maatte sende Brevet til ham, hvor han opholdt sig. Paa dette ankom der rigtig baade Svar og Penge. Men, Himmel! Hvad var det for et Svar, han fik. Crosigk havde rigtig nok ogsaa faaet det første Brev; men om Augustin end endnu havde været Eier af sin hele Formue, og uden at være mere end Candidat var kommen til Crosigk for at fornye deres gamle Bekjendtskab, saa havde dog Crosigk fra sin nærværende høie Stand seet ned paa ham med en ubeskrivelig Kulde og Foragt. Hvad Dine maatte han da ikke nu betragte den syge, fattige og elendige Augustin med? Han kastede altsaa hans Brev med Foragt fra sig, og troede, at han vilde være saa fornuftig ogsaa at antage intet Svar for et Svar. Men da det andet Brev fulgte saa hastig paa det første, begyndte han at frygte, det paa een eller anden Maade maatte blive bekjendt, at han i forrige Tider havde staaet i en Slags Forbindelse med saadant et elendigt Menneske, og denne Skam maatte een for alle Gange forebygges. Han lod ham altsaa ved sin Kammertjener give følgende trøstelige Svar.

Min Herre!

Herr Kammerherre von Crosigk erindrer sig vel endnu, dog halv som en Drom, paa Universitetet

tetet at have kjendt en Student af Deres Navn. Men den Roman, De fortæller om Deres ulykkelige Skjebne, forekommer ham saa usandsynlig, at han nesten kunde falde paa, at en anden maatte betjene sig af dette Navn, for at kunne høste nogen Fordeel deraf. Uden at ville undersøge denne Sag videre, lader Hr. Kammerherren herved følge tvende Ducater med den tilføiede alvorlige Bøn at skaane ham for flere Breve, da de ellers ufeilbarlig alle ville retournere uaabnede. I øvrigt udbeder Hr. Kammerherren sig aldeles forskaanet for Deres personlige Besøg. ɔc.

Mine Læsere ville udentvivl selv omtrent kunne forestille sig, hvad Augustin maa have følt ved at læse dette Brev; thi beskrive det kan jeg ingenlunde. Ogsaa hans sidste Haab var med dette Brev ganske og aldeles forsvundet. Og hvor opbragt han end var imod denne falske, denne troløse Forræder: saa formaade han dog engang at tage den lille Hevn over ham, at sende ham hans elendige to Ducater tilbage. Det var en Summa, som paa denne Tid var en stor Capital for ham, og som han derfor, uden at begaae den største Daarlighed, ikke kunde kaste Foragt paa.

Paa dette Stød fulgte der snart et andet endnu stærkere, skjønt man vel neppe vil kunne forestille sig, at noget stærkere kunde ramme ham. Gjestgiveren, han logerede hos, havde strax i de første Dage mærket, at hans Pung vel ikke maatte befinde sig i de allerbedste Omstændigheder; han leverede ham derfor hver Løverdag-Aften Regning over Ugens Fortæring, og saalænge han saae prompte Betaling for sig, var han Augustins ydmyge Tjener. Saasnart der-

derimod den første Betalings-Termin udeblev, lod han Auguſtin ſige, at han maatte ſee ſig om et andet Logis, da han ikke holdt Gjeſtgiverie for Folk, ſom ikke kunde betale. Men ikke derved forblev det allene, Auguſtins egne Øren maatte og være Vidne til, at man kaſtede om ſig med adſkillige Talemaader, ſaaſom: ſmitte ud paa Gaden, transportere til Fattighoſpitalet, Pleiehuſet o. ſ. v. Uagtet han var ſaa mat og elendig, at han ikke formaaede at ſlæbe ſit Legeme op og ned af Stuen, han beboede; lod han dog ſtrax en anden Vaaning opſøge for ſig. Man fandt et Værelſe for ham hos en gammel fattig Kone, og to Soldater maatte ſlæbe ham under Armene derhen. Her maatte han paa ſit Sygeleie ſælge det ene Stykke efter det andet ſaavel af Linnet ſom Uldent, indtil han intet mere havde at ſælge. Sygdommen og Mangelen toge begge lige meget til, og Lægen, ſom hidindtil ſkjønt temmelig ſkjødesløs havde beſøgt ham, erklærede endelig med rene Ord, at det var unyttigt at give ham flere Medicamenter, og at han maatte berede ſig til at tage Afſked med Verden.

Saaledes var nu al menneſkelig Hjelp forſvunden! Indtil dette Øieblik havde Auguſtin beſtandig ſtræbt at forjage al Tanke om Guds Straf og Vrede, men nu formaaede han ikke at lukke ſin Forſtand længere derfor. Betagen af Fortvivlelſe raabte han uophørligen: Ak, der er ingen Redning mere for mig! Jeg er evig fordømt! O, jeg kan ikke dø! Er der da ingen, der vil ſkille mig ved dette qvalfulde Liv? Hans gamle Vertinde vilde troſte ham paa ſin Viis ved at ſynge og bede for ham; men han vendte ſig og vilde ikke høre hende. Hvor langt ellers enhver Tanke om Selvmord tilforn havde været fra ham,

ſkreg

skreg han dog nu saa uafladelig paa en Kniv for at skjære Halsen af sig, paa Kræfter for at kunne støde Hovedet imod Vægen, o. s. v., at den gamle Kone omhyggelig maatte gjemme alle skarpe Instrumenter og aldrig turde lade ham et eneste Øieblik være allene. Denne heftige Anstrængelse udmattede ham saa aldeles, at han ikke formaaede at skrige mere, men maatte bære sine Lidelser des haardere indvendig. — O, Gud! sagde han med Suk og Taarer: hvorledes skal jeg kunne bestaae for din strænge, retfærdige Domstoel! O, straf mig! straf mig! jeg har fortjent det — men ikke evig, ikke evindelig! Dog, du belønner jo evig, du straffer jo ogsaa evig! O, jeg Ulykkelige! jeg Ulykkelige! O, min Moder! min Moder! Vær du min Talsmand hos Gud, bed ham skaane mig for sin evige Straf! — Gjerne, gjerne vil jeg bøde for mine Synder i dette Liv, gjerne vil jeg her vansmægte i Elendighed og døe af Hunger.

Den Ulykkelige, hvor meget han end selv er Skyld i sin Elendighed, bør man aldrig forhaane; ellers vilde jeg ikke kunnet holde mig for i dette Øieblik at raabe til Augustin: Ha, Du Elendige, som i Dine Sundheds-Dage havde Hjerte nok til at spotte Gud! hvorfor er Du ikke lige saa kjek paa Din Dødsseng? Hvorfor sladdrer Du nu om den evige Domstoel — om den evige Fordommelse? Der er jo intet Helvede til, Din Voltaire har jo tilstrækkelig bevist det! Hvad bekymrer vel Gud sig om Dig! Han gav Dig jo ikke Livet; han fratager Dig det eiheller, alt dette er jo Skjebnens, er jo Hendelsens Gjerninger! La necessité gjør jo dette! Har Du ikke selv holdt den skjønneste Tale over den Konst, at forlade Verden som en standhaftig Frietænker! Hic Rodus, hic salta! Hvilken henrykkende Tanke er ikke den evige

Død

Død! O, hvor uendelig mere henrykkende er ikke denne Tanke end Tanken om et evigt Liv, om et evig lykkeligt Liv! — Men som sagt, jeg vilde kun give en lille Prøve paa, hvor herligt Spot nu kunde betales med Spot, dersom ikke Religionen selv forbød det.

For den almindelige Hob er dog Præsten i al Legems og Sjels Nød sædvanlig den nærmeste Tilflugt og ufornødent er det vel ikke at ønske, at Frietænkerne dog vilde skjenke denne Omstændighed et eneste Øiebliks Eftertanke! Den Mand, der i Følge Pligt og Samvittighed idelig baade ved Dag og Nat besøger Sygestuerne, Hospitalerne og Pesthusene, hvis Sandser fra alle Kanter bestormes af Ureenlighed og Væmmelse, der truer at smittes af den Syges Gift; den Mand, siger jeg, som der, hvor alle Jordens Gaver ophøre at meddele Fryd, endnu ene formaaer at give Trøst og Beroligelse, at betage Samvittigheden dens Engstelser, at overvinde Dødens Frygt ved Fremtidens henrykkende Udsigt, og tilbagekalde Munterhed og Glæde i den Dødendes Aasyn; — denne Mand burde, troer jeg efter alle Begreber om jordisk Fortjeneste, ogsaa forekomme Frietænkeren ærværdig, om han end ansaae den hele christelige Religion for en Fabel. — Augustins gamle Vertinde vidste altsaa efter sit Begreb ikke at foreslaae ham nogen bedre Trøst end den, at han skulde lade hente en Geistlig Mand til sig. Men hun havde ikke saa snart yttret denne Tanke, førend der, uden at være bedet, uden at være kaldet, traadte en saadan Mand ind i Stuen, og denne fortjener vel, at jeg skal gjøre ham noget nøiere bekjendt med mine Læsere.

Hans

Hans Navn var Schlegel; han nedstammede fra den bekjendte Schlegelske Familie, der gjør Tydskland saa megen Ære, og han var, ligesom Augustins Fader havde været, Consistorialraad, men tillige ganske Contrast af ham i alle Henseender. I Meusels Gelehrten Deutschlande maa man ikke søge ham, thi han besad alt for megen Beskedenhed til at troe, at han kunde undervise ved Skrivter, endskjønt han virkelig besad alle de Evner, der udfordres til at være Skribent. Hans første Bestræbelse var den, practisk at udøve den Religion, han var kaldet til Lærer i. Hele Staden var Vidne til hans Dyd og Retskaffenhed, men især var han de Fattiges og Nødlidendes Afgud. I store Selskaber, hvor der blev spillet for Tidsfordriv, var det Sædvane at sende ham, hvad der blev vundet, til Uddeling imellem de Trængende, og om han end skulde tilsat Livet af Mangel, var det dog en Umueelighed at paansde ham selv den mindste Skjerv for hans Møie. Ligesom det er Brug hos adskillige Præster, af Egennytte at holde en Liste over de giftefærdige Piger og Ungkarle, saaledes holdt han en Liste over de Ulykkelige og Elendige, og det var hans sødeste Belønning, naar han kunde udslætte een eller anden af denne Liste. Hos ham traf det nøiagtigen ind, den ædle Stilling siger i sin Florentin von Fahlendorn: Det er en evig uudsigelig Kjerlighed, naar Gud paalægger et Menneske fra Ungdommen af at bære Korset og opdrager ham i Lidelser, man skal altid finde, at de største Mænd have udstaaet meget fra deres Ungdom af, og at Folk, som have været underkastet store Prøvelser, ogsaa ere bestemte til at blive store Mænd. — Den brave og retskafne Schlegel havde visseligen udstaaet een af det guddommelige

Forsyns besynderligste Prøvelser. Han havde en Søn, paa hvis Opdragelse han intet havde sparet, saavidt det stod i hans Magt at give ham den god. Han havde sendt ham til Universitetet, og nærede det allerbedste Haab om ham; men snart fik han den bedrøvelige Efterretning, at hans Søn havde i en Duel dræbt en anden Student, og var nu ligesom Cain forvildet og landflygtig. Hvor gyselig en Tidende var ikke denne for en om Fader og endnu mere for en samvittighedsfuld Gudstjener, som enhver Familieskandal for Exemplets Skyld nødvendig maa være dobbelt smertelig! Vel viste denne redselfulde Historie sig snart i et blidere Lys. Den unge Schlegel havde været ganske uskyldig i Oprindelsen til denne blodige Feide. Een af hine — hvad skal jeg kalde dem? — uopdragne Lømler eller overgivne Tølpere, som ere bekjendte under Navn af Renommister, havde paa Universitets-Trappen, uagtet den unge Schlegel havde rykket sig saa meget tilside som mueligt, dog fundet en Fornøielse i paa den plumpeste Maade at støde ham ned. Schlegel havde derpaa med ikke uforskyldt Hidsighed sagt til ham, at det røbede en plump og nedrig Opførsel, og den Fornærmende var derover bleven saa fortrydelig, at han havde truet at tale nærmere med ham. Endnu samme Dags Aften blev den unge Schlegel paa sit eget Kammer overfalden af denne foragtelige Tølper og nogle af hans Konsorter, og disse havde saa stratenrøverisk maltrakteret ham med deres Jagtpidske, at baade Legemets og Sjelens Smerter i dette Øieblik havde revet ham Fornuftens Roer ud af Hænderne. Han udfordrede nu selv sin Modstander paa en Kaarde, fik et let Saar, men hævnede det med et saa føleligt Contrastød, at hans Mod-

Modstander, dødelig saaret i Livet, styrtede ned for hans Fødder. Kun fire og tyve Timer levede han endnu, men han beholdt dog i denne Tid Samling nok til at omvende sig og fortryde sin Misgjerning. Imidlertid satte den unge Schlegel sig til Hest og streifede, forfulgt af den blodige Skygge, ind i den vide Verden med det faste Forsæt, aldrig mere at see hverken sit Fødeland eller sin ulykkelige Fader, hvis Forbandelse han nu troede at have taget med sig. Vel havde den gamle Schlegel den Trøst, at hans Søn, skjønt han i sig selv var en Forbryder, dog kun havde feilet af menneskelig Svaghed, og vel endnu turde haabe megen Undskyldning og Retfærdiggjørelse selv for den strængeste Domstoel, men han var nu borte og blev borte; alt det skjønne Haab, han havde gjort sig om ham, var aldeles forsvundet; al hans Bestræbelse for at opspørge hans Opholdssted var forgjeves. Den, der ikke maatte føle Smerte over saadant et Uheld, maatte virkeligen være enten mere eller mindre end et Menneske! Paa Schlegel gjorde det i det mindste et forskrækkeligt Indtryk: men han var den Tid allerede en ægte practisk Christen, og den Taalmodighed, hvormed han bar dette Kors, maatte nødvendig hæve ham nogle Trin høiere til Fuldkommenhedens Spidse. Istedet for at besvære sig over Guds Beskikkelse, kastede han sig med Ydmyghed ned for ham, og begyndte, opmuntret af Bibelen (især af det tredie Capitel i Jeremiæ Bog, hvor Propheten siger: hvorfor pukke Menneskene saa meget i Livet; Enhver pukke imod sine egne Synder, og lad os forske og søge vort Væsen og omvende os til Herren ꝛc.) den stærkeste Selvprøvelse over sit eget Liv og sin egen Vandel. Det kunde ikke feile, at han jo maatte finde

meget, som ikke kunde være ret for Gud. At aftoe omhyggeligen disse Pletter, at træde i nøiere og inderligere Forbund med Gud og Christus, at opsøge med Aarvaagenhed enhver Leilighed til at gjøre vel, og at stræbe med Iverighed at efterligne det store Forbillede, den har givet os, der drog omkring og gjorde godt, det var hans uafladelige og eneste Bestræbelse. Efterhaanden beroeligede han sig nu ogsaa ganske fuldkommen i Henseende til hans Søns Historie, og det fornemmeligen ved Josephs Historie. „Gode Gud! sagde han ved sig selv, hvor forunderlige ere dog ikke dine Veie! Hvorledes bereder du ikke Lys af Mørke, Fryd af Sorg! Da Jacob sønderrev sine Klæder, tog en Sæk over sig og raabte trøsteløs: Jeg vil drage ned i Graven til min Søn, da var allerede det henrykkende Øieblik antegnet i din Forsyns-Bog, hvori Jacob med Glædestaarer igjen skulde omfavne denne sin Søn og raabe: Nu, jeg har seet dit Ansigt og veed, at du lever, nu vil jeg gjerne dee! Hvad er det altsaa, der gjør os saa megen forfængelig Kummer og Smerte? Intet uden vor Vantroe, intet uden Mangel paa Tillid til, at du kan og vil gjøre alting paa det bedste! Tøve skulle vi kun, indtil du løser for os den forviklede Knude, thi ingen skal blive til Skamme, som venter paa dig. Velan da, min Gud og Fader! jeg vil vente, jeg vil vente med Glæde! Du er og bliver jo min forlorne Søns rette Fader: dig anbefaler jeg ham, indtil det salige Øieblik kommer, da du udfører alting paa den bedste Maade.

Man vil let kunne forestille sig, at Schlegel, som formaaede saa tilstrækkelig at trøste sig selv, ogsaa maatte formaae at være en kraftig Trøster for andre,

som

som Forsynet havde paalagt Modgang i Verden. Det maatte nødvendig være en sand Lægedom for ethvert mismodigt og trøsteløst Hjerte, at høre ham tale med det fasteste og gladeste Hjerte om sit eget Kors og Uheld, at see ham af Bibelen, Fornuften og Historien at lægge Guds vise og gode Hensigter med Menneskets Lidelser, Guds paa Hjelpemidler uudtømmelige Magt, klarlig for Dagens Lys. Dog alle disse Dyder formaaede ikke at beskytte denne ædle Mand for Krænkelser, Bagtalelser og Ondskab, selv endog af dem, han havde bevist de største Velgierninger; men ogsaa dette var en Slibesteen for hans Dyd. „Christus tilgav jo, sagde han, dem, der hængte ham paa Korset: og jeg skulde ikke tilgive uendelig mindre Fornærmelser? Gud tilkommer jo allene al Taknemmelighed: hvor kan da Utaknemmelighed foraarsage mig nogen Smerte? Nei, det skal være mig en Drivefjeder efter Guds egne Ord til at udøve større Velgierninger for at bringe den Utaknemmelige til Erkjendtligheds Følelse." — Men her især passer det sig og meget vel, at man rører lidet ved, hvorledes denne af Caracteer saa fortræffelige Mand tænkte i Henseende til Frietænkere og Frietænkerie, og derfor vil jeg her korteligen give mine Læsere en Idee derom.

I Begyndelsen havde Schlegel den yderste Afsky for Frietænkere, deels fordi han af dem befrygtede virkelig Fare for den christelige Religion, deels fordi han troede, at de af forsætlig Ondskab søgte at fordunkle og om mueligt ganske at undertrykke den Sandhed, der havde forekommet ham saa klar og fattelig; men, efter at han længe havde grandsket og prøvet, længe havde veiet og overveiet, gjorde han sig selv den Bebreidelse, at han vel, som Paulus siger, havde ivret for Gud, men dog ivret med Ufornuft. Young

var den første, der egentligen lærte ham at kjende Frietænkerne fra deres gode Side; thi han siger, nemlig, i sin ikke fabelagtige Centaur: „Den christelige Religion har sine Modstandere at takke for meget af det nye Lys, hvorved dens Naturs Fortræffelighed og dens Sandheds Aabenbaring fra Tid til anden mere og mere er bleven opklaret. — Med hvilken salig Fryd see vi ikke hvorledes de fortræffeligste Talenter, forenet med den hjerteligste Villie og de bedste Kræfter, storme løs paa den, og dog, uformuende til at skade, som den gamle Priami Kastespyd maae springe tilbage igjen. — Den christelige Religion har det tilfælles med en vel slagen Bue, „at jo større „Vægt af Modsigelser, Gjendrivelser og Bespottelser „man paabyrder den, jo fastere staaer den.“ — Ved denne lykkelige Idee om en vel slagen Bue holdt Schlegel sig urokkeligen, og forsonede sig af sit ganske Hjerte med alle dem, som, skjønt imod deres Villie, men dog ved deres Bestræbelser, gave Leilighed til Skriftens rigtigere Fortolkning, Dogmatikens og Moralens Renselse for menneskelige Tilsætninger og de christelige Religions-Sandheders grundigere og uomstødeligere Bevisliggjørelse. Men hvad der især opfyldte hans Bryst med varm Medlidenhed over Frietænkerne, var den bedrøvelige Erfaring, som jeg her med en Digters egne Ord vil meddele:

Recept einen Freygeist zu machen.

Nimm einen klugen Kopf, lehr ihn, statt Christenthum,
Mit Schwaps und Klaps ein schwer gelehrt Kompendium,
Versetzt secundum Artem mit Dictatis;
Vor Freud' und vor Vernunft verwarn' ihn allermeist;
Und laß ihn Strauze sehen, quantum satis!
Dann detur in die Welt, signetur: Starker Geist.

Saa

Saa ubehageligt det end var Schlegel, saa lidet kunde han dog skjule for sig selv, at hans egen Stand, skjønt mere i eet Religions Partie end i et andet, selv bidrog meget til Frietænkeriet ved den elendige Undervisning, Ungdommen ofte faaer i Religionen. Men istedet for at pukke og sukke derover, stræbte han af yderste Kræfter at indføre en bedre og sundere Undervisning end den almindelige, catechiserede han selv, og det med saadan en Tydelighed, saadan en Varme, at baade Gamle og Unge syntes at sluge ethvert Ord af hans Mund; tilholdt han de under ham staaende Geistlige og Skolelærere at følge hans Exempel heri, viste dem, hvilke Afveie de havde at vogte sig for og hvilke Veie de havde at betræde; — og paa denne Maade qvalte han Fritænkeriet i dets Fødsel. Derimod beviste han dem, der allerede vare Frietænkere, og hos hvem han sporede sand Dyd og Retskaffenhed, sin oprigtige Høiagtelse, og søgte, dersom de vilde modtage Grunde, at overbevise dem med den største Sagtmodighed om, at de vare paa Afveie. Iøvrigt, dersom han stødte paa et Menneske, der var slet af Naturen, og kun af Overgivenhed drog til Feldts imod Religionen, saa afstraffede han ham enten ved en alvorlig Taushed eller og ved faa og fyndige Ord. — Men høit og offentlig erklærede han endog fra Prædikestolen, at ingen Frietænker, han maatte være saa stor han endvilde, var saa afskyelig som en christelig Pharisæer.

Efter dette omstændelig udførte Malerie vil det forekomme os mindre fremmet, at denne Mand kom til Augustin uden at være bleven anmodet derom. Den Efterretning allene, at Hjelp hist eller her var forn-

den, var altid Anmodning nok for ham til med egne Øine og Øren at undersøge den Elendiges Tilstand, og tilbyde ham med den ene Haand aandelig og med den anden legemlig Bistand.

„Min Herre! sagde Schlegel, i det han traadte „ind af Døren, endskjønt De paa min Klædedragt „seer, at jeg er Præst, kommer jeg dog aldeles ikke „til Dem som Præst. De er et Menneske, jeg er og„saa et Menneske. De er syg, jeg er frisk. Dersom „jeg kan være Dem til Tjeneste med noget, af hvad „der staaer i min Magt, saa beder jeg Dem at sige „det.“ — Rørt og med taarefulde Øjne rakte Augustin Consistorialraaden Haanden „Jeg takker Dem, æd„le Mand! sagde han, men det er nu for sildig! Dø„den er mig uundgaaelig, og min Skjebne efter Døden „er ogsaa afgjort. O, Gud! o, Gud! Du opbragte „Dommer!“ — Med deeltagende Medlidenhed nødede Consistorialraaden ham at erklære sig nøiere, og Augustin fortalte ham derpaa oprigtig men kort sit Levnetsløb. „De har tilbudet mig Deres Hjelp, „føiede han til: saa vær da og nu almægtig! Red „mig fra Døden eller fra Fordømmelsen!“

„Det kan ikke jeg, men jeg haaber, Gud, svarede han Augustin og trykte kjerlig hans Haand, Gud vil skjenke Dem denne Gang Livet, paa det De kan vinde Tid og Leilighed til at undflye den evige Død. Som en Fremmed, der udentvivl her er ubekjendt, har de valgt Dem en Læge, der just ikke er den dueligste. Jeg skal sende Dem en anden, som jeg er forvisset om, vil gjøre mere for Dem af christelig Kjerlighed, end den, De nu har, gjør af Egennytte, og tillige vil jeg endnu i Dag skrive et Brev for Dem,

hvis

hvis Indhold jeg ikke vil sige Dem, førend vi see Virkningen deraf. Ligesaa skal jeg, paa det De kan have nogen Tidsfordriv i Deres Eensomhed, uden at henfalde til Grublen over Dem selv, sende Dem nogle Bøger af mit Bibliothek; og saasnart jeg seer Dem noget mere ved Kræfter, ville vi tale med hinanden om Salighed og Fordømmelse, om Guds Vrede og Naade.

Derpaa forlod Consistorialraaden ham for denne Gang, og endnu samme Dag følte Augustin hans forekommende Velgjørenhed. Den gamle Kone, han boede hos, kunde ikke forsyne ham med bedre Sengeklæder, end hun selv havde. Nu fik han ganske uventet en bedre og mageligere Seng at ligge i. Consistorialraaden forsynede ham med de nødvendigste Bequemmeligheder af alle Slags, og aabnede sit Spisekammer tillige med sit Bibliothek for ham. Af dette sidste sendte han ham Rochesters Omvendelses Historie af Burnet, Pontoppidans Sandhedens Kraft til at overvinde Vantroende, Jacobis Afhandling om den herskende Mode at dø hjemmodig, Gellerts Moral, Jerusalems Betragtninger, Laws Opmuntringer for alle Christne til et fromt og saligt Liv, nogle udsøgte Bind af Saurins Prædikener ꝛc. ꝛc. — Den belovede Læge kom endnu samme Aften, og efterat han nøie havde undersøgt statum morbi, gav han Patienten meget godt Haab om Helbredelse, men dog en langsom, yderst langsom Helbredelse. Consistorialraaden efterlod eiheller at skrive det hemmelige Brev, han havde talet om, og som ikke var til nogen anden end til Klever. Augustin havde ved at fortælle sin Historie ikke kunnet undgaae at nøv-

ne sin Onkel, men han havde tillige erklæret, at han kjendte ham for vel til at turde vove at henvende sig til ham om Hjelp eller Redning. Augustin havde virkeligen Ret heri; thi Klever, der i denne Henseende havde samme Grundsætning som Peter den Store, at man burde udrive et vanartigt Barn af sin Familie ligesom en Misvext af sin Hauge, havde allerede i lang Tid ikke tænkt paa, at han havde nogen Neveu mere i Verden. Dersom Augustin havde strevet, om det endog var ti rørende Breve til ham, saa havde han dog, efterat have læst og sønderrevet det første, kastet alle de andre ni i Ilden, uden at have læst dem; og havde Augustin vovet at indstille sig personlig for ham: saa havde han været i Stand til at sætte ham i Tugthuset. For at omsmelte denne determinerede og i visse Henseender stive og staalhaarde Mands Hjerte til Vox, maatte der uden al Tvivl mere end almindelig Veltalenhed til; og dog lyktes det vor Schlegel efter Ønske. Dersom Brevet ikke havde været saa langt som det var, saa havde jeg sandeligen meddeelt det her; thi det indeholdt især en Formaning, til at opfylde den Pligt, at gjøre vel endog imod de Uværdige og Utaknemmelige, som, hvor sjelden den end hos Mængden finder aabent Øre, dog var saa fortræffelig, at den, efter mine Tanker, ogsaa burde staaet her. Kort Klever følte, efterat han havde læst dette Brev, sit Hjerte saa omdannet, at han i Øieblikket sendte Schlegel en Vexel paa 100 Ducater, og tillige erklærede, at han fremdeles vilde være villig til at gribe sin Neveu under Armene, indtil han paa een eller anden Maade kunde komme i Brød eller Arbeide.

Saa-

Saaledes som nu Augustins Omstændigheder i det udvortes herved merkelig forbedrede sig, saaledes forbedredes og indvortes hans Sjels Tilstand ved de ovennævnte Bøgers Læsning og de lærerige Samtaler, han havde med Schlegel. De første Følelser, han havde, vare blot allene Angest og Fortvivlelse over den nærforestaaende Død, Følelser, der forsvinde, i samme Øieblik forsvinde, som Døden vender Patienten Ryggen; men nu begyndte han meget alvorlig og modent at gjøre Betragtninger over sig selv. Han indsaae og følte, at det Liv, han hidindtil, især i de sidste Aar, havde levet, havde været et reent dyrisk Liv. Han sammenlignede sine naturlige Talenter og de Kundskaber, han havde erhvervet sig, med det muelige Gode, han dermed havde kunnet udrette i Verden, og det virkelige Onde, han havde anstiftet. Mere end een uskyldig Pige, som han i Engelland havde kjøbt til sin Vellysts Tilfredsstillelse, laae ham nu tungt paa Hjertet. Han forestilte sig, hvor let en Sag det havde været ham, at tilfredsstille sine Lidenskaber paa en tilladelig Maade, og smage alle Kjerlighedens Sødheder, dersom han, saasnart han havde hævet sin Arv, havde søgt at opnaae et Embede og udkaare sig en elskværdig Kone. Men denne Lykke var nu forspildt, forspildt allene ved hans egen Skyld! Ligeledes maatte det ogsaa nødvendig falde ham ind at betragte, hvorledes en Mand af Schlegels Caracteer ikke kjender nogen større Glæde end den, af sine just ikke overflødige Indkomster at gjøre vel imod de Nødlidende, og hvorledes han selv havde forødt mere end 30000 Daler, uden at have erhvervet sig en eneste Sjel, der nu kunde opløfte sine Hænder til Himmelen og bede til Gud for ham. De to Ducater, Crosigk havde

de sendt ham, gave ham ogsaa en Mængde Stof til opbyggelige Betragninger. Han havde vel læst i Cicero, at et sandt og varigt Venskab maatte grunde sig paa Dyden, men først nu lærte han det af sit eget Exempel. Dersom Schlegel ikke havde været, saa havde han sikkert tilbagesendt disse to Ducater i et haardt Brev; men nu lod han sig overtyde om, at dette var en Tanke, der robede Hævngjerrighed, og at Hævngjerrighed var en Last, der stred ganske og aldeles imod Evangelii Bud: han forandrede altsaa sit Forsæt og sendte disse to Ducater til en Pleieanstalt. Ved at læse Gellerts Moral, Jerusalems Betragtninger, Reimari den naturlige Religions fornemste Sandheder ꝛc. ꝛc. skammede han sig lige ind i det Inderste af sit Hjerte, naar han tænkte paa de Taler, han i forrige Tider havde holdt i de stærke Aanders Forsamling. Voltaires Vittighed forekom ham nu ganske flau og væmmelig imod en Jerusalems sunde Fornuft, og et Epigramme, som af en Hendelse faldt ham i Hænderne, forekom ham som et sandt Aftryk af hans Sjels egne Følelser.

A. Voltaires Witz, so unerschöpflich reich,
Ist er nicht einer hellen Fackel gleich,
Vor der die Finsterniß, die uns umgab, verschwand?
B. Ja! einer Fackel ist er gleich,
Die uns, in eines Bösewichtes Hand,
Am hellen Tag, steckt Haus und Hof in Brand.

Og Gellert! Næsten havde han anseet ham for en Prophet, thi han fandt Steder i hans Moral, som paa det nøiagtigste afskildrede hans egen Historie. Blandt andet fandt han følgende: „Ja! ved varige Sundheds Kræfter, i Lidenskabernes Tummel, i Vel-

Vellysternes daglige Fornyelse, i Adspredelser, i udsvævende Menneskers Selskab, i Vinens Beruselse — lader Forstanden sig tvinge til at ansee Vanvittighed for Sandhed. — Men betaget af en farlig Sygdom, losrevet fra alle udsvævende Forlystelser, tvunget til Overlæg og Eftertanke, — seer Mennesket Gjenstandene i et ganske andet Lys, — Dødens Skrækkebilleder, Tanken om Evigheden, om en retfærdig Gud, som ingen Frietænker er i Stand til at forjage af sit Hjerte, storme med al Magt ind paa det, og e e den Pinebænk, der skal aftvinge Sjelen den Bekjendelse, at den har gjort sig oprørsk imod Gud og uværdig til Guds Naade. „Quintessentsen af alt dette var den Beslutning, at han efterdags, saafremt Gud vilde skjenke ham hans Sundhed og Kræfter igjen, vilde leve retskaffen og som et igjenfødt Menneske. Consistorialraad Schlegel forsømte, som let er at slutte, ingen Leilighed til at understøtte dette Forsæt, og gav ham tillige de gavnligste Lærdomme og Formaninger. „Fremfor alle Ting, sagde han iblandt andet til ham, anbefaler jeg Dem Aarvaagenhed, den yderste Aarvaagenhed over Dem selv! Det Levnet, De i forrige Tider har ført, maa nødvendig have efterladt sig en vis Drivt i Deres Nervebygning, som, endskjønt den nu sover, dog vist vil opvaagne, saasnart De har opnaaet Deres Kræfter igjen. Ethvert smukt Ansigt vil uvilkaarlig opvække en vis Uorden i Dem, som, uagtet den i sig selv ikke er nogen synderlig Overtrædelse, dog snart vil føde en Misgjerning, der kun kan forekommes ved at standse Uordenen, førend den tager overhaand. De maa altsaa i Begyndelsen skye Anledningen; De maa skye de Smukke af Kjønnet af alle Kræfter: kun et saadant ofte gjentaget Herredomme

over

over Dem selv vil tilsidst give Dem Styrke nok til at udholde Fristelsen. Desuden raader jeg Dem, at De, da De nu veed af Erfarenhed, hvor gavnlig Eensomheden er, at De endnu i lang Tid skal søge at undgaae Selskaber. Om De endog ingen Forretninger har, der kunne nøde Dem til at blive hjemme, bør De derfor ikke hige efter at komme ud, bør De derfor ikke søge Tidsfordriv hos Fremmede, men hos Dem selv; og jeg indestaaer Dem for, De vil rigeligen og overflødigen finde, hvad De søger. Eiheller er det nok, at De i Fremtiden blot elsker og agter Religionen og forlader Deres Frietænkerie; De maa tillige fatte det stadige Forsæt daglig og paa en hvis Tid at tilbede og dyrke Gud, en Religions-Øvelse, der tilsidst vil blive en naturlig Fornødenhed for Dem, som De ikke, hvor vigtige og store og hyppige end Deres Forretninger skulde blive, er i Stand til at kunne forsømme. Naar De fører saadant et Liv, tør jeg vove at indestaae Dem for Varigheden af Deres Omvendelse, thi Dagens Synder vil Aftenens Bod og Fortrydelse forsone. Men forsømmer De dette, klynger De Dem ikke, saa at sige, fast til Gud og Religionen, saa indestaaer jeg Dem ikke for, at Synden jo tredie Gang, uden at De selv mærker det, kan faa overhaand med Dem; at jo Deres hele øvrige Liv vil blive en tumlende Bold, der snart kaster sig i Skjødet paa Religionen, snart paa Frietænkeriet, snart paa Dyden og snart paa Lasten, og endeligen at den sidste Act af Skuespillet vil blive en evig redselfuld Act for Dem.

I Selskab med denne Mand, i Selskab med grundige og lærerige Skrivter, ved flittig Brug af en ordentlig Diæt og styrkende Lægemidler, opnaaede Augustin endelig efterhaanden sin Sundhed og sine

Kræf-

Kræfter saavidt igjen, at han efter et langt halvt Aars Forløb turde driste sig til at forlade sit Fængsel. For hans Underholdning havde Consistorialraaden sørget ved at anbefale ham til Præsidenten i Justitscollegiet, som, saasnart han havde forfattet sin Prøverelation, og denne havde, som virkeligen skede, vundet et udmærket almindeligt Bifald, forskaffede ham Plads som Referendarius med en Løn, der netop var tilstrækkelig til en ugift Persons anstændige og tarvelige Udkomme. Det er ikke min Maade, at levere en Scene to Gange udførlig in copia, om den end og virkelig to Gange har tildraget sig in natura. Mine Læsere maae altsaa selv forestille sig, hvorledes Augustin nu, ligesom fordum i R***, paa den berømmeligste Maade af Verden begyndte sin nye Løbebane. Han udmærkede sig meget fremfor de andre Referendarier i Flid, Anstændighed, Ordentlighed og alt andet, der sømmer anstændige Folk, og hans vedvarende Omgang med den værdige Schlegel, der nu, vant ved hans Selskab, elskede ham som sit eget Barn, gav ham en Anseelse i Staden, som ingen anden af lige Stand med ham kunde bryste sig af. Man trak ham mod hans Villie ind i Selskaber og Assembleer, og istedet for at hans forrige Levnet, som man nesten maatte troe, skulde have paadraget ham Foragt, hørte man ham endog tale med Fornøielse om sin nu værende forandrede Tænkemaade og den Taknemmelighed, han troede sig at være Consistorialraaden skyldig. Han drog endog selv til Felds mod Frietænkerne, og naar een eller anden faldt paa at drive Spot med Religionen, viste han ham som oftest Bogen og Stedet, hvor han havde stjaalet sit Vittighed fra, eller og henviste han ham til Døden

med

med sin Lee, som vel til sin Tid vilde meddele ham det rette Svar. Man begyndte ogsaa allerede at hvidske hinanden i Øret, at Augustin, saasnart der i Raadet blev nogen Vacance, uden al Tvivl, fremfor nogen anden, vilde komme til at tage Plads der, og dette var og Øiemedet for alle hans Bestræbelser og alle hans Handlinger. Men førend det kom dertil, hævede Lykken ham paa nye og paa en ganske uventet Maade ligesaa høit og endnu høiere, end han tilforn var nedstyrtet.

Otte og Tyvende Kapitel.

Det var i Aaret 1775 om Vinteren, at Augustin paa Redouten lærte at kjende en Pige, som, uden at være smuk, endskjønt hun dog langt fra heller ikke var hæsselig, tiltrak sig, fremfor nogen anden af de tilstædeværende Skjønne, Tilbedere i stor Overflødighed. Augusta Amalia Ritter heed denne Pige. Hendes Fader nedstammede fra en borgerlig Familie og havde tjent som en retskaffen og værdig Officier i Krigen, hendes Moder var af Adel. Moderen var død tidlig fra hende, og sin første Ungdom havde hun tilbragt i en Opdragelses-Anstalt; men endeligen var hun af sin Fader, som, efterat den tredie Schlesiske Krig var endt, formedelst adskillige i Krigen faaede betydelige Saar, havde taget sin Afsked og var flyttet til sit Gods for at leve i Roelighed, bleven tagen hjem, og havde af ham selv nydt det Manglende i sin Opdragelse. Feile kunde det vel ikke, at en Pige, opdragen af en Mand eller rettere af en Soldat, maatte være bleven en Skabning af et ganske andet

Slags

Slags end de almindelige, der vannes og opdrages af en saa kaldet Gouvernante. Augusta Amalia besad intet af den Frygtsomhed og Tilbageholdenhed, hvorved det smukke Kjøn udmærker sig for vort Kjøn. Hun sad meget godt til Hest, ja hun red endog hellere end hun dansede. Paa Jagten skjød hun sin Hare trods nogen lært Jæger, og i det Vand, der omgav hendes Faders Slot, roede hun sin Baad ganske alene, hvor ondt end Veiret var. Men desuagtet var hun langt fra ikke den anden Heltinde Eon de Beaumont, for hvis indvortes Talenter jeg bærer al muelig Respect, men som jeg dog efter min Følelse finder ganske afskyelig og uudstaaelig, naar hun i en Underofficiers-Tone kaster om sig med Stokkeprygl. Det sagtmodige, yndige og smme var aldeles ikke udrodet af Amalias Caracteer, tvertimod hun besad endog disse Egenskaber i en ikke ganske almindelig Grad. Hun havde, medens hendes Fader levede, kunnet gjort de bedste og anseeligste Partier, men hun forkastede alle Tilbud, og erklærede, at hun aldrig vilde vige fra sin sygelige og til Pleie trængende Faders Side, førend hun havde lukket hans Øine. Uden al Tvivl havde hun ogsaa givet sig tilfreds med at forøge de gamle Jomfruers Tal, dersom ikke Gud i Slutningen af Aaret 1774 havde behaget at kalde hendes Fader fra det Timelige, just da hun selv havde fyldt sit tre og tyvende Aar. Hun afventede med den største Strænghed Sørgetiden indtil det sidste Øieblik; men saasnart den var forbi, reiste hun og til Staden, og gjorde, efter sin Tænkemaade, ingen Hemmelighed af, at hun var kommen der, for at søge sig en Mand. Da nu hendes Landgods var 40000 Daler værd imellem Brødre, saa vil den gunstige Læser selv let kunne slutte,

at dette Gods var en Lekkerbid, som saavel de Adelige som de Borgelige med den største Appetit higede efter. Amalia diverterede sig uendelig derover, og afviste alle de Tilbud, der bleve gjorte hende med den Declaration, at Gud havde sat hende i den Stand, at hun ikke behøvede at tage sig en Mand for Brødets Skyld, og at hun altsaa havde i Sinde at fare i Mag og ikke at overile sig. Hun indfandt sig derfor oprømt og munter paa Redouten, tumlede dygtig omkring med de dansende unge Herrer, loe af alle de søde Ting, de sagde hende, og holdt enhver med Alvorlighed og Eftertryk tre Skridt fra Livet af sig.

Men blandt alle de her tilstædeværende unge Herrer var Auguſtin den eneſte, som ikke beviiſte hende den Ære at opfordre hende til at danſe. Thi for det første var det ham for hans Sundhed Skyld forbudet at danſe meget, og for det andet holdt han sig ogsaa virkelig Schlegels Raad, at gaae det smukke Kjøn saa meget som mueligt af Veien, paa det strængeſte efterrettelig, og indlod sig i dets Sted i Samtale med dem, der ikke danſede, eller og ſpillede han en lille chriſtelig l'Hombre. Tilſidſt faldt han Amalia i Øinene og den Beſynderlighed, at han ikke snoede og dreiede sig om hende ſom de andre, bevægede hende til paa hendes sædvanlige belevne Maade selv at byde ham sin Haand til en Menuet. Reſten gjorde hun Auguſtin skamfuld over hidtil at have forsømt denne Artighed imod hende, men desuagtet danſede han med al den Grace, der var ham mueligt, førte hende derpaa, da Menuetten var endt, til en Stoel, og gjorde Mine til med en dyb Compliment at recommendere sig. Dog, Amalia var ikke til Sinds at afſkedige ham saa let:

let: hun beholdt hans Haand og tilkiendegav ham ved et Vink, at han skulde sætte sig ved hende.

„Sig mig dog, sagde hun i en skiemtende Tone; hvordan er det fat med Dem? Er det ikke besynderligt i Deres Alder, ikke at sige en Pige det mindste Galanterie? Tag Dem dog Exempel af de andre unge Herrer! Disse have været saa artige at skaane mig for at byde dem op, og de have oven i Kiøbet sagt mig saa mange smukke Ting, saadanne smukke Ting, som ingen Pige kan høre — det veed De vel? — uden Glæde og Velbehag. Vil De være den eneste, jeg ikke skal høre nogen Smiger af?"

„Smiger, Frøken! svarede Augustin, hvad skulde man sige Dem, som kunde henregnes til at være Smiger? Dem kan man ikke sige meer end De fortiener, og det har mit Hjerte allerede sagt Dem hemmelig ved det første Øiekast. Paa en anden Tid havde jeg maaskee og havt Mod til at forene mig med dem, der bestræbe sig for at vinde Deres Velbehag, men nu — nu maa jeg overlade dette til en Lykkeligere.

Amalia. Til en Lykkeligere? — Hm! den lykkeligste af alle dem, der ere her nærværende, den, siger jeg Dem nu, er De. De maa ikke kiende os Piger meget noie, dersom De er i Stand til at troe, at Paanøden, Overhæng og Friepostighed er os behageligere end Beskedenhed og Tilbageholdenhed. Men hvad fattes Dem? De taler jo i en Tone, som om der laae Dem jeg veed ikke hvad for en Steen paa Hjertet.

Augustin. (Med Øinene hæftede paa Jorden) Det er et Spørgsmaal, min smukke Frøken! jeg ikke kan svare Dem paa — eller rettere et Spørgsmaal, som jeg agter Dem for høit til at besvære Deres Hjerte med noget Svar paa.

Amalia. O, jeg beder Dem, besvær mit Hjerte, saa meget som det er Dem mueligt! Thi jeg maa sige Dem, mit Hjerte kjender ingen sødere Glæde end den at dele Lidelser med de Ulykkelige. Det hele Selskab er mig nu modbydeligt, siden De har begyndt at røre ved denne Streng.

Augustin. Det forsikrer Deres Øie mig, min smukke Froken! Men desværre er jeg ikke blandt Dem, der kunne gjøre Paastand paa Medlidenhed. Den, der har Skyld i sin egen Ulykke . . . .

Amalia. Den er ikke at beklage, det vil De dog vel ikke sige?

Augustin. Den er . . . .

Amalia. Tys! Tys! Den er at beklage, den er dobbelt, den er hundredefold at beklage. Let er det, at blive ulykkelig uden sin egen Skyld, men meget lettere endnu er det at blive ulykkelig ved sin egen Skyld. Vi ere jo alle svage Mennesker.

Augustin. Desværre! og hvor overhaands svag jeg har været, det vil den halve Stad kunne fortælle Dem. Mange af de her nærværende Skjønne falder det udentvivl i dette Øieblik ubegribeligt, hvor De kan overtale Dem til at værdige mig den Lykke at tale saalænge med Dem.

Amalia. Saa? Ha! ha! Saa skal jeg give dem noget mere ubegribeligt at gruble paa. De skal fra nu af bestandig finde mig her paa Redouten: jeg ogsaa Dem?

Augustin. Det skal der ingen Tvivl være om, skjønt min Sjel fra nu af kun vil have lidet at gjøre med Redouten, men desmere med Dem.

Amalia reisede sig nu og afbrød Samtalen, dog sagde hendes Dine Augustin, at denne Forsikkring ikke var hende ubehagelig.

Dagen derefter søgte hun under Haanden Oplysning om hans Liv og Levnet, og hun erfarede letteligen, alt hvad mine Læsere allerede vide. Dog, jeg siger jo alt? Nei, det vidste Schlegel eiengang. Hun erfarede allene, at han var kommen af gode Folk, og havde havt en meget fortræffelig Moder, — at han ved Universitetet havde ladet sig forføre til Frietænkerie, — at han i en meget føie Tid havde forødt en betydelig Formue, — og at han endelig af Skaden var bleven klog og kommen til Erkjendelse. I denne hele Historie fandt hun, efter sin virkelig ædle Tænkemaade, aldeles intet, som kunde kyse en Pige fra at omgaaes ham. Hun erindrede sig det Sted af Emilie Gallotti, hvor det hedder: Forførelse er stærkere end Vold, og jo større Afskye hun bar for Forføreren, jo større Medlidenhed bar hun og for den Forførte. Ligesaalet undskyldte hun og Ødselheden hos et fyrigt til sig selv overladt ungt Menneske, som maaskee kun havde tænkt lidet paa Fremtiden. Vel faldt det hende ind, at hendes Kjøn uden tvivl ogsaa havde været med i Spillet, men hun forestilte sig tillige, at han mueligen kunde være falden i Hænderne paa listige og øvede Coqvetter, som ved deres Snedighed havde klædt ham nøgen, og kun havde ladet ham nyde lidet eller det intet. Men hvad det især afpressede hende sympathetiske Taarer, var den ædle Maade, hvorpaa Schlegel havde taget sig af denne faldne Synder og hjulpet ham paa Benene igjen. Hendes Enthusiasmus bevægede hende til i Øieblikket

at sende Schlegel 10 Louisdorer indlagte i følgende Brev.

„Deres Høiærværdighed er bekjendt for at være en Mand, der søger sin største og eneste Glæde i at gjøre Vel. Tillad mig derfor ved indlagte at give Dem en lille Leilighed til at tilfredsstille denne for en Religions-Tjener saa værdige Tilbøielighed. Anvendelsen er ganske overladt til Deres Disposition, og jeg beder Dem blot allene om Deres virksomme Forbøn til Gud, at han vil skjenke mig sin himmelske Velsignelse til et Skridt, jeg i denne Tid er paa Veie at gjøre.

Deres oprigtige Beundrer og Tjenerinde.
A. A. R."

Men ikke ved dette allene lod hun det blive. Hun havde hørt, at Augustin nu for Tiden som Referendarius neppe havde et Par hundrede Daler aarlig, og at han altsaa maatte leve temmelig knapt, for at komme ud derved. Hendes Hjerte tillod hende derfor ingen Roelighed, førend hun ogsaa her havde fundet paa et Middel til at afhjelpe Mangelen. Men for at skaane Augustins, mueligt tillige og sin egen, Delicatesse, betjente hun sig af et lille Pigekneb, som efter Leiligheden og Omstændighederne neppe kunde været udtænkt lykkeligere. Hun paatog sig hans Tantes, Madams Klevers, Rolle og sendte ham under denne Skikkelse ved en Omvei med Posten følgende Brev:

„Min kjereste Neveu!

Allerede længe har jeg pønset og arbeidet paa at finde en Leilighed til efter min Formue at give Dig et tilstrækkeligt Beviis paa min Kjerlighed og Ømhed for Dig. Jeg sender Dig derfor herved 50 Ducater;

som

som jeg i dette Øiemeed Tid efter anden har sammenspa-ret. Nyd dem med Helbred og paa mit Velgaaende. Men jeg paalægger Dig tillige under Tab af min Kier-lighed, at Du ikke ved et Ord maa lade Dig mærke dermed for min Mand. Det er en Ting, han ikke behøver at vide, og som, om han vidste den, vilde paadrage mig den Uleilighed at aflægge vidt og bredt Regnskab derover. Nok, Du seer jo selv her, hvor kjer Du er mig, og det vilde jo være en slet Tak for min gode Villie, om Du faldt paa at forraade mig. I øvrigt befinde vi os alle friske og vel, og jeg haa-ber, det staaer lige saa vel til med Dig. Din gode Opførsel paa nærværende Tid glæder baade mig og min Mand umaadelig, og hvis Du vil vedblive saa-ledes, saa sørger nok Gud fremdeles for Dig. Lev vel! Jeg omfavner Dig i Tankerne og forbliver med et oprigtigt Hjerte

Din hengivne Tante.
Johanne Kl. født P.

Snarere havde Augustin drømt, at Himmelen faldt ned, end at dette Brev og denne Foræring kom fra nogen anden end hans Tante. Han modtog der-for begge Dele med megen Glæde og taug efter Be-faling som en Muus. Imidlertid tiltog Bekjendtska-bet og Fortroeligheden mellem ham og Amalia Dag fra Dag; og paa det hun des grundigere kunde lære at kjende ham, udspredte hun selv det Rygte i Staden, at hun var, og længe havde været, forlovet med en Offi-cier, der laae i Guarnison paa et andet Sted, og som med en hver Dag blev ventet i egen Person. Au-gustin troede det, ligesaa fuldt og fast som alle andre, thi man talede om dette Partie overalt som om en Ting, der var saa godt som afgjort. Især gik Amalia's Be-

stræbelse ud paa at udforske hans Tanker om Ægtestanden, og engang imellem, naar der gaves Leilighed dertil, undlod hun eiheller at lade ham forstaae, at hans Chroniqve scandaleuse ikke var hende ubekjendt. „Jeg veed en Pige, sagde hun blandt andet engang til ham, som temmelig vel kan lide Dem. Men veed De, hvad hun støder sig over? — Deres Ubestandighed i forrige Tider imod vort Kjøn. Jeg for min Part har ikke disse Tanker om Dem, men hun derimod, hun troer og vil ikke lade sig snakke af Hovedet, at De ikke er i Stand til at nære nogen varig Tilbøielighed, og at De altsaa enten om føie eller lang Tid vilde blive hende utroe." — „Ha, saa er jeg jo dobbelt ulykkelig, svarede Augustin. For det første, da det ikke staaer i min Magt at forandre det, der eengang er skeet, hvor gjerne jeg end vilde, og for det andet, da man eiengang vil lade mig vederfares den Retfærdighed, at jeg ved min egen Skade er bleven klog. Men det faaer da at være! Den, der har gjort Uret, maa ogsaa finde sig i at lide Uret, og jeg vil bære mit Kors med Taalmodighed."

Disse Ord, sagde med en bævende Taare i Øiet, gjorde et overmaade stort Indtryk paa Amalia's Hjerte. De almindelige af Kjønnet vil dette rigtig nok forekomme ubegribeligt; thi hos dem er Forfængeligheden sædvanlig Moder til Kjerligheden; men Piger, der tænke som Amalia, dem vil det være let at indsee, at det var Medlidenhed, sand inderlig Medlidenhed, understøttet af Forstandens og Hjertets hemmelige Sympathie, der i dette Øieblik betog hende. Hun fandt hos Augustin netop saa megen Fornuft og Sjels-Evne, som hun ønskede sin tilkommende Mand at besidde. Deres gjensidige Følelser stemte næsten

be-

bestandig overeens, og afvege de end engang imellem fra hinanden: saa eftergav enten hun ham eller han hende. Desuden havde denne ædle Pige, endnu medens hendes Fader levede, fattet den faste Beslutning, at hun, naar hun skulde gifte sig, aldrig vilde bequemme sig til at give nogen bemidlet Mand sin Haand, paa det hun ikke skulde berøves Leilighed til at gjøre en Fattig lykkelig. Hun fattedes altsaa nu kun den visse Overbeviisning, at Augustin var den Mand, der formaaede at gjøre hende lykkelig; og hun formaaede at gjøre lykkelig igjen, og for at opnaae denne, henvendte hun sig skriftlig, dog forstaaer det sig under Betingelse af den helligste Taushed, til Schlegel, aabenbarede ham uskrømtet sit Hjertes Tilstand, og udbad sig hans Raad. Han var blandt alle, sagde hun, den, der især maatte kjende Augustin, og hvis Fornuft og Oprigtighed hun var eensstemmig med alle i at beundre og fæste Tillid til. Hans Ja eller Nei skulde ganske og aldeles bestemme hendes Beslutning.

Uagtet Schlegel meget ofte var bleven kaldet til Raadgiver i Sager af største Vigtighed, havde han dog aldrig læst noget Brev, der paa en behageligere Maade have overrasket ham end det nærværende. At Augustins Omstændigheder jo med Tiden vilde blive gode igjen, det havde han aldrig noget Øieblik sat i Tvivl; men at han hovedkuld skulde opnaae saa stor en Lykke, det var virkelig noget, der kom ham ganske uventet. Svaret faldt altsaa netop ud, ikke saaledes som Amalia havde ønsket det, men saaledes som en Mand af hans Caracter burde give det. Han svarede hende, at det idelig havde været ham en ubrydelig Lov, ikke at blande sig som Raadgiver i Giftermaalssager. Ægtestandens hele Lykksalighed, ligesom al anden jordisk

Lykke, beroede altid paa saa mange uforudseete Omstændigheder, at selv de skjønneste Udsigter kunde bedrage. Dette allene kunde han forsikkre hende, at han elskede Augustin som sin egen Søn, at Augustin nu havde hjertelig Afskye for sine Ungdoms Udsvævelser, og at Religionen og Dyden nu virkeligen laae ham paa Hjertet. Han holdt det, tilsiede han, nesten for en Umuelighed at kunne være et slet Menneske i hendes Arme, og efter Augustins Opførsel imod ham at slutte, maatte han besidde et taknemmeligt Hjerte, hvilket vel især bestandig imod hende maatte vise sig fra sin bedste Side. Men desuagtet kjendte han den menneskelige Dyds Svaghed og Ubestandighed af Erfarenhed alt for nøie til at turde sige enten Ja eller Nei i denne Sag. Alt hvad han kunde gjøre var at bede Gud, han vilde lede og føre hendes Hjerte til det, der bedst kunde befordre hendes sande Vel. ꝛc.

Dette Svar satte Amalia i Begyndelsen lidet i Forlegenhed; men hun fattede sig snart igjen. Ligesom Bibelfortolkerne altid vide at finde deres forudfattede Meninger i Grundtexten, saaledes vidste hun og at antage den Roes, Schlegel havde givet Augustin, for et virkelig oprigtigt Raad, og hvad den menneskelige Dyds Svaghed og Ubestandighed angik, da ansaae hun samme for uadskillelig med Menneskets Skjebne, og sig selv ligesaa meget disse Ufuldkommenheder underkastet som Augustin. Kort, hun fattede sin faste Beslutning, og var nu kun forlegen for at udfinde Middel til at aabenbare den. Nu havde Amalia, skjønt hun ingenlunde var fattig paa Lectüre, vel aldrig læst den berømte Montpensiers Memoires, men desuagtet betjente hun sig ved egen Opfindelse af

det

det samme Middel, som hun betjente sig af til at aabenbare Hertugen af Lauzun sin Kjerlighed. Hun betroede Auguſtin ſub roſa, at hendes foreſtaaende Giftermaal med en Officier var blot et Rygte, ſom hun ſelv havde udſpredet for at ſkaffe ſig alle dem fra Halſen, ſom det mindre var at gjøre om hendes Perſon, end om hendes Formue, men at hun virkelig havde en anden in petto, og at hun med det første ſkulde aabenbare ham, ſom hendes deeltagende Ven, hvem denne lykkelige var. Naturligviis paamindede Auguſtin hende nu hver Gang, han talede med hende, om hendes Løftes Opfyldelſe, men hun opſatte det beſtandig fra den ene Tid til den anden. Endelig ſagde hun ham engang, at han, inden de ſkildtes ad, ſkulde blive tilfredsſtillet, og da han hjalp hende i Vognen og ſagde hende Godnat, trykte hun ham en Billet i Haanden. Sporenſtregs ilede han hjem for at opdage den underlige Ting, hvem denne lykkelige Perſon maatte være; men hvor forundret blev han ikke, da han i denne Billet fandt hverken mere eller mindre end ſit eget Navn! Det var ikke en glad, det var egentligen en toſſet Forundring, der betog ham, thi han vidſte hverken, om han var kjøbt eller om han var ſolgt. Snart indbildte han ſig, at hun maatte have grebet en feil Billet, ſnart troede han, at hun vilde ſætte ham paa Prøve; ſnart faldt han paa, der maatte være en anden, ſom havde ſamme For- og Binavn ſom han. I denne Virvar af Formodninger og Følelſer ſatte han ſig og ſkrev et Brev til hende, ligeſaa fuldt af Virvar ſom han ſelv, og hvis Indhold egentlig ſkulde være en Begjering om Oplysning i denne uforſtaaelige Sag og tillige en lille om Be-

brei-

breidelse for hendes Grusomhed, i Fald hun forsætlig var Skyld i denne Misforstaaelse.

Amalia fandt uendelig større Fornøielse over dette forvirrede Brev, end hun vilde have fundet, om det havde været skrevet efter alle Brevstilens Regler; thi hun saae deraf ganske klart og tydelig, at Augustin virkeligen holdt hendes Haand og Hjerte for en Skat af meget høi Værdie, og var dette ikke en Ting, der nødvendig maatte smigre hende? Hun svarede ham med Følelse, men tillige med mere Forstand end de fleste af Kjønnet ellers formaae at skrive Kjærligheds Breve, og saaledes var hendes Svar:

„Min dyrebare Ven!

For første Gang kalder jeg Dem saaledes, og det af det alleroprigtigste Hjerte. Er De endnu i Stand til at troe, at jeg forsætlig har udsat Dem for en qvælende Vildfarelse? Nei, det er ikke min, det er Deres egen Skyld! Men for denne Mistvivl, for den elsker jeg Dem des høiere og naar De har igjennemlæst dette Brev, haaber jeg, at alt det, De finder mørkt, vil blive lyst for Dem.

Det er nu paa andet Aar, siden min Fader døde. O, gid De havde kjendt denne fortræffelige Mand! Det er min eneste Stolthed, at kalde ham Fader! Neppe har Soldaten og Menneskет nogentid været nøiere forenet i een Person end i ham. Hvor uforskrækket han saae sin Fiende under Øinene, det beviste hans forskudte og forhuggede Lemmer og Legeme, og paa hans omme følende Hjerte skal jeg til sin Tid fortælle Dem hundrede og atter hundrede Exempler, som alle skulle lokke Glædestaarer af Deres Øine. Havde han levet endnu, kunde jeg umuelig have revet mig los fra ham. Jeg fandt i mine barnlige Pligters Udøvelse

velse, i min Kjerlighed for ham, tusinde Gange større Glæde end jeg lovede mig i det behageligste Ægteskab. Desuagtet behagede det Forsynet at kalde ham tidligere fra Verden end jeg havde ventet. Mine Smerter vare ubeskrivelige, og jeg tør rose mig af, at jeg har sørget over ham som en retskaffen Datter. Men da Tiden og Fornuften havde aftørret mine Taarer, troede jeg, jeg enten nu eller aldrig burde tænke paa at gifte mig, og at jeg i første Fald ikke burde lade min Ungdom forsvinde ubenyttet. Jeg kom her til Staden, jeg saae en Mængde unge Mennesker; mange af dem vare smukke og artige, men ingen af dem formaaede endog i den mindste Maade at saare mit Hjerte. Endelig kom jeg ogsaa i Selskab med Dem, jeg saae hvor philosophisk og tankefuld De betragtede al den Vrimmel, der omgav Dem, og, som det syntes, gjorde Remarqver over alt det, Forfængeligheden her havde sammenskrabet. Deres Physiognomie behagede mig, jeg tog Dem selv op til en Menuet og derfra reiste sig, som De veed, vort Bekjendtskab. Jeg søgte Leilighed til at udgranske Deres Sjel, og jeg gav Dem Leilighed til igjen at udgranske min, ligesaalidet som jeg betjente mig af nogen Maske, men derimod viste mig for Dem i min naturlige Caracteer, ligesaalidet troede jeg, at De forstilte Dem for mig. Foruden Deres Forstandsævner og Deres Hjertes Egenskaber, der netop vare saaledes som jeg ønskede Dem hos den Mand, jeg skulde ægte, fandt jeg ogsaa hos Dem netop de udvortes Omstændigheder, jeg efter min maaskee egne Tænkemaade havde foresat mig, saadan en Mand skulde besidde. Dersom De endnu havde været saa rig, som De var kort efter Deres Faders Død, tro mig, jeg havde da aldrig gjort mig den mindste Tanke om

Dem!

Dem! En ubemidlet og ingen anden Mand havde jeg besluttet at dele min Formue med. Det er mig et uværdigt og modbydeligt Syn, naar Ægteskaber stable den ene Pengekasse paa den anden: det er Forbindelser, som vel blive sluttede med Pragt og Yppighed, men som aldrig kunne blive lykkelige hverken paa den ene eller paa den anden Side. Desuden har jeg et Exempel for mig i min egen Moder, skjønt jeg desværre ikke erindrer mig nogentid at have seet hende: hun nægtede mangen en Stabsofficier sin Haand for at kunne gifte sig med min Fader, som den Tid intet eiede, som maatte leve allene af sin lille Lieutenantsgage og som dertil var af borgerlig Herkomst, og denne Mesallianse, som visse Folk behagede at kalde den, skal have været meget lykkelig for hende. De har jo og selv engang yttret for mig, at det, om De endnu engang kunde kommet i Besiddelse af Deres Fædreneformue, skulde være Deres faste Forsæt at gjøre en fattig Pige lykkelig dermed? Nu kan De see, jeg følger Deres eget Exempel; det De ikke kan gjøre nu, det vil jeg gjøre for Dem. Endnu indtræffer der en anden Omstændighed med Dem, som virkeligen er mig ikke mindre behagelig. Jeg har altid af Hjertet beklaget de Koner, som elske deres Mænd, men som, formedelst deres Kaldspligters Besørgelse, nesten aldrig kunne have den Glæde at leve i deres Selskab. Jeg har al Agtelse for deslige nidkjære Mænd, men hellere end jeg vilde lade mig nøie med saadan en Mand, heller vilde jeg leve og dø Pige. Ligesaa vel som jeg agter at leve allene min Mand til Glæde, ligesaa forlanger jeg og, han skal leve mig til Glæde. Det er langt fra, at jeg ønsker at bortdromme min Tid med ham i Ørkesløshed: men der gives en Middelvei imellem det tunge Hoverie og den ikke mindre tunge Ørkesløshed; denne Vei har jeg gaaet

paa

paa hidindtil, og denne vil jeg og gaae paa i den øvrige Tid, jeg har at leve. Lykkeligvis er De endnu ikke bunden til noget besværligt Embede, og det, De har, staaer det jo til Dem at nedlægge, hvad Øieblik De finder for godt. Kun een Betragtning endnu! Mit Kjøn har, som jeg har mærket, i forrige Tider ikke handlet ganske vel med Dem, thi endskjønt De meget ædelmodigen paatager Dem selv Skylden ganske allene, er det dog let at indsee, at den første Lokkemad ikke er udkastet af Dem. Ligesaa har jeg og een og anden Gang havt den Misfornøielse at høre mit Kjøn tilregne Dem Deres Feiltrin som en uhyre stor Forbrydelse, men endskjønt jeg anseer disses Mediſance som et Beviis paa, at de selv kun kjende saare lidet til den sande Dyd, vil jeg dog skaffe Dem Hævn over disse Uforskammede og forsone Dem aldeles med mit hele Kjøn, og det ved, i Guds Navn, at tilbyde Dem min Haand og min Formue. At beside Deres Hjerte er alt, hvad jeg forlanger. De erindrer vel endnu, at jeg, for ikke meget længe siden, sagde Dem, at jeg kjendte en Pige, der havde megen Godhed for Dem, men som tvivlede om, De var i stand til elske med Bestandighed; dette igjenkalder jeg herved. Det er umueligt, De kan blive mig utroe, men lad os endog sætte denne Umuelighed kunde skee, veed De da, hvorledes jeg vilde straffe Dem derfor? Jeg vilde stræbe at fordoble min Ømhed for Dem, og bedrove og fortære mig, kun naar jeg var i Eenrum. De skulde aldrig høre nogen Bebreidelse komme over mine Læber; Sukke, naar jeg var allene, skulde være al den Hævn, jeg vilde tage mig, og Døden vilde da formodentligen gjøre snart Ende paa mine Lidelser. Men denne Straf troer jeg vilde forekomme Dem for haard: ikke sandt? — Naa, saa udslet alle ubehagelige Tanker

ker af Deres Hukommelse, og iil i mine — for Dem udbredte, samme Arme. Jeg forbliver Deres

Augusta Amalia R.

Nu blev naturligviis den tossede Forundring, Augustin havde været betagen af, forvandlet til glad Forundring. Skjelvende og med et bankende Hjerte begav han sig paa Veien til Amalia. De sluttede strax hinanden i deres Arme, og tilsvore hinanden en evig Troeskab og Kjerlighed — det øvrige af denne Scene formaaer ikke min Pen at beskrive. Naturligviis var Schlegel den første, dette forlovede Par fremstillede sig for; og havde han før allene af Amalias Brev til ham fattet Høiagtelse for hende, saa indtog hun nu ved sin Person og sin Opførsel hans Hjerte saa ganske og aldeles, at han nu ingen Frygt mere bar for, at deres Ægteskab ikke skulde blive fuldkommen lykkeligt. At dette selsomme Giftermaal ellers gav Staden overflødig Stof nok til Tidsfordriv, det er en Ting jeg vel ikke behøver at sige. Men Amalia lod enhver sige og tale, hvad den vilde, var bestandig munter og oprømt og udvirkede ved Hoffet for Augustin en Justitsraads-Caracteer, paa det somme Folk skulde blive frie for at bryde deres Hjerne over, hvad de skulde kalde hende i Fremtiden. Ved Pintsedag 1776 skede Vielsen af Schlegel, og havde han nogentid yttret hjertelige Ønsker for andres Lykksalighed, saa ytrede han dem vist ved denne Leilighed.

Men Gud hjelpe os! hvor afmægtige ere ikke alle gode Ønsker, naar vi bære Ulykkens Sæd i os selv! Begyndelsen og Enden af dette efter alle Udsigter saa lykkelige Ægteskab grændsede saa nær til hinanden, at det eiengang kan give os Materie nok til et eget Capitel. Endnu i Glimmerugen begyndte

en

en hemmelig Kummer at nage Amalia's Sjel. Hun gjorde, jeg veed ikke hvorledes, den Opdagelse, at de Ungdomssynder, som hun saa ædelmodigen havde tilgivet sin Mand, maatte have været meget større end hun havde forestillet sig dem: ja maatte have været saa store, at hun, om hun havde kjendt dem forud, umuelig havde kunnet overtale sig til at give ham sin Haand. Imod hendes Villie opkom der i hendes Hjerte et Slags Væmmelse og Afskye, som Augustin med al sin Hengivenhed og alle sine Kjerligheds-Beviisninger ikke formaaede at forjage. Dog skjulede hun sine Følelser med den yderste Omhyggelighed, og da hun efter nogen Tids Forløb, imod sin Formodning, følte sig frugtsommelig, fandt hun i de sædvanlige Ubehageligheder, der følge med denne Forfatning, et Paaskud for hendes Kors og Lidelser. Den Udsigt at blive Moder og skjenke Verden en retskaffen Søn eller en dydig Datter, — denne ellers for et omt Fruentimmerhjerte saa henrykkende Udsigt var langt fra ikke henrykkende for hendes. Hun havde den Ahnelse, at hun ikke vilde komme til at opnaae denne Lykke, og saa ofte hun kunde see Leilighed til at tilbringe et par Timer for sig selv, tog hun Youngs Nattetanker eller Weitenkampfs Trøstegrunde i Haanden eller og satte hun sig ved Claveret og spillede Gellerts

Meine Lebenszeit verstreicht ꝛc. ꝛc.

Augustin derimod tilbragte sin Tid i uforstyrret Fryd og Glæde. I forrige Tider vilde Landlivet have været ham uudstaaeligt, nu foretrak han det for alt andet i Verden. Han begyndte at studere Oeconomien baade theoretisk og practisk, han var flittig paa Marken baade til Fods og til Hest; han jage-

de, han fiskede, han kjørte, han reed, kort han var ganske den Horaziske.

Beatus ille, qui procul negotiis
Paterna rura bobus exercet suis.

Havde han kunnet see, hvad der foregik i Amalia's Sjel, saa havde sikkert al denne Glæde været forbi; men dertil lod hun det ikke komme; thi hun beviste sig ikke allene bestandig endnu kjerlig imod ham, men hun skjød endog altid Skylden paa sin Frugtsommelighed, naar han fandt hende bedrøvet.

Endeligen ankom hendes Forløsnings afgjørende Time med Paasken 1777. Den arme Amalia maatte føle Guds Forbandelse over Moder Eva: Du skal føde med Smerte, i dens fulde Omfang. Efter at hun havde været piint i næsten tre Gange fire og tyve Timer og var skilt saa aldeles ved sine Kræfter, at hendes Liv kun endnu hang ved et Haar, blev hun vel Moder til et levende Barn, men og til et Barn, der opfyldte enhver med Skræk og Redsel, der saae det. Det blev født med Vattersot i Hovedet, en Sygdom, der er ligesaa afskyelig som dræbende. Amalia forlangte, hendes Mathed uagtet, strax at see sit Barn, men jo mere man vægrede sig for at vise hende det, jo mere heftig vedblev hun sit Ønske. Endeligen saae man sig nødsaget til at give efter; men man bedrog ogsaa hendes Død ved denne Eftergivenhed; thi hun blev, ved at see det, saa betagen af Skræk, at hun inden sex Timer vare forløbne, havde opgivet sin qvalfulde Sjel. Hendes elendige Barn levede tre Dage efter hende i bestandige Krampetræk og fulgte saaledes sin afsjelede Moder. Jeg lader et Dække falde for denne Jammerscene, for i det følgende Capitel at optrække et andet for een ikke mindre skrækkelig Scene.

Ni

Ni og Tyvende Kapitel.

Auguſtin, ganſke troſtesløs og ude af ſig ſelv over det ubodelige Tab af ſin Amalia, ſendte ſtrax en Vogn efter Schlegel med den indſtændige Bøn, at han vilde komme jo før jo heller for at redde ham fra Fortvivlelſe. Schlegel kom ſom forlangt, men aldrig ſaaſnart ſaae Auguſtin ham, førend han brød ud i de heftigſte Klager og Bebreidelſer imod Gud og hans Styrelſe. Maa, ſagde han med en bitter Mine, hvo har nu Ret, enten De eller jeg? Fordum troede jeg, at hele Verden blev regjeret af det blotte blinde Tilfælde, De derimod fandt Viisdom, Orden og Godhed over alt. Viis mig dog nu Guds Godhed og Viisdom i den Jammer og Elendighed, der regner ned over mig Ulykkelige! Jeg er overbeviist hos mig ſelv, at jeg oprigtig har omvendt mig til Gud, at jeg med Tak og Lov har modtaget min Amalia ſom en Gave af Forſynets Haand, og at det aldrig, nei, aldrig, havde været mig mueligt i hendes Arme at forlade den gode Vei, jeg havde begyndt at betræde. Men nu, o, der ligger hun jo bortrykket af en alt for tidlig Død! Det hun har udſtaaet, formaaer ingen menneſkelig Tunge at beſkrive, og dog har hun aldrig været Frietænker. Jeg derimod, jeg var jo dog i hiin Tid, da jeg bødede for mine Daarligheder, da jeg var nær ved at omkomme af Mangel og Elendighed, tuſende Gange lykkeligere, end jeg nu er.

„Kjereſte Ven! ſvarede Schlegel, jeg tilgiver Dem af mit ganſke Hjerte og jeg haaber, Gud vil og tilgive Dem, hvad De i Dag i Deres overvættes Smerte lader Dem falde af Munden. I en Sindsforfatning ſom Deres er man ikke i Stand til at ſee

nogen Ting fra dens rette Synspunct. Men tro mig, Gud er altid Viisdommens og Godhedens Gud! endog i sine uudgrandskelige Veie er han Viisdommens og Godhedens Gud! Sæt endog, jeg ikke var i Stand til at lægge Dem hans Hensigter tydelig for Dagen: var det derfor et Bevis paa, at han ingen Hensigter havde? Men, min Ven! bør vi ikke, førend vi driste os til at tale om Guds Hensigter, først gribe i vor egen Barm og undersøge, om vi ikke paa een eller anden Maade selv ere Skyld i vor Ulykke og om Gud, uden at gjøre et Underværk, kunde have forhindret den?"

Schlegel begyndte derpaa med den største Sagtmodighed at forestille Augustin, at den Vatterfor i Hovedet, hans Barn havde bragt ind i Verden med sig, vel neppe kunde være andet end en Følge af hans af gamle Udsvævelser fordærvede Vædsker, hvilke intet Lægemiddel havde formaaet at give deres første Reenhed igjen. Med adskillige andre lige Exempler beviste han, at de sundeste Mødre havde født de elendigste Børn til Verden blot for Fædrenes Usundheds Skyld. „Dersom jeg, føiede han til, forud havde kunnet forestille mig dette, saa havde jeg af alle Kræfter skullet modsætte mig Deres Giftermaal, hvor høit jeg end elsker Dem; eller rettere, De vilde udentvivl selv have tænkt ædelt nok til at fraside Dem Ægtestandens Lykkalighed for evig. Imidlertid har Gud ladet det skee, og altsaa bør De ingen Bebreidelser gjøre Dem selv derfor, eller ansee Dem for Deres kjære Amalia's Morder. Hende er der intet ondt vederfaret. Hvor hun nu er, befinder hun sig vel, meget bedre end her! Og havde hun end udstaaet Fødsels-Smerterne i en langt større Grad, end hun udstod dem

dem: saa er dog den evige Løn Gjengjeld nok derfor. Men De, min Ven! De, som maaskee har lang, maaskee og kun kort Tid at leve i endnu, lad dette uden Deres Forsæt stiftede Onde, være det sidste Onde, De stifter her i Verden. Dersom De var en Catholik: saa vilde jeg raade Dem at gaae ind i et Kloster; men man kan ogsaa uden for Klosterne leve et christeligt Liv. I Deres Sted slog jeg mig ganske fra Verden og skjenkede Gud ene og allene den Kjerlighed, jeg havde baaret for min Amalia. Da kunde jeg ikke fattes Trøst og Beroeligelse."

Disse Forestillinger maatte nødvendig gjøre Augustins Klager og Bebreidelser imod Guds Forsyn stumme; men i dets Sted vendte han sin Braad ganske imod sig selv. Den Tanke, at han enten ganske eller og tildeels havde været Aarsag i sin Moders, sin Faders, sin Kones og sit Barns Død, sønderknuste hans Hjerte saa aldeles, at Schlegel fandt fornødent paa en føie Tid at rive ham ud af hans nærværende Forfatning og tage ham med sig ind i Staden. Han forblev i Schlegels Huus i fire Uger og denne gode Mand havde nok at gjøre med ham, førend han fik ham saa roelig, at han turde vove at lade ham reise allene tilbage til Godset.

Dette Gods var nu tilfaldet ham som Eiendom; han havde forhen allerede faaet Smag paa Landlivet; mere tillokkende maatte det altsaa være ham nu, da han havde faaet Modbydelighed for alt Selskab. Det var hans faste Forsæt, at han vilde leve og dø paa dette Sted, at han aldrig vilde tænke paa at gifte sig mere, at han kun vilde omgaaes nogle faa udvalgte Mennesker, og at han vilde skjenke de Fattige og Nødlidende, hvad han havde tilovers

af sine Indkomster. O, gid han havde udført dette vise Forsæt! Gid han aldrig havde forladt sit Gods uden allene for at besøge sin Ven Schlegel i Staden. Med Suk og Kummer gaaer jeg over til den sidste tragiske Deel af Historien.

Kort for St. Hans Dag samme Aar lod en igjennemreisende Virtuos sig melde hos Augustin, for at opvarte ham med en Prøve af sin Færdighed paa Floiten. Augustin var, som bekjendt, selv en Smule musicalsk; han kunde og i Naboelauget til Rød have sammenskrabet saa mange Folk, som der havde været fornødent for at faae en lille hjemmebagt Concert, men efter Amalia's Død heed det hos ham:

Für mich ist Spiel und Tanz vorbey,
Das Lachen ist vorüber!
Ich hasse Lieder und Schalmey
Und Klagen sind mir lieber.

Imidlertid modtog dog Augustin hans Besøg deels af Høflighed og deels for at tilskynde den Reisende en Douceur. Men Himmel! hvilket Syn saae han nu! I det samme Virtuosen traadte ind i Stuen, kastede han sig om Augustins Hals og raabte: Saa er det dog Dig, min kjære gamle Broder og Ven! Augustin studsede, saae den Fremmede stift i Øinene og kjendte i ham Weigel, fordum Lægekunstens Dyrker, Medlem af de stærke Aanders Orden, Augustins Uskyldigheds Medsdelægger og ved D. Müllers gunstige Bestræbelse medrelegeret academisk Borger. Dersom mine Læsere kunne erindre sig nogle Smaaomstændigheder af det foregaaende, saa vil denne med Weigel foregaaede Forvandling just ikke forekomme Dem saare forunderlig. D. Müller havde reent afskaaret ham Diplomet som Doctor medicinæ

og

og hans Onkel, der tilforn havde underholdt ham ved Universitetet, nægtede ham efter Relegationen al videre Understøttelse. Han greb altsaa til Floiten, hvilken han allerede den Tid spillede temmelig vel, og begav sig paa Veien til et meget anseeligt Churfyrstelig Capelle, hvor han og med to hundrede Dalers Løn blev antagen. Han blev paa dette Sted i nogle faa Aar, og perfectionerede sig imidlertid fuldkommen paa sit Instrument. Derpaa tog han sin Afsked for at streife Verden om og lade sig høre offentlig. Han havde allerede været i Frankrige og Holland, og nu var han paa Veien til Spaa. Hendelsesviis hørte han tale om en Justitsraad Prizelius, og dette Navn gjorde ham saa nysgjerrig, at han besluttede paa Lykke og Fromme at lade sig melde for at see, om det var den Rette eller den Urette, han her traf. Ovrigt var han i alle Henseender den samme som tilforn, og i visse Maader var han endog farligere, end han havde været. Han opførte sig ganske som en Gallant'homme, og efter hans Udseende at dømme, skulde man ikke faldet paa at troe, det var ham om en lille Fortjeneste til Livets kummerlige Ophold at gjøre. Men det var ikke hans Floite allene, han havde at takke for denne udvortes Velstand, skjønt den virkeligen var lucrativ, det var især hans Færdighed og Lykke i alle Slags Kortspil. Ogsaa havde hans Reiser og hans Omgang med mange, undertiden og fornemme Folk bibragt ham megen Anstændighed, Artighed og Insinuance, hvilket, forenet med den Dristighed og Snedighed, han havde af Naturen, burde have bevæget Augustin til, om han havde villet sig selv vel, at korse ham fra sig ved første Diekast.

Men han modtog ham i det Sted meget venskabelig, dog forstaaer det sig med een, i alle Henseender til den sorte Kjole, han bar, passelig alvorlig og melancolsk Mine. Saasnart nu Weigel hørte, at han nyeligen havde mistet sin Kone, vendte han og den alvorlige Side ud. Augustin fortalte ham derpaa med mange Taarers Udgydelse sin hele Historie, og da han var til Ende dermed udbad Weigel sig Tilladelse at forsøge paa at trøste ham efter sine Vyner. Denne Trøst bestod i, at han fremtog sin Fløite og begyndte at phantasere derpaa saa rørende, at Augustin smældte hen i Veemodighed derved. Det forekom ham, som han hørte et himmelsk Chor at besynge Amalia's Sagtmodighed og Dyder og det ubodelige Tab, han havde lidt ved hendes Død; ja han troede endog, at det var hans egne Klager og Sukke ved hendes Urne, der nu gjenlødte. Efterhaanden gik Sørgetonen over, ikke i en rullende Allegro, men i en stærk Andante; det var ligesom Tonerne sagde: „Fat Dig og vær en Mand! Dine Taarer formaae jo dog ikke at give hende Livet tilbage! Og see hende igjen, det faaer Du jo dog engang hisset."

Augustin faldt ham med Enthusiasme om Halsen, saasnart han lagde Fløiten fra sig, kaldte ham en Amphion, og sagde, at ingen Musik i hans hele Levetid havde rørt hans Hjerte saaledes som den nærværende. Tillige bad han ham, at han, om hans Reiser ikke skulde præssere alt for meget, vilde vise ham det Venskab at forblive hos ham nogle Dage, for noget mere at opmuntre hans nedslaaede Sind. Weigel lovede det, og derpaa fortalte man hinanden, hvad der baade af ondt og godt paa begge Sider var foregaaet i de ni Aar, der vare forløbne,

siden

siden man sidst havde seet hinanden. For Weigel var det, at Augustin allerede for rum Tid siden for evig havde taget Afsked med alt Frietænkerie, een af de første og største Nyheder. „Det er langt fra, sagde Augustin, at jeg gjør Dig den mindste Bebreidelse for det Bekjendtskab, Du skaffede mig i, med den afskyelige Crosigk. Men tro mig, jeg har dyrt maattet betale mit Frietænkerie. Hvad var jeg ikke for et lykkeligt Menneske, da jeg forlod mine Forældres Huus, og hvor ulykkelig blev jeg ikke siden efter? Blev jeg ikke min fortræffelige Moders Morder, og Skyld i min Faders Død var jeg sandeligen ogsaa. Dette allene var Misgjerninger nok, men den Crosigkske Gift, der rasede i mine Aarer, kunde ikke lade det blive derved. Jeg havde hverken Rist eller Roe paa mig, førend jeg havde tilsat alle mine Midler og med dem min Helbred og mine Kræfter. Nu laae jeg der, forladt af den hele Verden og et Offer for den gyseligste Død! Ha! jeg kunde, naar jeg tænker derpaa, hugge de Fingre af mig, hvormed jeg greb Pennen for at skrive til Crosigk og bede ham om Hjelp. O, hvilken en oprigtig Ven! hvilken en oprigtig Broder! Foresiil Dig engang, hvor stærk han angreb sig! Han sendte mig — ved sin Kammertjener — den lumpneste Billet, der kan lade sig tænke og — hundrede Ducater — mindre end otte og halvfemtesindstyve! — Kalder Du ikke det Venskab? Dersom han havde trængt og havde henvendt sig til mig, da jeg havde mine sidste fire Ducater i Lommen, jeg havde ved Gud med Glæde givet ham Halvparten deraf. Men just i Nødens høieste Tid meldte der sig een af hine Mænd, som vi i forrige Tider fandt den største Glæde og Tidsfordriv i at bespotte og gjøre latterlige, og hvis Skoe vi engang ere værdige at

holde rene. En Præst var det; han kom uden at være kaldet, uden at være anmodet derom, hgn kom blot af Menneskekjerlighed; og ham har jeg allene at takke for min nærværende Lykke. Lykkeligere, fuldkommen lykkelig havde jeg været nu, min Amalia havde ogsaa levet endnu, dersom mit Hjerte aldrig havde været besmittet af det fordømte Frietænkerie."

Med den største Sindighed, ja endog med tilsyneladende Deeltagelse, hørte Weigel hele denne Commentar. Men aldrig saasnart var Augustin færdig med sin Fortælling, førend han tog Ordet. — „Du veed, min kjere Broder! sagde han, at enhver Ting i Verden har to Sider, man kan betragte den fra. Tillad mig, endog kun med et par Ord, at tage vort gamle Systeme i Forsvar. Du holder for, Du er Skyld i Din Moders Død? Det er en Tanke, der rigtig nok vidner om Dit Hjertes Godhed, men som dog i sig selv er grundfalsk. Hvo kunde gjøre for, at hendes Nervesystеme var saa superfiint, at det ved det mindste Vindstød brast som en Spindelvæv. Dersom hun havde været stærkere, raskere af Legem: saa havde Du gjerne ti Gange kunnet være Frietænker, gjerne hundrede Gange bleven relegeret, uden at det skulde have forvoldet hendes Død. Overhovedet maa jeg sige: har noget formaaet at bestyrke mig i mit Systeme, saa er det netop Historien med vor Ordens Ophævelse. Var det vel andet end den blinde Hendelse fra alle Kanter? At D. Müller netop paa den Tid skulde være Prorector, det var jo den blinde Hendelse; thi havde en anden paa den Tid været Prorector: saa havde det uden al Tvivl ingen Nød havt med os. At vi faldt paa den ulykkelige Tanke at tage den Canaille, Neuhof, ind i vort Selskab, det var jo og den blinde Hendelse; thi havde vi ladet ham blive uden for, saa havde han

jo

jo ikke kunnet angive os. At jeg istedet for Doctor Medicinæ er bleven Doctor Musices, er det ikke ogsaa den rene Hendelse; er det ikke det samme som om jeg een Gang tilforn havde kastet 12 Øine med Terningerne og nu ikkun kunde kaste 9 Øine dermed. Du siger, Dit Frietænkerie er kommet Dig dyrt at staae. Skjebnen skee Tak! jeg har bestandig befundet mig ypperlig derved. Mueligen havde jeg som Doctor maatte leve et kummerligt og elendigt Liv; nu derimod, nu lever jeg som Erdoctor ganske en prinds. At Du i saa kort en Tid har tilsat alle Dine Midler og siden har maattet udstaae Nød og Elendighed, det var, tag mig det ikke ilde op, langt fra ikke Frietænkersystemets Skyld, det var ganske og allene Din egen Skyld. Du burde aldrig have forglemt at Penge ere nervus rerum gerendarum, og at det var ufornuftigt at tilsætte alt, hvad man eiede. Havde vi havt Omgang med hinanden i de Tider, jeg sværger Dig til, det skulde aldrig være kommet saa vidt med Dig. Og den arme Crosigk. Jeg maa sandeligen tage mig af ham, hvad enten Du saa bliver vred eller mild. Jeg tør vedde mit Hoved, at der stikker et Bedragerie derunder! Hvad gjelder det, at Kammertjeneren har faaet Befaling at affende Brev og Penge til Dig, at han har kaseret Brevet, stukket Pengene i sin egen Lomme og skrevet et andet Brev, som han vel kunde forudsee, der ikke saa let vilde komme noget Svar paa. Saadanne Streger er just ingen Sjeldenhed i Hovedstæderne. Jeg besøgte ham kort efterat han var bleven Kammerherre, og jeg kan forsikkre Dig, han modtog mig med den største Kjerlighed og Agtelse. Hele Timer talede vi om Dig og hvert Ord, han sagde, vidnede om hans Venskab

for

for Dig; vi beklagede meget ofte, at vi den Tid ikke vidste, hverken hvor Du var stoien eller stoien. Men sæt endog, at jeg skulde bedrage mig, som jeg dog ikke troer, i mine gode Tanker om Crosigk; saa staaer jo dog dette aldeles ikke i nogen Forbindelse med vort gamle Systeme. Hvad mig angaaer, da sværger jeg, havde Du i Din Nød henvendt Dig til mig, en Skjelm skulde jeg været, om jeg ikke have deelt den sidste Skjerv med Dig. Jeg skulde med min Floite blæst Djevelen ud af Helvede for at skaffe Dig Penge! At ikke jeg, men en anden fik Leilighed til at gribe Dig under Armen, siig, var ikke ogsaa det den blinde Hendelse? Og at Din Herr Præst betjente sig af Omstændighederne og i Din Dødsangst søgte at bringe Dig paa andre Tanker, det er jo en ganske naturlig Ting, som hans Metier paalagde ham! I ingen Maade forundrer det mig heller, at det lyktes ham. Thi hvor længe er det vel siden, at en Præst i Danmark, jeg troer han hed Münter, gjorde en lige Coup. Men hvad der endnu er mere, det skal eiengang forundre mig, om jeg engang i Tiden skulde faae at høre, Du var bleven en Inspireret, en Quæker, en Herrnhut, en Apocalypsjæger, eller hvad andet Navn disse Godtfolk bære. I den Eensomhed, Du lever i her paa Landet, med den Tungsindighed og Grædmelse, Du lader tage overhaand med Dig, kan man let henfalde til, hvad det endog skulde være. Men jeg tilstaaer Dig, det skulde gjøre mig hjerteligen ondt for Dig, om det skulde skee! En evig Skade var det for den gudommelige Fornuft og de skjønne Kundskaber, Du besad, og hvori Du saa ofte viste at overgaae os alle. Dersom Du endnu længe vil vedblive Dit nærværende Liv, saa er jeg bange for, det

snart

snart vil være ude med Dig, og sandeligen, det forundrer mig i høieste Grad, hvor et Menneske, der vil bære Navn af Christen og altsaa nødvendig og maa være et Mønster for Dyden, kan være saa ligegyldig for sit Liv og sin Helbred. Men maaskee eiheller nogen endnu er falden paa at meddele Dig det fornuftige Raad, jeg i Øieblikket som Exmedicus skal tage mig den Frihed at meddele Dig. — Kom og gjør en Reise med mig til Spaa for at smage Brønden! Det er en Reise, der med ti Aar vil forlænge Dit Liv. Jeg har endnu aldrig været der, men dog veed jeg, det skal være et meget behageligt Opholdssted, og at man der træffer Folk, nær havde jeg sagt, fra alle Verdens fire Hjørner. Især Du, som har været i Engelland og taler det Engelske Sprog, Du vilde upaatvivlelig være der ret i Din Himmel, thi af Milords Anglois opholder der sig altid en svær Mængde i Spaa. Kort, betænk Dig, om Du har Lyst. I Dit Sted pakkede jeg sandeligen ind i Øieblikket."

Det var et Forslag, som var Augustin saa lidet modbydeligt, at han paa Stedet lovede at tage det ad deliberandum. Imidlertid blev der føiet Anstalt til en lille Concert, og Weigel angreb sig derved saa ganske overordentlig, at hans Medspilleres Arme bleve stokstille af Forundring over de søde Toner, Konstneren udlokkede af sin Fløite. Især var Augustin høist henrykt derover, og den Munterhed og Glæde, han i saa lang Tid havde savnet, vendte nu for første Gang tilbage igjen i hans Sjel. En høiere Grad steg endnu hans Munterhed til over Bordet ved den ædle Druesafts fortryllende Virkning. For at holde sin sædvanlige Diæt undslog vel Augustin sig for at drikke noget synderligen; men da Weigel forsik-

sikkrede ham, at ikke en eneste Draabe vilde smage ham, dersom han ikke gjorde ham Selskab: saa var han saa sølelig eller rettere saa svag, at han for denne Gang gjorde en Undtagelse af Regelen og drak sig en lille Perial, som man kalder det. Og nu begyndte Weigel for fra igjen. „Naa, hvor staaer det, Broder? sagde han. Har Du fattet Din Beslutning? Fat Mod, Broder! og reis med. Tro mig, vi skulle leve fornøiet og det i al Tugt og Ære!" — „Top, sagde endelig Auguſtin; der er min Haand. Jeg føler, at jeg vilde blive melancoiſk, dersom jeg ikke gjorde mig en lille Forandring. Et Ord skal det være, Broder Weigel!"

Men ikke saasnart havde Dunsterne fordeelt sig, ikke saasnart var han kommen til sine Sandser igjen, forend han fortrød dette Løvte og ønskede inderligen, han var løst derfra igjen. Det forekom ham, som der ikke forestod ham noget Godt paa denne Reise, og alligevel havde han ikke Mod til at tage dette i Overilelse og Ubesindighed givne Løvte tilbage igjen: han frygtede for at sætte sig i Miscredit hos Weigel, om han gjorde det. I denne Forlegenhed faldt han paa et Middel, som i hans Tanker skulde forekomme al den Skade og Ulelighed, han befrygtede.

„Det bliver derved, sagde han, mit Ord skal jeg holde! Men dog skeer det under den Betingelse, at Du med Haand og Mund vil love mig, at der, saalænge vi ere i Selskab sammen, ikke maa komme et eneste Ord imod Religionen over Dine Læber. Jeg vil lade Dig blive ved Din Troe, og Du skal lade mig blive ved min Troe. Endskjønt jeg veed forud, intet Forsøg vaa at omskabe mig til en Hedning paa nye vil lykkes Dig, saa ønskede jeg dog Du vilde skaane

ne baade mig og Dig selv derfor. Dig kan det ikke være til nogen Nytte, men mig vilde det være til Skade, og hvad enten denne Skade nu er virkelig eller indbildt, saa maa Du dog selv indsee, at det var gruesomt og uvenskabeligt af Dig, om Du var i Stand til forsætlig at tilføie mig den."

„Kjereste Broder! svarede Weigel, hvor kan Dit Hjerte nære saa ond en Mistanke til mig. Her har Du min Haand paa, der skal aldrig komme et Ord af min Mund, naar jeg veed, det er Dig imod. Jeg vil endog med Taalmodighed høre Dig tale om Religionen. Hvad var vel Venskab og broderlig Enighed, naar man ikke vexelviis vilde give efter? Kort, fra denne Side kan Du være fuldkommen roelig, og lukker jeg nogen Tid Munden op om denne Materie, saa maa det staae Dig frit at kaste mig i Ilden, ligesom Apostelen Paulus paa Øen Maltha kastede Slangen i Ilden. Det falder Du dog vel ikke paa at kalde Spot imod Religionen?"

Augustin svarede ham smilende, at han havde ingen Frygt, dersom det ikke gik videre, og at han vilde overlade en anden at kaste ham i Ilden, dersom han fortjente det. Kort, Weigel og Augustin stege glade i Vognen og kjørte i al Fortroelighed sammen. Veien var lang, og til Tidsfordriv maatte man nødvendig enten sove eller snakke. Man valgte det sidste, og da Augustin endnu ikke havde meddeelt sin Ven nogen Underetning om hans Kjerligheds Meriter i Engeland, saa søgte Weigel at bringe ham derpaa. Augustin vilde i Begyndelsen ikke tale et Ord derom, men bad ham at skaane ham for Erindring om en Epoche, som han ikke uden Smerte og Samvittighedsnag kunde tænke paa. Weigel derimod paa

sin

sin Side cajolerede ham saa listig, spillede saa naturlig den Nysgjerrige og forestilte ham tillige saa levende, hvor lærerig og afskrækkende en saadan Historie nødvendig maatte blive ham, at Augustin tilsidst lod sig overtale til at rykke frem med een og anden af sine Anecdoter. Nu var Begyndelsen gjort og altsaa fulgte naturlig Enden af sig selv. Den ene skammelige Historie forjog den anden, og ligesom Weigel hørte med Fornøielse, saaledes fortalte og Augustin med større og større Fornøielse, især fordi Weigel uafladelig søgte at betage enhver Historie det Skammelige, der var deri, og at gjøre ham begribeligt, man ikke behøver at sætte sig Skrubler i Hovedet for Handlinger, man ikke havde begaaet, naar ikke Naturen selv havde lagt Ønner og Drivt dertil i os. Vinen, som rigeligen blev nydt baade i Gjestgiverhusene og i Vognen, gjorde og sit til, at Augustin i en idelig Ruus gav Sandseligheden Plads i sin Fornuft paa nye.

Umuelig kunde det feile, at jo vore Reisende i et eller andet Gjestgiverhuus maatte forefinde en smuk Vertinde, en smuk Datter eller en artig Kjelderpige, og at disse just ikke altid vare uovervindelige for deres saa velklædte og efter al Anseelse ikke ganske ubetydelige Gjester. Weigel var ingenlunde tilbageholden ved saadan Leilighed: i Augustins Paasyn søgede han med dem; ofte tog han med Magt et Kys, ofte blev det givet ham godvilligen, ja ofte var han endog saa frie at blotte Brystet og tillade sig endnu større Usømmeligheder. Augustin maatte ikke længere have været Augustin, dersom ikke saadanne Scener havde sat hans Sandser i ligesaa stærk Lue, som hans Indbildningskraft var i. Leiligheder gaves der endog, hvorved Weigel ved Penge og gode

Ord

Ord overtalede saadan en Dulcinea til at forsøge paa at opmuntre den stakkels melancolske Enkemand. Efterhaanden frugtede dette saa herligt, at den stakkels melancolske Enkemand selv begyndte at trække — Halstørklædet til Side. Endeligen — hvorledes skal jeg vel kunne indklæde det forblommet nok? Keyßler fortæller, at der gives Gjestgivere i Italien, som i al Ære og Respect spørge deres Passagerer, om de til Natteleie behage en Letto fornito. Vel gives der, saavidt jeg veed, ikke saadanne Gjestgivere i Tydskland, men for den, der forstaaer Rummelen saa vel som Weigel forstod den, for den bliver det visseligen intet Hexerie at besørge sig selv saadan en Letto fornito. Da han altsaa underveis i en vis Stad saae Leilighed dertil, lod han for to Personer bestille — sapienti sat!

Hvor utroeligt det end maa forekomme mine Læsere, saa er det dog unægtelig vist, at Augustins hele Forbedring og Omvendelse røg i Luften som Støv med eet! Dog, hvorfor skulde det forekomme mine Læsere utroeligt? Jeg vil haabe, man vil finde Grunden og Aarsagen dertil klar og tydelig nok, om endog jeg kun har brugt faa Ord til at beskrive dem. Vel har jeg ved at udarbeide denne Historie aldeles ikke tænkt paa Gellerts Oder og Sange, men ved at opslaae dem nu, turde jeg nesten sværge paa, Gellert maatte have havt en lige Historie for Øine, da han digtede sin Sang om Aarvaagenhed. Hvor træffende, hvor naturlig siger han ikke:

— Denn Tugend ohne Wachsamkeit
Verliert sich bald in Sicherheit
Auch die bekämpfte böse Lust
Stirbt niemals ganz in unsrer Brust.
Oft denkt, wenn wir der Stille pflegen,

Das Herz im Stillen tugendhaft;
Kaum lachet uns die Welt entgegen,
So regt sich unsre Leidenschaft.
Wir werden im Geräusche schwach
Und geben endlich strafbar nach.

Vore Reisende ankom endeligen vel og lykkelig til deres Bestemmelses-Sted og fandt Selskabet temmelig muntert og opremt. Efter Weigels Raad udgav Augustin sig for en Justitsraad von Briezen, for deslettere at faae Adgang au circle du beau monde. Weigel derimod vedblev at kalde sig slet og ret Weigel, thi deels forlod han sig paa sin Flaite og deels paa sin Lykke i Spil. Faa Dage efter at de vare ankomne, gav han en Concert gratis, vel vidende, at den Fordeel, han tabte, vilde komme tidobbelt ind igjen. Han satte sig og virkelig i dobbelt Anseelse derved, og man agtede ham fra nu af ikke allene som Virtuos, men og som en Mand, der havde Midler nok til at undvære anden Hielp. Længe varede det ikke, førend man saae ham ved Spillebordene i Selskab med Mylords Anglois og at stikke deres Banconoter den ene efter den anden i sin Brevtaske. Augustin faldt ganske i Forundring over hans Lykke i Spil, og efterhaanden begyndte han igjen at troe, det dog vel maatte være rigtigt, at den blinde Hendelse uddeelte al Vee og Vel i denne Verden. Hvis dette ikke var, kunde han ikke indsee, hvorledes Weigel, der aldrig tænkte det mindste paa Gud, kunde overøses med saa megen Lykke og Fornøielse, og at han derimod, endog i den Tid han førte det bedste moralske Levnet, skulde forfølges saa gruesom med Kors og Lidelser. Blandt de Personer, Augustin her kom i Bekjendtskab med, gaves der og Folk af Distinction,

som

som, naar Samtalen gav Leilighed dertil, ikke efterlode at tilkjendegive Deres Foragt for Religionen. Faa Uger for denne Tid havde han upaatvivleligen havt Mod nok til, uden Persons Anseelse, at modsige dem lige i Øinene, nu derimod var han en ussel Ja- og Nei-Broder, og efterhaanden begyndte han endog selv at give sin Skilling med i Lauget. Saaledes forløb fire Uger i bestandig Adspredelse: Redouter, Comedier, Concerter, Spilleselskaber, Lysttoure, Assembleer, Soupeer, Soirecompagnier og — Letto fornito afvexlede uafladeligen med hinanden. Kort, Weigel, som ved sin alt for vedholdende Lykke havde afskrækket enhver fra at spille med sig, yttrede nu Lyst til at forlade Spaa, men Augustin befandt sig der alt for vel til at høre dette Forslag uden Misfornøielse.

Dette gav Weigel Anledning til en nye Idee. „Hør, min Broder! sagde han, jeg faaer et Indfald i dette Øieblik. Hvad synes Dig, om vi gjorde endnu en lille Reise sammen? Den skal intet koste Dig! Jeg har vundet nok for at underholde os begge!" — Augustin vægrede sig, men desuagtet spurgte han: hvorhen? — „Til Neapolis, svarede Weigel. Det har allerede længe været mit Ønske at see, eller rettere at høre denne Republik. Ideligen forekommer det mig, som jeg hører Rousseau sige: Unge Konstner! vil Du vide, om der er nogen Funke af Geniets fortærende Ild i Dig: saa løb, saa flyv til Neapolis, hør en Leo's, en Durantes, en Jomellis, en Pergoleses Mesterstykker; naar Taarerne opfylde Dine Øine, naar Du føler Dit Hjerte at banke, naar Du skjelver, naar Du nesten qvæles af Henrykkelser: da har Du Genie, da bør Du tage Metastasio og arbeide. Blot, min Bro-

der! for disse Ords Skyld vil jeg reise, og endskjønt jeg maa tilstaae, Du kan være koldere derved end jeg: saa tør jeg dog altid forsikkre Dig, at det der ei heller vil fattes Dig paa Fornøielser. Allons, fat Mod, Augustin!"

Endskjønt Augustin ikke kunde nægte for sig selv, at han havde Lyst til at gjøre denne Reise, opdyngede han dog i Begyndelsen en Mængde Indvendinger; Reisen var, f. E. for lang; det var alt forlænge at lade hans Gods være uden Tilsyn! han havde Frygt for at reise over Alperne; han manglede Penge og maatte altsaa foranstalte sig forsynet dermed, og mere andet saadant. Men Weigel var eiheller seen i at kaste enhver Udflugt over Ende. Reisen, sagde han, kunde ikke vare meget over et halvt Aar; Alperne behøvede de jo ikke at passere; de kunde jo gjøre Reisen igjennem Frankrige, og der var ingen Vanskelighed i at faae Skibsleilighed directe fra Marseille til Neapolis; hans Landgods kunde jo bestyres paa samme Maade da som nu; og Penge behøvede han jo ikke, med mindre han kastede Foragt paa det Tilbud, Weigel i en god Mening havde gjort ham.

Den, der er svag nok til at lade sig lokke een Gang, den er og gjerne svag nok til at lade sig lokke to Gange. Augustin var saa stærk i Klemme, paa den ene Side af sin egen Tilbøielighed, paa den anden af Weigels Overtalelser, at han ikke formaaede at imodstaae. Han samtykkede Reisen, beordrede over Hals og Hoved, hvorledes man hjemme skulde forholde sig i hans Fraværelse, og optog tillige hos en Kjøbmand 1000 Daler, ikke for at afslaae Weigels Tilbud, men for i Nødsfald at være nogenledes beredt paa Penge. Opholdet i Spaa var altsaa kun den første Act af et

stort

comisk alvorligt Skuespil, hvis øvrige Acter vare, som Orsina siger, underholdende nok, saalænge de varede.

Tredivte og sidste Kapitel.

Erschöpft war Gottes Langmuth nun,
Und Udo reif zum Fluche:
Der Rächer eilt, ihn auszuthun
Aus der Lebend'gen Buche!

Af Romanzen Udo.

Saasnart Concistorialraad Schlegel fik at høre, Augustin pludseligen, uden at underrette ham derom, var reist til Spaa med en Fremmed, som i nogle Dage havde opholdt sig hos ham, rystede han meget betænkelig paa Hovedet; men da endog den Efterretning kom ham for Øre, at Augustin havde tilskrevet sine Folk, at han endnu blev borte i nogentid, og at de i øvrigt skulde være ubekymrede for ham, da blev han bange, udbredte sine Arme imod Himmelen, sukkede, fældte Taarer og raabte med et beklemt Hjerte: „Gud! min Gud! forbarm Dig over ham! Min bedrøvelige Spaadom gaaer nu desværre i Opfyldelse." — Denne bedrøvelige Spaadom maa jeg vel med et Par Ord forklare mine Læsere.

Jeg har sagt tilforn, at Schlegel havde formaaet Augustin til at opgive det Forsæt, at tilbagesende Crosigk ved et drøit Brev de to Ducater, han havde givet ham. Ligesaa havde han efterhaanden forsøgt at bibringe ham et sandt christeligt Hjertelaug til Crosigk, ved at formane ham at udrydde al Had og Nag af sit Hjerte til denne sin Ungdoms Forfører.

„Thi De kan, sagde han, umuelig, uden at være ubillig imod Gud og Sandheden, beskylde Crosigk for allene at have forført Dem: De var selv Deres største Forfører; det var Dem selv, der, imod bedre Overbevisning, lod Dem henrive af Deres Tilbøielighed; og havde De end aldrig været bekjendt med Crosigk: saa er det dog høist rimeligt, at De alligevel havde ladet Dem lokke af Lasternes Forførelser! Men endnu mere: troer De virkeligen, at den Forførte kan undskyldes og fortjener Medlidenhed, saa maa De ogsaa troe, at Crosigk kan undskyldes og fortjene Medlidenhed! Uimodsigelig er han og fra Begyndelsen af bleven forført ved ond Lærdom og onde Exempler. Det Onde, han har opvakt i Dem, ligesom og det virkelig større Onde, De selv har besmittet Dem med, det har jo Gud nu for Christi Skyld forladt Dem. Og den, der selv har trængt til og faaet Forladelse, dens Pligt er det og at skjenke andre Forladelse! Overlæg dette, min Ven! med Eftertanke, og adlyd mig i at gaae et Skridt videre endnu. Skriv til Crosigk, skriv ham til i Herrens Navn, og udtøm Deres Hjerte reent for ham. Afmal ham Deres nærværende Forfatning, — De kan og, om De vil, lade et Par Ord falde om de to Ducater, han havde sendt Dem, og hvormeget den e Behandling har smertet Dem; men De maa tillige behandle det som en Ting, De har glemt, og som de intet Nag bærer til ham for; De maa ønske med Varme og et oprigtigt Hjerte, at han maa komme til Sandheds Erkjendelse, betragte sit foregaaende Liv med Opmærksomhed og vende om i Tide, førend Gud hjemsøger ham med saa svære Lidelser, som han har hjemsøgt Dem med. — Jeg veed, De kan svare mig: At det vil være unyttigt,

og

og at Crosigk er en alt for stærkt forhærdet Synder. Men derpaa vil jeg svare Dem: At den Ting, der er umuelig for Mennesker, er derfor ikke umuelig for Gud. Gud kjender tusende Gange tusende Veie til Menneskenes, ja til de meest forstokkede Synderes Hjerter. Men sæt endog, Deres Brev blev frugtesløst, aldeles frugtesløst: saa har De dog i det mindste opfyldt Christi egen Befaling ved at lønne Ondt med Godt hos Deres Fiende, og det er sandeligen en Gjerning, som Gud vil see ned paa med Velbehag."

Dette var dog vel et Raad, som fortjener alle ædle og retskafne Menneskers Bifald! Men Augustin vilde desværre ikke lade sig overtale deraf. Negtes kan det ikke, at han jo vægrede sig med Anstændighed, at han forsikkrede, at han i sit Hjerte havde tilgivet Crosigk og ønskede ham alt Godt i Verden; men at skrive til ham, var ham paa den Tid endnu umueligt! Han vilde kun gjøre sig selv og Religionen latterlig derved, og desuden havde jo Crosigk erklæret ligefrem, at han ikke modtog noget Brev mere fra ham. Og da Schlegel havde den faste Grundsætning, aldrig at paanøde andre sine Tanker: saa lod han ham ogsaa beholde sin frie Villie heri. Men det kunde umuelig undgaae hans skarpe Øie, at der endnu hvilede en Levning af hemmelig Dublicitet, en Levning af Stolthedens og Forbittrelsens gamle Suurdei i Augustins Hjerte; og da Skriften siger, at en Smule Suurdei er nok til at sure den hele Dei: saa begyndte Schlegel at frygte og tænke sig den Spaadom, vi nyeligen have omtalet! — Jeg forbigaaer atter her den hele Reisehistorie fra Spaa til Neapolis, for at vinde Rum til udførlig nok at kunne beskrive den sidste Scene.

De

De ankom i October Maaned, følgelig endnu paa den skjønneste Tid af Aaret, til Neapolis. Denne Stad har, som bekjendt, foruden mange andre Skjønheder, eiheller Mangel paa skjønne Fruentimmer-Ansigter. Et af disse, som Augustin hendelsesviis, engang da han med Weigel streifede om i Staden, saae for et Vindue, saarede strax hans Hjerte med de hvasseste Pile. Palaiet, hvori denne Skjønne opholdt sig, ligesom og den Pragt, hvormed hun var klædt, spaaede strax, at det maatte være en Dame af Stand; men lige saa henrykkende som denne Forestilling var for Augustins Sandser og Indbildning, ligesaa dræbende var den og for hans Haab og Mod. Weigel derimod, som ikke lod sig forskrække af saa lidet, var det en Glæde at see sin Ven charmeret. Med Latter sagde han: „Har Du Lyst, saa skulle vi vel finde paa Raad!" — „Paa Raad? O, kan Du det, svarede Augustin, saa er Du mig en Apoll, en Mercur!"

Weigel saae sig omkring, og fik Øie paa en Lazarone. Han havde, medens han tjente i Capellet, ladet sig lære det Italienske Sprog og talede det med Færdighed; Augustin derimod kunde netop radbrække det lidet. „Landsmand! sagde Weigel til Lazaronen, i det han stak ham nogle Skillinger i Haanden; kan Du sige os, hvad det er for en Dame, vi see hisset i Vinduet?" — Lazaronen fortalte ham, hvem det var, sagde ham, at hun var givt, og at hendes Gemal, en Spanier, beklædte et stort Embede og var af den første Adel. Weigel spurgte derpaa, om hendes Herr Gemal var ung endnu? „Nei, svarede Lazaronen, han er omtrent tredsendstyve Aar!" — Weigel vendte sig triumpherende til Augustin

stin og sagde: „Nu have vi vundet Spil; endnu veed Historien intet Exempel at anføre paa en ung Kone, hvis gamle Mand ikke har været Hanrei. Jeg skal nok sørge for Sagen."

Denne Omsorg bestod i, at Augustin i Neapolis maatte forvandle den Cavalier, han havde spillet i Spaa, til en tydsk Greve, og at Weigel paatog sig at spille hans Kammertjener. Lige for den fortryllende Dame var der intet Logement at bekomme, men skraas over for hende fandt de et, som de og strax leiede. Dagen efter havde de allerede forladt deres gamle Logis og boede i det nye, hvor Augustin, imedens Weigel af yderste Kræfter udspionerede Fiendens Styrke baade til Lands og Vands, i det mindste havde den Glæde at see sit Hjertes Beherskerinde desoftere for Vinduet. Ved Penge og Møie fik Weigel endeligen udforsket den Modehandlerinde, Damen betjente sig af; og da denne var fransk, thi Neapolis har Overflødighed af disse, meldte han sig hos hende uden Omstændigheder, sagde hende i Fortroelighed, at hans Herre, en riig tydsk Greve, var dødelig forelsket i Damen, lovede hende Guldbjerge, i Fald hun vilde være ham behjelpelig og gav hende og strax et halv Dusin Zechiner til Afdrag paa hendes Regning. Modehandlerinden, som temmelig vel vidste, at Damen ikke var blandt de Helliges Tal, modtog uden Betænkning Foræringen og lovede, paa sin Side intet at forsømme. Hun efterlod ethvert, ved hendes første Besøg hos Damen, med megen Veltalenhed at beskrive hende en vis ung tydsk Greve, som hun, uden selv at vide det, havde gjort saa stærkt et Indtryk paa, at han, blot for at have den Lykke at see hende, havde leiet sig Værelser i et Huus skraas over for Pa-

laiet. Hun tilføiede sin Beskrivelse over ham en kort Efterretning om hans Færdighed paa Floiten, og hun forsikkrede Damen, at hun, om hun vilde lægge Mærke dertil, ufeilbarlig hver Aften ved 10 Slet selv kunde høre ham i de sødeste Toner af Verden at udtrykke sin Lidenskabs Heftighed. Damen hørte paa denne Beskrivelse med den Ligegyldighed, man kan vente hos en Dame, der ikke er vant til at høre galante Ting, og sagde hverken Ja eller Nei dertil. Men hun forsømte desuagtet lige saa lidet om Aftenen paa den bestemte Tid at indfinde sig ved Vinduet, som Weigel efterlod at lade sig høre. Uden at vide andet, end at den Spillende var hendes grevelige Tilbeder, hørte hun paa ham med Henrykkelse og Opmærksomhed, og saasnart Modehandlerinden lod sig see hos hende, bevidnede hun hende sin Tilfredshed med den artige Greves musikalske Færdighed.

Nu troede man at kunne gaae et Skridt nærmere: man lod Modehandlerinden levere Damen et Brev, som Weigel havde skrevet, tilligemed et Hovedtøi af allernyeste Façon og adskillig anden Fruentimmerpynt, der tilsammentaget havde kostet Augustin en ganske artig Skilling og gjort et stort Skaar i hans medtagne Tusende Daler. Damen imodtog ikke allene Forærinyerne med Velbehag, men hun ponsede endog strax paa Leilighed til at opnaae en Kjerligheds Rendezvous med hendes Tilbeder.

Udentvivl ville mine Læsere ikke gjøre sig nogen saare høi Forestilling om vor Signora's Dyd og Kydskhed, og De have ikke Uret; men dog er det min Pligt at angive Omstændighederne nøiere. Hendes Mand var en stolt, stiv, gammel, vranten Spanier, som hun imod sin Villie af sine Forældre var bleven tvun-

tvungen til at ægte, fordi han beklædte et meget høit Embede i Riget. At elske ham, var hende umueligt, men at finde sig i sin Skjebne og at tvinge sig selv, ligesom hun tilforn var bleven tvungen af sine Forældre, det havde vel ikke været ganske umueligt, dersom ikke hendes Kjød og Blod allerede adskillige Gange havde fundet sin Regning bedre ved at krone sin Mands Pande med et Par ziirlige Hjortetakker og at fordrive sig Tiden med een og anden Tydsk Cavalier end ved at tilbringe sit Liv kjedsommelig den ene Dag som den anden. Attraperet hende, havde hendes Gemal egentligen ikke endnu, men paa Spor efter hende havde han været meget ofte; men ved at merke det, havde hun altid strax afbrudt sin Forstaaelse og holdt sig kydsk og tugtig, indtil der gaves Leilighed til at knytte en nye Kjerligheds-Knude.

Just paa denne Tid var hun vacant, og ligesaa kunde naturligviis en Tydsk Greve, der med sine Foræringer havde gjort saa smuk en Begyndelse, ikke finde store Vanskeligheder, naar det alvorlig var ham om at gjøre at vinde hendes Gunst. Kort, hun gjorde ved Modehandlerinden følgende Aftale med ham: Han skulde indfinde sig paa Theatro St. Carlo og tage Plads, ligesom af en Feiltagelse i hendes Loge; derefter skulde han gjøre Undskyldning for sin Vildfarelse, men dog lade sig overtale til at blive, naar han blev anmodet derom. Som aftalt, saa skeet. Augustin tog sig en dygtig Hjertestyrkning for at fatte Mod, gik derpaa dristig ind i Logen og undskyldte med største Ydmyghed sin Vildfarelse. Damen, som nu var ganske allene med sin Cicisbeo, viste sig paa sin Side meget artig imod ham, kaldte ham sin Gjenboe, talede om hans fortræffelige Fløitespil, og forsikkrede ham,

ham, at hendes Loge hjertelig gierne stod ham til Tjeneste, om det behagede ham at tage Plads ved Siden af hende. — Hvo var mere henrykt end Augustin! Det var jo første Gang han nød den Lykke at tale med hende, at sidde ved Siden af hende, at kysse hendes Haand, at ledsage hende til Vognen, og at føle sit varme Haandtryk ved Afskeden belønnet med lige saa varmt et Haandtryk fra hendes Side. Saasnart Dagen brød frem den næste Morgen, maatte Weigel dictere ham en Billet, hvori han beskrev hende sin fortærende Kjerlighedslue og forsikkrede hende, at hans Liv stod i Fare, dersom hun ikke uopholdelig vilde tillade ham en Rendezvous under fire Øine. Damen lod sig bevæge og tilstod ham den forlangte Lykke; men medens Augustin troede sig lykkeligere hos Damen, end om han havde været i Mahomeds Paradis, laae Død og Ulykke lumsk paa Luur efter ham.

Den Uforsigtighed, Augustin begik ved uafladelig at ligge for Vinduet og med stirrende Øine at lure paa sit Hjertes Beherskerinde, var Oprindelsen til hans Fordærvelse. Spanieren havde en gammel og ham hengiven Betjent; denne mærkede, at der var Ugler i Mosen og fortalte strax sin Herre det. Efter Aftale gav nu Betjenten nøie men hemmelig Agt paa ethvert Skridt, Augustin gjorde, og uden synderlig Møie kom han efter, ikke allene at hans Beherskerinde nu atter satte sin Herr Gemal Horn, men og at hendes Cicisbeo kun var en slet og ret Borger og langt fra ingen Tydsk Greve. Den sidste Omstændighed var tusende Gange mere krænkende for Spanierens Stolthed end den første, og paa een Gang spyede nu baade den krænkede Adelsmand og den

kræn-

krænkede Gemal Ild og Flamme paa den arme Auguſtin.

En Aften altſaa, da han kom hjem, fandt han en Billet fra ſin Dulcinea af følgende troſtelige Indhold: „Flygt i Øieblikket herfra, derſom De ikke vil, det ſkal være ude med Dem! Min Mand er kommen efter alt. De maa tage Veien over Reggio til Sicilien: det er den eneſte Maade, De endnu lykkelig kan undkomme paa.“

Nu var der Ild i Huſet med eet. Auguſtin ſkjelvede ſom Tyven, der ſtaaer for ſin Dommer, og Weigel, ſkjønt han ikke ſkjelvede, var dog af de Tanker, man ikke burde anſee det for Spøg, men begive ſig paa Reiſen det ſnareſte mueligt. Dog faldt det ham endnu ind, at han havde hørt ſige, der i Neapolis ſkulde opholde ſig et Slags haandfaſte ſtærke Mennesker, ſom man kaldte Vapos, ſom, endſkjønt de dreve ſamme Profeſſion, ſom Banditerne, dog for god Betaling ſkulde være grundærlige og paalidelige Folk, der med Argus-Øine bevogtede deres Herrer og heller lode Livet end forlode dem, de ſtode i Sold hos. For at opſtøve et Par af diſſe, begav Weigel ſig ſtrax paa Veien; een fik han haſtig fat paa og denne opſøgte ſig ſelv en Kammerat. To Zechiner forlangte hver af diſſe i Sold daglig, dog lode de ſig uden megen Vægring afknappe den ene og fulgte ſtrax hjem med Weigel, hvor de, til megen Troſt for Auguſtin, baade Dag og Nat bevogtede Huſet ſom trygge Lænkehunde.

At Frygten nu forvandlede ſig neſten til Overgivenhed hos vore Herrer, det behøver jeg vel neppe at ſige. „Nu ville vi for at drille den gamle Hanrei, raabte Weigel, blive her i Neapolis i det mindſte

fire Dage endnu; men flytte bør vi, da der dog her intet mere er at kapre for Dig, og Din forladte Gudinde nu uden al Tvivl maa istemme Jeremiæ Klagesang! Augustin billigede Forslaget, og Flytningen gik for sig til en anden Ende af Staden, hvorfra begge Herrerne under deres Vogteres Beskyttelse endog om Natten vovede sig ud, uden at det mindste Onde vederfaredes dem.

Imidlertid forekom dog de to Zechiner, de dagligen maatte udgive for deres Sikkerhed, dem at være en alt for stor Summa, og tillige indsaae Weigel tydelig, at Spanieren, om han endog nu for Tiden var nødsaget til at stikke Pibe i Sæk, dog vel engang vilde see at træffe sit Snit og indhente, hvad der var forsømt. Disse to Omstændigheder, vel overveiet, bevægede Weigel til at opbyde al sin Opfindelses-Kraft for at udfinde et Middel til at faae Augustin heelskindet ud af Neapolis og at give den forbittrede Hanrei en lang Næse at løbe med. I det Øiemeed, at det skulde komme Spanieren for Øren, i Fald han endnu havde noget Anslag imod dem, udbredte Weigel overalt, at de med det første vilde forlade Staden og med Extrapost gaae til Reggio. De retfærdiggjorde ogsaa Rygtet, for saavidt Posten angik; thi den fjerde Dags Aften, efterat de havde tiltraadt deres nye Logis, bestege de Posten og forlode Neapolis; men saasnart de vare komne uden for Staden, lode de, efter skeet Aftale, begge deres Vapos forstilt overfalde Vognen og affordre dem deres Børser. Med Kaarden i Haanden sprang de ud af Vognen og forsvarede sig flygtende, indtil de vare komne Postkarlen af Syne, derpaa begave de sig, ubekymrede for enten Posten vilde blive eller kjøre, til Fods under Beskyttelse af deres Vapos til en anden Egn, hvor en forud bestilt Vogn

med

med alle deres Sager ventede paa dem. De toge her Afsked med deres Ledsagere, stege ind i Vognen, og kjørte lige til Aversa, hvorfra de, under antagne fremmede Navne, fortsatte deres Reise med den ordentlige Post til Rom. Efter Weigels Plan skulde der i Neapolis udbrede sig det Rygte, at de vare blevne overfaldte og dræbte, paa det Spanieren, naar han erfoer det, skulde, medens de i Rom gjorde sig tilgode over at have narret ham, ærgre sig fort over, at en anden havde gaaet ham i Forkjøbet i hans Hævn.

De første Dage, efter de vare ankomne til Rom, fornøiede Augustin sig ret kongelig over de i hundrede Reisebeskrivelser forgudede Herligheder, der skulle foresindes i denne Verdens forrige Hovedstad. Men med eet begyndte han at blive saa underlig til Mode, at han paa ingen Maade vidste at forklare sig, hvorledes det var fat med ham. Syg følte han sig egentligen ikke, men saa frisk og munter, som han tilforn havde været, kunde han dog fornemme, han ikke var. Der overkom ham en Dosighed og Mathed, som han ikke kunde forjage; der var ingen Ting, der kunde fornøie ham mere; ja selv den antiplatoniske Kjerligheds Sødheder vare ham nu væmmelige. Weigel, som naturligviis var den første, han klagede sin Nød for, faldt strax paa den Formedning, at han mueligt fra Neapolis havde medbragt det bekjendte Onde, som man giver denne Stad Skyld for at have meddeelt det øvrige Europa. Men uagtet han foretog den skarpeste Undersøgelse desangaaende, kunde han dog ikke fornemme det mindste dertil, og altsaa holdt han Augustins Sygdom blot for at være en lille Indisposition, som han troede ved nogle Lægemidler, han foreskrev ham, at skulle lade sig fordrive. Imidlertid tiltog Augustins onde Lune, istedet

for

for at aftage, og tilsidst blev det saa galt fat med ham, at den Tilbøielighed han i Begyndelsen havde havt til at forblive, om det endog havde været evig, i Rom, nu forvandlede sig til den inderligste Længsel efter at forlade Staden jo før jo heller. Weigel, som hverken ved sin Musik eller sin Færdighed i Spil havde forefundet de grønne Skove i Rom, han havde ventet sig, og derimod var meget begjerlig efter at lære at kjende de berømte Conservatorier i Venedig, blev snart enig med Augustin i at tiltræde Reisen og derefter at begive sig tilbage til Tydskland igjen.

Men ved enhver Station, de kom til, blev Augustin mere og mere mismodig og Reisen mere og mere besværlig for ham. Han havde bestandig været en stor Elsker af at kjøre, men nu klagede han over Veiens Kjedsommelighed, og talte med Smerte hver Time og Minut, de havde at reise, inden de naaede Venedig. Weigel havde endnu idelig det Haab, at han, naar de ankom til Venedig, skulde antage sin Elasticitet paa nye; men dette Haab slog feil; thi saasnart de havde faaet dem et Værelse, kastede han sig stønnende paa Sengen, og vægrede sig standhaftig for at følge Weigel hen til den herlige St. Marcusplads, skjønt han endnu ikke vidste bestemt at sige, hvad der fattedes ham. Begjerte Weigel eller nogen anden, at han skulde tydelig forklare, hvad han manglede: blev altid Svaret; Jeg mangler alt. Men nu nærmede det sig den Tid, at hele Hemmeligheden skulde blive forklaret, forklaret til Augustins største Skræk. Weigel gik endeligen allene ud for at besøge Conservatorierne, Augustin blev hjemme; en kort Tid havde han været allene, da Døren aabnede sig og een af de barmhjertige Brødre traadte ind for at

bede

bede om en Almisse. Augustin, som endnu laae paa Sengen, greb strax til Pungen og gav ham utalt en Slump Sølvpenge. Denne Gavmildhed bevægede den barmhjertige Broder, der, ligesom de fleste af hans Ordensbrødre, havde lagt sig lidet efter Lægekonsten, til at spørge ham, hvad der fattedes ham. — „Jeg veed ikke, svarede Augustin; jeg fattes intet og dog fattes jeg alt!" — Munken bad ham vende Ansigtet til Dagen, saae ham stivt i Øinene, undersøgte hans Puls, gjorde ham adskillige Spørgsmaale, blev derpaa staaende, som han var forstenet, og trak langsom paa Skuldrene. Augustin bad ham uden Forbeholdenhed at sige, hvad der forundrede ham. — Munken vægrede sig, men endelig efter megen Overtalelse tog han Ordet. — „Dersom De tiltroer Dem Standhaftighed nok, min unge Herre! til at høre mig, sagde han: saa vil jeg bede Dem at anbefale Gud Deres Sjel; thi De har faaet Gift, De har faaet Aqua Tophana." Augustin kastede sig ved disse Ord tilbage i Sengen, og slog sig forbittret for Panden med begge Hænderne. — „Jeg havde ikke vovet, sagde Munken fremdeles, at sige Dem dette med saa megen Sikkerhed i min Sag, dersom jeg ikke nyeligen havde havt tvende Patienter af dette Slags i Kur, og havde seet den samme Virkning, den samme Mismodighed og Kjedsommelighed hos disse som hos Dem. De kunde gjerne have spurgt hundrede Læger om Raad, uden at have truffet en eneste, der havde kunnet sige Dem Aarsagen til Deres Sygdom."

„O, Gud! vær mig naadig! o, Gud! vær mig naadig! O, jeg Ulykkelige! — Døde da begge disse Patjenter af denne Gift?"

„Ja, de døde begge: den ene to Maaneder derefter, den anden tre Maaneder derefter! Imod denne Gift har den menneskelige Konst intet Middel opfundet!"

„Ha, saa er det ude med mig, — saa er det evig ude med mig! — O, kjere, gode Mand! vis sand Barmhjertighed imod mig, og ophold mit Liv, i det mindste saalænge det staaer i Deres Magt! Det Halve af min Formue skal tilhøre Dem."

„O, kunde vi sælge Liv for Penge: saa bleve vore Rigdomme uskatteerlige; men jeg vil gjerne — uden at forlange Halvdelen af Deres Formue vil jeg gjerne give Dem de virksomste Lægemidler derimod, jeg kjender."

O, gjør det! gjør det! kjere Mand! Jil, alt hvad De kan! Her . . . . .

Han gav ham hele sin Pung. Munken gik og lovede paa sin Samvittighed, at han Dagen efter skulde bringe ham Medicamenterne.

Dersom mine Læsere i hiin mesterlige Passion af Rolle nogentid have hørt følgende gyselige Chor af Folket og Præsterne:

Schwarze grauenvolle Wolken
Schweben über uns daher!
Höret wie sie furchtbar rauschen!
Welch Getöse in den Tiefen!
Wehe; weh uns! es zerreiset
Laut die Erde! — wir versinken;
Höret ihr den Felsen krachen?
Er zerspringt — zerschmettert uns!

saa ville de der have et levende Billede af den skrækkelige Tumult, der nu foregik i Augustins Sjel! Det knusende Ord: „De har faaet Gift, De har faaet

Aqua

Aqua Tophana", forjog med eet al den Mathed og Dosighed, han hidindtil havde følet; Angest, Frygt, Harme med alle deres heftige Symptomer betog ham istedet derfor. Vel kunde han endnu have havt det Haab, at Munken, som dog vel var mueligt, kunde have taget feil; men der var en indvortes Stemme, der sagde ham, at Munken desværre havde sagt alt for megen Sandhed; ja han troede endog at kunne erindre sig ganske tydelig, at han, to Dage forend han forlod Neapolis, havde drukket et Glas Vand, og at han ved at drikke det havde følt en Gysen, som han nu udlagde som en Ahnelse af, at der havde maattet være Gift deri. Denne Tanke ledsagede han med hundrede Forbandelser — over Spanieren, der paa saa lumsk en Maade havde fuldbragt sin Hevn; over de lumpne Vapos, som nødvendig maatte have enten ladet sig bestikke eller og forsømt deres Aarvaagenhedspligt; over Weigel, som havde været Skyld i denne Reise og været behjelpelig i at føre ham ind i denne ulykkelige Kjerligheds Handel; kort over sig selv og over den hele Verden.

Man vil altsaa let kunne forestille sig, hvorledes Weigel ved Hjemkomsten blev imodtagen. „Ha, er Du der? skreg Augustin ham med Forbittrelse og funklende Øine i Møde: Dig er det, der fra vort første Bekjendtskabs Øieblik har rakt Haand til at trække mig ind baade i den timelige og evige Fordærvelse! See nu her Enden paa alle Dine gode Gjerninger! Jeg har faaet Gift, jeg kan ikke leve! Gid den Reise være fordømt, jeg har gjort med Dig! Gid hvert Ord, der kom af Din Mund for at overtale mig til at indlade mig med den ulykkelige Neapolitaneriinde, være fordømt! — Det er mig, der nu allene

maa bøde for alt — Du derimod, Du kan leve, Du kan være frisk og sund; og jeg .... O, vee, vee, vee komme over Dig!

Weigel blev staaende som en Statte af Forundring; han kunde i det første Øieblik ikke forestille sig andet, end at Auguſtin maatte være bleven vanvittig eller havde faaet en heftig Feber-Paroxysmus. Han hørte ham derfor koldsindig og lod sig nøie med blot at bede ham at fortælle med koldt Blod og mere Roelighed, hvad der var foregaaet. Auguſtin fattede sig nu og, men roelig formaaede han ikke at være, og ved Slutningen af sin Fortælling forfaldt han ganske til sin forrige Tone igjen. „Naa, Broder! raabte han; nu seer Du, hvor smuk den kloge Plan var, Du i Neapolis glædede Dig saa meget over at have lagt: Din Foranstaltning var det jo, at vi skulde holde to Vapos til vor Sikkerhed; Dig var det jo, der paastod vi trygge kunde opholde os der! Havde mit Raad maattet været hørt: saa havde vi i samme Øieblik, vi fik Billetten, sat os til V.gns og forladt Staden: Spanierens Dolk havde sandeligen ikke naaet mig saa let, som hans fordømte Gift har naaet mig! Dig har jeg altsaa at takke for min Død: hjelp mig nu! red mig nu!" — Weigel bed Tænderne sammen for at tilbageholde sin Forbittrelse. „Paa den Fod, min Broder! sagde han, paa den Fod kunne vi ikke blive længe sammen! Men — man faaer vel og at holde en indbildt Syg noget tilgode! Kun det undeber jeg mig af Dig: vær roelig til i Morgen, vær roelig, til jeg har talet med Munken i Din Overværelse. Mueligt er det ikke saa farligt, som Du troer; men sæt endog, det var det: hvad hjelper det da at forbittres

der-

derover? hvortil nytter det at besvære sig selv Livet med daarlige Angstelser?"

Noget hjalp denne Forestilling; thi Augustin lod sig endog overtale af Weigel til at indtage et med Laudanum forsat Medicament, der og havde den Virkning, at han sov roelig derefter. Om Morgenen derpaa indfandt efter Løvte den barmhjertige Broder sig betimelig, men med ham indfandt og Augustins Hjerte-Angest sig. Weigel indlod sig i en vidtløftig medicinsk Samtale med ham, og Følgen deraf blev, at Weigel tilstod sig selv, at Munken besad en dygtig Portion Kundskab i Lægekonsten mere end han besad. Han fandt det nu ganske rimeligt, at Augustin kunde være forgiven og hemmelig priste han sig lykkelig over, at han ikke, som dog let kunde skeet, ogsaa havde smagt Dødens Bæger. Munken overleverede derpaa Augustin den medbragte Medicin tillige med en Forklaring over Compositionen, paa det han siden kunde tilberede sig samme selv; derefter igjentog han endnu engang, at han hverken havde givet ham eller kunde give ham andet end Palliativer, ligesom han og raadede ham at ile saa meget som mueligt med at komme hjem til sit Fødeland, da han dog, endog ikke for Penge, hos Fremmede kunde nyde den rigtige og fornødne Pleie.

„Naa, sagde Augustin til Weigel, efterat den barmhjertige Broder var gaaen, dog denne Gang med Taarer i Øinene og en ængstelig Stemme; jeg skal og jeg maa da døe! Ha! — og dertil skal jeg endnu gjøre saa skrækkelig lang en Reise for at finde — Døden og Graven. O, jeg elendige Menneske! — Jeg gjorde dig Uret i Gaar, Weigel! Ikke Du, men jeg selv er Skyld i min Ulykke. Paa hele Jorden

lever der intet Menneske, som saa rasende og saa ofte har styrtet sig selv i Ulykke som jeg . . . ."

„Ti, Augustin! ti, raabte Weigel, jeg kan ikke taale at høre Dig snakke saaledes. Noget har jeg at sige Dig, og det er, at jeg gjerne og med Glæde vilde ledsage Dig hjem, dersom jeg kunde indsee, at min Ledsagelse var Dig til nogen Hjelp eller Tjeneste; men da jeg veed, at Dit Hjerte hellere ønsker at kunne reise allene end i Selskab med mig: saa offererer jeg Dig herved min Børse og beder Dig tage deraf, saa meget Du behøver. Jeg vil ikke, at Du skal have saa slette Tanker om mig som om Crosigk." — „Jeg takker Dig, svarede Augustin; vil Du laane mig 100 Pistoler mod min Vexel: saa vil jeg være Dig meget forbunden." Handelen kom snart i Rigtighed og Weigel gav Augustin foruden de hundrede Pistoler en kostbar Ring, hvormed han, om det behøvedes, i al Fald kunde hjelpe sig. Tillige raadede han ham, at han hellere, for Veiens Bequemmeligheds Skyld, skulde gjøre Reisen hjem igjennem Wien end igjennem Augsburg. Enige bleve de derpaa om, ingen Afsked at tage med hinanden, og Augustin forlod nu Venedig og naaede et Par Dage derefter den Tydske Grund.

Medicamentet, han havde faaet af Munken, sporede han den bedste Virkning af, men dog var det kun Legemet og ikke Sjelen, der vandt derved. — Den Tanke: Jeg bærer Døden i mig; — intet Menneske gives der, som formaaer at redde mig; — kun Een er der, som kan hjelpe mig, men denne ene, at tænke paa ham, det er mere end Døden selv, — denne Tanke martrede uophørligen Augustins Sjel, denne Tanke pinte ham mere end de græseligste le-

gem-

gemlige Pinsler kunde have pint ham! Søvnen havde intet vederqvægende for ham mere. Snart drømte han, at hans yndige Neapolitanerinde var forvandlet til en Furie, og foer ind paa Livet af ham for at dræbe ham: snart saae han sit døde Barn fnysende at trykke ham til sit vanskabte Dværge-Hoved, snart forestillede det sig for hans Øine, som han saae en Pige, der ved ham havde tabt sin Uskyldighed, at træde op paa Eschafottet som Barnemorder og at skrige høit til Gud om Hævn over ham. Før feig, forsagt og bange for Døden som en Hare for Hundene, før gysende ved blot at høre tale om Selvmord, før villig opofrende det halve af sin Formue, om Munken i Venedig endog kun paa en føie Tid havde kunnet friste hans Liv, var han nu fortvivlet nok til at gribe en Pistol for at gjøre Ende paa sine Qvaler; men to Gange slog den Klik, og Augustin, nu overbeviist om, en usynlig Magt maatte have tilintetgjort hans Forsæt, kastede med Skræk Mordergeværet fra sig.

Med saadanne heftige Bevægelser, bestandig dog forgjeves arbeidende paa at undflye Gud og sig selv, tilbragte han den hele Reise til Wien; endelig ankom han der, og besluttede nu at udhvile sig i nogle Dage; men den første Nat, han tilbragte i denne Stad, var den uroeligste og skrækkeligste, han nogentid havde havt, skjønt Gud, hvis Barmhiertighed er uendelig, ogsaa her, efter overstanden Uveir, lod sin Soel skinne for ham igjen.

Augustin fandt i det Værelse, han havde faaet til Beboelse, en Mængde Billeder af den hellige Historie, saasom: Madonna med Barnet Jesus, Forløserens Himmelfart, den hellige Stephanus o. s. v.

Mere behøvedes der ikke for hans Indbildningskraft til at skabe ham en skrækkende Drøm om Natten, og jo mere han søgte at trække sin Opmærksomhed bort fra disse Billeder, jo ængsteligere laae de ham i Tankerne og fødte den Virkning, som nyelig er nævnet. Han drømte altsaa, at han saae den yderste Dom, Christus i al sin Herlighed, siddende paa Guds Trone og hele den menneskelige Slægt staaende for samme. Den første Person, han kjendte, var hans Moder; men endskjønt hun havde en forklaret Skikkelse, var hun dog bedrøvet og nedslaaet. Fra Tronen hørtes en skingrende Stemme at sige: — „Jeg veed, hvad Du vil! Gabriel! opfyld mit Vink!" — Engelen Gabriel nærmede sig hende; Glæde og Henrykkelse straalede hende ud af Øinene; hun foldede Hænderne, bad og forsvandt blandt de øvrige forklarede Skabninger. Derpaa vendte Gabriel sig til Augustin. „Din Moder, sagde han, har bedet for Din Salighed: Du forsmaaede hendes Bøn; nu er Du forskudt! For at befrie hende fra den Uroelighed, hun har været i derover, har jeg udslettet Dig af hendes Erindring, og nu er hun evig lykkelig og veed ikke mere, at hun har havt nogen Søn!" Saasnart Gabriel havde vendt sig fra ham, saae han for Tronen en anden forklaret Skabning, af hvis Træk han tydelig kunde kjende, at det var Clementine F.. „Du vilde reddet en Sjel, — sagde den samme Røst, der havde talet til hans Moder, — men den vilde ikke lade sig redde! Den Evige seer paa Villien, han seer ikke paa Gjerningen! Din er den evige Løn!" Nu traadte der en gyselig Skikkelse hen til Augustin, greb fat i ham og slæbte ham frem for Tronen. Alt for vel kjendte han desværre denne Skikkelse. „Her, sagde

den

den, her er min Søn! Hævn mig, Du, som gav det Bud: Ær Fader og Moder! Jeg lider, hvad jeg ved mine Gjerninger har fortjent: lader Du ham ikke lide for sine: saa er det Usandhed, at Ret og Retfærdighed er Din Trones Grundstøtte."

Ved disse Ord sprat Augustin i sin Søvn, vaagnede, foer ud af Sengen, og raabte mange Gange i Træk: Gud! O, Gud! Du retfærdige Gud! Gid jeg dog ogsaa turde sige: barmhjertige Gud!

Første Gang, siden Augustin havde hørt sin Dødsdom, var det nu, at han paakaldede Gud, og med Suk og Klager vendte sig til den retfærdige Dommer; og Gud lod ham og i Øieblikket erfare, at disse hans Ord: „Herren er nær ved alle dem, som paakalde ham, i Oprigtighed paakalde ham," ere Sandhed. Thi saasnart han havde ophørt at jamre sig, hørte han nogen meget sagte at banke paa hans Dør. Han gik frem og tilbage paa Gulvet og vred sine Hænder; en lille Gysen overfaldt der ham ved denne uventede Banken; men snart fattede han sig igjen, da den Bankende sagde i en meget sagtfærdig Tone; „Hav den Godhed, min Herre! at lukke op; De har intet at befrygte; jeg ønsker kun at tale med Dem; videre er det ikke." — Røsten, endskjønt det var en Mandfolke-Røst, havde noget saa sagtmodigt og indtagende ved sig, at Augustin ikke tog i Betænkning at aabne Døren; han saae og nu ved Skinnet af sit Natlys, at det var en ung, smuk og velklædt Mand, hvis Mine forkyndte et godt og medlidende Hjerte. „Tilgiv, mig sagde han — jeg veed ikke, hvem jeg taler med; men jeg kom just hjem i dette Øieblik; jeg hørte Dem at paakalde Gud med Inderlighed, jeg blev rørt ind i Sjelen derover; thi egen Ulykke har lært

mig at føle fremmed Ulykke, og jeg kunde ikke give mig til Roe, førend jeg havde spurgt, om der var noget, jeg kunde tjene Dem i. Jeg havde troet, De var syg, men nu seer jeg vel, der maa være noget andet, der besværer Deres Hjerte. Er der noget min Tjeneste kan være Dem til Nytte i, saa har De at befale."

Rørt over denne Menneskekjerlighed takkede Augustin ham hjertelig for hans Tjenstfærdighed, men forsikkrede ham derhos, at ingen menneskelig Hjelp var til for ham, og at han intet ønskede inderligere end at naae sin Eiendom: Landgodset ***. Ved at høre Godset nævne ved Navn, blev den Fremmede ligesom, om han var bleven truffen af en Lynildsstraale. Augustin mærkede denne Bevægelse, og samme Virkning gjorde dette paa ham, som Navnet havde gjort paa den anden. — „Hvad forskrækkes De over, min Herre? sagde han. Uden al Tvivl har De een eller anden slem Efterretning at meddele mig? Har Lynilden maaskee slaaet ned, eller er der indtruffet nogen anden Ulykke? Siig det, jeg beder Dem; der er intet, som kan komme mig uventet."

„Det gjør mig overmaade ondt, svarede den Fremmede, om jeg skulde have forledet Dem til nogen ubehagelig Vildfarelse. Jeg forsikkrer Dem heldigt, at jeg ikke kjender det mindste til Deres Gods, men allene veed, at det ikke ligger langt fra ***, og at det i forrige Tider har tilhørt en Officier, af hvilken De formodentligen har kjøbt det."

„Nei, jeg har ikke kjøbt det, jeg har arvet det. — Jeg har været gift med Officierens Datter, men hun er død. — O, lad mig ikke tænke derpaa!"

„Ikke et Ord mere skal jeg tale derom! Men eet Spørgsmaal beder jeg Dem tillade mig, uden at an-

angribe Deres Hjerte: Siden Deres Gods ligger saa nær ved * * *, saa er De formodentligen ogsaa bekjendt der?"

„Bekjendt? Ja, nøie, meget nøie er jeg der bekjendt."

„Saa har De formodentligen og hørt tale om en vis Consistorialraad Schlegel, ..."

„Ha, De igjennemborer mit Hjerte paa nye med dette Navn!"

„Tilgiv mig! Jeg ønskede blot at vide, hvorledes det gaaer denne værdige Mand."

„O, hvor kunde det vel andet end gaae Schlegel lykkeligt, dersom det er afgjort, at det skal gaae den reneste Dyd vel."

„Han er altsaa lykkelig? Naa, det glæder mig! Men jeg har hørt, at denne retskafne Mand skal have en vanartig og landflygtig Søn: er denne gode Fader ikke undertiden endnu bedrøvet eller forbittret over denne Søn?"

„Jeg beder Dem, min Herre! ikke vanartig, men ulykkelig har dette Menneske været. Jeg har ofte hørt denne gode og retskafne Mand at tale om sin Søn, men aldrig med Forbittrelse."

„Altsaa har han udsletet ham ganske af sit Hjerte?"

„Ha, det er let at mærke, at De ikke kjender denne Mand uden af andres Fortælling! Hvor kunde vel en Mand af saa god, saa sagtmodig og kjerlig en Caracteer ophøre at elske sin Søn? Kort førend jeg begav mig paa Reisen, hørte jeg een af Consistorialraadens Venner at laste hans Søn, fordi han ikke vendte tilbage og kastede sig i sin ømme Faders Arme; men istedet for at stemme i med denne, tog han sin

Søns

Sons Partie og undskyldte ham med hans, vel en Smule forvidt drevne, men dog tilgivelige sønlige Frygt....."

„Det er formeget! Mit Hjerte kan ikke udholde det! Her seer De i mig denne ulykkelige, denne lastværdige, og om De vil, denne vanartige Søn! Ha, siden de kjender hele min Historie, saa veed De jo og, hvor skrækkelig min Forbrydelse er. Jeg har udgydet Menneskeblod; — sandt er det, jeg blev ophidset dertil; men burde vel nogen om det endog var den yderste Fornærmelse, der kunde tænkes, have kunnet friste mig til at besmitte mine Hænder med Menneskeblod?"

„Hør op, Hør op, raabte Augustin, i det han, for at undgaae at falde om paa Gulvet, kastede sig paa sin Seng! — O, Gud — Du store Gud! — Er De en vanartig Søn: hvad er da jeg? — I mig seer De den allervanartigste Søn, Jorden bærer, men nu snart, meget snart, vil jeg ophøre at bære! — Og her, her beder jeg Dem, indstændig og inderlig beder jeg Dem at bevise mig den Velgjerning at reise tilbage med mig til Deres Fader! Und mig den Glæde ved denne, den første og sidste, gode Gjerning, jeg stifter i Verden, at kunne i nogen Maade lindre min Sjels Qualer! — O, Gud! O, Gud!"

Augustin formaaede ikke at tale mere; i Hovedpuden skjulede han sit taarefulde Ansigt. Den unge Schlegel var nesten i lige Forfatning, men med Fyrighed greb han dog hans Haand. — „Ja, raabde han, jeg vil vove det, i Guds Navn vil jeg følge Dem! Vel er jeg ikke min egen Herre, og altsaa kan jeg ikke reise uden Tilladelse; men den haaber jeg at opnaae uden Vanskelighed! — I Morgen eller og i

det

det allerseneste i Overmorgen seer De mig igjen med Svar!"

Den unge Schlegel stod i Tjeneste som Secretair hos en Grev E**. Det var en meget retskaffen, veltænkende Mand, og altsaa behøvede han kun at høre Schlegels Anliggende, for strax at opfylde hans Ønske; ja han var endog saa ædelmodig at tilbyde ham frie Befordring lige hjem til den gamle Schlegel, uden i mindste Maade at tænke paa, hvad der i hans Fraværelse kunde blive forsømt i hans Tjeneste. At Schlegel behøvede een til to Dage, for at bringe Augustin Svar, kom deraf, at Greven ikke opholdt sig i Wien. Denne Tid var nu og forsvunden, glad ilede han til Augustin, og uden Ophold tiltraadte de begge Reisen. At der ikke manglede dem alvorlig og opbyggelig Materie til fra begge Sider at underholde hinanden, det vil man lettelig kunne slutte; thi de havde begge et for hinanden ubekjendt Levnet at meddele hinanden. Schlegel var den første, der paatog sig at udgyde sit Hjerte i sin nye Veens Barm. Hans Fortælling var kort og indeholdt kun, at han ved sin Undvigelse havde antaget et andet Navn, at han var reist til de Keiserlige Arvelande og havde der i en føie Tid været Hovmester hos en Bøhmisk Cavalier, men at han snart havde mærket hos sig selv, at han ikke var født til denne Stand, at han altsaa havde taget sin Afsked, og at han derefter var traadt i Tjeneste som Secretair hos den nysnævnte Greve. Her havde han ikke allene havt Leilighed til at øve sig i Pennen, men een hos ham i Slummer liggende Lyst til Stats- og Landhusholdningen var og her opvaagnet, og udvidede nu meget hans Kundskaber i begge disse Fag. Men det, der især var vigtigt og værd at

lægge

lægge Mærke til i hans Fortælling, var den store Ydmygelse, han følede, den oprigtige Fortrydelse, hvormed han talede om sit Feiltrin; og dog havde han netop dette Feiltrin at takke for utallige gode Ting. Det havde gjort ham ydmyg baade imod Gud og Menneskerne, overordentlig flittig, maadelig, forsigtig og meget øm og medlidende over andres Ulykke. Dette sidste især erfarede Augustin paa deres Reise: han bar uafladelig den største Omhue for hans Pleie, han taalte hans mørke Luner med en ubeskrivelig Sagtmodighed, Overbærenhed og Taalmodighed, han søgte at rydde af Veien, alt hvad der kunde smerte ham, og han ransede bestandigen paa Midler til at fornøie ham. Eiheller fortjente den unge Schlegel den Bebreidelse, at han i sin Landflygtighed havde efterladt at give sin for ham bekymrede Fader Efterretning om sig. Han havde virkeligen tilskrevet ham og udtømt sit Hjerte med al Oprigtighed i hans Skjød: men da han intet Svar havde faaet, (thi Brevet var — ikke ved nogen Hendelse, men ved Guds vise Førelse blevet forkommet) saa havde han anseet sig for at være for evig udslettet af sin Faders Hjerte, og besluttede nu roelig at bære sit Kors, saa længe det maatte behage den Allerhøieste.

Nu tog Augustin Ordet og fortalte Schlegel sit hele Levnetsløb ligefra Begyndelsen til Enden. Al Egenkjerlighedens Forblindelse var nu forsvunden, med en gyselig Oprigtighed malede han alle de Misgjerninger, han havde begaaet, skildrede han deres hemmelige Kilder, deres virkelige og muelige Følger lige ind i Evigheden. — O, I christelige og philosophiske Moralister! ville I advare unge og uforførte Mennesker, ville I bevæge Forførte saaledes, at

det

det skal trænge ind til Marv og Been, saa kast Eders Øie paa denne Scene, søg Eders Kundskab om Verdens Løb paa dette Sted, dan Eders Indbildning, Eders Veltalenhed, Eders Formanings-Aand ved Optrin som dette! — Men Du, fortræffelige Læs! Du har jo allerede gjort det? — Og Du, unge af samme Hengivenhed til Vellyst som Augustin betagne Menneske! prov, om Du kan læse følgende Sted af denne Mand, uden at Dit Hjerte skal bæve, Dine Lemmer skjelve derved!

„For kun nogenlunde levende at indsee, hvilke Ødelæggelser en eneste Synd formaaer at stifte, vilde vi antage følgende Fald. En kjer Datter, hvis Forældre have fire andre uopdragne Børn, bliver forført af et slet og lumpent Menneske. Forældrene dee af Grændmelse derover. De fire Børn have nu ingen Forsørgere mere og maae nære sig ved Tyverie. Et af disse bliver sygt og kommer ynkeligt af Dage. De øvrige tre lære intet, de blive Ledioggjengere, de stjele, og endeligen falde de i Rettens Hænder. Dersom disse fire Børn ikke saa tidlig havde mistet deres Forældre, saa kunde de ikke allene blevet det menneskelige Selskab til megen Nytte, men de kunde mueligen endog have formeret Verden med tolv andre nyttige Lemmer; disse tolv havde rimeligen atter frembragt en Snes nyttige Borgere, og dette kunde gaaet til det uendelige. Den forførte Pige bliver, tvungen af Nød, en almindelig Hore, angribes af den skjendigste Sygdom og døer i Fortvivlelse. Barnet, hun føder, smittes af Moderens Sygdom, halvtredsindstyve Aar slæber det et usselt Legeme om med sig i Verden; det er opdraget i Lasterne, det følger sin Faders Exempel og gjør adskillige Fruentimmere ulykkelige, ende-

endelig giver det sig med en Hore, holder Ruf-ferie og forgifter utallige Generationer."

Saadanne Betragtninger, saadanne skrækkelige Betragtninger var det, Auguſtin nu, men for ſeent, anſtillede. Ofte havde den unge Schlegel den ſtørſte Møie med at ſtandſe hans Fortvivlelſe; men omend-ſkjønt det lykkes ham, ved Bønner og ſagtmodig Over-talelſe, at ſætte hans Sind i nogenlunde Roelighed, ſaa formaaede han dog ikke med al ſin Veltalenhed, at bringe ham til at ſæſte den mindſte Tillid til Guds Naade og Barmhjertighed, eller for Chriſti Skyld at haabe ſine Synder forladte. Jo nærmere Augu-ſtin kom hjem, jo mere tiltog hans Sjeleangeſt; en-deligen kom den Tid, at Schlegel maatte tage Afſked med ham, for at fremſtille ſig for ſin Fader. „Hils, ſagde han til ham, Deres værdige Fader og bevidn ham min Ærbødighed, men ſig ham tillige, at jeg beder ham for Guds Skyld ikke at beſøge mig! Jeg kan ikke udholde hans Aaſyn, og kommer han: ſaa er jeg nød til at undſlaae mig for at ſee ham."

Allerede hidindtil har jeg, medens jeg malede diſſe Scener, fuldkommen følt, hvor ſvag min Pen-ſel har været til at give enhver Ting ſin rette Styrke: men nu, hvor ſkal jeg nu finde Ord til at ſkildre det Øieblik, da den unge Schlegel, kort efterat han ved en Billet havde underrettet ſin Fader om ſin Ankomſt, kaſtede ſig for hans Fødder, og denne ellers ſaa ſtand-haftige Mand, for Glæde, Ømhed og Veemodighed, ikke kunde tale uden ved afbrudte Ord og Taarer! — Snart, meget ſnart indſaae han, at hans Søn kun havde været ham uværdig, for at blive ham des vær-digere. Ved ſin Opførſel og ſit Forhold gav han en-hver Menneſkekjender det klareſte Beviis paa, at

hans

hans Feiltrin ikke allene havde ført ham paa Dydens og Viisdommens Vei, men og betrygget ham for aldrig i Verden at forlade den mere. Hvor inderlig og brændende Consistorialraaden takkede den Allerhøieste for hans vise og gode Forelse, hvor klippefast hans Tillid til Guds vise besluttede Raad med alle de Prøvelser, han paalagde Menneskет, efter denne Tildragelse blev, det behøves ikke for sande Christne at forklares nøiere! Men dog skede der et stort Skaar i denne nu saa lykkelige, nu for sin Troe og Tillid saa velsignede Faders Glæde, da han om Augustin fik at høre hans — Forgiftelseshistorie, — hans Mistillid til Guds Barmhjertighed, — hans Forbud at see ham og tale med ham. Den sidste Punkt var en Ting, der nødvendig maatte bringes i det Rene: Schlegel greb altsaa Pennen og skrev følgende Billet til Augustin.

„Min allerkjereste, — min anden Søn!

Saaledes kalder mit Hjerte Dem, saaledes kalder det Dem med den reneste og varmeste Hengivenhed, uagtet Deres Hjerte ikke mere vil erkjende mig for en kjerlig, en anden Fader. De vil ikke see mig mere? Skal jeg tilskrive dette min Fuldkommenhed, o, da nedbøier De mig i Støvet, thi ogsaa jeg har Feil og Ufuldkommenheder, ogsaa jeg veed, at jeg desværre besidder dem. Jeg er et Menneske ligesom De; jeg var maaskee i Deres Forfatning henfalden til samme Skrøbelighed som De; jeg havde følt mig ligesaa skamfuld, ligesaa sønderknust som De; men jeg vilde ikke flygte for den Ven, hvis Hjerte bar saadan Længsel efter mig, som mit Hjerte bærer efter Dem. Paa mine Knæe vil jeg bede Gud at forlene mig Viisdom til at tale med Dem, uden at oprive Deres Saar paa nye, Viisdom til at gyde Trøstens lindrende Balsom

deri. Rest Gud er De den, jeg har at takke for, jeg har faaet min Søn igjen: vil De gjøre denne Velgjerning til en utaalelig Byrde for mig, ved at nægte mig den Glæde at takke Dem derfor? O, det, De sagde til min Søn, har ikke kunnet være Deres Alvor! Nei, det har kun været een nu tilbagekaldt Overilelse, og altsaa venter jeg med det fasteste Haab at høre Dem sige: Kom! og jeg vil komme, jeg vil ile, forend mit Barn dør!"

Den unge Schlegel var selv Overbringeren af denne Billet, og saasnart Augustin havde læst den, sendte han strax sin Equipage efterden gamle Schlegel. Han kom, omt strakte han sine Arme ud efter ham, men Augustin unddrog sig hans Omfavnelse. — „Nei, min Fader! — sagde han, — der er Gift paa mine Læber! — Deres Haand!" — Han greb Schlegels Haand, bedækkede den med brændende Kysse og Taarer, slap den hastig igjen, og kastede sig paa Sophaen. Schlegel stred sienlynlig med sig selv for at fatte sig saa meget, at han kunde tale. „Min Søn! min Søn! sagde han, i det han satte sig ved Siden af ham og lagde sin Haand paa hans Hjerte, skaan Dem, jeg beder Dem, for denne Heftighed og hør mig med Roelighed og Taalmodighed! Jeg læser alt, hvad der foregaaer i Deres Sjel. Det der vel var Alvor, da jeg blev bekjendt med Dem, det er nu sand oprigtig og fuld Alvor. Det gaaer Dem nu som David: „Mine Synder, sagde han, gaae over mit Hoved, de ere blevne mig svære som en svar Byrde, det er bleven ganske anderledes med mig, mit Legeme er bleven sygt og saare forstødt, jeg hyler for mit Hjertes Uroelighed:" — Jeg vil aldeles ikke betage Dem ganske denne Uroelighed: jeg seer gjerne, at den gjør Dem Synden

den bittrere end Døden selv! Men er den Dem virkeligen saa bitter som den synes at være: saa bør De ikke mistvivle, saa bør de ikke lade Mismodighed tage overhaand over Dem! Min Gud er ogsaa Deres Gud endnu; min Bibel er ogsaa skreven for Dem; og denne Bibel siger: „Det Offer, som behager Gud, er en angergiven Sjel; et ængstet og sønderknust Hjerte vil du, Gud! ikke foragte!" — Jeg veed, at De vil sige, De har i forrige Tider mere end een Gang hørt mig laste Omvendelsen paa Dødssengen; men, skjønt jeg ikke kan skjule for Dem, at jeg ønskede, De ikke maatte trænge dertil; saa maa jeg dog gjøre følgende Ord anvendelige paa Dem: Naar I høre hans Røst: saa ere Eders Hjerter ikke forstokkede mere! — Religionen bød Dem Kraft og Styrke til at modstaae Lasterne og følge Dyden; dette er dens første og største Øiemeed! Dette Øiemeed opnaaede den ikke hos Dem; men alligevel tilbyder den Dem Forladelse efter en oprigtig og alvorlig Fortrydelse! Det kan den Barmhjertige, tro mig, det kan han, der gav sin eenbaarne Søn for vore Synder!" —

„O, gid jeg kunde troe Dem, raabte Augustin, gid jeg kunde troe Dem: jeg skulde da ikke være mismodig mere! Men her er al Deres Veltalenhed spildt: jeg tør ikke haabe, om end en Engel fra Himmelen tilsagde mig Haabet! I dette forstokkede, i dette forhærdede Hjerte kan der aldrig boe andet end Synd! Dersom der havde været Mueligheed i, at nogen varig Forbedring kunde havt Sted hos mig: hvor havde jeg da kunnet være saa rasende at undflye Dem og tiltræde denne usalige Reise? Undriv mig Graven i Dag, om De kan, og De skal see, jeg er i Morgen den samme Overtræder, det samme Af-

skum, det samme Uhyre! En Sjel, som min, kan aldrig komme der, hvor min Moder er; kan den, da maa Gud ophøre at være hellig og retfærdig!"

Den værdige Schlegel mærkede snart, at Omvendelsestimen endnu ikke var kommen hos Augustin, og at han nu for Tiden intet vilde udrette hos ham; meget viseligen søgte han derfor at trække Samtalen hen, paa en anden Gjenstand. Jeg har en Bøn til Dem, sagde han! Velgjørende og ædelmodig har De altid været: forbarm Dem over en fattig Familie, som for den forestaaende Vinter hverken har at bide eller brænde. Det er skikkelige og retskafne Folk, jeg beder for, og . . . . .

„Jeg forstaaer Dem, svarede Augustin: De troer, mit Hjerte skal blive lettet, naar De giver mig Leilighed til at udøve Medlidenhed! Men endskjønt jeg veed, det er forgjeves, endskjønt ogsaa jeg har læst i Bibelen, at de Ugudeliges Gaver behage ikke den Høieste: saa er jeg dog hjertelig beredvillig til at give denne Familie, hvad De vil og saa meget De vil; thi i Graven behøver jeg jo intet!"

Dette maa være nok om denne bedrøvelige, jammerfulde Dag. Svagere og kraftesløsere end nogentid tilforn følte Augustin sig den anden Dag, og dette bevægede ham til at gjøre sit Testamente og lade det sætte i Kraft ved Retten. Saavel Consistorialraaden som hans Søn vedblev ikke alene nasladeligen at besøge ham, men Faderen tog endog tilsidst sin Tilflugt til Pennen, for at bevæge ham til, om mueligt, at modtage Religionens Trøst. Han skildrede ham, saa rørende som han kunde, Guds Barmhjertighed; han sagde, at Gud vel bar Afskye, den yderste Afskye for Synden, men at han dog forbarmede

sig

sig over Syndere, naar han i Hjertet fortrød sin Synd:

Det kan min Aand med Skræk og Glæde see
Paa Korsets Træe!

At Himmelen vel kun var dem bestemt, der med Taalmodighed og gode Gjerninger have beredt sig et Sted i det evige Liv; men at en ret levende og paa den tryggeste Erfaring grundede Afskye for Synden var et Beviis paa Kjerlighed til Dyden i Fremtiden! At det vel var umueligt for Menneskет at ophæve de uendelige Følger, dets Synder kunde drage efter sig; men at det ikke var umueligt for den Herre Christus, hvis Magt uden al Modsigelse strækker sig til det høieste Høie og til det dybeste Dybe, hvor Syndens Følger end kunne udbrede sig! Han anførte det Sted, hvor Young siger: „Mange, som have syndet meget, er dette meget tilgivet. Med Glæde siger jeg: Der gives og Voltairer i Himmelen!" Men inderligst, indstændigst bad han ham, at fatte sig og kaste sig med Suk og Bøn paa Knæe for Gud og Christus; høitidelig forsikkrede han ham, at han da snart vilde erfare at Christi Ord: den der kommer til mig den vil jeg ikke foragte, ere Ja og Amen! — Havde Augustin længere beholdt Livet, saa havde Schlegel upaatvivleligen ikke allene Tid efter anden beroeliget ham ganske og aldeles, men og trukket ham ud af hans Syndevane, bibragt ham Smag paa den sande christelige Dyd og sat et Værn for hans Omvendelse. Men nu var den Tid kommen, da Augustin tydelig kunde mærke, at Døden ilede med stærke Skridt ind paa ham, og at han neppe havde mere end fire og tyve Timer at see Dagens Lys i. Han samlede derfor sine sidste Kræfter, anstillede sig for Schlegel, som om

han befandt sig temmelig vel, talede om, at han gjerne Dagen derpaa eller den følgende Dag ønskede at see ham igjen, men satte sig og skrev følgende Brev til Schlegel, det sidste han skrev her i Verden.

„Min anden Fader!

Jeg dør; en navnløs Følelse siger mig tydelig, at vi have talet med hinanden for sidste Gang; men meget, ret meget har jeg endnu at sige Dem, og derfor ønsker jeg kun, at mine Kræfter ville staae mig bi, indtil jeg har endt dette Brev. Uden tvivl gaaer Deres Ønske først og fremmest ud paa at vide, hvorledes det i dette afgjørende, i dette vigtige Øieblik staaer til med mit Hjerte og mine Tanker. Alt, hvad der stod i Deres Magt til at indgyde mig Trøst, har De gjort; jeg føler mig og roeligere og stillere end før, men at haabe Salighed: — nei, det er en Tanke, som mit Hjerte ikke formaaer at fatte! Imidlertid vil jeg aflægge Dem min Bekjendelse, og jeg troer ikke, De vil gyse derfor. — Jeg tilbeder det høieste Væsen med en Ærbødighed, som jeg intet Navn har for. Dem har jeg at takke for, at jeg endeligen har turdet vove at hæve mine Øine med Skam og Frygt til Gud. Jeg erkjender levende, at Forsynet ingen Deel eller Skyld har i min Fordærvelse. Vel har Skaberen ladet mig falde, vel har han ladet mig falde dybt, men jeg seer dog tydelig, hvor let jeg havde kunnet reise mig, om jeg havde villet, hvor stor en Fordeel, jeg ligesom Deres Søn kunde have draget af mit Fald, dersom Dyden havde været Formaal for mine Bestræbelser. Ingen Klage, intet Suk udstøder jeg mod Himmelen, jeg har selv modvillig udsluttet mig fra de Saliges Tal; Gud er retfærdig,

han

han er ikke gruesom imod mig! Min Skjebne maa blive som den vil: Helvede, Tilintetgjørelse, Forvisning til den ødeste Ensomhed, intet skal jeg besvære mig over, alt skal jeg bære med Taalmodighed! — Med samme Ærbødigheds Følelse bøier jeg mig for Guds Søn, Jesus Christus. En Tid var der, da jeg elendige Orm vovede at forhaane dette Gudmenneske. Jeg skjelver ikke for hans Vrede; jeg var forringe til at fornærme ham; men jeg ligner ham forlidet til at være der, hvor han er! I Drømme har jeg allerede hørt ham at afsige min Dom; snart vil den Tid komme, da jeg skal høre ham at afsige den virkelig og see Dem blandt de Velsignedes Tal: da, da skulle Deres egne Øine overbevise Dem om, at jeg standhaftig lider, hvad mine Gjerninger have forskyldt. — Dog, nu mærker jeg, hvor stort et Pralerie det er, jeg har vovet at skrive! Ret, det er ret! Har jeg ikke sagt Dem tilforn, at der ikke boer andet end Synd i mit forstokkede Hjerte? Jeg vederstyggelige Uhyre! jeg, som neppe formaaede at udholde Deres, at udholde en retskaffen Mands Aasyn, jeg skulle standhaftig kunne staae for De Levendes og Dødes høieste og helligste Dommer? O maatte dog Deres Øre ikke høre Himmelen, Jorden og Helvede gjenlyde af mig og mine forskudte Medbrødres brølende Stemme: „I Bjerge! falder over os! I Høie! bedækker os!" — —

Hvad jeg endnu her paa Jorden har at besørge, var vel først og fremmest at yde Dem — min Tak — min Bøn om Forladelse, — men dertil har jeg ikke Ord, — Gud vil have Gjerninger til Belønning derfor! — Hvad Deres Søn har gjort for mig her og paa min Reise, det har jeg søgt, saa godt som jeg

kunde, ved mit Testamente at forskylde ham. Dem beder jeg at holde min Ligpræken, men tillige beder jeg Dem indstændig at betjene Dem af Leiligheden til at røre og bevæge enhver Synders Hjerte ved mit skrækkelige Exempel. — Dersom mine, jeg føler det, med ethvert Øieblik aftagende Kræfter tillade mig det: saa skriver jeg ogsaa til Crosigk. Formaaer jeg det ikke, saa beder jeg Dem at paatage Dem at forsikkre ham om min hjertelige Forladelse, og at sige ham, at jeg i min Dødstime paa mine Knæe bad ham at ophøre med den elendige Fritænkergrille, som eengang havde kunnet holde Stik i den første Sygdom, Gud behagede at paalægge mig. Til Weigel faaer Deres Søn desuden Leilighed at skrive: da kan han tillige fortælle ham min Historie. Min Onkel, Kleyer, har De allerede een Gang tilforn tilskrevet; ham beder jeg Dem nu at tilskrive anden Gang! Han vil vist føle Medlidenhed over mig, omendskjønt jeg ikke fortiener det, thi han sagde mig forud, hvorledes det vilde gaae mig. Ogsaa Doctor Møller og Winkler ønskede jeg underrettet om min Historie, men dog maatte Winkler ikke troe, at jeg beskylder ham for i mindste Maade at have bidraget til min Ulykke. Jeg vil ikke begraves ved min afdøde Kone og mit ulykkelige Barn: jeg var hende uværdig fra Begyndelsen af, og jeg forlanger kun en afliggende Krog ved Kirkegaardsmuren. Ogsaa min Morder tilgiver jeg af mit ganske Hjerte: han adlød Hævnens naturlige Stemme, og jeg har kun faaet min fortjente Løn. — I dette Øieblik opstiger der en Tanke om min døende Moder i min Sjel; jeg erindrer levende, hvorledes jeg maatte læse den Salme: Christus, der ist mein Leben!

for

for hende; hvor salig hun smilede; hvor inderlig hun formanede mig at dee som hun! — Men ak! jeg dør desværre ganske anderledes! Dog, Gud kan vel ikke tillade, at nogen Tanke om mig kan forbittre hendes Salighed! — Min Fader, — dog, nei, jeg vil ikke tænke paa ham, — mine Kræfter ere for svage til at skrive — jeg maa lægge mig —

Her afbrød Augustin sit Brev, han hvilede sig for at opnaae Kræfter paa nye, derefter begyndte han paa et Brev til Crosigk; men neppe havde han fuldendt den tredie Linie, førend Pennen sank ham af Haanden og han maatte lægge sig paa Sengen igjen. Nu laae han stille og roelig, sin Tjener befalede han at forsegle Brevet til Schlegel, stundum talede han sagte med sig selv, stundum vendte han sine Øine op imod Himmelen. Henimod Aftenen syntes Tjeneren, han sagde noget med en stærkere, men uforstaaelig Røst; nærmede sig ham, hørte ham sige med en svag Stemme: Ak Gud! Du retfærdige — Dommer, — og dermed var det forbi — Han aandede ikke mere: — hans Sjel havde forladt sin Hytte.

Denne Sørgetidende udbredte sig strax i det hele Huus; et ridende Bud maatte i Øieblikket overbringe Schlegel Brevet. Taarerne rullede ham ned over Kinderne ved dets Læsning, og neppe formaaede hans skjelvende Haand at holde det. Den unge Schlegel besteg Budets Hest og jog afsted; Faderen fulgte ham kjørende i Hælene. De fandt ham endnu i Sengen uforandret, som om han slumrede: denne saa roelige Død havde Gud sikkerligen skjenket ham for hans fromme Moders Skyld! Schlegel kastede sig paa Knæ for hans Seng, greb hans iiskolde Haand og raab-

te

te betagen af Veemodighed: Min Auguſtin! — min anden Søn! — Saa maatte du da udtomme Dit Syndebæger lige indtil Bundfaldet! — O, Herre! Retfærdighed er Din Hovedegenſkab; men dog ſiger mit eget af Medlidenhed betagne Hjerte mig, at Din Barmhjertighed og Naade er uendelig ſtørre! O, Du al Barmhjertighedens Fader! forſkyd ham ikke, forſkyd ikke denne forlorne, men af Anger og Smerte ind i Sjelen martrede Søn! Antag hans nu viſt ikke mere vaklende Villie for Handlinger, og ſkjenk ham Plads, om det endog kun er i Dit himmelſke Riges yderſte Forgaard! I dette ſøde Haab velſigner jeg Dig og trykker dette brændende Kys paa Dine iiskolde Læber! — Ak, min Auguſtin! — min anden Søn!" — —

Imidlertid gjorde man de fornødne Anſtalter til Liigbegjengelſen, og Schlegel holdt, under et ganſke uſædvanlig ſtort Tilløb af Mennesker, en Liigpræken over den meget frapante Text af Jobs Bog: See, alt dette gjør Gud to eller tre Gange mod enhver, paa det han ſkal redde ſin Sjel fra Fordærvelſen! — Almindelig, ja jeg kan endog ſige beſtandig, ſkiltes Schlegels Menighed inderlig rørt og overbeviſt fra ham; men denne Gang overgik han virkelig ſig ſelv. Han foreſtillede i det rette gyſelige Lys, hvilket et Uhyre der kunde blive af Menneſket, naar det ved Vantroe og Fritænkerie lod ſig forlede til at tilſideſætte og foragte Religionen, den eneſte Dæmning, der er anbragt for Lidenſkabernes Overſvømmelſe; hvorledes Samvittigheden da Tid efter anden falder i den dybeſte Slummer; hvor forhærdet Menneſket da er ved alle de Velgjerninger, Gud viſer det, ved alle de Prøvelſer, Gud underkaſter det, og hvor umueligt det da er det at omvende

ſig

sig med Bestandighed og at modstaae Syndens Tillokkelser! — Med en dyb Kundskab om Menneskets formanede han sine Tilhørere til at vogte dem for ethvert af de Feiltrin, som havde bidraget til at styrte Augustin i Fordærvelsen, for Ukydskhed, for Ørkesløshed, for alt for usie Forbindelse med Folk, hvis Caracteers Godhed man ikke er overbeviist om, for slibrige eller over Religionen spottende Bøger, og især for den elendige Feighed i og Frygtsomhed for at trække Foden tilbage fra Lasternes Bane, skjønt Guds almægtige Beskyttelse ikke ved nogen anden Leilighed viser sig saa tydelig som ved denne. Dagen derefter allerede havde Schlegel den Glæde at erfare, hvor virksom hans Præken havde gavnet. Han fik nemlig et Brev fra et ungt Menneske som stærkt var fangen i Frietænkeriets Snarer, og som med det faste Forsæt at omvende sig bad ham bønligen om hans vise Raad og Veiledning. Schlegel opfyldte hans Bøn, og det unge Menneske blev reddet.

Faa Dage efter Begravelsen blev Testamentet aabnet i Consistorialraadens Overværelse. Af et Sted i Afskedsbrevet havde han vel formodet, at Augustin mueligen kunde have bestemt hans Søn et lille Legat til Admindelse; men hvor forundret blev han ikke, hvor rørt slog han ikke sine Øine imod Himmelen, da han hørte, at den Afdøde, uden i mindste Maade at have ladet sig mærke dermed, havde indsat hans Søn til Universal-Arving! Det eneste, der var ham paalagt, var disse tre Ting: 1) at han med 1000 Daler skulde afgjøre den Vexel, Augustin havde udstædt i Spaa, 2) at han til Weigel skulde afsende 500 Daler samt den Ring, han i Venedig ved Afskeden havde leveret

leveret ham, og endeligen 3) at han, om der nu for Tiden eller siden skulde træffes noget Fruentimmer, som ved Augustins Udsvævelser var bragt i Ulykke, med Raad og Daad skulde søge at staae hende bi, og ellers erstatte hende, alt hvad der kunde erstattes.

Vel var hverken Faderen eller Sønnen af det Slags Folk, som troe, at Rigdom i nogen væsentlig Deel kunde forøge deres Lykfalighed; og den unge Schlegel havde nu, uden Landgods, ganske lykkelig og veltilfreds vendt tilbage til sin kjære Greve, og der, som hans Secretair, med Taalmodighed oppebiet sin Befordrings-Time; men da det nu havde behaget Forsynet, at sætte ham, imod hans Forventning, i Besiddelse af et skjønt og stort Gods: saa betragtede han nu den Vending, Skaberen havde ladet hans Skjebne tage, med en Henrykkelse, som Frietænkeren, der anseer alt i Verden for blind Hendelse, vel aldrig vil tilstaae at have været andet end Overtroe og Sværmerie, skjønt den hos Schlegel virkeligen var glad Beundring over Forsynets navnløse Godhed og utallige skjulte Veie til at lede Mennesket til dets Lykfalighed.

Uden hiin ulykkelige Duel, hvorved den unge Schlegel var bleven landflygtig, havde han mueligen ved sit fyrige Temperament, ligesom hundrede andre velopdragne unge Mennesker for og efter ham, ladet sig forlede til Tid efter Tid ganske at forlade Dydens Bane; men nu blev hans besværede Samvittighed ham den troefaste Veileder, et Baand paa hans Lidenskaber. Brevet til hans Fader kom, som vi vide, aldrig til sit Bestemmelsessted; men ogsaa det havde sin Nytte; thi havde hans Fader faaet det,

saa

saa var han strax bleven kaldet tilbage, og da havde han ikke i Grevens Tjeneste faaet den Smag paa Landlivet, som han nu havde Leilighed nok til at tilfredsstille. At Greven sendte ham i Forretninger til Wien just paa den Tid, da Augustin opholdt sig der; at han just skulde søge sig Logie i den samme Gjestgivergaard, som Augustin; at han just skulde faae sit Kammer tæt ved Augustins; at han just skulde komme hjem i det Øieblik, Augustin var opvaagnet, alle disse Omstændigheder maatte træffe tilsammen for at skaffe en Fader sin for forloren anseete Søn igjen, for at forsøde en Døende sin sidste bittre Time og for at gjøre et ungt Menneske, der manglede Protection og Formue, til Mand i en Stad, som siden havde ham at takke for de gavnligste Raad i meget vigtige Tilfælde. O, hvor megen Ret har ikke een af mine Veninder, der i dette Øieblik har tilskrevet mig følgende Ord: „Hvor krum og forvildet synes ikke ofte den „Vei, Forsynet fører os; og dog er den lige!"

At den unge Schlegel ufortsvet, men med varm og hjertelig Taknemmelighed mod og lige saa hjertelig Lykønskning af sin Greve nedlagde sin Tjeneste, det forstaaer sig selv! Een af hans allerførste Forretninger ved Foraarets Komme var den at sætte en Urne paa Augustins Grav med følgende Indskrivt:

Her

Her ligger

Auguſtin Prizelius.

From, men alt for kloſterlig opdragen
henfaldt han
ved falſke Venner
til
Laſter og Irreligion.
Ikke hans fortræffelige Moders Død,
ejheller Mangel eller Sygdom,
kun en dødelig Gift
var i Stand til at bringe ham til Erkjendelſe.
Han forlod Verden
i det han fordømte ſig ſelv:
men
Gud er barmhjertig;
Chriſtus døde for ſine Fiender!

Forældre! Sønner!
Religionens Venner og Beſpottere!
Ingen læſe dette
uden at tænke derved!